This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

3 3433 00104349 0

*C
936 a 5

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA,

AD INCREMENTVM SCIENTIARVM,

AB HIS,

QVI SVNT IN COLLIGENDIS

ERVDITORVM NOVIS ACTIS

OCCVPATI,

PER PARTES PVBLICATA.

EDENDI CONSILIVM SVSCEPIT, SVA NONNVLLA PASSIM ADDIDIT, PRAEFATIONEM PRAEMISIT,

FRIDER. OTTO MENCKENIVS,

PHIL. ET IVR. VTR DOCTOR.

POT. POL. REGIS ET ELECT. SAX. CONSILIARIVS AVLAE, VRBIS PATRIAE SENATOR, SOCIET. SCIENT. REG. BORVSS. SODALIS.

VOLVMINIS QVINTI PARS PRIMA.

LIPSIAE,

IN OFFICINA HAEREDVM LANCKISIANORVM

MDCCXLVII.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

LECTORI ÆQVO
S. D.
FRID. OTTO MENCKENIVS.

Utcunque adhuc aut optatis noſtris eventus, aut conatibus ſucceſſus, reſponderit, nondum fatalis ille dies venit, quo Muſæ noſtræ, ſatis ad hunc diem agili & actuoſæ, theatro orbis eruditi publico ſit abeundum. Nam, quo olim impellente ex tenebris noſtris in lucem prodeundi conſilium cepimus, idem adhuc in venis noſtris recti bonique ardor fervet, in eo veri ignis naturam habens, quod eundo creſcat, &, quo longius explicat flammas ſuas, hoc difficilius reſtingui poſſit. Non ii ſumus, qui, quod volumus, poſſimus etiam; nec unquam nobis in mentem venit, de facultatibus noſtris plus, quam in ipſis eſt, ſperare. Bene ſcimus, his, qui ad debellandam barbariem, & ad tuendum illud ſcientiarum artiumque regnum, in aciem procedunt, armis opus eſſe, quam hæc noſtra ſunt, brachiisque fortioribus, &, ſi quid tale nondum præſtari ſatis a robuſtiſſimis inſtructiſſimisque legionibus potuit, id multo minus exſpectari a gregario hoc noſtro collectitioque exercitu debere. At illud tamen libere nunc profitemur, & profeſſi dudum ſumus, ita nos capitali in turpes illos ſolidæ doctrinæ hoſtes odio flagrare, ut res nulla alia maiorem nobis aut voluptatem afferre, aut gloriam, poſſit, quam ſi perditam ſive noſtra, ſive aliorum, opera crudelem hanc, unde interitus literis imminet, & bonis mentibus materia dolendi naſcitur, barbarorum tyrannidem videamus. Solemus igitur non eos

os tantum, quibus præclarum a natura datum ſt ingenium, nec ad conanda æque ac perficinda recta quæque voluntas deeſt, adhortatioe noſtra ad coniungendas nobiſcum vires ſuas xcitare, &, qui ſemel ingreſſi ſunt hunc camum, ut excurrere in eo per omnem vitam ſum, & apertum ſibi ad gloriam laudemque curum hunc putare, & promittere ſibi a ſera poteritate laudabiliter factorum gratiam, pergant, onſilio, prece, exemplo, efficere; ſed noſtri tiam ſtudii tantum huc conferre, quantum a iteratæ reipublicæ civibus non malis, nec nunc lemum tirocinio egreſſis, proficiſci poteſt. Atue huius noſtri ſtudii haberi tibi, Lector, quaescunque fructus *Miſcellanea* hæc noſtra vounus, quippe eo animo a nobis inſtituta, ut officinæ loco eſſent, in qua nobili cuique artiici libere excidere opus ſuum, & utilia literis ffingere liceret. In quo, nemo tam iniquus eſt, ui non plus datum a nobis publicæ omnium tilitati, ad quam unam curæ noſtræ omnes & ogitationes ſpectant, quam privatis noſtris ommodis, quæ non tam levia, quam prorſus ulla, ſunt, intelligat. Nos certe, operis tam ſantaris, & per ſe honeſti, prima a nobis iacta undamenta eſſe, tunc maxime gaudebimus, um ad inſigne aliquod eorum, qui toto animo onis artibus ſunt dediti, emolumentum redundaſſe hunc laborem noſtrum, res ipſa nos locebit. Habes igitur, cur eam de nobis, Lector, ſpem concipias, ita nos, ſicut viros lecet, noſtri tenaces propoſiti futuros, &, niſi ios ſuprema illa rerum neceſſitas hinc invitos ıbſtraxerit, nunquam, dum vivimus, hanc rei, um incremento literarum coniunctæ, curam x animo dimiſſuros.

I. IO-

I.

IO. CHRISTOPH. HARENBERGII DISSERTATIO APOCALYPTICA DE CANTHENA MOSIS, SERVI DIVINI, EAQUE AGNI CANTILENA, AD Apoc. XV, 3.

SYNOPSIS.

§. I. *Tempus, quo literis conſignata fuit Apocalypſis.* II. *Periodi ſeptem, præceſſuræ adventum Meſſiæ vindicem.* III. *Comites & cantores illius cantilenæ.* IV. *Cantilena Moſis & Agni exhibetur*-Devt. XXXII. V. *Cantilena Moſis haud differt a cantilena Agni.* VI. *Summa cantilenæ.* VII. *Effectus & eventus cantilenæ.* VIII. *Corollarium de nomine Moſis & Agni.*

Ut definiamus verum annum & ætatem genuinam *Apocalypſios Ioanneæ*, in literas relatæ, haud mediocri diligentia opus eſt.

✡ ✡ ✡

Nihilo minus enodatio ac determinatio hæc ſummæ iuncta eſt utilitati. Pendet enim ex hoc momento chronologico ſolida *Apocalypſios* expoſitio, & viſorum, quæ in libro illo difficillimo exhibentur, debita evolutio. Contendemus itaque omnes ingenii nervos, ut tempus, quo illa fuit ſcripta, eruamus, ac in tuto collocemus. Ordiemur rem a primis elementis, nec argumenta, quæ nobis obſtare, vel oppoſita fuiſſe, videntur, dimittemus intacta. Certum verò id exiſtimo, *Apocalypſin* in literas penitus redactam fuiſſe, cum *Flavius Veſpaſianus* faſces imperii iam peteret, Iudæisque iam in Romanos inſurgentibus, ac rebellionem ſpirantibus; initia viſionum cadere in ultimam *Neronis* illius ſæviſſimi ætatem; qua Iudæi rebellionem inchoarunt, & Chriſtianis usquequaque cœperunt eſſe graves. Argumenta, cur ſic ſentiam, nunc ſunt exponenda. Præcedat ceteris inſcriptio Syriaca, quæ *Apocalypſi* præfixa fuit eo tempore, quo Syri eam in ſermonem ſuum converterunt. Inſcriptio illa ſic eſt conformata: ***Revelatio, quæ facta eſt Ioanni Evangeliſtæ a Deo, in Patmo inſula, in quam eiectus fuit a Nerone Cæſare.*** Succedat huic teſtimonio teſtimonium ***Epiphanii***, qui in *Hæres. LXXVII* plane dilucideque declarat, ***Apocalypſin Ioanni*** ſuggeſtam eſſe *Claudio* imperante, id eſt, *Nerone Claudio*. Syri profecto & ***Epiphanius***, in Palæſtina natus, & eccleſiis Aſiaticis vicinus, Salaminiorum quippe Epiſcopus, facillime in notitiam venire potuerunt eius ætatis, qua *Apocalypſis* fuit a *Ioanne* excepta, & in literas redacta. Subiungamus, obſecro, hiſce argumentis argumenta,

ex

ipſo *Apocalypſios* fundo deprómta. Attendat
ıevolus Lector ad vim & robur tertii argumen-
quod auctoritatis eſt prorſus divinæ. Dum
m *Ioannes* hærebat dubiusque erat de viſionum
umento, Angelus interpres divino iuſſu ad
ım acceſſit, ut ipſi patefaceret clavem & intel-
entiam viſionum ſeptem. Docuit Angelus ille
nnem, belluam illam ſepticipitem, quæ maxi-
ım VII viſionum eſt argumentum, denotare
tem Reges, qui ſedem habeant in loco ſeptem
ıntium; ac ex illis Regibus, ſeu capitibus, ſeptem
ı quinque cecidiſſe ac exſtinctos eſſe: Addidit
erpres idem, Regem ſextum ſummæ rerum
ıiam præeſſe, & ſeptimum, ubi regnum fuerit
ptus, brevi tempore regnaturum; *Apoc. XVII, 9,*
Quis non ſtatim animadvertit, locum illum,
eptem montibus compoſitum, ſedemque Prin-
um, paullo ante exſtinctorum, eſſe Romam
am? Quis ignorat *ſepticollem Romam? Virgi-*
r Georg. II, 535, Romam memorat, *ſeptem quæ*
ı ſibi circumdedit arces. A *Propertio* Roma vo-
ur *ſeptem urbs alta iugis, toti quæ præſidet*
i, Lib. III El. 10. Succurrunt memoriæ illa
ım *Ovidii* ex *Triſt. Lib. III El. 7 v. 51 ſeq.:*
mque ſuis victrix ſeptem de montibus orbem
ſpiciet domitum Martia Roma, legar. Hinc
rro ſequitur, belluam illam ſepticipitem eſſe ſe-
m ſeptem Imperatorum; *meretricem* vero, ſeu
ılierem, ab illa bellua geſtatam, eſſe inſignem
npublicam, ab hero ſuo & marito deſciſcen-
n, *Apoc. XVII, 7, 11, 12.* Tribuuntur beſtiæ illi
ticipiti cornua decem, ſeu adiutores, Regibus

 illis

illis obnoxii, qui meretricem erant odio habituri, ſpoliaturi, expilaturi, ac tandem combuſturi, *Apoc. XVII, 15, 16.* Quid eſt evidentius, quam id ipſum, deſignari decem poſtremos Iudææ propprætores, ſeu procuratores? Quid clarius eſt, quam meretricem illam, *Hoſeæ* iam declaratam, fuiſſe rempublicam Iudaicam, quæ, imperante *Flavio Veſpaſiano*, in ruinas cineresque fuit converſa? Septem vero Reges, ſeu Imperatores, in ſeptimontio ſedem tenentes, ex quo *Ieſus* regnum gratiæ, ſeu Chriſtocratiam, auſpicatus fuit, hi fuerunt: *Tiberius Nero*, *Caius Caligula*, *Claudius Druſus*, *Nero Claudius*, *Galba*, *Flavius Veſpaſianus*; & filius eius, *T. Veſpaſianus*. Cur *Ottonem*, qui in *Galbam* inſurrexit, & *Vitellium*, qui huic bellum civile fecit, e ſerie Imperatorum exemerim, nemini eſt obſcurum. *Otho* enim, *Vitellius*, & *Flavius Veſpaſianus*, eodem tempore a variis legionibus hinc inde imperio potius deſtinati erant (a) intra belli civilis incendia, quam ſuffragiis concordibus delecti, donec *Flavius Veſpaſianus* omne imperium ad ſeſe revocaret, ac ab omnibus pro *Cæſare* & *Auguſto* haberetur. Nondum pervenerat ad regiam dignitatem ullum ex cornibus illis decem, cum Angelus interpres *Ioanni* clavem viſionum ſuppeditaret. Angelus enim ad *Ioannem Apoc. XVII, 12*, ita: *Decem illa cornua, quæ vides, ſunt decem Reges, qui regiam dignitatem hucusque nondum adepti ſunt.* Illud *οὔπω* *nondum* indicat momenta duo. Unum eſt, cornua

(a) *Aurelius Victor de Cæſaribus Cap. 8. Suetonius in Fl. Veſpaſiano Cap. 5.*

nua illa fuiſſe Reges re ipſa, nomine haud item (b). Alterum eſt, proximum fuiſſe id tempus, quo unus & alter Procuratorum Iudææ ad regale, ſeu imperatorium, ſolii decus erat evehendus. Fortuna hæc ſerenior manebat *Veſpaſianos*, patrem filiumque, qui meretricem igni exuſſerunt. *Flavio Veſpaſiano* certe adminiſtratio Iudææ a *Nerone* fuit demandata (c). Si expoſitionis diverſæ tramitem inſiſtas, tot habebis ſententias pro varietate religionum & regionum, quot ſunt Thebarum portæ & oſtia Nili. Is, quem oportebat per fata parum temporis manere, erat *Titus Veſpaſianus*, quippe qui imperio duntaxat per biennium præſedit. Octavus vero, qui ſolus poterat illa dici *beſtia*, erat *Domitianus*, in ſuam & aliorum perniciem graſſans, complexus & ſpirans ſævitiam omnem, quæ belluæ inerat ſepticipiti. Si quis verba malit illa: *Quinque ceciderunt, & unus ille exiſtit, alius nondum venit*, in vaticinium de re futura commutare, næ is haud attendit ad perſpicuam de tempore præterito, præſenti, & futuro, ſuppeditatam notitiam. At ſuffecerint hæc argumento tertio propius perluſtrando. Adiungimus huic validiſſimæ rationi quartam. Memoratu dignum eſt, viſiones *Apocalypticas* ſchema & typum Leviticæ, ſeu *Moſaicæ*, œconomiæ ſequi, ac cultui publico religioſo Hieroſolymitano eſſe accommodatas. Evidens inde pateſcit argumentum, ſeriem viſionum ſeptem ſequi rationem temporis, quo *Ioannes* eas excepit, ac in literas redegit, eique fini

 eſſe

(b) *Apoc. XVII, 12, Tacitus Annal. II, 77.*
(c) *Tacitus Hiſt. II, 6, V, 10.*

eſſe deſtinatam, ut a lectoribus ea ætate ſummæ viſionum intelligi & noſcitari poſſent. Quonam, obſecro, ſine *Ioanni* viſiones hæ fuiſſent ſecundum eam typi rationem exhibitæ temporibus *Domitiani*, ac inſtitutis œconomiæ *Moſaicæ* ſublatis? Succedat huic argumento aliud, idque quintum. Memoriam recolimus vetuſtiſſimæ Iudæorum opinionis, ſeptem periodos memorabiles, ac genti Iudaicæ funeſtas, adventum Meſſiæ ac tabernaculi *Davidici* ruinam præceſſuras eſſe (d). Funeſtiſſimarum illarum pœnarum, adventui Meſſiæ iudicis præcedentium, hæ ſunt periodi. Periodo prima Deus pluit ſuper unam civitatem, & ſuper alteram non pluit. In periodo ſecunda ſagittæ famis emittuntur. In periodo tertia fami magnæ eſt locus, & moriuntur viri, fœminæ, infantes, pii, illuſtres factis; & lex a diſcipulis oblivioni mandatur. In periodo quarta exſtat ſatietas, nec tamen eſt ſatietas, id eſt, copia rerum haud exſatiat homines. In periodo quinta locus eſt ſatietati magnæ, & lex reſtituitur diſcipulis. In periodo ſexta locus erit vocibus vehementioribus, קולות, ſeu tonitrubus. In periodo ſeptima erunt bella, & ſub eius finem ſuccedet prodromis ipſe adventus Meſſiæ. Hæc Iudæorum vetuſtiſſima doctrina repetitur per viſiones ſeptem apud *Ioannem*. Habes hic rationem, cur periodi *Cocceianæ* nec nobis, nec aliis, ſeſe ſint approbaturæ. Famem æque ad periodum tertiam referri in viſionibus *Apocalypticis*, dilucet ex *Apoc. VI, 5.* Tonitrua ſpectare ad periodum ſextam, intelligitur ex *Apoc. X, 4.* Periodo ſepti-

(d) *Ialkut* ad *Amos IX, 11.*

ſeptimæ propria ſunt bella, & inteſtina, & externa. Id ipſum indicatur *Apoc. XIV, 18-20, XVI, 18-21*, additurque, *urbem* ipſam *illam magnam in tres partes fuiſſe diviſam*, id eſt, Hieroſolymam a tribus graſſatoribus, *Ioanne*, *Simone*, & *Eleazaro*, in tres factiones diſcindi, vel diſciſſum iri, *Apoc. XVI, 13, 19.* Confer *Tacitum Hiſt. V, 12*, *Gorioniden VI, 47, pag. 821*, ac ipſum *Ioſephum* Græcum. Admoveamus porro animum ad argumentum ſextum. Dabimus illud & plane & ſuccincte. Cum *Ioannes* iuberetur exhortari angelum eccleſiæ Laodicenſium, hic ſucceſſu ibi rerum ſuarum proſpero intumuerat, *Apoc. III, 14, 17.* Proſperitas hæc eſt prior illo terræ tremore, quo Laodicea prolapſa fuit, & quæ anno æræ Chriſtianæ vulgaris LX contigit. De hac calamitate teſtem laudabo fide omnino dignum, *Tacitum* ipſum, cujus (e) hæc ſunt verba: *Eodem anno ex illuſtribus Aſiæ urbibus Laodicea tremore terræ prolapſa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit.* Reſurrexit vero hæc urbs eo tardius, quo minus auxilio externo fuit ſublevata. Quod ipſum momentum ſic eſt comparatum, ut exinde intelligi poſſe videatur ratio, cur ſtatuendum ſit, ea, quæ præcedunt *Caput IV Apocalypſeos*, priora eſſe illo anno 60. Illæ autem viſiones, quæ, ruinam meretricis poſt 3½ annos inſtare, prænuntiant, pertinent ad annum 67. Clavis angeli interpretis, *Ioanni Cap. XVII* ſuppeditata, referenda eſt ad annum 68, eo quod ipſe tradidit, Reges quinque cecidiſſe, & cornu tamen nullum adhuc dignitate regia effulgere. Obiter

(e) *Annal. XIV, 27.*

proinde monemus, *Apocalypſin* inter annos 59 & 69 plene fuiſſe animo literisque exceptam. Succurrit tandem animo argumentum ſeptimum, idque ita inſtructum. *Ioannes* in hunc modum *I*, 7: *Ecce, Ieſus Chriſtus venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & quicunque ipſum* (in cruce) *transfixerunt, ac lugebunt ſuper ipſum* (ob ipſum, eiusque iudicium,) *omnes illæ tribus illius* (*) *terræ*, i. e. Palæſtinæ. Vaticinium illud exſtat *Zach. XII*, *10*, idque de Meſſia ipſi Iudæorum doctores exponunt. Adventum illum eſſe adeo propinquum, ut nonnulli auditorum ſuorum ſint eum viſuri, *Ieſus* prædixit *Matth. XVI*, *28*, *Luc. IX*, *27*, *Matth. XXVI*, *64*. *Ioannes* indicat, eum adventum inſtare, Iudæosque & gentis Romanæ milites viſuros eſſe in cœlo illum in cruce transfixum, lucturos autem poſtea illos eſſe ruînam & exitium Hieroſolymorum ac Palæſtinæ. Signum illius confoſſi apparuit in cœlo interventu ſideris lucentis, gladium ancipitem præferentis, teſtibus *Ioſepho*, *Euſebio*, ac *Zonara*. *Ioannes* itaque ſcripſit ante ſideris illius ominoſi adſpectum, & Hieroſolymorum everſionem. Omittimus iam alia argumenta, haud minus firma, inprimis illud a Chriſtocratiæ initiis, quæ *Ioannes* inſtare nuntiavit, depromtum. Circa illud etiam tempus *Ioannes* conſignavit literis, memoriæque prodidit, Evangelium ſuum, licet Auctores fere omnes illud exiſtimaverint ſerius fuiſſe conſcriptum. Quid enim, quæſo, luculentius eſt verbis *Ioannis V*, *2*: *Eſt Hieroſolymis iuxta*

piſci-

(*) τῆς γῆς. Conff. *Marcklandi Coniecturas* in *Nouis Erud. Actis A. 1741 pag. 494.*

piſcinam ovillam Bethesda. Hieroſolyma igitur ea adhuc ætate ſteterunt. *Ioannes* quidem hæc habet *Apoc. I, 9 : Ego Ioannes eram in inſula, cui nomen eſt Patmo, propter verbum Dei & teſtimonium Ieſu Chriſti.* At inde effici cogive nequit, *Domitiano* imperante id contigiſſe in exilio, ob confeſſionem Chriſtianæ doctrinæ tolerato. *Teſtimonium* enim *Ieſu Chriſti* eſt ſpiritus prophetiæ plenus, *Apoc. XIX, 10.* (*) Placuit Deo, ut *Ioanni* in receſſu vaticinia & viſa divina a Spiritu Sancto impertirentur. Non eſt, quod de *Irenæo*, qui, *Apocalypſin* viſam & conſcriptam eſſe ultimis *Domitiani* temporibus, videtur exiſtimaſſe, multa diſputemus. *Nero* etiam ex gente *Domitia* erat exortus, ideoque & ipſe fuit *Domitianus.* Vixit *Irenæus* Lugduni, longeque fuit a locis, in quibus verius teſtimonium exſtabat, diſiunctus. Ipſe in cauſa eſt, cur doctores, *Irenæum* ſecuti, filum exponendæ *Apocalypſios* Ariadnæum amiſerint. Reſtant tamen apud Patres nonnullos ſcintillæ aliquot veritatis & expoſitionis genuinæ. *Hieronymus*, reſpiciens ad *Apoc. XVII, 4,* ita tradidit (f): *Secundum Apocalypſin Ioannis in fronte purpuratæ meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphemiæ, id eſt, Roma æterna.* Ob oculos habuit Romam *Hieronymus*, qualis ea exſtitit *Ioannis* ætate. Idem, quænam ſit illa *urbs magna, myſtice Sodoma & Ægyptus vocata, ubi Dominus noſter in crucem ſublatus*

(*) Conf. *XII, 17.*

(f) In *Epiſtola ad Algaſiam Tom. IV Oper. f. 78, B.* edit. *Froben.*

fuit, (*Apoc.* XI, 8.) accurate definivit (g) hunc in modum: *Judæis perſeverantibus in malitia, egreſſi ſunt duo urſi de ſilvis gentium Romanarum, Veſpaſianus & Titus, & blaſphemantes pueros - - interfecerunt. Et ex eo tempore Hieruſalem non vocatur civitas ſancta, ſed - - - - ſpiritualiter vocatur Sodoma & Ægyptus.* Omitto iam alia *Hieronymi* loca, quæ, ex vetuſtiſſimo expoſitionis *Apocalypticæ* complexu decerpta, ipſe ad poſteros transmiſit.

II. Doctoribus Iudæorum priſcis notiſſimæ erant ſeptem periodi, adventum Meſſiæ iudicis præceſſuræ. Niſi arbitraremur, locum, ex *Ialkut* deſumtum, eſſe inſtar omnium, alia exhibere nobis foret integrum & facile. Numeri illius myſterium ac ſeptemplex ordo ex hiſtoria collapſæ, dirisque devotæ, Hierichuntis exſurrexit. Hieroſolyma enim, ad pravitates peſſimas præcipitata, erat igni concremanda, ac igni cœleſti denuo repurganda & inſtruenda. Hæc Iudæorum doctrina paſſim & ad nauſeam in ſcriptis ipſorum repetitur. Ipſi autem expoſitionem genuinam dogmatum vetuſtiſſimorum voluntaria oblivione contriverunt, & corticem loco nuclei amplexantur. Hieroſolyma, igne cœleſti perpurgata & inſtructa, eſt illa *cæleſtis*. Hieroſolyma autem, ob flagitia incendiis ſuccumbens, eſt illa, quam *Titus* exuſſit. Adiiciam hic illud Iudæorum priſcorum dogma, quod alii pro ratione ſeptenarii diſtribuerunt, & quod in libro Miſchnico, cui *Sotah* eſt nomen, exſtat

(g) In *Epiſtola ad Hedibiam Tom. IV f.* 65, D.

exſtat legiturque *Cap. 9 §. 15.* Intelligitur enim ex hoc teſtimonio cauſa, cur Deus Iudæam plagis funeſtiſſimis ante excidium templi ſecundi iam afflixerit. En illud: *Paullo ante adventum Meſſiæ* (h) *impudentia augebitur, & magna erit annonæ caritas; vinum proferet fructum, ſed vinum nihilo minus care vendetur. Summum in orbe imperium obruetur opinionibus pravis, & locum non habebit ulla reprehenſio. Synagogæ convertentur in lupanaria, limites Iudææ deſolabuntur, & regio, quanta quanta eſt, devaſtabitur. Viri inſignes oppidatim circuibunt, nec ulla humanitatis officia experientur. Fœtebit ſapientia magiſtrorum; qui ſibi a delictis cavent, ſpernentur; & veritatis magnus erit defectus. Iuvenes confundent ora ſenum, ſenes ninioribus adſurgent. Filius irritabit patrem, nata inſurget adverſus matrem, nurusque contra ſocrum; denique ſuos quisque domeſticos* (i) *habebit inimicos. Scilicet ſeculo illi facies canina erit, nec verebitur filius parentem.* Repetuntur eadem in *Gemara Sanhedrin Cap. XI §. 28 pag. 124 ſeq.* edit. *Cocceii.* Et ipſi Iudæi fatentur, Meſſiæ adventum incidere (k) in generationem hominum improborum. Merito itaque ſuo Meſſias *progeniei pravæ ac adulteræ* cognomento eos affecit

(h) Verba ipſa habent בעקבות משיחא, *in Calcaneis Meſſiæ*, id eſt, pone eum quam proxime, ipſo in cœlos ſubvecto. Adventus igitur Meſſiæ in translatione Latina *Wagenſeiliana* deſignatur iudicialis pœnisque fœcundus.

(i) *Mich. VII, 6, Matth. X, 35, 36.*

(k) *Breſchit rabba in Gen. XXIV, 67.*

fecit *Matth.* XII, 39, XI, 16, XXIV, 34, XII, 41, 42, 45, *Luc.* XI, 29 - 32, 50, 51, *Ebr.* III, 10. Eam fore Iudæorum olim indolem, graphice delineatum eſt in cantilena *Moſis*, in qua æque Pater cœleſtis ac Meſſias inducuntur loquentes, *Deut.* XXXII. Progrediemur nunc ad cantici *Moſaici* comites & cantores.

III. Comites, qui perhibentur canticum *Moſis* canticumque Agni concelebraſſe, viſi fuerunt angeli ſeptem. Ipſi diſcernuntur a quatuor animantibus, (*Apoc.* XV, 7,) ſeu principibus Angelorum. Ipſi apparuerunt inſtar ſacerdotum Iudaicorum, veſtitu ſacro indutorum, ac ex templo prodeuntium. Veſtitus iſtorum dicitur conſtitiſſe in lino puro ac ſplendido, atque ex zonis, ſeu cingulis, aureis. Ex viſionis huius ac ceterarum typo rationes ita ſubduximus ſupra, ut contenderimus, *Ioannem* vidiſſe ac ſcripſiſſe hieroglyphicas illas propheticasque imagines, ſtante adhuc templo ſecundo. Apparuit ſimul *Ioanni* mare vitreum, id eſt, perlucidum, ac vas illud repercuſſu radiorum ſpectabile, quod maris ahenei nomen geſtavit. Apparuit ipſi id mare vitreum igni mixtum. Ignis enim perpetuus in altari exteriori ardebat. Nitor flammæ excipiebatur a lævigata maris ahenei illius ſuperficie. Hæc reddebat imaginem ignis flammantis, ut videretur ignis mari illi immixtus eſſe. Apparuerunt haud procul ab ara illa exteriori & illo mari aheneo nonnulli citharoedi, qui cantum ſuum ac modulationem ſcienter clangori cithararum iungere valebant. Species Levitarum, in atrio ſacerdotali muſicam exercentium, ſubeſt huic viſo.

Pro-

Propoſuerat ſcilicet Deus iam olim vaticinia (*) non una, quibus affirmavit, ſeſe intra Chriſtocratiæ intervallum ſacerdotes & Levitas ex gentibus delecturum, *Eſ. LXVI, 21.* Ut autem noverimus, quales fuerint illi citharoedi & cantores, *Ioannes* addidit, ipſos victoriam reportaſſe ex *beſtia illa, & ex imagine illius, & ex charactere ipſius, ex numero nominis, quo illa gaviſa fuit.* Levitarum enim quondam erat, militiam & caſtra ſequi. Egregia Levitis myſticis dicitur fuiſſe fortitudo. Ipſi enim ex hoſtibus ſuperiores diſceſſerunt. At quinam ſunt illi? Beſtia illa, ſeu bellua, ſepticeps eſt complexus Imperatorum Romæ. Nomen ei erat *Λατεῖνος, Latinus.* Numerus, qui ex nomine hominis illius, ſeu belluæ, prodit, complectitur 666, *Apoc. XIII, 18. Irenæus* tradit, ſeſe hanc nominis numerique illius rationem accepiſſe ab eis, qui *Ioannem* Apoſtolum coram adſpexerint, eiusque ſermone digni fuerint exiſtimati (1). Non erat ex uſu vel eccleſiæ, vel *Ioannis*, perſpicuam de Imperatorum Romanorum falſa & idololatrica religione iniicere mentionem. Quantum ad icona & charagma beſtiæ illius attinet, memorabile eſt, Latinos religioni Chriſtianæ, veluti novæ, infeſtos fuiſſe, ac a Chriſtianis exegiſſe, ut hi Deos appellarent, ut imagini Imperatoris ac ſimulacris Numinum Latinorum thure & vino ſupplicarent, ut Chriſto maledicerent. Res ipſa pernoteſcit ex *Plinii*

(*) *Alb. Ioachimi de Krakewitz Diſquiſitio de Sacerdotibus ac Levitis N. T. ſub antiquo fœdere promiſſis.* Gryphiswald. 1729, 4.

(1) *Contra Hær. V, 30.*

nii X. Ep. 97, ex *Euſebio H. E. IV*, 14, ex *Minucio Felice*, ac ex aliis ſcriptoribus. Roma ipſa ſolebat ſimulacris exprimi, cultuique religioſo proponi. Qui re vera Chriſtiani erant, ii ad hunc cultum præſtandum, & imaginem Cæſarum venerandam, cogi haud poterant, ſed mortem potius oppetebant, ſi nulla ſupereſſet alia ratio, qua intentatus ſimulacrorum cultus religioſus declinari & evitari poſſet. Εἰκὼν, *icon*, eſt ipſa Imperatoris, (*) vel Romæ, in Deam evectæ, imago. Χάραγμα, *impreſſa, vel inſculpta, rei per literas deſignatio*, eſt ipſa perigraphe, qualis adiecta fuit Cæſarum ſimulacris in numis ac monumentis publicis. Nondum excogitata fuerat ea tempeſtate ab ingenio humano illa opinio, quæ dictitat, rem creatam perfectiorem, cui inſit potentia & benignitas excellentior, cultu adorationis ita affici poſſe, ut potiſſima pietatis directio tranſeat per rem creatam ad Deum ipſum, omnis perfectionis auctorem, qui velit partem cultus ſui cum rebus creatis excellentioribus, extra divinæ naturæ hypoſtaſin obviis, communicare. Inauditus & intolerabilis erat hic in eccleſia Chriſtiana antiquiſſima olim modus ſentiendi, & pericula evitandi. Amabant Levitæ myſtici nomen Patris cœleſtis, frontibus ſuis inſcriptum, quippi qui eſt Pater Agni Dominique noſtri *Ieſu Chriſti*, *Apoc. XIV*, 1. Apparuerunt ipſi eo ſitu *Ioanni*, ut haud procul a mari aheneo conſiſterent in atrio ſacerdotum, & citharas Dei tenerent, quibuscum cantica iungebant, flexanimo numero recitanda. Cominus ſimul

(*) *Matth. XXII*, 20, *Apoc. XIV*, 9.

ſimul apparuere angeli ſeptem, e templo, adyti veſtibulo, prodeuntes. Solebant ſacerdotes, ad id miniſterium forte delecti, phialis excipere ſanguinem victimarum, eumque vel filo rubro altaris exterioris adſpergere, vel ad fundum altaris effundere. Hi vero angeli, ſacerdotalem in modum induti, phialas ira Dei plenas geſtabant, indices indignationis Dei, qui rempublicam Iudaicam erat ex iuſto iudicio afflicturus variis calamitatibus & deſtructurus. Quatuor animalia ſolium adyti intimi cingebant, ſigna principum quorundam angelorum. Unum animalium obtulit angelis illis ſeptem phialas ſeptem aureas, ut *Ioanni* demonſtraretur, divinitus decretas eſſe illas calamitates & plagas. Simul impletum apparuit templum Dei fumo ex gloria Dei & ex vi ipſius. Signum ſubeſt indignationis divinæ. Fumo enim incendiorum Palæſtina & templum creberrime confundebatur, donec reſpublica Iudæorum ſuccumberet devaſtationibus. *Eleazarus* lamentabili voce caſum urbis Hieroſolymæ inter alia ſic (m) deploravit: *Ubi antea vivi erant homines, ibi iam mortuorum conſpiciuntur cadavera, & deflagrationis tuæ cinis ſolem obſcurat, ne is in te videri poſſit.* Gloria & vis Dei eſt ipſe Meſſias, qui fumo & incendiis, fumi cauſa, rebelles involvit, viſus integro anni ſpatio, antequam *Veſpaſianus* in Iudæam veniſſet, per modum ſtellæ, ſupra templum, ſpeciem hominis, qui ſtrictos gladios tenet manu, referentis (n). Vocatur alibi etiam filius Dei

(m) *Gorionides VI, 58, pag. 883.*
(n) *Joſephus de Bello Iudaico VI, 31, Egeſippus V, 44, Gorionides VI, 53, pag. 857.*

Dei *gloria Patris*, & *δύναμις ὑψίστου*, *vis celſiſſimi*, *Luc. I*, 35; *visque Dei* 1 *Cor. I*, 24, cuius olim thronus erat in columna nubis *Sir. XXIV*, 4 *ſeq.* & ſuper fœderis arca, conſtitutus. Intellectu iam eſt facile, quid deſignent illa verba *v.* 8: *Refertum fuit templum fumo ex gloria Dei, & ex vi eius, nec ullus poterat intrare, donec ad finem pertigiſſent ſeptem illæ ſeptem angelorum plagæ.* Illa vocula *donec* hoc loco excludit omnem porro introitum. Nam cum phiala, ſeu plaga, ſeptima coniunctum apparuit excidium ac incendium meretricis. Viſum, quod exhibet phialas ſeptem, præcedit mentio vindemiæ, *Apoc. XIV*, 18, 19, 20. Vindemiam vero apud Iudæos excepit feſtum, a tabernaculis cognominatum. Singulis huius feſti diebus ſolenniter ſacerdotes ſeſe ad amnem Siloah conferebant, unusque ipſorum inter Levitarum cantus inde aquam interventu phialæ, ſeu ampullæ, aureæ hauriebat. Ampulla illa continebat logos tres. Levitæ, proceſſionis comites, inflabant tubas, nunc ſono fracto, nunc ſono plano. Redux in templum ſacerdos, phialæ geſtator, adſcendebat altare exterius, ſiniſtram verſus reſpiciens, & aquam elata manu ex ampulla in cyathum, ſeu tubum, argenteum occidentalem effundebat eo eventu, ut aqua ad pavimentum altaris per iſtum tubulum deſcenderet, ac inde ulterius in torrentem Kidron permanaret. Si in Sabbato interlabente tunc aqua libanda ac effundenda eſſet, ſolebant ſacerdotes veſpera, Sabbatum præcedente, phialam auream, quæ non erat vas miniſterii, aqua implere, & intra conclave aliquod in diem craſtinum ſe-

ponere. Quodſi illa aqua ex improviſo effuſa eſſet, ſolebat alia ex labro ſacro, ſeu mari aheneo, hauriri, & tempore debito libari (o). Iuge ſacrificio veſpertino oblato, ſolebant Iudæi ſingulis diebus feſti intra templum usque in ſerám noctem canere tibiis, citharis, nabliis, & cymbalis. Senes ipſi gaudium illud tripudiis, cantu, & iactatione facium, concelebrabant, ſcilicet præcipuè ſpectabiles, ſapientes, Synedrii aſſeſſores, ac pii. Mulieres ac viri reliqui agebant ſpectatores, ſedentes in ambulacris, ſeu orcheſtris, peculiaribus, quæ hunc in finem intra atrium mulierum erant fabricata (p). Niſi vehementer erraverim, viſum, *Ioanni* oblatum, ad ſchema huius feſti acceſſit. Memorantur enim in hoc viſo angeli, inſtar ſacerdotum veſtiti, phialis aureis inſtructi, eas effuſuri, e templo prodeambulantes. Septem Angeli & ſeptem aureæ phialæ conveniunt cum 7 diebus, quorum ſingulis novus ſacerdos in phiala aurea aquam ex amne Siloam afferebat. Memorantur in eo viſo citharoedi cantantes, ſeu Levitæ, ſtantes pro more intra atrium ſacerdotale. Succeſſit hoc viſum viſo illi alteri, vindemiam uvasque, in torculari calcatas, repræſentanti. At loco gaudii deſignantur calamitates, eæque creſcentes. Phialæ angelorum plenæ erant ira & indignatione Dei. Citharoedi cantabant nec Hallel magnum, nec

(o) *Maimonides de Iuge ſacrificio & ſuperadditis X, 3 ſeq.*

(p) *Maimonides de Faſciculo feſti tabernaculorum VIII, 12 ſeq.*

nec Hoſianna, ſed ſummam potius cantici *Moſaici*, quod continet iudicia Dei in Iudæos funeſtiſſima, & regnum Dei cum gentibus communicatum exponit.

IV. Quodnam ſit canticum *Moſis*, diu multumque quæſiverunt eruditi. Sunt, qui illud *Exod. XV* deſignari volunt. Sunt, qui ad *Pſalmum XCII* reſpiciunt. Sunt alii, qui ſecus ſentiunt; ſunt, qui determinant nihil. *Stephanus le Moyne* (q), *hymnum Moſis* reperiri, exiſtimavit, in *Devt. XXXII*, quippe quem Iudæi ſingulis ſabbati diebus ſacrificio addititio accinuerunt; *hymnum* vero *Agni* credidit legi in *Pſalmo XCII.* Non eſt noſtrum, cuiquam eſſe graves. Stet ſuus cuique honos, inviolata ipſis viris venerabilibus perſtet gloria ſua, merita omnium maneant per nos intemerata. Id vero Exegetas præclariſſimos oramus religioſe, & rogamus decenter, ut nobis impertiant eam libertatem, quam omnes boni piique, qui Chriſtum ſancta proſequuntur pietate, adhibere, & in uſus publicos convertere, conſuëverunt. Accedimus itaque *Stephano le Moyne*, quantum ad prius ſententiæ, ab eo publicatæ, attinet. Ratio nobis, cur ſic ſentiamus, in promtu eſt, & illa quidem graviſſima. Accipe, Lector optime, eam rationem. Iudæis in more poſitum eſt, ut per *canticum Moſis* deſignent illud, quod legitur *Devt. XXXII.* Denominatio illa eſt admodum trita & pervulgata. Septem fratres inclytiſſimi, eique martyres, perhibentur ita ſermocinati: ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἐφορᾷ

καὶ

(q) In *Notis ad Varia ſacra pag. 697, 888.*

καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐφ' ἡμῖν παρακαλεῖται, καθάπερ διὰ τῆς κατὰ πρόσωπον ἀντιμαρτυρούσης ᾠδῆς διεσάφησε Μωϋσῆς, λέγων· καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. *Sebaſtianus Caſtellio* hæc verba ita in Latinum convertit: *Videt hæc Dominus Deus, & re vera in nobis propitiatur, quemadmodum in illo carmine, quod palam contra Iſraelitas teſtimonio eſt, declaravit Moſes his verbis: E ſuis ſervis propitiabitur.* Verba, quæ e carmine *Moſis* depromuntur ac laudantur, illa leguntur *Devt. XXXII, 36.* Ibi enim in veteri Græca, eaque Alexandrina, translatione leguntur verba eadem, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται, *& erga ſervos ſuos propitiabitur.* Iudæis familiare eſt illud *cantici Moſis* nomen. Illud enim inſtitutum inter eos viguit quondam, quo muſica ſabbatorum ſingulorum ita inſtituebatur, ut ad ſacrificium ſabbaticum matutinum caneretur (r) *canticum Moſis*, quod ipſum legitur *Devt, XXXII*, idque in ſex partes pro ſex ſabbatis diviſum. Non eſt, quod Lectorem ad translationem Codicis Miſchnici, *de Sabbato* inſcripti, quam Latine condidit *Sebaſtianus Schmidius*, remittam. Norunt enim eruditi, B. *Schmidium* in libro illo difficillimo Latine faciundo fere oleum operamque perdidiſſe. Addere hoc unum liceat, breviorem cantici *Moſaici* ſummam exhiberi *Apoc. XV, 3, 4.* Nam in illo cantico *Moſis*, Dei, ac Agni, declaratur 1) magnitudo beneficiorum Dei in Iudæos, 2) omnipotentia Dei, exhibita per eorum defenſionem & varia miracula, 3) iuſtitia & veracitas Dei, 4) Theo-

(r) *Maimonides de Sabbato Cap. VI,*

Theocratia & regnum peculiare, 5) negligentia Iſraelitarum erga Deum, & rebellio Iudæorum a rege ſuo, 6) iuſtiſſimum Dei in Iudæos iudicium, 7) & gentium ad regnum Dei aggregatio. Nonne hæc cantici ſumma a *Ioanne* exhibetur? En verba: 1) *Magna & admiranda ſunt opera tua,* 2) *Domine, Deus omnipotens!* 3) *Iuſta & veraces ſunt viæ tuæ,* 4) *Rex ſanctorum!* 5) *Quis non merito revereretur te, Domine, Domine, & gloria afficeret nomen tuum?* 6) *Nam ſolus es ſanctus.* 7) *Etenim omnes gentes venient ac adorabunt coram te, ſiquidem ea, per quæ tibi ſatisfactum fuit,* id eſt, pœnæ ultrices, *innotuerunt.* Qui igitur naſum habent, eis ſubolebit, viſum, *Ioanni* oblatum, ſpectare ad cladem & ruinam genti Iudaicæ inferendam. Huc enim exitus cantici *Moſis* ſpectat. Dolendum ſane eſt, interpretes ex errore illo, quo *Apocalypſeos* origo in extremam *Domitiani* ætatem reiicitur, a filo Ariadnæo, quod *Apocalypſis* ipſa ſuppeditat, prorſus receſſiſſe. Laudamus tamen perſpicaciam Cl. M. G. *Gerſte,* qui (8) verum *Apocalypſeos* ſcopum aſſecutus fuit. Nec inficior, me alibi etiam erraſſe, ſiquidem ibi canticum *Moſis* pro illo, quod *Exod. XV* legitur, reputavi.

V. Solent viri ſummi, quorum merita ſummopere colo ac pie veneror, animum inducere, ut credant, cantilenam, ſeu hymnum, *Moſis* differre ab hymno agni. Liceat mihi in omnia alia

(8) In *Frühaufgeleſenen Früchten der theologiſchen Sammlung A. 1736 pag. 188 ſeq.*

alia ire, hymnumque *Moſis* ac Agni pro eodem reputare. Cur ſic ſentiam, rationes libet in medium afferre. Nonne hymni, qui ad *Moſen* refertur, & hymni, qui Agno tribuitur, una eademque exhibetur ſumma? Nonne & *Moſes* & Meſſias in illo hymno, qui *Devt.* *XXXII* legitur, inducitur loquens? *Moſes* inducitur loqui a *v.* *1* ad finem *inciſi 33.* Deinde diſſerit Pater cœleſtis a *v.* *34*, *35*, *36*. Loquitur tandem Meſſias *v.* *37*, *38*-*42*, & *Moſes* ſubiicit vaticinium de aggregatione gentium ad Meſſiam *v.* *43*. Idem itaque hymnus eſt & *Moſis* & Agni. Expoſitionem hymni illius alias ſuppeditavi (t), ad quam lectores iam remittere liceat. Videtur quidem *Ioannes* hymnum *Moſis* ab hymno Agni diſtinxiſſe, ita ſcribens: *Ἄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ Ἀρνίου, canunt illud canticum Moſis, ſervi Dei, & illud canticum Agni.* Quis vero ignorat, voculæ *καὶ* ſæpius inhærere vim explanativam? Cecinerunt Levitæ myſtici in viſo, quod *Ioanni* oblatum eſt, *canticum Moſis, & illud quidem canticum Agni.* Uſus huiusmodi ineſt etiam voculæ ו, isque frequens eſt penes Rabbinos, inprimis literarum ſacrarum interpretes, quando (u) ipſi ſubiiciunt expoſitionis gratia clariorem voci obſcuriori vocem. Suppeditabo exempla varia, e tabulis Novi Fœderis deſumta, ut di-

(t) In M. *Ioannis Chriſtiani Mehlborni gründlicher Erklærung der Heil. Schrifft altes Teſtaments VI Band pag. 723 ſeq.*

(u) *Io. Andr. Danzii Interpr. Ebræo-Chald. Synopſ. §. 149. pag. 190 ſeq.*

ctis fidem faciam. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ eſt *Deus ille, isque pater Domini Ieſu Chriſti*, 2 *Cor. XI*, 31. Conf. 1 *Petr. I*, 3, *IV*, 14, *Col. II*, 2, *Iac. I*, 27, *III*, 9, *Apoc. I*, 9. Θρόνος Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου eſt *ſolium Dei, & quidem Agni, Apoc. VII*, 10, 17, *XXII*, 1, 3. Eodem ſenſu Chriſtus alibi dicitur *Deus ille noſter & Agnus Apoc. VII*, 10, *XIV*, 4, *Deus ille magnus & ſervator noſter Ieſus Chriſtus Tit. II*, 13. Conf. *I*, 3, 4. Alibi leguntur hæc: *Mittet filius hominis angelos ſuos, ut colligant ex regno ſuo omnia ſcandala*, πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, *id eſt, operantes iniquitati*. Ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, *avide ſpectans filium illum, id eſt, fiduciam reponens in ipſum, Ioan. VI*, 14. *Pauli* ſunt hæc *Actor. XXIII*, 6: *Ego in iudicium vocor* περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν, *propter ſpem, nempe reſurrectionem mortuorum*. Complura omitto exempla. Hymnus vero *Moſis* æque appellatur *hymnus Agni*, eo quod ipſe, Angelus quippe Iehovæ & fœderis, illum *Moſi* ſuggeſſit ac inſtillavit. Spiritus enim ſanctus, qui ſpiritus Chriſti eſt, & donum propheticum, ex opibus a Chriſto partis deſumtum, hominibus largitur, *Moſi* illam odam, paræneticam iuxta ac propheticam, impertivit. *Agnus* vero vocatur Chriſtus, eo quod inſtar patientiſſimi ac integerrimi agni iugis, immo paſchalis, pro generis humani ſalute & vice illorum fuit mactatus ac immolatus, *Eſ. LIII*, 7, *Actor. VIII*, 32, *Io. I*, 29, *Apoc. XIV*, 4, 5, 1 *Pet. I*, 19, *II*, 22. Vocat nos plenior hymni expoſitio, qui ſummam comple-

ctitur

ctitur odæ illius, quæ habetur *Devt. XXXII.* Non exiſtimandum eſt, verba illa, quæ pronunciarunt citharoedi, a *Ioanne* viſi, complecti illam ipſam *Moſis* Agnique odam. Negant & pernegant omnes huius libri explicatores, verba: *Magna & admiranda ſunt opera tua, Domine*, eſſe ipſam *Moſis* odam, vel *Agni* cantilenam. Continent hæc verba epiſodium. Citharoedi, cum odam *Moſis* & Agni decantaſſent, hoc epiſodium carmini ad finem perducto ſubiunxerunt.

VI. Summa cantilenæ eo ſpectat, ut Dei opera & viæ concelebrentur, & ad concelebrationem hanc ipſæ gentes, ad Chriſtum advocatæ, ejusque civitati aggregatæ, invitentur, commotæ ruina & incendio Hieroſolymorum. Δικαιώματα Dei ſunt illud omne, cuius interventu iuſtitiæ divinæ factum fuit ſatis. *D. Verpoortenius*, Rector Gymnaſii Gedanenſis, Programmate publico hunc vocis ſignificatum egregie extra dubitationem (x) collocavit. Qui opera Dei ſtudent concelebrare, eorum eſt, in eis cognoſcendis & perpendendis verſari. Id ſi fecerint, cognoſcent non ſolum, ea eſſe ampla & magna, ſed etiam fatebuntur, illa eſſe admirationis æquiſſimæ materiem & argumentum. Magnitudo illa perſpicitur tum ex numero rerum creatarum, nunquam a nobis determinando, tum ex ſpatio mundi, tum ex minutiſſimorum ordine miro & præclara venuſtate. Magnitudo illa perſpicitur tum ex nexu omnium & ſingularum rerum crea-

(x) *Neue Leipziger Zeitungen von gelehrten Sachen A. 1744 pag. 293.*

tarum mutuo, tum ex uſibus rerum ampliſſimis, qui haud differunt a finibus & deſtinationibus, a Deo intentis. Magnitudo illa operum Dei eſt documentum inſigne intellectus divini infiniti, voluntatis eius ſapientiſſimæ ac optimæ, libertatis ſummæ, bonitatis inexhauſtæ, atque juſtitiæ incomparabilis. Quantacunque vero fuerit attentio noſtra, quam operibus Dei contemplandis impendimus, nunquam tamen cognitio noſtra ad elementa rerum pernoſcenda, ad omnes res creatas, & ad ſpirituum mundi definiendum, penetrabit. Præterit nos vinculum illud, quo regnum ſpirituum cum regno corporum cohæret; fugit nos vinculum illud, quo ſingulæ res creatæ conflant harmoniam univerſalem; latent nos rerum plurimarum fines, & horum finium ſubordinationes, ad finem univerſalem obtinendum tendentes. Id vero, quod ratione cauſarum & rationum intimarum, ratione numeri & amplitudinis, a nobis ignoratur, materies eſt admirationis. Singulis operibus Dei ineſt multum, quod attentiſſimis perſcrutatoribus, æque creatis, ſeſe ſubducit, & receſſibus inextricabilibus involutum eſt. Dominum noſtrum eſſe omnipotentem, ſingularum rerum creatarum productio prima, conſervatio, & ad finem univerſalem directio ſapientiſſima, deſignant & loquuntur. Et hanc ob rationem magnitudinem Deo tribuit *Moſes Deut. XXXII, 3.* Iuſtæ & veraces ſunt Dei viæ. Opus enim eius quodlibet eſt indicium iuſtitiæ eius, *Deut. XXXII, 4.* Promiſerat Deus Abrahamitis reductionem in Palæſtinam. Fidem vero ſuam per vias varias & ſapientes præſtitit. Quam ob

cauſam

cauſam ipſe reverentia ſumma erat digniſſimus. At Iudæi neglexerunt eius cultum, ſpuriorumque ingratiſſimorum indolem ſuſceperunt, *Devt. XXXII*, *15 ſeq.* Eapropter beneficiis Dei indignos ipſi ſeſe reddiderunt, & regnum Dei ad gentes translatum fuit. Iuſtitiam ultricem exprompſit tandem Deus in Iudæos, quemadmodum prædixerat idem *Devt. XXXII.* Gentes per ruinam Iudæorum fuerunt de ſeveritate Dei convictæ, & loco contumacis populi Deum adorarunt. Cantilenæ hæc eſt ſumma, hoc argumentum. Ultimum illud momentum ætate *Ioannis*, viſa & audita exponentis, nondum erat ad exitum perductum. Vaticinium tamen citharoedorum illud haud fuiſſe irritum, mox declaravit eventus triſtiſſimus, quem delinearunt phialæ illæ, ab Angelis ſeptem effuſæ. Cum enim ſeptimus ipſorum effudiſſet phialam, decretum illud Dei inſonuit: *Actum eſt. Apoc. XVI, 17.* Illud γέγονε eſt indicium rei ad exitum deductæ, & vaticiniorum eventui præſtituto reſpondentium.

VII. Et hic quidem fuit effectus ille ſanctitatis, qua Deus effulget, & cantilenæ, quæ tum *Moſi*, tum Agno, tribuitur, eventus. In cantilena illa luculentiſſimus exſplendeſcit fulgor iuſtitiæ Dei ultricis, tandem in everſionem gentis & Hieroſolymorum exarſuræ. In oda illa *Devt. XXXII, 32 ſeq.* leguntur hæc: *Certe ex vite Sodomorum eſt vitis ipſorum & ex arvis Gomorrhæ. Uvæ eorum ſunt uvæ venenatæ. Botri fellei ſunt in hiſce. Nonne ille eſt circumcluſus ſocius meus? Nonne eſt reconditus & cuſtoditus ac obſignatus in theſauris meis?*

Mihi propria eſt vindicta & rependit (ille filius patris) *tempore, quo vacillat pes eorum. Certe proximus eſt dies calamitatis eorum, &, quodcunque ipſis inſtat, appropinquat celeriter. Omnino ius expromet Deus in populum ſuum, & erga ſervos ſuos propitium ſeſe exhibebit* &c. Inſtare excidium reipublicæ Iudaicæ, & Ieſus, & Apoſtoli, æque vaticinati ſunt. *Paulus* appellat ſui temporis Iudæos βδελυκτοὺς, *exſecrabiles beneficiisque Dei indignos, Tit. I, 16.* Ipſe prædicit, inſtare Iudæis internecionem, *1 Theſſ. II, 16.* Ipſe docet, exiguum ſupereſſe tempus, donec ille, qui *veniens* vocatur, ſit venturus, *Ebr. X, 37.* Adventus deſignatur vindex & ultor eorum, qui Ebræos Chriſtianos divexabant. Corbanam omnem, ſeu theſaurum Iudaicum, mox eſſe conflagraturum, indicat *Iacobus V, 1 ſeq.* Eventus vaticinio reſpondit, *Ioſepho* teſte *de Bell. Iud. VI, 5, 388, edit. Havercamp.* Conf. *Ottius* in *Spicilegio ad N. T. ex Ioſepho pag. 88 ſeq. Petrus* indicat, inſtare tempus, ut inchoetur iudicium illud a domo Dei, *1 Petr. IV, 7, 17. Ioannes* nuntiat, præſto eſſe tempus illud, quo appariturus ſit Meſſias eis, & quo ſingulæ tribus Palæſtinæ ob Meſſiam repudiatum erant luctum profeſſuræ, *Apoc. I, 7.* Non trahenda ſunt vaticinia illa ad finem mundi diemque iudicii univerſalis. Apoſtolos enim Spiritus Sanctus duxit in omnem veritatem, tantum abeſt, ut illi ſibi perſuaſerint, inſtare propediem everſionem mundi. Perſuaſio hæc, ſi quæ alia, non poſſet non erroribus anumerari, a quibus Apoſtoli doctores tantum fuerunt alieni ac averſi, quantum diſtant cœli disiunctiſſimi a terra.

Cum

Cum Agnus ſigillum aperiret ſextum, tunc inſtare viſus fuit dies ille magnus iræ divinæ, *Apoc. VI, 12-17.* Cum Angelus ſextus tubam capeſſeret inflandam, reſtabant $3\frac{1}{2}$ duntaxat anni usque ad Hieroſolymorum ruinam, *Apoc. IX, 15*, exercitusque exteri numeroſiſſimi tertiam gentis Iudaicæ partem occidebant, nec tamen reliqui Iudæi poenitentiam agebant male actorum, *v. 18 - 21.* Angelo autem ſeptimo tubam inflante, Chriſtocratiæ glorioſa periodus cœpit, *XI, 15.* Omitto ſciens & prudens alia *Apocalypſeos* loca, ne illis, quibus expoſitionis meæ Apocalypticæ ratio nondum probatur, anſam, vel cavillandi, vel ſuccenſendi, præbeam. Non enim ignoro, quanta ſoleat eſſe plerorumque in opinionibus uſu tritis ac receptis pervicacia, & quantopere illa obſtinatio ſæpius in eos, qui novitatis inconſultæ videntur ſtudioſi, debacchetur. Hiſce igitur me velim cummaxime excuſatum, ſiquidem & univerſis bene cupio, &, benevolentiam quorumcunque mortalium expetere, partium mearum eſſe exiſtimo. Id unum addere liceat, vaticinium, *Ioanni* inſpiratum, pertinere ad tempus, quod tunc proxime inſtabat, *Apoc. I, 3, XXII, 20,* nec ab illa vaticinii ſerie excludi fata, quæ *Ioannes* iam viderat, & quæ tunc erant præſto, *I, 19.* Neceſſarium duxerat Ieſus, docere ſuos, inſtare finem reipublicæ Iudaicæ ac cerimoniarum Leviticarum, eccleſiam per quatuor mundi cardines amplificatum iri, Chriſtocratiam cœpturam eſſe ſplendidiorem, Martyrum animas in cælis exhilarari, patientiæque Chriſtianæ propo-

ſita

ſita eſſe præmia ſempiterna, ac Satanam irrito eventu Chriſtianos ire exterminatum.

VIII. *Moſen*, Dei interpretem & adminiſtrum, reliquiſſe poſteris carmen quoddam, idque in literas redactum, eo minus dubitatione eſt dignum, quo certius eſt teſtimonium *Ioannis* Apoſtoli ac Evangeliſtæ. Quærimus vero, an Meſſias etiam in Codice ſacro, eoque Inſtrumenti veteris, appelletur משה nomine illo, quod *Moſi* impertiunt Ebræi. Tria ſunt loca, quæ, ut ad quæſtionem hanc affirmando reſpondeamus, adducere nos videntur. Primus exſtat locus in apprecatione *Moſis* ultima *Devt. XXXIII*, 4. Ibi *Moſes* legitur hæc pronuntiaſſe: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:, *Legem conſtituit nobis is, qui ex barathro extraxit hareditarium peculium, cœtum Iacobi.* Si voci Ebraicæ *Moſcheh* ſubſtituas *Moſen* illum, fama ſuper æthera notum; ſententiæ ſenſus relinquitur nullus. Et quis animum inducet, ut credat, *Moſen* de ſeſe tanquam de altero fuiſſe locutum? An *Moſis* valedictoria illud fuit dignum, ut ipſe pronuntiaret: *Moſes nobis conſtituit legem?* Haud facile nobis hæc poterunt perſuaderi. Si exiſtimes, parentheſin ſubeſſe illi *inciſo quarto*, tunc in ſcopum *Moſis* ac orationis propoſitæ nexum articuloſque videris peccaſſe. *Moſcheh* hoc loco is eſt, qui *extrahit e profundo*. Significatus ille omnino adfixus eſt illi voci *Exod. II*, 10, 2 *Sam. XXII*, 17. De angelo fœderis, ſeu Meſſia, *Jeſaias* hæc pronuntiavit *Cap. LXIII*, 11: יזכר ימי עלם משה עמו איה המעלם מים את

אֶת רֹעֵה צֹאנוֹ אַיֵּה הַשָּׂם בְּקִרְבּוֹ אֶת־רוּחַ קָדְשׁוֹ. Si per vocem *Moſcheh* hoc loco deſignatum exiſtimes *Moſen*, ſenſus prodit vel nullus, vel admodum contortus. Sin vero eam ceperis ſignificatu appellativo, omnia ſunt in expedito. En ſpecimen interpretationis: *Memor erit dierum temporis olim elapſi is, qui populum ſuum e profundo extraxit & eduxit. Ubinam eſt ille, qui eduxit illos in ſublime e mari, nempe is ipſe paſtor gregis ſui? Ubinam eſt ille, qui poſuit in medio eius (populi) ſpiritum ſanctum ſuum?* Omitto iam locum tertium, ex quo idem ſignificatus videtur elucere. Subit animum quæſtio nova, cur Ieſus vocetur *ἀρνίον*, *agnellus*. Agnum Græci appellant *ἄρνα*. Inde profluxit deminutivum *ἀρνίον*. Mirum eſt omnino, quod Chriſtus, Deus & homo, infinitæ virtutis ac omnipotentiæ abyſſus, appellatur *agnellus*. Evaneſcit vero illa admiratio, ſimul ac meminimus, Græcis in more poſitum fuiſſe, ea, quæ deliciis plena, & amoribus ſuis præcipue digna, eſſe exiſtimabant ipſi, adhibitis appellationibus deminutivis deſignare. *Ioanni* inprimis conſuetudo illa fuit familiaris ac trita. Si quis id dubitat, eum recordari volumus appellationis, qua idem afficit lectores Epiſtolæ ſuæ primæ. Inibi enim eos vocat *τεκνία*, *filiolos*, *1 Io. II, 1, 12, 28, II, 7, 18, III, 4, V, 21.* Eadem ratione Ieſus eos, qui auditores ac diſcipuli ipſius eſſe cupiebant, *agnellos ſuos*, *Ἀρνία*, vocavit *Ioan. XXI, 15.* Uſus fuit indubie eo, quod eundem fudit ſignificatum, vocabulo optimus Soſpitator. Cum vero Chriſtus non ſolum *Agnellus*, ſed *Agnus* etiam,

etiam, vocetur, ſubeſſe præterea debuit ratio alia, cur id nominis ipſi fuerit inditum. Similitudo, quæ Ieſum inter & agni manſuetam patientiſſimamque indolem intercedit, rationem hanc complectitur, *Eſ. LIII*, 7. Dum vero Ieſus appellatur *Agnus*, *peccata mundi tollens*, (a) & *ſanguine expiatorio gaudere* (b) traditur, reſpicitur ad agnum piacularem Iudaicum, qui quotidie immolandus erat in iuge ſacrificio, unus in matutino, alter in veſpertino. Hic enim Agnus piacularis bibit aquam e poculo (c) aureo, antequam mactaretur: & conſtrictus fuit (d) decuſſatim; carnes eius in altari exteriori ſunt combuſtæ; & ſanguis illi adſperſus fuit. Inter hanc adſperſionem & combuſtionem publicæ fiebant preces, (e) & mane templi oſtia aperiebantur interiora, (f) lucernæque in candelabro ſacro accendebantur, immo gaudium ab inchoata muſica exordium capiebat. (g) Ieſus poculum, a patre prædefinitum, bibit, & in crucem actus fudit pro nobis ſanguinem, eo eventu, ut nobis gratiam repararit, cœlum aperuerit, & lætitiam atque illuminationem animorum noſtrorum promoverit. Cum vero *Paulus* pronuntiat, *agnum nobis eſſe paſchalem*, *Chri-*

(a) *Ioan. I*, 29.
(b) *1 Petr. I*, 19.
(c) *Aruch* in כוס.
(d) *Aruch* in אבר, & *Maimonides de iuge ſacrificio Cap. 4 §. 1.*
(e) *Tamid IV*, 3, *V*, 1.
(f) *Tamid V*, 2.
(g) *Tamid VII*, fin.

Chriſtum ſcilicet *pro nobis mactatum* (h), reſpicit ad agnum paſchalem Hieroſolymitanum. *Ioannes* ſolet Ieſum vocare *Agnellum mactatum* (i), nec dubitandum eſt, quin ea appellatione ipſe reſpexerit ad agnum iugis ſacrificii æque ac ad agnum paſchalem, qui olim Hieroſolymis mactari conſuevit.

II.

PETRI ZORNII DISSERTATIO DE ימים טובים, SIVE DIEBUS MAGNIS EBRAEORUM.

I.

Huc illud inprimis ſpectat *Tertulliani* in *Libro V adverſus Marcionem* : *Dies obſervatis & Menſes, & Tempora, & Annos, & Sabbata, ut opinor, & Cœnas puras, & Jeiunia, & Dies magnos.* Nimirum *in tribus Feſtis maioribus Ebraeorum* quidam dies minus feſti erant, ſcilicet inter primum & ultimum intermedii, quorum tanta non erat ſanctitas, quanta aliorum, quique nomine ἑορτῆς μεσούσης *Ioan. VII, 14*, veniunt. (1) At

h) *1 Cor. V, 7.*

(i) *Apoc. V, 9, 12, XIII, 8.*

(1) Id eſt, interprete *Theodoro Beza*, circiter quartum diem Scenopegiarum. Nam de primo illo ſo-

At *dies maxime feſti* erant ſex: primus dies Paſchatis & ſeptimus: primus feſti Tabernaculorum, & octavus dies Pentecoſtes, & primus dies menſis Tiſri. Hi ſecundum *Iacobum Uſſerium*, (2) *Ioannem Hoornbeekium*, (3) & *Adrianum Relandum*, (4) appellantur ימים טובים proprie (5) *dies boni*, id eſt, *feſti*, uti apud *Plautum* dies bonus & bona verba, & *καλαὶ ἡμέραι* pro feſtis, & de his agitur in Codice *Betza*. Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet. (6)

II. Hos porro dies, qui proprie ימים טובים Ebræis appellantur, ab *Helleniſtis* appellantur

ἡμέραι

ſolenni, cui non interfuit Ieſus, iſtud intelligi non poteſt, ultimi vero poſtea fiet mentio.

(2) In Diſſertatione *de Macedonum & Aſianorum Anno ſolari, cum Græcorum Aſtronomorum Parapegmate, ad Macedonici & Iuliani anni rationes accommodato, Capite III.*

(3) *Libro I Miſcellaneorum ſacrorum Capite XIV pag. 383.*

(4) In *Antiquitatibus ſacris veterum Ebræorum delineatis Parte IV Capite II §. III pag. 390.*

(5) Iuſto brevius loquitur *Valentinus Schindlerus* in *Lexico Pentaglotto*: Rabbinis יום טוב dies bonus ſignificat quodcunque Feſtum, præter tria, Paſcha, Pentecoſten, Tabernaculorum: dies convivii & gaudii.

(6) Uti cum in *Gem. Schabbath 21, 2, octo dies Encæniorum* ita appellantur, & in *Gem. Peſachim 47*, & *Echa rabbati 60, 1*, שני י'ט' של ר'ה' *duo dies feſti novi anni.* Confer *Taanith IV, 8*, ubi legitur, non fuiſſe ימים טובים Iſraelitis, quales *dies 15 Ab & dies Expiationis.*

μέραι μεγάλαι, uti, præter *Hoornbeekium* & *Uſſe-rium*, iam laudatos, obſervant *Radulphus Cudwor-tus* (7) & *Samuel Bochartus*. (8) Nimirum XX pro Ebræis *Eſ. I*, 13, מקרא קרא, καὶ μέραν μεγάλην. Ex qua verſione pro *magna* ha-eri debet, quæcunque dies ſacris cœtibus convo-andis eſt deſtinata. Proinde ad illum locum *Pro-opius* aſſerit, magnam diem appellari πᾶσαν τὴν τῷ νόμῳ καλουμένην κλητὴν, οἷα ἡ πρώτη καὶ ἑβδόμη τῶν ἀζύμων, καὶ ἡ τῆς πεντηκοστῆς, καὶ δεκάτη τοῦ μηνὸς, καὶ πᾶσαι ἁπλῶς ἐπίσημαι ἑορταὶ, *diem quamlibet in lege* κλητὴν (a populi convocatione) *dictam*, *quales* azymorum *prima*, & *ſeptima*, & Pentecoſte, & *decima menſis* (Tiſri), &, *uno verbo*, *feſta quævis ſolennia*. Quæ cum ita int, *Ioan. VII*, 37, poſtremus dies Feſti Taber-naculorum (9) magnus dicitur ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ, & *Ioan. XIX*, 31, legimus: ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου, idque, iu-dicio *Chriſtiani Schœttgenii*, (10) ea de cauſa, quia feſtum Paſchatis in ipſum Sabbatum incidebat: quod Iudæi ſic exprimunt *Peſachim fol.* 13, 1: אר

(7) In libro ſingulari *de Vera Notione Cœnæ Domini Capite IIII §. V.*

(8) *Parte I Hierozoici Libro II Capite L pag.* 568.

(9) Confer de hoc *Ioannis* loco *Hiſtoriam* noſtram *Bi-bliorum*, *ex Ebræorum Diebus Feſtis & Ieiuniis illu-ſtratam*, *ſelectiſſimisque Obſervationibus adorna-tam*, *Capite II §. V. pag.* 10 *ſeq.*

(10) In *Horis Hebraicis & Talmudicis in univerſum Novum Teſtamentum pag.* 403.

ארבעה עשר שחל לחיות בשבת, ſi dies XIV inciderit in Sabbatum. Vide præcipue *fol.* *49, 1, lin. 1,* ſi dies XIV incidit in Sabbatum, removent omnia ante Sabbatum &c. Quid quæris? Dies XVI Niſan, quo *manipulus* meti & offerri debuit, apud *Ioannem* hoc in loco appellatur μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου: nam *in hunc diem incidebant tria ſolennia, Sabbatum, Manipulus,* & ראיה, *comparitio populi* in atrio ſecundum *Exodi XXIII.* Vide, ſis, *Ioannem Lightfootum,* (11) *Adrianum Relandum,* (12) *Ioannem Chriſtophorum Harenbergium,* (13) aliosque viros doctos, quos alio loco & tempore laudavimus. (14)

III. Quæ-

(11) In *Horis Hebraicis & Talmudicis ad Marci XV, 42,* & *Ioannis XIX, 31.*

(12) *Parte IV Capite II §. IV pag. 391:* *Ioannis XIX, 31,* μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου nominatur, quia incidebat in diem XVI menſis Niſan, (quod Iudæi dicerent חל ששר עשר להיות בשבת, vide *Peſachim VII, 10,*) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies *iura Sabbati pellebat.* Vide *Menachot X, 1.* Fiebat autem id magna cum ſolennitate, & publice rogabatur: שבת וו, *an hoc Sabbato?* ſcilicet metam? & reſpondebant: hoc Sabbato, ibidem *X, 3,* præterea ab hoc die ſupputatio Pentecoſtes ſumebat exordium.

(13) In *Demonſtratione, qua oſtenditur, Chriſtum eodem die naturali Iudaica, qua in crucem actus eſt, cum reliquis Iudæis comediſſe agnum paſchalem, §. VIII pag. 540, Tomo II Theſauri Novi Philologico-Theologici.*

(14) Conferatur Diſſertatio noſtra philologica *de Manipulo primitiarum ex meſſe hordei, in eoque vel* ule-

III. Quæritur autem, *an apud Ebræos aliud es magnus, aliud Sabbatum magnum, fuerit.* ɪdire operæ pretium fuerit *Iacobum Uſſerium.* otandum eſt, inquit, aliud apud Iudæos fuiſſe em magnum; aliud Sabbatum magnum. In ibus enim רגלים Exodi XXIII, 14, quibus aſculi omnes quotannis comparere tenebantur ɪram Domino; quinque illi dies feſtivi, in quibus ɪri iubebantur haberi conventus (primus videlicet & ſeptimus Azymorum, dies Pentecoſtes, prius & octavus Tabernaculorum,) ab Ebræis, ימים טובים, ab *Helleniſtis* μεγάλαι ἡμέραι, icebantur: ſive in Sabbatum illi incidiſſent, ſive ɪ ſeptimanæ diem quemvis alium. Unde קרא מקר convocationem cœtus *Eſaia I, 13*, Græci εγάλην ἡμέραν reddiderunt: ideoque in Evangelio ſuo *Ioannes* non ſolum Sabbatum, paſſionem omini proxime inſecutum, in μεγάλην ἡμέραν ɪcidiſſe notat *Capite XIX, 31*, ſed etiam poſtremum feſti Tabernaculorum diem, Sabbati nulla onſideratione habita, ἡμέραν τὴν μεγάλην τῆς ɪρτῆς *Capite VII, 37*, ſimiliter appellat. At vero שבת הגדול, *Sabbatum magnum*, unoquoque nno recurrebat unicum, idque non cum ipſa paſchalis agni feſtivitate coniunctum, ſed illam antecedens proxime; de quo in Tractatu, *Schulchan, Aruch* inſcripto, legimus: *Sabbatum, quod proximum eſt ante Paſcha, Sabbatum magnum vocant.* De quo etiam nos commonefecit in *Synagoga* ſuæ *Iudaica Capite XII* Iudaicorum rituum ſcientiſ-

 ſimus

metendo, vel porriciendo, apud veteres Ebræos, tum ritibus, tum myſteriis, §. IX pag. 25.

ſimus *Ioannes Buxtorfius*, quorum plane ignarus *Acron*, homo ethnicus, *Horatii triceſima Sabbata Sermonum Libro I Satyra IX* exponens, *Sabbatum magnum in renovatione lunæ a Iudæis hodie celebrari*, retulit. Hactenus *Iacobus Uſſerius*. Eandem ſententiam tuetur *Ioannes Hoornbeekius*. (15) Mediam quandam ſententiam in medium profert *Ioannes Henricus Hottingerus*. (16) Quicquid autem eius rei erit, adverſa prorſus contrariaque ſen-

(15) En huius verba: Interim *magnus dies*, quem ita Iudæi appellant, *non eſt confundendus*, quod nonnulli faciunt, *cum Sabbato magno*, quod eſt Sabbatum, non cum Paſchate coincidens, vel coniunctum, ſed quod integra hebdomada Paſcha proxime antecedit. De quo videndus *Buxtorfius* in *Synagoga Capite XII*. Quin etiam dies decimus quintus, ſive primus ἀζύμων, ſabbatum appellatur generali ſignificatione, uti & Paſcha, in quemcunque diem incideret, propter σαββατισμὸν, iſto die præceptum, *Levitici XXIII*, 7, 8, ac poſtridie huius diei, poſtridie Sabbati, quo offerebatur Omeri, ſive *manipulus frugum hordei*, in Paſchate, *Levitici XXIII*, 11. Nimirum dies XVI, quo offerebatur manipulus, dicitur Paſchatis & Sabbati, ſed Sabbati communi ſignificatione, uti nec Paſchatis ſtricta.

(16) In Notis ad *Thomam Goodwinum pag. 512*: *Ioannis XIX*, 31, vocatur μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου: hac ratione ipſum Sabbatum magnum aliquo iure appellari poteſt, licet non ob rationem, quam *Lightfootus* profert, quia erat dies, quo oblatus eſt *manipulus primitialis*: mallem tamen abſtinere a ſpeciali denominatione *Sabbatum magnum*, quia illam locus citatus ſpecialiter non poſcit: dein

ntentia arridet *Ægidio Bucherio*, (17) *Theodoro* *ezæ*, (18) *Ludovico de Dieu*, (19) *Eduardo Li-* *leio*, (20) *Iacobo Cappello*, (21) *Ioanni Chriſto-* *phoro Harenbergio*, (22) *Valentino Schindle-*

 ro,

ein quia apud Iudæos Sabbatum eſt, quod κατ' ἐξοχὴν ita appellatur. Schulchan: *Sabbatum, quod ante Paſcha, Sabbatum magnum appellari ſolet.*

(17) In Tractatu *de Iudæorum Paſchali Cyclo Capite VIII.*

(18) In *Notis ad Ioannis XIX, 31*, loquitur de die Paſchæ, qui eo anno in Sabbatum incidebat: ideo dicitur hoc Sabbatum magnum, id eſt, valde ſolenne & celebre, concurrente videlicet duplici celebritate.

(19) In *Commentario ad Ioannis VII, 37*, octavus erat, inquit, dies feſti Tabernaculorum, qui עצרת, *feſtus dies cobibitionis*, dicebatur, quia tum populus, ab omni labore cohibitus, ſolenni cœtu conveniebat: vocabatur & שבת גדול, *Sabbatum magnum.* Confer *Hiſtoriam* noſtram *Bibliorum, ex Ebræorum Diebus Feſtis & Ieiuniis illuſtratam, ſelectiſſimisque Obſervationibus adornatam, Capite II §. V pag. 11.*

(20) In *Chronologia*, nondum edita, apud *Iacobum Uſſerium* in Diſſertatione *de Macedonum & Aſianorum Anno Solari, cum Græcorum Aſtronomorum Parapegmate, ad Macedonici & Iuliani Anni rationes accommodato, Capite III*, obſervat, diem illum Sabbatum magnum vocari, in quo eſt concurſus dierum feſtorum.

(21) In ſuis *Epocharum thematiſmis anno Domini CCLI* obſervat, μέγα σάββατον dici diem Iudæis duplici nomine ἑορτάσιμον, nempe ob concurſum Feſtorum in uno die.

(22) En huius verba: *Magnum* igitur dicitur id *Sabbatum*

ro, (23) & *Samueli Bocharto.* (24) In præſenti repetimus verba *Petri Poſſini*, quamvis, ſi verum dicere

batum, quia tres complectebatur ſolennitates. שבת הגדול, *Sabbatum magnum*, Iudæi vocabant il-lud, quod feſto paſchali cœpto erat proxime, auctore *Maimonide de die feriato Cap.* 7. Quid clarius? quid apertius?

(23) In *Lexico Pentaglotto:* שבת הגדול *Sabbatum magnum* ob quoddam miraculum ſic dictum, quod 14 Niſan (al. diem Paſchatis) proxime antecedit, ut duæ ſolennitates concurrant *Ioan. XIX, 31.* Erat enim magnus ille dies Sabbati.

(24) Uti nonnulli, inquit, volunt, verborum *Ioannis XIX, 31*, ſenſus eſt, tam Chriſti, quam latronum, corpora fuiſſe de cruce propere deponenda, quia erat paraſceve, adeoque paraſceve diei, qui apud Judæos ſit maxime in honore *propter Sabbati concurſum cum prima azymorum*, ac proinde a *Ioanne* vocetur *magnus dies.* Quaſi non alia poſſit eſſe cauſa, cur dies aliqua magna vocetur, quam duorum feſtotum concurſus. Quin apud Iudæos nullum fuit feſtum, in quod non quadret hoc nomen. *Ioannis VII, 37*, magna dies feſti vocatur ultima Scenopegiæ, quæ tamen ſupra primam nihil habuit. Quando LXX *Eſaiæ I, 13,* קרא מקרא vertunt ἡμέραν μεγάλην, ex illa verſione pro magna haberi debet, quæcunque dies ſacris cœtibus convocandis eſt deſtinata. Itaque nullum eſt Sabbatum, quod non poſſit ſic appellari. Inprimis, ſi in aliquem azymorum diem incidat, ad quorum celebrationem Hieroſolymam undequaque confluebant Iudæi omnes. Tamen hodie שבת הגדול, *Sabbatum magnum*, Iudæi vocant, non quod in paſchales dies incidit, ſed quod illos proxime præcedit: cuius appellationis

ere liceat, ſubinde apud diffidentes ceras minia-
ıs mereantur. Erant, inquit, Iudæis *tria feſta*
cipua, quorum cuiusque ſolennitas ſeptem
; continuos amplectebatur, nempe Paſcha, Pen-
oſte, & Scenopegia. In unaquaque trium iſta-
n eximia religione celebrium hebdomadarum
m Sabbatum erat, incerta ſede; nunc enim
mus, nunc ſecundus, nunc tertius, & ſic de
eris, ſeptenarii feſtivi dies in Sabbatum hebdo-
darium cadebat. In quamcunque porro inci-
ſet diem, quod eam iam feriatam anniverſariæ
ennitatis religione reperiret, haudquaquam
n parem ceteris anni Sabbatis, ſed cumulo quo-
n ſanctitatis longe auguſtiorem, reddebat. Id
erte de *Sabbato Paſchatis* tradit *Ioannes Ca-*
e XIX, 31. Nec dubium, quin pari ratione ma-
uin atque eximium eſſet Pentecoſtes & Sceno-
giæ Sabbatum. Porro, quod magnum eſt abſo-
e conſideratum, idem, ubi comparatur iis, ſu-
ı quæ præcellit, prius, aut primum, dicitur: qua-
iſta *tria Sabbata, cum aliis per annum ordinariis*
lata, prima dicebantur, quod primatum ſupra ea
ıctitatis obtinerent. Erant ergo in Iudaico Ca-
ıdario tria prima ſupremi ordinis Sabbata, quæ
cellentia ſanctimoniæ ferme inter ſeparia, ſerie
ſucceſſione temporis ordinabantur, ut, quod eo-
m primo menſi anni ſacri Niſan conveniret,
imoprimum vocaretur, quod ab illo proxime
ueretur, *Secundoprimum*, denique, quod menſe
iſri ſeptimo anni ſacri, etſi primo civilis antiqui,

tionis ratio fabuloſa eſt in *Synagoga Buxtorfii*
Capite XII.

hebdomadis feſti Tabernaculorum Sabbatum occurrebat, *Tertioprimum* appellaretur. Hactenus *Poſſinus* in *Spicilegio Evangelico* §. *LXIV pag.* 142.

IV. Satis de *diebus magnis*, & *Sabbatis magnis, Ebraeorum*, quod ad *primos Chriſtianos* attinet. Illi, obſervante *Iacobo Uſſerio*, nullum aliud magnum agnoſcebant Sabbatum, quam quod Paſcha proxime antecedebat: nempe vel immediate, quod illi faciebant, qui iuxta *Patrum Nicaenorum* decretum Paſcha die Dominico ſemper agentes, diei paſchalis vigiliae (ut eam in *Epiſtola XIX ad Hieronymum Auguſtinus* appellat,) *magni Sabbati* titulum conſtanter tribuebant: vel, diebus aliquot interiectis, quod illis uſu veniebat, qui eodem cum Iudaeis tempore Paſcha celebrabant, in quamcunque hebdomadae feriam dies ille incidiſſet. In quorum numero & *Polycarpus* ipſe fuit (ut ex *Irenaei* ad *Victorem* Epiſtola manifeſte conſtat,) & Smyrnenſis Eccleſia, quam ille rexit, quaeque, in magno Sabbato ipſum paſſum fuiſſe, literis ſuis eſt teſtata. Quod ad *Hiſtoriam* attinet *medii aevi*, commemoranda eſt *Hebdomas* illa, quae *Latinis maior*, *Graecis* ἡ ἁγία καὶ μεγάλη ἑβδομὰς, *ſancta & magna Hebdomas*, (25) ſive ἡ τῦ σωτη-ρίας

(25) Audiamus *Ioannem Chryſoſtomum Homilia in magnam Hebdomadem*: Magnam eam appellamus Hebdomadem, non quod illius dies magnitudine exuberent, quippe cum aliae longiores ſint, aut quod plures numero ſint, cum hac in parte nihil ab aliis diebus varient, ſed quod hoc tempore egregie res geſtae ſunt in ea a Domino Ieſu. In

✡ ✡ ✡

ς πάθυς ἑβδομὰς, *ſalutaris paſſionis Hebdomas*, ›minatur, quam *ieiuniis* & *vigiliis* intenti ma- me celebrant. Hinc etiam *ſinguli huiusce Hebdo- adis dies ſancti & magni* nuncupantur: *ἡ ἁγία ὴ μεγάλη δευτέρα, ἡ ἁγία καὶ μεγάλη τρίτη*; c. In eadem Hebdomade *Feria ſeptima*, *τὸ γιον καὶ μέγα Σάββατον*, *ſanctum & magnum ıbbatum* appellatur: hoc die, uti teſtatur *Tho- as Smithus*, (26) ſemel tantum veſci licet, ›ra tertia poſt meridiem ad templum concurri- ır, ad preces nimitum veſpertinas obeundas (27)

C 5 Mo-

In hac enim, quæ magna dicitur, diuturna illa diaboli tyrannis diſſoluta eſt, mors exſtincta eſt, paradiſus reclusus, cœlum inacceſſum deſiit eſſe, homines angelis permixti ſunt, meditullium ſepti ſublatum eſt, cancelli ſubducti ſunt, Deus ille pacis cœleſtia ſimul & terreſtria pacificavit: ideo magna vocatur Hebdomada; &, ut ipſa caput eſt Hebdomadarum reliquarum, ita *huius Hebdomadæ caput Sabbatum magnum*. Quæ ex *Chryſoſtomo* repetit *Calliſtus* in *Synaxario Sabbati Sancti*. Ceterum *de Hebdomade magna* ſingularem librum *Ioannes Faeſius*, & ſingularem Diſſertationem conſcripſit *Ioannes Fridericus Mayerus*.

26) In *Epiſtola de Græcæ Eccleſiæ hodierno ſtatu pag. 32 ſeq.*

27) Perplacet hic repetere verba *Leonis Allatii* in Diſſertatione *de Dominicis & Hebdomadibus recentiorum Græcorum* §. XXI: *Sabbato magno*, de quo *Nicetes*, *ἦν δὲ τὸ ὑπερευλογημένον Σάββατον, καθ' ὃ ὕπνωττεν ἐν τάφῳ Χριστὸς*, *erat terque quaterque benedictum Sabbatum, quo Chriſtus in ſepultura dormiebat*, recitant Horas, & poſt varias multasque

Monachis, reliquisque, qui illic tota nocte vigilaturi ſunt, ne præ languore deficiant, fruſtulum panis, ficos dactylosque ſecum ſumentibus. Nimirum Sabbato, niſi unico, magno nimirum ſanctæ hebdomadis, (28) ieiunare, adhuc nefas eſt. Alias iſto die per integrum annum feriari, & ieiunio abſtinere, non tantum libet, ſed & ex veteri lege eccleſiaſtica omnino oportet. (29) Ita enim ſtatuebat ſexageſimus ſextus Canon Apoſtolicus, (30) ſi quis Clericus deprehendatur die Dominico ieiunans, aut Sabbato, præter unum ſolum, deponatur, ſi vero laicus, excommunicetur. Quem poſtea confirmarunt Aſſeſſores ſextæ Synodi Canone quinquageſimo quinto, διορθώσασθαι τὸ σφάλμα τῦτο τῶν Λατίνων, ut *Zonaras* loquitur,

ἐπι-

que ex Sacra Scriptura lectiones, dicunt Liturgiam D. *Baſilii*, quam ad ſecundam usque noctis horam producunt. Qua demum finita, non exeunt Eccleſia, ſed ſuis inſiſtentes ſedibus, alia atque alia ex Patribus legunt, quousque tempus advenerit, paſchale officium recitandi. Et ſic tota illa nocte inſomnes agunt.

(28) Exſtat de hoc *Sabbato magno* Homilia *Amphilochii*, Iconienſis Epiſcopi, cui adde aliorum Patrum Græcorum in Chriſti ſepulturam Homilias, quarum mentionem facit *Ioannes Albertus Fabricius Bibliothecæ Græcæ Volumine VI pag. 532.*

(29) Auctor *Conſtitutionum Apoſtolicarum Libro VII, Capite XXIV;* Unum tantummodo Sabbatum nobis toto anno obſervandum eſt, Sabbatum ſcilicet ſepulturæ Chriſti: quo quidem ieiunare deceat, non autem celebrare feſtum. Confer eundem Scriptorem *Libro V Capite XIV.*

ἰσχείρϋντες hunc Latinorum errorem emendare nantes. Hinc autem *diſſidium* illud nunquam ·is lugendum *inter Chriſtianos Orientales & Occidentales* aliquatenus quoque crevit. (30)

GOTT

(30) De hoc *utriusque Eccleſiæ diſſidio* differunt *Nicolaus I*, Pontifex Romanus, *Epiſtola LXX ad Hincmarum*, & ceteros Epiſcopos, in regno *Caroli* conſtitutos, in qua exponit *cauſas odii & invidiæ Græcorum adverſus Eccleſiam Latinam pag. 471, Tomo VIII Conciliorum*, a *Philippo Labbeo* & *Gabriele Coſſartio* editorum, *Cæſar Baronius* in *Annalibus Eccleſiaſticis ad A. C. LVII num.* 202 *ſeq.* & *CII num.* 15, *Robertus Bellarminus Libro II de Romano Pontifice Capite XXVII*, & *de bonis operibus in particulari Capite XVIII*, *Severinus Binius* in *Notis ad Canonem LXV Apoſtolicum*, *Garſias Loaiſa* in *Notis ad Concilii Eliberitani Canonem XXVI.* Ante omnes tamen Scriptores inprimis hic conſulendus erat *Ferdinandus Mendoza de confirmando Concilio Illiberitano ad Clementem VIII, Pontificem Romanum*, *Libro II Capite LII*, cuius inſcriptio: *Ieiunium Sabbati, cur in Eccleſia Occidentali præceptum, in Orientali interdictum, explicatis in eam rem Clemente & Ignatio, & Canone LVI Synodi VI, de quo & reliquis diffuſe tractatum.*

III.

GOTTLOB FRID. GUDII EPISTOLA APOLOGETICA PRO DISSERTATIONE SUA HISTORICO - CRITICA DE SADDUCAEORUM IN IUDAICA GENTE AUCTORITATE, VOL. II P. I HORUM MISCELLANEORUM Pag. 13 INSERTA, AD SUMME REVERENDUM CONRADUM IKENIUM, THEOLOGUM BREMENSEM, PERSCRIPTA.

Summe Reverendo CONRADO IKENIO
εὖ χαίρειν καὶ εὖ πράττειν.

Aequum omnino erat, *Vir Summe Reverende*, ut pro *Sadducaeorum* & *Karaeorum* omnium auctoritate ſtrenue diceres. (a) Quorum enim auxilium Tu, *paſchalem Chriſti coenam* σταυρώσιμον affirmaturus, imploraſti, Tuam quoque opem iure ſuo ſibi poſcebant, cum auctoritatem ipſorum labefactare auſus fuiſſem. Neque mihi pariter, ac ſingulis, qui *antiquitatum ſacrarum* ſtudio iuſtum pre-

(a) In *Symbolis literariis*, quae ipſius cura *Bremae* foras prodeunt, *P. III pag.* 299.

pretium ſtatuunt, vindiciis hiſce iucundius quidquam contingere potuiſſet, cum, hac cauſa ad *philologici fori* arbitros utrinque nunc delata, ſententia eo facilius ferri poſſit, utri parti victoria ſit adiudicanda. Dictis igitur meis in præſenti paum, vel nihil, addam, ne forte nimio ſententiæ meæ amore captus lectoribus & pugnæ ſpectatoribus videar, iisque moleſtus exiſtam. Sufficienter enim ab utroque noſtrum dicta eſſe exiſtimo, quæ *Karæorum* auctoritatem tueri & minuere potuerant; quantum iis in argumentis, quibus in diſcutiendis coniecturis non ultimus locus dandus eſt, progredi nobis licet. Penes prudentiores lectores, & antiquitatum ſacrarum gnaros, nunc iudicium eſto, utram ſententiam probabilitati quam maxime reſpondentem pronuntiare velint.

At enim vero non potui, quin pro me pauca nunc dicam, & ab iis vitiis me liberem, quorum me in attenuanda *Karæorum* auctoritate accuſaſti, e ipſorum frivolus aggreſſor lectoribus audiam; ſanctiſſime tamen pollicitus, errores, a me vere commiſſos, me nequaquam palliaturum, ſed candide confeſſurum eſſe, viciſſim etiam ſperans, fore, ut æquo animo feras, ſi quando Tibi, *Vir ſumme Reverende*, probatum dedero, vitia quædam Te mihi immerito impacta fuiſſe.

Erroris igitur memet ipſum ingenue arguo, quod in *Triglandii* verbis, quæ §. 14 in ſcenam produxi, loco *tabernaculorum feſto*, encæniorum feſto typis mandari permiſerim. Neque vero erat, ut de hoc errore meo, tanquam de magno quodam εὑρήματι, §. 12 Diſſertationis Tuæ fueris glo-

riatus.

riatus. Quemvis enim æquum lectorem, vel me non monente, ſuſpicaturum fuiſſe crediderim, quod errorem iſtum non ex antiquitatum ſacrarum ignorantia, & deliberato animo, admiſerim; ſed quod in deſcribendis *Triglandii* verbis feſtinans modo penna animum præcurrerit, isque in perlegendis ſcriptis iuſto negligentior fuerit.

Quoniam autem iure Tu me §. 1. accuſaſti, Tibi & cauſæ Tuæ, *Vir Summe Reverende*, me iniuriam feciſſe, quod ſtatuerim: *una cum Karæorum auctoritate ſtante, & cadente, Tuam quoque ſententiam de cœna Chriſti σαυρωσίμῳ ſtare, & cadere.* Optime memineris, Te in doctiſſimis Tuis Diſſertationibus, *de tempore celebratæ a Servatore ultimæ cœnæ paſchalis*, reliquis modis, quibus alii ſententiæ Tuæ primariæ aſſertores in conciliandis *Evangeliſtarum* dictis huc usque uſi fuerant, iure meritoque relictis, & confutatis, ad illam *Karæorum* auctoritatem provocaſſe; *per quam, illis licuiſſe, affirmaſti, Phariſæorum moribus ſe opponere, agnumque paſchalem uno die citius interdum comedere*; ut horum ex præſidio & exemplo probare valueris, *Chriſtum quoque paſchalem agnum vere comediſſe.* Huic etiam argumentationi Tuæ *præcipua Evangelico-Lutheranæ eccleſiæ decora maximopere applauſiſſe* ſcribis *pag. 301.* & in ſinum gaudes, Tibi illa aſſeveraſſe: *faciliorem omnes difficultates tollendi viam, quam a Te factum eſſet, neminem oſtenſurum eſſe.* Licet igitur alii alia adminicula difficultates tollendi, & *paſchalem Chriſti cœnam* vindicandi, adhibuerint; iis tamen Tu ipſe diffiſus fuiſti, ut novam viam tentaveris,

&

: ad *Karæos* Te receperis, ex ipſorum non modo ntentia, ſed moribus quoque ſervatis; imo ıctoritate & iure illos obſervandi, *Chriſtum uno ie citius, quam Rabbanitas, ſive Phariſæos, paſcha- 's epulas celebraſſe*, demonſtraturus. Hinc non inere, ſed iure meritoque, me concluſiſſe adhuc xiſtimo, Te hanc *Chriſti paſchalem cœnam* tam iu modo vindicare poſſe, quoad Tibi *Karæorum* uctoritatem *Phariſæis* vel ſuperiorem, vel ſaltem arem, ſartam tectamque tueri licuerit. Pereunte utem *Karæorum* auctoritate, & venia. *Phariſæorum* lacitis ac moribus in publico cultu reſiſtendi, rindieias quoque Tuas pro *paſchali Chriſti cœna* abefactari. Siquidem argumentum, quod pro lla in medium produxiſti, & quod omnium, qui- ous uſi fuerunt alii, præcipuum iudicaſti, cauſæ Tuæ deeſt. Quam ob rem argumento Tuo tanto- pere confiſus, *pag. 303* mihi regerere non debuiſ- es: *Si ad ſummum tum ratio, ad tollendas diffi- ultates a me allata, non procederet, ipſa autem ni- hilo minus ſententia de cœna Chriſti paſchali vera eſſe poſſet, quemadmodum & alii, qui hac in re idem mecum ſentiunt, alios tamen difficultates tol- lendi modos excogitarunt* &c. Tecum enim non niſi ego quidem congreſſus iudicium libere tuli; quantum roboris argumento Tuo, a *Karæis* pe- tito, inſit, quo eam ob cauſam uſus fuiſti, quod, alia argumenta infirmis talis inniti, ipſe iudicares, & deſerenda putares.

Vitio mihi deinceps vertis, *Vir Summe Reve- rende*, quod pro univerſo *Karæorum* cœtu *Sad- ducæorum* familiam tantummodo impugnaverim.

Quaſi,

Quaſi, eorum nomine uſus, ſententiæ Tuæ lectorum invidiam conflare callidius tentaſſem. (b) Tantum vero abeſt, ut huius ſtratagematis ſim conſcius, & reus, ut ab eo prorſus alienus, longe gravioribus rationibus fuerim adductus, ut *Sadducæorum* familiam pro univerſo *Karæorum* cœtu nominarem. Quia nimirum *Sadducæorum* nomen, (quos una cum reliquis *Karæis Phariſæorum* traditiones reieciſſe, nec eapropter una cum *Phariſæis* Paſchatos feſtum uno eodemque tempore celebraſſe ſemper, Temet ipſum docuiſſe, legeram,) in *divinis ſcriptoribus* & in *Ioſepho* occurrit unum; eorumque exempla ad controverſiam noſtram componendam haud parum facere putabam; *Sadducæos* in ſcenam producere malui, quam *Karæos*, quorum nomen *divini* pariter *ſcriptores* ac *Ioſephus* ſilentio preſſerunt, res licet ipſorum ſub *Sadducæorum* nomine, Te quidem ſentiente, non prætermiſerint omnes.

Multo peius Te præterea *pag. 305* habet, quod *Sadducæos* in *duas claſſes* deſcripſerim, *§. 1* eos dividendo in *proprie*, & *improprie*, dictos. *Te* enim *neſcire*, ſcribis, *ullum antiquitatum ſacrarum doctorem*, *qui hac diviſione fuerit uſus*. Licet autem diſtributioni huic parum detrimenti inferret, ſi vel ego primus eam adhibuiſſem, cum diverſus nominis uſus eam requirat, quippe quod, Temet

(b) Nec ignoro, nec improbo, quæ de *argumento theologico*, Theologos autem admodum dedecente, *ab invidia ducto*, in pereruditа Diſſertatione, *Logicæ* ſuæ adiecta, monuit Cel. *Io. Clericus pag.* 233. *Operum philoſophicorum.*

met ipſo docente, non modo improbis illis
ɔticis, ſed ſanioribus quoque *Karæorum* cœtus
iis, impoſitum fuit. A veritate tamen aberras,
od, *Karæos* cum *Sadducæis* inique me confudiſſe,
primum diſtributionis illius inventorem fuiſſe
affirmas. Prius enim vitium me non admi-
e, ex Diſſertatione mea affatim apparet, cuius
4 expreſſe monui, *nos utriusque claſſis mem-*
una complecti, - - - quia reſurrectionis mor-
rum amici cum illius adverſariis cauſam com-
nem facere dubitarint nulli, communi ſuo hoſti,
ariſæorum, inquam, ſectæ, ſe opponentes. Po-
rius autem etiam a me alienum fuiſſe, cogno-
s, quando, *Triglandium* Tuum in *Diatriba* ſua
Karæis, legeris, *Sadducæos* reſurrectionis adver-
ios, *Sadducæos ſtricte*, & *proprie*, dictos plus vice
plici appellaſſe, (c) & hac appellatione *Karæos*
liquos, per invidiam *Sadducæorum* nomine in-
gnitos, ab iisdem ſeparaſſe.

Quod in concedenda *Karæorum* antiquitate,
ultoque magis eorum auctoritate, dubius hæſe-
m, & adhuc animo fluctuem, eo facilius mihi
condo-

c) *Pag. 165*: Ubi in nomen Baithoſæorum, aut Sadducæorum, incidet, non ſtatim *proprie dictos* intelligi, ſed duplici hominum diſtinctoque ordini eandem nomenclaturam quandoque aptari. *Pag. 200*: Attamen illum Iohannem Hyrcanum nequaquam cum impiis, & *proprie dictis*, Zadducæis feciſſe - - - *Pag. 187*: Quos memoravimus ſacerdotes in feſto expiationis & tabernaculorum Phariſæis repugnantes, Zadducæos, *ſtricte dictos* non vero Karæos noſtros, fuiſſe.

condonabis, quo apertius eorum patronus *Triglandius pag. 237* præcipit: *Non ſtatim credamus omnibus, quæ dicunt Karæi, volo, namque eſt prudentiæ. At non mox quoque verum habeatur, ſi quid in ſuum compendium nugaces ſcripſerunt Talmudiſtæ.* Quocum conferendum eſſe duco *Henr. Gottlieb Reimium* in Diſſertat. *de Hiſtoriarum & antiquitatum Iudaicarum ſide.* Hunc etiam magiſtrum ſui ſecutus, quando §. 5 monui: *An vero ex ſcholarum umbra in publicam lucem lites illæ prodierint, non æque facile eſt diiudicatu.* Is enim *pag. 233* docet: *Hæc igitur periodus,* (inſtituta ſcilicet diſputatione præſente *Iamnæo* rege,) *fuit, ut ita dicam, acerrimarum diſputationum, quæ agitabantur magno utrinque favore, in ſcholis.* Id quod effatum *Scaligeri* monito *ibidem* illuſtrat, *ita tamen,* inquientis, *ut, dum Chriſtus in terris ageret, & aliquantum poſtea, ſecta utraque pro more hominum invicem digladiarentur, aliis huius, aliis illius, doctrinam ſive ſequentibus, ſive mordicus retinentibus.* Grata autem mente accipio, Te per locum ex *Matth. XXII, 35,* coll. *34* & *41*, excitatum, me certiorem feciſſe, νομικὰς *Phariſaïs* fuiſſe addictos. (d) Quamvis non eviceris, νομικὰς a γραμματεῦσι diſtingendos eſſe. (e) Multo minus, quod locus ex *Actor. XXIII, 9,*

(d) Quem vero locum ſibi etiam vindicare ſtudet *Triglandius p. 215*, cui ſubſcripſit *Chriſtianus Hechtius* in Commentatione *de Secta Scribarum, ſive γραμματέων*, Francof. 1737, *p. 7*.

(e) Utrosque unius eiusdemque cœtus ſocios fuiſſe, probat *Hechtius* loco citato.

XIII, 9, ſumtioni meæ non ſuccurrat. Quando nim ibidem οἱ γραμματεῖς τȣ̃ μέρȣς τῶν Φαρισαίων, qui verſ. 6 τὸ μέρος audierant, dicuntur; undem ſenſum hanc deſcriptionem fundere, Græcæ linguæ periti mecum, credo, fatebuntur omnes, c ſi οἱ γραμματεῖς dicti fuerint οἱ μέρος τῶν Φαρισαίων. Quem enim latet, Græcos verbo ναι genitivum iungere, quando, rem, vel perſonam, huc vel illuc referendam eſſe, ſignificare volunt. ὅτι Χριςȣ̃ ἐςε, dicit Chriſtus Marci IX, 41, ıæ familiæ adſcriptos indicaturus. Qua dictione Paulus etiam utitur 1 Cor. I, 12, III, 4, 2 Cor. X, 7. Supple igitur in loco meo participium ὄντες, cuius ellipſis Græcis eſt ſolennis; tunc γραμματεῖς dicuntur ὄντες τȣ̃ μέρȣς τῶν Φαρισαίων, ad Phariſæorum ſectam pertinentes. Neque nfrequens eſt Græcis, genitivum, nominativi loco, ſurpare, omiſſo vel pronomine τὶς, vel ſubaudienda voce εἷς, vel πρᾶγμα. (f) Ex ſacris Paulum nunc teſtor, qui Hebr. XII, 11, ſcribit: Πᾶσα δὲ παιδεία ȣ̉ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ſcil. πρᾶγμα. Præterea, diverſam neomeniam ſigendi rationem aliquando ſervaſſe Iudæos, doctiſſimus Salomon van Till iam in dubium vocavit.

(f) Videatur Vigerus de præcipuis Græcæ dictionis idiotismis p. 32 §. 4: Dicente Aeliano, id φιλοκάλȣ εἶναι ἀνδρὸς, h. e. ad virum elegantiæ ſtudioſum pertinere, vel eum decere, duxerim, & L. XII, 9, τιμιότητος ἦν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, h. e. Vir erat ſingularis probitatis. Nec non Lambertus Bos de Ellipſibus Græcis, ſub vocibus πρᾶγμα ἄν, & εἶναι, edit. Cl. Leisneri.

vit. (g) Cuius dubitatio, non omni nervo carens, anſam præcideret *Karæis*, hac in re *Phariſæis* contradicendi. Licet, hac de re iure an dubitaverit *Tillius*, nondum ſim convictus.

Circuli logici, & *petitionis principii*, Te a me iure poſtulatum eſſe, adhuc mihi perſuaſum habeo. *Circulum* enim illum vitioſum, vel *Clawbergio*, & *Wolffio*, ad quos Tu provocaſti, docentibus, ii committunt, qui *incertum per æque incertum probare ſatagunt*, aut ad *demonſtrandam aliquam propoſitionem alia propoſitione utuntur*, *quæ ab illa independenter demonſtrari nequit.* Nonne autem Tibi, *Vir Summè Reverende*, placuit, ſumtionem Tuam, de *Karæorum*, & *Sadducæorum* poteſtate a *Phariſæorum* moribus diſcedendi, & ſacra diverſo ab iis tempore, & diverſa ratione, faciendi, *Ioſephi* verbis illimitatis, auſu Tuo autem reſtrictis, demonſtrare? Quam quidem reſtrictionem iis nunquam addidiſſes, niſi *Ioſephi* verba illimitata, ſumtioni Tuæ adverſantia, cum illa conciliare voluiſſes. Lectores igitur nunc omnes teſtor, an, dubio carere omni, credant, *Ioſephum* verba ſua cum reſtrictione Tua voluiſſe accepta: ὁπόσα θεῖα εὐχῶν τε καὶ ἱερῶν ποιήσεως ἐξηγήσει τῇ ἐκείνων τυγχάνουσι πρασσόμενα, h. e. *Quæcunque ad religionem ſpectant*, *ſupplicationes*, *& ſacrificia*, *ex ipſorum* (Phariſæorum) *interpretatione ſiunt.* Licet enim *paſchales agni* a privatis hominibus

(g) In Diſſertatione *de Neomeniis Iudaicis*, *ætate Chriſti non ex Cyclis vitioſis*, *ſed lunæ* φάσει, *definitis*, quam *Commentario* ſuo in *quatuor Epiſtolas Pauli*, *p. 429* adiunxit.

minibus offerrentur, ad publica tamen ſacrificia magis referenda erant, quam ad privata ſacra; quoniam ab *univerſa Iudaeorum gente offerri*, & *a ſacerdotibus*, nec non *Levitis*, *in templo* denique *mactandi erant*. Quamobrem eos *ſacrificia privato - publica* admodum caute ſalutavit *Relandus*.

Verſioni Tuae verborum *Ioſephi*, ex *Lib. XVIII Cap.* 2 allatorum, *p. 320* emendatae, non repugno. Reſpondet illa omnino accuratius *Ioſephi* menti, quam quae a me prolata fuit. Neque vero illa fuit mea, ſed ex antiquo quodam interprete deſumta, quo meliorem eo tempore, cum Diſſertationem meam conſcriberem, non ad manus habebam. Nihilo tamen minus aeque ac Tu *Ioſephi* mentem interpretatus fui, *Phariſaeorum placitis ſe invitos ſubmiſiſſe Sadducaeos*. Eam vero ob cauſam quoque credidi, *Sadducaeos* magiſtratus invita mente ſuſcepiſſe, praevidentes, ipſis poſtea adverſus mentis ſuae ſenſa agendum fore. Ex quo ſimul confici poſſe putavi, *Sadducaeos*, ſi vel magiſtratus dignitatem gerentes, & Synedrio aſſidentes, ad *Phariſaeorum* mores in publico cultu ſe accommodare eos oportuit, multo minus dignitate illa carentes *Phariſaeorum* placitis reſiſtere potuiſſe. Nonne autem de illorum candore iure dubitare licet, qui eiusmodi munus in ſe conferri patiuntur, in quo adminiſtrando reluctante ſua conſcientia ſibi agendum fore praevident?

Tibi autem alienam mentem me adfinxiſſe, quando §. 14 ſcripſi: *Eo tempore, quo Chriſtus*

 hiſce

hiſce in terris verſatus fuit, *Sadducæorum auctoritatem*, Te iudice, *ſummum cacumen attigiſſe*, nondum perſpicere valeo. Quid enim auctoritati ipſorum ſtabiliendæ deeſſe poterat, quorum a partibus, Te præcipiente, rex *Herodes Antipas* ſtetit, & qui *Synedrio* interfuere?

Neque me cum voce *publice* luſiſſe arbitror, ſcribendo: *Non probatum dedit Ikenius*, *Herodem Antipam publice a Sadducæorum partibus ſtetiſſe.* Quippe quam vocem ipſemet interpretatus fui, addendo: *& Phariſæis poteſtatem Sadducæis obviam eundi*, (quando ſcilicet ad ſuam ſententiam cultum publicum formare audebant,) *ademiſſe.* Hoc enim demum facto partes ipſorum *publice* & *palam* tuitus fuiſſet *Herodes.* Id vero feciſſe *Herodem*, probatu omnino opus eſt, ſi quis, *Sadducæorum* & *Karæorum* auctoritatem *Phariſæorum* poteſtatem ſuperaſſe, affirmare voluerit.

Me quidem nil iuvare ſcribis *p. 342*, quod ad *Chriſti* præſentiam in *feſto encæniorum Io. X, 22*, provocaverim, & ex illa probaverim, *Chriſtum in cultu publico Phariſæorum ſententias & mores*, *ſi modo divinis mandatis non contrarii fuiſſent*, *ſecutum;* quoniam ne minimo indicio conſtaret, *illum ſolennitatem hanc cum Phariſæis celebraſſe*, *neque id cogitari poſſet*, *cum eius celebratio præcipue inſano gaudio, inſtar illius nocturni gaudii*, *quo noctes feſti tabernaculorum*, *mera bacchanalia viventes*, *tranſigebant*, *fieret.* Sed, *Phariſæis* licet inſana tripudia ſua reliquerit, præſentia tamen ſua in templo, quando hoc feſtum celebrabant *Phariſæi*,

riſæi, luculenter docuit *Chriſtus, quod illud, quamvis immediate Deum non auctorem haberet, ſimpliciter non reiecerit*, (h) id quod tamen, Temet ipſo docente, fecerint *Karæi. Improbant*, inquis, *ſolennem feſtorum, annuatim recurrentium, & certis ceremoniis celebrandorum, inſtitutionem, niſi a Prophetis Dei nomine fiat.* Teſte R. *Aarone*, cuius teſtimonium excitat *Triglandius pag. 101:* *Ἐγκαίνια, quæ ſtatuunt Rabbini, non recipimus obſervanda, ea de cauſa, quod eo tempore nulli erant Prophetæ.*

Sed ad alia maioris momenti crimina pergendum. *Parachronismum* mihi, vel *figmentum*, *pag. 336* imputas, quod hiſtoriolam illam de *Sacerdote quodam Karæis addicto, & malis citreis a plebe petito, quod in tabernaculorum feſto aquam non in altari libaſſet, ſed ad pedes profudiſſet*, illi tempori aſſignaſſe videar, quo *Chriſtus* egit in *Iudæa*. Neutrius autem vitii reus pronuntiandus ero, cum ego non dixerim, quod illud tabernaculorum feſtum, quo illud factum eſſe dicitur, in *Chriſti* ævum inciderit; ſed ex hoc facto, ad integram illam periodum, qua poſt *Alexandri Iannæi* fata, *Phariſæorum* auctoritas reſtituta fuit, procul dubio referendo, non niſi probaverim, *Chriſti ætate Phariſæos Sadducæis ſuperiores fuiſſe.* Nec Tua, nec mea, refert, diſpicere, quo

D 4 anno

(h) Videatur *Lampius* tuus ad *Io. X, 22, p. 689*, nec non *Reitzius* ad *Goodwini Moſen & Aaronem p. 340*, *Iudæ Macbabæo* Feſti huius dedicationem tribuentis.

anno factum illud contigerit. Sufficit hac ex hiſtoriola colligere, quod *Phariſæorum* auctoritas in decernendo cultu publico, quæ iam ante *Chriſti* adventum criſtas erexit, ſub illius ætatem ſteterit illibata.

Tandem cum *muto piſce* me *pag. 339* comparas, *Vir humaniſſime*, quod Tibi nihil reſponderim ad ea, quæ *Rabbanitarum* & *Karæorum* teſtimoniis eviceris; *quod ſtante adhuc templo ſecundo Scripturarii non ſolum diverſum a Rabbanitis vere ſenſerint, ſed & ipſo actu ſuis, non adverſariorum, placitis cultum ſuum conformaverint, & inprimis idcirco nonnunquam diverſis diebus novilunium fixiſſe, & Paſcha ſuum mactaſſe.* Enimvero hac criminatione non niſi ii me dignum iudicabunt, qui Diſſertationem meam non legerunt. Ecquid enim Tibi, *Vir Summe Reverende*, *Ioſephi* teſtimoniis fortius opponere potuiſſem? Quæ vero cum non admiſeris, ſed *eorum primum* pro lubitu Tuo limitare auſus fueris, ut mihi illud eripuiſſe videaris; non mihi, ſed Tibi, imputare debes, quod Tibi non ſatis reſpondiſſe videar. Aliter iudicabunt, qui extra partium ſtudium poſiti, & hermenevticarum regularum probe gnari, *Ioſephi* teſtimonium, Tibi a me oppoſitum, perpendent. Adiungam vero illi locum ex Præfatione Cel. *Wolffii*, quam is *Notitiæ Karæorum, ex Mardachæi Tractatu haurienda*, præmiſit. Cuius de conſenſu eo magis mihi gratulor, quia, rerum a *Karæis* geſtarum peritiſſimum eundem fuiſſe, ipſemet haud diffiteberis. *Omnis*, ille inquit *pag. 9*, *hiſtoriæ Iudaicæ facies oſtendit, Phariſæos, ſive*

legis

is oralis propugnatores, gratia & multitudine eros ſuperaſſe, quam ſibi illi conciliabant cum ectato virtutis ſtudio, tum moribus externis ad rorem quendam compoſitis, & quadam ingenii tilitate, qua in adſtruenda traditione verſantur; ne dicam, quod Ioſephus paſſim teſtatur, os Principes ſectæ huius patrocinium ſuſcepiſſe. x ipſo, credo, factum eſt, ut Scripturarii, ſive raei, tanquam numero ſemper impares, & gra- quoque apud plebem inferiores, (i) *caput vix erre poſſent, ſed nuda contradictione contenti i viverent, a Rabbanitarum dominatu ſibi mentes, ſe felices putantes, ſi externa ſocietate n excluderentur.* Quibus omni ex parte

) Fatente *Mardochæo p. 52: Quia multi amplectebantur partes eorum,* (ſc. Phariſæorum,) *qui allevabant præcepta, pauci vero ſectabantur maiores noſtros, quoniam præcepta graviora reddebant; propterea ſæpius Rabbanitæ noſtro cætu ſuperiores fuerunt.* Nec non *pag. 88: Aſſenſum præbuit ei* (Simeoni, ben Schetach,) *magna pars hominum iſtius ætatis, quoniam rem ad maximum in Iſraele virum retulit, dicendo: quod ſit traditio Moſis ex Sinai. Hoc autem præ ſe tulit, ut huius nominis reverentia timorem incuteret omnibus, qui audiebant: ita, ut multi adhæſerint ipſi, quemadmodum adhæſerunt aliis, qui in Iſraele ſurrexerunt, & deſtruxerunt vel aliquam, vel magnam, legis partem, populi multa copia inſignes. Perpetuo enim iuſti pauci ſunt, ſi cum reliqua multitudine comparentur.* Conferatur *Triglandius Cap. VII pag.* 220 & *pag.* 184 ſ. *Unum fatendum eſt, inde poſt Alexandram Rabbanitarum ſententiam & partes fere potiores fuiſſe.*

ſunt conſentanea, quæ *Triglandius pag.* 133 præcepit.

Enimvero cur mihi *ſilentium* exprobras, cum Tuam reſponſionem ad *poſtulatum* meum, in *demonſtratione mea hermenevtica* Tibi, *Vir Summe Reverende*, propoſitum, adhuc deſiderem? Te quippe ad probandum provocavi, *quod tempore Paſchatis illius ϛαυρωσίμου diverſus calculus feſtum illud determinandi locum invenerit, ut eam ob diverſitatem Chriſtus una cum Iudæis, Karæorum cœtui adſcriptis, anſam habuerit uno die citius, quam Phariſæi, paſchalem agnum comedendi.* Hanc vero quæſtionem ex *faſtis ullis* decidi poſſe, ipſe negaſti in *Diſſertatione*, quam *demonſtrationi meæ* oppoſuiſti, *pag.* 144. Sed, hac lite non confecta, quo iure aſſenſum meum poſcere poteris, quod *Servator ad Karæorum mores in comedendo paſchali agno ſe conformaverit?* Ex hac tamen ipſa theſi Tua aſſenſum meum ibidem poſtulas; quia inquis, (haud conſultis licet faſtis) *Servator vere cum diſcipulis Paſcha*, Te docente *Diſſertat. II P. I Cap.* 2, *comederit*. Ignoſcas, *Vir Summe Reverende*, ſi, rationes hunc in modum ſubducendo, mihi aliisque in *circuli logici* admiſſi ſuſpicionem denuo incurras. Theſis enim, quam aſſerendam ſumſiſti, hæc eſt: *Chriſtus vere paſchalem agnum comedit.* Urgenti difficultates, per quas calculus huic aſſertioni non poſſit adiici, reſpondes: *Chriſtum uno die citius, quam Phariſæos, paſchalem agnum comediſſe.*

Ratio-

Rationem flagitanti, *qua hanc anticipationem vindicari putes*, *Karæos & Sadducæos ſiſtis*, *qui in definienda neomenia diverſo calculo uſi fuerint*; *& per eam diverſitatem nonnunquam paſchalem agnum uno die citius comederint*, *quam Phariſæi*. Inſtantem, *ut*, *ſub cœnam illam Chriſti emortualem*, *eiusmodi diverſitatem locum habuiſſe*, probes, ad *theſin Tuam* ablegas: *Chriſtum paſchalem agnum vere comediſſe*; & hoc recurſu Tuo ad theſin Tuam adverſarios ſuperari poſſe iudicas. En Tuam argumentandi rationem, & tibicines, quibus ſententia Tua ſuſtentatur. Tantum vero argumentationi Tuæ confidis, ut, ſententiam Tuam *Marpeſiæ cautis ad inſtar immotam ſtare*, *pag.* 347 canas. Quamvis *Logicæ* periti *principii petiti* eum poſtulent, qui, theſin ſuam probaturus, ad eandem recurrit.

Sed plura addere nolo, ne & Tua, *Vir Summe Reverende*, & lectorum, modeſtia abutar. Nec invidebo Tibi fiduciam, in res Tuas collocatam, neque applauſum, quem a *multis cœtus mei decoribus* Te reportaſſe non ſine tripudio commemoras. Certiſſime quippe perſuaſus, veritatem *non ex eorum numero*, *qui eam præ ſe ferunt*, *ſed ex argumentorum pondere*, *quibus illa confirmatur*, dignoſcendam eſſe.

In arena Te relinquo. Acquieſcens in eorum iudicio, qui, *Antiquitatum ſacrarum* notitia inſtructi, & *logicarum regularum* gnari, controverſiam noſtram ad trutinam ſunt revocaturi.

Illam

Illam enim haud felicius decidi poſſe putaverim, quam ſi diſcutiatur: 1) *Utrum ſatius ſit & tutius, Ioſephi verba, Sadducaeorum & Karaeorum auctoritati contradicentia, ſine limitatione accipere, an ſine ulla occaſione a Ioſepho ſuppeditata reſtringere; 2) Utrum ſalvo Ioſephi teſtimonio, & ſine reſtrictione accepto, Karaei recentiores maiorem illo fidem mereantur.*

Tu vero, *Vir Summe Reverende*, certiſſime credas, me, abs Te licet diſſentientem, officio tamen meo, quo decet honoris cultu Te proſequendi, nullo tempore defuturum eſſe. Vale, & in poſterum rei literariae ſis emolumento & ornamento. *Lauba Luſatorum*, *Cal. Maii*, M DCC XXXXVI.

P. S.

Literis hiſce cum imponerem finem, in memoriam mihi veniebat *Ioachimus Meiſterus*, qui, Te in elegantiſſima Oratione *de illuſtri Bremenſium ſchola pag.* 43 laudante, *Lyceo veſtro illuſtri primus Rector* praefuit. Huius enim laudibus, quas hodie viro πολυμαθεςάτῳ *Brema* Te interprete aſſerit, eo lubentius aſſurgit *Lauba*, mea patria, quod, in *ſua ſchola* per annum 1559 *Rectoris* munere eundem felicibus auſpiciis functum eſſe, antequam *Gottingam* evocaretur, gratiſſima recordatur. Id quod eam ob cauſam Te docere volui, quia Te in laudata Oratione *Laubanenſem* ſcholam in *Lubenenſem* ſcholam commutaſſe, vidi. *Lauba* vero & *Lubena* diverſae ſunt urbes, quarum illa in *Luſatiae ſuperioris*, haec in *Luſatiae*

inferioris, finibus ſita eſt. Teſtor, præter Scholæ noſtræ annales, *Groſſeri memorabilia Luſatiæ P. IV pag. 139*, ubi tamen error, qui in *prænomine* irrepſit, ex *pag. 120* emendandus eſt. *Meiſteri* igitur memoriam repetens *Brema*, *Lauba* quoque faveat!

IV.

M. THEOPH. LUDOLPHI MÜNTERI DE HONORIBUS SERVORUM ROMANORUM SPECIMEN PRIUS, DE HONORE, SERVIS ROMANIS HABITO IN REBUS SACRIS.

PROLUSIO.

Qui humilem, quique ſordidam, ſervorum, maxime Romanorum, conditionem non plane ignorant, nec ullius cuiusquam vicem magis dolendam fuiſſe, fatentur, quam horum ipſorum fortunam. Et, qui nondum omnem exuerunt humanitatem, qui mancipiorum ſortem probe ac iuſte æſtimarunt, æquis eam ſemper putarunt eſſe tolerabilibusque conditionibus levandam. Quæ, quan-

quanquam ita erant in promtu, ut res diſputatione non egeret, ſunt tamen a *Cicerone*, (a) *Seneca*, (b) &, qui eius hac in re veſtigia preſſit, *Macrobio*, (c) diligenter diſputata. Verum quidem certumque eſt, fuiſſe ἀγραλέον πρᾶγμα, δοῦλον γενέσθαι παραφονοῦντος δεσπότου: (d) certiſſimum vero etiam, licentiam dominorum legibus aliquando apud Romanos compreſſam, (b) libertatem interdum conceſſam ſervis, honoremque aliquem fuiſſe illis, poſitum in more inſtitutisque maiorum.

Quare, cum ſtatuiſſem per partes de honoribus ſervorum, conditionis vix tolerandæ levamentis, exponere, ab iis exordiri volui maxime, qui res ſacras Romanorum ſpectarent. Nam, ſi ea non ſine omni aſſenſu excipies, ſervorum Romanorum honores & forenſibus, & militaribus & domeſticis, in rebus, primo quoque tempore, accurate copioſeque explicabo.

De

(a) *Lib. I de Offic. Cap.* 13.

(b) *Ep.* 47.

(c) *Saturn. Lib. I Cap.* 11.

(d) Sunt verba *Ariſtophanis* in initio *Pluti*. Ego vero legerem παραφρονοῦντος.

(e) Exemplum eſto edictum *Auguſti*, a *Claudio*, *Hadriano*, *Pio*, & *Conſtantino M.* renovatum. Vide *Heinecc. Ant. Rom. Lib. I Tit. VIII §. 4 ſeq.*

De Honore Servi Romani in rebus ſacris.

Caput I. *De Diis ſervi Romani.*
Cap. II. *De ipſius honore in diebus feſtis.*
Cap. III. *De ſervorum Rom. Sacrificiis.*
Cap. IV. *De illorum iureiurando.*
Cap. V. *De aſylis ipſorum.*
Cap. VI. *De ſervis Gladiatoribus.*
Cap. VII. *De ſervis, in funeribus mactatis.*

* *

CAPUT I.

De Diis Servi Romani.

I.

In tanto Deorum Romanorum numero quidam peculiares, alii communes, erant. Lapis enim Spoleti repertus, cui hoc exemplum inciſum dicitur: (a) *Iovi O. M. Fortunæque Meliori Aug. & Dis Deabusque Communibus.* Servis cum peculiaribus nihil erat. Neque eos invocare, nec teſtari, niſi liberis ingenuisque, licebat. (b) Communes vero, quos ἀζώνους dicebant, ut *Iupiter*, ut *Fortuna*, vel ubique, vel ab omnibus, ne exceptis quidem ſervis, invocabantur. (c) Et, cum

(a) Vide *Servium* in *Lib. XII Æneid. Virg.* & *Jo. Saubertum de Sacrific. Cap. 5.*
(b) Conf. *Nieup. de Rit. Rom. pag. 284.*
(c) Quod relatum legis in *Hiſt. Tacit. Lib. IV Cap. 64.*

cum naturam Deorum habeat neceſſe ſit, quem aut teſtaris, aut ulciſci te cupis, ad ſervorum Romanorum Deos, heri & proprius cuiusque ſervi genius, maxime vero *Hercules*, pertinuit. Nam veteres, & præcipue Stoici, mortalium cuique pædagogum dari Deum, credebant, non ordinarium quidem, ſed notæ inferioris, quos *Ovidius* ait, (a) de plebe Deos. (c) Et, per *Herculem* ſæpius iuraſſe ſervos, infra docebimus. Sunt itaque Dii, quos ſervos coluiſſe conſtat. Hoc ſaltem ſufficeret, ad elevandam calumniam eorum, qui, ſervos homines fuiſſe, negarunt. Quem enim Romanorum iuvaret ſervo Deos largitum quærere: (f)

O demens, ita ſervus homo eſt?

II. Deos habent ſervi? Imo vero etiam iis mancipia curæ cordique fuerunt. Numinum proviſio ſervis etiam cavit, non ſolum ingenuis. Quod quidem Romanos, partim religione, partim miraculis, ſero tamen ſatis, adductos, crediſſe, exiſtimo. Hac de re *Livius* (g) multa, plura *Dionyſius Halicarn.* (h) longoque intervallo interiecto, *Macrobius*, (i) memoriæ prodiderunt. Sunt autem digna, quæ de integro dicantur. Nam-

(d) *Metam. Lib. I verſ. 595.*
(e) *Senec. Ep. 110.*
(f) *Juven. Sat. VI verſ. 222.*
(g) *Hiſt. Lib. II Cap. 36.*
(h) in *Antiquit. Rom. Lib. VII Cap. 63 ſeq.*
(i) *Saturn. Lib. I ap. 11.*

Namque in iis, quæ mirabiliter accidiſſe putant, conſentientes, diſcordant, cum rei fidem facere deberent. Quare, ut rei ratio, huiusque ſervorum honoris & origo, & cauſæ, appareant, *Dionyſium*, interprete *Sylburgio*, cum narratione *Macrobii*, e regione poſita, comparemus:

Dionyſ. Hal.	*Macrob.*
A. V. C. CCLXIV. *Q. Sulpicio* & *Sp. Largio* Coſſ. urbs multis divinitus territa eſt oſtentis.	Anno poſt Romam conditam CCCCLXXIV. (i. e. *Q. Fabio* & *C. Genucio* Coſſ.)
Tandem venit ad Senatum quidam *Titus Latinus*, ægrotus lectica delatus; vir ſenior, & ſatis amplarum facultatum dominus, &c.	*Anio* cuidam
Is, introductus in Senatum, aiebat, viſum ſibi per ſomnum adſtitiſſe *Iovem Capitol.* ac dixiſſe:	per quietem imperavit indignatus *Jupiter*,
I, *Latine*, dic tuis civibus, eos mihi proxima ludorum pompa haud bellum dediſſe præſultatorem: ut ludos illos inſtaurent, & denuo celebrent rectius. Eos enim non acceptavi.	ut ſenatui nuntiaret, non ſibi placuiſſe plenum crudelitatis admiſſum.
Se experrectum nihili feciſſe ſomnium &c.	Quo diſſimulante,

Dionyſ. Hal.	*Macrob.*
Sed denuo ſibi dormienti obverſatam eandem Dei ſpeciem, indignantis, quod iuſſa non retuliſſet ad Senatum, minantisque &c.	
De hoc ſecundo ſomnii viſo ſe eandem habuiſſe opinionem, ſimulque viſam ſibi rem pudendam &c.	
Nec multis diebus poſt, repente amiſiſſe filium,	filium ipſius mors repentina conſumſit.
- - nec morbo ullo, nec alia quapiam interitus cauſa manifeſta, raptum,	
Deique ſpeciem ſibi rurſus in ſomnis oblatam indicaſſe, neglectum - - iam partim luitum eſſe - - - partim brevi poſt aliis pœnis luendum &c.	Ac poſt ſecundam denuntiationem ob eandem negligentiam,
Tum Deum in omnia corporis membra dolores immiſiſſe intolerabiles &c.	ipſe quoque in ſubitam corporis debilitatem ſolutus (coniectus) eſt.
Denique iuſſu amicorum in Senatum veniſſe,	Sic demum, ex conſilio amicorum, lectica delatus,
Dum hæc narraret, videbantur dolores paulla-	Senatui retulit.

tim

Dionyſ. Hal.

tim ſe remittere. Ubi vero narrationem abſolvit, ſurgens e lecticula, invocato Deo, pedibus ſuis per urbem domum ſanus rediit, & Senatum metus invaſit; - - Nec valentibus coniicere, quidnam Deus ſibi vellet, quisve eſſet ille pompæ præſultator, qui haud bellus Deo viſus eſſet.

Tandem quidam ex illis factum recordatus ediſſerit:

Civis quidam non obſcurus ſervum damnatum conſervis tradiderat ducendum ad ſupplicium, &, quo magis conſpicua pœna eſſet, per forum ceteraque inſignia urbis loca trahi eum, flagrisque cædi, iuſſerat, ante ludorum pompam &c.

Ut ergo Senatus rem cognovit, - - e facti novitate coniecit, hunc a Deo innui - - &, requiſito hero, qui ſervum tam fœde tractarat,

Macrob.

Et, vix conſummato ſermone, ſine mora recuperata bona valetudine, curia pedibus egreſſus eſt.

Ira vero percitus *Iupiter* erat, quia *Atronius* quidam *Maximus* ſervum ſuum verberatum, patibuloque conſtrictum, ante ſpectaculi commiſſionem per circum egerat.

Dionyſ. Hal.	*Macrob.*
mulcta ei irrogata eſt pro merito.	
Aliam (autem) pompam aliosque ludos *Iovi* decrevit (Senatus) duplo maiore ſumtu, quam antea.	Ex Senatus itaque c ſulto & Mevia lege ad propitiandum *Io* additus eſt illis Circe bus dies, isque inſta titius dictus eſt.

III. Quæ quidem portentoſa (l) quanam finxerint Romani, exploratum mihi non eſt. (delitatis enim accuſator *Macrobio* eſt incer *Dionyſio Latinus*, & idem *Livio*. Sed unde

b

(k) Quam quidem *Manutium* ſilentio præteriiſſe libello de Legibus, mirarer, niſi veteris mem ſcriptores tantum non omnes cum eo obmu ſcere viderentur. Neque ſatis adhuc con verane lectio illa ſit, an corrupta. *Meviæ* qui *Gallæ, Planco* nuptæ, mentionem iniecit *Ma bius Lib. II Cap.* 2, a qua tamen lex dicta eſt.

(l) Similiter de incolis Spartæ ſcripſit *Cl. Æl Var. Hiſt. Lib. VI Cap.* 7: Ὅτε οἱ Λακεδαιμο τὰς ἐκ Ταινάρου οἰκέτας παρασπονδήσαι ἀνέστησαν καὶ ἀπέκτειναν, - - κατὰ μῆνιν Ποσειδῶνος σεισμὸς ἐπιπεσὼν τῇ Σπάρτῃ πόλιν ἀνδρειότατα κατέσεισεν, ὡς πέντε ρας ὑπολειφθῆναι οἰκίας ἐξ ἁπάσης πόλεως.

buit, *Iovem* ſibi apparuiſſe? non ſervum? qui conditioni ſuæ mendacio conſuleret; non alium? duriſſimi heri fortaſſe inimicum. Ab accuſatore pœnam repetit *Iupiter*, quam filius capite perſolvit. Maleficium vero neque indicatum a *Iove*, tradunt, neque punitum. Senatu adhuc dubitante, coniicienteque, mulctæ damnatur. Equidem, *Macrobium* hanc memoriam, prodigiis bene exornatam, niſi a *Livio*, certe a *Dionyſio*, cui plura debet, accepiſſe, arbitror. Sed *Uſſerium* ſequamur. *Dionyſius* libros ſuos exaravit A. M. ut qui plurimum minimumque tradunt 3997. Ipſius itaque memoria quadringenti ſeptuaginta ſeptem anni fuere, cum id accideret. Nec certus auctor mirifice convaleſcentis accuſatoris *Livio* fuit, non addubitanti ſolum, ſed etiam clauſulam adiicienti: (m) „Eum functum officio pedibus ſuis domum rediiſſe, *traditum memoriæ eſt*.„ Quare habeat auditionem ſuam quisque levem pro hac re comperta.

IV. Illud tamen inhumanum ſive *Atronii*, ſive alius patris familiæ, facinus idcirco temere negari nolim, quia & diei inſtauratitii cauſa dicitur, & proviſionis, ſicuti putabant, divinæ ſervis cum hero communis teſtimonium. (n) Utrumque ad rem noſtram ſpectat. Alterum minuit *Macrobius*, dum, inſtauratitium diem A. U. CCCC LXXIV conſtitutum fuiſſe, quod tanto ante fiebat, neſcio quonam potiſſimum teſte, refert. Alterum idem diligenter auxit. Nam tot mira exponit,

(m) *l. c.*
(n) Conf. *Macrob. d. l.*

ponit, quot ad dubiam ante, nunc comprobatam, Deorum curam erant ſupervacanea.

V. Cuius proviſionis non alienum videtur, qualis Romanorum opinio fuerit, de Veſtalium precatione, docere. Harum enim ſacerdotum precibus „ nondum egreſſa urbe mancipia fugitiva „ in loco retineri credebant. „ Certum quidem illud, auctore *Plinio* maiore; (o) ſed, artificio quodam eſſe excogitatum, opinor, ut dominus moderari maximas familias poſſet. Nam ſemel ſuperſtitione imbuti, variis ipſius commentis facile, velut religione, tenebantur. Quod utut eſt, ſervos Diis curæ omnino, ex mente veterum, idque miſeris in honore fuiſſe, confirmat. Sic aliqua ſaltem ex parte exæquabant ſervos cum ingenuis, ipſaque dominorum dignitate. Hinc non ab re diſputavit *Seneca*, (p) quæ *Macrobius*, ut alia, diligenter ſua fecit, (q) „ Vis tu cogitare, in„ quiens, iſtum, quem ſervum tuum vocas, ex iis„ dem ſeminibus ortum, eodem frui cœlo, „ addo, eadem Deorum cura, „ æque ſpirare, æque vivere, „ æque mori: tum tu illum ingenuum videre pot„ es, quam ille te ſervum. „

CAPUT II.

De Honore ſervi Romani in diebus feſtis.

I. Statutum definitumque ſervis Rom. tempus erat, quo dies feſtos haberent. Illis autem diebus

(o) *Hiſt. Nat. Lib. XXIIX Cap.* 2.
(p) *Epiſt.* 47.
(q) *Lib. I Cap.* 11 *Saturn. pag.* 291 edit. Lugd. A. 1560. 12.

bus ſummis utebantur honoribus. Quos ne dimoveamus, eundem, quem annus olim habuit, ordinem ſequemur. Ante *Numam* Martius primus anni menſis erat. (r) Cuius ipſius Calendis Matronalia agebantur. (s) In ipſis autem Matronalibus, aut poſt ea non ita multis diebus, dominationis aliquamdiu quaſi immemores matronæ (t) ancillabantur. Imperium vero tam diu ſervi ſimulabant. His enim accumbentibus, matres familiæ apponebant cœnas. Qui ſervorum honos ſimilis Saturnali fuit. Unde *Martialis:* (u) „Scis „certe, puto, veſtra iam venire Saturnalia, Martias Calendas.„

II. Eiusdem conſuetudinis *Macrobius* (x) auctor eſt. Diem quidem huius ſervorum feſti non deſignavit. Ipſi vero Matronalia ſtatuta fuiſſe, exiſtimo. Primum enim matronarum Saturnalia vocantur. Tum iisdem menſis Martii Calendæ tribuebantur. (y) Poſt quotannis revocari ſervos

 hoc

(r) *Ovid. Lib. III Faſt. verſ. 75 ſeq.* teſtis e multis eſt.

(s) Quorum rationem & cauſas idem *Ovidius* explicavit *l. c. verſ. 170 ſeq.* & *Tibull. Eleg. III, I, verſ. 1.*

(t) Differentiam inter matronam & matrem familiæ contra *Ælium Meliſſum* eleganter diſputant *A. Gellius* in *Noct. Lib. XVIII Cap. 6,* & *Chr. Ulr. Grupen,* Vir illuſtris, maximas laudes facile vincens, in libello, *de Uxore Romana* inſcripto, *pag. 2 ſeq.*

(u) *Lib. V Epigr. 85.*

(x) *l. c. Cap. XII pag. 303.*

(y) *Martial. l. c.*

hoc honore ad officium, idque inito anno fieri, volebant. Quare *Plautus*: (z)

„Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem iuverit.

Da, qui farciat, da, qui condiat.

III. Operam tunc dabant ſervis ſolæ Romanorum matronæ, non heri, non cælibes, nec filii, nec virgines. Quod ex *Horatiana* (a) *Mæcenatis* compellatione patet:

„Martiis cælebs quid agam Calendis,
„Quid velint flores & acerra turis
„Plena, miraris.

Matronis autem, non ſatis conſtat, an gladiatores iisdem diebus dederint, an venationem, an Circenſes. Quibus Saturnalia quidem agebantur. (b) Eam vero ob cauſam *Saturnum* ſibi gladiatores potiſſimum aſſumſiſſe videtur, quia & delectaretur gladiatorum certaminibus, & crudelem eum fingerent victimis humanis placari. (c) Convivia tamen opipare apparata erant, variis ſervorum deliciis cum matribus familiæ ad multam ſæpe noctem producta. Quæ ex ratione Saturnalium, non ita multo poſt explicandorum, apparent.

IV. Vero autem videtur ſimillimum, hos dies feſtos fuiſſe *Numa* rege omiſſos, ita certe, ut, amplius eundem ſervis honorem habitum fuiſſe, dubitem. Propterea enim ſervos honorabant matronæ,

(z) *Mil. Glor. III, 1, 96 ſeq.*
(a) *Carm. Lib. III Od. 8.*
(b) Vid. *I. Lipſii Saturn. Serm. Lib. I Cap. 5.*
(c) *Ovid. Faſt. verſ. 627.*

tronæ, ut, ex ordinatione *Romuli*, anni cuiusque principio eos ad obſequium invitarent. Quod tamen non niſi Martio menſe factum eſſe legitur. Annum vero Martius usque ad memoriam *Numæ* aperiebat. Cui poſtea & Januarium & Februarium præfixerunt. *Ovidius* (d) teſtis eſt:

„*Numa nec Ianum, nec avitas præterit umbras;*

„*Menſibus antiquis appoſuitque duos.*

Ex quibus omnibus facile coniicitur, triginta tantum & aliquot annos obtinuiſſe hunc ſervorum Romanorum honorem.

V. Inſtauratitii diei ſupra iam eſt mentio facta. (e) Eum vero quotannis celebrabant d. v. Non. (f) ſive, ut noſtrates loquuntur, d. IX Aprilis. Quo non redintegratam ſolum *Iovis* ante irati gratiam eſſe, opinabantur, verum & memoriam nefandæ illius, quam ibi dixi, crudelitatis *Atronii* fore teſtatiorem. Nomen vero accepit non a patibulo, ut quidam putant, (g) Græco nomine ἀπὸ τοῦ σαυροῦ, quod ſervus patibulo conſtrictus ageretur per circum; ſed a redintegratione. *Varronem* enim accepimus, ajentem: „inſtaurare „eſſe inſtar novare.„ Quod etiam *Claudianus* confirmat, verſibus: (h)

 „*Sæpe*

(d) *Faſt. Lib. I verſ. 43 ſeq.*

(e) *Cap. I* §. 4.

(f) Vid. *Roſin. Antiqu. Rom. Lib. IV Cap. 4.*

(g) Utimur verbis *Macrobii d. l.*

(h) In *Prob. & Olybr. Coſſ. Paneg. verſ. 9.*

„*Sæpe ſoles ductoribus illis*
„*Inſtaurare vias, & curſibus addere nomen.*

Accedit ipſa diei inſtauratitii ratio, quæ cum eadem opinione congruit. *Dionyſio* enim narrante, (i) luculenter ſatis imperavit *Iupiter*, „ut ludos illos *inſtaurent*, & denuo celebrent rectius.„ Quare Senatus inſtitutum erat, „ut, cauſa cognita, „aliam pompam aliosque *Iovi* ludos decernerent, „duplo maiore ſumtu, quam antea,„ (k) Quod quidem die inſtauratitio factum eſt.

VI. Cum itaque inſtauratitio die Circenſium ſpectacula ederent, illum quonam potiſſimum ritu celebrarint, cognitu eſt facillimum. Ante ludos enim ſtatuas Deorum a Capitolio, in thenſis & ferculis, celebri Circenſium pompa, per circum maximum ducebant. (l) In ipſa pompa præibant filii eorum, penes quos rerum ſumma eſſet. Illi enim pubertati proximi per ætatem pompæ intereſſe poterant. Quorum vero patres adſcripti equitum ordini erant, illi invehebantur equis, ceteri pedites incedebant. Illos alis turmisque, hos claſſibus atque ordinibus, diſtinctos ſequebantur, qui currus & equos agitarent. Subſequebantur athletæ nudi, & pudenda tantum velati. Quem quidem morem Romani a Lacedæmoniis accepere, &

(i) *d. l.* & *Cap.* 73.

(k) His autem ludis argenti minas quingentas, h. e. 6250 Ioachimicos, decreverat. Vid. *Dion. l. c.* 66.

(l) Quod *Cæſar* decerni ſibi paſſus eſt. Vid. *Sueton. Cæſ. Cap.* 76. Conf. *Dion. Halic. Lib.* VII *Cap.* 66 *ſeq.*

& ad *Dionyſii* usque memoriam obſervarunt. Poſt athletas ibant ſaltatores, Punico tunicarum genere, æreis balteis, gladiis, lanceis, partim etiam criſtis, inſtructi; tum tibicines & cithariſtæ tibiis lyrisque eburneis canentes. Extremum pompæ agmen claudebant ſimulacra Deorum, virorum humeris portata. Peracta pompa, confeſtim ſacrificabant Conſules ſacerdotes & victimarii.

VII. Poſt ſacrificia varia certaminum genera inibantur. Primum erat curſus quadrigarum, bigarum, ſingulariumque equorum. Alterum aurigarum, ſive παραβάτων, &, ut Athenis ſalutabantur, ἀποβάτων, e curribus deſilientium, ſtadiumque inter ſe certatim currentium. Tertium denique certamen pugilum & luctatorum. Quibus nonnulli diſci iactum, ludum Troiæ, venationem, & Ναυμαχίαν, id eſt, navale prælium, addunt. (m)

VIII. Quæ omnia ad ſervorum Rom. honorem pertinebant. Non enim a *Iove* ſolum de Circenſibus ſervorum gratia inſtaurandis iuſſum acceperat magiſtratus, ſed quotannis etiam hunc diem feſtum 12500 nummorum uncial. ſumtu, (n) agebant. Neque maiori ſervo eſſe quidquam laudi poterat, quam tam diu fortiter certare, „donec „alterutrum velox victoria fronde coronet, (o)„ aut quam victor Circenſium citaretur. Hinc canit *Corippus*: (p)

„Et

(m) Leg. *Nieup. de Rit. Rom. Sect. IV Cap. 5.*
(n) *Dionyſ. l. c. Cap. 73.*
(o) *Horat. Epiſt. Lib. XIIX, 64.*
(p) *De Laud. Iuſt. Aug. min. Lib. I verſ. 344 ſeq.*

„*Et iucunda novæ Circenſia gaudia Romæ,*
„*Huc omnes populi, pueri, iuveneſque ſeneſque,*
„*Agmina dant plauſus, vox omnibus una.*

IX. Dies inſtauratitius, ſi *Macrobio* fides habenda eſſet, uudecim tantum annos in uſu fuiſſet. Anno enim eum eſſe P. U C. CCCCLXXIV conſtitutum, tradidit. Tempore vero belli Punici Romanos eundem intermiſiſſe, ſignificat *Dionyſius* noſter, „ludos, inquiens, (q) hos decrevit Sena„tus Rom. ex voto *A. Poſtumii* Dictatoris, quod is „bello Latino fecerat. - - - - Hoc eſt obſerva„tum usque ad bellum Punicum, „ quod anno ab urbe condita CCCCLXXXV geri cœptum eſt. Sed plurimum hac in re credimus & *Livio* & *Dionyſio*, qui, tempori, quo ludos inſtaurandos decreverunt, longe propiores, id eſſe anno circiter CCLXIV factum, uno animo exiſtimant. Quare, annos ſaltem ducentos unum & viginti duraſſe inſtauratitium ſervorum honorem, videtur.

X. Ancillis (r) dies feſtus VII Non. id eſt nobis, nono menſis Iulii die, honoris cauſa erat. Qui nonarum Caprotinarum nomen accepit partim ab hoc illis ſtatuto tempore, partim ab arbore caprifico, (s) ficu ſylveſtri, nunquam matureſcente,

(q) *l. c. Cap. 66.*

(r) Ancillarum nomen *Alexander Sardus de rer. invent. Lib. II Cap. 22* ab *Anco* Rege deduxit, a quo Romani primas ſervas acceperunt.

(s) Quod *Plutarchus* teſtatur. Cujus verba hæc ſunt:

κατ-

ſcente, (t) ſub qua in virtutis olim ab ancillis præſtitæ memoriam, ſic volunt plurimi, ſacrificabant. Sed ab initio ordiendum eſt. (u) Urbe a Gallis capta, h. e. anno ipſius CCCLXIII (x) tenuis reſp. erat. Ex quo evenit, ut opprimendæ ipſius delendæque occaſionem finitimi quærerent. Inprimis Fidenates legatos ad Senatum miſerunt flagitatum, ut, ſi quam manere civitatem vellent, & matres familiæ & virgines Romanorum ſe ſibi darent. Patribus hinc diu multumque deliberantibus, pollicitam fuiſſe dicunt ancillam, quam alii Tutelam, alii Tutolam, Philoten alii, vocant, cum ceteris Romanorum ancillis ſe, dominarum nomine, ad hoſtes ituram. Quæ cum, patrum conceſſu, matres familias virginesque ſimularent, & proinde a *Livio*, Fidenatium Dictatore, in caſtris ipſorum diſtributæ eſſent, diem feſtum Romanos habere fingunt, virisque hoſtibus perſuadent, ut ſe multo vino epulisque hoc die hilares obrui paterentur. Quibus etiam ſopitis, ex arbore quadam caprifico, caſtris Romanis proxima, ſignum dederunt. Subito autem impetu Romani hoſtem imprudentem facile oppreſſerunt. Quo fuſo, Senatus,

καπρατίναι αἱ νόνναι καλοῦνται διὰ τὸν ἐρινεὸν καπρίφικον ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομαζόμενον. Vid. ejusd. *Camil. Tom. I pag. 146* edit. Francof. 1620.

(t) Vid. *Plin. Hiſt. Nat. Lib. XV cap. 10.*

(u) Conf. *Macrob. l. c. pag. 298.*

(x) Cuius rei teſtes ſunt *Dionyſ. Hal. l. c. Lib. I cap. 75* & *Nieupoortus* in *Hiſt. reip. Rom. Tom. I pag. 153.*

tus, ſummi beneficii memor, Nonas Caprotinas conſtituit, ut annua ſolennitate celebraretur ſacrificium.

XI. Rem quidem ab ancillis geſtam nonnulli negarunt. Nec defuerunt, qui alias Nonarum Caprotinarum cauſas indicarint, ita ut *Plutarchus* de re dicta iudicet: Ταῦτ' ὖ πολλοὶ προσίενται τῶν συγγραφέων. (y) Hæc a multis ejusdem memoriæ ſcriptoribus non recipiuntur. Modo enim ea ad *Romuli*, apud paludem Capræ, (z) interitum pertinere arbitrantur. Modo, quæ *Camillo* Dictatore geſta dicuntur in bello cum Latinis & Volſcis, veram huius feſti cauſam eſſe, ſcribunt. (a) Utrumque *Plutarchus* narravit. (b) Nec tamen de re controverſa conſtituit. Quæ quomodo dirimatur, mea quidem parum refert. Nam *Plutarchus*, ſibimet ipſi parum conſentiens, certam Nonarum Caprotinarum originem non habet, ipſas tamen inficiandas eſſe, minime declarat. Ego vero eas primum ob *Romuli* diſceſſum ad paludem Capræ ab urbis anno XXXVII habitas; deinde mulierum legatione A. U. CCLXXVII poſt id Latinum bellum renovatas; & denique viragini Tutelæ, cum ancillis dicatas anno CCCLXIV putarem, niſi 1) de feſto in honorem *Romuli* ſtatuto, ſi a Quirinalibus hunc in finem habitis

(y) In *Romul. pag.* 37.

(z) Vid. *Liv. Hiſt. Lib. I Cap.* 16.

(a) Hoc bellum habes in *Ant. Rom. Dionyſ. Halic. Lib. VIII Cap.* 55.

(b) In *Camillo pag.* 145 *ſeq.*

bitis diſcedimus, (c) vetuſtiſſimarum Rom. rerum ſcriptores ad unum omnes tacerent: & 2) quæ *Camillo* tribuuntur, in bello cum Gallis, non cum Volſcis, geſta viderentur. Quare, mittamus ea, &, qua ratione Nonas Caprotinas egerint, videamus.

XII. Fœminas enim die deſignato extra urbem invitabant Romani. Quæ ſe fici ramis cinctæ ſiſtebant. Ancillæ vero ſplendide comtæ & ornatæ in unum agmen cogebantur. Deinde currendo iocisque fictis perſonas earum induebant, quæ Romanis quondam auxilio fuerant. Ita & verberibus & lapidibus committebant pugnam, non ſecus ac renovarent eam, qua beneficio ancillarum Romani diſceſſiſſent ſuperiores. (d) Cum vero ſe ſub arbore caprifico ad ſacrificia accingerent, nomina patria cantabant ancillæ, ut *Cajum*, *Marcum*, *Lucium*, & quæ his ſimilia. (e)

XIII.

(c) *Ovid. Faſt. L. II verſ. 475.*

(d) Non poſſum, quin verba *Plutarchi* adſcribam: *Ἑστιῶσι δὲ τὰς γυναῖκας ἔξω συκῆς κλάδοις σκιαζομένας. αἱ δε θεραπαινίδες ἀγείροισι περιϊοῦσαι καὶ παίζουσιν, εἶτα πληγαῖς καὶ βολαῖς λίθων χρῶνται πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ τότε τοῖς Ρωμαίοις παραγενόμεναι καὶ συναγωνισάμεναι μαχομένοις.* In *Rom. pag. 36 ſeq.*

(e) *Τὴν ἀγομένην ἑορτὴν ὑπόμνημα τῆς πράξεως ἐκείνης εἶναι. Πρῶτον μὲν γαρ ἐξιόντες ἀθρόοι διὰ τῆς πόλεως, πολλὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ*

XIII. Idib. Sextilib. ſive d. xv Auguſti, feriæ utriusque ſexus ſervis erant. Quæ cur celebratæ fuerint, ipſe *Plutarchus* (f) in dubium incertumque revocavit. Dedecus natalium *Servii* regis, eodem die e ſerva captiva nati, cauſam ipſius in honorem ſervorum habendi creditum videtur. Quod tamen exploratum non habemus. Nec ſatis conſtat, ſervine tunc ſacrificarint, an modo ſint otio luxuriati. Id ſaltem certum eſt, mulieres ſervas ſe ſuaque capita & fortaſſe veſtimenta, quod τὸ πλύνειν indicat, lavare purgareque fuiſſe his feriis ſolitas. Qui mos etiam ad ingenuas ab ancillis pervaſit. Indidem mancipiorum honori maxima eſt acceſſio facta.

XIV. Calendis Novembr. maximam ſibi turpitudinis notam inurere, decus antiquis erat. Græci cra-

κοινῶν ὀνομάτων βοῇ φθέγγονται Γαΐον, Μάρκον, Λούκιον, κ. τ. λ. in *Camill. pag.* 146.

(f) Omnis enim *Plutarchi* quæſtio hæc eſt: Διὰ τί ταῖς Αὐγούϛαις εἰδοῖς, Σεκϛιλίαις δὲ πρότερον λεγομέναις, ἑορτάζουσιν αἵ τε δοῦλαι καὶ οἱ δοῦλοι πάντες, αἱ δὲ γυναῖκες μάλιϛα ῥύπτεσθαι τὰς κεφαλὰς καὶ καθαίρειν ἐπιτηδεύουσιν; ἢ διὰ τὸν Σερουΐον τὸν βασιλέα κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐξ αἰχμαλώτου γενέσθαι θεραπαινίδος, ἄδειαν ἔργων ἔχουσιν οἱ θεράποντες; τὸ δὲ πλύνειν τὰς κεφαλὰς, ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν θεραπαινίδων διὰ τὴν ἑορτὴν, ἄχρι τῶν ἐλευθέρων προῆλθεν. In *Quæſt. Rom. Tom.* II *pag.* 287.

crapula laborabant in Ἀνθεστηρίοις. Quæ nomen a coronis floreis, quibus trimi pueri coronabantur hoc feſto; ut *Philoſtrato* viſum eſt, acceperunt. (g) Celebrabantur vero per tres dies, ita ut, cum novi vini dolia aperirent primo, ſervos arcere nefas duceretur. (h) His autem peractis, acclamatum eſt illis: θύραζε κάρες, ὐκ ἔτ' Ἀνθεστήρια. Pari turpitudine Διονύσια ἄστικα, ſive Bacchanalia urbana, non ſine omni ſervorum voluptate agebantur. Qui mos a Græcis (i) pervenit ad Latinos. Proxime vero ex Etruria Romam, velut contagione morbi, penetravit. (k) Bacchanalia quidem a Liberalibus antiquis, id eſt, Διονυσίοις ἀρχαίοις Græcorum, diverſa erant. Utraque vero conjunxiſſe Romanos, in vinum effuſos, & Bacchanalia vixiſſe, videtur. Nam, cum vinum animos, & nox & miſti fœminis mares, ætatis teneræ maioribus, diſcrimen omne pudoris exſtinxiſſent, corruptelæ omnis hominum generis, etiam ſervilis, fieri cœptæ. (l) Et quem fugit, quod ancilla fatetur apud *Livium*, (m) ſe dominæ comitem in ſacrarium intraſſe, corruptelarum omnis generis offici-

(g) Vid. *Heroic.* ipſius *Cap.* II.
(h) *Plutarchus Sympoſ. Lib. III Qu.* 7 hac de re multus eſt.
(i) Vide ſis B. *Lakemacheri*, Profeſſoris Iuliæ quondam clariſſimi, *Antiquit. Græc. Sacr. P. IV Cap.* II §. 6 & 12.
(k) Vid. *Liv. Hiſt. Lib. XXXIX Cap.* 9.
(l) *Liv. l. c. Cap.* 8.
(m) *l. c. Cap.* 10.

officinam. Liberam nunquam eo acceſſiſſe. Quæ ſi homine digna fuiſſent, primus ſervorum honos, quo in Bacchanalibus uſi, poneretur. Sed ea demoliti *Sp. Poſtumio Albino* & *Qu. Martio Philippo* Coſſ. h. e. anno CLXXXV A. C. N. cœtus nefarios bene ac ſapienter diſcuſſerunt. (n)

XV. Sequuntur Saturnalia, primum a. d. XIV, (o) deinde XVI Cal. Ian. ſive, quod idem eſt, a die XVII Decembr. per tres, vel ſeptem, dies agitata. Nomen a *Saturno* ſunt ſortita, quemadmodum *Saturnus* a ſatu. (p) Sationes enim gentes ipſe primus docuiſſe creditur. Ab hac re nomen indepti, velut a portu *Portunnus*, a nuptu *Neptunnus*, (q) dicitur, ſingulares feſtos dies, eosque anniverſarios, ritu ſolenni agebant. (r) Quos autem ut rite ſancteque celebrarent, hoc tempore ſervis haud exigua concedebatur libertas. Veſtigiane mortalium fortunæ rege *Saturno* quondam exæquatæ, hæc ſervis relinquenda Romani voluerint, an artificio eadem excogitarint, non ita exploratum habemus. Illud quidem *Plutarchus*

(n) Conf. *Liv. l. c. Cap.* 15 *ſeq.*

(o) Vid. *Macrob. Saturn. Lib. I Cap.* 10.

(p) Aliter *Dionyſ. Halic.* placet, cui *Saturnus* videtur non ſecus atque *Saturans* ſcil. *bonis.* Vid. eius *Ant. Rom. Lib. I Cap.* 38.

(q) *I. Lipſius* ita diſputat in *Saturn. Serm. Lib. I Cap.* 2 *pag.* 11 Plantin. Antwerp. 1604. 4 mai.

(r) Quod cur fecerint, *Macrobius* docet *l. c.* ſcilicet ideo hoc menſe Saturnalia, itemque Opalia, celebrari, quod *Saturnus*, eiusque uxor, tam frugum, quam fructuum, repertores eſſe credantur.

chus (s) declarat, ad cuius ſententiam *Iuſtinus* (t) etiam deſcendit. Hoc vero ex ratione temporis ſequitur. Nam, cum Occatores, Runcatores, Meſſores, ceterique, qui opus ruri faciebant, (u) gravi labore anni fruges collegiſſent, & corpora defatigatione exercitationeque ingraveſcerent, non modo recte ac iure firmabant fractos, verum etiam, ne deſperati ſcelus conciperent, ſed ad labores redirent eo promtiores, vexatos prudenter relaxabant. (x) Ego vero ceteroquin (y)

(s) In *Numa Tom. I pag. 75:* Ἔνιοι τοῦτο ὑπόμνημα τῆς κρονικῆς ἐκείνης ἰσονομίας μυθολογοῦσιν ὡς μηδενὸς δούλου μηδὲ δεσπότου πάντων δὲ συγγενῶν καὶ ἰσοτίμων νομιζομένων.

(t) *Hiſt. Lib. XLIII Cap. 1:* „Aboriginum rex, „Saturnus, tantæ iuſtitiæ fuiſſe traditur, ut „neque ſervierit ſub eo quisquam, neque quid„quam privatæ rei habuerit; ſed omnia commu„nia & indiviſa omnibus fuerint, veluti unum „cunctis patrimonium eſſet. Ob cuius exempli „memoriam cautum eſt, ut Saturnalibus exæqua„to omnium iure paſſim in conviviis ſervi cum „dominis recumbant.„ De Saturni regno mentionem *Virgilius* nonnunquam fecit inſtar aurei ſeculi; ut *Ecl. IV, 6,* & *VI, 41.*

(u) De quibus diligenter expoſuit *Laur. Pignor.* in *Comment. de Servis pag. 516.*

(x) Meſſem enim factam inſecuta eſſe Saturnalia, ſicuti paganorum quorundam noſtrorum feſta, quæ vocant *Kermiß*, ſive *Arnekrantz*, quæque ad reficiendas operas habent, ex dictis *Macrobii l. c. pag. 288* patet.

„Credo pudicitiam Saturno rege moratam
„In terris, viſamque diu, cum frigida parvas
„Præberet ſpelunca domos, ignemque, Laremque,
„Et pecus, & dominos, communi clauderet umbra:
„Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
„Aut aliqua exſtiterint, & ſub Iove, ſed Iove nondum
„Barbato, - - -
„Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit.
„Hac comite atque duæ pariter fugere ſorores.

Quare fac, *Saturni* regnum Romanos redintegrare ad tempus voluiſſe; num id etiam delicate ac molliter vivendo poterant?

XVI. Qui principia & Saturnalium cauſas, eorumque progreſſus, quærunt, *Macrobium* (z) adeant,

(y) Eſt ſententia *Iuven. Sat. VI verſ. 1 ſeq. verſ. 14 ſeq.* & *19 ſeq.*

(z) *l. c. Cap. 7 pag. 272 ſeq.*: Modo enim *Ianum* ea monimenta grati animi conſtituiſſe *Saturno*, a quo rem ruſticam edoctus eſſet; modo ab *Hercule* in Italia relictos, aram ſuam atque ædem ab incurſionibus tuentes, depulſos tamen, & collem quendam editum conſecutos, ſe Saturnios vocaſſe, huius in Dei fidem contuliſſe, eamque ob cauſam eos inſtituiſſe Saturnalia, modo & Pelaſgos motos poſſeſſionibus, obtemperantes Dodonæo:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατȣρνίαν αἶαν.

Siciliam occupaſſe, & propterea *Apollini* ſacra, *Diti*

eant, in iis inveſtigandis ita diligentem, ut omnia eius perſequi longum ſit. Sed vereor, ne, quæ profert, plurima elevet, nimis fabuloſa vetuſtate. *Saturnum* fingebant Deum. Eius itaque rebus operam dare debuerunt, ne ad vindictam ſui procedat ipſius ira graviſſimam. Hoc Saturnalibus inſtar cauſarum omnium eſſe poterat. Hinc *Saturno* conſecrabant templa, (a) victimas virorum mactabant, (b) &, hoc more ſublato, cereis eum luminibus (c) fictilibusque, (d) capite aperto, (e) colebant.

Diti ſacella, aram *Saturno*, ipſique feſtum Saturnalia, dixiſſe, veteres exiſtimabant.

(a) *Macrob. l. c. Lib. I Cap. 8*, & inprimis *Dionyſ. Halic.* in laudatis *Ant. Rom. Lib. I Cap. 34, Lib II Cap. 52*, & *Lib. VI Cap. 1*, *Epeos* cum *Hercule*, *Romulum* cum *Tatio*, *Tullum Hoſtil.* & Conſules *A. Sempronium* cum *M. Minutio*, conditores templorum *Saturni* fuiſſe, memoriæ prodiderunt.

(b) Vid. *Dionyſ. d. l. Lib. I Cap. 38*, & *Macrob. d. l. Cap. 7 pag. 275*. Quod a Pelaſgis fiebat, ex præcepto *Apollinis*:

Καὶ κεφαλὰς ᾅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

(c) *Hercule* auctore id factum fuiſſe, ferunt, ut, quia non modo virum, ſed lumina etiam, τὰ φῶτα, ſignificant, non amplius mactarent viros, & lumina *Saturno* accenderent. Conf. *Macrob. Lib. I Cap. 7 pag. 276*, & *Cap. 11 pag. 300*.

(d) Quod non ſolum ex loco *Macrobii*, noviſſime laudato, verum & ex *Epigramm. Martialis 182 Lib. XIV*, patet. Quid enim ſibi aliud vult lutum Saturnalitium?

(e) Id reliquis factum eſſe Romanorum Diis, ſcriptores

XVII. Ut itaque narratio noſtra ratione ac via procedat, inprimis tenendum eſt, Romanos Saturnalia, lavatione mane facta, inchoaſſe. (f) Lavabantur quidem, quotquot ſacris κρονικοῖς intereſſe volebant, (debebant autem omnes,) non quaſi ſtatim tranſituri ad menſam, quod *Lipſio* l. c. placuit, ſed cultum ſacrum incepturi, quod manibus illotis nefas ducebatur. (g) Deinde mutabantur veſtes, (h) ita ut togas, a dominis poſitas, induerent ſervi. Tum omnia & in urbe & in agris ingenti apparatu inſtructuque ſonabant. (i) Munera mittebantur, (k) tam ξένια, quam

res negant. Non temere quidem *Saturni* ſacra capite retecto fiebant. Sed peregrini inſtituti fuit. Quod *Macrob. Lib. I Cap. 10 pag. 288* teſtatur: Nec raro factum, ut, quemadmodum primum & iterum celebrati dies feſti fuerint, ita ſemper à poſteris haberentur. Varia quidem *Plutarchus* in *Quæſt. Rom. Tom. II pag. 266* in medium protulit, quæ in cauſa fuiſſent, quare hanc conſuetudinem Romani ita pie obſervarint; ſed nimis ieiuna videntur.

(f) Vid. *Lipſ. Sat. Lib. I Cap. 2 pag. 12.*

(g) *Tibullus II Eleg. I,* & *Plaut. Trucul. II verſ. 28.*

(h) *Seneca* & *Martialis* hoc confirmant. Ille *Epigr. 18,* hic vero *Lib. VI Epigr. 24,* ad ludendos hos Romanorum mores ſcripto. Conf. & *Lipſ. l. c.* ea ex coenandi conſuetudine deducentem, at ſyntheſin, veſtem coenatoriam ſervos quoque ſumſiſſe, negantem.

(i) *Senec. l. c. pag. 34, T. II pag. 54.*

(k) Leg. *Polyd. Vergil. de Invent. rer. Lib. II Cap. 14 pag. 139* edit. Colon. 1626, ubi & de munerum illo-

quam ἀποφορετά. Quæ quia nimii nonnunquam pretii erant, lege Publicia cautum eſt, ne cereis ditiora eſſent. (l) Poſt *Saturno* immolabatur, & lectiſternia ab ipſis interdum ſenatoribus ſtatuebantur. (m) Sacrificia erant, quæ §. antec. diximus. Eaque in æde *Saturni* fiebant. Lectiſternia vero dicebantur convivia, quibus Deos quaſi excipiebant. Et hæc quidem Quindecimvirorum ſacris faciundis cura plerumque peragebantur. (n) Tunc luxuriæ jus, (o) ſordibus venia, voluptati effrænata licentia, laus ingluviei, ebrietati præmia, dabantur. (p) Convivia publica habebantur, (q) lætique dies optimos (r) laute ac liberaliter traducebant. Fidibus, mimis,

F 4 &

illorum origine diſſerit. Quæ *Auguſtus* his diebus dederit, narrat *Sueton.* in eius *Vita Cap.* 75. Conf. *Martial. Lib. XIV Epigr.* 1, Apophoreta ab imaginibus cereis, quibus *Saturno* piaculum faciebant, ſunt alias Sigillaria dicta. Ea *Claudius* miſit. Vid. *Sueton.* in eius *Vita Cap.* 5.

(l) Vid. *Heinec. Ant. Rom. Lib. II Lit. VII* §. 5.

(m) Exemplum eſto, quod *Liv. Hiſt. Lib. XXII Cap.* 1 ſcriptum reliquit.

(n) Vid. *Nieup. de Rit. R. Ant. Sect. IV Cap. III* §. 3.

(o) *Seneca Epigr.* 18.

(p) En verba *Iuvenal. Sat. VII verſ.* 96:

- - - *nunc utile multis*
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.

Hinc *madidi dies Martiali Lib. XIV Epigr.* 1.

(q) *Livius l. c.* ea commemoravit.

(r) His deſignantur a *Catull. XV.*

& hiſtrionibus, utebantur. (s) Satietatem epularum interpolabant ludis. (t) Unde *Neroni* puero adhuc in Saturnalibus ludibundo regis perſonam iam contigiſſe legimus. (u) Quæ quidem lætitia lubentiaque (x) ne cum doloribus compenſaretur, omnem tunc animi ægritudinem vitabant. Ipſe luctus Saturnalibus minuebatur. (y) Bellum hoc tempore inchoare, (z) nefas, & pœnas a damnatis accipere ducebatur turpiſſimum. (a) Ita vero ad multam noctem molliter delectati, per totam fere urbem, quem interdiu iam ediderant, clamorem reboando vociferandoque, quantum fieri poterat, denuo excitabant. (b)

XVIII.

(s) Conf. *Plutarch. de animi tranquillit. Tom. II pag.* 477.

(t) Nucibus eſſe his diebus luſum, *Martialis* indicavit loco noviſſime laudato, & alia feſtiva & honeſta *A. Gellius* aſſerit *Noct. Attic. Lib. XIIX Cap.* 13

(u) In *Ann. Tacit. Lib. XIII Cap.* 15 *n.* 2.

(x) Conf. *Lipſ. l. c. pag.* 12.

(y) Excepta morte *Germanici*. Ea enim palam facta, inhiberi luctus publicus non potuit, duravitque per feſtos menſis Decembris dies. Vid. *Sueton.* in *Calig. Cap.* 6. Quod auctor non dixiſſet, niſi finis luctui in Saturnalibus fieri eſſet ſolitus. Conf. *Kirchm. de Funerib. Rom. Lib. IV Cap.* 12.

(z) Vid. *Macrob. l. d. Cap.* 10 & 16 *pag.* 329. Quod tempore non admodum opportuno *Veſpaſiani* exercitum Otriculi obſervaſſe legimus *Lib. III Hiſt. Tacit. Cap.* 78 *n.* 1.

(a) *Macrobius* huius rei auctor eſt *ll. cc.*

(b) Vid. *Liv. l. c. Io Saturnalia!* clamatum tunc fuiſſe, opinatur *Lipſius l. c.*

XVIII. Servis autem, ut *Macrobius* ait, tota tunc licentia permittebatur, (c) quia, *Saturnum* hac re potiſſimum delectari, credebant. (d) Nam cum ſimulatione dominationis hos dies habebant ſervi. (e) Heri miniſtrabant, (f) muneribus familiam afficiebant. (g) Cœna vero a dominis appoſita, (h) cum illis epulabantur, (i) ludebant, (k) eorumque nomine ius dicebant. (l)

XIX. Hæc vero non Romæ ſolum acta, ſed tam rure, quam in urbe, dies Saturnalium erant. (m) Qui fieri itaque potuit, ut *Horatius* (n) a Satur-

(c) *l. c. Cap. 7 pag. 274.*
(d) Vid. *Macrob. l. c. Cap. 10 pag. 288.*
(e) Conf. quæ §. antec. diſputamus, & *Dionyſ. Lib. LIIX*, Ἐν τοῖς κρονίοις, inquientem, οἱ δοῦλοι τὸ τῶν δεσποτῶν σχῆμα μεταλαμβάνοντες ἑορτάζουσι.
(f) Vid. *Athenæum Lib. XIV*: Ταῖς τῶν κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων παισὶν ἑστιᾶν τοὺς οἰκετάς, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας.
(g) *Martial. l. c.*
(h) *Macrob. l. c. Cap. 12 pag. 303.*
(i) *Plutarch.* in *Num. Tom. I pag. 75 e*, ſervos id *Pompilio* regi acceptum referre, arbitratur. *Iuſtin. Hiſt. l. c. Senec. Ep. 47 pag. 133, Macrob. d. l. Cap. 7 pag. 277.*
(k) Vid. §. antec.
(l) Conf. *Senec. l. d.*
(m) Ita & commune feſtum fuit apud Græcos. Vid. *Accium* in *Annal.*
(n) *Serm. Lib. II Sat. III verſ. 4 & 5.*

turnalibus fugiſſe Romanum, dixerit? Vulgaria enim ipſius exempla, quæ *Minelliana* ſecuta eſt, ea vatis verba fingunt:

- - - ab, ipſis
Saturnalibus huc fugiſti ſobrius.

Quæ ſatis feliciter emendaſſe videntur, qui legere malunt, *at ipſis*, ut *Bentleius* (o) cum aliis, ſive *in ipſis* Saturnalibus huc fugiſti ſobrius.

XX. Quemadmodum vero eruditi in hac re nullius fere momenti diſſident; ita & de tempore certant, ad quod hi dies duraverint. Sunt, qui unius, ſunt, qui trium, ſunt denique, qui ſeptem, dierum Saturnalia fuiſſe, contendunt. (p) *Macrobio* judice, ita ſe res habet: (q) „Saturnalia „uno tantum die, id eſt, XIV Calendarum, ſole„bant celebrari. Sed poſt in triduum propagata, „primum ex adiectis a Cæſare huic menſi die„bus, (r) deinde ex edicto Auguſti, (s) quo „trium dierum ferias Saturnalibus addixit. A de„cimo ſexto igitur cœpta in XIV deſinunt, quo „ſolo fieri ante conſueverant. Sed Sigillariorum „adiecta celebritas, in ſeptem dies diſcurſum pu„blicum & lætitiam religionis extendit.„ (t) Quo-

(o) Vid. *Commentarium* ipſius *critic.* ad *l. c. Horatii.*
(p) Vid. *Lipſ. l. c. Lib. I Cap. 3 pag. 15.*
(q) *l. c. Cap. 10 pag. 288.*
(r) *Sueton. Cæſ. Cap. 40.*
(s) *Sueton. Octav. Cap. 31 ſeq.*
(t) *Macrobius* alio loco, *Cap.* ſcil. *10 pag. 284,* ita loque-

Quorum *Iuvenalis* fuit, quem Saturnalibus adiecit *Caligula*. (u) Neque tamen inficiandum, non omnes feſtos fuiſſe, ſed dies maximam partem feriatos. (x)

XXI. Quod reliquum eſt, non modo quærunt, quando, & quonam potiſſimum auctore, inſtituta Saturnalia fuerint, ſed quonam quoque tempore receſſerint a conſuetudine Romanorum. In omnia alia abeunt, qui hac de re memoriæ prodiderunt. Et, pro certo exploratoque aliquid in eadem ponere, negotium videtur eſſe difficillimum. Modo enim *Ianum* dicunt, (y) modo *Numam*, (z) modo *Hoſtilium*, (a) modo *A. Sempronium* & *M. Minutium* Coſſ. (b) dierum Saturnalium apud Romanos auctores. Quæ quidem, ſi voluiſſet inter

batur: „Saturnalia die uno finiebantur, qui erat „ad XIV Cal. Ian. Sed, poſtquam C. Cæſar huic „menſi duos addidit dies, XVImo cœpta cele„brari. Ea re factum eſt, ut, cum vulgus igno„raret certum Saturnal. diem, nonnullique in„certo die & alii vetere more celebrarent, plu„res dies Saturnalia numerarentur: licet & apud „veteres opinio fuerit, VII diebus peragi Satur„nalia &c.

(u) Vid. *Sueton. Calig. Cap. 17.*

(x) Conf. *Macrob. l. d. Cap. 11 pag. 301.*

(y) Velut *Macrob. l. c. Cap. 7 pag. 273.*

(z) Idem *Cap. 4 pag. 252.*

(a) Uti *Dionyſ. Halic. Ant. Rom. Lib. III Cap. 45*, & *Macrob. d. l. Cap. 8 pag. 278.*

(b) *Liv. Hiſt. Lib. II Cap. 21*: „Inde *A. Sempronius*, & *M. Minutius*, (Conſules ſunt facti). „His

ter ſe melius conciliare, potuiſſe *Lipſius* (c) videtur. Nam, Saturnalia non ſine intermiſſione celebrata a Romanis fuiſſe, *Livius* (d) ita declaravit, ut fidem ipſi abrogare nulla lege poſſis. Nec dubitandum eſt, quin iam ante Romam ea fuerint, ut commentum, *Ianum* hos dies feſtos inſtituiſſe, vulgari Romanorum opinioni non repugnet. *Accius* enim in Annalibus (e) his verbis refert: „Maxima pars Grajum Saturno: & „maximæ Athenæ conficiunt ſacra, quæ Cro„nia eſſe iterantur ab illis. Cumque diem cele„brant, per agros urbesque fere omnes exercent „epulis læti, famulosque procurant quisque ſuos: „noſtrisque itidem, & mos traditus illinc iſte, „ut cum dominis famuli tum epulentur ibidem.„ Quare, quæ *Ianus* in Latio introduxit, *Numa* præcepit Romanis. Quæ, neſcio quare, aliquantisper neglecta, *Tull. Hoſtilius* ex voto tempore belli Sabini reſtituit. Idem & hoc mortuo Saturnalibus accidiſſe, fortaſſe ex pertinacia aliqua dominorum, vero ſimillimum. Ex quo etiam evenit, ut Conſules ea anno XIII poſt reges expulſos inſtaurarent. Hanc enim Saturnalium mutationem e republica nonnunquam fuiſſe, cum iam cives, iam ſervi, ſua in iisdem libertate ſæpius abuterentur, cognitu

„His Coſſ. ædes *Saturno* dedicata: Saturnalia in„ſtitutus feſtus dies.„

(c) In *Serm. Saturn.* loco ſupra ſæpius laudato.

(d) *Hiſt. Lib. XXII Cap. 1.*

(e) *Macrobius* uſus eſt illis *l. d. Cap. 7 pag. 277.* Vid. *Fragmenta Poetarum veterum*, a *Stephanis* collecta, *pag. 10, &* 1564.

cognitu eſt facillimum. Literarum Romanarum fere expertes erunt, qui, hac illorum procaci libertate civitatem mixtam remque publicam in diſcrimen interdum vocatam eſſe extremum, ignorabunt. Neque etiam prius, quam renovabantur a Conſulibus, Saturnalia ſcio, an quemquam fugere poſſint, quæ a ſervis nono & ſequenti poſt reges expulſos anno, conſpiratis factionum partibus, geſta ſunt. (f) Si a capite hoc loco omnia liceret arceſſere, non reip. ſolum Saturnalium intermiſſione conſuluiſſe Romanos pateret; ſed eandem etiam ob cauſam hæc omnino habuiſſe, ſero licet, in ditione Rom. finem. Nec ulla eſſe respublica, nec rebus dominorum caveri, potuiſſet, ſi ſubitas hoſtium incurſiones, ſi repentinum eorundem impetum, exercitus vino epulisque ſopitus, ut *Veſpaſiano*, invito tamen, diebus Saturnalibus acciderat, (g) vix ac ne vix quidem ſuſtinere; ſi denique ſervorum factioſorum licentia, quodam ipſorum iure quotannis recuperata, aut peccantes ad officium redire ægerrime cogi, aut ſeditiones concitæ haud facile comprimi, potuiſſent.

XXII. His coronidis loco addamus Compitalia. Scilicet, Lares fuiſſe Romanis, perhibent, principes, vel præſides, tam viarum, (h) quam familiarum, a Penatibus ſeparatos, (i) modo κατοικιδίυς θεὺς vocatos, modo Familiares, modo Præſti-

(f) Conf. *Dionyſ. Halic. Ant. Rom. Lib. V Cap. 50, 51.*
(g) Vid. *Tacit. Hiſt. Lib. III Cap. 78 n. 1.*
(h) *Plaut. Mercat. A. V Sc. II verſ. 25.*
(i) Leg. *Dionyſ. Hal. Ant. Rom. Lib. I Cap. 67.*

Præſtites, modo Patrios, modo Hoſtilios, Grundiles, Permarinos, Compitales. (k) Nomen vero Compitalium e compitis Laribus ſacris ceperunt. Quibus itaque cum dies feſtos agebant, habebantur Compitalia. Nam (l)

Servat uterque (canis & Lar) *domum, domino quoque fidus uterque;*
Compita grata Deo, compita grata cani.

XXIII. Erant autem feriæ conceptivæ, quia quotannis a magiſtratu, nominatim a Prætore, concipiebantur. (m) Cum enim operæ pretium, tum etiam perpetuæ veterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia erit, verba ſolennia Prætoris ponere, quibus Romanorum more ferias concipere ſolebat, (n) quæ appellantur Compitalia. Ea verba hæc ſunt: *Die noni Populo Romano, Quiritibus, Compitalia erunt.* At, quia concepta, ſive a Prætore indicata, habebantur, non certo quotannis præfinitoque die redibant, ſed, prout ſive commodum, ſive neceſſe, erat, vel Saturnalibus non ita multo poſt, (o) vel menſe Maio, (p) vel alio

(k) Conf. *B. Briſſon. de Form. Lib. I n. 84 pag. 46.*

(l) Sunt verſus *Ovid. Faſt. Lib. V verſ. 140 ſeq.*

(m) Hac enim voce de feriis indicandis uſi ſunt Romani. Vid. *Macrob. Sat. Lib. I Cap. 16 pag. 327.*

(n) *A. Gellius* huius memoriæ auctor eſt *Noct. Att. Lib. X Cap. 24*, ac *Macrobius* eandem deſcripſit *l. c. Cap. 4.*

(o) *Macrob. Sat. l. d. Cap. 7 pag. 276*, & *Dionyſ. Halic. Ant. Rom. Lib. IV Cap. 18.*

(p) Vid. *Roſin. Ant. Rom. Lib. IV Cap. 9.*

o tempore, modo bis anno, modo ſemel, (q) ſtituebantur. Ita factum eſt, ut

Nunquam certis redeuntia feſta diebus
- - *ſua per vicos compita quisque* - -

leret. (r)

XXIV. Compitalia celebrandi modus ac ratio Saturnali non multum abhorret. (s) Floribus nabant Lares ſive vernis, ſive æſtivis, (t) iisque pplicabatur capitibus (u) pro capitibus. Non ro ſemper, ſed aliquamdiu, a Romanis obſervam eſt, ut pro familiarum ſalute Maniæ, Larium atri, pueros mactarent. Nam *Iunius Brutus*, imus civitatis Rom. *Tarquinio* pulſo Conſul, on amplius hominum, ſed allii & papaveris, capious ſupplicari iuſſit. Quo quidem aliqua ex irte præcepto *Apollinis* morem gerebant, *Tar-uinio Superbo* regi quondam dato. (x) Hæc um faciebant ſacrificia, ante cuiusque fores ſuſpenſa

q) Vid. *Sueton. Octav. Cap. 31.*

r) *Auſon. Eidyll. XXV.*

s) *Macrob.* loco noviſſime laudato ita diſputat: „Qualem nunc permutationem ſacrificii, Prætex„tate, memoraſti, invenio poſtea Compitalibus „celebratam &c.

t) *Sueton. l. c.*

u) *Macrob. ibid.* Miror fuiſſe, qui ſemel *capitibus* ſcribendum, & *compitis* alterius loco ponendum, eſſe putarunt, quod tamen & verborum ſenſui, &, quæ ſubſequitur, orationi, ne pugnet.

x) Vid. *Macrob. l. c.*

ſpenſa Maniæ imago erat, ut, ſi quod immineret periculum, expiarent. (y) Pilas etiam & effigies viriles ac muliebres ex lana in compitis Laribus ponebantur. Pilarum tot, quot capita ſervorum; imaginum vero, quot liberi eſſent. Hæc cum voto fiebant: ut parcerent vivis, & his pilis, eſſent atque ſimulacris contenti. (z) Præmiis autem deinceps poſitis, (a) ludi per urbem (b) & agros (c) non ſine magnificentia (d) agitabantur.

XXV. Maxime vero ſervi ſacra hæc ludibundi, magno cum honore, perficiebant. Nam tempore Compitalium ab omni ſervitutis vinculo liberati (e) digni adeo putabantur, quorum miniſteriis in his ipſis ſacris uterentur. (f) Id hoc quidem conſilio factum fuiſſe dicunt, (g) ut humanitate iſta, cui aliquid magni venerandique inerat, manſuetiores redditi, dominos haberent cariores, & fortunæ ſuæ in clementiam quodammodo tolerabiliorem. At fuit cognatio quædam inter Lares & ſervos, potiſſimum oſtiarios & atrienſes, ex illorum communi fores & atria cuſtodiendi officio in ædibus iisdem plerumque nata. Nec ſcio,

(y) Ibid.
(z) Conf. *I. Saubert. de Sacrif. Cap. 3 pag. 47.*
(a) *Virg. Lib. II Georg. verſ. 380 ſeq.*
(b) *Macrobius* eodem, quem ſæpius citavi, loco teſtis eſt.
(c) *Iul. Caeſar Scalig. Lib. I Poet. Cap. 28.*
(d) *Dionyſ. Halic. Ant. Rom. Lib. IV Cap. 18.*
(e) *Ibid.* (f) *Ibid.* (g) *Ibid.*

ſcio, an etiam in cauſa hæc fuerit, ut tantam ſervis delectationem in compitalibus tribuerent, quantam ne hero quidem turbare liceret. (f)

XXVI. Eam vero conſuetudinem a Græcis Romani, ut videtur, ſub initium reip. acceperunt. Illi enim inibant (g)

- - - - *proſcenia ludi:*
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Theſeidæ poſuere.

Atque ante urbem, a vicorum compitis deſignatam, ludos compitalitios habebant, (h) qui ſe rei vitæque ruſticæ dederant. Deinde intermiſſa ſunt compitalia ad memoriam usque *Servii*, Romanorum regis. (i) Quare, apud Romanos ea exordium habuiſſe, arbitrantur, A.U.C. 150. Eſt enim exemplum Romanis literis clarum, quod *Plinius* (k) his verbis memoriæ prodidit: „*Tarquinio Priſco* „regnante tradunt repente in foco eius apparuiſſe „genitale e cinere maſculini ſexus, eamque, quæ „inſederat ibi, *Tanaquilis* ancillam *Ocriſiam* ca„ptivam,

(f) Quare *Cic. Lib. VII ad Attic. Ep.* 7 ſcripſit: „Ego, quoniam IV Non. Ian. compitalitius dies „eſt, nolo eo die in Albanum venire, ne moleſtus ſim familiæ.„

(g) Ita cecinit *Maro* vates *l. c. verſ.* 382.

(h) Vid. *I. Caeſ. Scalig. l. d.*

(i) *Ibid.*

(k) *Hiſt. Nat. Lib. XXXIV Cap.* 27. *Dionyſius Halic.* commentum id eſſe, dudum cognovit *Antiqu. Rom. Lib. IV Cap.* 2.

„ptivam, conſurrexiſſe gravidam. Ita *Servium* „*Tullum* natum, qui regno ſucceſſit. Inde & in „regia cubanti puero caput arſiſſe viſum, (l) cre- „ditumque Laris familiaris filium. Ob id com- „pitalia & ludos Laribus primum inſtituiſ- „ſe.„ *Servius* itaque, ſive nothus fuerit, quod arte celaſſe videntur, ſive nunquam natalibus re- ſtituendus, compitalia certe ſervorum gratia inſti- tuit. Quæ tamen longo temporum tractu per vi- corum magiſtros curata, & tandem etiam pæne abolita (m) anno circiter A. C. N. LVII, & A. U. C. DCXCIII *L. Piſo*, alias *L. Calpurnius* nomi- natus, renovavit. Et rurſus paulatim neglecta, *Auguſtus Cæſar* ea bis anno celebranda reſtituit. (n) Hæc fere de diebus feſtis ſervorum.

V.

M. CAROLI HENR. ZEIBICHII,

ORDIN. PHILOSOPH. VITEMBERG. ASSESS.

QVAESTIO CRITICA:

VTRVM CADYTIS HERODOTI

RECTE

(l) Eadem a *Livio* accepimus *Hiſt. Lib. I Cap. 39*. Num itaque res explorata? An *Livius* fabulator eſt? Nihil profecto minus. *Caput arſiſſe ferunt*, ſcripſit, imperitorum hominum rumuſculos minime aucupatus.

(m) Vid. *Aſcon. Pedian.* in *Orat. Cic. contra Piſon.*

(n) *Sueton. l. c.*

RECTE VENDITETVR PRO METROPOLI PALAESTINAE.

I.

Duplex eſt locus *Herodoti*, Halicarnaſſenſis, quo ex Geographia vetere *Cadytin* urbem in medium produxit. Unus *Lib. II Cap. 159 pag. 152* lit. *Steph.* alter *Lib. III Cap. 5 pag. 163.* In illo iam Κάδυτιν, velut πόλιν τῆς Συρίας μεγάλην, tulit. In hoc vero eandem Κάδυτιν nomine όλιος Συρίων, τῶν Παλαιςηνῶν καλεομένων, ac όλιος, Σαρδίων ου πολλῷ ἐλάσσονος, inſcripſit.

II. Non ſine virium contentione in illa indaganda urbe laborant viri præſtantiſſimi, de eaque inter ſe magna opinionum varietate digladiantur, tametſi omnis altercatio non ultra ςοχασμὺς aſſurgere videatur, ſed in aliqua duntaxat veritatis ſpecie acquieſcat. Ex his vero non ultimi ordinis, neque inelegantis ingenii, viros in eo conſpirare invicem, videmus, quod, nomen urbis *Cadytis* ad illuſtrem Iudæorum Metropolin quam proxime accedere, eandemque, velut ſanctam illam urbem, exprimere, ſibi perſuadeant. Sic pronuntiat in illo opere, quo ingentem nominis claritatem per omnium ætatum ſeriem extendit, *Chriſtoph. Cellarius*, cuius verba legi poſſunt *Notit. orbis ant. Tom. II pag. 456* edit. Cel. *Schwartii.* Idem ſentire *Humphredum Prideaux Connex Vet. & Nov. Teſtam. Tom. I pag. 73 ſeq. Io. Lightfootum*

ſootum Oper. Tom. II pag. 408, *Conringium Adverſ. Chronol. Cap. 15*, *Io. Matth. Haaſium Deſcript. Regni David. & Salom. pag. 235*, intelliget, qui libros ipſorum excutere voluerit. *Io. Franc. Buddeus* laudat aliquando Obſervationem *de Cadyti, magna Syriæ urbe*, Faſciculo I Novæ Scriptorum Collectionis, Halæ divulgatæ, inſertam, cuius auctori itidem ad urbem Hieroſolymam digitum intendere *Herodotus* videtur. Ipſe tamen *Buddeus*, quomodo ea de re exiſtimet, non aperuit. Vid. eiusd. *Hiſtor. Eccleſ. Vet. Teſt. Tom. II pag. 569.* In eandem ſententiam pedibus ivit Vir doctiſſimus, *Io. Phil. Heinius*, cuius *Diſſertationum ſacrarum*, quæ Amſtelodami A. 1736 prodierunt, *Libri II Caput VIII de Cadyti, magna Syriæ urbe*, inſcriptum eſt, quod docuerunt me *Miſcellanea Groningana Tom. I pag. 672.* Præter ceteros, qui hic nominetur, dignus eſt celeberrimus literarum Græcarum in Academia Franequerana doctor, *Ludov. Caſp. Valckenaer*. Is enim noviſſimis temporibus accurate hanc in rem & copioſe inquiſivit, in Diatriba elegantiſſima, *de Herodotea urbe Cadyti, & praelio Ioſiæ Regis, in campo Megiddo cum Ægyptiis commiſſo*, primum ſeparatim impreſſa, poſtea cum duobus aliis Viri docti *Speciminibus* edita Franequeræ A. 1737. Producitur ea in *Miſcellaneis Groning. Tom. I pag. 696.* Potiora vero illius capita comprehenduntur in *Novis Actis Erudit. Lipſ. A. 1742 pag. 70 ſeq.*

III. Non conſtitutum mihi eſt, controverſiam illam omnem, erudite iam agitatam, denuo repetere, novamque loci *Herodotei* interpretatio-

nem

n ſuppeditare, aut urbem, ab eo excitatam, inire. Retrahit me apparatus eruditionis, qua umque, & Doct. *Heinſi*, & Celeb. *Valkenae-* Diatribam exornatam eſſe, ab aliis accepi, nquam ipſe nullam earum conſpexerim. Tan- ı verbo indicare, ſatius duxi, quid mihi qui- n dubitationis in animo reſederit, quamobrem ea ſententia, plurimorum ſuffragiis confirma- hucdum fuerim alienus.

IV. Poteram hic me recipere ad diſſenſum Vi- um eruditiſſimorum, qui nihil hic reperiunt, od iure accommodari ad Urbem Sanctam poſ- . ſed, omnia redire, exiſtimant, ad urbem lon- aliam, cui & nominis forma, & hiſtoria *Hero- i*, rectius conveniat. Urbem Philiſtæorum, *th*, quæ magna olim nominis fama ſplenduit, ipſa Philiſtæorum regia ad tempus extitit, ſub volucris vocis *Herodotea* latere, opinatus eſt gantiſſimus, ſi a *Bocharto* diſceſſeris, noſtratium, i Geographiam ſacram compoſuerunt, *Hadria- r Relandus Palaſtina Lib. III pag.* 499. Aliam, Geographi Nubienſis deſcriptione, videlicet *deſiam*, huc refert præſtantiſſimus *Iac. Palme- us*, lectione eruditorum non indignus, in *Exer-* . *in optimos Auct. Græcos pag.* 15. Maior vero ulto numerus exiſtit eorum, qui, quæ de *Cadyti* tulit *Herodotus*, ad urbem Palæſtinæ, *Cades*, ex- ndi, iubent. Sic *Thomas de Pinedo*, haud in- ctus *Stephani Byzantii* explanator, arbitratus t. Sententiæ huic addictum etiam eſſe *Sauri- m* in *Sermonibus hiſtorico-criticis*, opera Cl. *queſii* continuatis, ex *Nov. Act. Erudit. A.* 1742

pag. 539 accepimus. Tuentur eandem *Nicol. Gurtlerus* in *Origin. mundi Lib. II Cap.* 7 *pag.* 410, *Io. Clericus Comment. in Libros Regum pag.* 512, *Iac. Perizonius Origin. Ægypt. Cap.* 23 *pag.* 417, 418, & Celeb. *Io. Chriſtoph. Harenbergius* in *Diſſertatione* quadam *de Fatali Ioſiæ prælio ad Megiddo*, quæ *Bibliothecæ Bremenſi Claſſ. VI* inſerta eſt *pag.* 288. Magnum inprimis nomen eſt *Ioſephi Scaligeri*, ſed & is ſententiam eorum ſua munivit auctoritate in *Annotationibus ad Fragmenta veterum*, ad calcem libri *de Emend. temporum* adiecta. Quod autem *Palmerii*, quem excitavi, ſententia comparetur a Clar. *Valkenaer*, velut eadem, cum mente *Scaligeri*, ut referunt *Nov. Acta Erud. A.* 1742 *pag.* 70, admirandum duco. Haud obſcure enim, idque repetita vice, quam alienus ſit a *Scaligero*, teſtatus eſt ipſe *Palmerius*, ubi *l. c. pag.* 14, *Pace*, inquit, *tanti viri dixerim, non poteſt eſſe eadem.* Iterum *pag.* 15: *Quomodo de Cades in deſerto poteſt intelligi?*

V. Qui a me in præſenti adducti ſunt, conſpirant in eo, quod, urbem Palæſtinorum, Cades, forma Cadytis *Herodoteæ* expreſſam eſſe, convicti ſint, diſſentiunt tamen, ubi Cades non de eadem urbe omnes intelligunt. Neque vero indigni laude exiſtimandi ſunt, qui hic diſtincte præcipiunt. Quandoquidem longe remoti ſumus eorum a perſuaſione, qui, quæ de Cades in Sacris dicuntur, ad eandem ſemper referri urbem, opinantur, cum duplicem urbem vel ſolus utriusque ſitus ſatis diſtinxerit. Alia enim Cades, proprie ſic dicta, fuit, alia Cades Barnea. Utraque in quo diffe-

differat, præclare docent *Cellarius*, *Uſſerius*, *Adrichomius*, aliique. Hanc, non illam, in enarratione *Herodotea* reſpici, haud inſcite iudicat, præter *Scaligerum*, maxime *Iac. Perizonius*, a qua etiam ſententia, licet ſtrictim ea in re verſatus fuerit, neque Celeb. *Harenbergius* alienus eſt. Illam, quæ Cades ſimpliciter dicitur, animo agitavit, niſi me omnia fallunt, *Palmerius*, ideoque a *Scaligero* diſſentit. Eandem etiam reperit in Cadeſia Geographi Nubienſis. Non autem firmamentis carere eam interpretationem, qua Cades Barnea pro Cadyti *Herodoti* non tam venditatur, quam vere habetur, ſolus *Perizonius*, ingenii felicitate atque apparatu doctrinæ nemini ſecundus, declarare poteſt. Is enim *l. c. pag. 417 ſeq.* montes urbis Cadytis, quorum meminit Halicarnaſſenſis Hiſtoricus, & quos prope Arabiam collocat, Hieroſolymæ minus convenire, erudite docet. Dat autem eos maiori iure Cades Barneæ. Hanc ſitam eſſe, refert, ad montes, paulo ſupra Arabiam, ac deſertum Sin. Hanc inſignem teſtatur fuiſſe ob magnitudinem, quam effert *Herodotus*, Sardibusque æquiparandam, quod idem Scriptor de Cadyti ſua dixerat. Hanc denique in finibus ſitam eſſe, indicat, eamque ob cauſam aptam ad repellendos hoſtium inſultus. Terminavit enim Cananæam ad Auſtrum, non procul remota a finibus Ægypti. Quæ deſcriptioni *Herodoteæ* apprime reſpondent, qua Cadytis & urbs Palæſtinæ dicitur, & proxima emporiis Arabiæ, ad mare extenſis, nec longe diſſita ab Ægypto. Pro urbe Gath, in Cadyti *Herodotea* recondita, variis etiam

rationibus, non contemnendis, annititur Doct. *Relandus l. c. pag. 499*, quas hic producerem, niſi, plura de aliorum opinionibus exponere, alienum a propoſito meo videretur. Exinde tamen apparere, exiſtimo, neque eos, qui Hieroſolymæ negant nomen illud, pro auctoritate loqui, ſed rationibus, non omnino nullis, pro ſententiæ firmamentis uti.

VI. In tanta eruditorum altercatione nolim ego, qui virium mearum mediocritatem ſatis compertam habeo, certam de Cadyti *Herodoti* amplecti ſententiam, neque urbem, ab eo mente agitatam, definire. Hoc ambabus do, de urbe Palæſtinæ controverſiam exiſtere, illudque ex ipſa narrationis *Herodoteæ* ſerie relinqui, qua eam Syriæ accenſet, Syriæque ac Syrorum urbem appellat. At Syriæ nomine a Scriptoribus præſtantiſſimis, *Ioſepho*, *Ariſtobulo*, *Ammiano*, maxime vero ab *Herodoto*, Palæſtinam vocatam, ipſisque Syriæ finibus comprehenſam, præterea & *Straboni* aliisque Cœleſyriæ nomine inſcriptam fuiſſe, doctiſſime *Relandus Palæſt. Lib. I Capite 8* integro *pag. 32 ſeq.* comprobavit. Cum quo comparari poteſt, qui paucis doctrinæ & ubertate, & elegantia, cedit, *Henr. Noriſius Diſſ. III de Epochis Syro-Macedonum c. l. Oper. Tom. II pag. 154 ſeq.* Ipſeque *Herodotus*, qualem hic Syriam intelligat, in altero locorum, ex quibus omnis de Cadyti diſputatio enata eſt, clariſſime exponit, ubi, ſe de Syris loqui, qui Palæſtini dicuntur, teſtatus eſt. Hæc igitur inficiari neque volo, neque poſſum. At enim, quæ Metropoli Iudæorum, ſive urbi

Hiero-

ieroſolymæ, a plerisque in Cadyti quæſitæ, ad-
rſari mihi quidem viſa ſunt, hæc ſola ſtrictim
eviterque indicare, in animum induxi.

VII. Principio diffiteri nequeo, non ſatis ſibi opinione ſua conſtare videri Celeb. *Valkenae-um*, ubi is, tametſi pro Vrbe Sancta, ab *Herodoto* mmemorata, graviter eruditeque pugnet, unum men duntaxat Scriptoris noſtri locum referri huc llē, altero plane excluſo. Enimvero, cum utro-ie in loco idem nomen Cadytis compareat, & sque omni controverſia unus indicetur locus, ;o quidem crediderim, aut nomen utrumque ndicandum Hieroſolymis eſſe, aut Cadytin in co altero eodem referendam, quo prior locus ectare eſt viſus. Quæ tamen illa urbs ſit, ad iam *Herodotum* in verbis prioribus digitum in-ndere, exiſtimat Vir Clariſſimus, ex compendio iſſertationis ipſius non intellexi.

VIII. Accedit aliquid, quod non ſpernendum ſt. Videlicet, admirandum videri, qui ſolus *He-rodotus*, neque ullus Scriptorum reliquorum, qui ſetropoleos Palæſtinæ mentionem faciunt, un-uam idem nomen excitaverit, quod quin factum ierit, haudquaquam dubito, ſi ore Judæorum ac entium crebro enuntiatum fuiſſet. Non ignoro, *tephanum Byzantium* afferre urbem Syriæ, cui omen Κάλυτις dat, quamque *Libro II Herodoti* ommemoratam teſtatur. Video, hanc pro Ca-yti, de qua *Herodotus* primum *Lib. II* diſſerit, enditari non ſolum a *Thoma de Pinedo*, qui inte-rum adſcribit locum *Herodoti*, ſed etiam a *Sam.*

Bocharto in *Notis in Steph. Byz.*, *Canaani* illius additis, *pag.* 812, præterea a *Cellario Deſcr. orbi. ant. Tom.* II *pag.* 456, cui veriſimillimum eſt, depravato *Herodoti* Codice uſum eſſe *Stephanum* illum, in eoque literam Δ pro Λ exaratam reperiſſe. Idem *Pinedo* urbem Κάνυτα, quam loco paullo inferiori Geographus *Byzantius*, & quidem ex *Hecatæi* Aſia, producit, cum urbe *Herodoti* confert, idemque & *Relando* videtur *Palæſt. pag.* 498. Sed, præterquam, quod *Luc. Holſtenius*, non infelix *Stephani Byzantii* enucleator, in *Not. & Caſtigat. in eundem*, tam Voc. Κάλυτις *pag.* 157, quam Voc. Κάνυτις *pag.* 158, Κάδυτιν Halicarnaſſenſis noſtri ſcriptoris plane præterit, vel ipſa urbis Κάλυτις & Κάνυτις deſcriptio, a *Stephano* adiecta, nondum conficit, Urbis Sanctæ memoriam ab Auctore illo hic fuiſſe conſervatam.

IX. Verum neque hæc ſola me retrahunt a ſententia de Metropoli Iudæorum, in Cadyti *Herodotea* reperiunda. Progredior igitur ad potiora. Ac primo quidem perſuadere mihi nequeo, Hieroſolymam ſola olim *Sancta* dictione, velut cognomine, fuiſſe enuntiatam, ore tam gentium, quam Iudæorum. Hoc iam pro ſe afferre *Relandum*, recordor, illudque ad locum *Cellarii* ex *Relando* excerpere Celeb. *Schwarzium*, qui, quid ipſe ſentiat, non addit. Cum tamen *Relandus* breviter hac de re dixerit, moveor inde, ut quædam, firmamenti cauſa, ſubiiciam. Videlicet concedendum mihi ſine omni difficultate illud eſt, illuſtri *Urbis Sanctæ* nomine Hieroſolymam olim fuiſſe inſignitam; contra vero, *Sanctam* eam, ſine

ad

addito, fuiſſe dictitatam, ſtrenue oppugno. Priorem titulum in utriusque Inſtrumenti tabulis reperio, ubi עיר הקודש, *Vrbs Sanctitatis*, & ἡ ἁγία πόλις, graviter ſalutatur, *Ieſ. XLVIII*, 2, *Nehem. XI*, 1, *Matth. IV*, 5, *XXVII*, 53, *Apocal. XXI*, 2. Sed veſtigia poſterioris deſidero. Excito hic inprimis Numos Samaritanorum, de quibus ex Iudaeis R. *Aſaria*, in *Meor Enacim*, mentionem fecit, quos tamen ex noſtratibus praeter *Brian. Waltonum Appar. Bibl. pag.* 81, 82, & *Guil. Beveregium* in *Notis ad Συνοδικὸν pag.* 60, 61, *Ez. Spanhemium de Uſu & Praeſt. Numiſm. Diſſ. IV pag.* 334, 335, docte non minus, quam copioſe, *Hadr. Relandus* examinavit, in quinque ſingularibus, *de Numis Hebraeorum, qui Samaritani dicuntur*, Diſſertationibus. Hi enim Numi ea in parte, qua virga *Aaronis* cum amygdalis expreſſa eſt, verba inſcripta, ירושלימה קדושה, *Hieroſolyma Sancta*, exhibent. Quod clariſſimo eſt indicio, conciſius ſcribi breviusque non poſſe. In Numis enim ſcriptionem compendiariam & expetitam, & vere receptam, fuiſſe, vel ſolae Siglae illae, tam Graecorum, quam Romanorum, Numiſmatum, evincunt, quas tribus *Capitibus*, videlicet *XXI*, *XXII*, *XXIII*, libri *de Siglis veterum*, ſtudioſe collegit *Io. Nicolai*. Haudquaquam igitur opus fuiſſe, crediderim, Hieroſolymae nomine, ſi ſolum *Sancta* cognomen, velut ore veterum tritum ſatis, eandem urbem a ceteris omnibus continuo diſtinxiſſet.

X. Praeterea, eandem urbem, Metropolin puta Palaeſtinae, tam a Iudaeis, quam a gentibus, nomine

mine enuntiari integro, manifeſtum eſt. Sic eam *Flavio* ἱερὰν πόλιν ſalutari, *Philoni* ἱεράπολιν, *Iuliano* πόλιν ἁγίαν, *Appiano* ἁγιωτάτην, ex eorum locis comprobat Celeb. *Iac. Elſnerus Obſeru. Sacr. Tom. I pag.* 17. Hæc me movebant, ut dimitterem aliquid, quo antea inductus, credebam, Hieroſolymam *Sanctam* dici non poſſe gentibus, odio in populum Dei incenſis. Quam tamen rationem urgere pro ſe video *Perizonium Orig. Ægypt. pag.* 417. Hoc dabo, πόλιν eam ſimpliciter fuiſſe nuncupatam, ea dicendi ratione, qua Roma a Latinis, Alexandria a Græcis atque Ægyptiis, *Urbis* nomine inſignita. Quod neque ipſius Scripturæ adverſatur moribus, in qua ſæpenumero κατ' ἐξοχὴν voce הנהר, *fluvii*, Euphratem, הר, *montis*, Libanum, הבית, *domus*, Ædem Hieroſolymitanam, expreſſam videmus. Locus de Urbe Sancta clariſſimus exſtat *Thren. I, 1: Quam ſola ſedet* העיר, *Urbs.* Conficit hoc, tam ex Miſchna Maſſ. *Sanhedrin*, quam ex *Maimonide*, *Anton. Bynaeus Tom. I. de Morte Chriſti pag.* 471 *ſeq.* Idem ſex Patrum Commentariis liquidum reddit *Suicerus* in *Theſauro Voc.* Πόλις *II n.* 2. At, ἁγίαν eam, ſine addita *Urbis* dictione, dictitatam, mihi, quidem inauditum videtur. Producat quis locum ex Iudæis, ſive Miſchnici ſint, ſive Gemarici, ſive Myſtici, ſive Kabbaliſtæ, in quo Hieroſolyma, neglecta voce עיר, vel קרתא, hoc eſt, *Urbis*, ſolo *Sanctæ* cognomine uſurpata fuerit, ut ſpecies illi ſententiæ concilietur. Id quod tamen fieri difficulter poſſe, perſuaſus ſum. Magnum robur in eo reſidere putat *Humphr. Prideaux*, quod hodierno

dierno Arabum ſermone *Al-kuds*, ſive *Sancta*, nomen tritum ſit, nomine Hieroſolymæ iisdem plane incognito. Cuius rei teſtes citat *Golium* ad *Alfraganum*, *Sandyum*, ac *Baudrandum*. Vid. eiusd. *Connex. Vet. & Nov. Teſt. P. I pag.* 74. At enim, cum hic non quæſtio exiſtat de corrupto hodiernorum populorum dicendi more, verum de veteris Orientis labio, quin & illud enervari argumentum poſſit, dubitandum non erit.

XI. Nec ſubeſt ratio, ob quam, omiſſo Hieroſolymæ nomine, ſolo cognomine appellata a gentibus fuerit Metropolis Palæſtinæ. Quanquam enim illud nomen gentibus, a veri Dei cognitione alienis, viſum fuerit ſubobſcurum, ipſique *Ariſtoteli* ὄνομα πάνυ σκολιὸν, *nomen admodum tortuoſum*, teſtibus *Ioſepho Lib. I adv. Appionem*, & *Euſebio Lib. IX de Præp. Evang. Cap.* 5; non tamen ignotum fuiſſe iisdem, ex corrupta illa ſcriptione & origine perverſa evidentiſſimum eſt, de qua *Guil. Beveregius Not. ad* Συνοδικὸν *pag.* 60 quædam dixit, quam vero cum pluribus Iudæorum erroribus *Reiskius*, *Kirchmaierus*, alii, uno faſciculo a Celeb. *Schlægero* comprehenſi, caſtigarunt. Adiungatur ipſa *Schlægeri Præf. ad Faſc. I pag.* 16, 17, ubi de nomine queritur Hieroſolymæ, a *Tacito* perperam ab *Homeri* Solymis derivato, quem tamen hic ſequi *Dauſqueius* & *Lipſius* veriti non fuerint.

XII. Adiicio adhuc aliud robur, nec, probari poſſe, veriſſime convictus ſum, Hieroſolymam a veteribus *Kadotha*, vel *Kaditha*, fuiſſe dictitatam.

Vi-

Video quidem apud *Relandum Palaeſt. pag.* 498. Cadytin *Herodoti* urbem קדיתא, *combuſtam*, a quibusdam explicari, voce ex *Echa Rabbati f.* 70, 1, petita, ubi Hieroſolyma eo nomine inſcribitur. Sed de hoc non laboro, cum ratio nominis a *Sanctitate* ducatur. Sic *Cellarius*, cuius locum excitavi, ſic Doctiſſ. *Valkenaer*, ſic alii, quos nolim denuo in medium afferre. Clariſſime etiam *Prideaux l. c. pag.* 74. Syris, ait, Hieroſolymam *Kedutha* dici, *ſch* in *th* mutato. Ipſeque *Io. Lightfootus Oper. Tom. II pag.* 408 idem aſſerere non dubitat, cui, nomen per Numos illos Samaritanos ubicunque diſperſum fuiſſe, veriſimile eſt. Quod tamen omnino admirandum exiſtimo. Non enim ſolum illi Samaritanorum Numi, de quibus a me dictum eſt, *Kedoſcha*, non *Kedotha*, exprimunt, ſed meminiſſe etiam decebat Virum, linguarum Eorum cognitione non leviter tinctum, nomen illud a priſco Oriente nunquam per *th*, ſemper per *ſch*, ſcriptum enuntiatumque fuiſſe. Literam ש apud Chaldaeos Syroſque frequentius tranſire in ת, vel ד, ſine omni haeſitatione largior. Contra vero nego illud audacter de nomine praeſenti, quod ut Hebraei ſemper *Kadoſch*, *Kedoſcha*, ſic Chaldaei *Kaddiſch*, *Kaddiſcha*, Syri *Kaddiſch*, *Kaddiſcho*, conſtanter ſcribunt, ſono *ſch* ubique conſervato. Teſtis huius rei *Daniel* in Pericopis Chaldaicis, ubi vocibus קדיש, קדישא, קדישין, uſus eſt. Teſtis etiam Syra N. T. Paraphraſis, quoties Graecorum ἅγιον expreſſit. Teſtis denique Talmud Iudaeorum, huiusque Gemara, Babylone ac Hieroſolymis ſtilo Syro-Chaldaico exarata. Quodſi

Hiero-

oſolyma ore Iudæorum nunquam *Kaddiſcha*, *addiſcho*, elata fuit, qua ratione ſonus Cady- otuerit ad aures gentium perferri, ego qui- me ignorare, fateor. Prius autem infirmi- aborare, ſi quis me docuerit, gratus agno- Eſt adhuc aliquid, quod addi forſan pote- Deſideret quis non immerito in voce *Hero-* ſcriptionem literæ δ duplicatam. Hoc enim ctione Chaldaico-Syriaca Dageſch & Kuſchoi t, quorum punctorum utrumque literas non n aggravat, verum etiam duplicat, quam etiam cationem & labium Chriſti, & ſtilus Evange- um atque Apoſtolorum, ſolicite obſervavit, do ii Ἀββᾶ, Μαμμωνᾶς, Γαββαθᾶ, Ἐμ- ὴλ, Γέεννα, Σάββατον, Ῥαββωνὶ, ex vo- lis Syro-Chaldaicis, literam Dageſchatam & hoiatam comprehendentibus, charactere Hel- s exprimere voluerunt. Quæ tamen omnia, iter a me diſputata, utrum forſitan inſervire nt inveſtigationi Cadytis *Herodoti*, ſatis vexa- iudicabunt rerum harum arbitri, quorum iu- o hæc qualiacunque cogitata, quanta par eſt, rvantiæ ſignificatione commendo.

VI.
ANONYMI
DE
OANNE BOCATIO,
E LUSATO HUNGARO,
ETA LAUREATO CAESAREO,
COMMENTATIO.

Ioan-

I*oannis Bocatii*, Itali, Hiſtorici atque Poetæ Seculo XIV celebratiſſimi, nomen in republica literaria perquam notum eſt, neque eſt, quod huius commemoratione diſtineamur; *Ioannem* vero *Bocatium*, Luſatum, cui vix credimus ullam cum priore coniunctionem intercesſiſſe, quot, quæſo, ſunt, qui norunt? Quare, cum mereatur omnino, ut vindicetur ab oblivione vir, etſi cum Italo illo prorſus non componendus, doctus tamen, & ſummis Principibus in deliciis, dabimus quædam, quæ ad illuſtrandum *Bocatii* nomen ſufficiant. Patriam habuit Luſatiam noſter, quod ex Epiſtola Senatus Leutſchovienſis, qua dedicationem *Syracidæ* eius, quem, in formam locorum communium redactum, verſibus Latinis reddidit, laudibus proſequitur, colligas. Proſtat ea ad calcem poematicorum eius librorum, quos *Hungaridos* inſcripſit, de quibus infra uberius diſſerendi locus erit. Sunt quidem, qui, eum Sileſium fuiſſe, perhibent, *Iſthuanſius* puta & Scriptor Anonymus *Caſſoviæ veteris & novæ*; ſed minor teſtium iſtorum mihi videtur auctoritas. Si enim ab illo, quod eo mortuo ſcripſerint, Senatus vero Leutſchovienſis illo, quo ipſe vixit, tempore teſtimonium edidit, diſcedas; id præterea ſupereſt, fuiſſe Senatum locis quoque proximum *Bocatio*, multumque eo, diuque ſatis, uſum eſſe. Annus, quo lucem adſpexit, 1569 ex ipſius epiſtola, anno 1599 ſcripta, libroque primo *Hungaridos* præfixa, cernitur, quando ita de ſe: *Prolis iſtius Auctor vix annorum triginta. Serius cupis? Ego, crede*

crede iuranti ſancte, ambii puer, fateor, thalamum, ſed inire tam cito nolui, niſi coactus. Diſtichon quidem, quod in effigiem ſuam fecerat, anno 1591 ſerius natum videtur indicare. Ita enim habet:

Corporis effigiem ſollers depinxit Apelles,
Cum traherem vitæ bis duo luſtra meæ.

Subducas rationes, &, aliquantulo minorem fuiſſe, invenies. Verum duos, qui addendi fuerant, annos, ut rotundum eſſet Epigramma, neglexiſſe exiſtimandus eſt. Imbutus literis, quæ ad adoleſcentem erudiendum pertinent, in Academia Wittebergenſi, primario tum temporis eruditionis bonarumque per Germaniam artium domicilio, pedem fixit, deditque literis operam, dum inde ad munus Rectoris Gymnaſii, quod Eperieſini, libera regiaque ſuperioris Hungariæ civitate, florebat, ſuſcipiendum anno 1592 evocaretur. Literas Conſulis atque Senatus Eperienſis, quibus ad munus illud vocabatur, libris ſuis *Hungaridos pag. 468 ſeq.* adiecit, licet non conſtet omnino, cuius maxime commendatione locum illum obtinuerit, aut quibus autoribus penetraverit in Hungariam Luſatus. Id certum eſt, ante, quam in Academiam Wittebergenſem excurreret, ſalutaſſe Hungariam *Bocatium.* Witteberga Eperieſſinum delatus, exactoque in munere biennio, ſummos in Philoſophia honores Wittebergæ impetravit. Neque diu Eperieſini ſubſedit, ſed Caſſoviam anno 1599 excitus, Rectoris ſpartam in Gymnaſio illo conſecutus eſt; quam ad vitæ ter-

minum, quantum quidem novimus, exornavit. Licet enim ſecuto tempore, Senatorio etiam ordini adſcriptus, Prætorque urbis, aut, ſi mavis, Conſul, fuerit creatus; provinciam tamen ſcholaſticam non deſeruit, titulo hinc uſus: *Reipublicæ literariæ & politicæ Rector*, quod *Daniel Kleſchius* prodidit *im Hiſtoriſchen Berichte des Einweyhungs-Feſtes der Schloſs-Kirchen zu Scharnick*, Bartphæ, 1670, 4, *pag. 21 ſeq.* Satis magna hæc Hungariæ in advenam præmia fuerunt, neque invidebat quisquam; immo ampliora fuerunt, & ſplendidiora, quæ ſequebantur. Cum enim penitus ſe animo *Simonis Forgachii*, Liberi Baronis *de Ghymes*, filiique *Michaelis*, inſinuaſſet, ille gratia, qua apud Cæſarem *Rudolphum* valuit, facile effecit, ut civitate donaretur Hungarica, atque nobilitate ornaretur. Quæ quanti fecerit *Bocatius*, ex Epigrammate, quod ad *Rudolphum* exaravit, colligas. Legitur illud altera a titulo pagina librorum eius *Hungaridos*, inſigne grati animi documentum. Putares, his tantis excitatum fuiſſe *Bocatium* noſtrum beneficiis ad omnia, Cæſaris nomini debita, officia explenda. Longe tamen aliter evenit. Gratum certe in Auguſtum, cui tam invidendos honores debebat, re vera fuiſſe, neges. Cum enim *Stephanus Botskaius* arma in Regem ſuum verteret, *Rudolphi* deſeruit partes *Bocatius*, & *Botskaio* adhæſit, cui etiam anno 1604 Caſſoviam, urbis tum Prætor, tradidiſſe dicitur. Quod ample ſatis *Iſthuanfius* retulit in *Regni Hungariæ Hiſtoria Lib. XXXIII pag. 500*, Col. A. & B. edit. recentiſſ. Verba eius ſunt: *Sed illi Prætore*

urbis,

is, Ioanne Bocatio, Sileſio, rigido Lutherani *matis aſſecla, operam inprimis navante, ſtatim* *pugnam a noſtris apud Adorianum male pu-* *tam, Stephanum Hercegum ad Botſcaium, De-* *cenii, ſpoliis, aliena perfidia partis, dividun-* *, intentum, miſerant, urbemque in eius poteſtate* *fide futuram nuntiaverant. Quæ res partibus* *ſareanis incredibile detrimentum attulit. Neque* *m ille unquam longius Tranſilvaniæ finibus ab-* *dere, aut Tibiſcum tranſire, auſus fuiſſet, niſi* *ſſoviæ portas ei aperuiſſet. Ad quod peſſimum* *inus patrandum, illi, non tam ob ademtum ſibi* *ius templum, turbatamque ibidem religionis pro-* *ſionem, adductos referebant;* falſo, ut ſunt vulgi raque; *quanquam id etiam moleſte ferrent, quod* *gis circiter 28, quos liberali veterum Regum in-* *gentia civitati attributos poſſediſſent, a Barbia-* *iuſſu Cæſaris, privatos eſſe, conquererentur,* *ut colonorum ope, nec ad quotidianas vitæ* *eſſitates, nec ad colendas vineas, quas in Tál-* *ac Máda haberent, uti poſſent. Ex quarum* *ctibus & vino, quod nobile admodum & genero-* *n ibi naſcitur, omnia fere emolumenta, coemen-* *us ea ingenti pretio Polonis, conſtare videntur.* ipulat hoc quoque nomine *Bocatius Ano-* *mo Caſſoviæ veteris & novæ Chronologice propo-* *e pag. 137 ſeq.* qui libellus, inficetis narratiuncu- ſic ſatis refertus, prodiit Caſſoviæ anno 1732

12. Quantam noſter apud *Botſkaium* hoc faci- re gratiam inierit, facile augureris, quando *bil æque ac morum ſimilitudo favorem conciliat.* erat præterea res facilis *Bocatio*, feſtivi ingenii

 homi-

homini, penitus ſeſe, blanditiis & leporibus ſuis, in Principis iſtius conſuetudinem immergere. Comitem hinc *Botſkaius* inter ceteros eum adſcivit, cum ad ſummum copiarum Turcicarum, qui tunc Budæ erat, præfectum, (*Vizirium* vocant,) in campis Peſthienſibus admitteretur, ob fidem, velut haberet, cuius lepidis ſermonibus animum, curis ægritudinibusque obrutum, erigeret. Convictore hucdum *Botſkaius* uſus fuerat *Bocatio;* mox illuſtrem ei obeundam legationem demandavit. Miſſus enim eſt ad Principes quosdam Germaniæ, eo haud dubie conſilio, legatus, ut, ſi fieri poſſit, in ſocietatem armorum, contra Cæſarem, pelliceret. Suſcepit noſter partes illas, eventu, ut poſtea apparuit, ſpe heri minore, ipſi autem legato prorſus non expectato. Ita fit nimirum, cum ex noſtro ingenio iudicamus de reliquis, reique noſtræ undecunque quærimus ſuppetias. Prodidit iſta Vir ſummus, *Franciſcus Kazy*, e ſocietate Jeſu, quem honoris cauſa nominamus, in *Hiſtoria regni Hungariæ*, Tyrnaviæ excuſa anno 1737 in fol. *pag. 58*, cuius verbis in rem noſtram utemur. *Johanni Bocatio*, inquit, *ſuſcepta ad Principes Germaniæ legatio minus feliciter ceſſit. Ad Henricum Julium, Brunſuicenſium & Luneburgenſium Ducem, per fines Poloniæ appulſus, quod ſine commeatu veniſſet, pro exploratore habitus, & in carcerem compactus eſt.* Fortuna viri vehementius affectus *Botſkaius*, nihil prætermiſit, quo legatum ſuum vindicaret. Sed altum poſthæc de *Bocatio* eſt ſilentium, quamvis, explicatum illum, Principis ſui providentia, ex vinculis fuiſſe,

dubi-

dubitandum non ſit. Exortis iterum turbis, cum Tranſilvaniæ Princeps, *Gabriel Bethlen*, fœde Hungariam laceraret; adverſæ ſe parti miſcuit *Bocatius*, ipſa etiam Caſſovia in poteſtatem Principis redacta. Immo, poſteaquam *Bethlenius* in Comitiis Neoſolienſibus anno 1620 Rex a ſuis eligeretur, *Bocatius* temporarii Regis illius Hiſtoriographus conſtitutus, invenitur. Quid ſcripſerit Hiſtoriarum, alii inquirant. Meminimus tamen audiſſe nos, hiſtorica ejus, neſcio quæ, in Manuſcriptis Codicibus ſuperare, & luctari cum Euclionis alicuius duritie. More ille quidem ſuo, Principi, cui operam addixerat, verſiculos offerendo, gnavum ſe inprimis præſtitit. Speciminis loco duo ſufficient exempla, quæ gnathonicum *Bocatii* ingenium luculenter docebunt. Primum *Epigramma* eſt *gratulatorium, ob Theurgiam, & Sabbathi fauſtiſſimam triadem, utpote d. 26 Iunii, 10, 17 Iulii hujus menſis & anni 1621, quibus Sereniſſimo & Potentiſſimo electo Hungariæ Regi triplex obtigit, & memorabilis, cœlitus delapſa, contra regni Hungariæ aliquot perduelles & factioſos, Procerum & Nobilium, fugato & fuſo Ferdinandico exercitu, in caſtris ad præſidium Ujvarienſe 26 tormentis & aliis impedimentis metu fœde relictis, victoria.* Sequuntur verſiculi, quos, cum exigui ſint momenti, omittimus. Poſt carmen vero legitur:

Poſt Bukoy, Pokoy, Sabbathum erit Szabatság
Tyrnavia Hungaris Nagy-Szombat

 Et

(*) Innuit *Bouquoium*, Ducem Cæſareum, ad Ujvarinum

Et ſua cur voluit Nagy-Szombat dedere regi
Mœnia? quod felix, qui ſapit ante malum.

Iohannes Bocatius Regiæ Hung. Maieſt. Hiſtor. Caſſoviæ, per Nicolaum Mollerum, typographum S. R. M. anno 1621, unica admodum pagina in folio. Alterum illud eſt: *Gabriel, Rex Hungariæ potentiſſimus, Princeps Tranſylvaniæ Sereniſſimus, Aſſertor coronæ ſapientiſſimus, in ſuperiorem Hungariam & Caſſoviam poſt integrum annum redux, cum Corona.* In medio duarum vocum extremarum inſignia regni, quibus corona impoſita eſt, effingi fecit. Sequitur hinc λογοδαίδαλον Diſtichon:

Princeps, Rex, victor, pello, conſervo, triumpho,
Marte, manu, ingenio, vim, diadema, ſolum.

Suæ R. M. Humillimus Officialium, Ioannes Bocatius, Conſularis Caſſov. & Hiſtoricus. CoMes VIrtVtIs erIt InVIDIa, Caſſoviæ per eundem. In qua poſtea fortuna vixerit, quando Poetæ vena exaruerit, quando vivere deſierit, compertum non habemus. Sed neque de poſteritate eius quidquam conſtat; quamvis ex uxorcula, *Elſula, Ioannis Belſii,* Conſulis Epperienſis, filia, quam anno 1594 duxit, filium ipſi natum legamus. Sed hæc nihil ad *Apollinem;* quin libros ipſius cognoſcamus. Venerunt ad manus noſtras duæ Poeſeon Auctoris collectiones. Uni titulus eſt: *M. Ioannis Bo-*

num in prælio cæſum, qua de re vide ſupra laudatum *Franciſcum Kazy l. c. pag. 194.* *Pokoy* Slavica lingua *pacem* denotat; *Szabatság* Hungaricum *libertatis* nomen eſt.

catii, *Poetæ Laureati Cæſarei*, *Hungaridos li-* *Poematum V.* I) *Continet Martialia, ſive bel-* ; II) *Encomiaſtica*; III) *Nuptialia*; IV) *Miſcel-* *a*; V) *Sepulcralia*. (Accedunt ad finem va- um epiſtolæ.) *Ad Illuſtr. Mag. & Generoſiſſ.* *nimum Dn. Sigiſmundum Forgácz, L. Baronem* *Gymes &c.* & *ad Nobiliſſ. Gener. & egregium* *nimum Chriſtophorum Darholtz de Fyntha* &c. tphæ, excudebat *Iacobus Klæſſ*, anno 1599, in 8. ſtat paginis 505. Alteram inſcripſit: *Hexaſticha* *va, vel ſtrena poetica, ominis boni gratia, anno* *VoLente erIt MeLIVS* (1612) *diſtributa, ac* *cipaliter D. D. conſecrata*, *Reg. Hung. Pa-* *no, Illuſtri Comiti ac Dno. Dn. Georgio Thur-* *de Bethlenfalva*, *Comiti Arvenſi*, *eiusdemque* *itatus Comiti perpetuo*, *S. R. Mttis. Conſilia-* *&c. ab Io. Bocatio.* Bartphæ, excudebat *Iaco-* *Kléz*, in 8. Abunde vero tum ex *Hungari-* libris, tum *Hexaſtichis* iſtis, in omnes cuius- que famæ proceres, & amicos ſuos, cuſis, pa- it, ſatis *Bocatio* fuiſſe ingenii, majeſtatis autem manæ, inque ſententiis ac tota dictione ponde- ineſſe parum. *Libros* eius *Syracidæ*, quos Se- ui Leutſchovienſi ab Auctore dedicatos ſupra pſimus, nondum videre licuit. Primum au- fine dubio locum meretur Epiſtola illa, quam *aratui* ſuo *ad Hiſtor. Hungar.* inſeruit V. C. *tthias Bel*, Hungariæ Hiſtoricus, ex cujus la- iis, in Tomum Operis eiusdem hiſtorici ter- n translatis, *Bocatius* ſe ipſum ſuperaſſe vide- Si dicendum, quod res eſt, fuerat *Bocatius* illo rerum habitu ſic ſatis doctus, magis au-

 tem

tem ob mores facetos, & lepidam conſuetudinem, quam doctrinam, gratioſus. Varia ſunt, ex quibus non immerito videre nobis videmur, fuiſſe eum Botſkaio, & Bethlenio, a Conſiliis iocularibus. Rem ille vero cum verſiculis, libellorumque dedicationibus, fecit; ex epiſtolis enim, Libris *Hungaridos* ſubiectis, videas, frequentibus Poetam damnatum munuſculis, nummis aureis, & ioachimicis, quid? quod & lachrymæ eius, in obitum patronorum profuſæ, aureo ſæpius ſyndone legantur abſterſæ. Nimirum! habent literæ, habent ſua fata libelli. Reliqua, de *Bocatio* forte notanda, uberius legi poterunt in *Apparatu ad Hiſt. Hung.* Celeb. *Matthiæ Belii*, *Decade I*, *Monum. VII*, in Præfatione, quorſum Lectorem remittimus merito.

VII.

M. I. F. FRISCHII

DE

USU PARTICIPII PRAETERITI ROMANO

OBSERVATIONES POSTERIORES

AD

VOSSII LIB. VII DE ARTE GRAMMATICA CAP. X, XI, & XV.

I.

Multa quidem, quod omnibus celebrandum eſt laudibus, a viris celeberrimis, linguæque Ro-

omanæ, eiusdemque genuinæ indolis, peritiſſimis, bſervatu digna ſubinde collecta ſunt, quæ ad rerandos literarum Romanarum theſauros pertient; omnia vero exhauſta iam eſſe, quæ in hoc uteo latent, nemo facile erit, qui animum induere poſſit, ut credat. Quodſi cogitationes modo oſtras ad veram participii præteriti auctoritatem lvertamus, primo ſtatim intuitu apparebit, *Voſum* (a), *Sanctium* (b), *Bangium* (c), *Perizoium* (d), aliosque (e), quam plurima nobis dexiſſe, quæ involuta, & ſqualore quaſi obſita, iauerant, Auctorum Romanorum monumenta, dum uic rei operam ſuam diligentiſſime navarunt. Iullus tamen eorum, quantum compertum haeo, de induſtria hac ſuper cauſa quæſtionem initiut, & de participii huius forma certi aliquid adidit. Ad expediendum itaque hoc negotium neam ſententiam, de hac re conceptam, in meium nunc proferam, & argumentis, atque rerum xemplis, illam, quam maxime fieri poteſt, corrooratam reddam.

II. Principii loco repetendam eſſe ex Grammaticorum accuratiſſimorum ſcitis quæſtionem

H 5 illam,

(a) *De Analog. Lib. III Cap. X pag. 343 Art. Gramm. Op. Tom. II.*

(b) *Minerv. Lib. I Cap. XV pag. m. 134.*

(c) *Obſerv. Philol. Lib. I pag. 672 ſeq.*

(d) Ad *Sanct. Miner. Cap. 2.*

(e) *Falſterus* in *Suppl. L. L.* *Freinshemius* in *Tabulis indicibus* ad *Iuſtinum & Florum.* Vid. infra plura de his. *Hadrianus Cardinalis de Modis Latine loquendi pag. 41, in Ketelii Collectione.*

illam, quam in univerſum de participiis movent, autumo, ut, quid res ſit, de qua diſceptatur, cognoſcamus. Eſt vero participium *vox* (f) *variabilis per caſus, ſignificans rem cum tempore.* Hæc (g) *Voſſius* nobis ſuppeditavit; in quibus etiam penitus acquieſcendum nobis eſt, cum, ulterius hæc rimari, ſuperfluum cenſeatur. Adſignificat participium tempus. Temporum tres inſignes dicuntur mutationes, quæ præſentia, præterita, & futura, continent. Hinc triplex participiorum recte ex uſu Romanorum ſtatuitur forma, quorum ſecunda ad præteritum tempus refertur. Actiones, & paſſiones, ſibi in præteritis temporibus ſubinde ſuccedentes, poſtulant, ut participia præterita utriusque generis adeſſe poſſint, & debeant, in lingua Romana, quod utrumque ex temporum rationibus, & linguæ natura, eiusdemque perfectione eleganti, fluit. Ergo recte datur uſus participii præteriti activæ ſignificationis, &, cum unica tantum huius participii adſit forma, *eadem & activam, & paſſivam, habet ſignificationem* in dictione Romana. Exiſtentia vero huius rei amplius, (h) cum multæ linguis accidant imperfectiones, ex certis ſignis, atque omni L. L. indole, nunc demonſtranda venit.

III. Ne

(f) Vel *vocabulum variabile*, cum *vox* ex uſu Romano hic locum habere vix poſſit.

(g) Cit. loc. Vid. *Perizonius* c. l. *pag.* 117, ubi multum de participii forma diſputat.

(h) Licet enim recte dari poſſit uſus huius participii, aliunde tamen vera eius exiſtentia eſt expedienda.

III. Ne quis vero mihi dicam ſcribat, acta-mque me arguat rerum, monendo, quod *Voſ-us*, & *Perizonius*, eandem de his aluerint ſen-ntiam, atque paſſivam ſignificationem æque, activam, participiis præteritis tribuerint, ille ito, me lubentiſſime largiri, ſummos illos Gram-aticos hanc rem fuiſſe edoctos; ſed, quod in iiverſum participium præteritum pro vocabulo ıbuerint variabili, quod *actionem*, *& paſſionem*, *æteritam ſimul denotaret*, *pro cuiusque rei facul-te*, id nulla ratione ex politiſſimis eorum libris ui poterit. Uterque (i) enim multas exceptio-es in participiis *deponentium*, *paſſive poſitorum*, ectit; *Neutrorum* de participiis paſſivis auctori-tem ſolicite agit, & activam adſtruit ſignificatio-em (k); quin imo *paſſivorum* activam ſignifi-itionem moroſius (l) recenſet; quæ tamen omnia ous non fuiſſent, ſi, in univerſum hanc propriam ſe participii præteriti facultatem, ſibi perſuaſiſſet, iod *actionem* & *paſſionem* præteritam denotare oſſet. Præterea, quod ad *Voſſium* inprimis atti-et, notandum, illum vim huius participii aſſecu-um minus fuiſſe, quia participia paſſivæ formæ, ctionem ſignificantia, præſentis eſſe temporis ar-itratur, cum ad præteritum tamen rectius perti-neant. (m) Sicque v. g. *circumſpectus* eſt, qui *cir-*

(i) *Voſſius de Analog. Lib. IV Cap. XI pag. 344*, quæ comprobat *Perizon.* c. l. *pag. 134.*

(k) *Voſſ.* c. l. *Cap. XIII pag. 346.*

(l) Ibid. *pag. 343.*

(m) c. l. *pag. 343.*

circumſpexit, non, qui *circumſpicit*, quod *Voſſio* placet; *conſideratus*, qui *conſideravit*; *profuſus*, qui *profudit*; *cautus*, qui *cavit*; *tacitus*, qui *tacuit*. Cuius rei veritas vel ex eo patet, quia alia eſt dicendi forma, Romanis uſitata, quando eum, qui circumſpicit, exprimere volunt; eum ſcilicet *circumſpicientem* dicunt. Nec temere aſſerendum, inter ſe hæc participia confundi, quod quidem alii, (n) ſine ulla tamen neceſſitate, affirmare ſibi ſumunt. *Perizonius* (o) denique formam hanc utramque non negat, ſed *olim* modo valuiſſe, nec *iam in uſu eſſe in ſingulis verbis*, contendit. Unde vero conſtat, utramque formam in uſu non eſſe, dummodo res adſit, quæ per illam exprimi potuit? Num forte ex eo patet, quod non omnis omnium verborum forma utraque legatur, atque inveniatur. Hoc minime procedit. Sed ex univerſa participiorum iſtorum indole concludere licet, quod uſus ſingulis competere potuerit. Taceo denique, perpauca exempla utrumque ad declarandam activam ſignificationem huius participii attuliſſe, ex quibus ſatis ſuperque cognoſcitur, quibusdam modo verbis atque participiis hoc poteſtatis illos conceſſiſſe Auctores.

IV. Sed illuc redeamus, unde orſi ſumus. Neceſſitas non ſolum rei, actiones præteriti temporis adſignificantis, & eleganter illas exprimentis, exigit, ut in Romanorum ſermonibus hanc huius

(n) Ibid. *pag. 348 ſeq.* *Perizon.* c. l. *Lib. I Cap. XV n. 2 pag. m. 130 ſeq.*

(o) Ibid. *pag. 134.*

huius participii auctoritatem firmam atque indubitatam habeamus; ſed alia quoque adſunt rerum pondera, quæ nos hæc omnia clarius docent. Inter quæ hoc inprimis eminet argumentum, quod activam, cum caſu quarto ſæpenumero coniunctam, admittant compoſitionem, quæ luculentiſſimo eſt indicio, activam formam, & vel maxime, illis attribuendam eſſe. Excipiunt hic quidem plurimi doctiſſimi viri, quod caſus quartus, cum participio præterito connexus, rectionem ſuam non participio, ſed omiſſæ præpoſitioni, debeat, nihilque ex iſta re ad hanc iuvandam (p) cauſam repeti queat. Sed ipſi ſuo iugulantur gladio, faciliime concedentes, quod in *aliquibus* ſaltem participiis præteriti temporis ſignificatio activa locum habeat. (q) Quidni etiam inprimis tunc illa eſt urgenda forma, quando & compoſitionis modus, & rei ſignificatæ ratio, ſuadent? Inconſtantia eorum omnino eſt miranda, qui illud, quod alioquin affirmant, deinde negant, contra veram rei naturam atque indolem. Sed hæc (r) ſuo loco ſunt relinquenda, ubi expedita iſta iam apparent.

V. Huc accedit & illud, quod omnibus verborum formis, ſive ſint *activæ*, ſive *neutrius*, ſive *deponentialis*, quam dicunt, ſignificationis, competant participia præteriti temporis. Nec de exiſtentia huius rei quidquam nos dubitare ſinit, cum copio-

(p) *Voſſius Lib. VII A. G. Cap. XLI pag. m. 419, Perizon.* ad *Sanctium pag. m. 118.*

(q) Conf. *§. III.*

(r) Vid. *priores meas Obſervationes de Uſu P. P. R.*

copioſiſſimas exemplorum tabulas indices nobis celeberrimi viri exhibuerint. Vel unicus *Voſſius*,(s) Auctor ſane graviſſimus, locupletiſſimusque huius rei teſtis, ad confirmandam hanc ſententiam ſatis laboris atque ſtudii attulit. Sed pleraque confunduntur, niſi concedatur, quod participium præteriti temporis utramque formam habeat. Nec intelligitur, qui fiat, ut in *Deponentibus* plerumque hoc participium activæ fiat ſignificationis, & quam ob cauſam *Neutra* modo activam, modo paſſivam, horum participiorum admittant auctoritatem. Denique nulla ratione conſtabit, quare *Paſſivorum* natura mutetur, & in participio præterito paſſivo activa poteſtas ſit aſſumenda. Quodſi vero utraque forma in hoc [illegible] nere in univerſum, quod fieri omnino debet, conceditur, ſine ullo negotio ſingula poſſunt explicari. Summa enim verborum genera ſunt duo; *Activa* ſcilicet, quo *Neutra* & *Deponentia* ſimul referenda ſunt, quoniam in utriſque actionum continentur imagines, & *paſſiva*, quæ id oſtendunt, quod paſſionem recipit, ut paſſibile potius ſit. (t) Nec enim terminatio formam verborum mutat, ut adeoque non neceſſe ſit, peculiarem deponentium ſpeciem fingere, cum ad activa rectius referri queant. Quodſi enim *moneo*, idem facio, quod, ſi *hortor*, &, ſi *dico*, *loquor* etiam. Opus etiam non eſt, ut eadem ſigna, actionem ſigni-

(s) c. l. *pag. 344 ſeq.*

(t) Præclare multa de hac re diſſerit *Scaliger de Cauſ. L. L. Lib. V Cap. CX*, inprimis *pag. 281 ſeq.*

ficantia, neceſſario paſſivam ſecum connexam ex parte habeant formam. Ex his vere in- ır, quod *Deponentibus*, & *Neutris*, quæ di- , ſi res exprimendæ adſint, omnia quatuor cipia (u) conveniant, atque potiſſimum par- ium præteriti temporis. Quid enim in cauſa , quare *Deponentia* verba ſola quatuor gigne- participia, & non æque *Neutra*, & reliqua *va*? Ex his amplius evincitur, participium l in Deponentibus *paſſivam*, & *activam*, pote- m admittere poſſe, quin imo Neutra eandem s participii ſignificationem non reſpuere, ſive agendi, ſive patiendi, quod ſubinde fit, facul- n exprimant. (x) Horum participiorum ex- la plurima, pro ſolita ſibi induſtria, collegit *ius*, loco iam ſæpius excitato, & rem omnem genter excuſſit, quæ ſententiam noſtram inſi- er iuvat. Commodius quidem eſſet, ſi hæc io veterum animos omnium non invaſiſſet, inesque turbaſſet, quæ omnino maximo eſt im- imento, quo minus facile lingua Romana ad- atur, & ſcriptores eius intelligantur. Cete- ı ex rebus ipſis, & coniunctione huius partici- , cum tota orationis ſerie comparato, facile ſtabit, quam ſignificationem participium iſtud quocunque loco induat. Et hoc graviſſimum eſt umentum, quod temere refelli nequit, quodque ime omnium confirmat, vim huius participii in ignificatione temporis *præteriti* quam maxime : poſitum.

VI.

) Quæ hic excipienda ſint, huc non pertinent.
) *Voſſ.* c. 1, *pag.* 347 *ſeq.*

VI. Subnecti illis poteſt, quod participium præteriti temporis, niſi deſcendat a *Supino*, multam tamen cum illo habeat communionem, atque affinitate quaſi cum eo ſit coniunctum. Iam vero *Voſſius* (y) oſtendit, auctoritatem *Supinorum* modo *activam*, modo *paſſivam*, eſſe; ergo etiam, utramque participiis ſociis exinde competere, recte putatur.

VII. Cum vero brevior & efficacior, teſte *Seneca*, doctrinæ via ſit per exempla, eam etiam nunc inibo, quo opinioni meæ validiſſimum inde accedat robur. Ea vero non repetam, quæ a *Voſſio*, ceterisque, in medium iam ſunt prolata, ſed alia producam in ſcenam, & quidem illa, quæ communi omnium conſenſu *paſſiva* æſtimantur, & tamen *active* uſurpata fuerunt. Multum hoc facit ad ſenſum ſcriptorum veterum ex literis ſuis verum atque genuinum eruendum, qui, niſi hoc teneatur, plane percipi nequit. Primo ex *Iuſtini Hiſtoriis Philippicis* quædam depromam, quæ huc pertinere videntur. Refero iſthuc illud teſtimonium, quando ſub fine *Cap. VI Lib. II* (z) ita ſcribit: *Deinde cognito, quod Athenienſes Ioniis auxilium contra ſe tuliſſent, omnem impetum belli in eos convertit.* Deprehendimus hic participium præteriti temporis in ſexto caſu active poſitum. Confirmo hoc ex his rebus circumſtantibus. Primo, quia imperſonaliter id poſitum eſſe, quod aliis in locis quidem uſu venit, hic non concedi poteſt, cum nullum huius rei adſit veſtigium.

Deinde

(y) c. l. *pag.* 291.
(z) *Pag.* 82 edit. *Abr. Gronov.* L. B. 1719.

nde Auctor noſter de unico ſubiecto, *Dario*
et, orationem omnem inſtituit, nec de incer-
odam negotio, perſonis non circumſcripto,
finito, aliquid narrat. Poſt ea ſuis limitibus
ſui ſenſa ſatis luculenter complectitur, dum
ronomen reciprocum *ſe* omnino declarat
qui cognovit. Ille enim cognovit, contra
Athenienſes Ioniis auxilium tulerant, & hic
rius. Senſus itaque erit: *Deinde, poſtquam*
rat Darius. Omiſſio hic elegans occurrit
is, vel, ſi mavis, pronominis, cum plenius
um fuiſſet, *cognito Dario*, ſive, *cognito eo.*
enim ratione participium iſtud, etiam *acti-*
gnificationem adoptans, duorum Ablativo-
onſtructionem recipit, æque, ac ſi *paſſive*
tur. Conſtat hoc ex aliis exemplis. Sic
Lib. IV Hiſtor. apud *Priſcianum cuſtodibus*
s dixit, pro, *cum cuſtodes diſceſſiſſent.* (a)
ngior hac ſuper re quæſtio eſt inſtituenda,
onſtructionis iſtius vera forma non ſolum
exemplis pateat, ſed ex uſu etiam activo
pii præſentis conſtet. Sine vitio dicitur, *me*
te, *me cognoſcente*, quidni etiam *me cognito*
em? Deinde omiſſio nominis, vel prono-
in participii præſentis conſtructione ſubin-
idit, quam ob rem non mirum videtur, ſi
pium præteritum eadem poteſtate gaudeat.
d liquidum perducto, nemo in dubium vo-
quin *cognitus* activæ & paſſivæ formæ ſigni-
nem obtineat.

VIII.

(a) *ſſ.* c. l. *pag.* 200, *Falſterus* c. l. *pag.* 98.

VIII. Sed & alia eiusdem vocabuli exempla id docent. De *Antiocho* idem rerum ab aliis geſtarum (b) enarrator, ab *Eumene* victo, & tandem ad ſocerum ſuum *Artamenem*, regem Cappadociæ, profecto, recenſet, quod *benigne primo exceptus ſit, interiectis diebus, cognito, quod inſidiæ ſibi pararentur, ſalutem fuga quæſiverit.* Cave, putes, *cognito* hic imperſonaliter, ut dicunt, eſſe uſurpatum, cum pronomen, ad latus poſitum, perſonam nobis indicet, & digito quaſi monſtret, nihilque aliud nos cogitare ſinat, quam quod *Antiochus cognoverit*, ſibi inſidias parari. Elegantiæ vero & brevitatis ſtudio, participio præteriti temporis utitur, cum nomine omiſſo. Ceterum eiusdem vocabuli, imperſonaliter uſurpati, ratio ex *Lib. XXXII Cap. III §. 14* conſtat, ubi res circumſtantes tale quidpiam monere videntur.

IX. Excipit hanc dicendi formam alia, in eodem ſcriptore obvia, (c) quando *Philopoemenem*, nobilem Achæorum imperatorem, captum a Meſſeniis, & in carcerem deductum, enarrat. Illi Meſſenii, verecundia magnitudinis eius permoti, venenum dabant, quod ille etiam lætus, ac ſi viciſſet, accipiebat, prius tamen *quæſito, an Lycortas, præfectus Achæorum, quem ſecundum a ſe eſſe rei militaris ſcientia ſciebat, incolumis effugiſſet.* Hic *quæſitus*, eodem modo, quo *cognitus*, ſexto caſu adhibetur in forma *activa*. Nullus enim alius quærebat, quam ipſe *Philopoemenes*, adeoque hæc

(b) *Iuſtinus Lib. XXVII Cap. III §. 8 pag. m. 556.*
(c) *Lib. XXXII Cap. I §. 9 pag. m. 602.*

ec actio illi ſoli recte omni ex parte tribuitur. uaſito itaque ponitur, pro, *cum quæſiviſſet prius.* lienum enim a veritate rei, quin imo ridiculum, ane foret, ſi contenderemus, imperſonaliter hic oni participium præteriti temporis, ubi nominani deſcripta inveniatur perſona, quod utrumque, bene putata, inter ſe pugnat. Ceterum in hoc emplo conſenſum, in ſuperioribus vero diſſenm, *Freinshemii* deprehendo.

X. Ultimum denique huius Auctoris exemum, ad opinionem meam corroborandam mulm faciens, (d) acceſſo ex *Lib. XLIII Cap. V* . 5. Ibi memoriæ *Iuſtinus* prodidit, quod *Camandus* ultro pacem cum Maſſilienſibus fecerit, *tito, ut intrare illi urbem, & Deos eorum adora*, *liceret.* Nec *paſſive*, nec *imperſonaliter*, *petito* ic exponendum eſt, ſed *active*, quia actio innuir, & perſona indicatur ſine ulla ambiguitate, uæ *Catumandus* fuit. Ille dicitur pacem feciſſe, rbem intraſſe, Deos adoraſſe, in arcem *Minervæ*

I 2 veniſſe,

d) **Cum varia huius verbi ſcriptio inveniatur, virique doctiſſimi *modo arceſſo*, modo *accerſo*, ſcribant, multum inter ſe diſſentientes, originem illius verbi ſecutus, quam ab *accedo*, cui & ſignificatio illius favet, repeto, omnium litium ſecurus, *acceſſo* non ſine omni omnino cauſa ſcribo. *Arceſſo*, inquiunt quam plurimi, rectiſſime ſcribitur, & hi etiam, ne quid fingere videantur, rerum ſuarum pondera addunt. Inprimis urgent, quod a præpoſitione *Ar* deſcendat, quæ nunc eſt *Ad.* Sed quid inde? Nonne recentiori modo melius *Adceſſo*, ſive *Acceſſo*, ex hac cauſa ſcribendum eſſet?**

veniſſe, & quæ ſint reliqua. *Petito* hinc ſimpliciter pro *petito eo* dicitur, quod recte ita explicatur, *poſtquam petierat.* Ergo & hic participium præteriti temporis activam ſuſtinet ſignificationem.

XI. Nec *Iuſtino* tantum hæc loquendi ratio eſt propria, ſed *Tacitus* (e) quoque eadem utitur forma eiusdem, quod ante ea expoſitum fuit, vocabuli. *In ripa,* inquit, *Viſurgis cum ceteris primoribus Arminius adſtitit, quæſitoque, an Cæſar veniſſet?* Ipſe *Freinshemius* active in hoc loco explicat *quæſito* pro, *qui quæſiviſſet,* quod ex tabulis ipſius indicibus conſtat. Nec aliam facile hoc participium admittit ſignificationem in iſto teſtimonio, cum de *Arminio* unico *Tacitus* ſermones, quos recenſet, facit. Dubia magis & ambigua res eſt de vocabulo *comperto,* quod idem ille Auctor *Annal. III. 36, 3,* ſuum fecit. Verba ipſius ita ſeſe habent: *Fronteius Capito, qui Proconſul Aſiam curaverat, abſolvitur, comperto, ficta in eum crimina, per Vibium Serenum. Neque tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. Perizonius,* (f) acutiſſimus ille Grammaticus, pro imperſonali conſtructione, vel elliptica dicendi ratione, iſtud habet, in qua Subſtantivum aliquod ſit intelligendum. Sed, omni re accuratius perſpecta, paſſivæ tamen formæ hoc *Perizonio* participium eſſe, invenio. Supplet enim ipſe omiſſionem Subſtantivi, per *negotium,* ita, ut

(e) *Annal. II Cap. IX §. 1.*

(f) c. 1, *pag. 461 ſeq.*

...ille exhibendus ſit ſenſus, *comperto negotio*, ſeu, ...um *negotium compertum eſſet.* Pace vero illius ...nti viri meliori iure contendere videar, quod ...tivæ hoc vocabulum ſit poteſtatis. Id ex his ...inco, quoniam *negotium*, quod ille ſupplendum ...e in noſtra loquendi forma cenſet, ſuperfluum ...mino eſt, ideo, quia *Tacitus* id negotium plu...is verbis enarrat. Erat enim illud, *crimina in ...nteium ficta eſſe*, quæ verba ſtatim addit, & ...*comperto* connectit. *Elegantius* quoque, ſi ...ic dicendi rationem *Tacitus* adoptare hic vo...ſet, ſcripſiſſet, *compertis criminibus in eum ...is.* Quin imo *per negotium compertum* nihil ...id, quam *ficta crimina*, poteſt declarari. Ergo ...tor noſter, brevitatis ſtudioſiſſimus, per plura ...effectum non dediſſet, quod per pauca fieri ...uiſſet. Has itaque difficultates vitaturus, *com...to* activæ formæ aſſeram, & ad *Serenum* illud ...ucam. Enarrat enim *Tacitus*, abſolutum fuiſ... *Fronteium* criminibus ſuis, ſimulque cauſas huius ...addit. Quarum altera fuit diligentiſſima, teſte ...*cito*, cognitio cauſæ, quæ per *Serenum* ageba...

Altera quærenda in *Sereno* ipſo, qui, nec ti...re, nec periculo, deterritus, iuſtam de eo pro...ntiabat ſententiam, atque de eo ita ſtatuebat, ...madmodum negotium perſpectum habebat. ...quo etiam factum eſt, ut *Tacitus* addat, id ...icii *Sereno* noxæ non fuiſſe, quia odio publi...ſatis tectum ſe arbitrabatur. Quæ omnia etiam ...tant, quo minus de imperſonali quodam gene... aliquid cogitemus, & exponamus, *poſtquam ...pertum erat.* Hoc enim omnino fieri nequit,

quoniam uni modo perſonæ ſumma cognitio cauſæ mandata erat, nec reo id ſolatio fuiſſet, quod alii homines, qui cognitores dati non erant, innocentiam ipſius exploratam habuiſſent. Ac, qui demum *Serenus* illum abſolvere recte valuiſſet, ni ipſe rem omnem comperiſſet? Iungitur itaque hoc in loco, quod & alibi fieri ſolet, caſus quartus cum participio præteriti temporis, & nobis activam ſignificationem illius quam maxime declarat, eum in modum proponendam: *poſtquam compererat ficta in eum crimina.* Ex aliis quoque eiusdem ſcriptoris teſtimoniis huius vocabuli æqualis poteſtas ſtabiliri poteſt, imprimis quando *Lib. I An. Cap. LXVI §. 2* ſcribit: Cæcina *comperto*, i. e. *cum comperiſſet*, variam eſſe formidinem. Addi his etiam recte putamus *Lib. XI Cap. XIII §. 3, Lib. XIV Cap. LVII, 3.*

XII. Præter ea, quæ ſuperiori loco iam ex *Iuſtini* monumentis eruta ſunt, neſcio, an ſequentia etiam verba illuc pertineant, in quibus *nudatus* formam activam admittere ſignificatur. Verba ita fluunt: (g) *Itaque cum inter ceteros, & ipſe Artabanus armatus aſſiſteret, rex ſimulat, ſe breviorem loricam habere; iubet Artabanum ſecum commutare; exuentem ſe ac nudatum, gladio traiicit.* Ex filo orationis huius patet, quod duo hæc participia ita ſint reſolvenda, *cum ſe iam exueret, atque nudaſſet;* qua ratione pronomen reciprocum repetendum eſt, quod elegantiæ cauſa omni-

(g) *Lib. III Cap. I §. 8.*

(h) Omiſſo pronomine reciproco.

ino omiſſum putatur, ne ſubinde ſibi illud
dat. Quæ elegans compoſitionis ratio non
in lingua Romana, frequentiſſima occurrit,
aliis etiam obſervatur. Vernaculo noſtro
ne hoc *Iuſtini* teſtimonium ita exprimi poſ-
Da er ſich auszoge, und nun (i) *entblæſſet*
Hoc certe veriſſimum eſt, commodius
n, quam paſſivam, poteſtatem adſtrui huic
pio, quia ipſe *Artabanus* ſe exuens, atque
ans, deſcribitur, quæ omnia ad actiones eius
ent.

II. Unicam adhuc his ſymbolam conferam,
Livii Patavini (k) monimenta a Romanis
im rerum nobis recludunt. Dicitur ſcilicet
Philippus ad Erigonum amnem conſediſſe,
ſatis comperto, Herodæam petituros Roma-
ad occupandas anguſtias, ne ſuperare hoſtes
faucibus incluſum aditum poſſent, præceſſiſſe.
rerum enarratione deprehendimus iterum
ilum *comperto*, eadem ſub forma, qua no-
citus illud exhibuit. Nec dubium, quin
ſit poſitum, cum perſona unica commemo-
quæ conſilia Romanorum comperit, ut
to idem ſit, quod *cum comperiſſet.* Huc
refertur teſtimonium *Tullii* ex *Ep. V Lib.*
Div. Tibi, ſcribentis, *de noſtris rebus ni-*
n ante mandaturus per literas, quam deſpe-
i. e. cum deſperaverim, *coram me tecum*
poſſe. Ille enim, qui deſperabat, fuit *Cice-*

 ro,

R. Lib. XXXI Cap. XXXIX §. 5.

ro, adeoque nulla incerta perſona. Nec neg[illegible] deſperatum fuit, quod *Perizonius* c. l. intel[illegible] quia ipſe *Tullius* addit hoc negotium circu[illegible] ctis verbis, & minus commode alias intelligi [illegible] teſtimonium *Ciceronianum* poterit.

XIV. In aprico itaque poſitum nunc vid[etu]r tam *multis adductis exemplis, rerumque argumentis*, participii præteriti eam eſſe auctoritatem, *ut* cum adſignificatione temporis, quod caput rei *eſt*, *activam* & *paſſivam* inferat ſignificationem. Nec plura defutura eſſe exempla puto, ſi literas Romanas penitius excutiendi, & ſingula diiudicandi, facultas præbeatur. Multa inde concidunt, quæ vulgo certo fundamento poſita fuerunt. Nec ex præteriti temporis participio, *active* uſurpato, ad uſum verbi deponentis eſt concludendum, quod in pueris quidem, hoc ita edoctis, lubentiſſime toleratur. Multo minus hoc vitio vertendum erit, ſi huiusmodi participia in forma adhibeantur activa, quam innumera teſtantur exempla, dummodo ceteræ conſerventur compoſitionis regulæ. Ceterum & hoc ruit, quod *paſſiva*, ut *deponentia*, adhibita cenſeantur, ſi participium præteriti temporis *active* ponatur. Id enim eſt, quod ad naturam atque eſſentiam participii huius pertinet. (k) Forma paſſiva manet talis, licet participii huius ſignificatio ſit activa.

XV.

(k) Conf. *Freinshem.* ad *Flor. Lib. II Cap. XVII* §. 11 *pag. m.* 195, ubi *affectatus, communicatus, cenſus, multatus, punitus*, & reliqua *paſſiva* exhibentur participia pro *deponentiali* forma. Sed non opus eſt iſto effugio.

XV. Ceterum, quod ad ſignificationem temporis præſentis pertinet, monendum eſt, quod, auctore *Voſſio*, (l) idem participium ſignificationem præſentis temporis non induat, licet induere videatur. *Spiritus* enim ad miniſterium *miſſi*, (m) ſunt ii, qui miſſi ſunt ad exequenda mandata divina; quin imo aquæ *exhauſtæ* atque *infuſæ Plinii*, (n) non ſunt eæ, quæ *exhauriuntur* atque *infunduntur*, ſed illæ, quæ *exhauſtæ* atque *infuſæ* ſunt. Nec in reliquis exemplis aliquid difficultatis hæret, quæ ſine multo negotio ita poſſunt expediri, ut *ſola præteriti temporis ſignificatio* huic participio vindicetur.

VIII.
P. CORNELII SEVERI
DE AETNA
CARMEN ANTIQVVM
A PRAEPOSTERIS
IOANNIS CLERICI
CONIECTVRIS VINDICATVM,
STVDIO
FRID. OTTONIS MENCKENII.

PARS PRIMA.

Non mihi propoſitum eſt, Cenſorem agere Viri, etiam poſt fata, magni, nedum laudibus

(l) *Analog. Lib. IV Cap. XIV pag.* 349.
(m) *Ebr. I,* 14.
(n) *Lib. XI Cap. CIII.*

eius, quæ ſunt eximiæ ac ſingulares, obtrectem? Eſt hoc ita a meis moribus alienum, ut mediocris etiam famæ hominibus ſalvum hoc, quicquid ipſis eſt famæ, velim; tantum abeſt, ut male eſſe iis cupiam, quorum & ingenium excellens, & doctrina non vulgaris, & præclara in literas merita, communi omnium ore celebrantur. Quæ ſint aliorum, & quam diverſa, de *Ioanne Clerico*, Batavorum cive nobiliſſimo, iudicia, bene ſcio, ita mihi perſuaſum certiſſime habens, poſſe in laudando æque ac in vituperando ab his, qui, ſive amore nimio, ſive odio quodam intempeſtivo, abrepti, ad iudicandum accedunt, modum excedi. Ego ex librorum, quos ille literarum commodo inſigni olim edidit, attenta lectione id cognoviſſe mihi videor, non eum eſſe *Clericum*, in quo macularum agnoſci nihil debeat, aut cuius ingenio inveniri felicius nullum ac divinius potuerit; neque tamen iuſte ſatis cum eo agi ab his, qui ita eius laudes deprimunt, ut ne cum infimo quidem hominum doctorum comparandum putent. Nam, ſi ab his diſcedas, quæ nimium, nova omnia excogitandi, & vetera damnandi, ſtudium produnt: quod ille ſane cum multis, etiam doctiſſimis, commune habet vitium; in ceteris mira eius ac pæne incredibilis ſagacitas, admirabilis iudicandi ſolertia, & omnium illarum animi facultatum, quibus magnum aliquid in literis conanti opus eſt, ſingularis quædam vis, apparet. Nec, ſi hoc ei detur, fuiſſe & Philoſophum ſubtilem, & diligentem rerum geſtarum ſcriptorem, & ſacrorum librorum interpretem felicem, minori ſane iure a nobis poſtulabit,

ut inter Criticos, ſi non omnium acutiſſimos
rincipes, at tolerabiles & ſatis bonos, ei locum
edamus. Atque hanc ei laudem, re bene co-
, ego lubentiſſime tribuerim, non ſolum
a ad extollendam, quam deprimendam, ali-
laudem pronior, ſed hoc etiam in loco ve-
rtisque ad laudandum rationibus adductus.
ſi Critici nomen nullo iure negari poteſt
ios ita videmus in interpretandis aevi veteris
oribus verſatos, ut rarius deſiderari ſtudium
riamque ſuam paſſi ſint, quid eſt, quod lau-
: fruſtrandum *Clericum* putemus, qui niſi
, fortaſſe adhuc multa in *Heſiodo*, & *Æſchi-*
ratico, & *Pedone Albinovano*, & *Cornelio Se-*
& *Hieronymo*, iisdem, quibus olim, involuta
is iacerent. Habent ſane hoc nomine, cur
m ei & Auctores illi, & bonae literae, debe-
nec, ſi quis ideo nullius aeſtimanda pretii
ixerit, in quibus feliciter ei ceſſit interpre-
labor, quod talia non deſint, in quibus eum
genium, aut doctrina, deſtituit, is mihi ſa-
elligere artis criticae, qua nec amplior ulla,
um ceteris ſcientiis coniunctior, excogitari
, difficultatem videtur. Praeſtitit ſane, quan-
otuit, *Clericus*, &, ſi factum eſt aliquan-
ad ſcopulos, per immenſum illud mare na-
ibus nunquam non periculoſos, offenderet,
on tam *Clerici*, quam ipſius artis, culpa eſt
la. Et quidem, ne quid iam de aliis Aucto-
miro ſtudio a *Clerico* aut explicatis, aut
itis, memorem, in antiquum illud *P. Cornelii*
Carmen, *Aetna* inſcriptum, tam eruditos
illē,

ille, tamque ſucci plenos, aſſumto *Theodori Gorta-li* nomine, Commentarios excudit, ut ducem hunc ſequentes, iam per horrida illa & vepribus ac dumetis undique veſtita montium iuga tutum ſibi eſſe ac expeditum iter gaudeant. Eſt inter eos Scriptores numerandus *Cornelius*, quorum genus dicendi valde perplexum ac diſtortum eſt; ut habeant hic, in quo explicando exercere poſſint ingenium ſuum, etiam Criticorum maximi & acutiſſimi. Fuerunt igitur, qui purgando huic ſtabulo manum admoverent, pauciſſimi; & hi ipſi laboris, ſatis per ſe operoſi ac moleſti, parum proſperos ſucceſſus habuerunt. Vel unus ille *Scaliger*, cuius & magnum omni tempore inter Criticos nomen, & eximia in hoc genere eruditio, fuit, quam inutilem in emaculando *Severo* operam poſuerit, ſatis docere illa poſſunt, quæ multis eius, iisque veri ſpecie non deſtitutis, animadverſionibus ſunt a *Clerico* oppoſita. Is, omnibus illis, quibus opus eſt carminis antiqui, & explicatu per ſe difficilis, interpreti, ſubſidiis inſtructus, & eorum Auctorum, unde ſua hauſerat *Cornelius*, lectione imbutus, tam probabiles in emendando æque ac explicando ſecutus eſt rationes, ut, ita, non aliter, emendari, ita, non aliter, explicari, debere, nemo lectorum invitus agnoſcat. Eſt hoc meum de *Clerici* in *Severum* meritis iudicium, cuius nec ideo pœnitere me debet, quod in moleſto hoc & maxime infeſto itinere ita lapſum aliquando virum bonum, ſicut in longe expeditiori via Criticorum maximos, appareat. Si quis igitur, id nunc agere me videns, ut, quicquid mihi in pulchro il-

lo

orpore notatum macularum eſt, id aut mei
ope ingenioli eluam, aut certe eluendum ali-
oponam, eo nomine malum mihi animum, &
ndi quoddam ſtudium, obiiciat, næ eum eſ-
de moroſum, & in æſtimandis hominum fa-
arum humanum, oportet. Eam nobis, qui li-
im ſacra procuramus, poſitam eſſe legem
s, ne dictis aliorum, niſi diligenter examina-
ıſſenſum præbeamus; eſtque ea res, ſi nec
contemtu eorum, qui inter præclaros multos
ſque conatus aliquando errarunt, nec cum
oſtentatione doctrinæ, ſit coniuncta, bona,
ıtaris literis, putanda. In quo ipſe nobis
lum, quod imitemur, *Clericus* præbuit, qui,
ntelligens, quantum a parte altera *Scalige-*
altera veritati, deberet, utrique eum hono-
ıabuit, ut nec de obtrita laude ſua *Scaliger*
eri, nec neglectam ſe dolere veritas, poſſit.

ıque *verſu* huius Carminis 24, & qui hunc
ıtur, ita *Severus:*

tius ignotas molimur pectore curas,
tanto motus operi, quæ cauſa perennes
licet in denſum flammas, *eructet ab imo*
enti ſonitu moles, & proxima quaque
bus irriguis urat.

erba: *Quæ cauſa perennes explicet in den-*
ımmas, in *Interpretatione*, Carmini adiun-
explicat *Clericus: Qua nimirum perennis*
per denſam terræ molem flammas in Ætna
ıt; & in *Nota* hæc addit: *Expediat flam-*
tam denſa materia, eamque comburat. - -

poſt

poſt denſum *ſubaudiendum* ſolum, *aut quidpiam ſimile.* Hoc igitur magiſtro ſub voce *denſum* intelliges *ſolum*, & formulæ, *expedire flammas in denſum*, hunc ſenſum tribues, ut notet *flammas expedire in denſa materia.* In quo ſatisne aſſecutus ſit mentem *Cornelii*, duplex mihi dubitandi cauſa eſt: altera, quod, ſi verbis hæc ſubeſſe vis exiſtimetur, rem eandem bis dixiſſe putandus ſit Poeta; habent enim, quæ ſequuntur, verba: *& proxima quæque ignibus irriguis urat*, nihil diverſam ab hac, quam alteri formulæ *Clericus* tribuit, ſignificationem; quæ cum ita manifeſta ſit, ut dubitationi nulli locum relinquat, hinc recte colligas, alio, quæ paulo ante leguntur, verba accipienda ſenſu eſſe; altera, quod ipſa Latinæ linguæ ratio doceat, illud *in denſum* non de loco, *in quo*, ſed de eo, valere, *in quem* explicantur flammæ, vixque adeo dici poſſit, *explicare flammas in denſum* idem eſſe, quod *expedire in denſa materia*, quæ, cum flammis ſit domicilii loco, & cum his nata, materia, non eſſe poteſt locus ille, quem, cum explicantur, petunt flammæ. Non enim formula hæc *Severi*, *explicare in denſum*, aliter explicari debet, ac *Ovidiana* illa, *explicare in longum*, quæ eſt in *Carminis ad Liviam Auguſtam*, ſi quidem *Ovidio* id recte tribuitur, *verſu 251:*

Paret: & in longum *ſpatioſas* explicat *undas;*

ubi *in longum* idem eſſe, quod *in longo*, ſcilicet *ſpatio*, hoc minus aliquis dixerit, quo clarius patet, illud formula hac ſpatium notari, quod occupatur ab undis, loco ſuo motis, & curſu

urſu celerrimo huc illuc profluentibus. Accedit his alia, ſatis & ipſa momenti habens, ratio: quod vix oſtendi ex vetere Auctore locus poſſit, in quo *ſolum*, aut ſimile quidpiam, dicatur *lenſum*. Præſtat igitur, meo iudicio, *denſum* hoc ad vocem ſatis antiquis cognitam, quam ad inſolitam & nuſquam auditam, referre, inprimis ſi, quæ uſitatior fuit, melius accommodari ad mentem Poetæ, quam inſolita altera, poſſit. Et quidem obſervaſſe mihi videor, vix rem ullam aliis Auctoribus antiquis, maxime vero Poetis, frequentius vocari *denſam*, quam immenſum illum & concretum aerem, qui totum terrarum orbem ambit, & hunc imbribus, nimbis, procellis, auget. Sic enim *Horatius Lib. II Od. VII v. 14:*

Sed me per hoſtes Mercurius celer
Denſo *paventem ſuſtulit* aere;

& ſic *Ovidius*, cuius verba *Cornelianis* prorſus ſunt ſimillima, & egregie nobis Poetæ noſtri mentem aperiunt, *Met. XV, 250*:

Ignis enim denſum *ſpiſſatus in* aera *tranſit.*

Etiam *Quinctiliano denſatus aer* dicitur *Inſt. Or. V, 9: Nam ſi vento rubet Luna, ſignum venti eſt rubor. Et ſi, ut idem Poeta colligit,* denſatus & *laxatus* aer *facit, ut ſit inde ille avium concentus, idem ſentiemus.* Hinc nempe *nubes*, *nebulæ*, *venti*, & ſimilia, *denſa* ſunt *Virgilio Ge. I, 445*:

Aut ubi ſub lucem denſa *inter* nubila *ſeſe*
Diverſi rumpent radii;

&

& *III*, 196:

Qualis hyperboreis Aquilo *cum* denſus *ab oris*
Incubuit;

& *Æn. V*, 696:

— — — *ruit æthere toto*
Turbidus inter aquam, denſisque *nigerrimus*
auſtris;

& *VI*, 592:

At pater omnipotens denſa *inter* nubila *telum*
Contorſit;

& *Ovidio Met. XI*, 572:

— — denſis *texit ſua* nubibus *ora;*

& *XV*, 537:

— — denſas *obiecit Cynthia* nubes.

Bonum igitur hoc, & veterum Auctorum uſu commendatum, ſi in mente fuiſſe Poetæ noſtro vocabulum, *aer*, fingatur; planum omni ex parte, certe planiorem, quam ſi *Clericum* ſequaris, verborum ſenſum habebis. Eſt, ut omnes ſciunt, proprium hoc ignis, ut in ſublimem aera feratur, &, quo fortior eſt, hoc flammas ſuas longius emittat. De illis igitur flammis, quæ in profundis montis Aetnæ cavernis generantut, hoc verius dicere Poeta potuit, has *in denſum aera explicari*, quo certius conſtat, vehementiſſimo has impetu efferri, & ſuis quaſi viſceribus egreſſas, per finitimas quasque regiones, cum magna harum calamitate & pernicie, diſſipari. Nec in ipſo verborum Poetæ contextu, huic contrarium interpretationi, quidquam invenio. Bene enim & probabiliter *Seve-*

ſus dixit, in eo operam ſe poſiturum, ut oſtendat, quæ ignium Ætnæorum cauſa & origo ſit, qua vi eædem flammæ in ſublimem illum, qui univerſum ambit montem, aera ferantur, magnæ molis ſaxa eructent, & proxima quæque aut adurant, aut infelici incendio perdant.

In his *v. 132:*

Quodſi præcipiti conduntur flumina terra,
Condita ſi redeunt, ſi qua ante incondita *ſurgunt,*

reiecto, quod eſt in editione Veneta, *incondita*, legere nos *incognita* iubet *Clericus*. Cauſam non addit, niſi hanc unam: quod minus placeat *incondita*. Quæ ſi locum habere poteſt; mihi viciſſim hæc venia detur, ut dicere liceat: minus mihi *incognita*, quam *incondita*, placere, & mirum videri, quod in hoc uno ab editione Veneta diſcedat *Clericus*, qui in ceteris fere omnibus conſtanter hanc ſequitur. Nimirum hic, non quid diſpliceat, ſed quid placeat magis, quæritur. Si qua igitur vox melior non ſuppetat, facile patiar, *incognita* legi; am, cum *incondita* exſtet in caſtigatiſſima editione, lubens hanc vocem alteri prætulerim. Nihil nim hac accommodatius ad mentem *Cornelii*, qui, ſub ipſis terræ viſceribus vias quasdam & meatus eſſe, hoc argumento oſtendit, quod flumina alia, quæ præcipiti terra fuerant condita, elabendi, & quaſi in lucem redeundi, viam inveniant, alia, quæ minime conſtet terra ante condita, repente, per terræ rimas emiſſa, magno impetu in diſſitos quosque agros excurrant. Ipſa igitur orationis ſeries, & verborum nexus, probabilem haud, quam habet Veneta editio, lectionem facit, certe

magis hanc, quam alteram, a *Clerico*, ni fallor, fictam, commendat. Nec ſuſpecta eſſe hæc, quæ in verſu *Severi*, vocis *inconditus*, ſignificatio bet, quæ, ſi inter parum uſitatas recte num tur, non ideo nulla eſt dicenda. Satis eſt, ſi *ditus* idem notet, quod *abſconditus*, etiam *in ditus*, quod idem eſt, ac *non conditus*, eam ha re vim debere, ut *non abſconditum* ſignifi Nam, ſi voci huic præter eam, qua *inconcinn inſulſum*, notat, ſignificationem eſſe nullam c tendis, quid dices de verſu *Lucani*, qui *VI*, 101:

Sed languor cum morte venit, turbaque cadent
Aucta lues, dum mixta iacent incondita viv
Corpora;

ubi *incondita* eſſe idem, quod *non ſepulta*, vix bium lectorum uni erit. Taceo, in verſu *Virg. Ecl. II*, 4:

— — *ibi hæc* incondita *ſolus*
Montibus & ſilvis ſtudio iactabat inani,

ita hanc vocem interpretari *Servium*, ut id valere poſſit, quod *inconſcripta*, & huc trahere la *Salluſtii* in Fragmento *Iugurthini*: *At illi*, *q bus vires aderant*, *ruere cuncti ad portas*, incon ta *tenere*; ubi tamen, nunc ſunt, qui legant *cognita*, quo auctore, aut qua fide, neſcio. Id c te, ſi quid aliud, convenit Latinæ linguæ ratio ut, quæ habet vocabulum *conditus*, eadem alt *inconditus* genera ſignificationum tribuantur.

A *Scaligero*, verſum *Severi* 171:

Hi

Hinc venti rabies dum ſævo quaſſat hiatu
Fundamenta, ſolo *trepidant*, *urbesque caducæ*,

ita emendante, ut pro *ſolo* legat *ſola*, ideo diſſentit *Clericus*, quod raro *ſola* in plurali numero occurrat, nec aliud ipſe exemplum, niſi unius *Columellæ*, proferri videat. Quæ ſi una ei, reiiciendi emendationem *Scaligeri*, ratio fuit, non erit, cur *Clerici* potius, quam *Scaligeri*, me partibus adiungam. Nam, quod, præter illum *Columellæ*, quem nec ipſum mihi ſatis fateor cognitum, ullum exſtare locum alium, *ſola* plurali numero exhibentem, negat, id minus verſatum in lectione Auctorum veterum oſtendit, quam eſſe oportet eum, qui tale quid perſuadere aliis conatur. Non, ſi diligenter ſatis *Catullum* & *Virgilium* legiſſet, effugiſſet interpretis noſtri oculos illius *verſus 40 Carminis LXIII*:

Sed ubi oris aurei ſol radiantibus oculis
Luſtravit æthera album, ſola *dura*, *mare ferum*;

in hoc autem legiſſet *verſum Ge. I, 80*:

— — — *arida tantum*
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola.

Quæ loca coniecturam *Scaligeri* egregie tuentur, etiamſi non utendum putes auctoritate *Rufi Feſti Avieni*, ſatis antiqui Scriptoris, qui in *Deſcriptione orbis terræ* (a), non ineleganti carmine, adeo a vocis *ſolum* numero plurali abſtinendum non putavit, ut vel ex uno hoc carmine exempla proferri

(a) Habes hanc in *Geographiæ veteris Scriptoribus Græcis minoribus*, a *Io. Hudſono* editis, *Vol. IV*.

ferri pæne infinita poſſint. Mihi inter leger dum hæc ſunt collecta: *v. 133:*

Ac procumbentis ſola *propter pinguia Phaſti*
Prona maris cautes extenditur;

v. 272:

— — qui nigras propter Erembas
Extremi Libyæ curvo ſola *vomere ſulcant;*

v. 388:

Iſtius extenti ſola *ceſpitis undique ſulcant*
Gentes innumeræ;

v. 488:

Hunc circa multæ ſola *ſulcant proxima gentes*

v. 503:

— — ſcrupus ſola *creber iniqua*
Aſperat;

v. 747:

Hæ numero geminæ, pingues ſola, *ceſpitis amplæ*

v. 754:

— — — aera pulſant
Vocibus, & crebris late ſola *calcibus urgent;*

v. 884:

Ceſpitis eoi tenuit ſola;

v. 1027:

— — — undaque longe
Vicina Euxino rupti ſola *ceſpitis urget;*

v. 1073:

Nec minus hic Tripolis, pingui ſola *porrigit agro;*

v. 1201:

Aurum tecta operit, ſola *late contigit aurum;*

v. 1245:

v. 1245:

Sed quatit alipedum ſola *ſemper curſus equorum;*

denique *v. 1312:*

Pars ſubit abrupti ſola *ceſpitis.*

Alia exempla idem *Avienus* in alio carmine, *Ora maritima* (b) inſcripto, præbet. Hic enim *v. 442:*

— — *orba cultorum* ſola

Squalent iacentque;

& *v. 637:*

Hiantis antri vi truci ſulcat ſola.

Quod in *verſu 175:*

Hac primo cum ſit ſpecies naturaque terra,

Introrſus ceſſante ſolo, trahit *undique* venas,

pro *venas Clericus* legendum putat *ventos*, in eo, nollem, indulſiſſet ingenio, nimis ad emendandum proclivi. Eſt hæc eorum, qui de re critica ſapienter iudicant, communis ſententia, tuendam inprimis, ſi ſanum habeat commodumque ſenſum, lectionem vulgatam eſſe, nec coniecturis ſupervacaneis minusque neceſſariis bonos Scriptores onerandos. Legatur, per me licet, *ventos* cum *Clerico*, & ad eam firmandam lectionem locis, quæ attulit, *Iuſtini* & *Ariſtotelis* utatur, ſi, emendatione opus eſſe huic loco, ſat certo conſtet; iam, cum nihil ſit cauſæ, cur tollatur illud *venas*, idque prorſus accommodate ad mentem *Cornelii* explicari poſſit, antiquæ lectionis patrocinium ſuſcepturi non immerito videmur. Lege Poetam, & ex contextu

(b) Exſtat & hoc in *Geographiæ veteris Scriptorum Græcorum minorum*, ab *Hudſonio* editorum, *Volumine IV.*

carminis intelliges, id velle *Severum*: terræ hanc naturam eſſe, ut, ceſſante hic & illic ſolo, ex omni parte rimas agat, quæ non tam ventis, (etſi etiam his,) quam ipſis flammis, de quibus ſermo Poetæ, viam præbeant. Hæc deinde quaſi explicantem, & pluribus confirmantem, Poetam audi:

Ætna ſui manifeſta fides, & proxima vero eſt.
Non illic, duce me, occultas ſcrutabere cauſas,
Occurrent oculis ipſæ, cogentque fateri;
Plurima namque patent illi miracula monti.
Hinc vaſti terrent aditus, merguntque profundo;
Corripit hinc artus, penitusque quod exigit ultra.
Hinc ſpiſſæ rupes obſtant, diſcordiaque ingens,
Inter opus; nectunt varias, mediasque coercent,
Pars igni indomitæ, pars ignes ferre coactæ;
Ut maior ſpecies Ætnæ ſuccurrat inanis.

Nimirum *venæ*, non *venti*, occurrunt oculis; nec eſſet illa, quam ait Poeta, in iis, quæ intra Ætnam fiunt, *diſcordia*, niſi a venis illis eſſet, quæ ſpeluncas a rupibus diſtinguunt, & igni patent, elabendi viam quærenti. De ventis hic ne verbum quidem; etſi hæc ita interpretantem videam *Clericum*, ut ubique ventos nominet, qui, ſi in illo *Severi* verſu *venas* potius, quam *ventos*, legas, recuſant nominari. Nec quidquam eſt in formula, *terra trahit venas*, quod ſuſpectum eſſe aut *Clerico*, aut tibi, Lector, ipſi, debeat. *Venam*, cum de terra uſurpatur, notare *rimas*, ſeu *meatus ſub terra occultos*, & aliunde notum omnibus puto, & ex ipſius *Severi* loco non uno patet. Nam *v. 98*:

Non

Non totum eſt ſolidum; deſit namque omnis hiatu,
Secta eſt omnis humus, penitusque cavata latebris,
Exiles ſuſpenſa vias agit, inque animantis
Per tota errantes percurrunt corpora venæ,
Ad vitam ſanguis omnis qua commeat idem,
Terra foraminibus conceptas digerit auras;

& *v. 153:*

Hinc terræ tremor, hinc motus; ubi denſus hiatu
Spiritus exagitat venas, *ceſſantiaque urget;*

quem ad locum ipſe *Clericus* illa adducit *Senecæ Natur. Quæſt. Lib. VI Cap. 14: Cum aliquid peccatur, tunc velut ægri corporis motus eſt, ſpiritu illo, qui modeſtius perfluebat, icto vehementius, & quaſſante* venas *ſuas.* Quæ ut melius intelligantur, addimus, quæ deinde *Seneca: Deinde per aliquam* rimam *maligne fugit* (ſpiritus), *& hoc acrius fertur, quo anguſtius. - - - At, ſi nec* rimam *quidem, per quam effluat, invenit, conglobatus illo ſævit,* &c. Sed ita etiam *v. 283 Cornelius:*

— — *ſeu terra minutis*
Rara foraminibus in venas *abſtrahit auras;*

& *v. 323:*

Haud ſecus adſtrictus certamine tangitur ictu
Spiritus, involvensque ſuo ſibi pondere vires
Denſa per ardentes exercet corpora venas;

ubi rectius legi *venas*, quam *nervos*, quod habet antiquior Veneta editio, ideo videtur ipſi *Clerico*, quod *venas* vocare ſoleat *Severus meatus ſubterraneos*, per quos venti feruntur. Nec male ita *Severus*,

verus, habens, quem ducem ſequeretur, *l*
Ge. I, 91:

Seu plures calor ille vias, & cæca rela
Spiramenta, novas veniat qua ſuccus i
Seu durat magis, & venas *adſtringit*

&, præter hunc, multos alios, ſed quo
addi, non eſt opus. De verbi autem *tr*
quæ eſt in formula, *trahere venas*, ſi q
tandum notione putet; ei ignotas eſſe
tot, uſurpatas probatiſſimis Auctoribus,
in quibus *trahere* vim, quam *capere, acci*
dem habet. Tales ſunt *maturitatem*
apud *Columellam de R. R. I, 6, 20: Vin*
vetuſteſcunt, quæ fumi quodam tenore
maturitatem trahunt; & *noxam trahere*,
dem *Columellam VI, 27, 13: Nam id pr*
nus pecudis amore natorum, niſi fiat pot
xam trahit; & *ſaporem trahere*, apud
XII, 50, 21: Si excoctus eſt, etiam verm
ceterarumque immunditiarum, ſaporem t
colores trahere, apud *Virgilium Aen. V, 8*

— — ceu nubibus arcus
Mille trahit varios adverſo ſole color

In his & harum ſimilibus ſexcentis, ſi,
prehendas, nihil eſt, nec erit, cur mini
hæc, quam dixi, generis & ſignificationi
formula *Severi* notetur. Quid? quod i
utentem *Ciceronem* videam *Lib. II de N*
Cap. 55: Huc adde nervos, - - qui, ſ
& arteriæ, a corde tractæ *& profectæ*,

erutur. In quo tamen *Ciceronis* loco, fa-
or, proprium magis, quam in verſu *Seve*-
alæ ſignificatum agnoſci.

A ſit *parvum, aut tenue, diſcrimen* in his
v. 188:

opus artificem incendit, cauſamque repoſcit,
illam parvi, aut tenuis, diſcriminis; *ignes*
le ſub exiguo ponent tibi tempore veras
oculique duces certo rem credere cogent,
docet *Clericus*, ut difficile ſit, ei aſſenſum
e. Cauſam, quam non facile diſcriminare
commentitiis queamus, quippe parvo &
diſcrimine ſecernendam, hanc *parvi*, ait,
uis, diſcriminis vocari *Cornelio*. Longius
& ob id parum probabilis, explicatio; quam
ittas, obſcurius locutum *Severum* patet,
ut ipſe, aut alii Scriptores quicunque, ſo-
Minus difficiles illa *Severi* verba explica-
ient, modo cognitam ſatis ex Auctoribus
s vocis *diſcrimen* vim & notionem habeas.
diſcrimen dicitur illud *ſpatium, quo res*
ab altera diſtinguitur, & quod interiectum
tramque eſt. Hoc ſenſu *Tullius* in *Or. II*
Rullum Cap. 32: Erat enim (Corinthus)
n anguſtiis atque in faucibus Græciæ, ſic,
a clauſtra locorum teneret, & duo maria
e navigationi diverſa pæne coniungeret, cum
ii diſcrimine *ſeparentur*; & *Plinius Hiſt.*
b. VIII Cap. 33 de Chamæleonte: *Oculi in*
cavo, tenui diſcrimine *prægrandes*, & *cor-*
icolores; quod recte explicat *Harduinus*,

 tenui

tenui diſcreti inter ſe ſpatio, iidemque praegr...
Ita etiam *Virgilius Aen. V*, 154:

— — *Poſt hos aequo* diſcrimine *Pri...*
Centaurusque locum tendunt ſuperare priore...

& *Lucretius V*, 689:

Diſtinet aequato caelum diſcrimine *metas.*

Eadem vocis ſignificatio eſt in uſitatiſſima Po... antiquis formula, *tenui*, aut *parvo*, *diſcrimine* ... aut *rerum*, quae eſt in *Maronis Aen. IX*, 143:

— — *quibus haec medii fiducia va...*
Foſſarumque morae, leti diſcrimina parva,
Dant animos;

hoc eſt, ut recte interpretatur *Ruaeus*, *quae pa... eos diſterminant a morte*; & *X*, 511:

Nec iam fama mali tanti, ſed certior auctor
Advolat Aeneae, tenui diſcrimine leti
Eſſe ſuos;

hoc eſt, parum diſtare ſuos ab exitio; et *III*, 6...

— — *Scyllam atque Charybdim*
Inter utramque viam, leti diſcrimine parv...
Ni teneant curſus.

Etiam *Ovidius Met. VII*, 426:

Attonitus tantum, leti diſcrimine parvo,
Committi potuiſſe nefas;

& *Columella Lib. X v.* 410:

At nunc expoſiti parvo diſcrimine leti,
Ambroſios praebent ſuccos, oblita nocendi;

& *Valerius Flaccus III*, 712:

Sa...

Sæpe metu, ſæpe in tenui diſcrimine rerum,
Herculeas iam ſerus opes, ſpretique vocabis
Arma viri.

Taceo alia loca, quæ paſſim ſunt obvia. A proprio hoc ſignificatu ortum habet minus proprius, ſeu translatus, quo *ſpatium quodcunque*, *ſumma*ri & *momentum*, *diſcrimen* vocatur. Habes nc in illis *Tullii de Fin. Lib. II Cap. 14: Quam idem certationem homo & acutus & diligens, ryſippus, non contemnit, totumque* diſcrimen *mmi boni in eadem comparatione poſitum putat*, eſt, quæ ſit natura ſummi boni, & in quo il- l conſiſtat, optime poſſe intelligi, ſi virtus cum uptate comparetur. Eandem vocis vim agno- in his *Tullii Orat. XIV in Anton. Cap. I: Vos o, patres conſcripti, conſervate auctoritatem ram, manete in ſententia, tenete veſtra memo- quod ſæpe oſtendiſtis, huius totius belli in uni- viri fortiſſimi & maximi vita poſitum eſſe* di- men, hoc eſt, omne momentum belli in hu- viri ſalute verti. Et hoc ſenſu accipio *diſcri- a* in verſu *Maronis X, 529:*

— — *Non hic victoria Teucrum*
Vertitur; aut anima unna dabit diſcrimina
tanta.

enim dubitet, ita hæc debere explicari: Non tum adeo momenti ad belli eventum unius inis interitus habet. His illa *Lucretii* acce- *III, 726:*

— *Hoc tamen eſt ut*
quærendum videatur, & in diſcrimen *agendum;*

ubi

ubi formulam, *in diſcrimen agere*, non male in-
terpreteris: *rem præ aliis omnibus dignam, in qua*
inquiramus, iudicare. Hanc ipſam, ni fallor,
notionem vocis in mente habuit *Cornelius*, cum
parvi, aut tenuis, diſcriminis cauſam dixit. Nihil
his verbis aliud ſignificare voluit, quam *parvi* ſ
exigui momenti cauſam, quæ lubrico fundamento,
dubiis conjecturis, incertis narrationibus, nititur.
Optimus enim verborum ſuorum interpres ipſe
Severus eſt, &, quam dixi, eſſe vim verborum
ipſa hæc, quæ illis ſunt ſubiecta, docent:

— — — — ignes
Mille ſub exiguo ponent tibi tempore veras
Res, oculique duces certo rem credere cogent.

Non eſt, inquit, illa cauſa parvi æſtimanda, qu
a tot rebus certis arceſſitur, & quam veram eſ
modo oculis tuis fidem habeas, negare non pot

In his *Severi v. 223:*

Non oculis ſolum pecudum miranda videre
More, nec, effuſis in humum, grave paſcere corp
Noſſe fidem rebus, dubias agnoſcere cauſas,
Sacra perurgentem, capitique attollere cœlum

ubi *Clericus* cum *Scaligero* legendum ſtatuit, *ca-*
put atque attollere cœlo, liceat mihi pugnare pr
vulgata lectione, in qua, nihil video, quod offe
dere lectores poſſit. Hypallagen agnoſco in h
Severi verbis, veteris ævi Poetis uſitatiſſimam, n
ipſi *Severo* incognitam. Quid enim? Si nihil a
ſoni habent illa eiusdem *Severi v. 55:*

— — removet caligine mundum,

ha

...que pro *removet mundo caliginem* per hypalla- ...dicta, ipſe *Clericus* agnoſcit; cauſam non ...eo, cur minus ferendum putetur *capiti attolle- cælum*, pro *caput attollere cælo* poſitum, in qua ...ppe formula inverſus ſimiliter, ac in altera il- ...rdo verborum apparet. Sane ipſum ita loqui ...*onem* haud puderet, qui, eadem dicendi licen- *Aen. III, 61:*

...nqui pollutum hoſpitium, & dare claſſibus au- ſtros;

...II, 542:

primum Herculeis ſopitas ignibus, aras ...citat;

...dhuc, quod ſciam, in Criticorum eo nomi- ...prehenſiones incurrit. Utatur igitur eodem *Cornelius* meus, & de tali dicendi genere, mutuo ſumtum eſt a Poetarum Romano- principe, laudem aliquam ferat. Taceo, nu- ...ſiorem multo & ſonantiorem eſſe verſum :

— *capitique attollere cælum,*

...illum, a Criticis noſtris effictum:

— *caput atque attollere cælo,*

...uri aliquid habet, & ab imitatore *Virgilii* ...xſpectandus videtur.

Ab his, quæ ad *verſum 279:*

...nde repente quies, & multo fœdere *pax fit,*

...a ſunt a *Clerico*, vellem abſtinuiſſet Vir do- ...nus, ne, quam parum ipſe verſatus in proſo- ...iſſet, manifeſtum omnibus faceret. *Tam- ...nquit, hic nihil mutari volo, attamen liben- tius*

tius legerem, & inito fœdere. Quæ ſi ſtare
emendatio, ſyllabam mediam in *inito* eſſe lon
oportet; quæ non ex Grammaticorum tantum
gibus, quas ignorare non debebat *Clericus*,
ex veterum etiam Poetarum uſu, brevis eſt.
Naſone, ut alios nunc taceam, nota ſunt hæc
ber. *IV*, *67*:

Tempore, *quo vobis* inita *eſt Cerealis Eleuſin*
& *Faſt*. *III*, *147*:

Hinc etiam veteres initi *memorantur honore*

Valeat igitur hæc emendatio, in quam vix puer
quis ex ſchola incideret. Me ſi ſequendum
cem putes, aut in lectione vulgata, quæ nihil
epti habet, & commode explicari poteſt, acq
ſce, aut pro *multo* lege *iuncto*, quod & forma
rarum proxime accedit ad *multo*, &, quam *in*
vim eandem habet. Adde, quod formulæ,
gere fœdus, magna ex *Marone*, quem imitat
in multis *Severum* apparet, auctoritas eſt. Il
hæc ſunt loca: *Aen*. *IV*, *112*:

Miſcerive probet populos, *aut* fœdera iungi;
VII, *546*:

Dic, *in amicitiam coeant*, *&* fœdera iungan
VIII, *56*:

Hos caſtris adhibe ſocios, *&* fœdera iunge;
VIII, *641*:

Stabant, & *caeſa* iungebant fœdera *porca*;
& *XII*, *822*:

— — *cum iam leges &* fœdera iunge

* Simili errore ridendum ſe nobis dedit C
ricus, cum in *verſu Severi 319*:

I

His igitur cauſis extra, penituſque coacti
Exagitant venti, pugnantque in faucibus, arcte
Pugnantes ſuffocat & intus, *ut unda profundo*
Terque quaterque exhauſta graves ubi perbibit
Euros,

pro *pugnantes ſuffocat & intus*, quod eſt in *Aldi*-*na* editione, & aptum omnino ſenſum habet, le-gere nos, inverſo verborum ordine, *pugnantes*, *& ſuffocat intus*, iubet. Cauſam ita emendandi quiris? At, ideo factum hoc, ait *Clericus*, ut ſta-t verſus, quem tamen paulo duriorem agnoſcit, iod cæſura careat. Quaſi vero non melius ſta-t verſus, ut in *Aldina* legitur, quam ex *Clerici* c emendatione, quæ inelegantem valde verſum bis exhibet, nec exſpectari niſi ab homine im-rito admodum ſyllabarum poterat. Non bre-m, ſed longam, vocis *ſuffoco* ſyllabam mediam e, ſi forte ex Poetarum exemplis non habe-: cognitum, quorum luculentiſſimum illud eſt *cretii III, 904*:

Aut in melle ſitum ſoffocari, *atque rigere*
Frigore;

inde coniicere ſat certo poterat *Clericus*, quod go ſit huic vocabulo a voce *faux*, quam, una ſyl-a conſtantem, nec eſſe, nec eſſe poſſe, brevem, vel ɔnes ſciunt. Nam, quod *Scaliger*, & cum eo non-lli, a *focus* verbum aliquod *ſuffocare* ducunt, idque eniſſe ſibi videntur in verſu *Propertii III, 8, 84*:

Dein, quemcunque locum externæ tetigere puellæ,
Suffocat, & pura limina tergit aqua;

lum oſtendit *Ianus Brouckhuſius*, vir doctiſſi-mus,

mus, in caſtigatiſſimis *Propertii* exemplaribus p
ſuffocat legi *ſuffiit*, & ſic recte emendateque le
gi; cumque hi, qui verbum *ſuffoco*, media brev
defendunt, nulla ſe alia, niſi huius ipſius loci
auctoritate tueantur, hinc aliis tibicinibus op
futurum verbo tam novo, ſi ei in veteri Latio l
cus ſit tribuendus. Nec, ſi vel illud detur *Cleric*
eſſe aliquod, a *focus* ductum, verbum *ſuffoca*
ideo recte ab eo factum, quod hoc potius ve
bum, cuius, ſi qua eſt, alieniſſima a loco Poe
noſtri ſignificatio eſt, quam alterum illud, a *fa*
compoſitum, &, ut ex locis Auctorum bene m
tis patet, vim *ſupprimendi* habens, in verſu h
Severi agnovit.

Ad reliqua proxime progrediemur.

IX.

GISBERTI CUPERI AD THEOD. IANSSONIU AB ALMELOVEEN EPISTOLÆ, QUINTUM CONTINUATÆ, ET FINITÆ.

EPISTOLA XXII.

Argum. *Inter leviora nonnulla, Paſſionei Comi laudes hic leguntur.*

D

vehementer, te *Paſſionum* Comitem
vidiſſe vel Amſtelædami, vel Hardero-
ſpexiſſes enim ſumma tua cum volupta-
illuſtrem in penetralia humanioris ſtu-
acri, ſive profani, admiſſum eſſe, & ſum-
re caſtas illas & perpulchras Muſas pro-

ecum per decem dies, & verbis vix tibi ex-
poſſum, quam hilares & alacres inter li-
eos, & præcipue MSS. eos tranſmiſeri-

ſtituerat te adire, & frui dulciſſima tua
atione, ſed mare clauſum & acerba hyems
, ut hodie petierit Traiectum ad Rhe-
que vel ideo, quia iter brevius, & quia,
bis veniens, una cum curru deiectus fuit
, cui propterea a me præſide dictum eſt
atus, ut per ſex hebdomadas domi ſedeat.

tibiæ læſa fuit, & vix dum ſanata; nec
vel rationes, retinere potuerunt virum in-
quia propediem conſtituit traiicere in
am, & antea cum eruditis Traiectenſibus
, fidemque mihi fecit, reducem te etiam
, ad quod faciendum ipſe curranti addo
quia optime novi, tibi variarum inedita-
ſertationum, vel epiſtolarum, eſſe magnam
& quia ipſe dives es inſigni penu, & quo-
gulari meo cum gaudio promoves pome-
itæ reipublicæ.

Lætor autem, villicam tuam recepiſſe *Pa*
neum noſtrum ædibus tuis, & laudat valde il
munditiem & humanitatem; necnon officia, q
eidem præſtiterunt *Weſtenbergius* & *Houte*
Quin & ego plurimum me *Weſtenbergio* deb
confiteor libens lubens, quod, te abſente, non
eſſe nolit viro illuſtri, quem procul dubio per
xit eſſe optimis artibus innutritum, et aliis præc
virtutibus fulgentem.

Reſponde literis meis prioribus, ubi com
dum erit. Noſti ingenium meum, & me cauer
amicis moleſtus ſim; &, quanquam me inpr
oblectem talibus reſponſis, qualia a te ſolent
ficiſci, tamen maiorem rationem habeo neg
rum tuorum, quam meæ voluptatis.

Antonium noſtrum obiiſſe doleo; ſed ſenex
& ſenectus ipſa morbus. Vix credo hæredes
quid ſervare, quod in lucem dari poſſit, quia
leſtiæ, quibus conflictatus per aliquot fuit an
ipſi eripuerunt omnem illum eruditum impet
Vale. Dav. 14 Dec. 1708.

EPISTOLA XXIII.

Arg. *De Caſaubono varia commemorari in Col*
ſianis, refert. An exſtet aliquis Salmaſi
Annulis liber, requirit.

Quod me tam amice exceperis, gratias ago
meminero ſemper confabulationis, qu
tecum & cum celeberrimo *Meyero* habui.

In ſuburbano meo dum per diem fui frigida hac incommoda tempeſtate anni, incidi in *Colomeſiana*, quæ inſerta ſunt auctiora *Tomo VI Miſcellaneorum*, vel Gallice, *Oeuvres melêes de Mr. Saint-Evremond*, animadvertique *pag.* 207, 222, 223, nonnulla commemorari, quæ vitam *Casauboni* ſpectant, quæ, ſi te fugerunt, digna certe t, quæ inſerantur vitæ viri maximi, quam nodabis accuratam & politam.

In prima *Colomeſianorum* editione illa non iniuntur, & ſecunda careo, ſed invenies ea in o, quem deſignavi.

An unquam legiſti, *Salmaſium* ſcripſiſſe *de annu*. De illo libello ita loquitur *Colomeſius pag.* 229, quam iuris publici factus ſit.

Jltimæ epiſtolæ reſpondebo, ubi plus otii na- ; fuero, & ab amicis Gelris ero vacuus; & tunc ias animadverſiones ſimul mittam, unde Faſti vel illuſtrari poſſunt, vel certe materia tibi ſuplitari, in quam incumbere poſſis; ſunt enim ita nonnulla difficiliora. Vale etiam atque um. Dau. 24 Maii 1709.

EPISTOLA XXIV.

g. *Tota occupatur in Faſtis Romanis & augendis, & emendandis, & illuſtrandis.*

Nullus dubito, quin acceperis a *Meyero* noſtro literas, quas XXIV proximi menſis die ad

 te

te dedi; nunc, licet faſces penes me ſint, tantum tamen mihi otii eſt, ut poſſim reſpondere tuis ſcriptis ad me a. d. Cal. April. huius, quem vivimus, anni.

Ego viros doctos, & inter eos *Harduinum*, ſecutus, putavi, notam numeralem I. non adiici Conſulatui, quem aliquis primus geſſit; addebamque, me tamen alicubi exemplum eiuſcemodi obſervaſſe, ſed illud propterea damnari περιοδευμένοις. Nunc muto ſententiam, & perſuaſus omnino ſum, rem aliter ſeſe habere, & ſcriptum ſubinde fuiſſe CONS. vel COS. I. Nec te ea de re dubitaturum arbitror, ſi legere velis ea, quæ annotavit *Noriſius pag. 90 & ſeq. Paraneſeos* ad *Ioannem Harduinum*, quæ nuper typis Amſtelædamenſium deſcripta eſt. Sed exempla ſunt omnia poſterioris ævi, nec puto illud vel libera rep. vel ſub primis Cæſaribus, uſitatum fuiſſe; id quod & ipſe *Noriſius* fatetur *pag. 93: Cum veteres ſcriberent, in Conſulatu, Marii VI. ac Valerii Flacci ſine nota I, quam poſteriori ætate pro libito addebant, vel omittebant.* Adductus in exemplum Conſulatus ille facit, ut ex te quæram, unde cognomen *Nepos* expiſcatus ſis, quod *Mario* das in *Faſtis* tuis, quodque ego a nemine factum eſſe puto. Scio, apud *Tacit. II Annal. 48* memorari *Marium Nepotem*; ſed, annotante *Freinshemio*, a *Seneca* is vocatur *Nepos Mallius*, & deinde *Marius* ille forte nepos fuit *Marii* ſeptimo Conſulis, & propterea videri poſſet ſibi hoc co-

gno-

:n ſumſiſſe, quod aliis etiam familiis fuit
ire.

ut hoc addam hac occaſione, anno V. C.
ribuis Conſules *C. Marium* & *Cn. Papiri-*
bonem, quos etiam iungit *Val. Max. VII*,
uti vidi poſtea annotatum eſſe *Onuphrio*.
egregie doctus etiam obſervat, alios hunc
ium facere filium fratris *C. Marii*, ſepties
s, alios vero *C. Marii* filium, auguratur-
um fortaſſe a *C. Mario* fuiſſe adoptatum,
in Tabulis Capitolinis ſcribi *C. Marius C.*
In Faſtis, quos *Noriſius* publicavit, notatur
is *Gratidiano & Carbone III. Coſſ.* *Glan-*
nemorantur *M. Marius Gratidius*, *C. Marii*
uus; *M. Marius Gratidianus F.* bis Prætor,
arius Gratidius, *Q. Ciceronis* in Aſia lega-
e coniecturam facio, apud *Faſtorum* aucto-
ibi debere *Gratidianum*, & ita forte non
ius, ſed *M. Marius*, *Gratidianus* annum
, niſi *Caius* ille *Marius* cognomen ha-
ratidiani; videtur enim omnino præno-
id retinendum eſſe, quia ita in *Faſtis* ſcri-
iceroni III de Leg. 16 memoratur *M. Gra-*
eius filius *Marius Cap. 45 Bruti*: *M. Gra-*
M. Antonii perfamiliaris, cuius præfectus
t, in Cilicia eſt interfectus, & *Lib. I de Orat.*
dianus, & *Lib. III de Offic. Cap. 16 M. Marius*
nus, propinquus Ciceronis; &, cum idem
libi etiam de his viris loquatur, ego tibi
iſtum relinquo, & rogo, ut diligenter

iterum inquirere velis in Conſulem anni V. 671, vel 672; neque enim mihi tempus eſt faciendi.

Lætor ſummopere, tibi probari, quæ de *tropio* & *Frontino* monui, &, quæ de Conſul variis accuratius annotaſti, mihi utique val rident.

De Conſulum nominibus modo propoſi his, modò poſtpoſitis ab aliis, Auctoribus, us deliberandum eſt; &, ſi quid obſervo d tua dignum, protinus illud communicabo Eſt enim profecto ardua quæſtio, maxim videas, poſtponi ſæpe eos, qui plus quam ſeme ſulatum geſſerunt.

Sigonio & tibi facile aſſentior, *Aulum lium Livio* reddendum eſſe *II, 54,* quia ita Latino Auctore vocatur in Decemviratu.

Maiorem Conſulem Feſto explicari, *pene faſces ſunt, vel is, qui prior factus eſt*, an diu ad *Lipſium* de Magiſtratibus Romanis, plurimum augere poſſem; ſed notulæ pl ſperſæ & inconditæ, negotiaque mea no mittunt, ut unquam eas digerere poſſim; & fateor me nondum obſervaſſe, aliquem Au veterem ita appellaſſe unum Conſulum.

Ita eſt, *Dion. Halicarnaſſ. Lib. V Cap* ſtinguit inter *faſces* & *ſecures*, & ego quid to, unum Conſulum habuiſſe faſces & quas ſimpliciter πελέκεις vocat, alterum ve

... *faſces* absque ſecuribus. Idque ita ſeſe habere, vel inde patet, quod dicit, ante regibus duodecim ſecures prælatas, &, ſi uterque Conſul totidem aberet, videri poſſet civibus, ſe duos dominos ...co unius habere; inde *ſecures* ademerunt uni onſuli, volueruntque, *ſolos faſces* eum cum lictoibus præcedere. Nam reges ante ſe iuſſiſſe geri ῥάβδους τε καὶ πελέκεις, patet ex exemplo ...muli apud *Dion. pag. 99*, cumque idem dicat ... *IV pag 268*, *Brutum* cenſuiſſe, ut Conſu... retinerent ex inſignibus regiis δώδεκα πελέκεις, *duodecim ſecures*, procul dubio etiam ea voce ...mplexus eſt *faſces*; uti *Florus I, 5*, *faſcium* nomine etiam comprehendit *ſecures*; id quod utie vulgatum eſt. Addit autem loco laudato ...*onyſius*, lictores illos, qui *ſolos faſces* gerebant, ...am geſtaſſe ex nonnullorum ſententia κορώνας, ...*rcas*, ut vertunt; id quod tamen mihi nun...am lectum alibi eſt. Putabam nonnunquam, ...*gam* ſuperiore parte *incurvam*, quo vox κορώνη ...cit, deſignari; quia omnibus lictoribus multi ...ctores *virgas* ad ſubmovendum, & ad percuti...das fores, tribuunt, uti docet *Lipſius* in Electis. ...*ſaubonus* in *Notis* ad *Dion. Halicarnaſſ.* nihil ...tat lictori cum *lituo*, vel *bacillo*, *incurvo* fuiſſe, inde melius in Vaticano Codice legi κορύνας, ...e. *clavas capitatas*; ſed & *Heſychio* Κορύνη ex...nitur ξύλον ἐπικαμπὲς, & ita res ad *virgam* ...ſtar litui incurvam rediret. Sed, ut hoc ob...urum eſt, ita conſtat ex eodem *Dionyſio pag. 292*, ...*alerium ſecures faſcibus* ademiſſe, eumque mo-

 rem

rem ad illius Auctoris tempora fuiſſe ſervatum, ut tantum extra urbem ſecuribus uterentur. quod etiam notat *Libro XII pag. 683.* Et idem dicit *Suetonius Caſ. Cap. 20*, vel poſtea ali adhuc in more illo mutatum eſt: *Antiquum e retulit morem, ut, quo menſe faſces non ha accenſus ante eum iret, lictores pone ſequeri* Ecce *antiquum* vocat, & forte introductum *lerio.* Cum enim initio unus Conſulum ha *faſces & ſecures*, alter vero *ſolos faſces*, a in urbe ſecuribus, videntur ambo Conſules inſignibus debuiſſe diſtingui, id quod fier poterat, ſi ante eos ſingulos irent XII li cum faſcibus; adeo ut tunc conſtitui potue alter Conſul ante juberet procedere *accenſu* poſt ſe *lictores*, qui forte etiam potuerunt a faſcibus fuiſſe.

Eruditi Galli, & inter eos *Bignonius*, ga *Caſauboni* Epiſtolas auctiores longe fore, Vir illuſtris de eo loquitur: *Cet Auteur eſt pl reflexions excellentes, & joignoit un gouſt une profonde erudition.* Cupio certior fier quæ ex *Colomeſianis* ſuppeditavi, tibi in queant. *Apicium* in Anglia typis editum po uti memini me coram tibi dixiſſe. Hæc quæ literis tuis, quæ mihi veniunt ſemper ptiſſimæ, reponi debere judicavi. Forte pr tum, ſed amo tecum confabulari. Auren Clariſſimo *Meyero* de libellis Gallicis remit & de elucidandis dubiis, de quibus cum nuper. Vale. Dav. 30 Jun. 1709.

EPISTOLA XXV.

Arg. *Varia, quæ pertinent ad Faſtos illuſtrandos, expromit Cuperus. Therapevtas non fuiſſe Chriſtianos, docet.*

[F]atetor ſummopere, tibi placere mediocrem operam, quam *Faſtis* tuis, ubi inter legendum ſe offert occaſio, impendo; & ſpero, illos ita etiam emendatiores plenioresque exituros, ſi quando novis typis deſcribuntur. Ego non darem cognomen *Nepos Mario*, nec mihi ſatis idonei Auctores ſunt *Pighius*, *Glareanus*, vel *Funccius*. *Pighius* profecto vir fuit inſignis, ſed vix credo eum audiendum, ubi, quæ docet, non firmat veterum Auctorum teſtimoniis. Et plus quam mirum mihi equidem videtur, eiusmodi cognominis non meminiſſe *Ciceronem*, qui tam ſæpe *Marium* nobis inculcat, *Velleium*, *Florum*, vel alium Auctorem, qui a ſepties Conſule res geſtas memoriæ poſteritati conſecravit, & inde ſtatuerem fere, eum nullum habuiſſe cognomen. Scribit quidem *Pighius*, *Caſſiodorum* ſic nominare eius anni Conſules; ſed apud eum, nec non alios, non invenitur cognomen illud *Marii*.

Gratidiani familiam, a me digeſtam & illuſtratam, tibi probari, gaudeo itidem vehementer, & iterum te rogo, ut in Conſulem A. V. C. 672 diligenter, ut ſoles, inquirere velis.

Bignonio ſignificavi, te ſummopere lætari, nomina *Caſauboni* viro illuſtri in pretio eſſe; non-

dum tuli reſponſum; & *Gallandus* mihi ſignificavit, eundem hac æſtate & autumno ægrotaſſe, ſed illo tempore, quo me alloquebatur, cœpiſſe reddi ſanitati, & reſtitui in locum, unde vis morbi illum deiecerat.

Hæc, Vir celeberrime, ſcripſeram medio autumno anni proxime elapſi, & occupatione mea factum eſt, ut tunc epiſtolam non abſolverem, atque ad te mitterem. Præter occupationem cauſa erat huius ἀναβολῆς ſylloge quinque & quinquaginta notularum, unde lucem puto *Faſtis* tuis accendi poſſe. Sed, quo minus easdem nunc a me ferre poſſis, faciunt negotia, quæ mihi tantum temporis vix concedunt, ut illas iterum legere, &, ſi quid peccatum eſt, corrigere, queam. Habebis tamen tandem omne hoc, quicquid eſt, propediem, ea lege, ut mihi avtographum remittas, & in uſus tuos exſcribi cures.

Therapevtæ Philonis me valde abhinc aliquot hebdomadibus occuparunt. *Montfauconius* libellum illum vertit Gallice, conaturque omnibus viribus probare, eos Chriſtianos fuiſſe, D. *Marci* diſcipulos; id quod mihi plane ſecus videtur; & proinde, cum ſententiam meam rogaret, multis argumentis oſtendi, nulli fundamento inniti eam opinionem; & mirareris profecto, (vide, quantopere mihi placeam,) ſi legeres ea, quæ Gallice in chartam conieci, hanc quæſtionem cauſam eſſe tam præclararum obſervationum.

Bigno-

Bignonius ſanitati eſt reſtitutus. Frequens mihi cum eo literarum commercium. Accepi Smyrnæ Inſcriptiones pulcherrimas &, ut ſic loquar, eruditiſſimas; nec non rariorum nummorum catalogum. Cimeliarchii Ducis Würtembergiæ etiam ad me delatus index, quem percucurri, & multis in locis correxi. Saluta Doctiſſ. Collegas tuos. *Meyero* reſpondebo propediem. Vale. Dau. 11 Iunii 1710.

EPISTOLA XXVI.

Arg. *Laur. Patarolli conſilium, edendi Quinctiliani Declamationes, explicat, Almeloveenium, ut ferat ſuppetias, rogans.*

Non dubito, quin acceperis verboſam & longam epiſtolam, quam proximo Aprili ad te ſcripſi, & quin inde bona fide intellexeris, nihil in me tibi claudi, quod *Faſtis* tuis ornandis, ſi modo is ſum, qui id facere queam, inſervire poſſit.

Nunc paucis te volo, rogoque vehementem in modum, ut petitioni meæ, ſimul ac poteris, ſatisfacere velis. Eſt Venetiis eruditus amicus meus, *Laurentius Patarollus*, qui publici fecit iuris elegantem ſeriem *Auguſtorum, Auguſtarum, Cæſarum, & Tyrannorum;* nec non Panegyricos veteres ad MSS. correctos, cum notis, Italica verſione, & numiſmatibus; quos lepidos libellos mihi donum miſit.

Is mihi nunc ſignificat, ſeſe vehementer velle edere *Quintiliani* Declamationes, iisque ſingulis contrarias addere; delectari ſeſe immodice *Quintiliani* ſtilo & charactere; & totis viribus incubuiſſe, ut Auctorem illum imitetur, & genus dicendi eius ſuum faceret, quantum poſſet; praeiviſſe ſibi *Io. Ludov. Vivem* in componenda una, aut altera, Declamatione, quas *Quintiliano* oppoſuit, ſed non ſatis feliciter; meque vehementer rogat, ut ipſi ſignificare velim, an alii idem opus ſint aggreſſi, quot ſint Declamationum illarum editiones, & qui docti easdem annotationibus illuſtraverint.

Vides, quae petit vir egregie doctus, cumque id operam dederis, ut tot editiones Inſtitutionum oratoriarum *Quintiliani* annotaveris, catalogumque typis curaveris deſcribi; ſpes mihi hinc facta eſt, te etiam cognoſcere Declamationum editiones, viroſque doctos, qui eas illuſtrare conati ſunt. Atque inde eſt, quod te etiam atque etiam rogem, ut ad me mittere velis, quae tibi harum rerum nota ſunt, idque reſciſſis moris, quia propediem Venetias mittere conſtitui epiſtolas.

Multum ita mereberis de *Quintiliano*, & *Patarollus* tibi plurimum eo nomine debebit; & ego non deſinam laudare eruditionem, diligentiam, & humanitatem tuam. Vale plurimum, & Collegas tuos ſaluta verbis meis amantiſſimis. Recepi literas *Meyeri*. Dau. 8 Iun. 1711.

Mitte,

e, ſi placet; exemplum Catalogi editionum ionum oratoriarum.

EPISTOLA XXVII.

o. Schultingii in Quinctiliani Declamatio- es merita commemorat. Ad Faſtos illuſtran- os varia ediſſerit.

o reſponſum binis literis, quas ad me de- ſti a. d. III Cal. & a. d. III Id. Iun. Ut- reſpondeam, ſequar illud *Ciceronis* ὕϛερον ον ὁμηρικῶς.

ıltum igitur tibi debeo, quod mecum com- ıveris editiones Declamationum *Quintilia-* ſiſi eas ad *Patarollum*, eumque rogavi ſe- ı modum, ut tibi præſtare velit, quæ deſi- & ab eo petis. *Io. Schultingius* ὁ μακα- onſtituerat easdem Declamationes edere, tque, me iuvene admodum adiutore, illas inis *Voſſii* MSS. Collationes ad me miſſæ filiis, Profeſſore, & myſteriorum divino- ıterprete, viris utique doctiſſimis. Adiece- itium commentarii patris ſui, ex quo patet, rolixum valde & eruditum fuiſſe futurum, florenti ætate raptus nobis eſſet vir exacti & ſingularis doctrinæ, quo ductore me , cum voluptate etiam nunc confiteor. Hæc mittam, ubi commoda ſeſe obtulerit occa- *Patarollum*, ut ita eius editio pulchrior at.

Nunc

Nunc ad alteras literas tuas accedo; quæ cum eruditione multa refertæ ſunt, quibuſque mihi reſpondes iis, quæ putabam aliquo modo poſſe inſervire illuſtrandis *Faſtis* tuis. Et primo quidem magnas gratias tibi habeo, quod quæſtiunculas & dubitationes meas tam accurate examinaveris, quod pleraſque probes, quod alias emendes, & quod novas adieceris.

Quod ad nummum *Fabiæ* gentis attinet, in quo Conſules memorantur *C. Fabius Ambuſtus*, & *C. Valerius Potitus*, puto, nihil neceſſum eſſe mutare literas initiales nominum *Lucii* & *Numerii* in *C.* quia alii ſunt *L. Valerius* & *Numerius Fabius Ambuſtus*, memorati *Livio IV*, 58, a *Caio Valerio Potito Voluſo* & *Kæſone Fabio Ambuſto*. Illi fuerunt Tribuni militares conſulari poteſtate A. V. C. 347, hi vero anno 349, teſte *Livio IV*, 61, ubi, ut hoc obiter dicam, *Sp. Nautius Rutilus* dicitur Tribunus fuiſſe *iterum*, qui in *Faſtis* tuis III, *tertium*, notatur. Non autem memini, me unquam legiſſe, vel obſervaſſe, Tribunos illos dictos fuiſſe *Conſules*. Credit tamen id fieri eo in nummo *Vaillantius*, id quod & antea monui, ſed mihi nullum præter illud, ſi recte hoc explicat vir eruditus, exemplum occurrit. Et ſic *C. Valerius Potitus Voluſus*, qui A. V. C. 338 Tribunus fuit, & *C. Valer. Potitus Voluſus*, Coſ. A. 343, unus idemque fuit; certe inde argumentum duci poteſt, Tribunos nec Conſules dictos, nec habitos, quia tunc debuiſſet addi ultimo anno numerus II, qui reperitur

: A. 346, ubi *C. Val. Voluſin. Potitus Voluſus* tur ſecundum geſſiſſe Tribunatum: &, hunc dem fuiſſe cum Conſule, videtur patere ex *Faſtis* mi, in quibus vocatur *C. Valerius L. F. Vo-* *N.* (typographus in *Faſtis* tuis errat *pag. 15* :. *I*, edendo *Voluſin.*) *Potitus Voluſus*.

Quare *Catium* cognominaverim *Calerinum*, & *Celerem*, ego equidem tibi ſignificare ne- ; & nunc me fugiunt rationes, quas procul ɔ tunc habui.

Gronovius nobis dat apud *Cicer. II Acad. Quaeſt.* *26 M. Cottam*, quod ego mutarem in *C. Cot-* quia in *Faſtis* ita legitur. Te monente, vi- tres Inſcriptiones, editas a me in *Monum. an-* diſcrepare ab iisdem, prout in publicum da- ınt ab ampliſſ. *Altingio*. Quis noſtrum er- neſcio equidem; illud ſcio, me illas cum cu- ſum exſcripſiſſe, neque tamen ita etiam me is abſolvere volo.

Putas, *L. Valerium Poplicium Balbinum Maxi-* , qui Conſul ordinarius dicitur fuiſſe apud *r. 8, MCI*, potuiſſe hunc magiſtratum geſ- in aliquo municipio. Sed dubito valde, an tempore *Duumviri* fuerint vocati *Conſules*. ıto de hac re, uti noſti, in *Monum. antiqu.* ue multis haud illepidis animadverſionibus e poſſem.

Nihil cauſæ video, cur dubitare debeamus de ptione, edita a *Fontanino*; &, ſi conſidero

can-

candorem viri illius ſummum, non ſecus ac parilem eruditionem, ego certe dubitare non poſſum, quin in genuino illo monumento ita ſit ſcriptum: et, ſi *Faſtis* credi debere contendis, dicendum eſt, vel erraſſe quadratarium, vel Conſulem illum dictum eſſe & *Fulvium* & *Manlium*.

Fateor, ſcripſi, doctiſſime amice, me in *Faſtis* tuis invenire alios Conſules anno 886 & 887; ſed credo, me alibi habuiſſe mentem occupatam, vel hæc *Fontanini* me induxiſſe, ut id ſcriberem. *item*, ait, *ex Panvinio in Faſtos* A. V. C. DCCCLXXXVII, *ubi notatur Conſul M. Erucius Clarus*. Error ibi procul dubio eſt, cuius occaſione illud credo me addidiſſe, cum in anno illo & præcedente nullus *Erucius* vel in tuis, vel aliis, inveniatur.

Ego non video, uti ad quæſita tua veniam, quomodo excuſari poſſit *Pagius*, cum ſcribit, Chriſtum natum eſſe A. V. C. 754, & alibi, Salvatorem noſtrum in mundum veniſſe ante annum urbis DCCLI. Ita certe, te duce, invenio in editione prima, ſed tuum erit, videre, an non vir perfectæ doctrinæ aliter ſcripſerit in editione Genevenſi ſecunda, qua adhuc careo. Et, quamcunque in partem verſem hanc contradictionem manifeſtam, profiteor, me illi remedium reperire nullum poſſe.

Recte mones, in prima parte operis tui non legi, nomen *C. Vellcii Tutoris*, Conſulis ſuffecti

ſuo

nec ibi invenio *Marcum Silanum*, quem recte *l. 2 § 1 D. ad SC. Vell.* etiam facis ſuffectum; ſed doce me, quæſo, cur in binis apud *Gruterum* Inſcriptionibus ſcribatur *L. Silanus*, & an illi cum *Tutore* ultimo anno Conſules ſuffecti fuerint, quia monumenta illa poſita dicuntur eſſe PRIDIE. NON. DECEMB.

Quod ad tertiam difficultatem attinet, ego Inſcriptionem veterem præferrem *Golzio*. Nam in ea diſerte Conſules nominantur *T. Statilius Taurus*, & *L. Caſſius Longinus*, cumque *Taurus* fuerit ordinarius, ſequi omnino debet, *M. Æmilium Lepidum* alterum ordinarium magiſtratu abiiſſe. Ego in Faſtis Capitolinis ita ſcriptum invenio:

Lepidus. T. Statilius. T. F. T. N. Taurus
Ex. Kal. IulIs. L. Caſſius. L. F. L. N. Longinus.

Et credo fere inde putaſſe nonnullos, *Statilium* abdicaſſe, & illi ſucceſſiſſe *Longinum*, quia nomen illius alterius nomini ſupponitur, ſed inde mihi argumentum nullum videtur poſſe duci, quia ſemper priori nomini illud *ex Cal. Iuliis* ſubjicitur, licet & duo ſint ſuffecti; id quod cum dubium ſit, & aliunde ex iisdem *Faſtis* refelli queat, mallem tamen præferre celebrem illam Inſcriptionem, cum mihi non videatur veriſimile, in ea Narbonenſes erraturos publico monumento; idque eo magis credo, quia in medio illius memorantur *Pridie K. Iunias T. Statilius Taurus. MV. Æmilius Lepidus Coſ.* ubi *MV. Noriſius* expli-

cat *Manius*, adeo ut ſit A inverſum, cui l
ſæpe linea media ſolet abeſſe.

Atque ita quidem puto me reſpondiſſe ac
ptiſſimæ tuæ epiſtolæ, nec dubito, quin daturus
παρορáματα mea occupationi perpetuæ.

Nunc mitto ad te alias obſervationes, ex qui
bus ſi maiore luce *Faſti* tui non poſſunt circum
dari, videbis ſaltem, me nihil prætermittere earu
rerum, quas perſuaſus ſum ſaltem aliquo mod
tibi inſervituras. Tumultuarie & fortuito ha
omnia in chartam coniecta ſunt; &, quo mini
ea incudi reddere potuerim, factum eſt mea o
cupatione. Quare equidem veniam peto, ſi qui
eſt, uti erit procul dubio, peccatum; & accip
inſuper, me hæc ea lege, qua priora, mittere, m
que te etiam atque rogare, ut per ſtudioſum, qu
les plures tibi facile a manu erunt, exemplum i
deſcribere, mihique mea remittere, velis. No
ſunt quidem illa tanti; ſed tamen iuvat ſubin
perluſtrare, de quibus rebus tam amice, & aliqu
ut ſpero, cum fructu, egerimus. Vale, & clari
ſimos Collegas verbis meis amantiſſimis ſalut
Dav. VI. Id. Aug. 1711.

EPISTOLA XXVIII.

Arg. Philippi a Turre *nonnullas ad Faſtos Rom
nos Annotationes cum* Almeloveenio *commun
cat. Varias Inſcriptiones Romanas explicat*
illuſtrat.

Mi

Multum tibi debeo, quod me varia docueris, quæ ad *Quinctilianum* ſpectant. Miſi ea ad *Patarollum*, ſed nondum a viro egregiæ doctrinæ reſponſum accepi.

Exſpecto avide iudicium tuum de ultimis literis meis, lætaborque valde, ſi aliquid contulero ad *Faſtos* tuos elucidandos. Remitte tamen mea, & adde tuas animaduerſiones ea lege, ſi reſtitutus ſis in ſanitatem. Religio enim mihi eſt, aliquid a te petere, quod illi nocere poſſet.

Epiſcopus Adrienſis, *Philippus a Turre*, celebris *Monumentis veteris Antii*, a me petiit, ut tecum communicare vellem nonnulla, quæ ad eosdem *Faſtos* pertinent. Ecce tibi illius verba:

„Poſtremam do ante annos IV Romæ pariter effoſſam, inſignem illam quidem, qua prælucente corriguntur *Faſti* conſulares anni 96 æræ comm. qui fuit *Domitiani* Cæſaris emortualis. Nam pro *Fulvio* reponendus eſt *Manlius*. Qua occaſione non diſſimulaverim, me ſæpius miratum, *Almeloveenium* in ſuis *Faſtis pag.280* maluiſſe inter ſuffectos reponere *Aſinium Pollionem* & *L. Flavium Silvam*, quam ex meis tabulis fratrum Arvalium, quas citat, corrigere *Faſtos* anni 81, cum de eorum fide dubitandum non ſit; eosque Conſules *ordinarios* eſſe, dies tertius menſis Ianuarii, in ipſis tabulis notatus, palam faciat. Quid vero illud eſt, *forte ſuffecti vel Campania?* Sane nusquam legi, nec perſuaderi poſſim, Romæ

„ monumentis publicis *Campaniæ* Coſſ. inſignit
„ fuiſſe. De hoc doceri velim a viro illo erudi
„ & amico tuo, ut memoras in altera ex tu
„ literis.

Ecce tibi etiam Inſcriptionem, de qua loqu
tur:

D. M.

P. FANNIVS. AVILIVS. PROCVLVS. FECIT
TITIÆ. FIRMÆ. ET. P. FANNIO. PROCVLO
PARENTIBVS. BENE. MERENTIBVS. ET. P
FANNIO. PRIMIGENIO. LIBERTO. ET. FANNI
RANAVSIDI. LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
POSTERISQVE. EORVM
C. ANTISTIO. VETERE. MANLIO. VALENTE
COS.

Si quid habes, quod hiſce de rebus deſidera
ſcribam ad Epiſcopum Adrienſem, commu
illud mecum hoc menſe, quo eundem conve
conſtitui; vel ad ipſum virum ſcribe. Ego
genter literas una cum meis curabo.

Egimus in literis de Conſulibus, quorum no
na nunc primo, nunc ſecundo, loco poneban
& nunc animadverti, *Fabrettum Cap.* 7 ſtatu
nihil myſterii latere, ſi unus tantum Conſul p
tur, & ſecundo, ſi alter modo præponatur,
do poſtponatur; quæ ſi animadverſio vera, i
ſum nos laboravimus, & inquiſivimus in ca
illius moris.

In *Actis Trivultienſibus Art. XXV Menſium* . *&; Octob. 1701* Ieſuita *Colonia*, talem publicit iuris Inſcriptionem:

SALVIS D. D. N. N. THEO
DOSIO. ET. VALEN
TINIANO. P. F. V. AC
TRIVM. SEMPER
AVG. XV. CON. VIR
INL. AVXILIARIS
PRÆ. PRÆT. GALLIA
DE. ARELATE. MA
MILLIARIA. PONI
S. M. P. I

egregie doctus, uti patet ex aliis Diſſertationi- explicat hæc verba: *XV Con. Quintum deci- Conſulibus*, datque eos Conſulatus *Auguſtis*, rum nomina præceſſerunt; ſed nec in tuis, doctiſſime, nec in aliis, *Faſtis* tot Conſulatus *lentinianus Iunior* geſſit; ſed *Theodoſius Iunior* ue ad XVIII pervenit; unde puto memorari m quintum decimum Conſulatum *Theodoſii*, incidit in annum D. N. I. C. 435, quo alter perator *Fl. Placidius Valentinianus* gerebat rtum; atque hoc eo magis mirandum, quia *eodoſius* ordinarie erat Orientis, & alter, qui iunctus erat, Occidentis. Aveo cognoſcere, non obſervaveris ſimilia exempla.

Anno Chriſti 314 ex Inſcriptione 3 *pag. 387* *Ceionium Rufium Voluſianum* facis Conſulem.

Sed in eadem Inſcriptione, quam dicit ſe correctiorem edidiſſe *Mabillonius Tom. IV Anal.* bis dicitur *Conſul ordinarius* fuiſſe. Supponam illam, ſi forte tibi liber ille non eſſet: (*)

CEMONIVM. RVFIVM. ALBINUM
V. C. CONS. FILOSOPHUM. RUFI. VOLUSIANI. BIS
ORDINARII. CONS. FILIUM. SENATUS. EX. CONSULTO
SUO. QUOD, EIVS. LIBERIS. POST. CÆSARIANA. TEMPORA. ID. EST. POST. ANNOS. CCCLXXX. ET. I. AVCTORITATEM. DECREVERIT. FL. MAGNVS. IANVARIVS
V. C. CVR. STATUARUM.

Et, quamvis eruditus Benedictinus loquatur emendatiorem Inſcriptionem, ego tamen puto, primum nomen ſcribendum eſſe *C. Ceionium Rufium Albinum*, qualis & tibi memoratur anno ſalutis noſtræ 335. Sed verbum non addam, nec examinabo illud *poſt Cæſariana tempora*. Vale quapropter, & vive lætus atque felix. Dau. a. d. IV Non. Dec. 1711.

Collegas, quæſo, tuos ſaluta, & recrea animum meum, ſi quid habes, uti procul dubio tibi abunde eſt, quod ad rempublicam literariam pertinet.

EPISTOLA

(*) Exſtat apud *Phil. a Turre Monum. vet. Ant. pag. 111.*

EPISTOLA XXIX.

rg. Varia, quæ faciunt ad illuſtrandos Faſtos, exponit. Vocis revincire rariorem ſignificatum oſtendit. In notæ NP. ſenſum inquirit. Gloſſaria Philoxeni & aliorum emendat.

Spero te reſtitutum eſſe in locum, unde vis morbi te deiecit; & te remiſſurum propediem chedulas meas, una cum tuis obſervationibus, uæ non poſſunt niſi pulchræ atque eruditæ eſſe, uia tam bona fide rationem perpetuo cum Muſis educis.

Nimis prolixa de ſtudiis meis ſentis, quanuam facile tibi dem, neminem fere tam diligener colere commercium literarium cum eruditis, ota Europa diſperſis; unde certe fit, ut multa raitatis eximiæ mecum communicentur. Accepi erte nuper Smyrna rariſſimorum nummorum iræcorum indicem, quorum non modo multi unt anecdoti, verum etiam quorum varii contiient urbium nomina, quæ non modo non reenſentur *Harduino*, (quem valde augere & emenlare poſſem,) verum etiam quæ nobis latent.

Optas, ut exoriatur aliquis, qui *Faſtos* det integros & reprehendi neſcios. Recte tu quidem, Vir egregie, id facis; ſed, ut verum dicam, ipſum e reſpice & advoca. Neque enim quiſquam alius am pulchre illud præſtare poſſet; & optima tute 'harus es in mari illo ſcopuloſo atque infeſto. *abrettum* ut conſulam, obſtant negotia; faciam

id alio tempore. Errore typographi *Ce* pro *Ceionium* ſcribi, facile tibi aſſentior, modo quis *bis Conſul ordinarius* extra *Fa* queat, mihi latet, niſi eos corruptos ad velit. Ex qua editione *Martinus* verba ſumſerit, ignoro plane; in *Commeliniana*, c ca utor, non inveniuntur.

Revincire apud *Colum. I*, *8*, videtur ſumi pro *ſolvere*, quia ſequitur, *villicum* *miſſu domini aliquem compedibus exime poſſe*; id quod etiam mirifice firmatur a bis, quæ mox ſequuntur: *Et quem ipſe ſ te vinxerit ante, quam ſciat dominus, ne vat*; adeo ut vix dubitem, quin recte verteris, *Theſaurum Fabri* poſſe ea ſignif huius vocis augeri, maxime cum & ſimili *re* in aliis vocibus uſurpetur, ut *refigere*, tollere, v. c. *leges*.

Quæ ad *Feſtum* notas, pulchra ſunt; ſ an non ſimpliciſſime NP. exponi poſſit *primo*, quomodo illas ſiglas exponi a R annotavit *Urſatus*, ita ut deſignentur die bus tria verba fari vel mane, vel ante me non licebat; ſed inſuper non capio, qu mox addi poſſit, *quorum pars anterior fa* mihi ratio ſuadere videatur, ſcribi deber *rior*, i. e. poſt meridiem, cum matutinu pus tantum foret religioſum. Atque ita poſtquam hoc annotaſſem, vel iurato cred

.. nobis exhibere *Siccamam Cap.* 2 *Faſtorum* ..rum, adeo ut exiſtimem, te facile huic emen..tioni manus daturum, quanquam vetus lectio ..vetur in editione *Dacerii* Pariſina.

Habeo rationem valetudinis tuæ; &, licet de ..riis rebus tecum agere poſſem, iisque haud vul..aribus, tamen illas in aliud tempus reiiciam, & ..videnſes tibi proponam ad examinandum, quia ..tenſio nimia animi ad morbum etiam facit, uti ..optime omnium noſti, cum ſis ex gente Aſcle..adarum.

Apud *Ioſephum Lib. XIV Cap.* 17 memoratur ..*cius Fanius* (vel *Fannius*) *Caii filius Imperator* ..*ατος Conſul*; & alio loco *Caius Rabilius Caii* ..*lius ὕπατος Conſul*; quorum nomina in *Faſtis* ..on invenio; neque enim hic locum habere poteſt . *Fannius Strabo*, qui Conſul fuit A. V. C. 592.

Invenio in Gloſſario *Philoxeni* & aliorum hæc ..erba: *Θυσεια*, *Agonalia*, *Agonaria*: *Θυσία ἐγ..ύμονος βοός*, *Forba*; *Θυσία ἱερέων*, *Colla*; *Θυ..ίαι ἀπαρχῶν οἴνου*, *Calcar*. Ipſe fateberis, mul..a hic difficilia eſſe; & primo nota ſunt *Agonalia* ..x *Feſto*, & puto, *Philoxenum* dicere, die *Agonio* ..uiſſe ſacrificatum, non autem *Agonalia* per ex..ellentiam appellari *Θυσεια*: alterum locum illu..ſtrat idem *Feſtus*, *Fordicidiis boves fordæ*, *id eſt*, ..*gravidæ*, *immolabantur*; quomodo etiam in Gloſ..ario ſcribi debet, legiturque in Latino, *Forda*

βοῦς

βοῦς ἐγκύμων. Sed tertius mihi crucem f
nec, quid *colla* ſibi velit, ſatis capere poſſum.
plicant quidem viri docti *collativum*, ſed hoc n
nequaquam placet, cum etiam in altero Gloſſ
non modo legatur *Colla* θυσία ἱερέων, ver
etiam, *Colliſana* πρόβατα ἱερά. *Damium* q
ſit, ex *Feſto* patet, & recte reprehendit *Meur*,
Gloſſarum Auctorem, quod ſacrum illud fa
ὑπαίθριον, cum fuerit *opertum*, & puto itide
ſcribi debere γινόμεναι. Pro *Calcar* reponend
eſt *Calpar*, uti conſtat ex *Feſto* in ea voce. V
& celeberrimos Collegas tuos amantiſſimis n
verbis ſaluta. Dau. prid. Cal. Maias
1712.

INDI

INDEX
ISSERTATIONVM,
QVAE
VOLVMINIS QVINTI
PARTE PRIMA
CONTINENTVR:

IO. CHRISTOPH. HARENBERGII Diſſertatio Apocalyptica de Cantilena Moſis, ſervi divini, eaque agni cantilena, ad *Apoc. XV*, *3*. Pag. 1 - 31.

PETRI ZORNII Diſſertatio de ימים טובים, ſive diebus magnis Ebræorum. Pag. 31 - 43.

I. COTTLOB FRID. GVDII Epiſtola Apologetica, pro Diſſertatione ſua de Sadducæorum in Iudaica gente auctoritate, ad S. Rev. *Conr. Ikenium*, Theologum Bremenſem, perſcripta. Pag. 44 - 61.

M. THEOPH. LVDOLPHI MÜNTERI de Honoribus ſervorum Romanorum *Specimen prius*, de honore, ſervis Romanis habito in rebus ſacris. Pag. 61 - 98.

M. CAROLI HENR. ZEIBICHII, Ordin. Philoſoph. Vitemberg. Aſſeſſ. Quæſtio critica: Utrum Cadytis Herodoti recte venditetur pro Metropoli Palæſtinæ. Pag. 98 - 111.

I. Anonymi de *Ioanne Bocatio*, e Luſato Hungaro,

garo, Poeta Laureato Cæſareo, Commentatio. Pag. 111-120.

VII. M. I. F. FRISCHII de uſu participii præteriti Romano Obſervationes poſteriores ad *Voſſii Lib. VII de Arte Grammatica Cap. X, XI, & XV.* Pag. 120-137.

VIII. *P. Cornelii Severi* de Ætna carmen antiquum a præpoſteris *Ioannis Clerici* coniecturis vindicatum, ſtudio FRID. OTTONIS MENCKENII. *Pars prima.* Pag. 137-160.

IX. GISBERTI CVPERI ad *Theod. Ianſſonium ab Almeloveen* Epiſtolæ, quintum continuatæ, & finitæ. Pag. 160-186.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA,

AD INCREMENTVM SCIENTIARVM,

AB HIS,

QVI SVNT IN COLLIGENDIS ERVDITORVM NOVIS ACTIS OCCVPATI,

PER PARTES PVBLICATA.

VOLVMINIS QVINTI PARS SECVNDA.

LIPSIAE,

IN OFFICINA HAEREDVM LANCKISIANORVM

M D C C X L V I I.

I.

G. G. N.

DISSERTATIO
DE ELIA,
AVCTORE EPISTOLAE, AD IORAMVM DATAE,

AD 2 CHRON. XXI, 12.

Auctor epiſtolæ illius, ad *Ioramum* datæ, quæ *2 Paralip. XXI* legitur, licet expreſſis verbis אליהו appelletur, nihilo tamen ſecius, quisnam proprie hoc nomine indigitetur, interpretes fugit. Placet igitur, in perſonam eius brevibus inquirere, atque epiſtolam, modo commemoratam, genuino ſuo auctori, pro exiguo ingenii modulo & parva librorum ſupellectili, vindicare.

In tres potiſſimum abeunt partes, quotquot demum circa inſcriptionem huius epiſtolæ conſuluii Commentatores. Quidam audacter nimis pro

Elia Eliſam ſubſtituunt (a), alii pro *Elia Thisbite* hic diſputant (b), ceteri *Eliam* quendam intelligunt, ab *Elia Thisbite* diverſum (c), ſed, ut iam noſtra fert opinio, hi omnes coniecturis ſuis a veritate rei adhuc aberrarunt, & perſonam ſcriptoris obumbrarunt magis, quam manifeſtarunt. Quodnam autem accurate ſingulis horum interpretum coniecturis ſtatuendum ſit pretium, ex ſequentibus patebit.

Eam, quam primo loco poſuimus, ſententiam ruinoſo admodum, vel plane nullo, niti fundamento, atque in integritatem ſacri Codicis valdopere eſſe iniuriam, vel ex iis cognovimus, quæ contra eandem attulerunt Auctores, *not. h.* iam iam a nobis citati, adeoque hæc nobis ſe numquam probavit opinio, tantopere alioquin viris maximi

(a) Prout poſt *Calviſium*, quem citat *Pfeifferus Dub. vex.* ad *h. l.* id faciunt *Clericus Comment. ad h. l.* & *Mr. Roques dans la Continuation de Diſcours critiques de Mr. Saurin Tom. V pag.* 481.

(b) Pertinent huc inprimis feliciſſimi illi ſacrorum oraculorum interpretes, *Hackſpanius Not. philologico-theol. P. I pag.* 769 *ſeq. Sebaſt. Schmidius* in Diſſ. *de Epiſtola Eliæ ad Ioramum, Regem Iudæ.* Exſtat in *Faſciculo III Diſſertat. theol. Argent.* 1683 excuſo, & *Io. Andr. Schmidius* in Diſſ. *de Libris & epiſtolis cælo & inferno delatis*, Helmſt. 1704 *pag.* 1 *ſeq.*

(c) Ut *Caietanus* ad *h. l.* & *Lightfootus.* Scripſerat hic quidem olim: *Ridiculum eſt, opinari cum Iudæis, Eliam has literas e cælo miſiſſe, poſtquam eo abreptus fuerat, ſed ſine dubio ſcripſit eas in terra adhuc degens, ante aſſumtionem.* Vid. *Chronic. temp. T. I Oper. pag.* 85. Sed, adhibitis curis ſecundis, ſententiam in eam mutavit, quam hic eidem adſcribimus. Vid. *Horæ Hebr.* in *Luc.* 4, 17.

ıi ingenii atque famæ, *Clerico* & *Roqueſio*,
ut eam omnium veriſimillimam pronun-
nt (d). De ſententia autem interpretum,
:dium locum aſſignavimus, non poſſumus,
ıgenue confitear, me eandem, feliciſſimo-
lorum Hermenevtarum, *Hackſpanii* puta
Schmidiorum, qui eidem ſubſcripſerunt, au-
te permotum, omnium huc usque veriſimil-
reputaſſe. Sed diſputet iam, qui velit, pro
'hisbite, aut ſuo litans genio, verbis ſacri
ɔris (prout propria auctoritate idem fece-
.XX *Mal. IV*, *5*, aut ſecundum *Ebr. III*, *23*,)
rocabulum *Thisbites:* tantum abeſt, ut in
trahat caſtra, ut potius arma cum ipſo con-
:onſtituerim. Quo ſucceſſu, benevoli lecto-
.trium eſto.

umentis quidem quatuor *Hackſpanius* ſen-
ı ſuam ſtabilire conatur, quibus autem re-
is ob brevitatis ſtudium exiguumque eorum
; haud immoror. Reliquit inprimis per-
eiusmodi difficultates, quæ tamen, cum ar-
tis ipſis longe ſint maiores, neceſſario e
tolli debuiſſent. Quodſi enim *Elias Thiſ-*
ıic intelligitur; vexatiſſima illa ſtatim ori-
ſtio: quonam tempore epiſtola ab eodem fu-
ıſcripta, regique tradita, num ante, aut poſt,
ɔnem eius in cœlum? *Lutherus* (e) quidem
. *Melanchthon* (f) ſic eandem ſolvunt. A-

N 2 iunt:

cit.
Chronol. Millen. 4 *Tom. IV Ien. Lat. p.* 782.
Chronic. Carionis p. 58.

iunt: vatem tum temporis adhuc in terris
ſe, illamque ipſam epiſtolam, a ſe ſcriptam,
ramum detuliſſe; nominari vero hunc rege
da, quia, vivente adhuc patre, licet in ipſu
gis ſolium nondum conſcenderit, rex tame
ſalutatus ſit. Verum, cum accuratior *Sca*
Helvici, & *Calviſii*, calculus luculentiſſime de
ſtret, literas, ab *Elia* confectas, ipſo ad aſt
evecto, ad regem *Ioramum* eſſe perlatas, ne
cur aſſenſum noſtrum iisdem præbeamus.
pulamur potius in his *Hackſpanio*, ex 2 *Reg*
ſeq. præeunte *Kimchio*, demonſtranti, *Elia*
obitum *Ioſaphati*, adeoque *Ioramo* nondum
ſed prorege tantum, exiſtente, in cœlum r
eſſe. At, licet in hoc, nimirum quod *Eli*
in cœlum receptus fuerit, antequam literæ,
dem ſcriptæ, ad *Ioramum* venerint, nobiſcu
ſentiant quam plurimi, nihilo tamen ſe
non impedit, quo minus *Eliam Thisbiten*
ſtolæ, ad *Ioramum* datæ, auctorem habeant
ditiſſimus ille iam ſæpius laudatus *I. A. Sch*
diſerte inquit: *Nulla eſt conſequentia in hoc*
mento: Si Propheta Elias ſublatus in cœlum,
tur, illum non ſcripſiſſe epiſtolam, regi tradita
Nec habemus, quod illi reponamus. Vide
autem, quomodo ſe expediant, quotquot pr
Thisbite, tanquam auctore noſtræ epiſtolæ,
tant, cum tamen concedant, eundem tum
poris, quo epiſtola ad *Ioramum* venit, iam i
lum translatum fuiſſe. Sunt, qui dicant

(g) Loc. cit. §. *III pag.* 3.

iſſe *Eliam* ſuam epiſtolam ex loco, in quem tranſlatus fuerit, &, ſi de via quæritur, qua epiſtolam ad *Ioramum* miſerit, ex *Clericò* obſervo, hos homines ad miniſterium angelorum provocare, quo in perficiendo hoc negotio uſus ſit *Elias*. Sentiunt ſic Iudæorum (h) ac Pontificiorum (i) nonnulli, quos ſequitur vix ſibi conſtans papizans ille *Grotius* (k). At video quoque horum omnium ſententiam apud utrumque *Schmidium*, *Clericum*, atque *Roqueſium*, ſatis iam refutatam. Et iis eſt, qui, me haud monente, ipſe non odorer, poſſe ea, quæ ſibi hi homines fecerunt, figmenta facillimo negotio abſurditatis convinci. Alii ergo, hoc forſan perſpicientes, aliam ingreſſi ſunt viam, atque ſtatuerunt: *Eliam* libellum ſuum ante diſceſſum ſuum ſpiritu fatidico ſcripſiſſe, que cuidam imperaſſe, ut, quæ Deus revelarat, eo tempore impio *Ioramo* perſcripta exhiberet. Tribuit *Hackſpanius* hanc, quam ipſemet tuetur, ſententiam Iudæis (l), *Waltherus*, *Lyra*, *Helvico*, *Tre-*

(h) *Waltherus Harm. Bibl. ad h. l.* loca quædam ex *Seder Olam Rabba Cap. VI*, itemque ex *Kimchio*, affert.

(i) Quo probent, ſanctos cœlites ſcire, quicquid in terris agatur. Eſt inter hos præcipuus B. *Nibuſius*, qui, teſtante *Hackſpanio*, ad ravim uſque hoc argumentum Ducibus Vinarienſibus inculcavit, ad defectionem eos ſollicitans. Conf. *Comment.* ejusd. *in Cap. II Lib. IV Reg.* *Calmetus* in *Comment. ad h. l.* ita ſcribit: *L' opinion la plus commune eſt, que le Prophete Élie ecrivit cette lettre à Ioram du paradis terreſtre, ou du lieu, ou il eſt encore à preſent en corps & en ame.*

(k) *Comment. ad h. l.*

(l) *Loc. cit. pag. 777.*

Tremellio, *Piſcatori* (m). *Pfeifferus* (n) & *nerus* (o) eandem totidem verbis aſſerunt, a bus parum abſunt *Calovius* (p), *Seb.* & *I. A. Sc dius* (q) & *Deodatus*, qui in verſione ſua v ſacri ſcriptoris ita eſt interpretatus: *Allhori venne uno ſcritto de parte del Profeta Elia.* neque hæc hypotheſis ſuis caret dubiis. *Pr ta enim*, (quæ verba ſunt *Clerici* (r),) *mitteba ad eos, qui ipſorum tempore vivebant, ut ma ta Dei eis exponerent, non ad ſcribendas lit quæ, poſtquam demum ex hac mortali vita mi ſent, traderentur.* Et cui porro *Elias* literas ante ſuam in cœlos ἀνάληψιν ſcriptas conc dit, qui eas *Ioramo* ſtatuto tempore traderet? ſpondent *Calovius* & *Zeltnerus*: Eliſæo. unde id probatum dabunt? Pugnat potius co eos, quod *Eliſæus*, vel minora perpetrans f ſemper nominetur, in hoc vero negotio n eiusdem mentio fiat, & credibile ſit, fatidi hunc, qui in Iſraele Propheta erat, Iudaicum gnum haud attendiſſe. Accedit, *Eliſæum*, du portione ſpiritus *Eliæ* inſtructum, magiſtro nequaquam poſtponendum eſſe, adeoque opus fuiſſe, ut *Elias* ſcriptum aliquod ad *Ioram* relinqueret, ſi Deus per Prophetam Iſraelitic *Ioramo*, regi Iudæ, voluntatem ſuam aperire v

i

(m) *Loc. cit. p.* 459.
(n) *Dub. vexat. pag.* 471.
(o) In *Gloſſis ad Verſionem Bibl. Luth.*
(p) *Bibl. illuſt. ad h. l.*
(q) *Locc. citt.*
(r) *Loc. cit.*

iſſet, cum *Eliſæus*, pari auctoritate inſtructus, idem negotium conficere potuiſſet. Sin forſan incertus quidam, (ὅδεινα, qui apud LXX ſupplendus eſt,) hic in cenſum veniat, cum *Elias* ſcriptum ſuum reliquerit, quantum ego quidem iudico, una concedendum eſt, quod ignobilis quædam perſona ſcriptum *Eliæ* aſſervaverit, idque *Ioramo* regi exhibuerit; at, qua ratione tunc *Ioramus* rex de theopneuſtia huius epiſtolæ perſuaſus fieri potuerit, non perſpicio. Adderem hiſce, quæ ad componendas circa hanc controverſiam lites percelebris ille *Bailius* ſibi fecit figmenta, niſi quilibet cordatus lector ipſe ſatis augurari poſſet, callide quidem ea eſſe excogitata, re vera autem parum habere firmamenti atque virium. Conſideretur modo eius iudicium, his verbis expreſſum: *Le vray ſens de ce paſſage eſt, que l'on porta au Roi Ioram un ecrit, qui avoit été trouvé parmi les papiers d'Elie* (s). Num idem fortaſſis ſacrorum oraculorum ſcrutatoribus licet, quod pictoribus atque poetis? Verum ponamus, animi gratia, id omne, contra quod huc usque diſputavimus, ſic ſe habere. Ponamus, *Eliam*, in terris adhuc degentem, ſcripſiſſe hanc epiſtolam, eamque, vivente adhuc patre *Ioſaphato*, ad *Ioramum* veniſſe. Ponamus, *Eliam* quidem tunc, quando epiſtola *Ioramo* fuit tradita, rebus humanis iam ereptum fuiſſe, ipſumque ſcriptum hoc, ante ſublationem ſuam exaratum, alicui commendaſſe, qui id ſuo tempore ad *Ioramum* perferret. Ponamus & ea, quæ *Bailius*

 ſibi

(s) *Dictionar.* ſub voce *Elias not. c.*

ſibi fecit, figmenta; ponamus, inquam, hoc omne; nihilo minus tamen quidam adhuc apud animum remanet ſcrupulus. *Elias* ſcilicet *Thisbites* regnum Iudaicum nunquam attigit, adeoque nec ad regem Iudæorum ſcriptum quoddam dediſſe, minis refertum, ſine ratione quadam graviori putandus eſt. Hanc autem cum afferre nequeant, qui pro *Elia Thisbite* verba faciunt, aut ad minimum hactenus nondum attulerint, quantum ego hariolando quidem poſſum aſſequi, manifeſtum eſt, de alio hic cogitandum eſſe Propheta, in regno Iudaico verbis & factis inclyto. Et ecce! fecerunt iam quondam interpretes, quos ſupra ultimo loco nominavimus, idem fere, ac nos, hac de re iudicium. Sic enim *Caietanus* expreſſe aſſerit, literas iſtas ab alio eiusdem nominis Propheta, qui tum docuerit, fuiſſe profectas, nullo tamen fundamento nixus, quam quod *Elias Thisbites* diu ante tempora *Iorami*, regis *Iudæ*, imo vivente adhuc patre *Ioſaphato*, in cœlum raptus ſit. Fortaſſis autem auctores gloſſæ Belgicæ eodem quo nos, argumento adducti ſunt, ut dubium reliquerint, numne de alio *Elia*, quam *Thisbite*, hic cogitandum ſit.

Sed ecquis iam eſt hic alius, quam interpretes non determinant, *Elias*? Quod ad me attinet, diu quaſi Scyllam inter atque Charybdim fluctuatus ſum, de inveſtigatione *Eliæ* huius Iudaici perquam ſollicitus, at, circumſtantiis omnibus ultro citroque ſedulo examinatis, nullus iam dubito, quin auctor epiſtolæ, ad *Ioramum* datæ, Pro-

pheta

eta ille ſit, qui alias in ſcriptis ſuis *Ioel* audit.
x vanus mihi ſum augur, fore, ut benevolus
ctor aſſenſum ſuum huic aſſerto præbeat, ſi
odo duo illa momenta, quibus hæc noſtra con-
ctura originem debet, accuratius paululum pen-
ſiverit. Primum ſcilicet momentum nomen ſpe-
t, quo auctor huius epiſtolæ inſignitur. Alte-
m ad tempus pertinet, quo *Ioel* vaticinia ſua edi-
. Dicamus de ſingulis ſeorſim, & quidem
imum de nomine.

Quod ad nomen ſpectat, id manifeſtum ſatis
, ſcriptori epiſtolæ noſtræ nomen אליהו fu-
e, cum ab auctore *Libri II Paralip.* diſerte ſic
icetur. At, cum inexpugnabiles illas videremus
cas, quibus ſe implicari ſolent, quotquot *Eliam*
hisbiten hoc nomine inſignitum volunt, & nus-
am inſuper apud interpretes eiusmodi quid-
am inveniremus, in quo tuto acquieſcere poſ-
nus, aliam quæſivimus ex omnibus difficultati-
s elabendi viam, & ecce! vetuſtiſſimus ille Iu-
orum mos nominum variandorum eandem no-
ſubminiſtravit. Scimus videlicet, hoc apud
dæos moris fuiſſe, ut nomina ſua non cum co-
atis ſolum, ſed etiam diſparibus, ſæpenumero
mmutaverint. Quidam ipſorum ob ſingularia
ta, alii ob alias rationes, binomines exiſtebant.
xempla huius rei in Scriptura ſacra ubivis ſunt
ovia. Sic enim nomen *Abram* mutatum eſt in
brabam, *Sarai* in *Sarah*, *Iacob* in *Iſrael.* Sic
ſavus alio nomine ſalutatus eſt *Edom* (t), *Ioiadas*

(t) *Geneſ. XXVI*, 1.

ex plurimorum ſententia etiam *Berechias* (u) (
leab, *Davidis* ex *Abigaele* filius, *Daniel* (x), ut
mina varia coniugum *Eſavi* (y), aliaque exem
taceam. Quemadmodum autem perſonæ no
num diverſitatem admittebant, ita vel ipſa q
que nomina varios ſubibant metaplaſmos. N
præter defectum literæ, vel ſyllabæ, redundanti
& enallagen, etiam metatheſin patiebant
eamque non ſolum literarum, ſed etiam vocum (
Metatheſis autem vocum tunc potiſſimum o
nebat, quando nomen quoddam divinum cum
quapiam voce in unum nomen coaleſcebat.
dicitur חננאל & אלחנן (a), אליאם & יאל
(b), יכניהו & יהויכין (c). Quodſi iam אל
idem eſt ac יהוהאל (d), duobus ה tanquam
ritil

(u) Videantur interpretes ad *Matth. XXIII*, 35.
(x) Vid. 2 *Sam. III*, 3, coll. 1 *Paralip. III*, 1.
(y) Quæ *Gen. XXVI*, 34, *Iuditha*, eadem *Cap. XXXVI* *Okalibama*, &, quæ priori loco *Basmatha*, eadem poſteriori *Ada*, appellatur. Sic quoque, quæ *C XXVIII*, 9, *Machalatha*, eadem *Cap. XXXVI*, 3, *B. matha* audit.
(z) Vid. *Chriſt. Bened. Michaelis* Diſſ. inaug. *de Nomi bus propriis ſacris* §. *XIX p.* 34, 35.
(a) *Elchanan* fuit ex numero heroum *Davidis* 2 *Sa. XXI*, 19. *Chananel* vero turris quædam erat in ur Hieroſolyma, ab exſtructore eius fortaſſis ita nunc pata.
(b) 2 *Sam. XI*, 3, coll. 1 *Par. III*, 5.
(c) *Ier. XXIV*, 1, coll. 2 *Reg. XXIV*, 6.
(d) Sentiunt ita *Chytræus*, teſte *Tarnovio*, & *Io. Hen Michaelis*, *Proleg. in Ioel*, atque nobis ideo hæc ſe tentia præ ceteris, quas *Tarnovius* allegat, plac quoniam hac ratione regulis grammaticis nulla v inferenda eſt, quod tamen in omnibus fere, quas al habent, derivationibus fieri debet.

itibus in compoſitione ob celeritatem pronuntiaionis, Iudæis inprimis familiari, per craſin omiſſis; quid impedit, quo minus ex יהוה אל, nonine *Ioelis* plenario, vocibus his duabus in unam oaleſcentibus, & ה tantum poſteriori in voce יהוה abiecto, אליהו factum eſſe, atque *Ioeli* Prohetæ utrumque nomen & *Eljahu* & *Iehoel* committiiſſe, ſtatuamus. Id minimum manifeſtum ſt, quod variatio eiusmodi nominis auctori libri *Paral.* res inſueta non ſit, cum vel in ipſo XXI *Cap.* in quo ſcripti illius ad *Ioramum* dati mentio it, idem ille rex, qui *Cap. XXII, 1,* אחזיהו dicitur, יהואחז nominetur; exemplo caſui noſtro in omnibus parallelo. Concedimus quoque quam lubentiſſime, vim argumentorum, quæ a nominis convenientia derivantur, admodum exiguam, imo plane nullam, eſſe; poterunt tamen ea, quæ circa nomen noſtri ſcriptoris hactenus diſſeruimus, vel apud hos ſententiæ noſtræ conciliare favorem, qui in diſcutiendis Scripturæ ſacræ diſſonantiis ad ſimiles fontes recurrunt (e), aut indagationem nominum haud negligendam eſſe cenſent (f).

Alterum, quod nobis proponendum ſumſimus, mo-

(e) Qua ratione illæ de uxoribus *Eſavi* lites componantur, conf. ſupra *not. y.*

(f) *M. Hillerus, Onom. S. p.* 2 in neglectum ſtudii huius invehens, *At vero,* inquit, *gravitas rei merebatur, ut in eo maior induſtria poneretur. Quot enim loca ſacræ Scripturæ iſtius artis ignorantia reliquit? Quot ſenſus divinos nobis eripuit? Quot errores in patrum ſcripta, in verſiones, in genealogias, in hiſtoriam, invexit?*

momentum ætatem *Ioelis* reſpicit. Fuit qu
ea denſis involuta tenebris, proptereaque i
non minimam fixit crucem; noluimus tamen
Paræo (g) aliisque ἐπέχειν eligere, ſed, quo
ficilior res videbatur, eo libentius dedimus
ram, ut eam inveſtigaremus, inveſtigatam
mentis, iis ad minimum, quæ apud alios le
tur, non minoribus, ſtabiliremus. Audiamu
tem prius alios, quam ipſimet animum noſ
oſtendamus. Quo tempore *Ioel* floruerit, n
ſcriptis ipſius, nec alibi in ſacra Scriptura, d
proditum eſſe, monent *Tarnovius* (h), &
Michaelis (i). Varias hinc variorum exort
ſe concertationes annotat *Io. Marckius*
Conſideratis ſingulorum ſententiis, obſervavi
omnes, in determinanda huius fatidici ætate
aliquem eodem nomine inſignitum, vel ordi
quem *Ioel* inter alios Prophetas nactus eſt, v
mem tandem, *Cap. I* commemoratam, reſpe
Qui ob nominis convenientiam ſe eo induc
ſi ſunt, ut ad comma *Ioelis* primum, de *Ioele*
Samuelis filio, *1 Sam. VIII*, *2*, cogitarent (l),
conſiderarunt, quod neque tempus, neque co
tio filiorum *Samuelis* (m), eidem congruat,
quidem alias ultro largiamur, quod per Ant
maſiam *Samuel*, *Pethuel*, dici potuerit.

(g) *Proœm. in Ioel Oper. Tom. I fol.* 568.
(h) *Comment. in h. l. p. m.* 401.
(i) *Prolegom. in Ioel Vatic.*
(k) In *Analyſi Ioelis exeget. p.* 236 *n.* 3.
(l) Reiicit fabuloſam horum opinionem pluribus *M*
us loc. cit. n. 2.
(m) Vid. 1 *Sam. VIII*, 1, 3, 5.

Alii, qui cum iis, quos citat *Tarnovius* (n), ut & cum *Lightfooto* (o), *Vitringa* (p), *B. G. Carpzovio* (q), & *C. B. Michaelis* (r), *Ioelem Eſaiæ, Hoſeæ*, & *Amoſo*, coævum faciunt, ad ordinem inprimis provocant, quo *Ioel Hoſeam* inter & *Amoſum* in XII Prophetarum volumine compareat. Quaſi neſcirent, ex ordine Scriptorum ſacrorum non poſſe de huius illiusve ætate ferri iudicium, cum tamen id iam ſuis temporibus cognoverit *Theodoretus*, ad *Ier. XXI, 1*, ita commentatus: Sciendum eſt: *ὡς ȣ̓ κατα ταξιν κειωται αἱ προφηται*, quæ verba de ordinis chronologici neglectu explicanda eſſe, ex verborum *συναφεια* demonſtrari poſſe, *Spierius* aſſerit (s). De ordine librorum N. T. res in vulgus eſt nota (t). *Ieremiam* autem nunc ante, nunc poſt, *Ieſaiam* collocatum eſſe, *Danielem* nunc inter hagiographa legi, nunc *Heſekielem* ſequi, perantiquorum Codicum collatio docet. Taceo *Tarnovii*, quod de *Iona* affert, argumentum. Id *C. B. Michaelis* quam lubentiſſime concedimus, *Amoſum* auſpicalia prophe-

(n) *Loc. cit. p.* 401 *n.* 11.
(o) *Chron. temp. V. T.*
(p) *Typ. Doctr. Prophet. Cap. IV* §. 12 *p.* 35.
(q) *Introduct. ad lib. prophet. p.* 310.
(r) In Diſſ. *de Vaticinio Amoſi Prophetæ, Hal.* 1736 §. *XXI pag.* 20.
(s) In Diſſ. *de rationali, non confuſo, ordine Concionum Prophetarum*, Vitemb. 1734, §. *III p.* 5.
(t) Circa diſpoſitionem Epiſtolarum *Pauli* non temporis, ſed dignitatis cuiuslibet civitatis, habitam eſſe rationem, vel ex eo apparet, quod alias ſecundum ordinem chronologicum *Epiſt. I ad Theſſ.* omnium foret prima.

phetiæ ſuæ verba *Cap. I, 2*, ex *Ioelis IV, 16*, deſumſiſſe, atque hoc argumentum efficere, ut, quo tempore *Amoſus* vaticinari occœpit, *Ioelis* prophetiam iam exſtitiſſe credamus; non poterit tamen quisquam inde concludere, *Ioelem Amoſo* æqualem fuiſſe, niſi eo ipſo ſimul concedere velit, *Ieſaiam* iam *Moſis* tempore vixiſſe, cum ille *Cap. I, 2*, huius verba ex *Deut. XXXII, 1*, repetat (u). Aequali fere ratione res ſe habet cum argumentis, quæ *Camp. Vitringa* pro ſtabilienda hac ſententia in medium produxit (x). Ex parte enim id ſaltem probant, quod *Ioel* non poſt, ſed ante, *Amoſum* vaticinatus ſit, quod nemo negabit. Ex parte autem nulla iisdem vis ineſt, modo attendatur, *Amoſum* eadem vaticinia, quæ a *Ioele* olim prolata erant, attamen nondum impleta, poſt multorum annorum intervallum iterum ex mandato divino repetere debuiſſe. *Oſiander*, cuius decreta *I. C. Deckerus* recoxit (y); non multum a ſuperiori ſententia abit, & vatem noſtrum ad tempora *Abaſi & Hiskiæ* refert (z), ſed habemus, cur nec ei ſubſcribamus. Apud Hiſtoricos ſacros enim nullibi famis cuiusdam, quam tamen *Ioel* deplorat, mentiō fit, quæ tum temporis terram Iudaicam preſſerit, imo ne quidem apud *Amoſum & Zachariam*, qui tamen terræ motum temporibus *Hiskiæ* ter-

(u) Vid. *I. C. Schrammli* Diſſ. *de Dictis V. T. in V. T. repetitis*, Helmſt. 1723, *p. 1 ſeq.*

(x) *Loc cit.*

(y) In Diſſ. *de Prophetarum ordine chronologico*, Halæ 1739, §. *V pag. 12.*

(z) In *Not. Bibl.*

ım vaſtantem, ab iisdem ſilentio prætermiſ-
. notarunt.

Maxima tandem interpretum cohors famem,
I commemoratam, reſpicit, atque ex hoc ſo-
ıſu genuinam *Ioelis* ætatem conſtituere au-
Unus ipſorum ordo, ob famem, a *Ieremia*
, *I*, *2*, clamatam, *Ioelem* ad huius Prophetæ
ɔora refert (a). Alter vero famem, *2 Reg.*
, *1*, deſcriptam, reſpicit, atque *Ioelem Eliſæi*
ılem facit (b). Sed incertam ineunt viam,
quot ex ſolo famis phænomeno certum Pro-
æ cuiusdam ævum colligere ſtudent. In ter-
ıim Iudaica, ob clima cœli & naturalem ter-
ccitatem, quippe quæ plurimis in locis vix
e vix quidem rupes tegebat, perfrequens erat
ınæ caritas. Quare etiam nihil valet hæc ar-
entandi ratio: Hoc, vel illo, tempore fames
ınem preſſit, ergo *Ioel*, famem deplorans, hoc,
llo, tempore ſcripſit. Vaga enim ſemper
ɜ ambigua nihilo minus vatis manet ætas, ni-
iæ circumſtantiæ accedant, quibus extra
em dubitationis aleam ponatur. Si tamen
ıdum, quod res eſt, illi utique quam mini-
ı a veritate aberrarunt, qui famem, *2 Reg. VIII*
memoratam, reſpexerunt, & *Ioelem* hinc eius-
ætatis cum *Eliſæo* fuiſſe autumarunt, quem-
ɔdum hoc ex ſequentibus clarius patebit.

Fuit

ʾertinent huc *Danæus*, *Tarnovius*, *Calovius*, *Cornel.*
ı *Lapide* in Comment. & plerique alii, ab his citati,
Auctores.

ʾecerunt hoc Ebræorum nonnulli, ut *Kimchius* & R. *S.*
Iarchi. ad *Ioel. Cap. I.*

Fuit nimirum, quemadmodum *Eliſæus* in terra Iſraelitarum, ita *Ioel* inter alios quam plurimos, vates in Iudæa inclytus (c). Prædicaſſe enim eum ſolis Iudæis, præter *Corn. a Lapide* & *Tarnovium*, *Calovius* ſatis abunde ex eo demonſtravit, quod X Tribuum non meminerit, domus autem Dei *Cap. I, 9, 14, 16*, & Sionis *Cap. II, 1, 15, 23, 32*, *Cap. III, 16, 17, 21*, mentionem faciat, & *Cap. III, 1, 6*, Deus promittat, ſe multitudinem Iudæ & Hieroſolymorum reducturum (d). Cœpit autem *Ioel* ſcribere ſub *Ioſaphato*, rege Iudæorum, atque vaticinationis terminum ad tempora *Iorami*, filii *Ioſaphati*, produxit. Id quod ex inſpectione prophetiarum ipſius, variis ſchedulis olim inſcriptarum, ab *Esdra* autem, aut alio viro theopnevſto ante ipſum, in unum volumen iam collectarum, earundemque ſedula cum hiſtoriis dictorum regum ſecundum potiora momenta inſtituta collatione, evidenter ſatis apparet. Deplorat ſcilicet *Ioel I* famem ingentem, temporibus ſuis terram Iudaicam prementem. *Capite* ſequenti maiores calamitates, ex bello inprimis naſcituras, niſi reſipiſcant, minatur, adhortationis argumentum ſimul a felicitate petens, pœnitentibus olim Iudæis ex aquilonaris illius ſtrage oriunda. Tandem *Cap. III* iudicium Dei, in valle *Ioſaphat* adverſus gentiles exercendum, commemorat, atque

(c) Vid. *I. Uſſerius Annal. V. T. p.* 43 *ad annum M.* 3197.

(d) Mentionem quidem *Ioel* inicit Iſraelis *Cap II*, 27, *III*, 16, ſed X tribus regni Iſraelitici hoc nomine non complectitur, quod vel ex ipſa inſpectione locorum ſatis elucet.

hiliſtæis, Sydoniis, ac Tyriis, fata triſtiſſima
ıtiat, hoſtibus Iudæorum diriſſimis, totam
ıem vaſtantibus, regnoque Iudaico fere exi-
ıs. Age, quæſo, quibus temporibus hæc ma-
commodata ſunt, quam *Ioſaphati* & *Ierami*,
n Iudæ? En, quam accurate circumſtan-
ommemoratæ cum horum regum hiſtoria
ıeent!

oel certe nullam aliam deplorat famem,
ı quæ temporibus *Eliſæi* terram vaſtavit.
ın enim deſcribit famis cuiusdam diriſſimæ,
s illa præ aliis fuit. Reiicit quidem hanc
ntiam *Tarnovius* ob repugnantiam annorum.
enim, famem, a *Ioele* clamatam, quatuor tan-
annorum fuiſſe, famem vero, *Eliſæi* tempo-
regnum Iſraeliticum prementem, ſeptem
s duraſſe. At vero, quemadmodum de po-
ɔri adhuc ſub iudice lis eſt, ita & prius ex
I, *3*, precario aſſumitur. Cl. *Deckerus* ſic
nentatur: *Iudæos Ioelis prophetiam maxime
cere, ex argumento eiusdem abunde conſtat.
nnii autem famem Iudæam invaſiſſe*, 2 Reg.
*non aſſeritur. Ergo, quam Ioel clamat, fa-
eandem eſſe, quam Eliſæus prædixit, nullo
iure affirmari* (e). Sed reſpondemus, poſ-
eodem iure affirmari, quo negari, immo
ɔri. Ex ſilentio enim Scripturæ debilia ad-
ıum nectuntur argumenta. Demonſtret no-
quoque *Deckerus*, quomodo poſſibile ſit, ut
terra

(e) *l. c.* §. *V pag.* 11.

terra quædam, dira eiusmodi ex annonæ c
te redundante fame, prematur, ac terra Iſ
tarum, ut proxime ei adhærens regio, nullu
de perſentiſcat incommodum, aut eandem
experiatur, quam confinis ipſi terra, calamit
Id nobis potius probabile videtur, quod, lic
dæi, quemadmodum communiter de Iſr
creditur, ſeptem annorum fame fatigati non
famem tamen quandam per tres quatuorve a
ſint paſſi.

Sic autem & *Tarnovii* & *Deckeri* obiect
nobis non obſtant. Bellum illud dirum,
Propheta noſter *Cap. II* populo minitatur,
tamen diſcrimina tantum non omnia a p
tentibus Iudæis avertenda erant, nullum aliu
ſpicit bellum, quam quod *Ioſaphatus* adv
Moabitas, Ammonitas, & Idumæos, geſſit. I
hi populi Iudæis maximam partem ab ac
ne (f). Unde quoque facile intelligi poterit,
Ioel ſibi velit cum *aquilonari* iſto, *Cap. I*
commemorato. Veniebant autem contra Iu
cum tanto armorum ſtrepitu, ut his utique
lum diriſſimum formidandum eſſet. Sec
pulus ad exemplum regis pœnitentiam a
Deumque ieiuniis & precibus placabat. Qu
cto, *Ioſaphatus* cum ſuis, hoſtes vix adortus,

(f) De Ammonitis patet hoc ex ſitu, quem regior
rum adſcribit *A. Relandus* in *Palæſtina pag.* 1
Moabitis idem cognovi ex Mappis quibusdar
graphicis, inprimis ex ea, quam ex Archetypo
Herm. von der Hardt delineato, calamo deſc
poſſideo.

t, aut fuſos illos prius vidit, quam aggredere-
prout hæ circumſtantiæ, a *Ioele Cap. II* prædi-
2 Chron. XX prolixius narrantur.

Quæ *Cap. III, 7 ſeq.* habet vates noſter, ap-
ne coincidunt cum ſtatu Iudæorum ſub *Iora-*
ubi Philiſtæi & Arabes invaſerunt & ſpolia-
t Iudæam, ac in ea Hieroſolymam, prole re-
cæſa, omnibusque theſauris ablatis. Qui qui-
n hoſtes, licet a Deo excitati eſſent, crudelita-
ı tamen atque tyrannidem in Iudæos nimis
ebant. Reprehenduntur ergo a Propheta ali-
ando propterea in valle Ioſaphat, hoc eſt, mo-
eodem, quo hoſtes in valle Engeddi cecide-
nt (g), iudicandi. Et quis iam eſt, qui ex har-
onia vaticiniorum *Ioelis* cum hiſtoria, *2 Chron.*
I & XXI deſcripta, ſatis abundeque non intelligat,
lis ætatem in tempora *Ioſaphati* & *Iorami*, re-
m Iudæ, incidere? Quis non perſpicit, princi-
m horum res geſtas optimum quaſi commen-
ium in libellum *Ioelis* ſuppeditare, cum cetero-
m regum hiſtoria, ad quorum tempora vatici-
ı *Ioelis* vulgariter referuntur, ad explicationem
s non æque collineent (h). Iam examinen-

 tur

(g) *2 Chronic. XX, 2, 24.*

(h) Hæc dum ſcribimus, ecce! in manus venit Celeb. D. *Baueri Introductio in Prophetiam Ioelis*, ex qua maximo cum gaudio intelleximus, nos, quod ad *Ioſaphatum* attinet, eundem habere conſentientem. Verum in eo ſaltem eſt, ut probet, totum vaticinium ad tempora *Ioſaphati* eſſe referendum, cum nos, ob maiorem parallelismum cum hiſtoria, libellos ultimos *Ioelis* ad *Iorami* tempora retulerimus. Hypotheſi tamen no-

tur noſtræ, quas circa nomen & ætatem I
fecimus, obſervationes, & quid iam de aux
epiſtolæ, ad *Ioramum*-datæ, dicemus? Num
noſter is fuit, aut *Elias Thisbites*? Si noſtrum
ſcis iudicium, Lector benevole, fallimur, aut co
tius erit, ſcriptum hoc *Ioeli* tribuere, quam
Thisbiti. Prior enim ſententia ex iis, quæ
usque diſputavimus, maximam probabilitatis
ciem induit, in eaque omnia plana ſunt ac
ſpicua. Poſterior vero inſuperabilibus pren
difficultatibus, & plurima ſupponit incon
magis ac ficta, quam conſonantia atque pro
Ut res uno quaſi obtutu ſe nobis offerat, re
mus breviter ac conferamus ſententias. Qui
Elia Thisbite diſputant, præter alia, poſtulata
gis, quam demonſtrata, hæc ſupponunt mo
ta: ſcilicet, quod *Elias*, Propheta, in Iſrael qu
& verbis & factis clarus, in Iudæa autem no
dem cognitus, epiſtolam quandam ad *Ioramun*
ſerit minis refertam; quod eandem, cum a
in terris verſaretur, exaraverit, atque cuidam
crediderit, qui *Ioramo* olim eam redderet;
eiusmodi denique vir, cui *Elias* ſuam concre
rit epiſtolam, tanta apud *Ioramum* fuerit au
tate, ut hic de theopnevſtia libelli huius du
non potuerit. Nos autem aſſerimus, *Ioelen*
tempore *Iorami* vaticinabatur in Iudæa, per
rius dicta, eundem eſſe *Eliam*, cuius epiſto

noſtræ ſagaciſſimus hic ſacrorum oraculorum
tor multum affundit luminis, ideoque, circa ha
teriam *Introductionem* eius conſuluiſſe, nemini
nitebit.

mo fuit tradita, atque id tantum nobis expetiis, quod facile concedi poteſt, vatem noſtrum o more Iudæorum ob unam eandemque utriusque vocis ſignificationem & *Ioelem* & *Elijahu* ctum eſſe. Aequa lance utramque perpendant ntentiam eruditiſſimi ſacrarum literarum ſcrutatores, &, quam probabiliorem iudicabunt hypoeſin, illi inhærebimus. Linquimus iam vatem, piſtolæ ad *Ioramum* datæ auctorem, filumque rumpimus, memores illius μέγα βιβλίον, μέγα κακόν, nihilque magis optamus, quam ut cum lectore benevolo ſit in perpetuum
יהוה אל.

II.

IO. CHRISTIANI BIEL,

PAST. AD VLR. ET IOH. BRVNSVIC.

OBSERVATIO
AD VERBA EZECH. XVI, 8,
ואפרש כנפי עליך
ET EXPANDI ALAM MEAM SVPER TE.

ARGVMENTVM.

In contextu Deus fœdus, quod cum populo Iſraelitico inierat, tanquam fœdus matrimoniale deſcribit, & phraſes a ritibus nuptiarum deſumit. Hebræi, matrimonium ineuntes, iuramen-

to illud firmarunt. Ita & Græci & Ron
Theocritus *illuſtratus.* Heſychii *emendati*
mata. II. *Deus alias etiam de nuptiis loqu*
cum populo ſuo celebratis, & Iſraelitæ, ad
confugientes, & a Deo deſciſcentes, ſcorta
adulterari *dicuntur.* Ier. II, 2, *expon*
כלולות *non* ſponſalia, *ſed* nuptias, *ſign*
ut apud LXX τελείωσις. III. IV. *Uxore*
centes, alas ſuas in illam expandere diceb
Ruth. III, 9, *explicatur.* כנפים *aliq*
oras, *vel* extremitates, veſtium *ſignifican*
Græcis πτερύγια. *Veſtes pro ſtragulis*
adhibitæ. Sub pallio, læna, vel chlamyde
ius olim dormiviſſe dicuntur, qui una c
dormiverunt. Euripides *dilucidatus.*
Carpzovius & Th. Haſæus *notati.* V. V
ſus verborum Ezech. XVI, 8, *declaratur.*

I.

Verba: ואפרש כנפי עליך, & *expand*
meam ſuper te, inter alia loquebatur a
lum Iſraeliticum Deus, cum fœdus illi in men
revocaret, quod cum illo olim inierat, q
tanquam fœdus matrimoniale illi ob ocu
nebat. Sic enim verbis ſtatim ſeque
נ לך ואבוא בברית אתך נאם אדני
יהוה ותהי לי: *Et iuravi tibi, & ini*
tecum, inquit Adonai Iehovah, ut eſſes mihi
poſtrema verba, *ut eſſes mihi,* bene expe
Seb. Schmidio: ut eſſes mihi in uxorem. S
ſis alias de fœminis, quæ nubunt viris, &

ı fiunt, occurrit *Lev. XXII, 12:* *Et filia ſa-*
:is, כי תהיה לאיש, *ſi fiat viro,* ſcilicet in
:m, vel *nubat viro.* Vid. & *Num. XXX, 7,*
XIV, 20, & conf. *Ezech. XXIII, 4,* ubi Deus
raelitis, ſub nomine *Obola* & *Oboliba*, dua-
ſororum, repræſentatis: ותהיינה לי, *& fie-*
mihi, ſcilicet in uxores, *& pariebant filios &*
. Cumque Deus, ea occaſione, qua fœdus
populo Iſraelitico feciſſe ſe dicit, ut ſibi eſſet in
em, etiam illi *iuraviſſe* teſtatur, procul du-
lludit ad conſuetudinem, qua Hebræi, ma-
)nium ineuntes, ad mutuum amorem & fi-
iuramento ſe obſtrinxerunt. Vide *Malach.*
, ubi Deus ſe *teſtificatum* eſſe *inter Iudæum*
:orem eius propterea dicit, quod ille coniu-
, cum illa initum, iuramento confirmaverat,
teſtem Deum invocaverat, ſe infidelem illi
:uturum eſſe. Conf. *Ier. XLII, 5,* unde pa-
quod iurantes teſtem Deum invocaverint.
& fœdus matrimoniale *pactum Dei*, ſive
um, dicitur *Prov. II, 17.* Vide *Geierum* ad
Eadem conſuetudo & apud Græcos obtinu-
[nde enim puella apud *Theocritum Idyll.*
II, 34, ad *Daphnidem:*

ıνυε· μὴ μετὰ λέκτρα, λιπὼν ἀέκυσαν, ἀ-
πέλθῃς.

ra igitur, ne poſt concubitum abeas, invitam
relinquens.

)*aphnis* reſpondens *v. 35:*

ι' αὐτὸν τὸν Πᾶνα, καὶ ἤν ἐθέλῃς με διῶξαι.
per ipſum Pana, etſi me velis abigere.

 Μ'αὐ-

Μ' αὐτὸν τὸν Πᾶνα, *per ipſum Pana*, ibi eſt for-
mula iurandi, ut apud *Ariſtophanem Plut. v.* 10..
μὰ τὴν Ἀφροδίτην, *per Venerem*, & *v.* 1071: μὰ
τὴν Ἑκάτην, *per Dianam*, & *Conc. v.* 155, μὰ
μὰ τὼ Θεὼ, *per Pollucem & Caſtorem.* Obiter
inde firmare liceat emendationem *Scaligeri* &
Palmerii, qua apud *Heſychium* pro Μὰ τὼ ...
quod exponitur ȣ̓ μόνον γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ ἄνδρες
ὤμνυον, *non ſolum mulieres, ſed etiam viri, ita iu-
rabant*, reponunt: Μὰ τὼ Θεώ. Sic & apud
*Achillem Tatium de Clitophont. & Leucipp. Amor.
Lib. V pag.* 123 *ſeq. Clitophon* de ſe ipſo & *Me-
lite*, ſponſa ſua: Τῇ δ' ὑϛεραίᾳ συνέκειτο ἡμῖν εἰς
τὸ τῆς Ἴσιδος ἱερὸν ἀπαντῆσαι, διαλεξομένοις τι
ἀλλήλοις καὶ πιϛωσομένοις ἐπὶ μάρτυρι τῇ Θεῷ.
Συμπαρῆσαν δὲ ἡμῖν ὅτε Μενέλαος καὶ ὁ Κλει-
νίας ὀμνύομεν, ἐγὼ μὲν ἀγαπήσειν ἀδόλως, ἡ δὲ
ἄνδρα ποιήσασθαι, καὶ πάντων ἀποφῆναι δεσπό-
την. *Poſtridie vero convenit inter nos, in tem-
plum Iſidis nos conferre, ibique, teſte Dea, colloqui,
&, quid inter nos futurum eſſet, confirmare. Una
vero nobis aderant & Menelaus & Clinias. Iu-
ravimus, ego quidem, me ſincere illam amaturum,
illa vero, me ſibi coniugem habituram, rerumque
ſuarum omnium dominum habituram.* Vide &,
quæ de Romanis obſervat *Lydius de Iuram. Cap.* I
pag. 257. Sicuti autem Deus *Ezech. XVI*, 8, fœ-
dus, quod cum populo Iſraelitico iniit, tanquam
fœdus matrimoniale ob oculos ponit, ita & *verſ.
ſeq.* phraſes e ritibus deſumit nuptiarum. Vide
*Theodori Haſæi Exerc. de Baptizatis, Chriſtum in-
dutis,*

tis, in *Bibl. Brem. Claſſ. IV pag.* 1037, & *Ezech.* *anhemii Not. in Ariſtoph. Plut. v.* 529, 530.

II. Alias etiam Deus de nuptiis loquitur, cum po-
lo ſuo celebratis. Ita *Ier. II, 2: Recordor tibi* *etiam iuventutis tuæ, amorem* כלולתיך *nupti-* *um tuarum*, hoc eſt, recordor in emolumentum um, (conf. *Lev. XXVI, 45, Pſalm. CVI, 45,*) nitam gratiam inveneris in oculis meis tan-
m pulchra, puella in iuventute tua, (conf. *nt. V, 27, 28,*) & quo te amore complexus ſim nf. *Devt. XXXIII, 3,*) eo tempore, quo nuptias m quaſi celebravi, & matrimonium conſum-
ri in fœdere, quod tecum feci in monte Sina. icographi & interpretes recentiores, quos vidi, כלה *deſponſationem, ſponſalia*, interpretan-
Sed, cum vox originem trahat a כלל, *per-* *t, conſummavit*, malim vocem illam de *nupti-* xponere, quibus matrimonium conſummatur. ent explicationi illi LXX, qui verba: אהבת כלולי, reddunt: *ἀγάπης τελειώσεώς σου*. Nam *τελείωσιν* ibi pariter *nuptias* intelligere viden-
; ſiquidem & Græcis alias *nuptiæ τέλος*, & *γά-* *τέλος*, & *nubere, matrimonium inire, τελει-* *σθαι*, & *ſacrificium ante nuptias προτέλεια*, di-
atur. Vide, ſis, *Specimina* mea *Novi Theſ. Phi-* *pag.* 99. Cumque Deus, tanquam maritus iugem, populum Iſraeliticum ſibi copulaverit; e ad idola confugientes, & impietate a Deo ciſcentes, fœderisque adeo coniugalis obliti, *tari* & *adulterari* in Scripturis dicuntur, & s tanquam ad zelotypiam provocatus deſcri-

bitur. Vide *Glaſſium Philol. Sacr. Lib. V Tr. I Cap. 9 pag. 1648*, & *Cap. 12 pag. 1838*, & *Cap. 1 pag. 1555*.

III. Cúm igitur Deus *Ezech. XVI, 8*, fœdus, quod cum populo Iſraelitico olim inierat, tanquam fœdus matrimoniale repræſentet, & alias etiam de nuptiis locutus ſit, cum populo ſuo celebratis, nullum eſt dubium, quin in verbis: *Et expandi alam meam ſuper te*, ſimile deſumſerit ab illis, qui, cum uxorem ducerent, vel fœminam in ſori ſociam reciperent, alas ſuas in illam expandere dicebantur. Locus eam in rem illuſtris eſt *Ruth. III, 9*, ubi *Rutha*, connubium *Boaſi* petens, quod iure propinquitatis ſibi debere exiſtimabat, illum his verbis compellaſſe legimus: אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך כי גאל אתה: *Ego Rutha ſum, ancilla tua, expandas igitur alam tuam ſuper ancillam tuam, quia propinquus tu meus es.* Aſſentior *Piſcatori*, *Clerico* in *h. l.* & *Lakemachero Obſ. Philol. Part. IV pag. 86*, aliisque, qui per כנף ibi *oram veſtimenti*, vel *pallii*, intelligunt; ſiquidem alias etiam *oræ*, vel extremitates, veſtium, כנפים, *alæ*, in Scripturis vocantur. Vid. *Num. XV, 38*, *Devt. XXII, 12.* Hinc etiam Gloſſæ in Octateuch. apud *Fabricium* in *Bibl. Græc. Vol. X pag. 65* Πτερύγια, (qua voce LXX כנפים *Num. l. c.* reddunt,) interpretantur *φάρσια τῶν ἱματίων*, *extremas partes veſtimentorum*. Conf. *Agg. II, 13*, ubi כנף Alexandrinis exponitur *τὸ ἄκρον*, *extrema pars.* Sic & apud *Heſychium* Πτερύγια ſunt *τὰ ἄκρα τῶν ἱματίων*,

ım, extrema veſtimentorum. Apud eundem πτέ-
γες explicantur *μέρος χιτῶνος, τὰ περὶ τὰ
ἄσπεδα, pars tunicæ, partes, quæ circa fimbrias.*
ınf. & *Heſychium* in *Θετταλικὰ πτερὰ*, *Bon-
rium* in *Num. l. c. Salmaſium de Pall. pag. 111*
. & *Braunium de Veſt. Sacerd. Hebr. Lib. II*
ɒ. 5 *§. 410.* Itaque *Rutha*, a *Boaſo* petens, ut
ın ſuam ſupra ipſam expanderet, hoc ſibi vole-
, ut extremitates veſtimenti, vel veſtem ipſam,
qua ſynecdochice accipi poteſt, ſupra ipſam
ıanderet, atque ita in tori ſociam acciperet.
IV. Cur autem hoc ita exprimeret, *primo* qui-
n. duplicem rationem reddi poſſe, doctiſſimus
temacherus l. c. exiſtimat. Quodſi enim hoc
angulo veſtis, & ſynecdochice de *veſte tota*, ac-
ıeris, *alam ſuper aliquem expandere* idem eſſe
:uit, ac *veſtibus ei proſpicere;* at, ſi alæ notioni
ıæreas, eandem formulam tropice ſignificare
tegere, *tueri*, & *ab iniuriis defendere.* Et,
umque mariti erga uxorem eſſe officium, docet.
inde vero cogitans, quod *ala Devt. XXIII, 1,
XXVII, 20*, de *ſtragula lecti* exponi poſſit, vi-
n dici poſſe alam ſuam ſupra fœminam expan-
re, exiſtimat, ſi eam ſub ſtragulam ſuam in to-
n reciperet, atque adeo *Rutham*, petentem, ut
m ſuam ſupra ipſam expanderet *Boaſus*, ſtra-
la eius tegi voluiſſe, hoc eſt, lecti ſociam, con-
ȝem, fieri. Atque hæc ſimplicior mihi cum
o explicandi ratio videtur. Eamque & aliis
:e illum iam placuiſſe, ex *Polo*, & Cl. *Michaelis
notat. in h. l.* conſtat. Mirum vero eſt, Viros
doctiſ-

doctiſſimos ad confirmandam illam non memo- raſſe, quæ de veſtibus, pro ſtragulis olim adhibi- tis, in ſacris & profanis monumentis reperimus. Sic enim *Iud. IV, 18, Iael Siſſeram*, ad ipſam in tentorium ſecedentem, texiſſe dicitur שמיכה, quod LXX interpretantur *ἐπιβόλαιον*, qua voce alias מעיל, *pallium*, reddit *Theodotion 1 Sam. XXIV, 12. Polluci* vero etiam *Lib. VI ſegm.* .. inter ſtragula lecti *ἐπιβόλαια*, & *Lib. X ſegm.* 41 *ἐπιβλήματα, περιβόλαια, ἐφεςρίδες, χλαῖναι*, re- feruntur, quia veſtimentis illis pro ſtragulis olim uſi ſunt. Hinc ſcriptoribus Græcis ſub pallio, læna, vel chlamyde, alicuius dormiviſſe dicuntur, qui una cum illo dormiverunt. *Philoſtratus Epiſt.* 44: *Ἦν πτωχὸς ὁ Σωκράτης, ἀλλ' ὑπέτρεχεν αὐτῷ τὸν τρίβωνα ὁ πλούσιος Ἀλκιβιάδης. Erat pauper Socrates; attamen pallium eius ſubibat di- ves Alcibiades.* De qua re & *Athenæus Lib. V pag. 219: ὡς Ἀλκιβιάδης συνεκοιμήθη ὑπὸ τὴν αὐτὴν γενόμενος χλαῖναν, ut Alcibiades cum eo dormiverit ſub eadem læna.* Sic de *Helena*, cum *Menelao* cubitum eunte, *Theocritus Idyll. XVIII v. 19:*

Ζανός τοι θυγάτηρ ὑπὸ τὰν μίαν ὤχετο χλαῖναν.

Iovis tibi filia ſub eandem tecum venit lænam.

Sic in *Trachiniis Sophoclis v. 540 Deianira* de ſe & *Iola*, cum *Hercule* dormituris:

Καὶ νῦν δύ' οὖσαι μίμνομεν μιᾶς ὕπο Χλαίνης ὑπαγκάλισμα.

Et

Et nunc nos duæ exſpectamus ſub una
Lana amplexum.

...t *Meneelides* de *Bacchide* apud *Alciphronem* *ib. I Epiſt. 38 pag. 176:* Ὑπὸ τοὐμὸν ἠγάπα κοιμωμένη χλανίδιον, *contenta erat, ſi ſub mea lana* ...*rmiret.* Vide ad *h. l.* notas Cl. *Bergleri.* Inde cem accipiunt verba *Euripidis* apud *Stobæum* ...*rm. LXXII pag. 404,* ubi pater filiam ſuam nuuram ita alloquitur:

Ὅταν ὑπ' ἀνδρὸς χλαῖναν εὐγενοῦς πέσῃς,
Τὰ δ' ἄλλ' ἀφεῖναι μηχανήματ' ἀνδράσιν.
Cum vero ſub egregii viri lana decubueris,
Reliqua ſtudia viris relinquas.

...octiſſ. *Io. Benedictus Carpzovius* Diſſ. *de Chup...* *Ebræorum Cap. II §. 10* putat, non tam ovum ...*ro*, quam hanc loquendi formulam, in verbis ...oetæ, ſimilem eſſe ritui Hebræorum, quo ſpon...s parte veſtis, *Talles* dictæ, in nuptiarum ſo...nnibus ſponſam obnubilat. Eiusque ſententi...n amplectitur Cl. *Theodorus Haſæus Exerc. ad* ...*al. III, 27,* in *Bibl. Brem. Claſſ. IV p. 1035.* Sed, ...ti ex locis, ante adductis, manifeſtum eſſe puto, ...uod *ſub lana alicuius dormiviſſe* dicti ſint illi, ...ui una cum aliquo dormiverint, ita nullus dubi...o, quin apud *Euripidem* phraſis, ὑπ' ἀνδρὸς χλαῖναν πίπτειν, non alium ſenſum habeat, quam ...*b viri lana decumbere*, vel *tori eius ſociam eſſe.* ...uemadmodum & alias ritus illius Iudaici apud ...ræcos nec volam, nec veſtigium, reperimus.

Imo

Imo non immerito ille recentior videtur Cl. *Michaelis* Not. ad *Ruth*. *III*, *9*.

V. Hactenus me ſatis oſtendiſſe, autumo, quod verba *Ruthæ*, quibus a *Boaſo* petebat, ut alas ſuas in ipſam expanderet, commodiſſime ita poſſint accipi, velit ipſam in tori ſociam recipere, & quod hoc ipſum phraſi illa expreſſerit, quia olim veſtimentis exterioribus pro ſtragulis uſi ſint, atque adeo viri veſtimenta ſua in fœminas expanderint, ſi coniugium cum illis ineuntes, in tori ſocias easdem receperint. Cum ergo in verbis Dei apud Prophetam: *Et expandi alam meam ſuper te*, procul dubio ſimile inde deſumtum ſit; hæc etiam non alium ſenſum habere poſſunt, quam quod Deus populum Iſraeliticum, tanquam maritus coniugem, arctiſſime ſibi copulaverit, quod tanquam in toro ſub una veſte ſtragula amplexibus ſuis illum dignatus ſit, ita ut ſingularem eius amorem expertus, & ad intimam conſuetudinem eius perveniens, Dominum paulo penitius cognoſcere potuerit. Conf. *Exod. XXIV*, *9*, *10*, *11*. Ex *h. l.* enim patet, quod populus Iſraeliticus eo tempore, quo Deus fœdus coniugale cum illo conſummavit, in ſenioribus ſuis tanquam in thalamum admiſſus ſit ad propius cognoſcendum Deum ſuum. Conf. & *Hoſ. II*, *20*, & quæ ad *h. l.* notavi in *Specim. Nov. Theſ. Philol. pag. 71*.

VI. Sicuti autem Deus ille Iſraelis, quem populus Iſraeliticus in ſenioribus ſuis poſt conſummationem fœderis propius cognoſcebat, nemo

alius

:at, quam filius Dei, qui illum ex Ægypto
at, qui in montem Sina deſcenderat, qui
egis ibi coram auribus populi per tonitrua
ıs fuerat, *Exod. XX, 1, 2, Pſalm. LVIII, 8,*
r. XII, 26, quique ſenioribus populi ſui ſub
ıa ſpecie ſe conſpiciendum præbebat, *Exod.*
10, ad præfigurandum, quod humanam ali-
› naturam aſſumturus ſit; ita ſub alæ, vel ve-
æ ſymbolo procul dubio propoſuit perfe-
am iuſtitiam, quam ut Θεάνθρωπος activa
iva obedientia ſua hominibus acquirere
uerat. Hæc enim alias מעיל צדקה, *pal-*
uſtitiæ, dicitur, & ut veſtis Eccleſiæ lau-
qua peccati & corruptionis eius nuditas te-
Vid. *Ieſ. LXI, 10, Zach. III, 4, 5, Apoc.*
, *XIX, 8.* Et hanc alam, hanc veſtem, ſu-
ıer populum Iſraeliticum expandit, hac *mu-*
n eius, legis manifeſtatione revelatam, *ope-*
:um *Moſes*, prælecto libro fœderis coram
›, ſuper eundem ſparſit ſanguinem fœderis
ificiis vitulorum, *Exod. XXIV, 8, Hebr. IX;*
ım enim per fidem in ſanguinem Chriſti,
ıe illo adumbratum, peccatis mundati, &
iuſtitiæ Chriſti participes facti ſunt.

III.

PETRI ZORNII,

IN GYMNASIO THORVNENSI RECTORIS,
OFESSORIS PRIMARII, ET BIBLIOTHECAE
PVBLICAE PRAEFECTI,

DIS-

DISSERTATIO
DE
במות,
SIVE MAVSOLEIS VETERV[M]
EBRAEORVM,
POSTHVMA.

I.

Vox במה locum ſæpius deſignat excelſun[m] a natura, ſive arte, (præſertim cum במ[ה] ſtinguitur a גבעה, *colle*, ut 2 *Chron. XXVII*[I] factum aggeſtumque, rem item ſublimem (1) minus ſtructuram in altum aſſurgentem, ſ[pecia]tim *Mauſoleum*, & *ſumtuoſum aliquod ſe[pulcrale] monumentum*. Atque hanc poſtremam ſigni[fica]tionem licet adhuc non obſervaverint Lexic[ogra]phi; manifeſtam tamen eſſe putamus ex hoc [Eze]chielis loco *Cap. XLIII*, 7: *Fili hominis*, vi[de lo]cum *ſolii mei*, & *locum plantarum pedum me[orum]* (templum Hieroſolymitanum,) *ubi habitabo i[n me]diis Iſraelitis in perpetuum. Nec polluet a[mplius] domus Iſraelitarum nomen meum ſanctum* [(ae]dem nomini meo conſecratam) *cum ipſa*[...] *reges eius ſcortatione ſua*, *aut propter cad[avera] regum* (in loco vicino condita) *monumenti*[...] Dum cum *Antonio Bynæo* (2) & *Io. Gothof*[...]

1) Sic במתי ים *Iobi IX*, 8, ſunt *fluctus maris*, [...] ſublime feruntur; במתי עב *nubes excelſa*[...] *XIV*, 15.

2) *Von dem gecreutzigten Chriſto Cap. XX* [...] *pag.* 795.

macbero,3) במותם *monumentis ſuis* vertimus, diſ-
dimus quidem ab interpretibus omnibus, quip-
: qui במות de locis acceperunt editis, in quibus
:rificia offerebant, ſed non ſine ratione id facimus.
:mpe id potiſſimum ſermone hocce dolet vir,
echieli in viſione loquens, Reges Iudæorum non
ſſe veritos in templi, ſedis illius divinæ, vicinia,
in arce Zionis, quæ monti Moriæ Xyſto, ex
le interiacente educto, iuncta erat, fœda perpe-
:e facinora, deceſſorumque ſuorum condere ca-
'era: non reputantes, violari hoc ipſo ſanctita-
i templi, ac reverentiæ, eidem debitæ, officium.
Davides ipſe in civitate ſua, hoc eſt, in Zione,
regia, e regione montis Moriæ ſepultus eſt
eg. *II*, 10. Sepulti etiam ſunt Reges Iudæ ce-
i plerique, *Salomo*, *Rehabeam*, *Abiam* & *Aſſa*,
aphat, *Ioaſus*, *Amazias*, *Uſias*, *Iotham*,
haſus, & *Hiskias*, qui in ſuperiori parte monu-
:nti *Davidici*,4) hoc eſt, במעלה קברי בני דויד,
Acha-

Obſervationum philologicarum Parte VIII Obſervatione V §. *II*.

Chronicorum XXXII, 33: Eſt autem *Hiskias in ſuperiori parte monumenti Davidici* repoſitus, quod forte loculi inferiores jam eſſent repleti omnes. Alii putant, id ſingularis honoris cauſa cadaveri *Hiskiæ* eveniſſe. Nempe enim Iudæis in Bavakama, uti obſervant *Guilielmus Schickardus de Jure regio Cap. VI Theorem. XIX pag.* 173, & *Martinus Geierus de Luctu Hebræorum Capite III* §. *XIII*, verba textus de *Hiskia*, *honore ipſum affecerunt*, innuunt, cœtum ſcholaſticum congregaſſe ad ſepulcrum ejus, hoc eſt, ſtudioſos, ut diſcerent ibi Scripturam, quia multiplicavit Legem in Iſrael, adeo, ut, cum explorarent profectus a Dan usque ad Beerſebam, non reperiretur ullus vir, aut mu-

 lier,

dicitur repoſitus. Ex *Hiskia* autem ſucceſſor neminem amplius eodem in monumento co tum fuiſſe legimus, forte quod ſpatium ſuper nullum, vel quod maluiſſent illi in ſepulcri quiescere peculiaribus, ipſorum cura factis, templo propiora etiam fuiſſe videntur, quam D *dicum. Manaſſe* certe, huiusque filius *Amon* i palatium ſuum in horto *Uſæ* humati ſunt *2 R XXI, 18, 26*, humatus etiam eſt *Ioſias*. Nam *ſepulcra patrum*, in quibus corpus illius abdi dicitur *2 Chronic. XXXIV, 24*, utique illa *Am* & *Manaſſis*, quos parentem avumque habu *Ioſias*, indicari exiſtimamus. Liquet igitur ex פגרי מלכים, ſive Reges Iudaicos vita funé ad

lier, imo ne parvulus quidem, aut puella, qui exercitati eſſent in diſcrimine puri & impuri *Pa pom. XXX, 5*. Nimium ſolebant Judæi *Syna ſuas & ſcholas ad ſepulcra Prophetarum & ſa rum virorum condere*, uti, præter *Joannem B nium Selectorum Sacrorum Libro V Exercit ne VII §. XII pag. 777 ſeq.* alii viri obſervarunt, quos laudavimus in *Bibliotheca ſtra antiquaria & exegetica pag.* 1002. Reliq eſt, ut addamus *Jo. Jac. Schudtii Obſervation den Jüdiſchen Merckwürdigkeiten Libro VI C XXXVII §. VI pag. 347: Die Rabbinen, wenn ſie ſchen, worinn doch die im Tod dem Hiskiæ erwi Ehre beſtanden, wann es heiſt:* und Hiskia entſ mit ſeinen Vætern, und ſie begruben ihn über Græber der Kinder David, und gantz Juda, un zu Jeruſalem, thæten ihm Ehre in ſeinem T 2 *Chronic.* 32, 33, *ſagen, daſs unter andern ſolc wieſene Ehre darinn beſtanden, daſs ſie* das G buch auf ſeinen Sarg geleget, und geſagt, *(der verſtorbene Kænig Hiskias) hat gehalten, in dieſem (Geſetzbuch) geſchrieben iſt.* Conf *ſtoriam* noſtram *Bibliorum, ex Ebræorum diebus & ieiuniis illuſtratam, Capite IX not. 36.*

modum prope jacuiſſe ab æde divina, ſicuti &
ivis inhabitaverant. Ad quam habitationem,
: apud *Ezechielem* ſequuntur, pertinent: *dum*
ierunt limen ſuum (arcis ſuæ, in monte Zione,)
ta limen meum (templi in monte oppoſito Mo-
) *& poſtem ſuum prope poſtem meum*, ſicut *pa-*
r tantum eſſet *inter me & illos: profanarunt*
nomen meum ſanctum factis ſuis deteſtandis,
e commiſerunt; quocirca & conſumſi eos ira
a. Poſthac vero longe aliter actum iri, ſimul
ntiatur. Fore enim, ut tum ab aliis facinori-
s pravis abſtineant Iudæorum Reges, tum a cor-
ribus regiis in loco ædi ſacræ vicino ſepeliendis.
nc vero rem ovebunt ſcortationem ſuam & cada-
ra regum ſuorum a me, condi hæc iubebunt pro-
l ab æde mea. *Habitabo igitur inter eos per-*
uum. Ceterum ex verbis *Petri* Apoſtoli *Acto-*
n II, 29, conſtat, *Davidis* μνῆμα, ſive monumen-
n ſepulcrale, Hieroſolymis celebre olim exſtitiſ-
præterea admiratione dignum, quod, a *Tito*
itate funditus exciſa, nihilo minus idem ſepul-
um remanſerit integrum, nec niſi temporibus
driani, uti ex *Dione Caſſio* 5) apparet, ſponte

P 2 cor-

Libro LXIX Hiſtoriæ Romanæ, ubi de Judæis ab *Hadriano* Imperatore gravi clade affectis, *pag.* 794: Eorum, qui fame, morbo, & igni, interierunt, infinita fuit multitudo, ita ut omnis pæne Judæa deſerta relicta fuerit, καθάπερ πȣ καὶ πρὸ τȣ͂ πολέμȣ αὐτοῖς προεδηλώθη. Τὸ γὰρ μνημεῖον τȣ͂ Σολομῶντος, ὃ ἐν τοῖς σεβασμίοις ȣ̓͂τοι ἄγȣσιν, ἀπὸ ταυτομάτȣ διελύθη τε καὶ συνέπεσε. Id eis, antequam bellum gereretur, fuerat denuntiatum ex eo, quod *monumentum Salomonis*, quod

corruerit. Neque vero id ita accipiendum eſſe quaſi ſolo adæquatum, ſed tantum aliqua ex parte collapſum, fuerit. Nam *Hieronymus*, ad *Marcellam* ſcribens, hortatur illam, *ut ſecum in Davidis Mauſoleo oret.*

II. Inter iſtiusmodi במות, ſive *Mauſolea, veterum Ebræorum* referas illud quoque Mauſoleum *Sebnæ*. Etenim hic ſibi exſcindi curaverat *ſepulcrum* מרום *altum*, ſive altitudinem, non in excelſo tantum loco, ſed & in altum, eductam. Divinæ autem diræ in *Sebnam* leguntur apud *Eſaiam XXII, 16*, quas ſatis luculenter explanavit *Samuel Bochartus*. 6) Mauſoleum quoque illuſtre apud Ebræos

quod illi ſumma reverentia colunt, ſua ſponte diſſolutum corruerat. Hæc ille. Obſervat autem *Baronius Tomo I Annalium Eccleſiaſticorum ad A. C.* ... *num.* 246, a *Dione* commemorari monumentum *Salomonis*, etiamſi *Davidis* fuerit, quia uterque in eodem monumento erat conditus.

6) *Parte II Hierozoici Libro I Capite XVI pag.* 118: Propheta *Sebnæ* dicit: יהוה מטלטלך טלטלה גבר, *Dominus deportabit te deportatione, o Vir.* Alii, deportatione viri, id eſt, inquiunt, virili, forti, vehementi. Sed hæc verſio duo habet incommoda: unum, quod hujus locutionis nullum profertur exemplum; nam, cum alibi legimus *viam viri, redemtionem viri, doctrinam viri*, nemo eſt, qui vehementiam intelligat. Sed ſolum inde colligimus, vel in viro hæc eſſe, vel a viro eſſe profecta. Ita deportatio viri nihil eſſet, quam qua vir deportat, aut deportatur, quod valde eſſet dilutum. Præterea deportatio viri Hebraice diceretur טלטלת גבר, non טלטלה. Quis enim concefferit, quod hic nonnulli aſſerunt, He finale in טלטלה eſſe epentheticum, non fœminini notam, cum hoc quoque ſine exemplo ſit? Denique

[E]bræos hiſtoria ſubminiſtrat *gentis Haſmonææ*, do-
[c]ens, *Simonem* fratribus iuxta ac parentibus ſuis
[m]onumentum poſuiſſe magnificum, in oppido
[I]udææ Modin, vel prope illud. 7) Exſtruxit *Si-*

 mon

que accentus tiphcha in טלטלה ſuſpendit vocem, & prohibet, quo minus iungatur cum ſequente גבר. Omnino igitur גבר eſt in vocandi caſu, quaſi legeretur אתה הגבר, *O tu vir.* Quod *Aben Ezra* & *Kimchius* vere obſervarunt. Et multo ante Syrus interpres, qui ſic habet: *Dominus eiiciendo te eiiciet, o vir.* Hactenus *Bochartus.* Ante illum *Valentinus Schindlerus* in *Lexico Pentaglotto pag.* 174 iam pridem ſcripſerat: *Ecce Dominus proiiciet te proiectione, o vir, & operiet te operiendo.* Vocativum eſſe apparet ex accentu & forma abſoluta dictionis præcedentis. In eodem vaticinio apud *Eſaiam V,* 18, additur: *Volvendo volutabit volutatione* Dominus, כדור, *ſicut dur*, id eſt, *pilam ad turrem latam ſpatiis:* ibi ſcilicet כדור idem eſt, quod כגלגל in locis parallelis. Sic *Pſalmo LXXXIII,* 14: *Deus impone eos* כגלגל *ſicut pilam, ſicut ſtipulam coram vento.* Ex *Eſaias XVII,* 13: *Agitabitur ut gluma montium coram vento,* וכגלגל, *& ſicut pila coram turbine.* Huc pertinet ſcitum vetus, quo Dii dicuntur homines habere quaſi pilas, *quia Deus res noſtras celeri citatas turbine verſat.* Vide *Samuelem Bochartum Parte II Hierozoici Libro V Capite VIII pag.* 712. Quicquid autem ejus rei erat, *Sebna non ſolum Mauſoleo ſuo carere debuit in patria, ſed & extra illam in terra impura ſepeliendus erat, qua nulla fuit apud Iudæos gravior pœna ſecundum Amoſum VII,* 17, præſertim cum pulverem terræ ethnicæ ex contactu inquinare docuerint ſcholæ Scribarum. Vide *Ioannem Lightfootum* in *Horis Hebraicis & Talmudicis* in *Matthæi X,* 14.

[7)] 1 *Maccabæorum XIII,* 27, 28 *ſeq.* Confer *Ioſephum Antiquitatum Iudaicarum Libro II Capite VI* §. *V.*

mon ſupra ſepulcrum patris ſui fratrumque ſuorum monumentum, extulitque illud in altitudinem conſpicuam, fabricatum quidem ex lapide polito parte anteriori & poſteriori. Καὶ ἔςησεν ἐπ' αὐτ... ἑπτὰ πυραμίδας, *impoſuitque pyramidas* 8) *ſeptem*, unam contra alteram, patri & matri fratribusque quatuor, una ſibi reſervata. Adiecit his opera etiam alia, περιθεὶς ςύλες μεγάλες, καὶ ἐποίησεν ἐπὶ τοῖς ςύλοις πανοπλίας εἰς ὄνομα αἰώνιον, καὶ παρὰ ταῖς πανοπλίαις πλοῖα ἐπιγεγλυμμένα, columnis videlicet magnis circumpoſitis, ex quibus arma ſuſpendit, *æternæ memoriæ ergo*. Iuxta arma autem naves inſculpi curavit, quæ cerni poſſent ab omnibus, mare navigantibus. Hoc eſt monumentum illud, quod Modimis condidit, hodiernum ſuperſtes. Negat quidem R. *Simeon ben Gamliel*, 9) hominibus virtute excellentibus exſtruenda eſſe monumenta, quod verba eorum, ſive ſententiæ egregiæ, ab iisdem prolatæ, ſufficiant memoriæ conſervandæ; at quis non intelligit, haudquaquam ſententia hac vetare *Simeonem*, monumenta ſtrui viris juſtis, hoc eſt, ſapientia & virtute præditis, ſed hanc eius eſſe mentem, *memoriam virorum præſtantium minime interituram, etiamſi monumenta poſt mortem illis erigantur nulla.* 10)

Ce-

8) Vide de *Pyramidibus Ebræorum Henricum Valeſium* in *Notis ad Euſebium pag.* 28, & *Ioannem Nicolai* in *Tractatu de Sepulcris Hebræorum Libro IV Capite VI pag.* 246, qui Pyramides *Simonis*, paulo ante deſcriptas, ex Antiquitatibus magis magisque illuſtrat.

9) In *Gemara Hieroſolymitana ad Schekklim Cap. II fol.* 47 *col.* 1.

10) Videatur R. *Aſarias* מאור עינים. Conferantur etiam

Ceterum non prætermittenda erat obſervatio *Io-annis Iacobi Schudtii* in *den Iüdiſchen Merckwür-digkeiten Libro VI Capite XXXVIII §. III p. 364: Unſere Iuden zu Franckfurt verwenden nicht viel auf* Epitaphia *und* Grabſteine, *von den Amſterdam-mern auf ihrem Kirchhof zu Audekerke ſagt* Phil. von Zeſen *in Beſchreibung von Amſterdam p. 194, man ſehe da etliche altfränckiſche und erhobene Graeber, zu welchen man mit einer Treppe hinauf gehet.*

III. Tranſeamus nunc ad *Mauſoleum Serva-toris noſtri*, quod *Eſaias LIII, 9,* hiſce deſcribit verbis: Et dedit cum impiis ſepulcrum ſuum, & cum divite בְּמֹתָיו, *excelſa ſua*, hoc eſt, monumen-ta ſua. Pro בָּמוֹתָיו, mutato ָ in ſcheva præter morem: ideo in margine Maſoretæ annotant, non extare ſimile, (quod ſcilicet ſcheva habeat,) & vaf quieſcens deficere. Idem igitur ſunt קֶבֶר, *ſepul-crum*, & בָּמֹת, *monumenta, epitaphia, tumuli.* Hactenus *Valentinus Schindlerus*, cujus veſtigia premit *Antonius Bynæus.* 12) In præſenti audiamus

Martinus Geierus de Luctu Hebræorum Cap. VI §. X, Ioannes Nicolai de Sepulcris Hebræorum Libro IV Cap. I & II, & *Io. Henr. Hottingerus,* qui in *Cippis He-braicis* diverſæ formæ monumenta, viris inter Ebræos claris poſita, inæs inciſa exhibet.

) In *Lexico Pentaglotto* in voce בום.

) *Von dem gecreutzigten Chriſto Cap. XX §. XX pag.* 795: במתיו *iſt hier nicht* in ſeinem Tode, *wie es von vielen genommen wird, die darunter verſtehen,* er iſt geweſen, *ſondern es kommt von* במה, eine Hœhe,

Io. Gothofr. Lakemacherum: 13) vocem במתיו in-
terpretes, quos inſpicere mihi licuit, ad unum
omnes 14) Iudæi æque ac Chriſtiani habuerunt
pro plurali nominis מות, cui Præfixum ב junctum
eſſet; exponendumque duxerunt *in mortibus*, vel
in morte eius. At vero, voce במתיו ſignificari
aliquid, opinor, quod ad *ſepulcrum* pertineat, id-
que ex ipſa verborum ſerie apparere. Quodſi
enim mortem illa deſignare voluiſſet Propheta,
non dubitandum videtur, quin ante ſepulcri voca-
bulum poſuiſſet, ſervato ordine rerum naturali,
quo mors præcedit ſepulturam. Iam, quod con-
gruentius rei ſit, quam *cippus*, vel *monumentum ſe-
pulcrale*, non poterit fortaſſe reperiri. Quodſi
igitur huius ſignificationem non reſpuit vox
במתיו.

und heiſſt: und mit den Reichen ſeine Erhœhung,
das iſt, Grabſtætte, *wie das nicht allein die Meinung
Forſteri, Schindleri, Merceri, und anderer Chriſt-
chen Ausleger, ſondern auch einiger Iüdiſchen Meiſter,
iſt, welches* Aben Eſra *vorſtellt mit dieſen Worten:
Und da ſind ihrer, die ſagen, daſs das Wort* במתיו
heiſſe gleich, und du ſolt ihre Hœhen betreten, *und
verſtehen ein Gebæu, welches auf das Grab geſetzt
ward, und ſo wird* במתיו *ſeine Hœhe eben ſo viel ſeyn,
als* קברו, *ſein Grab.*

13) *Obſervationum philologicarum Parte VIII Obſervat. V.*

14) Præter *Antonium Bynæum* tamen hic audiatur *Samu-
el Andreæ* in Diſſertatione *de Paſſionibus Meſſiæ, ea-
rumque exitu & ſuccedente gloria, contra Abarbane-
lem:* hæc quoque crucem Interpretibus fixerunt eo
usque, ut punctationem ſolicitarent, & poſt *Aben Eſra*
quidam (quos inter *Oecolampadius*) pro במתיו
in mortibus eius, legerent, במותיו *excelſa eius*, & ita
monumentum ſepulcri putarent appellari.

במה, erit, quo extricetur, quod in vocabulo il-
impeditum eſt. Non reſpuet autem, ſi pro
rali habeatur nominis במת. Nec morari quem-
am debet multitudinis numerus in voce במתיו,
æ in illo unitatis poni debuiſſe videatur, cum
pulcro uni non niſi monumentum conveniat
um. Etenim, (ut numeri mittamus enallagen,
quam alioqui, tanquam in literis ſacris frequen-
imam, confugere commode poteramus,) uno
monumento opera excelſa plura eſſe poterant,
c. *columnæ*, aut *pyramides*, ut in illo Hasmonæo-
m, de quo antea dictum eſt, ſic ut haud incon-
rue illud vocaretur במות, *excelſa*, quippe ex mo-
bus excelſis pluribus compoſitum. Porro nec in-
ingere interpretationem noſtram punctationis
teſt ratio, quæ eſſe ſolet בָּמֹתָיו, ſi vox ſit ex
בָּמָה, non בָּמֳתֵי, ut in noſtro *Eſaiæ* loco legitur.
eque enim, quod pridem demonſtratum eſt ab
iis, tanta punctorum vocalium auctoritas eſt,
t norma eſſe debeant omnis interpretationis.
bſtent illa nunquam expoſitioni, quam res for-
ipſa poſtulat. Ceterum apud *Eſaiam impio-
um* & *divitis* vocabula unum idemque denotant
ominum genus, uti, præter *Chriſtianum Schoett-
enium*, 15) pluribus probat laudatus *Lakemacherus*.
imirum, quia, divitias cum impietate atque impro-
itate coniunctas ut plurimum eſſe, animadverte-
ant Iudæi veteres, hinc divitem aliquem vocare
עשיר

15) In Diſſertatione *de Exergaſia ſacra* §. *V pag.* 1262, in calce *Horarum Hebraicarum & Talmudicarum in univerſum Novum Teſtamentum*.

עשיר perinde illis erat, ac impium eum dicere רשע. Quis itaque miretur, ſi *Eſaias* (cui eodem in verſu commata coniungere ſynonyma, quorum poſterius *epexegeſis* ſit prioris, tum alias *Capite XXX*, *2, 3, 5*, tum hoc ipſo in *Capite verſu* ſolenne eſt,) quem modo improbum vocaverat, ſtatim, declarationis cauſa, appellet divitem, ut cuius ſortis improbum intelligat, clarius etiam ſignificet. Poſſit proinde paraphraſis verborum eius hæc eſſe: *Voluit Deus ſepulcro eum condi tali, quale eſſe ſolet hominum impiorum, eorum ſcilicet, qui opibus abundant.* Voluit, inquam, collocari corpus eius in ſpelunca, monumento quodam ornata, atque divitis alicuius corpori recipiendo deſtinata. Quamvis autem verba *Eſaiæ* de *Ioſephi Arimathæenſis* ſepulcro capiantur; nemo tamen, virum optimum impium a Propheta nuncupari, exiſtimare debebit. Nam illud רשעים non tam ad virum quendam ſingularem pertinere dici poteſt, quam ad homines, qui illius, quæ ſtatim indicatur, conditionis ſunt, divites puta, pleroſque, impietatis culpa haud carentes, licet nec pietatis virtutisque cultores eodem in genere omnino deſint. Sic *Ioſephus* etiam inter divites, quorum pars maxima nec Deum, nec virtutem, curat, pius eſſe poterat, omnisque officii obſervantiſſimus. Itaque in hanc ſententiam oraculum illud Propheticum licebit explicare. Conceſſit ei Deus ſepulcrum cum illo hominum genere, quod impium eſt utplurimum, commune. Conceſſit ei, inquam, monumentum cum divite, ſeu idem, quod diviti cuidam erat exſtructum.

IV. Satis de vaticinio *Eſaiæ*; audiamus tamen huc *Hieronymum*: 16) Quod autem in ſepulcro mendus eſſet, Prophetæ teſtimonium eſt, dicen- : *Hic habitabit in exciſa ſpelunca petræ fortiſſi-æ*; ſtatimque poſt duos verſiculos ſequitur: *Re-m cum gloria videbitis*. Nimirum exiſtimat *ieronymus*, *ſepulcrum Chriſti ex petra exciſum* Propheta multis abhinc ſeculis denotari, ſed ſo te, quis ille Propheta? Habentur quidem c verba: οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας χυρᾶς in Græca verſione *Eſaiæ XXXIII, 16*, ſed æ non agnoſcit veritas Ebraica, uti obſervat *aacus Caſaubonus*. 17) Quicquid autem eius rei it, ſepulcrum Chriſti, quod *Eſaias* כמת nomi- ivit, pro *Hypogæo* quodam perperam venditatur. quid autem eſt *Hypogæum apud veteres*? Mo-nmenta apud *Græcos*, ubi corpora integra con-re coeperunt, & ab uſtrina cadaverum receſſere, pogæa & ſubterranea fuere. *Heſychius*: ὑπο-ζιον, ὑπόγειον, τύμβον. *Petronius*: *in condito-um etiam proſecuta eſt defunctum*, poſitumque hypogæo Græco more 18) corpus *cuſtodire ac flere*

6) In *Commentario in Matthæi XXVII.*

7) *Exercitatione II adverſus Baronium num. I.*

8) Quia *Latinorum* ὑπέργεια, & ſupra terram ædificata conditoria mortuorum. Ratio diverſitatis ex diverſo more proceſſit. Qui corpora integra ſepeliebant, quærenda his fuere ſubterranea loca mortuis recon-dendis, ne cadaveris odor putreſcentis in ſupernis ſentiretur. Nihil tale metuendum a cineribus & re-liquiis combuſti corporis. Ideo, qui comburebant corpora ſua Romani, ſupra terram ædificata habuere con-

ſtere totis noctibus diebusque cœpit. Omnes mortui in illis hypogæis iu ſua quisque arca poſiti iacebant. *Fornicata* erant, unde & *Phlegon*, *hypogæum totius familiæ* deſcribens, καμάρας vocat, qui & κλίνας appellat ſingulorum *cadaverum thecas*, vel *arcas*, quæ una καμάρα, vel fornice, habebantur conditæ. Hæc generatim de *Hypogæis veterum* in medium attulit *Claudius Salmaſius*, 19) qui deinde *ſepulcrum Chriſti perperam inter Hypogæa refert.* Nec putandum eſt, inquit, alio more modoque monumenta facta habuiſſe Iudæos, qui per facultates monumenta habere potuerunt. Cry-

conditoria. Huius rei argumentum non leve, quod apud Romanos quoque, ſi qui defunctorum ſuorum cadavera non cremarunt, in cryptis ea locisque ſubterraneis ſepeliverunt. Hinc *cryptæ Martyrum* tot locis leguntur in veteribus Martyrologiis & Patrum ſcriptis. *Crypta propriè eſt ſubterraneus locus, vel ſpelunca.* Hactenus *Salmaſius.* Confer de *Hypogæis veterum Bernardum de Montfaucon dans l'Antiquité expliquée Tomo V Parte I pag.* 37. In præſenti ſatis fuerit, ſubiicere verba *Lydiati* in *Notis ad Marmora Oxonienſia pag.* 316: Καμάρα *domus* erat *concamerata ſub terra* condita, in qua erant σοροὶ, σοροὶ autem erant *cavamina* quadrata & oblonga, *in parietibus cameræ* circum circa facta, in quibus ponebantur *arcæ lapideæ*, recentioribus Latinis *ſarcophagi*, in noſtris marmoribus ἐνσόρια dictæ, quæ cadavera defunctorum, & *urnæ*, quæ cineres eorum, ſi cremata eſſent, continebant.

19) In *Plinianis Exercitationibus in Solini Polyhiſtora pag.* 851 *ſeq.*

20) Ceterum quidem *vulgus* & *plebs infima*, quæ per facultates monumenta ſibi ædificare non poterat, in *depreſſis foſſis* mortuos ſuos condebant, & terra obrue-

ryptæ 21) eæ fuerunt, ut eas Auctores ſem-
r nominant, qui res eorum ſcripſere, 22) σπή-
ια Græci appellant. Apud *Ioannem Cap. XI,38,*
μεῖον & σπήλαιον vocatur illa *Lazari crypta.*
onnus χθόνιον σπέος interpretatur, id eſt, *ſubter-*
neum ſpecum. Ex his colligi poteſt, quali for-
a fuerint *Iudæorum ſepulcra.* Specus erat ſubter-
neus, lapide ſtructus, & cameratus cum forami-
: deſuper ad demittenda cadavera, quod lapide
e operculi claudebatur; nec alterius generis,
t formæ, fuiſſe liquet *Græcorum Hypogæa.* For-
ata erant, & ex ſtructura facta. Nec putandum
t, alius generis, aut formæ, fuiſſe cryptas Iudæo-
m. Quale fuit *Lazari* ſepulcrum, tale & Do-
ini noſtri fuiſſe, in crypta nempe ac ſpecu de-
ſſo, certum eſt. Non alio genere crypta Domi-
ſtructa videtur, nec alia forma, quam illa *La-*
ri: ſubterranea quippe, & ſaxo conſtructa, &
rnice tecta, & foramine, quod lapide claudeba-
r, aperta. Quales omnes cryptæ ædificabantur,
mor-

ruebant adiecto cippo lapideo, qui nomen & elogium defuncti continebat.

1) Nomen eſt ἀπὸ τῦ κρύπτειν, quod eſt tegere, abſcondere; κρύπτω autem a קבר, quod eſt *ſepelire, occultare.* Cryptam Itali crytam, voce paulum immutata, gruptam, indeque grottam, appellant. In Martyrologiis crebro cryptas Martyrum legas, pro ſepulcris nempe, quia hæc eſſent ſpecus ſubterranei. Hactenus *Gerardus Ioannes Voſſius* in *Etymologico Linguæ Latinæ.*

2) Vetus Auctor *Itinerarii Burdegalenſis*: *Inde Terebintho Cebron mil. II, ubi eſt memoria per quadrum ex lapidibus miræ pulcbritudinis, in qua poſiti ſunt* Abraham, Iſaac, Iacob, Sarra, Rebecca, *&* Lia.

mortuis condendis. Monumentum igitur illi
Ioſephi, in quo Chriſti corpus iacuit, ſpelun
quidem fuit, ſive crypta, & ex terra cavata, ſe
lapide ſtructa, & concamerata, ut ſolent hod
fieri omnes apothecæ vinariæ, quas appellam
cavas. Tale fuit Domini ſepulcrum, & *Lazari*, &
fornice tectum, & ſub terra conſtructum, ἐκ πέ-
τρας λαξευτὸν καὶ οἰκοδομητόν. Græcorum quo-
que hypogæa camerata. Nam & καμάραν pro
ſepulcro camerato & ſubterraneo poſuit *Phlegon*.
Cameræ autem illæ, vel *fornices*, hypogæorum ex
magnis lapidibus fiebant, & quadratis, quos Græ-
ci vocant συννόμους λίθους. Unde apud *Strabonem*
Lib. V ὑπόνομοι συννόμῳ λίθῳ κατακαμφθέντες,
quadrato ſaxo concamerati. Et *Libro XVII* κα-
τακαμφθεισῶν ψαλίδων διὰ μονολίθων ὑπερβαλ-
λόντων τῷ μεγέθει. *Plato* de monumento hypo-
gæo, ex lapidibus ſtructum & cameratum ingenti-
bus debere eſſe, dicit: ἐκ λίθων προτίμων. Hi ſunt,
quos λογάδας λίθους alii vocant. Vetus Auctor
Itinerarii Burdegalenſis, monumentum *Iſaiæ* Pro-
phetæ *monolithum* re vera fuiſſe, ait, quod ſcilicet
cameratum eſſet monolithis. *Heliodorus* σύννο-
μον καὶ ξεστὸν λίθον vocat quadratos lapides. In
monumento Domini πέτραν vocant Evangeliſtæ
ob magnitudinem & λατομητὸν & λαξευτὸν, quod
ingentes & quadrati eſſent lapides, quibus erat ca-
meratum & conſtructum. Audivimus adhuc *Sal-
maſium* de *Hypogæo Chriſti*. Eadem ſententia de
Hypogæo Chriſti præter alios, quos citare teſtes
ſupervacaneum eſſet, arridet *Franciſco Burman-
no*,

23) itemque *Paulo Carolo* & *Antonio Gariſſolio*, at ſummopere diſplicet *Antonio Bynæo*, 25) *ro Danieli Huetio*, 26) *Ioanni Pearſonio*, 27) *bari Sagittario*, 28) & *Ioanni Andreæ Schmidio*, uti alio loco & tempore demonſtravimus. In præſenti repetemus verba & argumenta *Sal-*

In Tractatione brevi ſolidaque *de Paſſione Ieſu Chriſti pag.* 178: Dicitur autem in aoriſto pro plusquamperfecto, quod *Ioſephus* ſepulcrum illud ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, *exciderat in petra*, quod quibusdam ita accipitur, non quod excisa petra ſepulcrum hoc excisum fuerit, verum quod *lapidibus excisis & quadratis ſepulcrum* illud *exſtructum* fuerit cum *fornice*, in quo foramen erat in parte ſuperiore, per quod cadavera in ſepulcrum demittebantur, quodque foramen lapide obvoluto tegebatur, ante foramen autem illud ſepulcri porticus quaſi, ſeu area, erat. Ex quo vanitas & falſitas hodierni ſepulcri Chriſti, quod a Pontificiis oſtentatur, evincitur. Vide *Matth. XII*, 40, & ad *Epheſ. IV*, 9.

In *Explicatione Catecheſ. Gallicanæ pag.* 80: Chriſtus ſepulcro eſt conditus: fuerunt autem *Iudæorum ſepulcra cryptæ defoſſæ* & *ſubterranei fornices*, vel in petra excavati, vel lapidibus conſtructi & camerati, qui lapide monumenti ori advoluto claudebantur. Tale fuit Domini ſepulcrum.

In *dem gecreutzigten Chriſto Cap. XX §. XVIII.*

In *Demonſtratione Evangelica Propoſitione IX Capite CXLII §. III pag.* 546.

In *Expoſitione Symboli Apoſtolici pag.* 394.

In *Harmonia Hiſtor. Paſſionis pag.* 138.

In ſingulari Diſſertatione *de Tumba Servatoris Cap. I Sect.* I *§. VI.*

Vide Diſſertationem noſtram philologicam *de Sepulcro Chriſti Servatoris ex petra exciſo, eiusque iuſtis vindiciis, contra Claudium Salmaſium.* Habita eſt autem dicta Diſſertatio ſub Præſidio noſtro in Gymnaſio Carolino A. 1730 d. 30 Martii.

Salmaſii, paulo inferius ſubiectis noſtris aliorumque obſervationibus. Veteri quidem Græciæ πέτρα idem, quod *rupes*, ſignificat; at Græciæ mediæ idiotiſmus πέτραν pro *quolibet lapide* uſurpavit, etiam pro *cæmentitio* & οἰκοδομικῷ. Præterea *Marco XV*, 46, dicendum fuiſſet λελατομημένον ἐκ τῆς πέτρας, 31) ſi ex rupe exciſum, quæ inibi erat, intellexiſſet. Norunt Græce periti, quid valeat illud absque articulo ἐκ πέτρας, idem quippe eſt, ac ſi dixiſſet, ἐκ λίθου. Nam πέτρα eſt λίθος. Denique fefellit eos ſignificatio vulgaris verbi λατομεῖν, quod lapides ex lapidicina cædere ſignificat; unde λατομίαι *lapidicinæ*. Atqui λατόμους etiam appellarunt, qui lapides quadrabant & poliebant ad ædificandum. *Heſychius*: λατόμος, λιθοξόος. Igitur μνημεῖον λελατομημένον ἐκ πέτρας eſt *monumentum ex lapide caſo ac polito conſtructum*. 32) Sed *Lucas* omnem difficultatem amolitur, qui μνῆμα λαξευτὸν vocat. Græce ſcientes omnes hic convenio, quid aliud putent μνήματος λαξευτοῦ appellatione intelligi, quam *monumentum, ex lapide polito atque quadrato ſtructum.*

31) At facilis ad hæc reſponſio. In *Matthæo* enim *XXVII*, 60, articulus expreſſe additur: ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. *Matthæus* igitur intellectam voluit *rupem*, quæ erat in horto, & ſic quoque procul dubio reliqui.

32) Enimvero vox λατομεῖν, cum de more Iudaico ſermo eſt, in eo ſenſu accipienda eſt, quem vulgatus apud ipſos mos & uſus admittit. Porro illi vocem חצב reddiderunt per λατομεῖν, ut *Eſaiæ LI*, 1 הביטו אל צור חצבתם ἐμβλέψατε εἰς τὴν στερεὰν πέτραν

...m. 33) Λαοξόος, & inde λαξέος, is dicitur pro-
...is, qui lapides polit ac levigat. Inde λαξόος
λαξεύειν: quod & pro ſtruere & ædificare po-
...runt. *Eudemus* Rhetor in Lexico: λαξευτή-
οἰκοδομικὸν ἐργαλεῖον. Λαξόος γὰρ οἰκοδόμος.
...ſtrumentum ſtructorum. Male igitur *Beza* ver-
... *in monumento, quod erat in ſaxo inciſum.*
...ec melius vulgata: *in monumento exciſo.* Nul-
...modo hoc ſignificare poteſt vocabulum λαξευ-
τόν.

ἣν ἐλατομήσατε unde exciſi. Quemadmodum igitur *Deuteron. VI, 11*, λάκκους λελατομημένους οὓς οὐκ ἐλατόμησας, ita quoque *Eſaiæ XXII 16*, ὅτι ἐλατόμησας σεαυτῷ ὧδε μνημεῖον καὶ ἔγραψας σεαυτῷ ἐν πέτρᾳ σκήνην, utrobique ſcribit λατομεῖν nihil aliud eſt, quam חצב, ac μνημεῖον λελατομημένον ſtilo Iudæorum idem eſt, quod λάκκος λελατομημένος, id eſt, *foſſus, vel exciſus, e rupe.* Bene id expreſſit *Origenes Lib. II adverſus Celſum:* ἡ ταφὴ ἔχει τὴν καθαρότητα διὰ τοῦ συμβολικοῦ δηλουμένην ἐν τῷ ἀποτεθῆναι αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐν μνημείῳ καινῷ ὑφεστῶτι, οὐκ ἐκ λογάδων λίθων οἰκοδομηθέντι καὶ τὴν ἕνωσιν οὐ φυσικὴν ἔχοντι, ἀλλ᾽ ἐν μιᾷ καὶ δι᾽ ὅλων ἡνωμένῃ πέτρᾳ λατομητῇ καὶ λαξευτῇ, hoc eſt, *Sigismundo Gelenio* interprete: Sepultura inſignem puritatem habet, depoſito corpore *in monumentum novum, non e collectitiis lapidibus arte conſtructum, ſed e vivo ſaxo exciſum.* Confer *Io. Caſp. Suicerum* in *Symbolo Nicæno-Conſtantinopolitano expoſito, & ex Antiquitate Eccleſiaſtica illuſtrato, Cap. XII pag 261.*

33) At non neceſſe eſt, tam *ſtrictum* vocis λαξεύειν *ſignificatum* ſequi, quippe cum is æque late extendi poſſit, quam τοῦ λατομεῖν, uti *Origenes* ſine ullo diſcrimine λατομητὸν ἢ λαξευτὸν μνημεῖον ἐν πέτρᾳ nominat.

τόν. De *rupe* igitur vix veriſimile, in ea inci
fuiſſe Dominicum monumentum. *Hortus* i
in quo ſub terra conſtructum illud monument
non ſaxoſus, nec ſcrupoſus, ſed qualem d
horti agrum eſſe, 34) in quo nullæ rupes, ne
p

34) Audiatur autem hic teſtis αὐτόπτης, *Petrus* l
nius, Lib. II Obſervationum Cap. LXXXI de
ruſalem in montanis ſita: Adeo abundant
montana omni arborum genere, ſilveſtribu
& aromaticis herbis, ut monti Idæ in (
comparari poſſint, cui etiam temperament
aliis dotibus reſpondent. Excolitur terra in
ſcopulis ſcalarum in modum; unde cog
poteſt veterum Iudæorum diligentia &
ſtria, qui ſolum, alioqui petroſum & ſterile
tura fructibus abundans reddiderunt.
multa? Ipſe *Henricus Maundrellus* in *Voyage*
à Jeruſalem pag. 108 teſtis eſt hanc in
omni exceptione maior, quippe αὐτόπτης
dem. En eius verba, de *ruſtum in Palaeſtina*
litate differentis: *Il eſt viſible à ceux qui ſ*
lent donner la peine d'obſerver les choſes,
faut que ces rochers & ces montagnes ayent
fois été couvertes de terre, & cultivées pou
tribuer à l'entretien des habitans autant,
ce Païs eut été uni, & même peut être d
tage parce que les montagnes & les ſurfac
gales ont une plus grande étenduë de terrain
tiver, que n'auroit ce païs là, s'il étoit re
un terrain égal. Ils avoient accoutumé
culture de ces montagnes, d'amaſſer toutes le
res & de les placer en lignes differentes
côtez des montagnes en forme de murailles
bordures empechoient la terre de s'ébou
d'être emportée par la pluie. Ils formoi

næ. Sed, nec terram ipſam horti ὑπόπετρον
iſſe, 35) credibile eſt. Spelunca illa, ſive cry-

Q 2 pta

cette maniere pluſieurs couches de terre admirable les unes au deſſus des autres, depuis le bas jusques au haut des montagnes. L'on voit encore des traces evidentes de cette forme de culture par tout, où l'on paſſe dans les montagnes de la Paleſtine. Par ce moyen ils rendoient les rochers mêmes fertiles. — Les montagnes diſpoſées en couches, comme il a été dit, produiſoient du blé, bien qu'elles ne fuſſent pas propres pour le betail. Les parties les plus pierreuſes, qui n'étoient pas bonnes à la production des blez, ſervoient à plantes des vignes & des oliviers; qui ſe plaiſent dans les lieux ſecs & pierreux. Hactenus *Maundrellus.* Addamus adhuc obſervationem *Ioannis Lightfooti* in *Horis Hebraicis & Talmudicis* ad illa *Marci IV, 5: διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.* Nam erat *petroſum,* cuius gleba & craſſa ſatis & admodum fertilis: at hæc, quam ſupponit, parabola craſſitudine iſta caruit. *Setah fol. 34, 2,* & *Chetubb. fol. 102, 1: Non eſt fertilior tibi terra inter omnes terras, quam terra Æ*gypti, *nec fertilior regio in Æ*gypto, quam *Zoan. Et tamen* Hebron *ſeptuplo ei ſupereminet, quæ erat petroſa.* Nota illud: Erat *petroſa*, & tamen adeo *fertilis.*

35) *Strabo Lib. XVI,* Hieroſolymorum ſolum ad ſexageſimum usque lapidem, ait, eſſe πετρώδες καὶ ὑπόπετρον. Audiamus hic quoque *Iſaacum Caſaubonum Exercitatione XVI adverſus Baronium num. XCVIII pag. 577:* In hiſtoria Chriſti μνημεῖον λαξευτόν, *monumentum in ſaxo inciſum, Luc. XXIII, 53,* & *Matth. XXVII, 60,* μνημεῖον ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, cuius rei repetenda ratio eſt ex eo, quod obſervabamus, *totum circa Ieruſalem*

pta manu facta, quæ monumenti uſum præbe
ſtructura & fornice conſtans, *horti ſolo* ſube
In ipſo ſolo *foramen*, cui *lapis impoſitus* oper
vicem, in horti area illud erat monumentum,
terra lapide quadrato ſeptum, & fornice tect
foramine deſuper patente; quod ſaxo advol
operiebatur. Hactenus *Salmaſius*, qui &
dæis 36) & Deiſtis 37) ſubſidia comparaſſe vide
Quid multa? Audiamus hic S. *Hieronymum: C
ſtus in monumento novo, quod exciſum fuera
petra, conditus eſt, ne, ſi ex multis lapidibus
ficatum eſſet, ſuffoſſis tumuli fundamentis, abl
furto diceretur.* Ex vero utique iudicat *Hi
ny*

lem ſolum eſſe ſaxoſum, & ὑπόπετρον, ut app
tur a *Strabone.*

36) Olim quidem & multis abhinc ſeculis *Iudæi*
ex *Hiſtoria ſacra* conſtat, multa argum
conflare ſuſtinuerunt, quaſi commentitia
Chriſti Ieſu, ab inferis in vitam redeuntis, h
ria. Sibi enim perſuaſerant, diſcipulos ip
cum, *ſubrepto clanculum corpore*, vitam eun
cepiſſe finxiſſent, nefarium & damnoſum
rem in vulgus ſparſiſſe. Commentum hoc
atqui ipſis, eorumque poſteris, ſive *Iudæis re
tioribus*, id ipſum placet commentum, perſ
itidem, *corpus Chriſti ab Apoſtolis furto ſubla
& in proximis locis reconditum fuiſſe.* Vide
ctorem libri *Toledoth Ieſu* & R. *Abraham
zol* in libro *Maggen Abraham*, apud *Io. Andr
ſenmengerum im entdeckten Iudenthum P. I pag*

37) Videatur *Humphredus Ditton* in libro, cui
lus: *A Diſcourſe concerning the Reſurrectio
Ieſus Chriſt, pag.* 259.

mus, a *Carolo Maria de Veil* 38) aliisque iure udatus. Eiusdem *Hieronymi* ſententiæ, præter *Hermannum Witſium*, 39) & *Antonium Bynæum*, 40) ubſcribit *Gerardus Ioannes Voſſius*. 41) *Divinam providentiam*, inquit, *demonſtrat*, *quod hoc ſepulcrum e petra exciſum fuerit. Niſi enim e petra exciſum fuiſſet*, *ſuſpicari potuerant*, *diſcipulos per cuniculos eſſe ingreſſos ſepulcrum, atque ita corpus furatos.*

V. *Mauſolea veterum Ebræorum* mirifice illuſtrantur ex *aliarum gentium orientalium* Mauſoleis, quæ vel *Scriptores antiqui* deſcribunt, vel ipſa adhuc *rudera* deſignant. *Antiqui Beli* 42) ſepulcrum apud *Babylonios* habuit formam *Pyramidis quadratæ*, ex latere coctili ſtructum; & ita *Regum Perſicorum ſepulcra* erant πύργοι, *turres*. Vide *Barnabam Briſſonium* 43) & *Iacobum Perizoni-*

38) In *Expoſitione literali Matthæi pag.* 331.

39) *Exercitatione XVII in Symbolum Apoſtolicum* §. *XIV pag.* 271.

40) *Im gecreutzigten Chriſto Cap. XX pag.* 70.

41) *Harmoniæ Evangelicæ Lib. II Cap. XII* §. *XIII pag.* 349.

42) *Belus* autem ille *antiquus* eſt is, qui Babylona traditur condidiſſe, & ideo a Babyloniis præcipue colebatur, ut ex ſacris ſimul ac profanis literis conſtat. Nempe idem eſt, qui *Nimrodus*, hoc *Beli* nomine, tanquam divino, a poſteris ornatus, uti *Iacobus Perizonius* in *Babylonicis originibus* oſtendit.

43) *Lib. I de Regno Perſarum.*

zonium. 44) *Aegyptiorum Pyramides*, 45) qui virorum principum 46) *Mauſolea* erant, & *Diodoro Siculo* 47) ἀΐδιοι οἶκοι, *æterna habitationes*, appellabantur, a variis Scriptoribus deſcribuntur, quos alio loco & tempore indicavimus. 48) In præſenti ſatis fuerit, repetere verba *Athanaſii Kircheri*,

44) In *Notis ad Æliani Variam Hiſtoriam Lib. XIII Cap. III.*

45) In lingua Ægyptiaca Πιρωμὶ, unde *Pyramis*, *radium ſolarem* ſignificat. Πιρη *ſol* eſt, (vide *Stephanum Le Moine* in *Variis Sacris pag. 132*,) μωὶ vero *radius* in ſactis literis verſionis Ægyptiacæ, quam vulgo Copticam vocant. Hæc eſt *Maturini Veſſiere la Croze* obſervatio, a nobis in medium allata in *Bibliotheca* noſtra *antiquaria & exegetica pag. 984.* Secundum autem *Iac. Perizonium* in *Inveſtigatione Ægyptiarum Originum*, vocis *Pyramis* certam ſatis *ex Ægyptiaca lingua* habemus originem, quippe in qua *viri illuſtres* dicebantur Πιρώμιες, ut eam vocem ſcribit *Herodotus II*, *143.*

46) *Perizonius l. c.*: Sine dubio *Pyramides* fuerunt *ſepulcra Regum*, qui vel maxime Πιρώμιες, καλοὶ κἀγαθοὶ haberi volebant. Pertinet huc quoque inſigne *Syneſii* teſtimonium in libro *de Providentia*, quod excerpſit *Samuel Bochartus* in *Reſponſione ad Sant-Amantium*, cum illi Poema ſuum, *Moſes ſervatus*, transmiſiſſet.

47) *Lib. I pag. 33.* Confer *Ioannem Marshamum* in *Can. Chron. Sec. II pag. 45* edit. Londin. & *Leonem Allatium* in *Notis ad Philonem Byzantium pag. 2655 Tom. VIII Theſauri Antiquitatum Græcarum Gronovii.*

48) Videatur *Bibliotheca* noſtra *antiquaria & exegetica pag. 1002.*

eri Tomo II Oedipi Aegyptiaci Parte II p.113: *gyptii* animam hominis veluti igneæ naturæ ſub ramidis forma adumbrare, utpote quæ corpori on ſecus ac baſi, vel ignis fometo, adhæreat, pluiſſe videntur, *dum magnifica Regum atque Heroum ſepulcra ſub ingentibus Pyramidibus conruxerunt, ut teſtarentur, corpore ſoluto, & corrupto, animam ſupereſſe.* Inter rudera *antiquæ Heliopoleos Libaniſiæ*, quæ nunc *Baalbek* 49) noinatur, *Mauſoleum Seleucidarum* conſpici, eximavit *Ioannes Clericus*, 50) cum alii malint dera conſpici *magnificentiſſimi cuiusdam Palatii Caſtelli.* Tranſeamus ad *rudera Palmyrena*, ter quæ *Mauſolea* quoque ſpectatu digna occur-

 runt,

) Videatur Diſſertatio noſtra *de Heliopoli Libaniſia ad illuſtrationem Amoſi I, 5, & aliorum in ſacro Codice locorum.* Legitur autem Diſſertatio hæc noſtra in *Muſeo hiſtorico-philologico-theologico Vol. I Part. II num. IV pag. 282 ſeq.*

) *Dans la Bibliotheque ancienne & moderne Tomo XIX pag. 295 ſeq.: Il y a plus d'apparence que ça été l'ouvrage de quelcun des Rois Seleucides, ou même de pluſieurs, & le Mauſolée de la famille royale de Seleucus le Vainqueur. L'Hiſtoire de ces Princes eſt venue ſi imparfaite à nous, qu'il ne faut pas s'étonner, ſi on ne trouve rien dans les lambeaux, que nous en avons, qui puiſſe nous faire connoître les auteurs & les uſages d'un bâtiment de cette ſorte. Nous avons tant perdu d'anciens Auteurs, qu'on ne doit pas non plus être ſurpris, ſi ceux que nous avons ſur les merveilles du*

runt, quæ *Thomas Smithus* 51) noſtris obſervati- nibus, paulo inferius ſubiectis, ita deſcribit: In *admiranda Palmyræ* merito recenſeri debet *Ma-* *ſoleorum*, ut ea hic in tui, curioſe Lector, qui li- guæ Anglicanæ plane inaſſuetus es, gratiam noſtratium Itinerario 52) compendiaria quad- deſcriptione repræſentem, ſeries duplex, ad mil- paſſus exporrecta: *Mauſoleorum*, inquam, ſi- enim nuncupanda fateberis, ſibi invicem in verſis viæ interpoſitæ lateribus reſpondentium *Aediculas* dixeris, ſive, ut noſtri appellant, *turri-* *las, in quadrum extenſas*, inque quatuor, vel qui- que, cameras partitas, quæ pulcherrimum intue- tibus ſpectaculum præbent: omnes figuræ quidem pares,

du Monde, & qui ont parlé du Tombeau de Mau- ſole, Roi de Carie, n'aient rien dit de l'incompa- rable Edifice de Balbec. D'ailleurs Philon de By- zanie & Lucius Ampelius ne ſont rien moins, que des Auteurs curieux & exacts.

51) In *Annotatis ad Monumenta Palmyrena pag.* 61.

52) Itineris hiſtoriam una cum Palmyræ notitia de- ſcripſit *Guilielmus Halifaxius*, unde *Conſpectum ruderum Palmyræ* ob oculos ponit *Cornelius Le Brun* in *Itinerario ſuo pag.* 342. Ceterum *Ber- nardus de Montfaucon dans l'Antiquité expliqué & repreſentée en Figures Tom. III Part. I pag* 182 ruderum Palmyræ a *Cornelio Brunio* deline atam imaginem exhibet. Quod ad *Gisbertu Cuperum*, ille in animo habuit, librum edere *Palmyra, urbe Salomonis, eiusque reliquiis*, teſ *Eduardo Bernardo* in fine Epiſtolæ ad *Thoma Smithum*, quæ præfixa legitur *Inſcriptionib Græcis Palmyrenorum.*

ſ, ſed *magnificentia & ornatu longe diſpares*, varia nimirum virorum, quorum corpora us recondita iacent, aut dignitate, aut opu-ia. Ex his quædam puro marmore integræ ſtabant, ut ex ruderibus liquet, quæ vero ad exteriores partes e ſaxo vulgari dedolato ſtruuntur, parietes intergerinos, pariter ac pa-entum, marmore obtectos intus habent. *uas* aut *integras*, aut *umbilico tenus* protenſas, Græci προτομὰς appellant, olim prominuiſ-um ex cavitatibus, tum ex iisdem mutilis hu-rope iacentibus, erat exploratiſſimum. Ubi-quoque cælaturæ, artifici manu elaboratæ, pro-ant, & *imaginum pictura*, omni debita pro-ione ſervata, ad vivum delineatæ. Ita viden-rimores Magnatesque Palmyreni in hiſce con-riis 53) exſtruendis contendiſſe, ut alter alteri tibus & magnificentia anteirent, quaſi extra , terræ motus, aut temporis, caſum fuiſſent ta, & *in omne ævum*, 54) ſive in honorem tum

Q 5 ſui,

In duodecima Inſcriptione Græca Palmyrenorum de *Septimio Odænatho*, hæc legimus : ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΑΦΕΩΝΟϹ ΕΚΤΙϹΕΝ, *Monumentum hoc ſepulcrale condidit.* Ταφεῶνος *vox* plane *nova*, nec, obſervante *Thoma Smitho*, apud Lexicographos reperienda, quæ tamen ex *grammatica Analogia* admitti poteſt. Ταφεὼν igitur nihil aliud eſt, quam *locus ſepulcris plenus*, & pari modo formatur, ac κοιτὼν, δενδρὼν, ἀμπελιὼν, & eiusmodi plura.

n *turri ſepulcrali* apud *Palmyram* quinque tabula-

ſui, tum familiæ, *abſolute & omnino ſempiter* ut ſibi blanditi ſunt, manſura. Ex ædiculis un penitiſſime explorare placuit: a cuius oſtio, q Auſtro obiacet, recta excurrit porticus ad ext mitatem usque tecti. Strato aliquantulum eff cto, ac inde abrepto, inferiorem Cryptam inſp re & contemplari licuit; æquali prorſus modo pa titam; intervallis alterutrinque pariter contine tibus *ſex loculos*, parietibus medioxumæ craſſit dinis disiunctos, quorum ſinguli in ima parte re cipiendo corpori humano vel maximæ molis ſuf fici

bulatorum, opere Romano, de *Gicbo* quod hæc legimus: ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ ΓΕΡΑϹ ΩΚΟΔΟΜΗϹΕΝ, *Monumentum hoc decus ſempiternum exſtruxit.* De Odænatho in Inſcriptione dicta hæc referuntur: *Monumentum hoc ſepulcrale de pecunia ſua condidit ſibi & filiis ſuis nepotibusque* ΕΙϹ ΤΟ ΠΑΝΤΕΛΕϹ ΑΙΩΝΙΟΝ ΤΙΜΗΝ, *in perennis ævi honorem.* Ita ex ſepulcralium monumentorum & ſtatuarum magnificentia *æternitatem famæ* ſibi ſpoponderunt. *Antiochiæ* in luco Daphnes ſtatuæ inſcriptum: ΑΡΤΑΒΑΝΩΙ Η ΜΝΗΜΗ ΑΙΩΝΙΑ, apud *Reineſium p. 189.* Hactenus *Smithus*; nunc addemus, quæ in eandem rem ex *nummis* obſervavimus. Nimirum in *Conſtantii Chlori* nummis videmus *templum rotundum*, ſive *Mauſoleum* aliquod, *hemiſphærio* tectum, cum aquila in ſummitate, addita Epigraphe: *Memoria Divi Conſtantii.* In eiusdem typi nummis quoque legitur *Æterna Memoria.* Vide *Anſelmum Bandurium* in *Numiſmatibus Imperatorum Romanorum Tom. II.*

ſunt: 55) in tota vero cavitate ſex, aut ſeptem, cadaverum ſimul congeſtorum, ſibique invicem, ut moris apud ipſos antique fuiſſe videtur, cumulatorum capaces. *In tribus autem contignationibus*, ab oſtio ſurgentibus, *cameræ* eodem prorſus modo partitæ, unius eiusdemque figuræ erant: niſi quod a ſecundo ſtrato loculi unius ſpatium *gradibus*, quibus ad ſuperiora fit adſcenſus, aſſignatur. At, cum verſus faſtigium ædes quaſi in anguſtum ſint contractiores, non eadem loculorum ratio ſervari potuit: duabus quippe ſupernis contignationibus non æqualem partitionum numerum admittentibus: in quibus ſi quædam corpora reponerentur, id honoris fundatori datum fuiſſe, coniectando volunt noſtri, ut nimirum ceteris

55) In memoriam nobis veniunt verba *Ioannis Clerici Geneſeos L, 5:* Vertimus, *quod mihi fodi*, אשרכריתי, non quod *Iacobum* ſpeluncam illam integram, in qua maiores eius ſepulti erant, effodiſſe intelligamus, quæ forte natura erat effoſſa, aut ſaltem ab *Abrahamo* primum exciſa fuit, cum ei *Sara* illata eſt, ſed quia, cum ſit ea propria verbi ſignificatio, *potuit Iacobus in eius parietibus locum thecæ ponendæ ſibi cavaſſe.* Notum eſt, *in Cryptarum parietibus* in Ægypto & alibi *excavatos eſſe loculos deponendis cadaveribus aptos.* Itaque hic קבר, *keber*, non dicetur tota ſpelunca duplex, ſed *loculus in ea exciſus.* Vide *Thevenoti Itinerarium Part. II Lib. I Cap. II.* Hæc cum ita ſint, maluit tamen vir ſummus exponere כריתי, *emi*, quomodo כרה ſumitur *Deut. II, 6, Hoſ. III, 2*, at vero id ſepulcrum ab *Abrahamo* emtum fuerat.

teris altiori loco, dignitatis & prærogativæ gratia ſuperponeretur. Hactenus *Thomas Smithus*. Plura de *Mauſoleis veterum* obſervant *Antonius Auguſtinus*, 56) *Stephanus du Perrac*, 57) *Bartholomæus Roſſus*, 58) *Nicolaus Bergierius*, 59) *Ioannes Servilius*, 60) *Bernardus de Montfaucon*, 61) *Dominicus Auliſus*, 62) *Georgius Fabricius*, 63) & *Ioannes Ciampinus*. 64)

IV.

56) *Antiquitatum Romanarum Hiſpanarumque in Nummis veterum Dialogo IV pag. 58.*

57) In libro Italico, qui veſtigia Romanarum Antiquitatum exhibet.

58) In libro, qui inſcribitur: *Ornamenti di Fabriche antichi de Roma.*

59) *De Publicis & militaribus Imperii Romani Viis Lib. II Sect. XXXV §. VI ſeq.*

60) *De Mirandis antiquorum operibus, opibus, & veteris ævi rebus pace belloque magnifice geſtis, Lib. I Cap. XXVI pag. 1148 Tom. I Theſauri novi Antiquitatum Romanarum Alberti Henrici de Sallengre.*

61) *Dans l'Antiquité expliquée & repreſentée en Figures Tom. V pag 121.*

62) In *Commentario de Mauſolei Artemiſiæ ſtructura pag. 914 ſeq. Tom. III Theſauri novi Antiquitatum Romanarum Alberti Henrici de Sallengre.*

63) In *Libris II de Roma, ſive Antiquitatum ex ære, marmoribus, membraniſque veterum, collectis, pag. 200 ſeq.*

64) In *Veteribus Monimentis, præcipue Muſivis, Part. I Cap. XIX.*

IV.

IOANN. CHRISTOPH. HARENBERGII
CONTINVATIO
PRIMA SVPPLEMENTI
IN
HADRIANI RELANDI
PALAESTINAM,
IVSQVE LIBRVM III DE VRBIBVS ET VICIS,
COMPLECTENS RELIQVA LITERAE C, AC LITERAS D, E, F, G, H.

Cheleon, locus, vel regio, prope deſerta Iudaeae & Petram. In libro *Iudithae II*, 28, memorantur Iſmaelitae οἱ κατὰ πρόσωπον τῆς ἐρήμου πρὸς νότον τῆς Χελεών, *qui prope deſerta verſus auſtrum Cheleonis* habitaverint. Iungitur locus cum Betane & Cadeſa auſtrali I, 8. Quam ob rem haud dubito, ſubeſſe *Elatham*, ſeu *Eluſam*, *Allud*, locum, de quo ſupra dictum fuit in *Elath*.

Chepha nunc vocatur *Cafas*, *Caipha*, Arabibus *Hifa*, olim quoque *Porphyria* & *Porſina*, teſte *Wilhelmo Tyrio*. De Hipha paucis expoſuit *Geographus Nubienſis P. V Clim.* 3. Chepha nunc eſt oppidulum, ſeu potius humilis & ignobilis pagus, ad radices Carmeli, ab aquilonari latere in interiori ſinu iuxta littus. A Carmeli cuſpide

Muſeo Brem. P. I Faſc. 2 p. 286. Situs vero non videatur *Zornio* admodum favere. Nam Abila non ſatis ad ſiniſtram & Occidentem Damasci quadrat.

Chola, urbs Iſraelitidis, *Iudith. XV, 4.* Alii legunt *Chobah*.

Cholon. Pro Dibon *Ioſ. XIII, 7*, legendum putat Cholon *Hermannus von der Hardt* in *Medabenis p. 25*, ratus, hanc eſſe eandem ac Elale ſeu Neclam. At Cholon diſtinguitur a Dibon *Ier. XLVIII, 21, 22.* De alio loco Cholon vide infra *Culon*.

Choronaim, *Oronaim*, urbs Moabitica. *Hermannus von der Hardt* in *Medabenis p. 7* putat eam eſſe Bethennabrin transiordanicam. Exitium urbis Chronaim praedicitur *Ier. XLVIII, 5.* Ipſa memoratur æque *Ieſ. XV, 5.* Iudaei tempore *Antiochi Epiphanis* tenebant præter alia loca Moabiticas urbes Eſſebonem, Medabam, Lembam, *Oronas*, Telithonem, Zaram, Cilicum convallem, ſeu aulona, & Pellam, teſte *Ioſepho Ant. Iud. XIII, 15, §. 4 p. 675 Tom. I Oper.* Lemba eſt indubie *Laban Devt. I, 1.* Telitho eſt Luith. Zara eſt Zoara. *Alexander Aſſamonaeus*, pater *Hyrcani*, Arabibus ademerat urbes Petrae vicinas, nominatim Medabam, Naballo, Liviada, Tharabaſam, Agallam, Athonen, Zoaram, *Oronas*, Mariſſam, Ryddam, Lyſſam, Orybam, teſte *Ioſepho Ant. Iud. XIV, 1, §. 4, pag. 684* Et hinc quidem evertitur *Hardtii* opinio. Lyſſa eſt Luith, ſeu Eluſa, Moabitica. Ab hac dif-

ebat locus *Elaſ*, *Devt.* *II*, *8*, Elath dictus.
ıs uterque Epiſcopi Tyrii ſubfuit ephoriae.
fer *Relandum* ſupra *p. 218*. Luith vocatur
is a *Wilhelmo Tyrio XIV*, *12*, *p. 314*, ac in
ſ Dei per Francos p. 1045. De Oronaim
ſupra *Agalla*, & confer *Ier. XLVIII*, *34*.
n eſt locus *Charoſeth gojim*, *Gojim*, *Ijon.*
infra *Gojim*.

lgad, ſtatio 29 Iſraelidarum in deſertis A-
e, Petram attingentis, inter Bneiaekon &
›atham ad Occidentem Edomitici montis
.

, unde *Sibbechai* heros vocatur *Chuſati*
n. XXI, *18*, nec non *Mebunnai* heros *XXIII*,
Chuſei locus, inter meridiem & orientem
, reſpectu ad Dothaim urbem habito, pro-
Ecrebel, *Iudith VII*, *18*. Ecrebel videtur
andum in Ecrebet, ut Acrabattene Ephrai-
ca indicari videatur.

a, ſita in ultimis vallis ad borealem partem
publicae, quae Hieroſolymis ducit Hieri-
atem, habuit Seculo VI Coenobium S. *Lau*-
lictum. *Evagrius IV*, 7, *p. 389 ſeq*.

urbs Kenitarum *Num. XXIV*, *22*, poſtea
ah dicta, quaſi *nidus* in petra collocatus.

b Taavah, id eſt, ſepulcra concupiſcentiae,
d procul a Paran & Sinai ſtatio, *Num. XI*,
35.

eth, *Geneſareth*, ad Occidentem lacus in-
dicti verſus auſtrum poſita, Naphthalitidis

urbs ad meridiem poſtrema. Naphthali ab auſtro coepiſſe a loco Capernaum, c
Relandus ſupra *p. 161*, ideoque negavit, N
reth eſſe Tiberiada. At infirmo nititu
eius ſententia, ſiquidem Chammat & B
erant ad Occidentem lacus Genneſaritici
cum Dor, ſeu Taricheis; & nihilo minus
thalidi annumerabantur. Commentarii
ad hunc locum eſt *Ioannis Chriſtophori
mansbauſeni Diſſ. de Thermis Tiberi
§. 5.* Hic oſtendit, Tiberiada ad ſepte
nes exſtructam fuiſſe paullo ſupra locun
neſareth.

Kiriath chereſch (urbs ſolis), oppidum M
dis *Ier. XLVIII, 31.* Non dubito, ipſa
Machaerunta, a qua haud multum diſtaba
lirhoe, thermis medicatis quondam flore
ſtibus *Plinio V, 16*, & *Ioſepho Ant. Iud.
6, § 5, p. 845*, nec non *de Bello Iud. I, 33*,
140. Hermannus von der Hardt in *Med
p. 50* urbem Kiriathaim pro Machaerun
putavit.

Kiriathſanna. Sunna adhuc arx exſtat prop
lem Terebinthi haud procul Chebrone I
teſte *Scheidtio p. 66.*

Kiriathſepher urbs fuit, quam Talmudici ac
bini pro Academia antiquiſſima habuerun
do vocis *ſepher* indicio inducti. Sephe
non eſt tantum *liber*, ſed etiam *recenſio*, &
nunquam *cypariſſus*. Iudæorum fictione

meravit B. *Chriſtophorus Henricus Ritmeierus* in *Diſquiſitione de Kiriath Sepher, ſive civitate literaria.*

Kitbron, Iud. I, 30, eſt Carthan, ſeu Cartha, *Ioſ. XXI, 34.*

Kletbarro, urbs Arabiæ Petreæ apud *Ptolemaeum.*

Con, *Conna*, *1 Par. XVIII, 8*, medio loco inter Heliopolin & Laodiceam Cabioſam ultra Damascum verſus ſeptentriones. *Itin. Antonini.* Conas vero locus, cuius ſit mentio *Iudith IV, 4*, eſt *Cyamon.*

Conſtantiae nomen obtinuit Maiumas, Gazaeorum portus, ex quo locus imperante *Conſtantino M.*, cultu ſimulacrorum abiecto, Chriſtianam ſuſcepit religionem. Antea vocabatur vulgo locus *Gazaeorum emporium. Euſebius* in *Vita Conſtantini M. IV, 37, 38.*

Corace, urbs Arabiæ Petreæ ſecundum *Ptolemaeum*, a Petra differens, in *Notitiis eccleſiaſticis*, Charagmucha & Karach, nunc Herat, Crac.

Cretba, locus inter Philiſtæos, unde *Cretim* dicti, *Ez. XXV, 6, Zephan. II, 5. Lakemacherus* eos pro colonis Cretenſium Inſulanorum habuit. Incola *Creti* memoratur *1 Sam. XXX, 29.*

Culon, *Cholon*, *Alcolha.* Caſtrum ſummo monti impoſitum, infrequens, ac ruinis deforme, inter duas partes vallis Rephaim poſitum, teſte *Cotovico p. 246.*

Dabaritta, Dabira, Debir, Darabitta. Appellatio eſt eadem, eiusdemque originationis vocabulum. Afferenda eſt denominationis ratio. Adytum ædis ſacræ Hieroſolymitanæ, ſeu tentorii religioſi intimum conclave, vocabatur æque *Debir*, דְּבִיר, Qui flando, ſpiritumque emittendo, ſunt occupati, in eo congruit verbum *davar*, דבר. Pateſcit iſtius vocis poteſtas ex דָּבָר, quo afflatus increbeſcentis nimiique deſignatur vis pernicioſa, 2 *Par*. XXII, 10. Eundem vocis ſignificatum paſſim in Odis *Davidicis* deprehendi. - Ex eo accidit, ut דֶּבֶר denotet *ſpiritum intenſum*, *ventum ferventem*, qui ex plaga auſtrali ſpirans ſolet animalia, nec obvoluta, nec humi procumbentia, enecare rarefaciendo ac tollendo ſanguinis per venas meatum. Quæ cum ita ſint, perfacile eſt intellectu, nomini דְּבִיר eam ineſſe vim ac poteſtatem, ut id locum, ex quo ſpiritus quidam producit reſponſa, ſeu oracula reddit, deſignet. Quam ob cauſam probabiliſſimum eſt, locis inde cognominatis olim originem obtigiſſe ex ſacello, vel fano, ubi fatidici homines hominibus circumvicinis eventus rerum actionumque futuros prædicere ſtuduerunt. Loca hæc & ipſorum nomina iam exſtiterunt, antequam Iſraelitæ, *Ioſua* duce, Palæſtinam, ſeu Cananæam, ditioni ſuæ obnoxiam reddiderunt, *Ioſ*. *X*,39, *XX*,14, *XV*,15, *XII*,13, *XIII*, 26, *XV*, 7. *Dabira*, ſeu *Debir*, alias Kiriath Sepher dicta urbs, prope Chebronem auſtralem fuit ſita haud procul a Terebintho. Alius locus *Debir* ſitus

fuit

in confiniis tribuum Beniamin ac Iuda,
d procul Gilgala verſus auſtralem plagam,
XV, 7. *Dabira* alia exſtitit in tribu Dan,
non alia porro in ipſo monte Itabyrio, ſeu
ıor. *Hieronymus* ſic de loco utroque in li-
o *de Locis Hebraicis: Dabira civitas in
u Dan, cuius regem interfecit Ieſus. Eſt
m & alia villula Iudæorum in monte Tabor
'onis, ad Diocæſaream pertinentis. - - Da-
in tribu Iuda, quæ vocabatur civitas lite-
um (Kiriath Sepher). Hanc præoccupavit
miel, frater Caleb, interfectis in ea filiis
kim. Fuit autem & ipſa ſacerdotibus ſe-
ıta. Dabor ſuper Iordanem civitas Amor-
ɔrum.* Dabira, iuxta Diocæſaream in Ga-
a, ſpeciatim vero in tribu Sabulonitide,
ta, alibi vocatur תָבוֹר, *Tabor*, *1 Chron.*
77. Non dubito, quin olim loco ex ora-
ſede æque nomen obtigerit. Ratio eſt
ɔrointu. Colebatur in monte Tabor, ſeu
yrio, intra inſulam Rhodon *) Ζεὺς Ἀτα-
ιος, *Iupiter Atabyrius.* Erat Agrigenti in
lia, quod Rhodiorum colonia erat, ἱερὸν
; Ἀταβυρίου, *ædes Iovis Atabyrii ſacra*,
: *Polybio Hiſt. IX*, 21. Nomen plenum
, in monte Tabor ſiti, fuit הַדְּבִיר ob
culi ibi ſedem. Succeſſu temporis Iſraeli-
ɔraculum illud videntur eliminaſſe, ac fi-
am montis, quæ regionem umbilicalem, vel
ροειδές τι, refert, in appellationem ipſam

 trans-

*) ...iſtoph. Cellarius in Geogr. ant. III, 2, pag. 31.

tranſtuliſſe. *Tabbur* enim, תַּבּוּר, deno *umbilicum.* In finibus Sebulonitidis ac Na thalitidis loca exſtiterunt *Cisloth Tabor. Aznoth Tabor*, a vicino monte, procul du cognominata. Utriusque loci fit mentio *XIV*, *11*, *14*. Neuter locus videtur fu *κώμη Δαβαρίτ]ων, vicus Dabarittorum.* hoc loco *Ioſephus* hæc memoriæ prodi *Eo tempore iuvenes quidam e vico Dabari in Magno Campo vigilias agentes, inſi ſtruunt Ptolemæo, Agrippæ & Berenicos p ratori.* Ipſi prædam ad *Ioſephum*, Taric agentem, ad lacum Tiberiadenſem, com tarunt nocte eadem. Prima luce inſequ centum millia armatorum adverſus *Ioſe* concurrerunt, ac ipſe cum ſuis ſe fugæ davit. Hæc temporis momenta indicant baritta ac Tarichæam fuiſſe loca ſatis v *Relandus* quidem credidit, Darabitta & baritta fuiſſe locum eundem vicumque confiniis Galilææ ac Samariæ ſitum. *nes Hudſonus* partem ſententiæ prioren probavit in *annotatione*, loco *Ioſephi* la ſubiuncta. Partem ſententiæ poſterioren fragio tueri, vel propugnare, haud licet, *Ioſephus* in *Vita* ſua *§. 26* de eodem iuvenum audacium expoſuit. In loco *Relandus* robur ſitus deprehendi ac exſtar perſuaſit. En teſtimonium *Ioſephi*: *In*

a) *De Bello Iud. II, 21, §. 3, pag. 210, Tom. II ed. H camp.*

quidam audaces, genere Dabaritteni, per inſidias clandeſtinas animadverterunt (ἐπιτηρήσαντες) *Ptolemai uxorem, qui regis* (Agrippæ) *erat procurator, multo cum apparatu equitibusque aliquot, ſecuritatis cauſa eam ſequentibus, per Magnum Campum* (διὰ τοῦ Μεγάλου Πεδίου) *iter facere contendentem ex ea, quæ regibus ſubdita erat, regione in provinciam Romanorum, & in eos repente irruerunt.* Iuvenes coegerunt mulierem fugere, ac diripuerunt omnia, quæ ipſa ſecum portaverat. Ipſi eadem nocte prædam Taricheas ad *Ioſephum* detulerunt. Samariam ac Iudæam continebat provincia Romana. Nec tamen video, Dabarittam in confinio & Samariæ & Galilææ ſitam fuiſſe. Nondum video, iuvenes illos audaces in illo confinio in facientes iter irruiſſe, ac ex eis egiſſe prædas. Iuvenes illi vigilias ad viam militarem excubiasque egerunt in planitie, quam *Campum magnum* appellarunt ſcriptores. Ipſi in patria ibi ſua haud verſati ſunt. Hoc certe non legitur in ambobus *Ioſephi* locis. Reſtat tamen alius, qui *Relando* favere omnino videtur. Habetur ille in *Vita Ioſephi* §. 62. b) En ipſum: *Ionathas ſuique, Tiberiade digreſſi, ſimul atque veniebant ad vicum Dabaritta in extremis Galilaæ finibus ſitum in magno Campo, circa mediam noctem inciderunt in manus cuſtodum meorum.* Non inficior, *Ionathanem* Tiberiade iter Hieroſolymam

 iniiſſe.

b) *Pag.* 29 *Tom. II* ed. *Havercamp.*

iniiſſe. Locus Dabaritta fuit in Galilæa f
Ioſephus enim, Galilææ procurator, cuſtod
loci viro Levi demandaverat. In Græco
leguntur: ὡς ἦκον εἰς Δαβάριτ]α κώμη
ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Γαλιλαίας κειμένην ἐ
μεγάλῳ πεδίῳ. Primo quidem inde cc
poteſt, vicum Dabarittam fuiſſe Tiberiad
ſtraliorem, ac in itinere, quod Tiberiade
roſolymam ferebat, ſitum. De Campo
gno non ſatis ſibi conſtitit *Relandus*. M
ra dedit Cel. Weiſenfelſenſium *Waltheru*
Extrema Galilææ ad quatuor cœli car
ſigillatim referri poſſunt. Poſſunt e
referri ad Campum magnum, qui v
montem Tabor ac Tiberiadem ten
batur ad ſeptentriones. Ultima Galila
vicinia deſinebant, diremta quippe f
Iordane ad Orientem, & Samaritide erga
ridiem diſcreta. At cur deſignari cre
per vocem αἱ ἐσχατιαὶ *ultima*, *extrem*
quæ in confiniis ſita ſunt? Apud *Ioſ*
præter hunc locum vox illa haud legitur.
tat omnino ἐσχατιὰ *oram rei partemq*
motiſſimam. Deſignatur tamen præterea
ea voce locus abſtruſus, ſolitudo, locus
quentiori turba & celebritate remotu
Eiusmodi locus exſtitit Dabaritta. Inſidiæ
ibi poterant collocari. Prædones ibi ir
tereuntes impune faciebant irruptionem.

*) In Progr. *de Aulone Palæſtinæ*, 1744. 4.
*) *Heſiodus* in *Theogon*. v. 275. *Etymologicum m*
p. 384 edit. *Commelinian*. 1594. *f*.

inguſtæ fauces, quæ poterant a cuſtodibus
:is obſideri. Pertinuerunt hæ ad regio-
ı, montibus, eorumque latibulis, concluſam
a latus vel alterum, vel utrumque. *Cis-*
Tabor poſtea dictum fuit Xaloth. Lati-
nem Galilææ inde *Ioſephus* ab auſtro in
entriones inchoavit dimetiendam, c) ſi-
lque ſignificavit, „vicum fuiſſe *Xaloth*, in
gno Campo ſitum. Fines vero, qui Gali-
n a Samaritide diſcreverunt, a *Ioſepho* d)
ıntur Samaris & Scythopolis uaque ad
lanis fluenta. Cœpit Samaria a vico *Gi-*
, qui in medio Campo magno e) iacuit,
auſtrum diffundi. *Hegeſippus* habet pro
:ionis noſtræ modo *Zaloth*.. f) Nec du-
, quin nomini inſit affinitas quædam cum
loth. Videtur tamen locus Jiſſacharitidis
eſulloth ob ſitum potius huc quadrare, *Ioſ.*
(, *18.* *Euſebius* & *Hieronymus* eum locant
ta Tabor in campeſtribus, octo milliaribus
Diocæſarea, ſive Sippori, verſus orientem.
conſilio Hieroſolymitano locus dicitur *Exa-*
. Quare non multum abfuit Scythopoli.
eo tractu Dabaritta videtur fuiſſe poſita.
c ratione potuit locus Dabaritta dici in
ıfiniis auſtralibus Galilææ fuiſſe ſitus.
anutha. Memorantur oræ, ſive termini,

 μέγω

Bello Iud. III, 3, §. 1, p. 223, Tom. II.
co laudato p. 222.
:o laudato §. 4 p. 223.
e Excidio Hieroſol. III, 6.

μέρη, Dalmanuthæ *Marc. VIII, 10*, & *Matth. XV, 39*, in loco parallelo *Magdala*. *Ioannes Morus*, Anglus, cis mare Galilææ poſuit; Chorographi plerique ultra id mare. B. *Hermannus von der Hardt* perſuaſit ſibi, fuiſſe Magdala *Migdal El* in Naphthalitide prope Tiberiadem, in *Medabenis pag. 84*. An Dalmanutha & Magdala fuerint locus idem, nondum eſt in expedito. Dalmanutha & *Selamis* videntur convenire. Hæc autem erat urbs a *Ioſepho* muris cincta, in Galilæa haud procul diſtans a monte Tabor. g) At hactenus in tenebris micamus.

Damaſcus, caput Syriæ minoris, h) ab eximio medii ævi Geographo, quem Nubienſem vulgo vocant, attingitur *Part. V Clim. 3 pag. 148*. Verum huic nomen fuit *Mohammed ben Mohammed Scherif al Edris*. Ipſe ſic: *Sita eſt urbs in plano, in agro ſterili ac arido, niſi quantum aquarum, antiquis meatibus deductarum, irrigatur beneficio. Fluvius, a promontorio deſcendens vicino, in ſuperioribus illius regionis partibus canalibus exceptus, ut inde liberius poſſit per plana deduci, per diverſas ſubiectæ regionis partes ad agrorum ſterilitatem fœcundandam dirigitur. Quod vero reſiduum eſt, quia copioſas habet aquas, ex utraque ripa pomaria rigat, arboribus conſita fructiferis,*

g) *Ioſephus de Bello Iud. II, 20, §. 6, p. 208, Tom. II, in Vita ſua §. 37 p. 18.*
h) *Wilhelmus Tyrius XXII, 20.*

ris, iuxtaque civitatis murum Orientem verſus labitur i). *Farfar & Abbana, a Libano trahentes originem, per agrum Damaſcenum ſecus ipſam urbem defluentes, in Orientem penetrant, ubi in arenoſa ſolitudine deficere dicuntur.* Fluvius ipſe, prope Damaſcum in duos, vel tres, alveos diviſus, & poſtea confluens, vocatus fuit a Græcis *Chryſorrhoas*, k) ab Ebræis ob pretium *Pharphar*. *Stephanus* novit nomen Pharphar, quod per *Bardinen* expreſſit. *Pruna Damaſci* laudavit *Columella.* l) Rationem ferri temperandi, enſiumque ibi factorum, dilaudant alii. *Gabriel Sionita* venam ferri, ibi provenientem, ſummi fecit, ita m) diſſerens: *Vena ferri locuples eſt Damaſcus, ac ratio ferri temperandi eſt eiusmodi, ut neque ſcutum, neque galea, vim ipſius remorentur.* Regum Syriæ olim ibi fuit ſedes. *Dariam* locus media ætate Damaſco erat vicinus. n) Damaſcus in numis *Commodi* Imperatoris vocatur *Metropolis*, ac in numis *Caracallæ colonia metropolis.* Regio adiacens olim vocata fuit *Aramæa Damaſcena.* Adad, ſeu Hadad, Deus commentitius, unius ac ſolius Dei nomen, cuius Sol poſtea fuit ſymbolum, ibi quondam cultus.

Idem *de Bello ſacro IV, 8, p. 83, Maundrellus pag. 168 ſeq.*

Plinius V, 18, Strabo XVI p. 755, De la Roque dans Voyage ſur le Mont Liban T. I P. I p. 241 ſeq.

De re ruſtica Lib. X pag. 413.

De nonnullis Orientalium urbibus Cap. 4 pag. 9.

Wilhelmus Syrius XVII, 3.

cultus. Reges quidam inde nomina traxerunt. *Cotovicus* o) vocat Damaſcum omnis Syriæ caput & regiam, urbem vetuſtiſſimam, amplam ac potentem, publicis ædificiis nitidam, mercatura & negotiantium inquilinorum frequentia copioſiſſimam, ſitam in planitie latiſſima ad radices montis Antilibani, qui ibi dicitur Hermon, a quo non amplius 2000 p. abſit. Pergit idem hunc in modum: *Benignitate ſoli ac rerum omnium copia, hominumque frequentia, amœnitate, clementia cœli, ſitus pulchritudine, ac omni diliciarum genere, nulli Orientis urbi cedit. Aquis inprimis abundat, ac fontibus irrigua eſt. Percurrunt ſiquidem urbem plurimi rivuli, qui toti urbi fere vicatim fontes ſubminiſtrant.* *) Et paucis interiectis: *Habet duos rivos, ex Hermonis monte delabentes, rapidos, & valde piſcoſos, Abanam, ſeu Amanam, ſeu Amnam, & Farfar, vel Pharpharam, appellatos, ſacris in literis præcipue celebres, qui aquas limpidiſſimas, optimas, atque ſaluberrimas, producunt.* Fructus ibi proveniunt multiplices, pira, poma, pruna, Perſica, mala Punica, Chryſomele, amygdalæ, *Muſæ*, ficus omnium laudatiſſimæ. Incolæ ſunt xylorum, ſeu goſſipii texendi, longe peritiſſimi. Vinum ibi ex uvis domeſticis paratur præſtantiſſimum. Serica elaborantur mirabili

o) *II, 11, pag. 372.*

*) *Maundrell* in *Reiſebeſchreibung nach dem gelobten Lande pag. 169.*

:e. Chalybs ibi fieri ſolet firmiſſimus.
'*el* hæc dona ſoli & induſtriæ iam præ-
t *Cap. XXVII.* Rex *Damaſcus*, quem
ıit *Iuſtinus III*, *12*, in fabulis eſt. Arabes
ı vocant شام *Schâm.* Et ſunt, qui pu-
Semi hic quondam fuiſſe domicilium,
ipſum ex appellatione loci videtur con-
ri. Syri enim & Chaldæi vicum ac pla-
Schekak, שְׁקָק, vocant, literamque *ss*
n *d* convertunt. Longitudo loci geo-
.ica æquat fere 53 gradus, ad meridianum
is conſuetum computatos. Latitudo par
adibus 33, ac minutis 15, vel 20. Ex re-
ɔrum obſervationibus aſtronomicis hæc
uere, *Ptolemæi* in tabulis occurrunt
enti gr. long. 69 & lat. 33. p) *Naſſir*
eus q) deſignavit gr. long. 70, lat. 33° 20′;
Beigh r) gr. long. 70, lat. 53° 15′. Ve-
non multum hiſce immoramur. Fixe-
ii triumviri meridianum primum in for-
ırum inſularum prima, quam *Ptolemæus*
ton, id eſt, *inacceſſam*, appellavit.

Ezechieli memorata *XXVII*, *19*, locus eſt
ıs commerciis, in maris mediterranei
nibus quærendus. Indubie deſignantur
næ. *Dan* in hiſtoria *Abrahami Gen.*
14, videtur nonnullis eſſe Dan, Cæſareæ
urbi

II Io. Hudſoni p. 7 ſeq. in *Append. Scriptorum*
ʒraphiæ veteris Græcorum minorum.
pag. 91.
ɔag. 120.

urbi vicina, per prolepſin. Danitæ occ
runt urbem, Laiſcheamque vocarunt Dan,
XVIII, 7,*29*. Verum hæc Laiſch non erat illa
propeCæſaream Philippi ad ortum Iordanis.
Laiſch, ſeu Leſchem, ſita ad vallem, quæ pe
bat ad locum Bethrechob, *verſ. 28*, proc
Sidoniis *verſ. 7*. Hæc non quadrant ad
cum Dan prope ortum Iordanis. Vallis
in ſeptentriones patebat inter Libanur
Hermonem, *Polybio* dicta r) *Amyca*, |
Polybius de *Antiocho*, Syriæ Rege, s)
Apameæ copias cogit. Inde Laodiceam caſtr
vet, unde profectus cum univerſo exercit
Rex, deſertum emenſus, ad Marſyam nomin
vallem venit, quæ, inter Libani & Antiliba
dices ſita, in anguſtum ſpatium ab iisdem n
bus cogitur, qua parte autem maxima
anguſtiæ, paludes interiacent ac locus, in
bus calamus odoratus colligitur. Faucibu
hinc caſtellum imminet, Brochi dictum;
Gerra, anguſto ad iter relicto tramite.
hanc convallem plures dies ducto agmi
adiacentibus oppidis in poteſtatem redacti
ra demum pervenit. Brochi eſt Beth-re
urbs tribus Aſcher, quaſi locus *aditus* &
teæ dicta, alibi *Rechob* vocata *Ioſ. XIX*, 2
Zidon rabbah eſt Poſidonium maritimu
ptentrionale. In anguſtiis illis olim
Davides, feliciter tamen inde eluctatus,
admodum ex *Pſalmo* uno ac altero in
tur. Dan, locus ad Iordanis initia poſ

r) *Hiſt. V*, *59*. s) *Hiſt. V*, *45 ſeq.*

Danitis haud fuit occupatus, Naphthalitis datus, *Moſis* ætati ſuppar, *Devt. XXXIV*, *1*. Ad nunc locum usque *Abrahamus* Reges quatuor conſectatus fuit, *Gen. XIV*, *14*. Terminum perſecutionis incidere in locum quendam, contextus orationis ibi demonſtrat. Noluit Cel. *Wollius* t) in hiſtoria *Abrahami* admittere prolepſin, ratus, locum Dan *Ioſuæ* demum ætate, vel paullo poſt, a Danitis occupatum, & a conditore tribus ſuæ ſic dictum fuiſſe. Eadem ſolicitudo tenuit Cel. *Ioannem Iacobum Breitingerum*, qui propterea ſibi perſuaſit, u) *Abrahamum* inſectatum fuiſſe Reges quatuor עַד דָּן *usque ad locum conflictus*. Mutavit Vir egregius nomen loci proprium in commune. Nec tamen ea circumſpectione indigemus. *Ioſephus* eſt, qui Commentariorum Biblicorum architectos hic in avia coniecit, quippe Danitarum locum Dan & illum, ad quem usque conſectatus fuit *Abrahamus* reges quatuor, pro uno eodemque x) habens. Dan, locus *Abrahami* ætate vetuſtior, ſub Antilibano ad fontes Iordanis minoris y) ſitus fuit, ac magis Sidoni vicinus eſt, quam ut ipſe in hiſtoriam Danitarum ſuſcipi poſſit. Et hæc eſt ratio, cur Deiſtæ & Antiſcripturarii dicis

t) In *Diſſ. II. ad Tr. de Parentheſ. ſacra §. 12 ſeq pag. 190 ſeq.*

u) In *Lexico Particularum pag. 119.*

x) *Ant. Iud. V, 3, pag. 288, Tom. I.*

y) *Loco laudato* & *VIII, 8, §. 4, p. 445.*

dicis cauſa in hiſtoriam *Abrahami* derida
fidemque *Moſi* detrahendam, fruſtra he
que conſenſerint.

Daphnae fuerunt aliae ad Antiochiam Syri
ad Paneada, aliae ad Peluſium Aegypti.
vocantur in ſacris תחפנחס, *Tahhpanhhes*
Τάφνη & Τάφναι, *Ier. II, 16, XLIII, 7, 8, X*
Sexdecim millibus paſſuum a Peluſio in a
diſtabat Daphne ex diſpoſitione Itinerarii
ab *Antonino* cognominatur. *Herodotu*
minit *Daphnas Peluſias II, 30.* *Stephan*
zantinus *Daphnen prope Peluſium* habet.
phne Antiochena ad auſtrum & Antioc
Oronti fluvio adiacet,(z) ac ambitioſum
chiæ eſt ſuburbium. (a) Vicus olim e
diocris (b), at lucus eum cingebat i
aquis fontium irriguus, in cuius med
templum *Apollinis* ac *Dianæ* cum aſyl
numis locus vocatur *Conſtantiniana* L
Nam *Conſtantinus* Maximus ibi palatium
ficia ſuperba exſtruxit, nec non in pal
ſtibulo ſtatuam matris *Helenæ* colloca
Aquarum copia, temperies cœli, auraequ
liter ſpirantes, *Sozomeno* teſte, locum r
amœnum, ac iucundum. Lucus ab

z) *De la Roque l. c. p. 207.*
a) *Ammianus Marcellinus Lib. XIX fin. Soz H. E. V, 19, Wilhelmus Tyrius II, 10, p. 8 grius H. E. IV, 25.*
b) *Strabo Lib. XVI p. 1089 ſeq.*
c) *De la Roque l. c. Procopius de Bello Perſico l*

lauris, cupreſſis, aliisque arboribus. *Pom-*
'aliquantum agrorum Daphnenſibus dedit,
.cus ibi fieret ſpatioſior, delectatus amœ-
e loci & aquarum abundantia, *Eutropio* (d)
Antiochus Epiphanes ampliſſimum ibi
mæi Apollinis fanum condidit (e), licet
timo iam ævo *Apollinem* ibi conſulere ac-
in more eſſet poſitum. Daphne utraque
dicta fuit *Zaphon*. Phœnicibus verbum
Zaphan, idem eſt ac *abducere a conſpectu*
num in ſtatum ſecurum, *Pſ. XXVII*, 5. Inde
on & *Zaphun* eſt *adytum*, *opertum*, *opertum*
. Nomen ultimum eſt *Apuleji* formula f).
o cœli ſeptentrionalis, prope arcton im-
ilis, fuit *Zaphon* appellatus, eo quod ipſe
us, immutabilis, abductus a conſpectu
ſtinorum, & imago adyti, circa quod
m Divique circumagebantur. *Iovis* Caſii
lum Moſes vocavit *Baal-Zephon*. Ad latus
Hieroſolymitani poſita erat urbs *Davidis*
LVIII, 3. Adytum ibi per צפון, *Zaphon*,
ficatur. Qui, *ſeptentriones* ibi deſignari,
mant, non poſſunt, quin errorem admit-
ac arcem Sionis, ſeu urbem *Davidis*, ad la-
Hieroſolymæ ſeptentrionale ponant. Tan-
, ne unam quidem voculam ignorare! *Beth*
rma dicitur prope *Zaphon* poſita *Ezech.*
XXXVIII.

1.
ianus Marcellinus XXII, 31.
m. II pag 386.

V P. II. S

XXXVIII, 6. Antiochia ante *Antiochum* inſtauratorem ac amplificatorem ſic dicta fuit, Syris & Arabibus adhuc appellari ſolita *Togar. Zephon*, ſeu adytum, prope illam eſt *Daphne. Zephonita* dictus fuit Daphnita Aegyptius, *Num. XXVI, 15*. Familia Zephonitarum Ægyptiorum cum Iſraelitis egreſſa, Danitis acceſſit. Ei, qui in exponendis V. T. tabulis rite verſari cupit, hæc non ſunt ignoranda. Daphnen Syriacam *Ioſephus* appellavit *Daphnen Antiochiæ, de Bello Iud. I, 12, §. 5, p. 82, I, 17, §. 3, p. 95. Daphne*, ad Dan, ad fontes Iordanis ſita, deliciis & fontibus abundabat, teſte eodem *de Bello Iud. IV, 1, § 1, p. 263 ſeq.*

Daria a Damaſco in auſtrum diſtat quinque, aut quatuor, milliaribus, teſte *Wilhelmo Tyrio* XXII, 21.

Daron, Darum, in finibus Aſcalonis erat caſtrum muris, ac arce munitum, teſte *Wilhelmo Tyrio* XX, 20. *Oliverius*, in Idumæa ſitum fuiſſe, tradidit *p. 138 Tom. II Eccardi*. Dicitur locus in hiſtoria *Abrahami Hannegev, Gen. XIII, 1*. Utrumque nomen denotat *meridiem* ex ſitu, ad Aſcalonem relato. *Abrahamus* enim, ex Aegypto redux, non verſus meridiem iter iniit, ſed Palæſtinam per oram maritimam repetivit. Diſtabat Daron a mari ſtadiis quinque, a Gaza milliaribus quatuor (g).

Deblatai, Diblataim, erat locus Moabitidis verſus

Me-

g) *Wilh. Tyrius XX, 20, pag. 500, XXII, 20, XXIII, 17.*

ledabam, poſtea Rubenitis aſſignatus. *Hie-ronymus* ad *Iaſſa*: *Et usque hodie oſtenditur in-ter Medabam & Deblatai*. In *Hieronymi* edi-is legitur vulgo, vocem Deblataim eſſe inter-retandam *in contemtum plagarum*. *Vallarſius* ero in nova Operum *Hieronymi* editione Ve-onenſi, eſſe legendum (h) *palatharum*, id eſt, naſſæ recentium ficuum, monuit. Loco vide-ur nomen adhæſiſſe ex ſitu utrinque depreſſo & humili. Nam Syri & Arabes pro שְׁפֵלָה, *umili*, pronuntiant *Dephela*. *Dedan* erat in dumæa in quarto milliario a Phæno adverſus quilonem i).

lath Ezech. VI, 14, eſt locus idem. Deus ibi comminatur, ſe terram Iudæam eſſe vaſtaturum nde a מִמִּדְבָּר, *deſertis usque ad Diblat*, id eſt, ab ora Aegypti ſabuloſa & inculta, Iudææ finiti-ma, usque ad extrema Rubenitidis verſus O-rientem. Deſignatur ampliſſima terræ Iſraeli-icæ latitudo.

blataim Ier. XLVIII, 22, habetur pro Bamoth Baal ad auſtrum Perææ ſupra Arnonem ab *Herman-no von der Hardt* in *Medabenis p. 43*. Legitur ibi *Bethdiblataim*. At Bamoth Baal, teſte *Eu-ſebio*, ſita fuit ἐν τῷ Ἀρνωνᾷ, id eſt, in valle ac tractu Arnonæ ad auſtrum. Alibi nude appellatur *Bamoth*, *Num. XXI, 19, 20*, ac prope montem Pisga in valle erat poſita. Diblataim

S 2 vero

Oſſervazioni letterarie Tom. I p. 32.
Hieron. de Locis Hebr. f. 127, B, Tom. IV Oper. 1516, Baſil. *fol. Dedanim* dicitur locus *Ieſ. XXI, 13*.

vero interiacebat Medabam & loca ad ſe
triones ſita. Ruit itaque *Hardtii* conie
Diblataim alia ad ortum Moabitidis fuit

Dibon fuit gemina: una, quæ *Hieronymi*
fuit *villa pergrandis iuxta Arnonem*; k)
Rubenitis data. Dibongad pertinet æq
Almon Diblataim quædam ad loca, per qu
orientalem Moabitidis limitem iter fec
Iſraelitæ, *Num. XXXIII*, 45, 46, 47. I
illa iuxta Arnonam fuit in planitie ſita
XLVIII, 21, 22. Ex cantico veteri Heb
Num. XXI, 30, hæc adducta ſunt: *A Nim*
riit Esbus usque ad Dibon. Nimra erat
tribus Gad, *Num. XXXII*, 3. Alibi hæc
tur *Bethnimra verſ.* 36, *Bethnabris*, *Be*
bra, quæ quinque l) millibus paſſuum
biade verſus boream abfuit. In cantico i
veteri linea ducitur à Nimra ad Eſſebun
hinc Dibonem, ab occaſu ad orientem.
ipſo intelligitur, Dibonem alteram Rub
cam (*Ioſ. XIII*, 9, 17,) Eſſebunti ad o
aquilonalem obiacuiſſe, & tribui Gad a
ſtrum, *Ioſ. XIII*, 20. Pro litera *b* fol
Palæſtini ſæpe pronuntiando terere litera
& viciſſim. Pro Dibon itaque pronunti
ſæpius *Dimon*, teſte *Hieronymo* ad *Ioſ*.
Quam ob cauſam non dubitamus, quin l

l) Sic *Euſebius*, & ex eo *Hieronymus*. Excidit i
ſebio 2 ante 5. Ad minimum enim 15
paſſ. ibi ſunt ponenda. Rationes indicab
alias.

ḅ, urbs tribus Iudæ auſtralis, *Ioſ. XV*, 22, morata, ſit illa Dibon urbs Iudæ, cuius ſit ntio *Neh. XI*, 25.

ba, urbs Idumææ, *Gen. XXXVI*, 32. Vide convenire cum Naballo *Ioſephi Ant. Iud.* *V*, *1*, *§. 4*, *pag. 684*.

ab legitur *Deut. I*, *1*, fuitque locus transioricus Peraæ. *Hardtius* putavit, Medebain, ain, Sibinam, Diſahab, Bezer, Bozram, Boram *Ioſephi*, ac Boſoram, eſſe unum eunque locum. Creditum fuit olim, locum hab aliquot milliaribus a monte Horeb iiſſe, ac ab auri fertilitate nomen traxiſſe. *ronymus de Locis Hebraicis* ex *Euſebio* hasranſcripſit fabulas: *Cata chryſea, id eſt,* *a. Sunt autem montes fertiles auri in* *rto, procul undecim millibus a Choreb:* *a quos Moyſes Deuteronomium ſcripſiſſe per-* *tur. Sed & metalli æris, quod noſtro tem-* *corruit, montesque, venarum auri plenos,* *fuiſſe vicinos, exiſtimant.* Alexandrini in à ſunt, cur *Euſebius* ac *Hieronymus*, illius rpres, in hanc fabulam fuerint prolapſi. ci enim illi Alexandrini interpretes in *t. I*, *1*, bifariam peccarunt. Fefellerunt & k alios ipſi, exiſtimantes, *Moſen* compel- tunc Iſraelidas prope erythræum, ſeu ru-n, ſinus Arabici mare inter Pharan - - & *ichryſea*. Crediderant illi, *ſahab* ubique *auri* indicem. Putaverant illi, mare, d *iam ſuph* dicitur, non niſi per ſinum Ara-

bicum denotari. Utrumque vero comn
tum uno iactu concidit. Stabat enim h
prope traiectum ripamque Iordanis iuxta i
regionis incultioris tractum, qui erat j
locum aquæ ſabulis permiſta מול סוף
gione maris, m) *verri radique ſoliti a* v
procellisque, inter Paran & inter Toph
Laban & Hhazoreth & Diſahab. Ali
ſingulis locis plura differam. Nunc id i
eſt monendum, *Moſen* copias ſuas lonſ
teque tetendiſſe, ideoque videri veriſi
deſignari campos, tractuum nomina, &
tium appellationes. Paran & Beth-Hara
tis conveniunt. Reliqua nomina plus n
faceſſunt.

Dodanim autor generis Dardaniorum, qui
iam in Dardania condiderunt. Dicti alia
gens Rhoetéa & *Rhodanim.*

Dophka, Daphcea, fuit ſtatio nona Iſraeli
in Arabia inter mare Iamſuph, quo
terventu miraculi fuerant emenſi, ac
montem Sinai. An *Gypſaria* hic in c
ſit vocanda, hæreo.

Dor nunc Aſſar & Dora vocatur. Reſta
muri. *Troilo pag. 99.* In Tabula *Peutin*
na vocatur *Thora*, eique diſtantia ibi tr

m) *Epiſtola Iac. Palmerii a Grentemeſnil ſup*
Aſphaltite legitur in *Obſervationibus miſc*
Amſtelodami editis, *Vol. X n. 5, Iournal*
vans 1739 Sept. p. 141.

m. paſſ. a Ptolemaide, ac VIII m. paſſ.
eſarea, ſeu Turri Stratonis.

appellatur Dothaeim *Iudith. IV, 6,* Δω-
u Ioſepho Ant. Iud. IX, 4, §. 3, pag. 478.

videtur fuiſſe eadem ac Madmanna, Mi-
, haud procul Gaza, dicta alias *Menebe-
Menoida, Menœnum caſtrum, Menyta.* Hie-
ymus: *Medemana, in tribu Iuda, cuius
init Eſaias: & nunc eſt Menois oppidum
a civitatem Gazam.* Alia Duma videtur
Idumæos ad montes Seir ſita fuiſſe, *Ieſ.
, 11.* Duma videtur ipſa Idumææ fuiſſe
it. *Ieſaias* certe eam nobis inſpirat ſen-
am. Erat vero ibi ipſa Bozrah urbs pri-
ia, *Ieſ. LXIII, 1, Ier. XLIX, 13, 22. Amos*
licat *Theman & Bozram I, 12. Theman* di-
guitur a *Duma* peræque, *Ier. XXI, 11, 14.*
dubito, eam olim exſtitiſſe urbem, quæ
ea Bozra & Petra, quaſi *Edomi* olim ſedes,
dicta. *Petras* in finibus Palæſtinæ eſſe
, tradit *Evagrius III, 32, pag. 365.*

Dan. III, 1, locus, in quo *Nebucadnezar*
ſſum collocari iuſſit. Circa eum fuit
allis. Situs conſpicitur ſupra Babylonem
uphratis ripam orientalem in Meſopota-
termino auſtrali poſt Aburæ, ſeu Chaboræ,
luentem. *Polybius* enim *V, 48: Occupa-
Meſopotamiam usque ad Dura.* Ad Cha-
confluentem exſtitiſſe eam, pateſcit ex
o Characeno pag. 4. Ptolemæus eam haud

 attigit.

attigit. *Zoſimus deſertam* tradidit. Ch
ſeu Aborra, fluvius eſt Meſopotamiæ, Eu
ten a ſeptentrionali ortu ſupra Chabr
influens, *Salmanaſſar* huc captivos Iſr
miſit, ac in exilium traduxit, *2 Reg.* X
Iuliani, in Perſas euntis, tempore in loc
Gordiani Imperatoris, ſepulcrum oſtend
urbis vero tantum nonnulla reſtabant v
teſte eodem *Zoſimo III*, 14. *Daras*,
Syriæ, *Coſroes*, Perſarum Rex, Seculo
præter Apameam expugnavit, teſte *Eva*
E. V, 10, *pag.* 437. Hæc vero indubie
fuit diverſa. *Suram Coſroes* Seculo ſe
pugnavit, Euphrati adiacentem, teſte *I*
H. E. IV, 25, *pag.* 403. Sed hæc fuit D
ſeptentriones remotior. *Daras Ana*
Imperator Conſtantinopolitanus, Secul
to in finibus Imperii Romani ac velut
nium quoddam Romanæ ac Perſicæ dit
Meſopotamia ex agro urbem fecerat,
mis mœnibus cinxerat, & variis miræ
tis ædificiis templisque exornaverat, te
grio III, 37, *pag.* 370 ed. *Guil. Readin*
tabrigiæ, 1720, fol

E.

E*boda*, urbs Arabiæ Petrææ. *Ptolemæu*
ei gradus long. 65° 15′ ac latitudinis
Petræ autem long. 66° 45′, lat. 30°
veritati *Ptolemæus* fecit ſatis, probab
enaſcitur coniectura, locum Rephidim

lidarum olim inſervientem, fuiſſe eundem.
Sic dicitur Chebron auſtralis in itinere
uſcripto *Burchardi* Argentinenſis. Hic
Iieroſolymis vinum excellens elaboratur.
rabes Turcique vetuerunt, quo minus ali-
Palæſtina *) vites colantur.
a in ſacris literis, apocryphis & ſanctio-
, memoratur. In libro *Tob. V, 9, Iu-*
I, 1, 3 Eſr. VI, 23, 2 Macc. IX, 3, legitur
itana. *Eſra* vero *VI, 2, Achmeta* occurrit,
iæ urbs ac arx regia. Litera *m* & *b* apud
ntales paſſim in nominibus permutantur
em. Neceſſum non eſt, ut cum *Io. Phil.*
uo ſtatuamus, literam *b* voci *Achmeta*
reſtituendam, librariosque ibi (*Eſr. VI, 2,*)
iſiſſe nævum. Edidit Vir laudatiſſimus
lelodami A. 1746, 4, *Libros duos Diſſer-*
num ſacrarum. Inibi n) *Libro priori*
rtatione octava de *Achmeta* exponere ag-
us fuit. *Semiramis* dicitur Ecbatanam,
liæ caput, in campeſtri regione o) condi-
Deiocem Herodotus tradidit p) condi-
n; *Plinius* q) *Seleucum Nicatorem,* qui
ſſis fuit inſtaurator. Ipſa ſub monte Ia-
ſita fuiſſe r) dicitur. A *Diodoro* mons
vocatur Orontes. Plura dabit B. *Chriſto-*

 pho-

ges de Monſ. Shaw Tom. II Cap. 3 p. 61.
Leipzig. Zeit. 1736 p. 901.
orus Siculus II, 13.
?. q) *VI, 14.*
ianus XXIII, 23.

phorus Cellarius in *Geogr. ant. III*, 18. Ecbatana exſtitit in Phœnice auſtrali. *nius*, s) recenſet *promontorium Carmel* *in monte oppidum eodem nomine, quond* *batana dictum*. Diſtinguendum eſt in Carmel t) triplex. *Carmel*, Charmelia urbs tribus Iudæ. *Carmel* eſt promont urbi Iocneam & Iiſſacharitidi vicinum. (præterea eſt mons valde excelſus, mari nens, glebæ olim fortunatiſſimæ, & cultiſſimus, vitibus, oleis, arbuſtis, fr risque arboribus, atque herbis odoriferis, tus. Extremum eius cacumen roſtri longius in mare ſe porrigit, diſtatque ab ſeu Ptolemaide, octo circiter milliari ſuum. u) *Geographus*, quem vulgo *N* *ſem* vocant, ſuccincte: x) *Promontorium* *mel in mare procurrit, continetque portu* *vigiis grandibus aliisque opportunum*. I pido Ecbatana *Cambyſes*, Rex Perſarum, fuit interceptus. y) Id Carmelo ad ideoque ab *Herodoto* ponitur *in Syria*. *phanus* Byzantinus, qui *de Urbibus* ſcripſ cum vocavit nunc *Agbatana*, nunc *Ecb* Ecbatana Mediæ olim dicta etiam fuit

s) *V*, 19.
t) M. *Stromeier* in Diſſ. *Vaticinium Iacobi de I* *ritide* §. 17 *p.* 12.
u) *Cotovicus I*, 20, *p.* 128.
x) *Part. V Clim.* 3.
y) *Herodotus III*, 64.

ſaa; z) Phœnicia, niſi fallor, venit quoque nomine *Caipha*, *Chefa*, *Ceſas*, *Hifa*, *Gaba*, *Calamis*, *Epha*, *Porphyria*, *Porſina*, *Porphyreon*, *Chilſon*; ac ad radices Carmeli fuit ab aquilonari latere ſita, in interiori ſinu iuxta littus viſenda, ab Accone diſtans IV mill. paſſ. Dudum a) præter humilem & ignobilem pagum, ſeu oppidulum, nihil reſtat. Confer ſupra voces *Kepha*, *Calamis*, *Chepha*, *Chiſon*. Caiſſa oppidulum viſitur adhuc Ptolemaidem inter ac montem Carmelum, ac prope illud b) in ſinu maris ſtatio navibus ſat fida reſtat. Prope eam eſt portus, cui *Tartura* c) nomen, ex oppido, in radicibus Carmeli ſito ac cognomini, deductum. Ad Caſam, ſeu Caiſſam, exonerat ſe fluvius d) Kiſion in mare. Ex Carmel videtur prodiiſſe vox *Calamis*.

den, locus in Cœle-Syria. Vide vocem *Paradiſus*.

dom ſignificat *rubrum*. *Eſavo* nomen adhæſit *Edomi*. Ipſe exſtruxit in montibus Seir urbem, a nomine ſuo dictam Duma, ſeu Edom. *Filia Edom iuxta terram Uz* legitur *Thren. IV*, *21*. Cognomen id *filiæ* adiungitur oppidis, non regionibus. Uz ibi notat terram Autæorum, prope apicem ſinus Arabici ad Orientem commoratorum. Autæos eo locarunt veteres. Reges

) *Scholiaſtes* ad *Æſchyli Perſas p. 125.*

) *Cotovicus I, 20, p. 127.*

) *De la Roque Beſchreibung der Reiſe nach Palæſtina*, Leipzig, 1740, 8, *p. 34.*

Loco laudato p. 55. d) *Ibid. p. 72.*

Reges regionis Uz coniunguntur cum Regi
terræ Philiſtæorum, Aſcalonis, Ecronis, al
rumque, & medii Aegyptios inter ac Ph
ſtæos interponuntur. Et hinc liquido ap
ret, Idumæam olim *) non pertigiſſe ad li
ra maris ſinusve Arabici orientalia. In re
Salomonis ſi hoc momentum ex oculis h
dimiſerimus, cautius feremus iudicium. *P*
nice haud ſecus denotat terram *rubram*. *E*
enim, ſeu *Adom*, idem eſt, qui *ruber*. T
igitur *edom* eſt vel Idumæa, vel Phœnice. P
nice in cenſum venit *Amoſ. I, 9*, ac in re *S*
monis navali. Qui loca Elath & Ezeong
trahunt ad ſinum maris rubri Elaniticum,
obſtat ſitus locorum Elath & Ezeong
mediterraneus; qui ex *Devt. II, 8*, *Euſebi*
ac *Hieronymo de Locis Hebraicis*, ſatis dil
Edomitæ in montano Seir tractu ad auſt
Cananææ conſederunt a ſeptentrionibus n
tis Choreb, *Devt. I, 2, II, 5, Gen. XXXI*
Cur, quæſo, *Moſes*, in Midianitide ver
Idumæos haud compellavit? Cur circa
reb & Sinai montes nullos depreh

*) De præſenti Idumææ conditione D. *Shaw Itin*
ſuorum *Tom. II Cap. 4 p. 76 ſeq.* exponit
in modum: *On n'y voit point de paturages*
verts de troupeaux, point de champs chargé
bled; il n'y a ni vignes, ni oliviers. Ce n'eſt
tout qu'un deſert aride & ſolitaire, qui n'e
verſifié que par des plaines couvertes de ſab
par des montagnes remplies de rochers & de
cipices.

næos? Regio Idumæorum montana di-
fuit ab Arabibus *gabalene*, id eſt, mon-
t. Arabibus enim *gebl* mons eſt, quæ ap-
atio adhuc Gribaltariæ (Gebl Tarich) ac
næ inhæret. Gebalenes caput erat Petra,
n Bezer, Beter, Betra, Bozrah, Boſorrha.
æis in exilium Babylonicum abreptis, Idu-
i Iudæam auſtralem usque Gazam occupa-
t. Ex eo quidem Gazam vocat *Gorioni-*
e) *Idumæorum ultimam & primam verſus*
roſolyma ſitam. Hieronymi ætate habita-
t Idumæi inde ab Eleutheropoli usque ad
am in ſpecubus, hinc inde ſparſis. Vallem
ıran ipſi ætate *Ioſephi* in ſpeluncas conver-
ınt, f) inibique prædas occultabant. Vallis
ıran ea ætate ad Idumæam *maiorem* fuit re-
. *Minor* erat illa Gebalene. Olim Idu-
i in montibus egerunt, paſtionibus armen-
ûm pecorisque delectati, *Ier. XLIX, 16, 20.*
mas Idumæas prædicavit *Maro Georg. III, 13.*
ı ex Palæſtina in Idumæam ferebat per tra-
m Iordanis, ipſumque id locum Idumæis
ıximum, dictum *iam ſupb*, præteribat, *Ier.*
IX, 19, 21. Lacum aſphaltiten ideo *Diodo-*
Siculus g) in media collocavit Idumæa,
X, 108. Flavius Veſpaſianus, mota in Idu-
æam expeditione, duas ibi expugnavit urbes
mu-

29, p. 657.
phus Bell. Iud. IV, 9, §. 4, p. 302, Tom. II.
. II, 12.

munitas, *Legrith* & *Caphartoch*, teſte Gu
de VI, *28*, *pag. 650 ſeq.* Apud *Ioſephum*
hæc vocantur Betaris & Caphartoba,*) i
τῆς Ἰδουμαίας ſita. *Ruffinus* loco Betari
eſt in editis, habet *Begabris*, quæ *Bethag*
videtur fuiſſe. Pſeudo-*Hegeſippus* loca
illa *Ligarum* h) & *Capartorem*. Facile
ſenſum ferimus librariorum, ſiquidem
illa fuerunt non urbes inclitæ, ſed *au*
tum *vici*. *Veſpaſianus* vero ad hos iv
Bethlephthorum regiunculam, ac per ea
diit Emmaunta, ſeu Nicopolin. Quod u
que momentum ad ſitum utriusque loci e
randum nonnihil facit. Exſtitit etiam *Id*
ſeu *Edom*, urbs, ſive regio, in Iudæa auſtral
pe Engadden, teſte *Ioſepho de Bello I*
III, *3*, *§. 5*, *pag. 224*.

Eglath ſchliſchiah, urbs Moabitidis, *Ier. XI*
34, obvia. Alibi locus dicitur Eglaim.
Agalla. *Schliſchiah* cognomen eſt, aut
tia inſtauratione, aut a tribus partibus, dedu
Conſtabant urbes nonnullæ ex diverſis
Ita Brunſuicum ex quatuor, vel quinque
coaluit. In Transiordanica frequens e
men enacomiarum, tricomiarum, tetra
rum, hexacomiarum, &c. *Eulitis*, c
Moabitide inter Epiſcopatus XII, ad R
referendos, i) eſt ſexta, huc videtur qu

*) De *Bello Iud. IV*, *8*, *p. 297*. h) *IV*
i) *Wilh. Tyrius XIV*, *12*, *p. 324*, *Geſta Dei per*
p. 1045.

, urbs Phœnices Tyrum inter & Sidona, ſta alias etiam Elæa & Elath. Oleam Græci *ἐλάαν*, *elaam*, vocant, Hebræi vero זית, *it.* Inde coniectura ſuboriri poteſt, Saitam Elaida, ſeu Elæam, eſſe unam eandemque. :abs *Ibn Edris*, ſeu Geographus Nubienſis, ab :co, ſeu Ptolemaide, usque ad arcem Zait, va- lam ac maritimam, computavit 12 milliaria. *ephanus de Urbibus* eam vocavit *Elaiam*, ad- :ns, eam eſſe urbem Tyrum inter & Sido- :m. *Dionyſius* in *Periegeſi verſ. 910* k) re- rt, Phœnicas habitare Iopen & Gazam & laida. In rebus *Salomonis* ipſa vocatur *Elath* :ope *Ezeongeber*, ſeu urbem galli gallinacei, u Ornithopolin, Tarnegola.

i, עירם, locus, cuius rex tempore *Abra- ami* erat *Kdorlaomer*, *Gen. XIV*, *1*. Succur- t memoriæ *Calamos*, urbs Phœnices, nunc *'almont* dicta. l) *Plinius V*, *20*, ita: *Oppida*, *'yblos*, *Botrys*, *Gigarta*, *Trieris*, *Calamos*, *'ripolis*. Hinc pateſcit loci ſitus. Incolæ ocantur *Elemajin Eſr. IV*, *9*. Rex *Kdorlao- ıer* quodammodo ſignificavit fuga ſua, in 'œleſyriam arrepta, ubi regnum eius ſit uærendum. Elamitæ, Medo-Perſæ, ultra uphraten ſunt obvii. Meminit regionis eo- ım *Ier. XLIX*, *34*. Videntur ipſi a filio *Se- mi*,

'ol. IV Hudſoni p. 160, & *Io. Alb. Fabricii Bibl. Lat. III*, *11*, *p. 600*, Hamburgi, 1721, 8.

e la Roque Tom. I Voyage de Syrie & du Mont Liban p. 166, *Maundrell*, *p. 43*.

mi, *Elam*, m) traxiſſe originem. Elym
olim Suſianen etiam comprehendit, *Da*
VIII, 2. Reges Elymaidis, *Ieremiæ* noti *IV*
25, redditi ſunt ab interprete Græco Alex
drino per *reges Perſarum*. Elamitæ, *Act.* II
recenſiti, videntur Perſas ſimul compl
De regione Elymaide conferendus eſt *Chri*
phorus Cellarius in *Geographia antiqua* III,
pag. 801 *ſeq.* edit. prim. atque *Tomus VI* l
Hiſtoire univerſelle depuis le commencement
monde iusqu' à preſent II, 10, *pag.* 749 *ſeq.* Am
ſterd. & Leipzig 1745, 4.

Elana, vicus apud *Ptolemæum*, ſinui Elani
maris rubri, ſeu potius ſinus Arabici, ad ori
tale littus adiacens, olim dictus *Olam* & *Ch*
vilah, terminus Amalekitarum, qui eo u
per deſerta Arabiæ ſeſe diffuderant. *Pto*
mæus loco aſſignat gradus long. 65° 36′ & la
26° n). *Abulfeda* ponit o) locum *Ailah* ſ
cundum littus maris, ipſique tribuit longitu
nem 56° 40′, latitudinem 28° 50′ ex Kanun,
long. 58° 40′, lat. 30° 50′ ex *Ibn Said*. Obit
notandum eſt, *Abulfedam* ſupputaſſe grad
longitudinis a columnis *Herculis*, curtior
gradibus pæne decem, ſi ad *Ptolemaicos* reſp
xeris. De Ailah confer ſupra *Relandum* pa
554 *ſeq.* qui tamen in eo ſe fefellit, quod locum
Elath, 2 *Reg.* XVI, 6, memoratum, de Ela
i

m) *Gen.* X, 22, *Ioſephus Ant. Iud.* I, 6, §. 4, *p.* 24.
n) *Vol.* III *Hudſoni p.* 2 *ſeq.*
o) In *Deſcriptione Arabiæ Vol.* III *Hudſoni p.* 2.

retatus fuit. Elati enim hæc fuit *Elais* ſecus ac Eloth, *1 Reg. IX, 26, 2 Chron.* 17, commemorata. Eloth ſita erat ad il- iare, quod Tyrii navibus ſuis exercere & re conſueverant, in ſuæ urbis vicinia ım. Mare illud, ibi circa Tyrum, vo- ı fuit ים סוף, *mare ventis verri ſoli-* nec non *rubrum. Solinus Cap. 36* poſte- n habet denominationem, de Gadibus ita ıens: *Inſulam, quam Tyrii, a rubro pro- mari, Erythraam, Pœni lingua ſua Ga- d eſt, ſepem, nominarunt.* Phœnicen di- fuiſſe quoque *rubram regionem*, ארץ , iam ſupra indicavi. Solum certe Li- ındit aquam rubram, quotannis nive in- ı converſa ſolutum. Sinus Elanites, ad m obvius, tum *Straboni*, p) tum *Dio- iculo*, q) aliisque, ſat fuit cognitus. *Pli-* lelanam inter & Gazam 150 mill. paſ- interpoſuit. *Strabo* a Gazæorum portu pidum usque Ailam, ſuper receſſu ſinus ;i ſitam, computavit 1260 ſtadia, quæ ſunt millibus paſſuum 157. *Hieronymi* r) in Aila legio Romana decima agebat. ibi in ſinum arctatur anguſtiſſimum. s) ıtii ſolebant inde in Indiam navigare, ex quo

VI p. 768, Amſtelod. 1707, fol.
Plinius V, 11.
is Hebraicis in voce *Ailath.*
ius de Bello Perſico I, 19.

quo Reges *Ptolemæi* navigationem illam inſtitu-
erunt, ac Aegyptios artem nauticam docuerunt.
Ex eo factum eſt, ut *Ioſephus*, t) parili ratione
ſeſe ſub *Salomonis* regno res habuiſſe, ratus,
Salomonis Tyriorumque huc claſſem tranſtu-
lerit, ac inde in Oceanum Indiamque duxerit
deductam. Cum vero eum adhibuerit æta-
conſecuta veluti ducem ac autorem ſententiæ,
nemo non ſibi perſuaſit, naves *Salomonis* hæc
alio ex navali ſolviſſe. Nullus vero contra
oſtenderat, ætate *Salomonis* navigationem in
ſinu Arabico per Tyrios fuiſſe tentatam. *Abul-*
feda fortunam *Elanæ* pro ratione ætatis, qua
vixit, ita u) deſcripſit: *Ailah urbs parva, te-*
ris frugibus, civitas Iudæorum, qui in ſimias
& porcos mutabantur. Littori maris Alkol-
zum (Clysmatis) *adiacet. Prope eam via du-*
citur, qua religioſi Aegyptiorum (Meccam)
incedunt. Noſtra tempeſtate turris eſt, in qua
præfectus Aegyptius reſidet. Nulla ibi arva.
Arcem habuit in mari, ſed, ea deſtructa, præ-
fectus in urbe iuxta littus habitat. Idem ali-
bi: x) *Alkolzum atque Ailah ſita ſunt ſuper*
duo brachia, ſive linguas, maris - *Altour lon-*
gitudo eadem eſt longitudine Ailah. Ailah ſita
eſt ſuper extremam linguæ orientalis partem ..
Ailah eſt ſuper frontem promontorii, in mari
exporrecti. Inter Altour & terram Aegypti
mari

t) *Ant. Iud. VIII, 6, §. 4, p. 437.*
u) In *Deſcriptione Arabiæ p. 41 Vol. III Hudſoni.*
x) In *Deſcriptione maris Alkolzum p. 75 l. c.*

are intercurrit. Montem Altour eſſe Sinai, *oannes Gravius*, *Abulfeda* interpres Latinus, ſi-i perſuaſit. Obſtant rationes, quo minus ſententiæ eius ſubſcribam. Ultra ſinum Elani-en, quem *Agatharchides* vocavit Λαιανίτην ὀλπον, exiſtit y) terra Bytemaneorum ſpa-ioſa, plana, tota irrigua, & profunda, ubi proveniunt inter fructus *medica*, *lotus*, *gra-minis multum*, *lotus ad viri ſtaturam aſſur-gens*, præterea *multi cameli agreſtes*, *multæ cervorum dorcadumque catervæ*, *multi ovium greges*, *infinita mulorum atque boum armenta.* *Samuel Bochartus* maluit z) ſcribi Themaneo-rum, Θημανέων, loco Βουθημανέων. Credi-derim, *Agatharchiden* voci præpoſuiſſe Aegy-ptiorum articulum.

ale prope Chesbonem, ſeu Eſſebuntem, in Transiordanica. *Hermannus von der Hardt* a) putavit, eandem eſſe urbem Eleale, Nahliel, Cholon, Necla *Ptolemæi*, Mallam *Ioſephi*, & Lembam. Quantum vero ad urbem Mallen attinet, eam *Ioſephus* in Galaaditide b) poſuit. *Iudas Maccabæus*, Malle occupata & incenſa, profectus fuit *Chaſphoma*, & *Boſor* aliaque quamplurima Galaaditidis oppida evertit. Mal-lemus, nomina locorum a librariis nunquam

T 2 fuiſ-

y) *Excerpta ex Agatharchide de Mari rubro p. 57 ſeq. Vol. I Hudſoni.*

z) In *Hierozoico III, 10, p. 825.*

a) In *Medabenis p. 10.*

b) *Ant. Iud. XII, 8, §. 3, p. 619.*

fuiſſent immutata, vel depravata. Tum *Iudas* iter fecit ad fanum loci *Carnain* *Carnion*, idque incendit. Poſthæc vero Iudæam reverſurus, ad urbem *Ephronem* via poſitam, pervenit. Galaaditis ea non deſcendit usque ad urbem Eſſebunta. enim tunc Moabitæ habitabant, a quib Galaaditæ diſtinguebantur. Iabiſſum, ſe bes urbem, *Ioſephus* d) ac ſcriptor divini tribuerunt, Galaaditidi, nec non Arimanum ſeu Ramoth. *Tryphon*, relicta Adora, mææ urbe, Hieroſolymam prætervectus Cœlen Syriam abiturus, fecit impetum in laaditin f) celerrimum, atque inde A chiam, Syriæ caput, rediit. Non videtu tra Iabiſſum protenſa fuiſſe Gileaditis ii ſtrum. Fac tamen, Gileaditida nonnun pro omni Transiordanica ſumtam adhib que eſſe, inde tamen nondum conſeq Mallam eſſe urbem Eleale. At, ſimul ac, ſphoma, ſeu Chaſphor, eſſe ex Eſſebunte Chesbon, corruptum, largiris, Boſorem Betzer Rubenitica habes, ſententia *Hardt* probabilior. Dubium tamen eſt, an 1 nomen ſit urbis genuinum. Legitur eni Codicibus aliis *Maaphe*, *Maspha* 1 *Macc.* 1 *Maapha*, *Alema* 1 *Macc.* *V*, 26, vel *M*

c) *Ioſephus de Bello Iud. I*, 4, §. 3, p. 60.
d) *Ant. Iud. VI*, 14, §. 8, p. 359, *V*, 2, §. 11, p. 287.
e) *Ant. Iud. IV*, 7, §. 4, p. 225.
f) *Ioſephus Ant. Iud. XIII*, 6, §. 5, p. 653.

ır huc referenda *Ptolemæi* Maliatta, &
ni Malſane. Niſi fallor, *Mazpha*, ſeu
h, quæ alias Rama, Ramoth, Hara-
Ramathus, Ramatha, dicitur, per *Mal-*
l *Malla*, deſignatur. Lembam *Ioſephus* g)
, enumerans urbes, quas Iudæi, Rege
ıdro *Iannæo* rerum potito, tenuerunt.
transiordanicas urbes recenſuit *Moabiti-*
Eſſebonem, *Medabam*, *Lemba*, *Orenas*,
onem, *Zara*, *Cilicium tractum* (aulo-
Pellam. Præterea de Lembis apud *Io-*
ı legitur nihil. Κιλλιτῶν αὐλῶνα legen-
)uto pro κιλίκιον αὐλῶνα. Coniecit
ı. *Ezechiel Spanhemius*. Lemba autem
in ſingulis exemplaribus, ac *Epiphanii*
tione. Lemba & Eleale ſono ſatis di-
ıt. De ſitu loci Lemba nil certi inno-
Facile hinc eſt intellectu, *Hermannum*
r Hardt ſæpius coniecturis & ingenio
ınti plus, quam par erat, tribuiſſe. De
; locis, quæ *Hardtius* huc adſcivit, ſuo
ıs loco.
:us Samaritani tractus, ad meridiem h)
in confinio extremo. Videtur nævus
nomini. Nam locus transſcriptus eſt
pho, qui limitem Samariæ auſtralem i)
vico *Anuath Borkeos*; quem ipſe tamen
accenſuit. Fit veroſimile, apud Pſeu-

T 3 do-

! *XIII*, 15, §. 4, *p*. 674 *ſeq*. *XIV*, 1, §. 4, *p*. 684.
Egeſippus de Excidio Hier. *III*, 6, *p*. 313.
Iud. *III*, 3, §. 5, *p*. 224.

do-*Egeſippum* legi loco *Geneas*. *Ioſeph*
mariæ regionem ita deſcripſit: *Incipit*
vico Ginæa, *deſinit in Acrabatenam*
chiam. Pro Γιναίας apud *Ioſephum* i
Codicibus habetur Γηνίας, Γινέας, Γ
Iſidorus ſic legit: l) *Hæc regio* Samari
Iudæam & Galilæam media iacet, *inci*
vico, *cui nomen eſt Eleas*, *deficiens i*
Agrabat. Locus Genæa nunc vocatur
ſeu Zjennin. Confer *Relandum* in *G*
Ginæa.

Eliſa terra occurrit *Ez. XXVII*, 7. *Elida*,
Ἤλιδα, Ἠλείαν, Græci vocant. E
ponneſi regio inter Achaiam & Meſſe
occaſum ſolis. m) Nomen regioni
ex urbe primaria Elide, quam Peneus
Ipſa eſt ad Olympiam ſita. *Pauſa*
xylinum flavi coloris gigni vendique,
ctor. Plura dat *Chriſtophorus Cel*
Geographia antiqua II, 13, *pag*. 1
ed. pr.

Ellaſar, urbs, ſeu regiuncula, Regis *Ario*
XIV, 1. Macedones urbem Syriæ
hoc nomine impertiverunt, teſte *Ap*
Solebant tamen ipſi nomina nova a
veterum denominationum conforma

k) Loco laudato §. 4 p. 223, *Ant. Iud*. X
p. 967.
l) *Originum XIV*, 3.
m) *Strabo Lib. VII*, *p*. 335, 336.
n) *De Bell. Syr. p*. 201.

-ebel, locus, ad meridiem campi magni Iisreel poſitus, *Iudith VII, 18.* Erat vicinus loco *Chuſei* ad torrentem Mochmur. Videtur Ecrebel non differre ab Acrabbim. De reliquo liber *Iudith* eſt drama, exhibens Iudaicam gentem quaſi fœminam viduamque & vetulam, & formoſam tamen, quæ *Antiochum Epiphanem*, eiusque exercitus, devicit. An ubique ſcriptor veritatem geographicam ob oculos habuerit, admodum dubito. *Chuſei* videtur eſſe *Aſa* verſus Dothaim. Mochmur erat amnis, qui pluviali tempeſtate aquis ſcatebat, alias vero erat ſiccus. Vocatur enim χείμαῤῥος.

-im, locus ſtationi Iſraelidarum inſerviens, ſitus inter mare *iam ſuph* dictum & deſerta *Sin*, *Ex. XVI, 1.* Fontes ibi olim XII & palmæ LXX, ideoque locus ab *Ezechiele* vocatur *Tamar*. Tamar enim denotat *palmam*. Vulgaris obtinuit ſententia, locum ad ſinus Arabici extremi verſus ſeptentriones oram, orienti obiectam, eſſe iuveniendum. Hic omnino oſtendunt viatoribus accolæ locum *Hilan* inter Pharan & Tor. o) Iter vero Iſraelidarum, Aegypto egreſſorum, huc haud quadrat.

-lul, locus in tribu Iuda iuxta Hebron, *Alula* poſtmodo dicta. *Hier.*

-math, חמת, urbs Heliopolis ad occaſum aquilonarem Damaſci. Vide ſupra vocem *Chamath*.

o) *Geogr. Nub. P. III Cl. 3.*

Emeſa, in ſacris literis כְּרַךְ מַיִשׁ, *urbs Mi* nunc vocatur Hams, apud *Wilhelmum* *rium* q) *Cameſa*. Ad Orontem ſita eſt p 'disiunctius a ripa orientali, Apameam int Damaſcum conſpicua. *Ulpianus* *Dig.L.* 15 §. 4: *Emiſena civitati Phœnices Impe noſter ius coloniæ dedit, jurisque Italici eam* Fit urbis mentio in Imperatorum nummis. I numum r) exhibet, in quo viſitur *Imp* *Sulpicius Antoninus Auguſtus*, & in averſ plum, ſex columnis ſuperſtructum, inte apparet petra conica, Dei *Elagabali* ſymb & epigraphe ΕΜΙCCΩΝ ΚΟΛΩΝΙ. Infra rent literæ ε ξ φ, indices anni 565 æ leucidarum, quæ cepit olim primordia tumno anni a Roma condita 442, teſtib *riſio* s) & *Vaillantio* t). *Cotovicus* ante centum annos locum ita delineavit: *Lo* dum *in ampliſſimæ planitiei & proſpectib ræ poſitum medio, muris, turribus, fo tinctum, mille circiter paſſus ſuo ambit prehendit.* Arabes Humſi & Hamſa Sunt, qui, Seculo XII eum Sardinellæ n veniſſe, ſibi perſuadent. Idem *Cotovic* u): *Eſt urbs perpulchra, ampla, ac ſatis fr in planitie latiſſima Apameæ regionis*

p) *Cotovicus III, 16, p. 389 ſeq.*
q) *De Bello ſacro XXI, 6, VII, 12.*
r) In *Theſauro Britann. Tom. I p. 278.*
s) *De Epoch. Syro-Maced. Diſſ. II Cap. 2.*
t) In *Num. Col. T. II p. 35.*
u) *III, 18, p. 397 ſeq.*

muris, *turribusque validiſſimis e nigro*
o lapide, *cincta*; *cui arx imminet ſitu ſir-*
valem pæne referens formam, *edito in col-*
rnu facto tamen, *atque undique præcipiti*,
atis diſtincta turribus. *Zoſimus* x) *Ela-*
m Imperatorem vocat *Emeſenum adole-*
lum, eo quod mater huius *Iulia Moëſa*
rat Emiſena. In templo Emiſeno *Aure-*
Imperator, devicta *Zenobia*, vota Diis
vit. Evaſit hæc urbs metropolis quædam
rchatus Antiocheni. *Epiphanius* Patriar-
ibſcripſit Concilio Chalcedonenſi. *Tho-*
Ionachus & *Symeones*, eidem vitæ addi-
mulata ſtultitia Emiſam illuſtrarunt Secu-
o, teſte *Evagrio H. E. IV*, *34*, *35*, *p. 414 ſeq.*
iani eam recuperarunt A. 1098. *Sala-*
centum fere inde annis elapſis eam pare-
i iuſſit. Tatari eam ceperunt A. 1258.
uci illis eam ademerunt, ac hiſce A. 1516
. Subiacet ipſa hodie Proregi Dama-
Phoenice Libaneſia eam olim comple-
ur. Plura dabit evolventi *Chriſtophorus*
ius in *Geographia antiqua III*, *12*, *p. 422 ſeq.*
, nec non *de la Roque T. I P. I p. 135.*
zor vocatur alibi *Chatzor*. Hanc vide

. *Hermannus von der Hardt* y) eam
pro Bethagla. Sed repugnat ſitus. Be-
enim erat urbs tribus Beniamin, quæ ad

 prin-

p. 189. y) In *Medabenis p. 13.*

principium maris mortui haud excurrebat. Ma-
thagla erat ad Occidentem Iordanis poſita,
Eneglaim ad Orientem.

Engedi ſita erat in tractu, qui vocabatur *deſerto*
Iudæ, *Iud. I, 16.* In ſitu aſſignando *Relandus*
fallitur. Engada enim fuit auſtralior. Id e-
gregie oſtendit *Ieremias Philadelphus* z). No-
men nacta fuit urbs ex *fonte hædorum ſilveſtrium*,
ob cavernas petrarum circumvicinas, in quas
grex hædorum ac ovium poterat cogi ferviſſi-
ſimo diei tempore a). Locus vocatur alias
Thamar, *Thamara*, *Thamaro*, *Chazazon Ta-*
mar, immo *Tadmor.* Thamaro a *Ptolemæo*
ponitur in Iudææ extremis ad auſtrum. In
Tabula Peutingeriana additur, Thamaram Ae-
lia 53 millibus paſſuum abfuiſſe. Hieroſolymam
inter & Engada erat culmen b) clivusve, per
quem illuc adſcendebatur. Toparchia Enga-
dena erat una ex undecim illis, quas *Ioſephi*
ætate complectebatur Iudæa c). Urbem Tad-
mor d) exſtruxit, id eſt, permunivit in deſer-
tis. Ad Engada vero exſtiterunt deſerta, in
quibus *David* latitavit, *1 Sam. XXIV, 2.* Pal-
myren dictam quoque eſſe Tadmor, *Abulfeda*
eſt auctor. *Ioſephus* e) videtur ſcriptores
eo

z) In *Bibliotheca Bremenſi Cl. VIII Faſc. I n. 1 §. 1,* *pag. 141 ſeq.*

a) *Hiſtoire univerſelle des gens de Lettres T. III p. 15*

b) *Ioſephus Ant. Iud. IX, 1, §. 2, p. 473.*

c) Idem *Bell. Iud. III, 3, §. 5, p. 224.*

d) *2 Par. VIII, 4,*

e) *Ant. Iud. VIII, 6, §. 1, p. 435.*

io commoviſſe, ut ipſi Tadmoram *Salomonis* pro Palmira, ſeu Palmyra, reputarint. Verum Codices nonnulli ibi habent *Paramillam*, quæ vox videtur orta ex παρ᾽ ἁλμυρὰν, *iuxta mare ſalſum*, ad cuius occidentem Engada fuerunt ſita.

hraim, urbs gemina cognominis. Altera tribui Beniamin aſſignanda; altera in Menaſſitide transiordanica ſita. *Veſpaſianus* ſubegit Romanis partes Iudææ, nempe in montana regione toparchias duas, Gophniticam & Acrabbatenen intra regionem Samariam, tum vero poſt has Bethelam & Ephraim oppidula, πολίχνια, præſidiisque ibi locatis Hieroſolymam usque f) equitavit. *Rufinus* in Latina translatione *Ioſephi* habet pro Ephraim vocem *Uphre*. In huius Beniaminiticæ urbis confiniis ſeptentrionalibus ſunt *montana Ephraim*, *1 Sam. XIV, 22*, memorata prope Michmaſch, Beth-Aven, & Aialon, ubi prælium cum Philiſtæis committebatur. Ephraim altera erat trans Iordanem ſita. Ad eam in ſilva *Abſolomus* prælium pugnavit fatale, in quo periit, *2 Sam. XVIII, 6*. *Abſolom* vero antea commilitones ſuos Iordanem transduxerat, ut exercitum patris ſui prope Machanaim invaderet, *XVII, 24*. Dicitur ea alias *Ephron*, & *Gephrus*. Gephrus legitur apud *Polybium Lib. V p. 414*. *Ieroboamus* prior, Rex Iſraelitidis, erat אֶפְרָתִי, *Ephratenus*, ex Zareda

f) *De Bello Iudaico IV, 9, §. 9, p. 304.*

da ortus, *1 Reg. XI, 26.* Regiuncula itaq-
oppido Ephraim ibi adiecta, dicta & ipſa
Ephraim. Prope hanc Ephraim erat loc
Baal Chatzor, ubi *Ammon* eſt occiſus, *2 Sa*
XIII, 23. Erat ad occaſum ibi traiectus Ior-
nis ordinarius *1 Macc. V, 46*, e regione Scyth-
poleos. *Iudas* eam, ſuo tempore muniti-
mam, expugnavit *2 Macc. XII, 27, 28.* Vi-
tur ipſa quoque appellata *Gennabris* & *Gi-*
bris, *Gennabara*, *Gennabra*. Inde a Gen-
bri g) cœpit campus magnus transiordani-
ad lacum usque aſphaltiten patens. *Ephra*
Gideonis patria h), erat in Menaſſitide i) ſi
Vocatur illa *Ophra Iud. VIII, 27, 32.* Loc
videtur nomen adhæſiſſe ex tranſitu, ſeu traiectu
Iordanis, ex עבר, *transeundo.* An *Epicæ*
Ptolemæi hic in cenſum veniat, dubito. Nu-
meri longitudinis ac latitudinis certe nobis mi-
nus faverent, ſi Epicæron & Ephronem pro
eodem haberemus loco. Regiunculam, prope
Ephron ſitam, dictam fuiſſe *Iebuda*, ſatis est
notum.

Esrach locus eſt, unde pſalmœdus *Ethan* cogno-
men gentile הָאֶזְרָחִי, *Esrachitæ*, traxit,
Pſ. LXXXIX, 1. Situs & notitia ſpecialior ad-
huc deſiderantur. Saraca *Stephani*, intra Ara-
biam deſertam ſita, Saracenorum domicilium
& ſedes, hic in cenſum venit.

Etam,

g) *Ioſephus de Bello Iud. IV, 8, §. 2, p. 298.*
h) *Ant. V, 6, §. 5, p. 294.*
i) *Iud. VI, 15.*

ı, *Ethan*, locus fuit, a quo deſerta proxime
liecta cognomen obtinuerunt. Hæc æque a
:hur denominantur. Israelidæ, mare *iam*
ıph emenſi, in Etam pervenerunt, triduumque
ontriverunt in eo, *Num. XXXIII.* Nihilo mi-
us ipſi iam in Etam erant, antequam mare il-
ıd tranſirent, *Ex. XIII*, 2. Series itineris Iſrae-
darum nos eo adducit, ut *ἐρημίαν*, *deſertam*
ridamque tæniam, credamus deſignatam, quæ
elufium inter ac Gazam interiacebat ad maris
editerranei littus. *Burchardus* Argentinenſis
: hac in tæniam protenſa longitudine: *Deſer-*
m Suriæ eſt poſt civitatem Gazam, & illud de-
'tum continet quinque diatas; & omnes viæ
tali deſerto ſunt æquales. Deſertum vocatur
heleth, i. e. arenoſum. *Ioſephus* Peluſium
:er ac templum *Iovis Caſii* k) prope lacum
'boniden interiicit tractum, habitationi minus
tum, ſeu *ἐρημίαν*, *ἔρημον*. Alibi l) tractum,
i Gazam inter ac Peluſium conſpicitur, vocat
μον generatim. *Arrianus*, *Plutarchus* in *Vi-*
Antonii Triumviri, aliique, norunt hanc ari-
ɔrem terræ tæniam, mari prætenſam. Alibi
ea fuſius expoſui, omniaque egreſſorum
aelidarum loca ſecundum Geographiam re-
ıſui antiquam. *Ethan* proprie vocatur id,
ɔd perenni in motu fluxuque m) ſervatur.

La-

Bello Iud. IV, 11, §. 5, p. 313.
5, §. 3, p. 412.
'ertus Schultens in *Originibus Hebræis Lib. I*
ım. I Cap. 8 p. 238 *ſeq.*

Lacus Sirbonides ſic vocatur, quia perpetu
dæ eius, ex ecregmate & inde ex mari me
raneo adfluentes, conſervabantur.

Ezeongeber prope Elath erat locus, ad occi
lem montium Seir plagam ſitus. Is eni
ſitus innoteſcit ex *Deut. II, 8. Elath*, *Hi*
mo teſte, erat *regio principum Edom &*
Eſau, *in decimo a Petra miliario contra*
tem. Legendum vero eſt *contra occid*
ſerie itineris Iſraelidarum, proxime K
in auſtrali Iudææ limite ab ipſis inſtitue
flagitante. Aſiongeber ratione ſitus fui
bio & *Hieronymo* incognitum. Uterque
cis deſcriptis procul remotis plerumqu
fellit. Leguntur hæc vulgo apud *H*
mum: *Aſiongaber*, *in hoc loco claſſis Ioſa*
vi tempeſtatis attrita eſt. Fertur aute
eſſe ſita haud procul ab Ailath in mari
Confudit *Euſebius* æque ac *Hieronymus*
geber auſtrale ac Edomiticum, quod prop
non Ailam, ſitum fuit, cum Ezeongeb
ptentrionali, quod erat poſitum prope
ſtationem Tyriorum ac *Salomonis* o) n
Eloth hæc eſt Elais; Ezeongeber auter
thopolis, *Tarnegola.* Vulgo Ezeongeb
tur eſſe Heroonpolis, ad ſinum maris
Heroopoliticum ſita. Promontorium a
vocabatur *Pharan.* Promontorio huic

n) 1 *Reg. XXII, 49.*
o) 1 *Reg. IX, 26, 2 Chr. VIII, 17.*

Ptolemaeus gradus longitudinis 65, latitudinis 28° 30′ p). Crediderunt auctores huius opinionis, *Ezeon* eſſe idem ac *urbem*, *geber* vero *virum fortem*, ſeu heroem. Ad vocis originationem ipſi unice reſpexerunt, non ad reliqua momenta. *Salomonis* aevo in ſinu Arabico nulla fuit navigatio, nulla *Salomonis*, vel Tyriorum, poteſtas. Nec Edomitarum regio tunc eousque patuit.

G.

G*abaa terra*, ſeu *Gaba*, locus fuit, in quem ſeceſſerat *Holofernes*, Bethuliam obſeſſurus, *Iudith III*, *14*. Videtur deſignari *Gaba*, urbs Galilaeae. Beſara, in confinio Ptolemaidis ſita, viginti ſtadiis a Gaba diſtabat. q) Merito *Relandus*, Gabam hanc eſſe Caipham, ſeu Hepham, ſibi perſuaſit.

Gabala, ad oram Syriae maritimam ſita, ab Oronte in meridiem r) recedit, ac *Gabalum* alibi s) vocatur, immo *Gebal* & *Gybel*. t) Referendus eſt locus ad terram Abrahamidis promiſſam, quae Oronte terminabatur. Hic enim eſt ille *Phrath*, ſeu fertilis ac foecundans fluvius. Syri eum adhuc vocant *Fer*, *Ferri*, *Fert*. u) *Wilhelmus Tyrius* diſtantiam Laodiceae

p) *Vol. III Hudſoni pag. 2, 3.*
q) *Ioſephus* in *Vita ſua* §. *28 p. 11 Tom. II.*
r) *Recognit. Pſeudo-Clementin. VII, 25, p. 557.*
s) *Wilhelmus Tyrius X, 5.*
t) *Helmoldus* in *Chron. Slav. IV, 3, pag. 707.*
u) *Wilhelmus Tyrius de Bell. Sac. IV, 8, p. 83, XVIII, 32.*

diceæ a Gabala ita x) definivit: *Urbs Gab-*
nenſis, nunc Gybellum, a Laodicea diſtat ...
millia paſſuum. Itinerarium *Antonini* XV...
millia paſſuum habet. Phœnicen *Plinius*
Simyram & Eleutheri oſtia usque protend...
Tum vero pergit: y) *Hinc rurſus Syria,* ...
ſinente Phœnice. Oppida, Carne, Balan...
Paltos, Gabale, Biblum Phœnices nunc v...
cant accolæ *Gebail;* z) Gabalam vero *I...*
lée. a) Hæc ad mare ſita eſt. Qua con...
nentem ac orientem ſpectant, planities ub...
tate excellentes oſtentat. Terram Gabal...
ſem *Ioſua* vocavit *terram Giblitarum, XIII,*
Norant ipſi artem exſtruendi fabricandi...
naves, *1 Reg. V, 18, Ez. XXVII, 9.* Græcus I...
terpres Alexandrinus his locis Biblicis intu...
Byblios, ſeu incolas Bybli, eo quod ætate ipſ...
Byblus, ſeu Biblus, vocata fuit *Gibyle,* quod n...
men adhuc b) uſurpatur. Gabala fuit di...
ex tractu montano. *Gebel* enim *mons* ...
Exinde accidit, ut tractus Idumææ prope I...
tram circumvicinus appellatus fuerit *Gabale,*
cuius incolæ dicebantur c) *Gabalitæ.*

Gad dicta etiam fuit *Dibon Gad,* quem loc...
vide ſupra.

Gada

x) Idem *VII, 17, pag. 456.* y) *H. N. V, 20.*
z) *De la Roque Tom. I pag. 169, 177.*
a) *Henr. Maundrell Reiſebeſchreibung nach dem gel...*
ten Lande p. 16 ſeq. Hamb. 1737, 8.
b) *Ibid. p. 46.*
c) *Ioſephus Ant. IX, 9, §. 1, p. 495.*

s dicta eſt ex *Gadar*. Nam Pœnorum ac
eſtinorum lingua vocabant d) locum con-
um *Gaddir*. Ex tabula *Theodoſiana* intelli-
r, Scythopolin a Gadaris XVI millibus
iuum abfuiſſe, totidemque verſus boream
itoliada Gadarâ remotam exſtitiſſe.
am. Auctor *Etymologici magni pag.* 219
idit, ab *Archalco*, *Phœnicis* filio, condi-
eſſe ac fundatam.

Ita *Euſebius* vocavit locum *Migdal Eder*
interpretem Alexandrinum Græcum ad
. *XXXV*, 16, 21. Vide ſupra *Ader*.

a, *Gelgel*, *Gilgal*, ſita erat prope montem
izim, *Deut. XI*, 30. Vocatur eadem *Galil.*
c eſt illa urbs *Gilgal*, in qua olim affecta-
s peccatorum *Ieroboami* boves immola-
t. Quod facinus caſtigat *Hoſeas XII*, 12.

z. Tertium cacumen oliveti, ſeptentrio-
reſpiciens, recentiori ætate id nomen ex
re obtinuit. *Burchardus* Argentinenſis:
us Gabilaa eſt poſt montem oliveti. *Ioan-*
Cotovicus copioſius: e) *In tertio cacumi-*
quod ſeptentrionem ſpectat, & vulgo Gali-
vocatur, turris & domuncula, recens ex-
cœpta, at nondum perfecta. Paucis porro
riectis: *Galilæam autem dici, aliqui putant,*
oſpitio, quo olim Galilæi, Hieroſolymam profi-
ciſcen-

s Feſtus Avienus in *Carmine de Ora maritima*
268 ſeq. p. 7 Vol. IV Hudſoni.
inerario Syriaco & Hieroſolym. p. 273.

riſcentes, divertebant. Mons ipſe oliveti Hie-roſolymæ ab Oriente eſt oppoſitus, ac ab ea circiter milliare unum diſtat, valle *Ioſaphat* in-teriecta f) inde diſcretus. *Ioannes Harduinus,* Ieſuita, putat g), in Galilæa hac Chriſtum ſi-voluiſſe redivivum apparere, atque ibi eis re vi-ra ſe ſpectandum primo a reſurrectione die ex-hibuiſſe. Refellit eum ſolide M. *Chriſtianus Gott-lob Eichlerus* in priori Diſſertatione *Biga Diſ-ſertationum Anti-Harduiniarum p. 6 ſeq.* edit. Lipſiæ, 1737, 4. Promiſerat omnino Ieſus, ſe di-ſcipulis, poſtquam a mortuis rediiſſet, in Gali-læa apparitūrum, *Matth. XXVI, 31, XXVIII,* 7. At, primo a reſurrectione ſua id futurum eſſe die, haud adiunxerat. Formula loquendi μετὰ τὸ ἐγερθῆναι certum diem haud definit. Appellatio illa, quæ tertio montis oliveti vertici, ſeu cacumini, fuit indita, *Galilææ* ſcilicet, non eſt ſuppar ætati, qua Ieſus ſeſe Palæſtinis adſpe-ctabilem præbuit. Galilæis haud licuiſſe urbem Hieroſolymam templumque ingredi, eosque in tertio illo montis cacumine reſtitiſſe, ac hoc inde nomen Galilææ obtinuiſſe, *Harduini* eſt commentum, cui repugnant teſtimonia Evan-geliſtarum *Luc. II, 41, 44, XIII, 1, Io. IV, 45.* Chriſtiani primi exiſtimarunt, Galilæos in illo prope Ieſum cacumine ſtetiſſe, in cœlos nube ſub-

f) *Wilhelmus Tyrius VIII, 11, p. 178, Maundrell l. c. p. 108.*

g) *Memoires de Trevoux A. 1729 Sept. Art. 95 p. 1763, Art. 120 p. 2279* ed. Paris. *Commentarius in N. T. p. 101,* Hagæ Comitum, 1741, fol.

rectum, ad quos bini dixerunt angeli: *Viri*
ilæi, quid hic ſtatis, & in cœlum ſuſpicitis?
I, 11. *Galilæa* ſcilicet eccleſia inde locus il-
ictus eſt.

. Ven. *Hermannus van der Hardt* h) ſibi
ſuaſit, locum hunc eundem eſſe ac *vallem*
iarum, ἀκανθῶν αὐλῶνα, in finibus Iudææ
iaminitidis, ac Danitidis. Attigit ſitum
us loci *Ioſephus* i), memorans, vallem ſpina-
i fuiſſe ſitam apud vicum quendam, *Gabath-*
l dictum, diſtantem ab Hieroſolymis circi-
ſtadia triginta. At verſus quemnam cœli
linem? *Titus* iter fecit per Samaritida
phnam, ac inde ad Gabath-Schaul, explora-
us Hieroſolymæ ſitum. Gibea *Sauli* erat in
jaminitide 1 *Sam. XI, 4, XIII, 2,* non longe
ama *Iud. XIX, 13.* Gallim vero erat urbs
e. *LXX Ioſ. XV, 60.* Probabile itaque non
Gallim eſſe *vallem ſpinarum.* Hæc enim
vallis, non domiciliorum congeries. Vallis
erat omnino proxima Gibeæ in Beniamini-
. Gibea autem in confiniis trium tribuum
d fuit ſita.

a. In vertice montis erat poſita, regione ad-
nte fertili ac amœna per tractum circumvi-
im nobilis, teſte *Gerionide VI, 24, p. 630.*

Sexcenti Gittæi comitabantur *Davidem*, a
ſpectu *Abſolomi* fugientem 2 *Sam. XV, 18.*

Medabenis p. 13 ſeq.
Bella Iud. V, 2, §. 1, p. 320.

Invenerunt incolæ *Gath* organon muſicu
ctum *Gittit*, unde Græcorum nomen *Ma*
ſeu *Magadidis* organon, profluxit. Con
in Gath Seculo XII caſtrum Hybeli
Nunc dicitur *Iet*.

Gath Rimmon, urbs Menaſſidarum, Leviti
gnata, memoratur *Ioſ. XXI*, 24. Diverſa fi
a Gath Rimmon Danitarum, æque Levi
tributa, *Ioſ. XXI*, 24. Si dixeris, eam fui
comiam, ac ex urbibus, ſeu vicis, duobus
tiſſe, loca Palæſtinæ ultra modum haud
plicabis. Sunt, qui, *Cadytin Herodoti* in
Rimmon ſeſe inveniſſe, putant. Alii Hier
mam, alii *Hadad Rimmon*, pro *Cadyti* h

Gaza, עַזָּה; Græcis l) exiſtimata originen
xiſſe & nomen vel ab *Azone*, *Herculis* fil
ab *Aza*, quam *Iupiter* ibi reliquiſſet. N
obtinuit indubie ex eo, quod valida erat
ma. Palæſtinorum enim lingua hic in
dium vocanda eſt, non Græca. Sita fi
colle, aliquantulum edita. Reædificavi
Balduinus III, Rex Hieroſolymitanus, S
duodecimo m). Ultima tunc illa n) er
gni Hieroſolymitani civitas, inter quam
pe & Aegyptum interiacet vaſta ſoli
Troilo o) a Gaza inde usque in Aegyptum
lum invenit locum memorabilem, nil ni

k) *Wilhelmus Tyrius XV*, 24.
l) *Euſtathius* ad *Dionyſii Perieгeſin* p. 160.
m) *Wilhelmus Tyrius XVII*, 12.
n) Idem *XIX*, 13. o) *Reiſen* p. 468.

ſerta. Et eam ob cauſam via, quæ inde in Aegyptum ducit, dicitur ἔρημος, *ſolitaria, deſertis gravata, Act. VIII, 26.* Hanc viam, Hieroſolymis *Gazam* & inde ad *Peluſium* ferentem, inſiſtebat *Candaces*. Situm urbis Gazæ expoſuit *Thevenotus* p). *Polybius* deſcribit *Ptolemæi* iter ex Aegypto verſus Cœlen Syriam q) hoc modo: *Ptolemæus, Peluſium* profectus, - - pergitque ire per terram, carentem aqua, propter Caſium montem & ea, quæ vocant barathra, iter habens. Gazam ut ventum, & pars exercitus iterum ibi eſt aſſumta, placideque & leniter, ut ante, proceſſit. Quintis caſtris, quo deſtinaverat, pervenit, ibique ſtadia quinquaginta ab oppido Raphia ſigna conſtituit. Hæc urbs Cœlen Syriam ex Aegypto petenti, poſt Rhinocorura occurrebat prima omnium e Syriacis. Vides, Lector, Gazam hic poni inter Caſium montem & Rhinocoruram. Deſignare voluit *Polybius Oſtracinon*, quod in ſacris literis videtur *Schur* appellatum. Videtur *Polybius* ſcripſiſſe Σάραν. Nullus enim ibi Gazæ eſt locus. Gazæ portum, ſeu Maiumam, Γαζαίων ἐμπόριον, *Conſtantinus Maximus* eo, quod incolæ ſimulacrorum cultum cum religione Chriſtiana ſponte ſua mutabant, *Conſtantiam* dici iuſſit, teſte etiam *Euſebio* r). Gazæ colebatur *Iupiter Aldemius*, ſeu *Aldus*. *Etymologi-*

p) *Voiage au Levant Lib. II P. I Cap. 36 p. 568.*
q *Lib. V Cap. 8.*
r) In *Vita Conſtantini IV, 37, 38, p. 646 ſeq.*

con magnum pronuntiato fidem facit s) hu
modum: Ἀλδήμιος ἢ Ἄλδος ὁ Ζεύς· ὃς ἐν Γ
τῆς Συρίας ἵδρυται· παρὰ τὸ ἀλδαίνω, τὸ
ξαίνω· ὁ ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν καρπῶν Μεθί
Vox illa *Aldemius* videtur conflata eſſe ex
domino potenti, & Græco δῆμος, *multitud*
denotante. Deus, ſeu dominus hominum
dicatur, ſeu *Marnas*. Hunc in Gath fuiſſ
oratum, per nævum obrepentem memoriæ
didit t) *Furmontius* ſenior.

Gazeros. *Ioſephus* de *Iuda Maccabæo* u) ita:
ea inde progreſſus in Ammanitas, validam
num numeroſumque nactus exercitum, cui
rat Timotheus, illis profligatis atque de
Iazaron urbem expugnavit.

Gaba, quæ memoratur *1 Reg. XV, 22*, exſtitit
iaminitica, ideoque diverſa a boreali c
mini. Dicitur illa alias Gibea. Vocatu
a *Ioſepho* x) *Gaba*, ac in Codicibus quib
manuſcriptis *Gabala*, *Gabathe*, *Geba*, *Geba*
baa, *Gabaon*, *Gabatha* y).

Gephrus. Vide ſupra *Ephraim*.

Gerar fuit gemina: una inter Kadeſch &
Gen. XX, 1; altera ab Eleutheropoli in
dianam plagam 25 millibus paſſuum dis

s) *Pag. 58 b.* edit. *Frid. Sylburgii* Commelin. 16
t) *Reflexions critiques ſur les Hiſtoires des Peuples L. II Sect. 4 p. 336.*
u) *Ant. XII, 8, § 1, p. 618.*
x) *Ant. VI, 6, §. 1, p. 324.*
y) *Berkelius* ad *Steph. Byzant. p. 252 ſeq.*

ideſch erat in limite Iudæ tribus auſtrali ſi-
n. - - Schur eſt Oſtracinon, quemadmodum
co ſuo oſtendemus. Gerar itaque, antiquior
cus ac prior, non differt a Rhinocorura.

ſa. Ptolemaeus locum Arabiæ Petrææ annu-
eravit ac collocavit ad long 65° 30'; lat.
° 30', adeoque Petra ipſa reddidit auſtralio-
n. Hic vero ſitus eſt oppido alienus a veri-
e. Gerinum, prope montem Thabor, me-
o ævo *) innotuit.

ur eſt locus 1) Schur, z) ſeu Oſtracinon, 2)
gia transiordanica in Trachonitidis tractu
ſtrali prope confinia Manaſſitidis transiorda-
æ, Devt. III, 14, Ioſ. XIII, 13, 2 Sam. III, 3,
II, 37, 38, XIV, 23, 32; 1 Chron. II, 23, III, 2,
XII, 5, XIII, 11. Ioſephus Ant. VII, 8, §. 3,
385.

a) eſt urbs Gath, medio ævo lenius pronun-
ta, nunc vulgo appellari ſolita Iet.

emane, olim vicus in monte oliveti, dudum
orſus deſolatus. Locus oſtenditur b) e regio-
portæ aureæ ad radices montis oliveti. Hie-
nymus de Locis: Gethſemani - - eſt ad ra-
ces montis oliveti, nunc eccleſia deſuper ædifi-
ta.

im, vicus Idumæorum incerti ſitus, Geneſ.
XXVI, 35.

V 4 Gibea

Oliverius p. 1386. z) Ioſ. XIII, 2.
Wilhelmus Tyrius XV, 24.
Cotovicus p. 397.

Gibea Beniaminitica diſcriminis cauſa גִּבְעַת בִּנְיָמִין, *1 Sam. XIII, 2.*

Gichon, locus ad angulum Hieroſolymæ rem inter auſtrum & occidentem, ubi fons Siloam, ſeu Gichon. Vid. *Ioannis Li Chorographia in Ioannem Cap. 5.* Ex Si canales ducti erant ad totidem piſcinas, alteram, ſeu ſuperiorem, ſtruxit *Salomo* p in domus regiæ uſum, *Ieſ. VII, 3, X* Inferior magis verſus ſeptentrionem in eorum uſum, qui civitatem inf incolebant. Vid. *Vitringa* in *Ieſ. XXII, 9.*

Giblim ſunt vel Gabalæ cives, vel Bibli P homines. Vide ſupra *Gabala*. *Gebel* bus ac Arabibus eſt *mons*. Erat haud pr balis mons Caſius. Abilam, alteram apud Mauritanos columnam, ſic dict a gente Punica, quod *mons* ille *altus* eſt *Rufus Sextus Avienus* c). *Gibalu* Samariæ, notus *) eſt, alias Ebal.

Gigartus, vicus *Gegarta*, in provincia n Phœnices. *Plinius V, 20*, coniungit *Gi Trierin*, & *Calamon*. *Strabo* d) Botry *gartum*, & ſpeluncas ad mare ſitas, & c promontorio Theuproſopon impoſitu iungit. Sita erant hæc loca circa Trip ter & Biblon. A Gigarta videntur c nati *Girſchai*. Sed de his alias dicam.

c) *De Ora maritima v. 345 ſeq. Vol. IV Hu*
*) *Ioſeph. Ant. IV, 8, §. 45, p. 152.* d) *Lib.*

Ithobalo, Rege Tyri, condita, nunc vocatur *itron*, e) marique adiacet, ſita inter Biblon & ripolin. Regio maritima, utrinque ad Nahr-:lb, ſeu flumen Tamyran, ſita, vocatur *Keſ-in*, moris ad bombyces alendos fœcundiſſima, :tiliſſima f) vineis, ficubus magnis, paſcuis, ſtionibus, frugibus ſpeciei cuiuscunque, oleis.

?, mons & vicus grandis, *Gelbus* plerumque ?lus, ſex mill. paſſ. diſtans a Scythopoli, te- *Hieronymo de Locis Hebraicis*. Inter Sa-n & Naim *Cotovicus* iter fecit per radices ontis Gilboe g), progreſſus inde per vallem rahel, ac ad montem Hermonem. Gilboe ons usque ad Iordanem pertinet, teſte eodem. iugo montis Gilboe dorſum pertigit h) us-ıe ad lacum asphaltiten, obtendens ab Orien- magnum campum Iiſreeliticum ac agros ythopolitanos. Rorem, in montes Gilboa ſcendere ſolitum, perſpicere licet ex *2 Sam. I*, Rores Chermonis notiſſimi ſunt. Cher-on hic poſitus erat ad ſeptentriones i) campi agni Iiſreel, & usque ad Iordanem pertinge-t. Sex circiter milliaria interſunt inter mon-m Chermon & auſtraliorem montem Gilboa. teriacet montem utrumque pars planitiei ?reel.

V 5 *Gi-*

e *la Roque Tom. I P. I p. 167 ſeq. Voiage de Syrie & du Mont Liban.*

em *p. 178 ſeq.* g) *Pag. 347.*

ſephus de Bello Iud. IV, 8, §. 2, p. 297 ſeq.

tovicus p. 347.

ſtol. VI, 7, p. 334 Tom. I Cotelerii Patru
ſtolicorum. Georgius Syncellus locum v
Γηϑῶν, pro quo male impreſſum Γηϑi
Timotheo Presbytero *de receptione hæreti*
Cod. Reg. Paris. 2336 legitur Γετϑῶν,
Clementinorum II, 22. In *Recognit. I, 12,*
deprehendimus *caſtellum Gethonum. Phi*
Simon Magus dicitur exſtitiſſe de villa,
Citheus vocitata; Freculpho autem *T. II*
Cap. 20 de vico, qui dicitur Gittho. V
omnis hæc ſcriptorum turba a *Thoma* I
Ioanne Chriſtophoro Wolfio, aliisque, po
erroris, quo confuſum fuerit *Gitton* Si
cum *Cittio*, vel Citio, Cypri oppido. R
eorum non invenit tantas Ven. *Ioanne.*
rentius Moshemius q), ut ſententia v
geographica, quæ vicum Gitton, patri
monis, in regione Samaria ponit, ſit abi
ac proſcribenda.

Gob eadem eſt ac Gath. Urbibus enim Pa
multa adhæſerunt nomina pro tempori
tate ac progreſſu, variisque gentium cir
cinarum pronuntiandi modulis. Ratio
lando allata, ſatis roboris habet.

Gojim, urbs Galilææ Naphthaliticæ. Rex ei
exercitum cum regibus Palæſtinæ nonnu
poſuit *Ioſua, Ioſ. XII, 23. Tideal*, R
Gojim, ſocietate belli Pentapolitani fuit
tus, *Gen. XIV, 1.* Locus plene vocatur

q) In *Inſtitutionibus Hiſtoriæ Chriſtianæ* m
Sec. I P. II Cap. 5 §. 12 p. 398.

[illegible]b gojim r), & contractius *Chorozain*. Erat [illegible] oppidum Galilææ, *Hieronymi* s) ætate deſertum, altero lapide a Capharnaum, ſeu Caphernaum, poſitum. Videtur locus olim quoque עיון, *Ijon*, dictus fuiſſe, 2 *Reg. XV*, 29. *Ain* enim a plerisque Iudæis pronuntiatum fuit ut [illegible]*imel*.

[illegible]*od*, alibi *Chor gidgad*, id eſt, caſtra ad montem [illegible]or, ſtatio erat 29 Iſraelidarum, Arabiam Petræam verſus Cadeſch emetientium, *Devt. X*, 6. *Hieronymus* locum vocat *Gaggada*, nec præterea ad ſitum noſcendum addit quidquam. At locus proximus Bneiaĕkon, ſeu Beroth bene iaacan, decem milliaribus Romanis a Petra abfuit, teſte *Euſebio*. Hinc ſimul ſitus loci Gudgod colligi poteſt.

[illegible]*an*, 2 *Reg. XVII*, 6, memorata, urbs eſt *Gauzania Ptolemæi*, *Gaza Strabonis*, in Media Atropatene. Confer *Chriſtophori Cellarii Geogr. ant. III*, 18, *p.* 777 *ſeq.* ed. pr.

[illegible]*ſchen*, urbs Simeonitidis, unde tractus circumvicinus nomen traxit, *Ioſ. X*, 41, *XI*, 16. Oppidum *Goſchen* memoratur *XV*, 51, *Euſebio Goſen* dictum. Situs loci minus conſtat. Id affirmare licet, eum in montanis procul a mari exſtitiſſe prope Anim, ac videri in *Aſchan* latere. Vide ſupra *Babalath*. *Ain* ſolet in *ge* transire.

[illegible]*ſchen* Ægypti, *Hardtii* ex ſententia, eſt urbs & tra-

r) *Iud. IV*, 16.

s) *De Locis Hebraicis fol.* 126 *D. Tom. IV Oper*, 1516, Baſil.

tractus Phacuſæ ad alveum Nili Bubaſtici
Ipſa regio Goſchen, Goſen, Geſſem, Goſſ
prope Tanin ad alveum Bubaſticum prope P
tumon & Raemſes, ſeu Heracleopolin parva
exſtitit. Tractus ille, auctior tamen & tri
bus adiectis maior, nunc vocatur t) *Foſtat*,
Fuſtato, inter Maſſuram & Heliopolis ruin
Oppidum *Phacus*, reſpiciens Syriam, unde
xandria centum, et amplius, milliaria d
commemoratur *Wilhelmo Tyrio XIX*, 24, p.
Pitom u) ab *Herodoto* vocatur Patumon, d
pra Bubaſtum ad ripam alvei Bubaſtici o
talem erat ſitum. Pitom vero & Raemſe
erunt Goſenitidis loca. Goſenitis ſita fi
ea Ægypti parte, quam, qui ex Canaane
nirent, primam intrabant x). Goſenitis
fuit Tani, regiæ ſedi. Goſenitis fuit
paſcuoſa, pecoribusque alendis præcipue id
In campis Zoan, ſeu Tanis, haud procul a
ſenitide, *Moſes* in gratiam *Pharaonis* mi
edidit, *Pſ. LXXVIII*, 12. Raemſes, id eſt,
culis urbs, haud multum inde diſtat verſu
entem, nomine Heracleopolis parva.
hic nobis fecit B. *Ioannes Gothofredus*
mackerus in *Obſervationum philologicar*
VI Obſerv. I de Goſenitidis ſitu vero p. 2
Copioſe de ſitu Goſenitidis ac locorum

t) *De Maillet Deſcription de l'Egypte p.* 10

u) *Ex. I*, 11.

x) *Iudith I*, 9, *Oliverius* in *Hiſtoria Damia* 17 *p.* 1415 *Tom. II Eccardi.*

m propinquorum poſitų expoſui in *Comm.* *Vum. XXXIII* apud Rev. *Mehlhornium.* Hic re argumenta allaboravi, quibus iter Iſraſrum, ex Ægypto in Palæſtinam ſuſceptum, rſtruxi in Tabula geographica, qua A. *Terram ſanctam* apud hæredes *Homanni*- exprimendam curavi.

urbs Arabiæ Petrææ mediterranea, quam *emæus* y) ſtatuit longitudinis eſſe 65°, 45′, titudinis 38°. Deſignari videtur alia urbs, a, quam verba præferunt.

ia eſt ibidem long. 65°, 40′, lat. 49°, 45′. icatus fui olim, ſubeſſe locum *Dapheca.* ræſtat in obſcuris ignorantiam ſuam profiquam affirmare id, quod argumentis perere & comprobare haud licet.

H.

Vide ſupra *Chabor.*

, ſtatio Iſraelidarum XXXI in Arabia Peinter montem Sinai ac tractum Edomætanum. *Habera*, *Habberim*, in Transiorza prope Abel Maacha, *2 Sam. XX, 14.*

ſeu *Adra*, eſt hodie in Cœle Syria pagus ientia hominum inclytus, in latiſſima poſilanitie, fertiliſſimæ glebæ ſolo dives, ſevaria & frugibus abundans; qua auſtrum at, ſolum omne vitibus eſt cultiſſimum z).

Eſt

III Hudſoni p. 52.

icus III, 14, p. 387.

Eſt Hadrach, a qua vocatur regio Damaſco *[cut off]*
cina, *Zach. IX, 1.*

Hadid. Vide *Adid.* *Hadriana* dicta eſt Petra *[cut off]*
mææ Seculo II. Vide *Petram.*

Hagarim a *Stephano* vocantur Ἀγραῖοι, nec *[cut off]*
a *Dionyſio* in *Periegeſi v. 956,* ac memora*[cut off]*
1 Par. V, 19, 20, a Rubenitis, Gaditis, ac M*[cut off]*
naſſitis, devicti auxilio Ituræorum, Naphe*[cut off]*
rum, & Nabdæorum, confinium ab Oriente *[cut off]*

Ham, in quo loco habitarunt Suſim in Tra*[cut off]*
danica, *Gen. XIV, 5.* Videtur ſubeſſe Ham*[cut off]*
Gadi, Hamath Gader, alias Ammaus a) ad G*[cut off]*
dara, locus thermis b) inclytus, quæ alibi vo*[cut off]*
cantur thermæ Tiberiadis, niſi fallatur Gori*[cut off]*
nides. Conf. *Io. Lightfooti Chorograph[cut off]*
Matthæo præmiſſa, Cap. 74, & *Lucæ præmiſ[cut off]*
Cap. 4 Sect. 3.

Hhanes, חנס, *Eſ. XXX, 4,* eſt *Anyſus,* ad ort*[cut off]*
ſolis ſita in Delta Ægypti, quæ nomen de*[cut off]*
Anyſiæ præfecturæ, teſte *Herodoto II, 164.*

Hannegev, Gen. XIII, 1. Vide *Darom.*

Haramathaim zophim. Vide *Arimathæam.*

Harah, 2 Chron. V, 26, locus, in quem alioſq*[cut off]*
locos Tiglath Pileſſar abripuit Iſraelidas tra*[cut off]*
iordanicos. Translati ſunt ipſi Haram, Hal*[cut off]*
ram, Halam, & ad aquas Gozaniæ in Medi*[cut off]*
Haræ ſunt Charra, Carra, Carræ, in Meſo*[cut off]*
tamia. *Geographus Nubienſis* ſcripſit *Cha[cut off]*

a) *Gorionides VI, 28, p. 651.*
b) Pſeudo-*Egeſippus de Excidio Hieroſ. IV, 16,* *[cut off]*
phus de Bello Iud. IV, 1, §. 3, p. 264.

ymus in *Locis: Charran civitas Meſo-*
e trans Edeſſam, quae usque hodie Char-
tur, ubi Romanus caſus eſt exercitus, &
dux captus. Plinius novit in Meſo-
a ſuperiori Carras, *V*, 24. Harana *Abra-*
ım procul in Orientem haud fuit ſita,
diebus X inde, progreſſus lentiſſime,
ıath Gileadis c) iter fecit. Sita fuit hæc
ı Oriente ad Iabocum d) prope Menaſ-
ranſiordanicam, ſeu Batanæam, in re-
la Arampaddan, ſeu Paddan Aram,
ea, ſeu Vatani, nomen nacta. Copioſè
one Aram paddan, ſeu Aram naharaim,
urbe Haran, commentatus fui in *Novis*
uditorum A. 1740 Menſe Majo p. 270 ſeq.
us igitur committere, ut, diſcrimen in-
ras & Haran exſtare nullum, inficiemur.
ora, ſeu Habor, diſſerui ſupra in *Chabor.*
la expoſui ſupra in *Chalach.*

t patria herois Schammæ, *2 Sam. XXIII*,
ex ſono ſolo iudicium facere licet, in
ı venit *Aere*, *Chavran*, *Gerra*, ad fluvium
ırrhoam, ſeu Pharphar, ſita ſupra voragi-

: eadem ac *Aſthò*. Hanc vide ſupra.
ans Iordanem viſitur in *Tabula Peutin-*
geriana.

XIX, 4, *XXXI*, 20, 23.
XXII, 5, *XXIII*, 7.

geriana. Locus hic aberat a Thautia IX m. paſſ. hic porro a Boſtris XXIII m. paſſ.

Heliopolis Ægypti, *On* in literis ſacris, *Gen.* XLI, 45, 50. Rudera eius reſtant ac vocantur *Mataʿ-reah* Arabibus. *Geographus Nubienſis* locum vocavit *Ainshims*, *fontem ſolis*, ac poſuit ad boream loci Foſtat. *Beniamin Tudelenſis* vocavit En elſchemeſch, & *Ieremias* XLIII, 13 Bethſchemeſch.

Heliopolis Syriaca a Divo *Severo* per belli civilis occaſionem accepit ius Italicæ coloniæ. *Ulpianus Dig.* L *Tit.* 15. Propinqua erat urbs Libano, ſeu potius Antilibano, habebatque mulieres formoſas, quæ vocari ſolebant *Libanides*. Colebatur ibi olim Venus admodum magnifice e). Confer ſupra *Bikat-Aven* & *Chamath*.

Heroonpolis urbs ac portus ad finem ſinus Arabici ſeptentrionalem, nunc *Adierute*, *Azirut*. Portus dudum exaruit, arenisque refertus eſt. Vide *Shaw Voyages T. II Cap.* 3 *p.* 78.

Hesbon. Vide *Chesbon*.

Hipha eſt Hepha, Caipha, Ecbatana, Chilſon, Calamis. Hipha eſt portus Tiberiadis, diſtans hinc ſpatio levium ſtationum, teſte *Geographo Nubienſi P. V Clim.* 3 *p.* 147.

Hor, mons Idumææ. Incolæ dicuntur Horræi ſeu Choritæ, qui ante Edomum illic habitarunt, *Gen. XXXVI*, 20, *Devt. II*, 12. Mons Hor, in quo

e) *Expoſitio totius mundi p.* 5 *Vol. III Hudſoni*.

o mortalitatem depoſuit *Aharon*, erat iuxta
tram, *Euſebio* & *Hieronymo* teſtibus. At
ons ille haud procul fuit a Kadeſch, unde
aelidæ excurrebant usque ad *Hormah*. Ergo
adeſch tantum exſtitit unum. Hor fuit pars
ctus montani Seir. Mons vero Seir etiam
it quidam ad ſeptentriones Palæſtinæ ſitus.
rbibus enim Archi, ſeu Arcæ, Tripoli, ac Bi-
o, ſupereminet excelſus admodum mons, &
ga in ſublime porrigens. Incolæ vocantur
ontis *Seir habitatores* g). Regio illa Libani
litiſſimi, in qua eſt ſedes Patriarchæ Maronita-
um, vocatur nunc *Giobbet Bſciarrai* h). Ca-
ella ibi ſunt *Bſciarrai* & *Hhadet*. *Moſes* de-
neat limites terræ promiſſæ *Num. XXXIV*,
12. Orditur a fine auſtrali maris asphaltitæ
d deſerta Zin ſupra Idumæam, inde pergit ver-
us Occidentem. Inde progreditur ad Kadeſch-
arnea, ſeu Kadeſch Adaram, Azmonem; ac
erſus occaſum ſolis ſubſiſtit ad fluvium, ſeu
merſum Aegypti. Per hunc aqua lacus Sir-
onidis communionem ſervat cum mari medi-
erraneo. Tum vero definit mare magnum,
eu mediterraneum, pro termino terræ promiſſæ
occidentali. Ut vero porro Iſraelidis conſta-
ret, quousque ille limes occidentalis decurre-
ret, addit *Moſes* hæc, quæ ſequuntur: *Dimen-*

X 2 *ſionem*

Num. XXXIII, 37, 38, 41.

Wilhelmus Tyrius VII, 21.

De la Roque Hiſtoire de Syrie & du Mont Liban Tom. I P. I p. 174 ſeq.

ſionem inſtituetis a mari magno usque ad m[...] *tem Hor*, non illum Idumææ, ſed ſeptentrionalem. *Inde per montana Hor*, ſeu per faſtigium montanum (ὄρος) Libani ac Caſii progrediendum eſt *Chamatham*, id eſt, in regionem Chamatham, id eſt, Cœlen Syriam. *Extremum dimenſionis erit terminus Zedada*, ſeu R[...] ſidonii prope oſtium Orientis. Termini illius *finis ultimus ad ſeptentriones erit iuxta Siphron* i), id eſt, Daphnen, cypariſſis plenum ſuburbium Antiochiæ, ſeu Tograi, ad ripam Orontis auſtralem ac ſiniſtram. *A Siphrone veniendum erat ad munimentum Enan prope Damaſcum.* Orientalis limes erat *ab Enan* [...] *Schepham*, ſeu Apamenen, Oronte diſtinctam. *A Schephamo* erat pergendum *Riblatam*, ſeu Raphaneas, *usque ad Ain*, non ultra Orontem ad Orientem. Raphanearum regio, Oronte ad Orientem determinata, hic intelligitur per *Riblath*. *Ain* eſt Ainos ad auſtrum Damaſci. *Inde ad Iordanem & per Iordanem usque ad terminum maris ſalſi auſtralem erat retrocedendum.* Quæ vero *Moſes* occupavit trans Iordanem, ea iure belli cepit, aditum ſibi ad terram promiſſam obtinendam pro ſuis patefacturus. Geographi alterum vocis *Hor* ſignificatum ſolent dimittere intactum. Terminos terræ promiſſæ dilucidius ad ſeptentriones ediſſerit *Ezechiel XLVII, 15-19*, additque verſus Orientem *regionem*

i) *Siphron* eſt *oraculi locus, adytum* ex צפר, ſeu צפן *Zephon, Daphna*, eſt æque *adytum*.

Avranitida ac Gileaditida, ſeu Trans-
ſam Iudæorum usque ad mare ſalſum.
dit termino occidentali maris magni
a, quæ Cœlen Syriam, ſeu Chamath, ob-
:, atque hanc ſimul includit. Terram
ı promiſſam poſſedit Rex *Salomo*, ac
d Thapſacum, ſic *Scylax* Orontem ap-
:egnum dilatavit. Thapſacus, Euphrati
s, eſt extra Chamatham, ideoque huc
.us non eſt. *Ioannes Matthias Haſius*
ımentum ob oculos haud habuit. Ex
idit, ut terminos terræ promiſſæ ſepten-
:s migraverit, minusque recte definive-
diſſerui rationes ſententiæ, quam expo-
:ommentariis ad capita *Ioſuæ* geographi-
ı copioſiſſime. Communicavi eos cum
. *Mehlhornio*, ut copiam eorum lectori
:rtationibus, ad *Ioſuæ* librum illuſtran-
:ientibus, faceret. Ignoro autem cau-
ipſe editionem earum diutiſſime more-
Quæ cum fuerit evulgata, argumenta in-
ıt publice, quibus Mappam geographi-
alæſtinæ monumentum, A. 1744 ſu-
:i. Cœle-Syria utrinque limitem a na-
um habet immotum, ad Occaſum mare
. prætenſum montis cohærentis iugum,
Ioſe appellatum, ad Orientem flumen,
hapſacus, Axius, Aſſi, Fer, Fert, Phrat,
ı, Orontes, dictum fuit. Seleucis, pars
yriæ ſeptentrionalis, Caſium montem

 oſten-

oſtendit verſus k) mare, Anticaſium ver[illegible] Orontem. Infra Seleuciam ad mare ab auſtr[illegible] li latere Orontes Oceano ſe committit. Sele[illegible] ciæ olim nomen erat *aquæ flumina*, ὕδα[illegible] ποταμοὶ, ſeu *Magog*. *Ma*, ſeu *maio*, aquam d[illegible] ſignat; *Gog* ſunt flumina, unde *Oceanus* app[illegible] lationem obtinuit. Γογγύζειν, *murmuratio*[illegible] *ni*, eſt aquarum profluentium. Ὦκα, ὠκ[illegible] eſt *celeriter*, in modum fluvii feſtinantis [illegible] procurrentis. Originationes, quas Lexicog[illegible] phi & Etymologi Græci afferunt l), nulli[illegible] ſunt pretii. Κωκυτὸς, *Cocytus*, eſt *flumen* infe[illegible] ris aſſignatum m), vocis ſtrepitum imita[illegible] ὁ κύτος φωνῆς ἐςι μίμημα, *Cytos notat* im[illegible] *tationem vocis*. Hac ratione Κωκυτὸς, ſeu Κω[illegible] κυτὸς, eſt *flumen murmurans*, ſeu *ſtrepens*, ſtr[illegible] pitu ſonum vocemve edens. Ad auſtrum E[illegible] leutheri verſus Occaſum Cœles-Syriæ eſt Lib[illegible] nus, & verſus Orientem Anti-Libanus. Hic [illegible] iam ſæpius ſimpliciter *Libanus* vocatur. Lib[illegible] nus ille verſus ſeptentriones deſinit in promo[illegible] torium *faciei Dei* ad auſtrum oppidi Trip[illegible] lis o). Uterque mons Cœlen-Syriam inc[illegible] dit, paulo ſupra mare incipiens; Libanus p[illegible] pe Tripolin eſt & Dei faciem; Anti-Liba[illegible] ſupra mare Sidonium. Deſinit hic & ille, Eleutheri oram in ortum auſtralem progre[illegible]

e

k) *Strabo Lib. XVI p. 751.* Cœle-Syria Seculo IV fuit [illegible] pellata *Syria ſecunda. Evagrius H. E. III, 32, p.* [illegible]

l) *Etymolog. magnum p. 821.*

m) *Ibidem p. 350.*

n) *Strabo Lib. XVI p. 754 ſeq. Maundrellus p. 43.*

...ne, ad Arabiæ montes eos, qui ſunt ultra Damaſcum, & eos, qui ibi Trachonitæ dicuntur, contiguos montibus, qui gleboſos & fructiferos colles habent. Hi montes, dicti cum Caſio ac Anticaſio *Hor*, in medio concavam planitiem relinquunt, πεδίον κοῖλον, oo) *Chamath* dictum, cuius latitudo ad mare eſt ſtadiorum 200, id eſt, 50 milliarium Germánicorum, longitudo a mari in mediterraneam ſubdupla, teſte *Strabone*. Suffragatur *Straboni* Dominus *de la Roque* p), qui addit hæc : *Ces deux hautes montagnes ſont ſeparées l'une de l'autre par une diſtance preſqu'égale partout, laquelle forme un petit pays extremement fertile, & agréable, auquel autrefois le nom de Cæle-Syrie, ou Syrie, creuſe, à cauſe que ce n'eſt qu'une profonde vallée, preſque renfermée de toutes parts.* Orontis initia non poſui cum *Plinio H. N. V*, 22, *iuxta Heliopolin*. Fidem potius Viri huius generoſi *de la Roque* fui ſecutus, qui cum Secretario Patriarchæ Maronitarum fontes Orontis ſcrutatus eſt & conſpexit. Ipſe de hac Orontis origine ſic memoriæ r) prodidit : *Nous*

E regione Aradi inſulæ ad decem leucas Anglicas in Cœle-Syria dicitur exſtare locus *El Hammah*, ſedes Turcici Baſſæ. Vid. *Voyage de Mſ. Shaw Tom. II Cap. 1 pag. 5.*

Voyage de Syrie & du Mont Liban Tom. I P. I pag. 27, Amſterdam 1723, 8.

Pag. 28.

Pag. 135. Conf. *P. II pag. 213 ſeq.*

Nous avons parcouru l'Oronte, le Secretair Patriarche des Maronites, homme fort cu & intelligent, & moi, & nous avons re juſqu' à ſa ſource, que nous avons trouv mal placée dans Pline. Car cette ſou non ſeulement tout à fait hors des mont mais elle ſe trouve preſque dans la pl quatre ou cinq lieuës de diſtance du M ban, entre l'Orient & le Midy, & à u nement conſiderable de toutes les mon qu'on peut appeller Anti-Liban, ſelon mê Pline le décrit ailleurs. Iugum Caſii *Henricus Maundrellus* vidit ad Oriente nere haud procul ab Oceani littore e re Laodicæ, Gabalæ, Balaneæ, ſeu Bane ætatis noſtræ eſt denominatio loci, ac ad Tripolin uſque in littore viſendarum therum fluvium ſuo loco poſui inter T ac Orthoſiam cum *Strabone* t) & pr thoſiam cum *Plinio V, 20*; ac Cœlen- Eleuthero ad ſeptentriones reductiore pellavi Chamath, ut Phœniciam con nem, quam quoque ſecutus eſt auto *XII, 25 - 30*, retinerem ſalvam & inv Præiverat mihi exemplo ſuo *Henricus drellus* u). Suffragantur alii. *Ioſeph*

s) *Reiſe-Beſchreibung nach dem gelobten La* 15, 16, 23.

t) *Lib. XVI pag. 753.*

u) Loco laudato *pag. 33.*

w) meminit. *Ionathas Maccabæus* du-
emetrii, Syriæ Regis, bellicis obviam
: in regionem *Amathitin*. Hi vero
i conſuluerunt traiecto proximo ad
iones fluvio Eleuthero x). Tunc
r verſus Orientem in Arabiam excur-
fecit, prædamque fecit multam, fuſis
s. Inde retroceſſit Damaſcum, ibique
y) vendidit. Hinc elucet, regionem
h, Emath, *Amathitin*, ſitam quoque
auſtrum Eleutheri circa Heliopolin.
auctor eſt, *Antonium* Triumvirum
æ, Ægypti reginæ, tribuiſſe urbes Sy-
æ fuerint ſitæ intra Eleutherum flu-
ue in Ægyptum, exceptis Tyro & Si-
am olim liberis y). Hinc rurſus pa-
Eleutherum Tyro & Sidone fluxiſſe
ionibus magis propinquum, ſeu ſe-
naliorem. Cœle-Syria vulgo Palæ-
quoque complexa fuit z), & hoc ſenſu
uam *Chamatha*, patuiſſe traditur. Li-
ima *Maundrellus* prope Sidona depre-
ı), ad Letanes fontem prope villulam
ara venit, ſcaturientem iuxta Orien-

 tem

II, 5, §. 10, pag. 650.
. cit.
, 4, §. 2, pag. 749, & de Bello Iud. I, 18, §. 9,
).
Ant. XIII, 13, §. 3, pag. 669, Strabo Lib.
ag. 755.
, 192.

tem montis, venit in *planitiem Bucca*, confecto uno a Meſchara milliari Anglico, in Anti-Libanum ex orientali latere, & porro Damaſcum. *Bucca* interiacet inter Libanum ac Anti-Libanum, lata duo milliaria Anglica, & longa itinere aliquot dierum. Anti-Libanus e regione Damaſci ibi viſitur. Per Buccam decurrit flumen magnum Letane, exonerans ſeſe paulo poſt in fluvium Caſimir, ſeu Caſimich, temere pro Eleuthero habitum. Ad orientem Buccæ *Maundrellus* adſcendit per radices Anti-Libani, emenſus ante tres horæ quadrantes villam *Iib-Ienéam*. Prætervectus fuit villam Uzzi, dextrorſus iacentem, venit villam Ayta, horaque una exacta appulit ad amnem *Ayn Ientloë*. Inde per viam anguſtam, duabus petris interceptam, intra quatuor horas b) deſcendit ex montano tractu Damaſcum, ſuperato ad urbem fluvio Barrady, ſeu Bardine, ſeu Pharphar, paulo ante e montibus ſe præcipitante. Habes hic, Lector, Anti-Libani, partisque iugorum *Hor*, potiora. Habes hic *Chatzar Enan*, ſeu *Iibjenéan*. *Iib* enim Arabibus eſt villa, haud ſecus ac *Chatzar* Ebræis. *Chatzar Enan* haud procul Damaſco abfuit. *Euſebius* eapropter locum vocavit ὅριον Δαμασκοῦ, *confinem Damaſco limitem*. *Ptolemæus* locum vocat *Inam* c), hunc ordinem ſervans: Ἄβιλα Λυσανίου, Σαάνα, Ἴνα, Δαμασκὸς, Σαμουλὶς, Ἄβιδα, Ἵππος,

b) *Pag. 167.*
c) *Geogr. IV, 15.*

ρος, Καπιτωλίας, Γαδαρα - - *Abila*
aniæ, *Saana*, *Ina*, *Damaſcus*, *Samulis*, *Abi-*
Hippos, *Capitolias*, *Gadara*. *Chatzar*
tichon locus fuit in vicinia Avranitidis ver-
ſeptentriones, *Ezech. XLVII, 15, XLVIII, 1.*
Ioannes Matthias Haſius ſibi perſuaſerat d),
um hunc eſſe eundem ac Chatzar-Enan.
repugnat ſitus. *Tichon*, ex חוך, *medio*, eſt
quod in medio iacet. Villa, ſeu ſtatio iti-
is, Damaſco Aeren ferentis, ac Neuen, ibi
t *in medio*, teſte tabula veteri. Ain vero
ſis eſt *Ainos*, quæ in eadem veteri tabula
nathani inter atque Damaſcum locatur. Sin
o per Ain malis deſignari Chatzar-Enan,
tibi obſtabit, quod *Moſes* utrumque locum
ide diſtinguit. Orontes, ut ad montem
r redeamus, nomen ex Hor, ſeu Or, obti-
it. Succurrit hæſitanti denuo Dominus *de*
Roque, cuius verba, egregie huc facientia,
lemus, ne quis nos ubique exiſtimet novita-
eſſe ſtudioſos. En illa e): *Nous avons*
a dit, que le Fleuve Oronte ne change point
nom dans tout ſon cours. Ce nom, ſi nous
croyons un Ecrivain moderne, tire ſon ori-
ie de la même montagne, dont le fleuve tira
ſource, ſçavoir de la montagne de Hor, qui
, dit-il, manifeſtement le Liban de Syrie.
te montagne eſt appellée Oroſt, Orus, ſans
iration dans la Verſion des Septante; d'ail-
leurs

Deſcriptione regni Davidici ac Salomonæi pag. 22.
II pag. 212.

leurs les Syriens diſent Ena & Entha pour ſignifier une ſource, une fontaine, d'où nôtre Auteur conclut, que d'Or & d'Entha on a pû faire Orontha, en Latin Ori fons, *dont les Grecs ont formé* Orontes. Succeſſu temporis Libanus appellationem ex nivis, eum tegentis, albore traxit. Syri enim *album* vocant *laban.* P. *Pezronius* limites terræ promiſſæ deſcripſit, montemque Hor æque expoſuit per Libanum, montem, quem *Moſes Num. XXXIV* laudavit. Idem credidit, voci *Hor* penes Syros haud aliam inhærere ſignificationem ac *alboris*, *candoris.* Vox certe חִוָר, *Chvor*, Syris denotat *album*, *candidum.* Confer translationem N. T. Syriacam apud *Matth. XXVIII, 3, Apoc. I, 14, II, 17, III, 18, VI, 2, XIX, 11, XX, 11, Marc. XVI, 6, Io. XX, 12, Actor. I, 10, X, 30,* &c. Litera vero ח *Cheth* ab orientalibus, Arabibus Syrisque, per modum fortioris adſpirationis effertur. Syri *hhor* pronuntiant, deſignaturi *album.* Hactenus itaque fides *Pezronio* conſtat. Nec tamen intercedemus, ſi quis montium Cœles-Syriæ iuga malit dici per eximium quendam ſenſum *Hor* ex הר, *monte.* Creſcunt f) in Libano pabula pecudum copioſa, olearum ſilvæ, cupreſſi, larices, abietes, pini, buxi. Nives hærent rupibus g) diuturnæ. Ipſæ concretæ, ac in glaciem verſæ, exſpectant etiam dies caniculares, & paleis, ne liqueſcant, involutæ, ad

f) *Cotovicus III, 12, pag. 379.*
g) Ibidem *Troilo pag. 65.*

ad urbes circumvicinas deferuntur, ac in officinis, quas vocant Bazarras, exponuntur emturis. Mons natura eſt humidus, imbribusque frequens, & plurimis atque limpidiſſimis fontibus ſcaturit. Anti-Libanus eſt minus altus, nivibusque haud adeo tectus, ac horis decem ex transverſo tranſiri poteſt, teſte *Troilo*. Ex lignis Libani fit cinis ſubtiliſſimus, quo fullones ac ſaponis Veneti artifices utuntur. Ad Tripolim bombycum ac mororum eſt frequentia. Cedri ſunt tam craſſæ, ut vir unam circumplecti haud poſſit. Deſcripſerunt eas *Troilo* & *de la Roque* poſt *Cotovicum* aliosque. Suffecerint hæc in præſens.

V.

CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI EPISTOLA CRITICA AD V. C. FRID. OTTONEM MENCKENIVM DE LOCIS ALIQVOT OVIDII ET VALERII MAXIMI.

Iucundiſſima mihi fuit, V. C. meditationum tuarum criticarum lectio, quas nuper exhibuiſti in *Miſcellaneorum*, quæ abs te magno rei-

publicæ

publicæ literariæ fructu proferuntur in lucem·
blicam, *quarto Volumine*. Admiratus ſum tu
εὐγχίνοιαν, tuam κρίσιν, tuum denique tua
mendationes doctiſſime illuſtrandi ſtudium. S
ro proinde, te poſthac etiam exerciturum art
criticam, multisque veterum librorum locis
ram ſcripturam redditurum eſſe. Haud du
vero agnoſcis, coniecturalem eſſe hanc art
adeoque modeſtiæ criticæ eſſe, ſuam ſubinde c
iecturam repudiare, ubi ſcilicet prolata fu
probabilior. E re igitur harum literarum eſ
corruptis locis plures admoveantur oculi, hoc
ſi plures Critici de iis dicant ſententiam. T
enim tandem fiet, ut, quæ veriſſima eſt, ſua
omnes ad aſſentiendum permoveat.

Præfatus hæc ſum audaciæ meæ, dum ac
go me ad emendationum tuarum unam atque
teram, ſi fors tulerit, emendandam, Fautor ſ
mopere colende. Ut ignoſcas huic meo diſ
ſui, non eſt, quod abs te petam. Præterq
enim, quod ipſe *pag. 551* ais, exſpectare te
rum de correctionibus iſtis tuis iudicium, du
novi, tam generoſam tibi eſſe mentem, ut æc
feras probabilem amicorum diſſenſum, quai
mulantium amicitiam aſſentationes. An
mea ſit ſententia tuæ anteponenda, alii iudi
Imo nec tuum iudicium deprecor, ac potiu
go, ut recognoſcas tuam ſententiam,
defendi poterit, defendas; ſin minus, mean
ctoritate tua confirmes. Sed venio in rem
ſentem.

Pag. 366 & ſequenti acute contemplaris *Vale-* .*Maximi Lib. I Cap. 5* hæc verba: *Cum* (illa 3o) *aliquandiu perſediſſet, - - feſſa longa ſtan-* *mora rogavit materteram, ut ſibi paulisper lo-* *n reſidendi accommodaret. Perſediſſet* corrupte iptum eſſe, tam facis manifeſtum, ut non ve-r, ne quisquam diſſentiat. Iure proinde mira-, ſanatum adhuc a nemine fuiſſe hoc vulnuscu-n. Tibi reſcribere placet *perſtitiſſet.* At le, quæſo, an non ſit probabilius, ſcripſiſſe *Vale-* *m: aliquantiſper ſtetiſſet.* Vides certe, quam ile librario fuerit, pro eo ſcribere *aliquandiu* *rſediſſet.*

Libet hanc occaſionem arripere, duas alias ti- exhibendi eiusdem Scriptoris emendationes eas. In uno ſcilicet *Capite Octavo Libri ſexti* bis le ſcripſiſſe obſervavi librarium. Initio de vo quodam fideliſſimo ita ſcribit: *Argui for-* *a merito poteſt, quod tam pium & tam fortem* *ritum ſervili nomine incluſit.* Quam dictio-m quis æquo ferat animo? Spiritum huius ho-nis tam generoſum dolet *Valerius* incluſum fu- corpori ſervili. Iam corpus *domicilium ani-* vocari ſolet, idque percommode. Quare ita ipſiſſe credo *Valerium: tam fortem ſpiritum* *vili domicilio incluſit.* Et an dubitare poſſim, n & apud *Velleium Paterculum Lib. II Cap. 69* legam: *Adeo ut animus eius digniſſimo domi-* *o incluſus videretur.* Loquitur eodem modo *Lantius* meus *Lib. VII Cap. 12, Anima,* inqui-, *tenebroſo domicilio terrenæ carnis incluſa eſt.*

Qui

Qui & ita paulo poſt fatur: *Anima, quoniam ta corporis parte -- reditura ſcilicet, cum m & ſanitas domicilium ſuum reformaverit.*

Alter locus *Valeriani* huius *Capitis* ita e eſt: *Contentus eſſem huius generis exemplis, unum me dicere admiratio facti cogeret.* Pr *cere* reſcribo *adiicere*, & quidem ipſo *Valeri* ce. Nam *Lib. VII Cap. 2 ext. 15* hæc lego: *tis exemplis parvulum adiiciam.* Et ſubſequ in *Capitis §. 10: His uno adiecto exemplo,*

Progredior tecum ad *Ovidium*, cuius ver *Triſt. V, 8, 11*, a pluribus fruſtra tentatum, *Nic. Heinſius* ita correxiſſet:

Vidi ego, navifragum qui riſerat, æquore me

tu, Vir optime, allata graviſſima cauſa, cu *vifragus* hic non poſſit recipi, *pag. 540 ſeq.* ret *naufragium*, &, quam eleganter hoc verbo uſus ſit Poeta, ſatis doces. Adiicio ad confirm dam tuam ſententiam alium Poetæ noſtri loc quem habet Elegia ſubſequens. Ibi namque *ſus 17* ita fluit:

Naufragiumque meum tumulo ſpectavit ab

Eſt vero & alter locus ſimilis in *Libri primi q ta Elegia.* En eius *verſum 36:*

Et date naufragio litora tuta meo.

Ceterum retineo *Heinſianum riſerat*, item *æquore mergi:* illud quidem, quia *v. 13* ſequ *negarat;* hoc, quia *æquore mergi*, quod nec negas, ab optimis ſcriptoribus dicitur. *Cali*

verſus apud *Virgilium* eſt. A *Curtio IX, 9, 20,* dicitur *profundo mari merſus.* En & hoc *Taciti Annal. XV, 69, 3: Is aqua calida merſatur.*

Nondum vero recedo ab hac *Naſonis Elegia,* sed duas adhuc eius emendationes meas aciei tuæ criticæ ſubiicio. Vide igitur, quæſo, an *verſ. 9* recte ſcripſerim *Exigat Ah!* pro vulgato *Exiget* ? Vide item, an *verſ. 30* ita mecum legere tibi libeat:

Cum pœnæ venia ad plura roganda patet.

Hoc eſt, non ſolum permittit, ſe veniam pœnæ a me rogari, ſed patent etiam ad plures preces meas aures eius. Compara, quæſo, cum hac mea aliorum correctiones huius loci ſine dubio corrupti.

Libet quoque mihi te iudicem advocare, an iure e ſubſequenti *Elegia* unum eiiciam Diſtichon, idque ab aliena manu inſertum eſſe, credam. Dico penultimum, quod mihi quidem minime videtur habere ſaporem *Ovidianum.* Audi ſimiam Poetæ:

At non parerem, niſi ſi meminiſſe putares.
Hoc, quod non prohibet vox tua, gratus ero.

Quam pulchre fluit oratio hoc Diſticho omiſſo! Audi, quæſo:

Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo iuſſis (parce timere,) tuis,
Dumque (quod ô breve ſit!) lumen ſolare videbo,
Serviet officio ſpiritus iſte tuo.

Noſti vero, quam multa ſubdititia Diſticha notarit atro carbone acutiſſimus ille Ovidii editor, Nic. Heinſius; ut adeo nec hic loci ſit incredibilis iſta audacia.

Venio nunc ad illum Ovidii (Triſt. I, 2, 101.) locum, quem tractas p. 541 & ſeq. ad quem emendandum & ipſe iam olim converti curam meam. Recte vero eam, quam tum protuli, correctionem reiicis, melioremque ut proferas, omnem moves lapidem. At nec ego, tibi ut ſubſcribam, impetrare a me poſſum. Aliam itaque tuæ opponam correctionem, quam & tuo, & aliorum Criticorum, iudicio ſubmitto, non dubitans, eam habitum iri tua longe probabiliorem, imo veriſſimam. Præmittenda tamen duco nonnulla. Primo nolim quemquam hic offendat Auguſti nomen. Etſi enim eum Poeta noſter ſæpius, imo ſæpiſſime, Cæſarem appellat, non eſt hic unus locus, ubi nominavit Auguſtum. Fecit id etiam Lib. II, 509, & IV, 4, 53. Deinde leges Auguſti civiles recte atque etiam eleganter publica iuſſa vocaſſe cenſendus eſt Poeta noſter; ac ſummo iure tu reprehendis pag. 547 Burmannum, fluctus hic moventem in ſimpulo. Sunt etiam iuſſa publica Principum, id eſt, leges, quæ feruntur toti civitati. Uti dominus domus edit ſua iuſſa ad ſervos; ſic civitatis dominus ad ſuos cives. Nunc igitur accipe meam emendationem verſus Ovidiani, vel ſua ſimplicitate commendabilem. Hunc ſcilicet verſum ſcripſiſſe credo Ovidium:

Si ſancta Auguſti publica iuſſa mihi,

hoc

eſt, ſi leges *Auguſti* mihi ſanctæ ſunt, atque e habentur inviolabiles. Etiam apud *Horati- Sat. II, 1, 81*, eſt *ſanctarum inſcitia legum. Francius* quoque hoc ſibi voluit, cum ita re- pſit: *Si ſacra* (ſunt) *Auguſti publica iuſſa mi- Sancta* tamen magis mihi placet, quam *ſa- i*; etſi libenter aliis permitto arbitrium. Illud eterea obſervo, vel inde liquere, *Auguſti* nomen hoc verſu eiici non poſſe, quod ſubſequens ſus ita pergit: *Hoc duce ſi dixi felicia ſecula. t duce*, inquit, ſubaudi, *quem modo nominavi*. *ſancta Auguſti*, ſi aliquid caliginis obduxit li- as, quam facile librarius ſcribere potuerit *ſatis uſti*, non eſt, quod doceam. Eſt enim mini- obſcurum.

Concludere dum volebam has literas, forte ſu- meos oculos alius huius ipſius quinti Libri *Ovi- ni* locus, quem ſuo liberavi vitio. *Quartæ* vi- icet *Elegiæ verſus 23* & *24* ita eduntur:

Te tamen, o, ſi quid credis mihi, carior, ille,
Omnibus, in toto pectore ſemper habet.

am facile, quæſo, apparet, hanc eſſe ſcriptu- a veram: *carior illi omnibus*, hoc eſt, tu, qui ior illi es ceteris amicis omnibus! Verbulum n addo. Adeo res eſt in propatulo. Vale, Vir enio, doctrina, dignitate, fama, florentiſſime, *Menckenianum* nomen iam dudum perilluſtre nis in rem literariam meritis magis magisque lluſtrare perge favente Numine. Gottingæ d. 27 Aug. 1746.

VI.

P. CORNELII SEVERI
DE ÆTNA
CARMEN ANTIQVVM
A PRAEPOSTERIS
IOANNIS CLERICI
CONIECTVRIS VINDICATVM
A
FRID. OTTONE MENCKENIO

PARS ALTERA.

Si quis locus eſt *Severi*, in quo emendando fortuna deſtituit *Clericum*, certe hic eſt *v. 322 ſeq.*

Haud ſecus adſtrictus certamine tangitur ictu
Spiritus, involvensque ſuo ſibi pondere vires,
Denſa per ardentes exercet corpora venas,
Et, quacunque iter eſt, properat, tranſitque morantem,
Donec, confluvio revolutis æſtibus, *omnis*
Exilit, atque furens tota vomit igneus Ætna.

Hic in voce *revolutis*, quæ eſt in utraque edition Veneta, atque adeo probabilem auctoritatem habet, hæret cum *Scaligero Clericus*; ſed qui valde inter ſe diſcrepant in emendanda voce. Nihil ea moror, quæ nobis a *Scaligero* ſunt venditata, quippe quæ parum habent ingenii, ut *Scaligeri* pleraqu nec facile Lectorum quisquam ſibi probari dix

r

Unus huc *Clericus* iam prodeat, qui, illud *volutis* in *reſolutis* mutando, corpori ſano & buſto graviſſima vulnera infligit. Is igitur, igna-, quid ſint *aſtus confluvio revoluti*, tale quid ef-git, quod, etiamſi multis ab ipſo explicatum, nſum tamen, ſi dicendum, quod res eſt, nul-m habet. Ipſum coniecturæ ſuæ interpretem di: *Confluvio reſolvi æſtus Poeta dicit, ad ſigni-ndum, æſtuantem materiam totam reſolvi in orem, poſtquam confluxit in unum locum, aucto irum communi motu.* Ubi, ne longus ſim in utando, vel hoc unum monuiſſe ſufficiat, plus e in explicatione, quam in formula, quæ expli-i debet. *Æſtus* nominari video a Poeta; de *ante materia* ne verbum quidem. Quam ve-inter ſe differant hæc duo, nemo eſt, quem n doceant ſenſus ſui. Proprium hoc *æſtus* eſt, *reſolvat*, non ut *reſolvatur*. A *Clerico* igitur, mulæ, *reſoluti æſtus*, eam tribuente vim, ut m, quod *reſoluta æſtuans materia*, valeat, id itendimus, ut vocis *æſtus* hanc, quam ei tribuit, nificationem Auctorum veterum exemplis mu-t; quod ſi facere non poſſit, inanem, videt, in nda hac lectione operam conſumi. Sed, ut-ique de hac emendatione alii ſtatuant, nun-im ego emendari locum patiar, in quo men-um nihil, nec tale quidquam, quod opem expe-Criticorum, invenio. Nimirum in voce *revolutus*, huius potius vulgari notione, qua notat *retro, denuo, volutum*, hæſiſſe apparet *Clericum*; qui, ſi eros, quicunque ſunt, huius vocis ſignificatus ha-

cognitos, inveniſſet in his talem, qui planiſſim
facere Poetæ mentem poteſt. Et quidem in l
æque ac in aliis aliorum Auctorum locis idem
revolvi, quod ſimplex *volvi*, aut, ſi mavis, *prova*
particula *re* in verbo hoc, ut in aliis multis,
tendendi vim habente. Quem, mirari vix ſ
poſſis, ignotum *Clerico* ſignificatum fuiſſe; a
magna exemplorum, quibus is firmatur, co
proferri poteſt. Ex *Cicerone* hæc dab
Lib. II de Nat. De. Cap. 42: Draco ſerpit ſubter,
praque revolvens *ſeſe;* & *Lib. IV Acad. Cap. 6:*
imprudens eo, quo minime vult, revolvitur.
primis vero multa Poetæ ſuppeditant. *Virgil*
Aen. V, 336:

Ille autem ſpiſſa iacuit revolutus *arena;*

& *X, 660:*

Avulſamque rapit revoluta *per* æquora *navem*

ubi egregie fallitur *Servius*, *revoluta per aqu*
navem per hypallagen dictum putans pro *revol*
tam navem per æquora. Sunt enim *revoluta æq*
ra, quæ volvuntur; id quod proprium eſt mari
aut certe fluctuum, ut omnes ſciunt. Sic eni
idem *Maro Aen. VII, 718:*

Quam multi Libyco volvuntur *marmore* fluctu

& *VI, 659:*

— — — *unde ſuperne*
Plurimus Eridani per ſylvam volvitur amnis

& *Ge. III, 238:*

Fluctus *ut, in medio cœpit cum albeſcere ponti*
Longius, ex altoque ſinum trahit; utque volu

Ad terras, immane ſonat per ſaxa;
v. 521:
— — *non qui per ſaxa* volutus
Purior electro campum petit amnis;
Aen. XII, 672:
Ecce autem, flammis inter tabulata volutus
Ad cœlum undabat vortex, turrimque tenebat;
III, 196:
Continuo venti volvunt mare, *magnaque ſurgunt*
Aequora.

ed redeo ad vocem *revolutus*, quam hoc, quem ixi, ſignificatu habet *Virgilius Aen. XI, 671:*

— — *quorum alter habenas*
Suffoſſo revolutus *equo dum colligit;*
v. 627:
Nunc rapidus retro, atque æſtu revoluta *reſorbens*
Saxa fugit;

bi æſtui vides vim *revolvendi*, ſeu, quod idem ſt, *volvendi*, tribui. *Virgilio* præ aliis omnibus *eneca*, Tragicus, accedat, quo, velim, *Clericus* in explicandis *Severi* verbis magiſtro utatur. Is in *Phœiſſ. I, 86:*

— — *regeret in fontem citas*
Revolutus *undas* amnis.

labes hic ipſa illa *revoluta æquora Virgilii*, *Serio* præter meritum ſuſpecta. Alterum iam dabo ocum *Senecæ*, ita ſimilem *Severi* illi, ut alter Poërum ex altero ſumſiſſe ſua videatur. Eſt is in *ramem. III, 489:*

Vento reſiſtit æſtus, & ventus retro
Aeſtum revolvit.

En tibi, Lector, *revoluti* illi *æſtus*, quos in Carmi-
ne ſuo *Severus* habet, ſed qui præter rem a C
rico in *reſolutos* ſunt converſi. Bene igitur
volvi dicuntur *æſtus*, qui a vento huc & illuc a
tantur, & ex una telluris, montis, regionis, pa
ad alteram tranſeunt. Et, eſſe familiarem imp
mis Poetis antiquis hanc per ſimilitudinem l
quendi rationem, qua *volvi* dicuntur *ignes*, v
hæc *Ovidii* docent *Met. VII*, 109:

Pectora ſic intus clauſas volventia flammas,
Gutturaque uſta ſonant;

& multa *Virgilii*: *Ge. III*, 85:

Collectumque premens volvit *ſub naribus* ignem
Aen. II, 706:

Dixerat ille: & iam per mœnia clarior ignis
Auditur, propiusque æſtus incendia volvunt;

& *v.* 758:

Ilicet ignis *edax ſumma ad faſtigia vento*
Volvitur.

Singula hæc miram habent vim ad illuſtrandu
Severi locum; ut, ſi quis, his lectis, de illo eme
dando adhuc ſibi cogitandum putet, is qualeı
cunque ingenii gloriolam capturus ex re ina
videatur. Omnia bene concordant in verbis C
nelii, ſi vulgatæ lectionis ratio habeatur, & v
revolutus eadem, quæ ſimplici *volutus*, aut *huc*
illuc volutus, vis tribuatur. Vento vim, Po
ait, tantam eſſe, ut denſiora corpora per ard

Ætnæ meatus magno impetu pellat, &, quaiique via patet, rapide feratur, ſi quid etiam ſe ipſi itinere obiiciat, id proſternat & removeat; nec ipſe, æſtibus cum materia aduſta, & velut liquorem redacta, (hoc enim *confluvium* vocar Poetæ,) per totum montem volutis, ſummo ontis vertice erumpat, & flammas illas, toti regii funeſtas, evomat.

uid cauſæ fuerit, cur in his *Severi v. 377*:

Haud ſecus ac tenero, tum ſecum frigida monti
Deſidia eſt, tutoque licet diſcedere montes,

inus ferendum illud *diſcedere montes Clericus* itaret, & pro eo legi *adſcendere montem* vellet, ec ego perſpicio, nec ipſi, docere nos, *Clerico* uit. Quod primum ad vocem *montes* attinet, inſolitum videbatur *Clerico*, *montes* pro *montem* oſitum, non meminerat is nempe Poetarum mo, in *templis*, *tectis*, *mœnibus*, & ſimilibus mulis, quæ ſolito maiorem ambitum habent, pluratin numerum pro ſingulari uſurpantium. Nec pus eſt, huic dicendi generi ab aliis vocibus auoritatem peti, cum plurima *Virgilii*, *Ovidii*, aliorum Poetarum, loca exſtent, in quibus hoc ſum *montes*, cum ſermo eſt de monte alto & atioſo, uſurpatum legitur. Satis hæc diligenti etarum lectori nota puto, neque adeo hic prorenda. Sed detur hoc *Clerico*, aliquid inuſitati bere hoc dicendi genus, nec ineptum fore, ſi vi mutatione *montes* in *montem*, aut *monte*, conrtatur: facilis enim in una litera lapſus eſſe librarum potuit; non æque tolerabilis nobis videtur

ea coniectura *Clerici*, qua loco movendum *
dere, idque transmutandum in *adſcendere*, l
catur. Ita inter ſe diſcrepant forma literaru
voces, ut nihil minus ſit veriſimile, quam alt
pro altera exſcriptam a librariis; nec metri
hanc verborum coniunctionem, *licet adſcen*
patiuntur, quales, etſi non me fugiat, in ipſ
ſim *Marone* iuveniri, dubito tamen, an C
effingere emendando liceat. Dura igitur & i
gans hæc nobis emendandi ratio, nec id im
to, vocatur. Nec, ita vocaſſe, ſatis eſt; inut
etiam & ſupervacaneam vocamus. Quod n
commendet *Clerici* illud, *adſcendere mon*
quam vulgatum *diſcedere montes*, nihil vi
Nam, ſi in eo offendit *Clericus*, quod cum
ſu quarto verbum *diſcedere* coniunctum eſt, d
mus ei ſimile exemplum ex *Seneca Herc. fu*
321:

Quam tunc habebat, cum per arentem plaga
Et fluctuantes more turbati maris
Abiit arenas; bisque diſcedens fretum,
Et bis recurrens.

Nec male exiſtimari poteſt, *diſcedere monte*
vero, more Poetis familiari, pro *diſcedere in*,
ad, *montes* dictum; quomodo etiam *Seneca di*
dens fretum pro *diſcedens in fretum* dicere
tuit. Sin forte in eo hæret *Clericus*, quod d
dentes eo tempore, quo flammas & ruinam n
Ætnæus minatur, homines fingantur, quos,
credibile ſit, adſcendendo illum montem, da

um præcipites voluiſſe; primum doceri ſe
r, narrationibus Geographorum hoc con-
terribilem illum montem paſſim a colonis
um, qui, cum ſentiant a monte flammas
ri, illo diſcedant, in remotiſſimis agris ſalu-
refugium quærentes. Egregie cum hac nar-
verba *Severi* conveniunt, qui, monte illo
ait, tempore opportuno, & ante horribilem
rum eruptionem. Eſt enim hæc verborum

d ſecus ac tenero, tum ſecum frigida monti
dia eſt, tutoque licet diſcedere montes.
ubi continuere moram, velocius urgent,
unt oppoſitas moles, ac vincula rumpunt,
quid in obliquum eſt, frangunt iter; acrior ictu
tus exoritur, magnis operata rapinis
ma micat, latosque ruens exundat in agros.

ego, putem illos homines, qui, inſtante
nta, adſcendant montem, tanquam lubenter
æſentiſſimum mortis periculum immiſſuri.
tis potius videtur, diſcedere tunc monte, &
luti ſuæ proſpicere. Sed, ſi impetrare a ſe
nodo poteſt *Clericus*, ut, de his potius, qui
unt montem, quam qui hunc adſcendunt,
em eſſe *Severo*, ſibi perſuadeat, ne ſic qui-
ous erit, *diſcedere* in *adſcendere* converti,
quidem *diſcedere* non ſemper *abire a loco*
ed interdum etiam, inprimis vero in for-
ſcedere ad, aut *in*, *locum*, pro ſimplici *ire*
uſur-

uſurpatur. Habent hanc vocis vim loca Au rum varia: *Seneca* in *Thyeſt. IV, 649:*

In *multa dives* ſpatia diſcedit *domus;*

& in *Oedip. II, 321:*

Sed ecce pugnax ignis in partes duas diſce

Tullii Lib. VI ad Diverſ. Ep. 14: Hanc in o onem diſceſſi, *ut mihi tua ſalus dubia non* *Curtii VIII, 12, 8: Iamque & ipſe arma m capere, & equites* diſcedere in cornua, *iuſſera V, 12, 9: Ingens ergo in tabernaculo ſolitudo paucis ſpadonibus, quia, quo* diſcederent, *non bant, circumſtantibus regem;* & *VIII, 6, 19: benignius, quam alias, allocutus,* diſcedere curanda corpora, - - *iubet*; *Lucani VI, 360*

Ergo abrupta palus multos diſceſſit in amn

& *X, 417:*

— — *non* in *generi ſocerique* favore

Diſcedunt *populi;*

Lucretii II, 832:

Noſcere ut hinc poſſis, prius omnem efflat lorem

Particulas, quam diſcedant ad ſemina rer

& *III, 815:*

Aut ideo, quia nulla loci ſit copia circum,

Quo quaſi res poſſint diſcedere, *diſſoluique;*

& *v. 401:*

Sed comes inſequitur facile, & diſcedit in a

& *437:*

Et nebula ac fumus quoniam diſcedit in a

:
quod ſcinditur, & partes diſcedit in ullas;
868:
nor item diſcedit in omnia, *quæ loca cunque*
:unt humorem;
710:
n ſua quoique cibis ex omnibus intus in artus
pora diſcedunt.

eſtior, & notior omnibus, res eſt, quam ut,
us eam probari locis, opus videatur. Hac
vocis ſignificatione poſita, ſi *diſcedere, mon-*
ſtum *Severo* pro *diſcedere in montes* putes,
pro *abire in montem*, hoc eſt, *adſcendere*,
is; iuvari etiam hac ratione lectio vulgata
:, ne, aliam, minus probabilem, ei præferen-
bis neceſſitas imponatur.
l maris æſtum Poeta *curvum* dixit in *v. 490*:
t cum curvo *rapidum mare cernitur* æſtu,

icus aliter ac *Scaliger*, ſed neuter horum
mihi ſatisfaciat, interpretatur. Et *Scaliger*
n, *curvum* vocari *æſtum*, putat, cum adhuc,
tæ loquantur, non κορύσσεται, vel κορθύ-
ſed curvi maris adhuc faciem retineat.
qua vocis explicandæ ratione ipſa Poetæ
pugnant, qui æſtum maris, non ſedati &
illi, ſed inflati & fluctibus agitati, deſcribit.
im ille:

minat fluctus, & ſtantibus increpat undis:
t cum curvo rapidum mare cernitur æſtu,

Ac

Ac primum tenuis ſinus exigit ulteriores,
Progrediens late diffunditur & ſubcernens

Nihil horum, quod mireris, Scaligero opp *Clericus*, cui ſatis fuit, diſſenſum ſuum prol At noli ab hoc meliora exſpectare. Is, *cu* vocari *aſtum*, putat, quod curva littora alluat verberet. Quaſi vero in ipſo maris æſtu nih eſſe curvi appareat, ut a rerum extranearum vamine nominis origo ſit petenda. Quaſi e in hoc uno cernatur æſtus maris, quod alluat beretque littora; nec procul a littore ipſum ris profundum æſtuet, & fluctibus noſcatur. longius evagaris, ea in littore quærendo, modo oculos afferas, invenire in ipſo mari Ipſi illi fluctus, a maris æſtu excitati, curvam lis ſpeciem præbent, & curvos habent ſinus dam, ita ab æſtuante intus mari formatos. Me age, ſi ex parvis placet magna cognoſcere, a nacem accede, & ollam, ferventi aqua repl inſpice; videbis, aquas ab æſtu, intus furente orbem gyrari, & curvas natura ſua bullas er re. Similis æſtus maris eſt, qui, cum curvas re aquas ſoleat, ideo recte *curvus* dicitur. N adeo verum putari debet, quod ait *Clericus*, etiam *aquas* ideo a Poetis *curvas* vocatas, verberari his litora ſoleant. Si de aquis ita d dum; quidni de carinis etiam, quæ item P *curvæ* appellantur? Solent enim & hæ ad l appellere, & hinc capere nomen potuerunt. curvas has eſſe forma ſua, dicis? Idoneam nem profers, cui ſi vim aliquam tribuis,

ſe ipſis, non a litore, appellatas *curvas*,
des. Ceterum, quid curvi habeant litora,
me fateor. Fortaſſe igitur probabilius
ideo litora vocari *curva*, quod a curvis
uantur, quam aquis hanc appellationem a
petitam.

a *Severi v. 537 & ſeq.:*

nimium hoc mirum; denſiſſima corpora ſæpe,
ido vicina, tamen compeſcimus igne.
nimos æris flammis ſuccumbere cernis?
itiem *plumbum non exuit? ipſaque ferri*
ries prædura, tamen ſubvertitur igne?

m & interpretem, & *Severi* cenſorem, ha-
icum. Vocem *lentitiem* ipſe *mollitiem* in-
tur. Quo poſito, reprehenſione dignum
ır, cum rebus duris ac rigidis, ære, ferro,
natura ſua, plumbum, coniungi *Severo*,
bus mirandis hoc numerari, quod molle
inat plumbum, igni admotum. Audire
earis Orbilium aliquem, pueros in ſchola
tem, cum hæc legas: *Male, ne quid diſſi-*
xemplum hoc additur exemplo æris, ſequen-
ferri; nam frigidum eſt, dicere, plumbum
n exuere, ut liquidum fiat; poſtquam ignis
i rigorem æris vinci, dicturus & ipſum
liqueſieri. Sed Poetæ, ut non omnia di-
æ dicenda eſſent, ſic æſtu meditationis ab-
numeris metrorum coacti, ea proferunt,
ius tacerentur. Ad quæ rectius nos ita:
ndocti, ut, quæ faciunt ad explicandos Au-
ctores,

ctores, pauca expromunt, ſic æſtu quodam gl
& oſtentandi ingenii, abrepti, ea ſæpe in Au
bus antiquis carpunt, quæ, ſi intelligerent, l
rent potius, & in exemplum aliis propon
Non hæc Poetæ bono, nec immoderato, obi
Clericus, ſi veram vocis *lentities* ſignificati
inveſtigaſſet. Hac *mollitiem* notari, nec e
xerim, nec fortaſſe, præter *Clericum*, quisqua
us. Eſt hoc vocabulum in uno hoc *Severi*
nec in alio veterum Scriptorum ullo, obvi
adeo exemplis conficere hic nihil liceat.
quitur igitur hoc unum, ut, quæ vocis *lentu*
ductum eſt *lentities*, notiones ſint, inqui
eandemque ſignificandi vim huic, quod *Sev*
vocabulo tribuamus. Neque vero veteru
ctorum ulli *lentum* uſurpari pro *molli*, hoc
cile tractando & ſolvendo, memini; ut hi
rum mihi videatur, *lentitiem Clerico* pro
accipi. Contra manifeſta huius vocis ea
nunc alias omnes taceam,) ſignificatio, qua
difficile ſolvendum, notat. Hoc nempe
catu *pituitam* vocari *lentam* videmus *Horat*
II, *276*:

Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tu
Lenta *feret* pituita;

& *gluten Virgilio Ge. IV*, *41*:

— — *collectumque hæc ipſa ad munera*
Et viſco, & Phrygiæ ſervant pice lentius

& *v. 160*:

— — lentum *de cortice* gluten.

m *radicem* dicit *lentam Aen. XII*, 773:

— — *huc impetus illam*
Detulerat fixam, & lenta in radice *tenebat*;

argentum, minime inter mollia numerandum,
.VII, 634:

— — *alii thoracas aënos*,
Aut leves ocreas lento *ducunt* argento.

e etiam, qui nullis modis moveri ſe patitur,
us appellatur *Ovidio Amor. III*, 6, 60:

Ille habet & ſilices, & vivum in pectore ferrum,
Qui tenero lacrymas lentus *in ore videt*;

loco ſimiles alios collegit *Nic. Heinſius* ad *Ovi-*
Her. Ep. 15 *v.* 169. Addo, *brachia*, quæ reluctan-
, nec facile moveri poſſunt, *Horatio* dici *len-*
ma Sat. I, 9, 64:

— — — *Vellere cœpi*
Et prenſare manu lentiſſima brachia;

demque vocis vim intelligi in his *Suetonii Tiber.*
.57: *Sæva ac* lenta *natura ne in puero quidem*
cit; & in illis *C. Pedonis Albinovani El. I v.* 279:

Conſiſtam, lætisque oculis, lentusque *videbo*
Strata per obſcœnas corpora nuda vias;

quem locum, vide, quæ ipſi *Clerico* ſunt no-
. Recte igitur *lentitiem Severi* pro *tenaci-*
, mollitiei maxime contraria, accipias. Quo
ificatu ſumtum vocabulum, naturæ utique
mbi convenit, cui rigorem tribuit *Lucretius*,
r maxime miranda hoc referens, quod plum-
ſæpe glans, longo voluta curſu, liqueſcat, *VI*, 305

— — plumbea ſæpe
Fervida fit glans *in curſu, cum multa rigo*
Corpora dimittens, ignem concepit in auris

quo modo etiam ſupra *v. 177*:

Mobilitate ſua ferveſcit; ut omnia motu
Percalefacta vides ardeſcere; plumbea *vo*
Glans *etiam longo curſu volvenda liqueſcit.*

Etiam ex *Plinio* conſtat, oppido falli eos, nullam, igni reſiſtendi, vim tribuant plumbo que facile diſſolvi poſſe, ſibi perſuadeant. illa ſpectant *Hiſt. nat. Lib. XXXIV Cap. 17*: Pl *albi experimentum in charta eſt, ut liquefa pondere videatur, non calore, rupiſſe.* Q addi debent, quæ eodem *Capite* leguntur: *mirum, aqua addita non liqueſcere vaſa e* plu *conſtat.* Iam, ſi dubitare non potes, ex iis m lis unum eſſe plumbum, quæ rigidioris ſunt turæ, & igni non niſi coacta cedunt, mirari nes, bone *Clerice*, plumbum a *Severo* æri & f adiungi, eidemque Poetæ ignem ideo poten dici, quod plumbum, natura ſua *lentum*, hoc tenax rigidumque, liquefaciat.

In his, quæ *v. 570 & ſeq.* leguntur:

Nunc iuvat Ogygiis circumdata mœnia Th
*Cernere*que & *fratres; ille impiger, iſte cam*
Condere felices alieno interſerit ævo,

illud *&*, quod eſt poſt *cernereque*, & in e onibus plerisque legitur, transmutari iubet *Cle* in *hic*, ita legens: *cernereque hic fratres.*

nollem factum, partim quod forma multum er ſe diſcrepent voculæ & & *hic*, partim quod, ici antiquam lectionem, non ſit opus. Nam, n dicit Poeta: *Nunc iuvat, mœnia cernitreque, fratres*, poetica verborum traiectione idem di- ac ſi dixiſſet: *Nunc iuvat & mœnia cernere, fratres*. Ipſe *Severus* ſimili ratione v. 596: *Hæc viſenda putas terræ* dubiusque, marisque, *terræque dubius, marisque*, dixit. Ta- , verba extra ordinem ſuum ponendi, onem inſoliti nihil habere, bene, qui ver- ſunt in Poetarum lectione, intelligunt, nec atem ipſi *Clerico* incognitum, qui, cum ita lo- m putat *Severum*: *Iuvat mœnia cernereque fratres*, æque inconcinnam, ac altera illa ipſi tur, verborum disiunctionem ei tribuit. Eſt n hic verborum naturalis ordo: *Iuvat hic ia & fratres cernere*. At illud fortaſſe per- num auribus *Geralli* noſtri, quod *cernereque fratres* Poeta pro & *cernere* & *fratres* dixit. n, qui ex regulis Grammaticorum, non ex ctoribus antiquis, ſapiunt, his notæ ſunt formu- &, &, *que*, *que*, non item illa *que* &, Au- ribus, quicunque in nobiliſſimis habentur, ita ata, ut inter maxime vulgares ac ſolitas refer- oſſit. Rem novam a me narrari putas, Le- r? At lege, ſi placet, ea, quæ de hoc dicendi ere nuper a me dicta ſunt in libro *Obſervatio- n. Latinæ linguæ pag*. 823 *ſeq*. ubi exemplo- n, quod ſatis, fortaſſe etiam quod nimium, eſt, ne datum vides. Cuius libri evolvendi ut ſu-

perſedere moleſtia poſſis, exemplis, in illo
ductis, vel unius nonnulla *Ovidii* hic addi
cum ex *Virgilio*, *Claudiano*, *Lucretio*, ſimilibus
ſi id nunc ageremus, afferri bene multa po
Et quidem hæc *Ovidii* habes *Met. IV*, 147:

*Quæ poſtquam veſtem*que *ſuam cognovit*, &
Vidit ebur vacuum;

& *v.* 429:

Quidque furor valeat, Penthea cæde ſatisq
Ac *ſuper oſtendit;*

& *v.* 738:

*Incedit virgo, pretium*que & *cauſa laboris*

& *V*, 107:

*Hinc gemini fratres, Broteas*que & *ca*
Ammon
Invicti;

& *v.* 500:

— — *cum tu curis*que *levata*,
Et *vultus melioris*, *eris;*

& *v.* 616:

*Sed certe ſonitu*que *pedum terrebar*, & *in*
Crinales vittas adflabat anhelitus oris;

& *VII*, 251:

*Quos ubi placavit precibus*que & *murmure l*

& *v.* 541:

*Sponte ſua lanæ*que *cadunt*, & *corpora ta*

& *X*, 482:

*Atque inter mortis*que *metus*, & *tædia vi*
Eſt tales exorſa preces;

I, 387:

*ittat ut auxilium ſine ſe, verbis*que *precatur,*
lacbrymis;

I, 94:

— — ſed qui
ereaque, & natas, & totum temperet æquor;

463:

*uem dederat leto membris*que & *corpore*
Latreus
aximus;

II, 350:

*ſpice Tydiden vultu*que & *murmure nobis*
entare meum;

649:

*— pro patre locum*que & *regna tenentem;*

874:

m ferus ignaros, nec quidquam tale timentes,
*e videt atque Acin; video*que, *exclamat,*
& *iſta*
tima ſit, &c.

V, 208:

æ ſuper ipſe iacens, hirſuti more leonis,
*ſcera*que, & *carnes;*

ſt. I, 435:

*ita conſurgens Nymphe manibus*que *Priapum*
eiicit, & fugiens concitat omne nemus;

& *III, 388:*

Iam dederat Saliis (a ſaltu nomina ducunt)
*Arma*que, & *ad certos verba canenda m*

& *IV, 287:*

Hinc mare Trinacrium, candens ubi ting
ferrum
*Brontes*que, & *Steropes, Æmonidesque, ſol*

& *V, 54:*

— — dicta probarunt
*Clio*que, & *curva ſcita Thalia lyra;*

& *Triſt. III, 9, 31:*

*Ut genitor luctu*que *novo tardetur, & artus*
Dum legit exſtinctos, triſte moretur iter

Nullus exemplorum finis foret, ſi, quæ hab alii Poetæ, coacervanda in unum eſſent. I vero dicendi genus, quo vel unum Poetarum p quam vicies videmus uſum, in rarioribus & in litis numerabimus? Minime quidem. Imper igitur a *Clerico* factum, quod formularum hoc g nus e Carmine *Severi* tollendum, bonamque a & incorruptam lectionem permutandam mi bona & minus emendata, iudicavit.

Quid ſit *terræ dubiusque, marisque*, in his *Seve ri v. 596 & ſeq.*:

Hæc viſenda putas terræ dubiusque, marisque
Artificis naturæ ingens opus adſpice, nulla
Tu tanta humanis rebus ſpectacula cernes,

non eadem ego, qua *Clerico* videtur, explicandum i

ti

utem. Hunc nempe ſi ſequaris, verbis hiſce lices *dubium terræ, aut maris, cauſa, an peri*iis occurrentia, vitare poſſit*. Mihi quidem, orum in mentem veniſſe *Cornelio*, perſuaſum 'ericulorum, quæ cum itinere, ſive terreſtri, aritimo, eſſe coniuncta poterant, non habe-r hoc in loco mentionem faceret, Poeta; identer facturus videbatur, ſi a rebus tot lis, quas paulo ante copioſe memoraverat, quod ſine itinere periculoſo ſpectari non ;, avocaret homines, ad talem vero curioſe idam, quæ multo plus periculorum ſpectan-biiceret, profundiſſimas nempe montis Æt-ernas, & naturæ, hic flammas generantis, horribilemque officinam, excitare eos ac vere conaretur. Non in eo, quid ſibi velint etæ verba, diu hæſitabis, Lector, ſi memi-in his, quibus verba hæc ſubiecta ſunt, id a copioſe ac diligenter actum, ut, quæcun-e terra, ſive mari, exſtructa ab hominibus miræ artis opera deſcriberet, & univerſum un orbem, qua parte aliquid ſingulare ha-nobis admirandum repræſentaret. Ita enim oni ſuæ velut præfantem *v. 565* videmus:

gnificas ædes, operoſaque viſere templa
itiis hominum, aut ſacra marmora, resve vetuſtas,
duce materia, aut tetris, per proxima, fatis
rimus; atque avidi veteris mendacia famæ
imus, cunctasque libet percurrere gentes.

Hæc igitur deinde oratione ſatis longa perſequitur, finiens hanc verbis:

Hæc viſenda putas, terræ dubiusque, mariſque
Artificis naturæ ingens opus adſpice, &c.

quorum, iam intelligis, hunc eſſe ſenſum: Hæc ſpectanda putas, de eo ſaltem dubitans, terræ prius, an maris, ſpectaculis utaris, aut, terreſtri an maritimo, itinere illuc, ubi ſpectantur illa opera, excurras; melius te facturum ſcito, ſi ipſum opus naturæ, omnium, quæ ſpectari poterunt, maxime mirandum, adſpicias. Facillima hæc, & ad mentem Poetæ maxime accommodata, explicatio eſt, quam nemo non lectorum, etiam a me non monitus, alteri illi, a contextu integræ orationis alieniori, & ex verbis Poetæ non niſi difficillime extorquendæ, præferendam iudicabit.

Non erat, quod inſolita ratione vocem *rapinæ* *Severo* pro *actu rapiendi* uſurpatam putaret *Clericus* in his verbis, quæ *v. 611* leguntur:

Tum vero, ut cuique eſt animus, viresque, rapina
Tutari conantur opes;

nec, voce hac uſus, *raptum* cum *rapina* miſcuiſſe, ſed vocem adhibuiſſe actui rapiendi propriam, & hoc ſignificatu Auctoribus antiquis uſitatiſſimam, dicendus eſt *Severus*. Habet enim utrumque vocabulum, *raptus* & *rapina*, eam vim, ut *actum rapiendi* notet, ſed frequentiori uſu *rapina*, quam *raptus*, cuius vocis in Auctoribus antiquis, maxime vero in Poetis, exempla mihi invenire non niſi pauciſſima licuit. De altera, *rapina*, ut certius

tius

onſtet, habendam hoc ſenſu, quo apud *Seve-* egitur, in maxime vulgaribus eſſe, operæ pre- fuerit, ex infinitis Poetarum locis vel potiſſi- uc afferri. Et quidem hæc dabimus: *Clau-* *Lib. I in Eutrop. v. 195:*

— *Nunc uberiore* rapina
ccat in orbe manus;

'II de Rapt. Proſerp. v. 439:
'itiique reos flores, ipſumque rapinæ
'teſtata locum, &c.

'I in Eutrop. v. 150:
— — *aliis exordia ſume* rapinis;

'ii Flacci VII, 51:
— *vobisne parentes*
'e putem, ratis infandis quos ſola rapinis
vaque paſcit hiems?

', 538:
noćturnis mitte hæc ſimulacra rapinis;

li XXXIII, 5:
— *quandoquidem patris* rapinæ
'tæ ſunt populo;

'X, 19:
ıarc hinc, o pueri, malas abſtinete rapinas;

æ in *Medea II, 277:*
gam, rapinas*que, adice; deſertum patrem,*
cerumque fratrem;

ialis XII, 52, 10:
ſolvit Phrygium veſtra rapina *Parim;*

', 42, 5:
iſte nemus dira vetuit ſupereſſe rapinæ;

& *VI, 68, 11:*

Quicquid id eſt, ſubita quacunque eſt cauſa ra-
pinæ;

& *VIII, 64, 15:*

Sit tandem pudor, & modus rapinis;

Horatii Sat. II, 3, 157:

Quid refert, morbo, an furtis, pereamne rapinis

& *Ovidii Triſt. I, 11, 31:*

Barbara pars læva eſt, avidæ ſuccincta rapinis

& *Faſt. V, 203:*

Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ;

& *Met. V, 492:*

Terra nihil meruit, patuitque invita rapinæ;

& *Her. Ep. XX, 52:*

— — *mors huius pœna* rapinæ

Ut ſit;

& *Met. X, 28:*

Famaque ſi veterem non eſt mentita rapinam

& *Art. am. I, 675:*

Quacunque eſt ſubita Veneris violata rapina.

Sed Poetis etiam princeps Oratorum, *Tullius*, a
cedat, cuius hæc ſunt loca: in *Or. in L. Catil.* i
Cap. 5: Nihil cogitant, niſi cædes, niſi incendi
niſi rapinas; *Lib. II Offic. Cap. 15: Atque etiam ſ*
quuntur largitionem rapinæ; & *Lib. XIV ad A*
Ep. 14: Rapinas *ſcribis ad Opis fieri.* Hæc igit
& his plura, Auctorum veterum exemp
non, quod *Clerico* videtur, Græcorum, vo
ἁρπαγὴ & *actum rapiendi*, & *rem raptam*, not
tium, rationem, ſecutus eſt *Severus*, cum *rapin*
pro *raptu* poſuit, aut, ut rectius dicam, (nihil en

ior vox *raptus* altera *rapina* eſt,) cum voca-
s hoc, inter optima & uſitatiſſuna numeran-
ipſum *rapiendi actum* ſignificavit.

Atque, hæc dixiſſe de *Clerici* in *Ætnam Severi* animadverſionibus, nunc quidem ſufficiat.

VII.
DE ATIRA VARRONIANA, SEU MENIPPEA,
BREVIS COMMENTATIO I. G. HAVPTMANNI, HAYNENSIS.

PALINGENIUS:

Non melior, non virginibus magis apta Camenis,
Materies, quam, quæ tractat de moribus, illa eſt.

INDEX.

Diverſa Satirarum genera. II. de Varrone. III. de Menippo. IV. Definitio ſatiræ Varronianæ. V. Nonnulli eiusmodi ſatirarum ſcriptores, tam antiqui, quam recentiores. VI. Regulæ illarum & cautiones. VII. Earumdem adverſus diſſentientes defenſio.

I.

Differunt σατυρικὸν Græcorum & ſatira Latinorum. Illud nomen accepit a Satyris, ſeu Faunis; hæc, ut videtur, lanci ſaturæ debebat. Illud

totum eſt δραματικὸν: hæc ſæpius ἀφηγηματικὴ, interdum mixta, & ad ſillos Græcorum propius accedit. Illius exemplum præbet *Euripides* in Cyclope; huius Romanorum numerus non parvus. Eſt autem Latinorum ſatira vel *Enniana*, vel *Luciliana*, vel *Varroniana*. Satira *Enniana*, ſive *Pacuviana*, poema fuit morale, variis carminum modis conſtans a). *Luciliana* eſt poema, eodem carminis modo ad carpenda hominum vitia, & ridenda, compoſitum b); atque hæc iterum vel antiquæ, vel mediæ, Græcorum comœdiæ rationem ſectatur. Illa eſt ipſius *Lucilii* maledica, petulans, vulgaris, neque ab ipſis perſonarum nominibus abſtinens; hæc *Horatii* & *Iuvenalis*; quorum prior iocoſus ridendo verum enuntiat c), poſte-

a) *Iſ. Caſaubonus de ſatyrica Græcorum poeſi, & Romanorum ſatira, Lib. II Cap.* 2.

b) *Diomedes col.* 482: *Satira eſt carmen apud Romanos, non quidem apud Græcos, maledicum, & ad carpenda hominum vitia archææ comœdiæ charactere compoſitum; quale ſcripſerunt Lucilius & Horatius & Perſius. Sed olim carmen, quod ex variis poematibus conſtabat, Satira dicebatur; quale ſcripſerunt Pacuvius & Ennius. Horat. Lib. II Satyr. I v.* 62:

Quid, cum eſt Lucilius auſus
Primus in hunc operis componere carmina morem:
Detrahere & pellem nitidus, qua quisque per ora
Cederet, introrſum turpis?

c) *Perſius Sat. I v.* 116 *ſeq.*

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

r ſeverus ſecat vitia atque urit d). *Varro* denique, quæ huius nominatim eſt inſti- ornavit præſertim *M. Terentius Varro.*

t hic *Varro*, ut *Quintilianus* ait e), Roma- eruditiſſimus, atque, *Arnobio* teſte, *multifor- ninens diſciplinis, & in vetuſtatis indaga- nator.* Condebat autem ſatiras, in quibus um varium ſtilum adhibebat, orationem- leſtrem cum carmine miſcebat, ſed & ar- a ipſa multiplicabat f); atque indidem du- fere ſatiris titulum præfigebat. Ludicra cum ſeriis componebantur plurima; nihilo ion pauca ex intima Philoſophia erant de- Docet id ipſe *Varro* apud *Ciceronem* g), *u*, inquiens, *in illis veteribus, quæ Menip- itati, non interpretati, quadam hilaritate imus, multa admiſta ex intima Philoſophia, ialectice dicta; quæ quo facilius minus do- ligerent, iucunditate quadam ad legendum , in laudationibus, in iis ipſis antiquitatum s, Philoſophiæ ſcribere volumus, ſi modo i ſumus.*

III.

rapp. in *Præl. poet. p.* 255 *ed.* 2: *Satira in gene- ſt poema, vitia atque ineptias hominum repre- dens; eſtque duplex: iocoſa, qualis eſt Horatii, ſeria, qualis eſt Iuvenalis. Illa occulta eſt, hæc ta; illa ridet utplurimum; hæc urit crimina, t, & flagris proſcindit.*

Fabricius B. Lat. Lib. I Cap. 7 §. 4.
Acad. quæſt. Cap. 1 §. 8.

III. *Menippum*, ait, ſe imitatum fuiſſe, hincque
ſatiras ſuas *Menippeas* nominat; quemadmodum
Menippeum auctorem h) alii, ſatiras vero Cynicas
appellarunt i). Nimirum *Menippus* ille, inter qui-
que alios eminens, patria Gadarenſis k), conditio-
ne ſervus, Cynicorum hæreſi addictus fuit; qui
tredecim voluminibus condidit nænias, teſtamen-
ta, epiſtolas, & id genus alia; in quibus crebri-
quibus pollebat, ſalibus ac Cynica omnino mor-
citate vitia carpebat. Nullum quidem illius ſcri-
ptorum ſatirarum titulum habet; quod iſte de hoc
genere commentationum nondum adhiberi ſole-
bat, Latinus potius, quam Græcus. Primario ſo-
lum ab argumento libris auctor nomen indidit,
iisdemque varia inprimis principum Poetarum
carmina inſeruit ac varias parodias. Hinc etiam
non habebimus, cur, *Probum* erraſſe, cum *Caſaubo-*
no arbitremur; quippe qui nomen illis tribuit,
ætate, qua vivebat, ſolenne, cum contra, qui loca
ex *Menippo* excitarunt, iure Græco agere ſolerent.

Neq

h) *Athenæus Larenſis*: Μέμνηται τῆς παροιμίας καὶ ὁ ἐμὸς προπάτωρ Οὐάῤῥων ὁ Μενίππειος ἐπικαλούμενος.

i) *Gellius II*, 18, &, qui ex eo ſapuit, *A. Macrobius Lib. I Saturn. Cap.* 11 *p.* 216 ed. Par. *Tertullianus Varronem Romanum Cynicum* vocat. Conf. *Fabric. B. G. Lib. III Cap.* 3. *p.* 364.

k) *Strabo Lib. XVI*: ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογέλοιος. Conf. *Stephanus in* Γάδαρα.

,cur, ſemper illum aliorum Poetarum ver-
›d idem cenſet Vir celeberrimus, miſcuiſſe,
ı, quamvis eum tales ſemper loquentem
Lucianus. Sufficit enim ad hoc facien-
vel ſolam Νεκυΐαν ita elaboravit. Simi-
ppi, civis atque æqualis, fuit *Meleager*, de
ribus agit *Thomas Crenius* l); ut de ipſo
m *Menippo* legi *Diogenes Laertius* mere-
ı.

Ex hactenus allata hiſtorica narratione
quod ſatira *Varroniana*, ſeu *Menippea*, ſeu
ſit ſatira, ubi varia, ad vitia acriter deriden-
pertinent, pedeſtri oratione, diverſis modis
ım admixta, proferuntur. Hæc eadem
conſtituunt duplicem; prout vel aliunde
ur, vel ab ipſo ſcriptore panguntur, quo-
erum inprimis *Menippus*, alterum *Varro*,
ridetur.

Alii vero ſcriptores, quorum non paucos
ıs, tam antiquiores, quam recentiores n),
ıre magis in genere calamum exercuerunt.
ıt huc præ ceteris, ex antiquioribus, *Petro-
neca* o), *Iulianus*, Imperator; ex recentiori-
bus

:is ad *Iſ. Caſauboni* librum citatum *pag.* 100 *ſeq.*
ıſei philologici & hiſtorici.
VI Cap. 8, ſive §. 99 *ſeq.*
ıibus vid. Cel. *Gottl. Stollii Hiſt. lit.* (*Anleitung
Hiſtorie der Gelahrheit*) *P. I Cap. V §.* 70.
n Ἀποκολοκύντωσει iam ſua, iam aliorum, car-
mi-

bus autem *Iuſtus Lipſius*, *Io. Barclaius*, *Petrus Cu-*
naeus, atque inter Gallos *Sarraſinus* p). Neque au-
tem proprie huc ſpectant, qui, externam quidem
huius ſatirae formam imitati, vitia non ex inſti[illegible]
caſtigarunt, vel, id ipſum facientes, verſus [illegible]
miſcuerunt. Prioribus annumerandi ſunt *Marcia-*
nus Capella q), & *An. Man. Torq. Severinus Boe-*
tius. Atque inter recentiores maxime nonnulli
talem ſcribendi modum ad amorem applicarunt,
quo nomine plures libelli, Romanenſes qui dicun-
tur, appellandi ſunt. Eundem in ordinem refe-
rendus erit *Caſpar Barthius* in *Erotodidaſcalo*, ſive
nemoralium Libris V, quibus, ut in Praefatione lo-
quitur, *Gaſparis Gilli Poli* Dianam amore per-
citam, Hiſpanice ſcriptam, ſuperare Latinis nume-
ris laboravit. Ad poſteriores pertinet Cel. *Hei-*
neccius, qui vituperationem, elegantem illam qui-
dem & lepidam, ſed ſtilo tantum libero ſcriptam,
Satiram Menippeam nominare voluit r).

VI.

mina miſcet. Vid. de hoc libello Diſſ. *Dan.*
Heinſii, adiuncta eius *Orationibus pag. 608* [illegible]
ed. Elzev. 1627.

p) Scripſit *la Pompe funebre de Voiture*, quae Satira, ut &
alia, *le Catholicon* inſcripta, laudatur a *Dacierio* in
Diſcours ſur la Satire dans Mem. de l'Ac. des In-
ſcr. & B. L. Tom. III pag. 290.

q) Qui quidem opus ſuum eruditiſſimum ſatiram no-
minat ipſe, ſed ſenſu latiori. Conf. *G. I. Voſſii In-*
ſtit. poet. Lib. III Cap. VIII ſub finem.

r) Vid. Sylloge exemplorum, *Fundamentis ſtili cultioris*
adiuncta, *n. 3.*

Nos autem ad regulas potius & cautiones
ias, quam definimus, ſatiræ progredimur.
læ potiſſimum ſequentes, quaſi per lancem
proponendæ. Finis ſatirarum primarius
ndatio, ſecundus delectatio. Satiricus de-
Philoſophus, ac præſertim doctrinam mo-
llere, ut & iudicio pollere atque prudentia.
animi perturbationibus ducatur, ſed mero
ındi alios ſtudio excellat. Inde lateant
e, vitia rideantur; eademque non apparen-
vera, non naturæ, ſed morum. Ea præſer-
c pertinent, quæ, ſtoliditatis atque impru-
documenta, ridiculos reddunt homines.
ıtur potius eiusmodi vitia, quam minuantur,
entur unquam; niſi pudor ac verecundia
. Mores non tam generatim, quam ſingu-
non tam præteriti, quam noſtri, temporis,
entur. Iocus ſalſus præcipua ſatiræ noſtræ
ſt. Atque id merito. Quodſi enim ridi-
tia proponimus, locum maxime tenerum
us, adeoque ſenſum facillime ac celerrime
ıus. Nique feri omnino fuerint vitioſi,
m ita tacti & nauſeam conſuetudinis ſen-
uæ melioris notæ hominum riſui exponit.
: acrimonia uſurpetur, & libertas in taxan-
ervandus tamen in dicacitate modus eſt,
ræ videamur. Cavendum pariter, ne, dum
amus vitia, doceamus. Stilus ſit ordini
, & ad convincendos homines idoneus.
ianus quoque, nec adeo exquiſitus. Hinc
ſint perſpicua, ne fatigentur lectores, ſed

delectentur. Attamen humilitas ſtudioſe vit ne miſerationem emendationis loco excite παρενβάσεις præterea vitemus, atque adeo cium magis, quam nudam facultatem ima formandi, ſignificemus. Hinc & in verbis p ſit pariter ac lepor. Varietas ubique delectat, que vero carmen pro lubitu miſceatur; ſi gravitatem præ ſe fert ac ſuavitatem, aut ubi alioquin longus fieret liberæ orationis cont

VII. Licet vero has ipſas regulas obſ quam ſtudioſiſſime laboremus; periculi tame plena eſt, quam utilitatis, eiusmodi ſatirarum ratio. A ſuſpicioſis ac malevolis ad res, d bus ne minimam quidem notitiam habuerat to minus cogitarat, Poeta, temerario ſæp fieri applicatio ſolet, atque ita inſigne hau eidem contrahi detrimentum s). Nosmet

s) P. *Cunæus* in *Præf. Sard. venal.*: *Quoniam re novam quidem, ſed calumniis tamen obnoxi ceptamus, periculum eſt, Lector, ne quis tib offundatur. Scio, eſſe homines quosdam male f qui, ſimul atque ſcripta huiusmodi, in quibu rum eſt vituperatio, attigerint, ſtatim ingen vocant, &, quid cuique aptari poſſit, aut i dictum quidque ſit, curioſe ſpeculantur. Q mente nobis neque fuit, nec erit unquam, t ſcient. Et, cum aliquem iam ſibi, quem ipſ eſſe cupiant, opinionis errore confinxerint, dent induſtriæ ſuæ, & favebunt voluptati. eſt ſuccus loliginis, hæc mera ærugo, quæ mos ſemel infecit, ilicet, actum eſt, periimu*

poſſemus; ſi quidem damnum foret, quod
ɔris fortaſſe honoris atque emolumenti cauſa
rietur. At non ignoramus exempla perquam
a, ubi re vera nocuiſſet huiusmodi ſinceritas.
um igitur oboriri poſſet, an non propter talem
rem diris potius ſint devovendæ ſatiræ ipſæ
e abominandæ. Nos quidem contrarium tue-
ur. Damnent ſatiras, qui vituperantur, vitioſi,
ient alii; vel ex mandato divino noſtrum eſt,
ines emendare; quidni ius ſit Poetis liceatque
is ſcribere? Hoc etiam modo publica ſalus,
entia ſaltem ne deſit, prærogativam meretur.
üt, ſi ſpeciem intueamur, legatis divinis cœle-
veritatem propagaſſe, neque tamen fatigati
unquam. Ac, ſi quid bonæ notæ ſatirarum
tori adverſi propterea contingat, dummodo
e gaudeat recti conſcia, nil habet, cur ægre
Cedet denique in bonum, ſeu potius re ve-
ɔnum eſt, ipſo ſaltem nondum intelligente.
ɔrte talis in ſemet habet vituperandum. Quid
Cos etiam ferrum reddit acutum, ipſa ſecan-
pers, & quot ſunt præcones, qui vita doctri-
non exprimunt! At pauciſſimi emendantur.
ıribus ſatiris vel unus corrigatur, non conte-
ıdus fructus erit, &, ſi nullus, alii tamen ab
n vitiis deterrebuntur. Verum enim vero
um non eſt, hic fuſius agere, ne tam rationem
breviter oſtendiſſe, quam defendiſſe, videa-
Ponimus igitur calamum, ac ſuo quemlibet
permittimus abundare.

VIII.

IO. BOGUSLAI PROSCCHOWSKI,
ARTIUM BACCALAUREI,

NOTITIA
LIBRI GRAECI, OMNIUM
PRIMI IN POLONIA TYPIS
EXCUSI.

Inter univerſas hodie Europæ gentes nullam eſſe, a qua Græcarum literarum ſtudium, earum-que pretium, magis negligatur, quam a noſtra Polona, res eſt teſtatiſſima. An vero priſcis ſic quoque fuerit temporibus, nec loci, nec mei eſt, hic inquirere, inſtituti. Nulla tamen magna literaturæ Græcæ in Polonia invenienmus monumenta. Igitur & multi vocarunt in dubium, an vel ullum unquam aliud opus Græcum, quam *Theſaurus ille Cnapii Polonico-Latino-Græcus* apud nos typis ſit excuſum a). Præſertim cum & ipſe *Ioannes Daniel Hoffmannus* in ſuo de Typographiis, earumque in regno Poloniæ & Magno Ducatu Lithuaniæ, initiis atque incrementis ant

a) Prodiit primum Cracoviæ A. 1621. *Tomus II* ſecutus e A. 1626. Ejus recenſionem quære in *Catalogo Scriptorum Poloniæ & Pruſſiæ*, in *Biblioth. Brauniana* collectorum, *pag. 75 ſeq.* & *131 ſeq.*

:e aliquot annos edito Tractatu b), quique ab
anibus, quibus patriæ Hiſtoria literaria cordi
, non ſine magno applauſu animique delectatio-
fuit exceptus, nullius, quin immo nec huius
idem, fecit mentionem. Miror, ſed haud demi-
r. Multa enim ſe latuiſſe, ipſe teſtatur, ideoque
privata non tantum ſcrinia libraria,rarioribus li-
s repleta, verum etiam ad ipſam Illuſtriſſimæ
ntis noſtræ *Zaluſciana*, cuius in Regem Rempu-
camque patriam fides, in res literarias merita,
lefeſſumque languescentes ac pæne collabeſa-
s regni noſtri Muſas priſtinæ integritati at-
e nitori reſtituendi ſtudium, in toto decantatur
trarum orbe, Bibliothecam, omni librorum ge-
re, inprimis ad patriam ſpectantium, inſtructiſ-
mam, aditum ſibi patere, haud immerito optat.
ic quod abſens præſtare non potuit, ad hoc, cum
iæ, tum aliorum, curioſitati ſatisfaciendi gratia,
m pervenire eniſus. Nam familiaritate, quæ
ihi cum Viro nobiliſſimo atque politisſimo,
nne Daniele Ianozkio, Bibliothecæ huius haud
digne curam habente, intercedit, utendum ra-
s, eum adii, qui quoque, ut meo, pro ſua, qua
ollet, humanitate, reſponderet petito, non libri
ntum Græci, ſed & omnium, quos Sarmatia ty-
s expoſuit, primi, mihi fecit copiam. Quem &
ſe, ut nitidioris literaturæ ſtudioſis, rariorum-
ue librorum amatoribus, innoteſceret, publicare

 non

Danticſci A. 1740 in ipſo Typographiæ iubilæo, cuius recenſio extat in *Novis Actis Eruditorum An.* 1745 in fine *Menſis Ianuarii*.

non diſtuliſſet, niſi continuus, quo in ordin
Bibliothecam, III Id. Nov. ſuperioris anni m
ſolennitatibus publice inauguratam, diſtent
labor eum huc usque impediviſſet. Quo
vero iſtius libri notitia longius orbem later
ditum, eius recenſionem iteratis precibus
ſuſcepi, quam tibi, benevole Lector, brevibu
exponendam puto. Eſt vero huius libri t
qui, ut infra videbimus, A. 1537 in quarto
viæ in lucem prodiit, talis:

Oeconomicorum Ariſtotelis libri, Græcis &
annotationibus ſuis locis illuſtrati. In
pia, gravia, & Chriſtiana, documenta ſunt
Hos ære modico ſi coemes & leges, aliis
ut emant & legant, author eris, & ipſe
iterumque emere non gravaberis.

Editor eſt *Georgius Libanus*, Lignicen
mæ, ut apparet, Academiæ, quæ Cracoviæ
tunc temporis doctor. Dedicatio ſpectat
ner ſuum *Franciſcum Bonerum*, ob generis
tatem, conſularem dignitatem, prudentiar
larem, ſuaque in ſtudia merita, non tantu
cives ſuos illuſtrem, ſpectabilem, atque cla
& ob profundam ſuam eruditionem ext
tum atque carum. Argumento nobis eſſ
literarum colloquium, quo cum *Bembo*, P
purato, eſt uſus c); ut & ipſa Editor
quibus eum, inter alia, & multæ lection

c) Vid. eius *Epiſtolas familiares Lib. VI* ed
pag. 301.

ctum inter paucos, multarum rerum prudentia
editum, literatorum amplexatorem & ſuffraga-
tem, appellat, ſingularem d). Hanc ſubſequitur
eundem Epigramma, in quo Editor adhuc bre-
er eius enumerat laudes. Textus nunc venit
Graecus, ſive, Ἀριστοτέλους οἰκονομικῶν, τό α.
eræ ſunt diſtinctæ, atque ultra illorum tempo-
n morem correctæ, abbrevationes, ut vulgo di-
nus, nec multæ, nec nimis inuſitatæ. Charta eſt
ra & ſubalba, accentus hinc & inde deſideran-
, quod vero compoſitoris magis, quam edito-
incuriæ attribuendum exiſtimo. Qua editione
itor ſit uſus, nullibi annotavit; probabile vero
fuiſſe Aldinam e), vel Baſileenſem f). Nul-
n enim Operum *Ariſtotelis* editionem Græcam
ad *Ioannem Albertum Fabricium*, virum litera-
æ Græcæ omnium peritiſſimum, invenio vetu-
orem f). Textui Græco ſubiungitur *Leo-
rdi Aretini* verſio Latina, cum prologo ad *Cos-
mn Medicen*. Pauculas ad marginem adiecit an-
tationes, textui vero ipſi inſertæ ſunt literæ, ad
itas, in fine annexas, ſe referentes. *Capita* ſunt
t, quorum *primum*, de differentia & inconve-
entia Politicæ & Oeconomicæ, & earum ordine,
ctatur. *Secundum* agit de partibus domus, &
de ſumenda poſſeſſio. *Tertium* oſtendit, qua-

 lis

In modo allegata Dedicatione.
Quæ A. 1498 Venet. prodiit.
Iſta editio, emendante *Simone Grynæo*, A. 1531 ty-
pis eſt publicata.
Vide eius *Biblioth. Græc. Lib. III Cap. 6 pag. 161.*

lis viri & mulieris œconomica ſocietas. Qua
docet leges mariti ad uxorem. *Quintum* n
ſet leges domini ad ſervum. *Sextum* & ulti
enarrat œconomi leges. Nunc ſequitur Oe
micorum *Ariſtotelis* Liber ſecundus, de quo, a
re ei adſcribatur, adhuc ſub iudice lis eſt.
tius unum tantum memorat, de cura rei fam
librum h), &, laudato *Fabricio* teſte, *Aretinu*
ſupplevit, ſive addidit, poſt Caput ſextum, qu
Capita de officio uxoris & mariti, quæ ex L
poſt Græce vertit. *Iacobus Tuſanus*, *Aretin*
Græco illa Codice reperiſſe, ratus, cui quoq
ſentiri videntur *And. Schottus*, *Voſſius*, *Samue*
titus, & ipſe *Eraſmus*. Vide citatum *Fabriciu*
Bibl. Græc. Lib. III Cap. 6 pag. 160. Alteri
tur Libro brevis vitæ coniugalis collaudatio, c
Editor verbis concludit ſequentibus:

Quis adeo ſtultus eſt & inſanus? ut tot tant
commodis carere potius, quam tot animo
voluptatibus, velit? Niſi qui ſolitudinem, or
tem, generis interitum, & alienum hær
optaverit.

Nunc ad annexas in primum Oeconomico
venimus annotationes, in quibus Philoſophia,
rum temporum more, in tres dividitur parte
Ethicam ſcilicet, Oeconomicam, & Politicam,
rum ſecunda, tanquam præcipua, de qua in
tractatur libro, fuſius proſequitur. Poſtea
tuor Oeconomicarum ponit ſpecies, quæ ſun

h) *Libro V, 22.*

ectoria, Civilis, & Privata. Tribus priori-
ſſis, amplectitur ultimam, de qua ſolum in
ius libris, a *Leonardo Aretino*, ut Editor pu-
nslatis, agitur, & remittit lectores ad *Iaco-
rum*, qui alium *Ariſtotelis* traduxit librum,
economiarum publicarum appellavit. Lo-
eſiodo, *Euripide*, *Homero*, *Plutarcho*, *Cice-
inio*, *Virgilio*, *Horatio*, aliisque, tam Græ-
n Latinis, Autoribus, quin imo & ex ipſa
ı Sacra, hinc et inde ſparſi, haud inopor-
ti, atque ad cuiusvis captum ſunt accom-
Inducunt enim adoleſcentes ad mode-
nſtruunt ignaros, minantur retractariis,
t lapſis, pollicentur præmia obedientibus,
ue ætatem vitiis deſueſcere tendunt. An-
es in alterum librum, plerumque ad con-
ſpectant, de quo & ipſe totus iſte agit li-
ta occurrunt ſtolidi ſincerique amoris ex-
ſcribuntur probatæ virtutis atque caſtitatis
, offendimus regulas, a coniugii cupidis
das, multaque alia, quæ ad vitam pertinent
em. Ne vero plura enumerando lectoris
abutamur, feſtinamus ad clauſulam, quam
ponendam exiſtimamus, quia brevis non
ſt totius libri recenſio, ſed &, quod pluri-
gumento nobis eſt avthentico, librum
: re vera omnium, quos Polonia Græce ty-
uit, primum. Clauſulæ vero tenor eſt

AD

ium iam ex *Fabricio* probavimus.

AD LECTOREM.

Habes, optime Lector, Ariſtotelis Oeconomi libros, quibus adiecimus annotationes & lo Græcis Authoribus, Euripide, Heſiodo, & Hom his libris citatos, inſeruimus præterea textu ras alphabeti, & easdem annotationibus p mus, ut legenti tibi absque longa inquiſiti manum foret, Præterea Philoſophiam eſſe a rum humanarumque rerum cognitionem, cum benè vivendi coniunctam, ſi usquam alibi, libellis, ſaluberrimis documentis plenis, & pr vinis, verum eſſe, facile intelligi. Tuum e tur, quicquid eſt noſtræ induſtriæ, boni conſul ſi quidquam ex noſtro labore emolumenti ad dierit, quod futurum haud dubie confido, tot lim illud Clariſſimo viro, Domino Franciſco l Mæcenati noſtro, acceptum feras, cuius auſpi ber primus apud nos Græcus in lucem prodiit ne vale, & his interim fruere.

Cracovie per Mathiam Scharffenberg III die Martii MDXXXVII.

His iſtam nunc quoque finio relati quam ex ſingulari in patriam amore, ut & populi mei, meo incitem exemplo, tibi, b le & cordate Lector, communicare ſum

k) Cuius officina, quæ, ut ex variis libris, in o ma Bibliotheca *Zaluſciana* exſtantibus, pa totum fere Cracoviæ floruit Seculum, nor inter celeberrimas atque optimas regni numeratur, ſed & ipſa cum tam famoſa *H na* pro palma certare potuit, quod varia, iſta prodierunt, opera ſatis luculenter pro

:ipe eam, tanquam primitias, benigno animo hi-
que fronte. Deo T. O. Terque Maximo vi-
a & otium concedente & alia forte gratiora
erre licebit. Si quid alicubi non ex voto ſuc-
ſerit, corrige. Nec enim pigebit unquam, ſi
it hæſitavi, quærere, neque pudebit, ſicubi erravi,
cere. Semper tamen, quod Madaurenſi illi Phi-
opho oraculo erat, & mihi pro ſcopo erit.
mnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus
caſu, eſt. Quo concludo, & te, benevole &
cordate Lector, etiam atque etiam, ut fa-
veas, rogo, ut valeas, iubeo.

IX.

MARCI VELSERI,
CIVIS AVGVSTANI,
D CONRADVM RITTERSHVSIVM,
ICTVM ALTORFINVM,
EPISTOLA ANECDOTA.

LECTORI
S. D.
F. O. MENCKENIVS.

Miſit ad me nuper, pro inſigni, quam omnes admirantur, humanitate ſua, *Chriſtianus* *ttlieb Schwarzius*, Altorfinæ Academiæ decus, at ſidus potius, illuſtre, Epiſtolarum, a viris olim doctis ad æque doctos ſcriptarum, ſed nondum edi-, faſcem plenum & copioſum, quo ſi ita ute-, ut hinc fructus aliquis ad *Miſcellaneorum* me-
orum

orum lectores rediret, id facturum me, ipſo ſolum non abnuente; ſed lubenter etiam lib terque concedente, idem Vir humaniſſimus ſicavit. Quo igitur maius harum Epiſtolarum nomen & fama ſcribentium, ſive rerum, qu continentur, rarior doctrina, ſpectetur, preti decus eſt, hoc minori negotio a me impetrar ſus ſum, ut e tenebris ſuis in lucem publicar ire præſtabiles has ſuperioris ætatis reliquias tem, &, ſi quid in his ſingulare ac lectu dignu eſſet, id eorum, quibus aliquis iſtiusmodi de rum ſenſus eſt, uſibus permitterem. Neque ex hac, quam, ſpatio præcluſi, nunc unam da iudicium facere de ceteris omnibus Te v Nam, ut omne hoc genus ſcribendi ita eſt co ratum, ut a variis varie excolatur, ita, ſi dixer his, quas deinde dabimus, Epiſtolis alias doc tis, alias multo doctius, alias doctiſſime, eſſe ptas, non me falli hoc meo iudicio, tum, cu ges, intelliges.

CONRADO RITTERSHVS

S. P. D.

MARCVS VELSERVS.

Si brevis ſum, *Iſidorum* tuum imitor. C cem Boicum uſui fuiſſe, gaudeo. Bene te & incolumem nudius tertius recepi. De rel epiſtolis, quas in Monachienſi Bibliotheca ſi eſſe ſuſpicaris, nihil inaudivi. Fac, auctore ius rei diſtincte ſignificent, quid volumen præterea contineat, & quo numero exſtet. operæ non parcemus. Sed vereor, rumoren

rem tantum eſſe. Editionis conſilium lauda-
ergo, neque difficile erit, tam vendibili vino
ponem reperire, typographum inquam. Ba-
ſii quintum & ſextum Annalem, ſi apud vos
t, de quibusdam *Iſidori* locis conſulere ne
eat, non pœnitebit. Tum vide, an non conſul-
, unam & alteram pagellam impendere con-
ndis numeris epiſtolarum editionis *Billianæ*
MS. quo nimirum facilius, ſi quis Lector in eius-
a ſeriei MS. alicubi aliquando incidat, diiudica-
oſſit, an præter edita adſit quidquam. De mode-
one in ea cauſa, quæ librum Italia & Hiſpania
ludere poſſit, ſemel monuiſſe ſufficit. Non
mittes, ut me huius officii pœnitere debeat.
gitationes de *Sulpitio*, *Gloſſario*, Geographicis,
oſuiſſe, opinor. Clariſſ. Collegam *Gentilem*,
m ſalvere iubeo, non etiam Francoford. Cata-
i oſtendunt. Nam libri nondum comparent.
modicis titulorum fulgoribus, ſi me amas, ab-
ebis. Cui enim bono? An non olim dixi,
populum phaleras? Vale. Auguſtæ Vind.
d. Paſchæ, quod tibi felix precor, anno MDCIV.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

IDEX DISSERTATIONVM,

QVAE

VOLVMINIS QVINTI

PARTE SECVNDA

CONTINENTVR:

. G. N. Diſſertatio de Elia, auctore Epiſtolæ, ad Ioramum datæ, ad 2 *Chron.* XXI, 12. Pag. 188-208.

✡ ✡ ✡

II. IO. CHRISTIANI BIEL, Paſt. ad U
Ioh. Brunſuic. Obſervatio ad verba
XVI, 8, ואפרש כנפי עליך, & ex
alam meam ſuper te. 20

III. PETRI ZORNII Diſſertatio de במות
Mauſoleis veterum Ebræorum, poſt
Pag. 21

IV. IO. CHRISTOPH. HARENBERGII
tinuatio prima Supplementi in *Hadria*
landi Palæſtinam, eiusque *Lib. III* de
bus & vicis, complectens reliqua lit
ac literas D, E, G, H. Pag. 24

V. CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI E
critica ad V. C. *Frid. Ottonem Menck*
de locis aliquot *Ovidii* & *Valerii M*
Pag. 32

VI. *P. Cornelii Severi* de Ætna Carmen anti
a præpoſteris *Ioannis Clerici* coniectur
dicatum, ſtudio FRID. OTTONIS
CKENII. *Pars altera.* Pag. 3

VII. I. G. HAVPTMANNI, *Haynenſis*, de
Varroniana, ſeu Menippea, brevis Con
tatio. Pag. 35

VIII. IO. BOGVSLAI PROSCCHOWSKI, Art.
Notitia Libri Græci, omnium primi i
lonia typis excuſi. Pag. 36

IX. MARCI VELSERI, Civis Auguſtani, ad
dum Rittershuſium, ICtum Altorfinum, E
anecdota, cum Præfatione *Frid. Ottoni*
ckenii. Pag. 37

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA,

AD INCREMENTVM SCIENTIARVM,

AB HIS,

QVI SVNT IN COLLIGENDIS ERVDITORVM NOVIS ACTIS OCCVPATI,

PER PARTES PVBLICATA.

VOLVMINIS QVINTI PARS TERTIA.

LIPSIAE,

IN OFFICINA HAEREDVM LANCKISIANORVM

MDCCXLVII.

I.

PETRI ZORNII
HISTORIA CONCERTATIONIS
IN ECCLESIA
CONSTANTINOPOLITANA
DE QVÆSTIONE:
AN CHRISTVS MEDIATOR SIBI IPSE SATISFECERIT?

I.

Notatu utique digna ſunt illa verba S. *Auguſtini* 1), ſive, ut alii malunt 2), *Fulgentii: Unus Chriſtus ſacerdos, per quem ſumus reconciliati, templum, in quo reconciliati, Deus, cui reconciliati.* Ni-

1) Libro *de Fide ad Petrum Diaconum Cap.* II.

2) Liber *Auguſtini de Fide* ad *Petrum Fulgentii* eſt; certe illi adiudicatur in MS. Corbienſi, mille annis vetuſtiori, ut & in alio recentiore. Eius præterea nomine a *Ratramno* laudatur in libro *de Corpore & ſanguine Domini.* Meminerunt

Nimirum ſatisfactum eſt per Chriſtum iuſtitiæ vinæ, quæ una eſt communis omnibus tribus De tis Perſonis, & ſibi ipſi Chriſtus ſatisfecit, ipſe Deus eſt. Audire hic inter noſtrates ſu rit *Ioannem Andream Quenſtedium* 3): Obiect cui ſatisfactio præſtita, ſolus Deus unitrinus Tota enim SS. Trinitas peccatis offenſa iraſc tur hominibus, & ob iuſtitiæ ſuæ immutabi tem, naturæ ſanctitatem, & comminationum ritatem, impune peccata dimittere, & citra ſat ctionem homines in gratiam recipere, non pot *Toti ergo SS. Trinitati reconciliatum fuit per ſtum genus humanum.* Nec valet hic vetus cyſmus: *quod nemo ſibi ipſi poſſit ſatisfacere, reſpectu ſuimet mediare.* Nam, Rege Patre o ſo, offenditur & Filius; nihil tamen obſtat, Filius offenſus ex affectu miſericordiæ reum conciliet. Hinc dicitur *2 ad Corinthios V* Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ipſi 4). Et *ad Romanos V, 10*, dicimur rec

etiam *Iſidorus* & *Honoratus Auguſtodunenſi* iusdam *Fulgentii* libri, qui fidei regulam c nebat. Is non differre videtur ab eo, de nunc quæſtio eſt. Hæc obſervavit *Ludovic lies Dupin* in *nova Bibliotheca Auctorum E aſticorum Tom. III pag. 445.*

3) In *Syſtemate theologico Part. III pag. 326.*

4) Duo dicit Apoſtolus, unum, Deus erat *ἐν* in Chriſto, non ſaltem, ut in Sanctis, per g ſam inhabitationem, ſed per perſonalem nem. Confer. *ad Coloſſ. II, 9, ad Romanos*

i Deo per mortem Filii eius 5). Hactenus
ſtedius. Subiungere placet verba Wolſgangi
nzii 6): Aliud exagitat adverſarius Valentinus
alcius, quod dicimus, Chriſtum Patri ſuo ſan-
nem fudiſſe. Nihil nunc dico (inquit adver-
ius,) quod Franzius pro lubitu ſuo vocem Deus
Patre accipit, quod, etiamſi apud nos verum
ei tamen, qui non tantum Deum pro Patre
bet, ſed etiam Filium & Spiritum Sanctum,
ſcio quomodo licebit. Reſpondemus: Chri-
s ratione ſuæ carnis habet Deitatem totam, ad-
que Trinitatem ſuum Patrem, & tota illa fuit
enſa per peccatum hominis, toti igitur ſolvi-
redemtionis pretium. Vide Auguſtinum Quæ-
ne LI in Novum Teſtamentum. Nec tantillum

 ali-

Alterum: mundum reconcilians ſibi ipſi *Reconciliavit igitur ſibi ipſi mundum non Deus Pater tantum, ſed etiam filius Dei*, qui caro factus eſt, quaſi diceret, *hic Deus in carne ſua habitans ſibi ipſi reconciliavit mundum.* Hinc præter *Auguſtinum*, ſive *Fulgentium*, iam laudatum, *Epiphanius Hæreſi LV:* Chriſtus ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe altare, *ipſe Deus.* Vide hoc inſigne *Epiphanii* teſtimonium apud *Balthaſarem Bebelium Tomo poſteriori Antiquitatum Eccleſiæ in quarto poſt natum Chriſtum Seculo Evangelicæ & hodiernæ ὁμοψήφῳ pag. 121.* Atque ita Chriſtus θεάνθρωπος ſecundum aliam atque aliam rationem fuit læſa & placans perſona, atque ut offenſam ſolvens, ſatisfecit ſibi ipſi ut offenſo.

Dicimur a *Paulo* hoc in loco conciliati Deo, ſcilicet æterno Patri, per mortem Filii, non tamen aliis excluſis perſonis reliquis.

Nimirum ſatisfactum eſt per Chriſtum iuſtiti vinæ, quæ una eſt communis omnibus tribus I tis Perſonis, & ſibi ipſi Chriſtus ſatisfecit, ipſe Deus eſt. Audire hic inter noſtrates ſa rit *Ioannem Andream Quenſtedium* 3): Obie cui ſatisfactio præſtita, ſolus Deus unitrinu Tota enim SS. Trinitas peccatis offenſa ira tur hominibus, & ob iuſtitiæ ſuæ immuta tem, naturæ ſanctitatem, & comminationu ritatem, impune peccata dimittere, & citra ſ ctionem homines in gratiam recipere, non p *Toti ergo SS. Trinitati reconciliatum fuit per ſtum genus humanum.* Nec valet hic vetus cyſmus: *quod nemo ſibi ipſi poſſit ſatisfacere reſpectu ſuimet mediare.* Nam, Rege Patre ſo, offenditur & Filius; nihil tamen obſtat Filius offenſus ex affectu miſericordiæ reum conciliet. Hinc dicitur *2 ad Corinthios* Deus erat in Chriſto, mundum reconcilia ipſi 4). Et *ad Romanos V, 10,* dicimur re

etiam *Iſidorus* & *Honoratus Auguſtodunen* iusdam *Fulgentii* libri, qui fidei regulam nebat. Is non differre videtur ab eo, nunc quæſtio eſt. Hæc obſervavit *Ludovi lies Dupin* in *nova Bibliotheca Auctorum aſticorum Tom. III pag. 445.*

3) In *Syſtemate theologico Part. III pag. 326.*

4) Duo dicit Apoſtolus, unum, Deus erat in Chriſto, non ſaltem, ut in Sanctis, per ſam inhabitationem, ſed per perſonalem nem. Confer. *ad Coloſſ. II, 9, ad Romano*

-Deo per mortem Filii eius 5). Hactenus
ſtedius. Subiungere placet verba *Wolſgangi*
zii 6): Aliud exagitat adverſarius *Valentinus*
lcius, quod dicimus, Chriſtum Patri ſuo ſan-
nem fudiſſe. Nihil nunc dico (inquit adver-
us,) quod *Franzius* pro lubitu ſuo vocem Deus
Patre accipit, quod, etiamſi apud nos verum
ei tamen, qui non tantum Deum pro Patre
et, ſed etiam Filium & Spiritum Sanctum,
io quomodo licebit. Reſpondemus: Chri-
ratione ſuæ carnis habet Deitatem totam, ad-
ue Trinitatem ſuum Patrem, & tota illa fuit
enſa per peccatum hominis, toti igitur ſolvi-
redemtionis pretium. Vide *Auguſtinum Quæ-*
es LI in Novum Teſtamentum. Nec tantillum

Bb 2 ali-

Alterum: mundum reconcilians ſibi ipſi *Re-conciliavit igitur ſibi ipſi mundum non Deus Pater tantum, ſed etiam filius Dei*, qui caro factus eſt, quaſi diceret, *hic Deus in carne ſua habitans ſibi ipſi reconciliavit mundum.* Hinc præter *Auguſtinum*, ſive *Fulgentium*, iam laudatum, *Epiphanius Hæreſi LV:* Chriſtus ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe altare, *ipſe Deus.* Vide hoc inſigne *Epiphanii* teſtimonium apud *Balthaſarem Bebelium Tomo poſteriori Antiquitatum Eccleſiæ in quarto poſt natum Chriſtum Seculo Evangelicæ & hodiernæ ὁμοψήφυ pag. 121.* Atque ita Chriſtus θεάνθρωπος ſecundum aliam atque aliam rationem fuit læſa & placans perſona, atque ut offenſam ſolvens, ſatisfecit ſibi ipſi ut offenſo.

Dicimur a *Paulo* hoc in loco conciliati Deo, ſcilicet æterno Patri, per mortem Filii, non tamen aliis excluſis perſonis reliquis.

aliquem abſterrere debet *vetus veterum Arian* *obiectio, quod nemo ſibi ipſi aliquid poſſit ſol* *ſicut etiam nemo poſſit apud ſe ipſum pro ali* *tercedere.* Si enim una tantum eſſet perſon vina, quod adverſarii noſtri contendunt, & ei ſona per lapſum primorum parentum fuiſſ fenſa, ut & irata facta primis parentibus, quæſo, ambas partes reconciliaſſet? Si dicun ſam unam perſonam hoc feciſſe, & ex lib plena ſuæ voluntatis hoc facere, tum reger *etiam in Trinitate quantumvis mediator t* *potuit in ſolutione pretii analogum & ſimile al* *ſibimet ipſi certo reſpectu præſtare.* Hæc l *zius.* Subiungere libet verba *Cyrilli Alexan* ex eiusdem *Oratione altera de recta fide, hab* *Concilio Epheſino, p. 258 Tomo III Concilior* *Philippo Labbeo* & *Gabriele Coſſartio* edito κἂν ἱερατεύειν ἀνθρωπίνως λέγηται, ἀλλὰ δὴ τὴν θυσίαν αὐτὸς θεικῶς ὁ αὐτὸς ὢν ὁμοῦ Θεὸ ἄνθρωπος, *etſi ſacerdotio fungi dicitur ſecun* *naturam humanam, ſacrificium tamen oblatum* *ſcipit ſecundum divinam: eſt enim idem Deus,* *& Homo.*

II. Quemadmodum autem ex hiſce, quæ miſimus, in hac quæſtione diſceptanda Chr norum recte ſentientium ſententia ſatis lucul apparet; ita nunc operæ pretium fuerit, ad i *contentionis hiſtoriam* pervenire. Nimirum,

6) In *Schola Sacrificiorum Patriarchalium ſacra* *putatione XVI* §. *CXXXII ſeq.*

Gerardi Ioannis Voſſii 7), *Leo Allatius* 8) ex *Cinnamo* 9) luculentum fragmentum pro- ad controverſiam pertinens, utrum, ſi dica- *Chriſtum non modo Deo Patri ſe obtuliſſe vi-tam, ſed etiam ſibi ipſi*, quatenus ὁ Λόγος, Ver- eſſet Deus, inde conſequatur, *duas in Chriſto perſonas*, uti ex *Neſtorii* dictis recte collige- Catholici. *Neſtorio* interim contendente, ſe- quidem naturas agnoſcere in Chriſto, ſed m perſonam 10): quemadmodum *ex actis Con-*

De *Hiſtoricis Græcis* Lib. IV Cap. XIX.

n Præfatione *Rhetorum Græcorum* ad *Sophiſtarum Excerpta*, primo a ſe edita Romæ A. 1641.

Hic anno Chriſti 1180 claruit, & literis perſecutus eſt res geſtas *Ioannis Comneni*, Imperatoris Conſtantinopolitani, filiique eius, *Manuelis*. *Allatius*, qui ex *Ioanne Cinnamo* excerpſerat in dicta Præfatione, quæ huc pertinent, *Allatius*, inquam, in libro *de Pſellis pag.* 24 ſcripſerat, in *Cinnamo* vertendo illuſtrandoque diu ſeſe exercere; ſed *Allatius* nunquam edidit *Cinnamum*. Primus *Cornelius Tollius Cinnamum* Græce cum verſione ſua notisque vulgavit. In hac editione *Tollii Lib. IV pag.* 102 occurrunt excerpta illa *Allatii* ex *Cinnamo*, dicto loco tantopere a *Gerardo Ioanne Voſſio* paulo ſuperius laudata.

Multi Scriptores vel defendunt, vel excuſant, *Neſtorii* doctrinam, uti pluribus declaravimus *Tomo I Opuſculorum* noſtrorum *ſacrorum pag.* 689. Hiſce addimus Scriptoribus *Paulum Erneſtum Iablonskium* in *Exercitatione hiſtorico-theologica de Neſtorianiſmo*, *Maturinum Veyſſiere La-Croze* in ſingulari Epiſtola ad *Iablonskium*, quæ legitur

cilii Epheſini cognoſcere eſt, modo quis leg animis oculisque minime conturbatis. H neratim de diſſentientium doctrina, quam *Michaële Theſſalonicenſi* 11) magis magis planare atque illuſtrare licet: Ὁ μέγας κα τος ἀρχιθύτης Χριςὸς προσφέρων μὲν καὶ π ρόμενος ἐςὶν, ἐ προσδεχόμενος δὲ καὶ πρ βάνων ὁ αὐτὸς τὸ θῦμα, ἀλλὰ προσδεχό τοι προσλαμβανόμενος παρὰ τῦ πατρὸς, *primusque archithyta Chriſtus offerens eſt tus, non excepit vero, aut admiſit, idem ſacr ſed tantum exceptum, aut admiſſum, eſt ſac a Patre.* Porro *Nicetas Choniates* in T *orthodoxæ fidei*, uti ex argumentis libroru ſauri *Nicetæ* apud *Bernardum Montfaucon*

in *Muſeo hiſtorico-philologico-theologi menſi Vol. I Part. I num. II pag.* 79 *ſe* que in altera Epiſtola apud *Ioannem Fabricium Part. III Codicis Apocryphi ſtamenti p.* 422, & denique in *Hiſtoria norum Orientalium.*

11) Fuit hic magiſter Rhetorum, præceptor liorum, & magnæ Eccleſiæ Conſtantin Protecdicus. Huius *Michaelis* verba in a nobis allata leguntur in huius *Confe* qua ſub finem vitæ errorem hunc alios res retractavit & repudiavit. Vide *Leo tium de Eccleſiæ Occidentalis atque perpetua conſenſione Lib. II Cap. XII* 691, & *Ioannem Albertum Fabricium* B *Græcæ Vol. X pag.* 231.

12) In *Palaeographia pag.* 322 *ſeq.*

Ioannem Albertum Fabricium 13), videre licet, *…τος κδ΄. περὶ τῦ δόγματος τῦ σὺ εἶ ὁ προσ…ρων καὶ προσφερόμενος, λαληθέντος ἐπὶ τῦ …σιλέως κυρῦ Μανυὴλ τῦ Κομνηνῦ*, *Tomus vi…mus quartus*, de illo dogmate: *tu es offerens …oblatus* 14), quod ſub Imperatore Domino *Ma…ele Comneno* prolatum eſt.

III. Intelleximus adverſariorum ſententiam; …nc addemus ipſa adverſariorum nomina. Ni…rum ſub Imperatore *Manuele Comneno* veluti …n recte de fide ſentientes urbe agroque Con…tinopolitano eiecti ſunt *Nicephorus Baſilaca*, …) *Sotericus Panteugenus* 16), *Michael Theſſalo…cenſis* 17), & *Euſtathius Dyrrhachenus* 18). Au-

 dia-

…) *Bibliothecæ Græcæ Vol. VI pag.* 428.

…) Conferatur etiam de hac controverſia *Nicetas Choniates* in *Lib. VII de rebus geſtis Emanuelis Imperatoris pag.* 137.

…) Rhetorices Profeſſor fuit Conſtantinopoli, & *Pauli* Epiſtolas interpretatus eſt.

…) Apud *Nicetam Choniatam* in *Hiſtoria Byzantina pag.* 137 hic *Soterichus Panteugenus* appellatur Theopolitanus, hoc eſt, magnæ Antiochiæ Epiſcopus ὑποψήφιος, hoc eſt, ſuffragiis electus, licet Epiſcopatum adire non potuerit, uti ex *Ioanne Cinnamo* videre licet apud *Ioannem Albertum Fabricium Bibliothecæ Græcæ Volumine VI pag.* 400.

…) Vide paulo ſuperius *Notam* 11.

…) Vir doctus itidem, ſed ob hæreſin in exilium miſſus. Confer *Allatii* Præfationem ad *Excerpta Rhetorum*.

diaſtus Auctorem MS. apud *Leonem Allatium* ... τύτῳ μὲν τοι τῷ Μιχαὴλ συνεφρόνησαν ... συνέπαθον ἐν τῷ ῥηθέντι δόγματι καὶ Ν... φόρος ὁ Βασιλάκης διδάσκαλος τῶν ἐπιστολ... καὶ Εὐςάθιος μητροπολίτης Δυῤῥαχίυ, καὶ Σω... τήριχος ὁ Παντεύγενος ὑποψήφιος τῦ πατρι... χείυ τῆς Ἀντιοχείας, ἄνδρες πολλοὶ τὴν σοφ... καὶ παντόδαπον τὸν λόγον ἐπὶ τῆς βασιλ... τῦ Κομνηνῦ Μανυὴλ, cum hoc *Michaele* idem ſen-ſerunt, & prædictum dogma amplexati ſunt, *Nice-phorus Baſilius*, Epiſtolarum Magiſter, *Euſtathi...* Dyrrhachenus, & *Soterichus Panteugenus*, Patri-chatus Antiocheni Hypopſephius, viri ſapientia ce-lebres,& ſermone omnigeno ſub imperio *Manuelis Comneni*. Quid multa? Addimus *Concilium Conſtan-tinopolitanum* adverſus *Soterichum Panteugenu...* Antiochiæ Syriæ hypopſephium electum Epiſco-pum, & quosdam alios, qui dicerent, *divinum ſa-crificium ſoli Patri & Spiritui Sancto, non etiam verbo, offerri, cum ſit ipſum offerens, inquiebant: ne duæ in Chriſto Perſonæ inducantur.* Præfuit Synodo *Lucas*, Patriarcha Conſtantinopolitanus, plurimis adſidentibus Metropolitis. Decretum Synodale recitat, & rem totam narrat, *Leo Alla-tius* in *Vindiciis Synodi Epheſinæ pag.* 582, ex *Niceta Choniate* & *Ioanne Cinnamo*. Datum il-lud Decretum 26 Ianuarii anni 6674, ab O. C. Chriſti nempe 1166, anno 23 *Manuelis* Impera-toris. Denique idem *Leo Allatius* in *Vindiciis* di-

19) *De Eccleſiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua conſenſione Lib. II Cap. XII §. V p.* 691.

Synodi Epheſinæ pag. 596 edidit fragmen-
eve *Ioannis Damaſceni*, ſervatum a *Nice-
niata Lib. XXIII Theſauri*, ubi diſputat
*Soterichum Panteugenum, qui, ſacrificium
ſoli offerri a Filio, docebat.* Incipit ὁ τῶν
ϑεός.

II.

TTLOB FRIDERICI GVDII,

V. D. M. LAVBAE LVSATORVM,

DISSERTATIO CRITICA

PRO

.LERIANA SENTENTIA

DE

ORIGINE ET SENSV

τοῦ

כתיב & קרי.

I.

ıas in *Veteris Teſtamenti* Codice circello notatas videmus voces, non unius *Critici* ocu- x operam in ſe converterunt. Suarum enim um eſſe merito credebant, ut Scriptores ſa- ab halucinationibus, ſcripta vero eorum ab rtitudine ſenſus, vindicarent. Cui duplici cri- ationi voces illæ locum facere videbantur. ndoquidem, quæ in textu conſpicitur, ſcriben-

 di

di ratio ab analogia grammatica non raro ali
eſt, ut pronuntiari, nedum explicari, nequ
alia ſcribendi ratione commendata ab iis, qui
bularum ſacrarum margini notas criticas adi
runt. Ergo de reſtituenda genuina vocum
ctione iis laborandum erat. Neque ſimpli
ſententiam excogitarunt, qui de *origine & ſ*
vocum, quæ כתיב & קרין ſalutantur, ſoll
fuerunt. Quibus quidem recenſendis in præl
ſuperſedemus, poſtquam venerabilis Lubecen
ſacrorum Præſul, *Io. Gottlob Carpzovius*, ot
nobis fecit, labore iſto in *Critica* ſua *ſacra*
Cap. VII perfunctus. Silentio tamen præt
non poſſumus, in diverſum plane cenſum ve
quæ hac de re iudicia prolata ſunt. Quo quis e
animo in ſacrarum tabularum divinam aucto
tem fuit affectus, eo magis, vel minus, divin
illi conatibus ſuis conſulere laboravit. Quot
vero indagandæ huic rei operam navarunt,
omnibus palmam præripuiſſe videtur *Matt.*
Hillerus, orientalium linguarum, donec in
ſuperſtes erat, callentiſſimus, & in Tubing
Academia Doctor publicus a). Quippe qui,
ctis, quæ hactenus calcatæ erant, viis, no
prorſus iter excogitavit, viamque, nondum
tam, & a nemine adhuc tritam, petiit, ut ad
ritatis metam pervenire, & ad eam alios ſe
ducere, poſſet.

II. Scilicet admiranda prorſus ἀγχινοία

a) Cuius vita Cel. *Pfitzeri* ſtilo recenſetur in B
theca ſelecta theologica P. XV pag. 260.

tato plane ſtudio, adiutus, in eam is pervenit ntiam, *ut, voces, circello notatas, diverſarum tionum ſymbola eſſe, crediderit, quas in diverſis ninibus ab Esdra manu exaratis obſervarint ſanctioris linguæ peritiſſimi & ſtudioſiſſimi, am coævi, quam ab ævo illius non longe re- ; in notis margini adſcriptis docentes, qua ne ſymbola illa, monſtroſarum vocum ſpeciem rimum præ ſe ferentia, interpretari debeant res, & quæ diverſa vocum lectio modo voca- , modo conſonantium, ductu per ſymbola indi- ur* b).

II. Dici non poteſt, quam divino huic viro turæ ſacræ auctoritas curæ cordique fuerit. ipſi nihil ſanctius, nihil antiquius. Quam rtam tectamque ſervaret, eiusmodi quære- ententiam de diverſis illis ſcribendi generibus, uam illa perſiſteret illæſa. Voto enim & uto ſuo ſententiæ, hactenus in medium alla- ondum ſatisfacere videbantur c).

V. Suam vero ſententiam excogitandi anſam ræbebant loca, quæ in tabulis ſacris plus vi- mplici literis mandari curavit ſummum Nu- . Quorum primas facile tenet *Pſalmus I*, & *Capiti XXII Libri poſterioris Samue- Cantionum ſacrarum Libro*, diverſis tempo- inſertus. Hæc enim loca, quotiescunque tita legerat, ſenſu quidem ſibi invicem ex aſſe re-

Vid. *Hilleri* librum *de Arcano Ketbib & Keri p.* 13.

Vid. *l. c. p.* 7.

reſpondere; vocum tamen quarundam & lit-
rarum ratione diſcrepare viderat. Inprimis, d-
plicem citati *Pſalmi ſcriptionem nonageſies &*
amplius diſcrepare, invenerat; id quod lectori-
ad oculum demonſtrat. Quandoquidem, *liter-*
vocalesque, & integras voces alterutra vice mo-
additas, modo ablatas, modo permutatas, mo-
transpoſitas, fuiſſe, obſervaverat d); eandemq-
mutationem *reliqua* etiam *loca* ſubiiſſe, quæ i-
ſacro Codice repetita leguntur e). *Quia*, ip-
iudice, *in Spiritus Sancti arbitrio poſitum er-*
mentem ſuam, quibus vellet, verbis, & qua ſcri-
bendi ratione ipſi placeret, exprimere.

V. Ex quo tandem ſuſpicatus eſt *Hillerus*
eadem quoque libertate uſum fuiſſe Spiritum San-
ctum, cum integrum V. T. Codicem deſcribere Es-
dram iuſſerit. Ut modo *aliis alias voces ſubſti-*
tuerit; modo *verbis & nominibus alias formas*
induerit; modo *aliam voces ſcribendi* rationem
uſurpaverit. *Ne vero, quod ſemel inſtinctu &*
inſpiratione Numinis ſcriptum e ſacro Codice peri-
ret; ipſius Esdræ ætate, vel certe illi proximi,
viros zelo & pietate plenos in eam curam totis
viribus & ſtupenda diligentia incubuiſſe, credit
Hillerus, *ut lectiones haſce diſcrepantes, quarum*
aliæ a prima, aliæ a ſecunda, divini notarii manu
venerint, uno quodam ſymbolo in textu poſito com-
pre-

d) Vid. *l. c. pag.* 14.
e) *Ibid pag.* 22.
f) Vid. *l. c. pag.* 25.

benſas in apographis ſuis ad poſteritatis memo-
m transmiſiſſe g).

VI. Sed vero huic coniecturæ fidem nondum
ebuiſſet ſagaciſſimus Auctor, niſi, ſingulas vo-
, quas in codice ſuo, & Maſoræ finalis ductu,
tello notatas deprehenderat, ad illius regu-
n reſolvi poſſe, inveniſſet g). Hanc autem
nvenientiam intelligens, ſententiam ſuam *pro-*
bilem dicere non dubitabat; eamque cum eru-
to orbe communicare haud verebatur h). Ex-
mplorum enim inductione nititur probabilitas
onis, eo maiori aſſenſu digna, quo cum pluri-
s exemplis hypotheſis conſpirat i).

VII. Nec inficias ire poſſumus, hoc ad invet-
m, cum foras emitteretur, ſtupuiſſe omnes, &
entoris operam devoratam non minus, quam
χίνοιαν illius, divinam prope, admiratos fuiſ-
qui *Maſorethorum* labores huc usque fuerant
ati. Unus enim *Hillerus* reſtituiſſe laudaba-
vocum iſtarum originem, ſcopum, & ſen-
, qui per tot ſecula obliteratus pæne fue-
& ſepultus. Licet ignorantiæ illius cauſa
 tam Iudæorum & Chriſtianorum incuriæ,
qui

Vid. *l. c. pag.* 2.

Edidit *libros* ſuos *duos de Arcano Ketbib & Ke-ri* Tubingæ A. 1692. Recenſentur in *Actis Eruditorum Anno 1693 pag. 425.*

Vid. *Rüdigeri Senſum veri & falſi pag. 426: Probabilitas eſt ratiocinatio, qua ex plurium ſenſionum convenientia in ſuppoſitione quadam, ſenſui immediate haud obvia, concludimus certitudine omni exceptione haud maiore.*

qui Hebrææ linguæ operam dederant ; (
potius myſteria venandi pruritui, Iudæis ſol
& labori, quem explicando & vindicando
pturæ ſacræ Codici impendere oportebat
ſtianos ; imo etiam quorundam doctorum
iudiciis, in divinam Scripturæ ſacræ auctori
tantum non ſemper iniuriis, tribuenda 1
Wagenſeilii laudes, quibus inventum illud
pit, ipſe præmiſit libro ſuo *Hillerus.* I
nis epiſtolis ille affirmavit, *non ſine divino*
tu illud ipſi in mentem veniſſe. Cui in pr
Io. Henr. Heideggeri iudicium addere p
Nulla, inquientis, *tam ingrata & immen*
neficii poſteritas erit, quin Hillerum a
velut Oedipum ſublatarum tot difficultatum,
gritatis codicum originalium vindicatæ, &
ni conſpirantium in eundem ſenſum lectionu
riantium reſerati, laudibus ad tertium usq
lum ferat k). Quibus iudiciis ſubſcripſit
Bened. Starckius in *Luce* ſua *Ebræa pa*
Hilleri Arcanum, ingenioſum, & nunquam
laudandum opus appellans & affirmans :
quis nobile illud inventum recte diſpexerit,
ei applaudet, ſibique & aliis de illa ſcientia
ſis antehac tenebris involuta, gratulabitu
cum excellentiſſimo Wagenſeilio credet fut
qui in controverſiam vocaturus ſit rem tam
cide oculis expoſitam.

k) Referente *Io. Ge. Schelhornio* in Schediaſm
eximiis Suevorum in literaturam orientali
ritis §. 9, inſerto *Amœnitatibus literariis*
XIII pag. 197.

VIII. Id autem, quod celeberrimus *Wagenſei*-*us* in *epiſtola ad noſtrum data* præcinit: *paucos* *ertum iri, qui inventum illud vero pretio æſti*-*are poſſent, atque arduitatem eius aſſequi*, *inione* citius evenit. Criticis enim dubiis ſol*dis* minime idoneum illud eſſe, pronuntiarunt *iri* quidam ſummi. Præſertim *Meyerlinus* qui-*m* in-ſe recepit demonſtrandum, *Hilleriani Sy*-*matis fundamentum dubium, incommodum, fal*-*, novis regulis, nullam veritatis ſpeciem ha*-*tibus, & integritatem textus ſacri diſturbanti*-*magis, quam conſervantibus, niti; totumque* *arcanum eſſe lubricum, imperfectum, minus* *tum, & per iuſtas ſequelas periculoſum* l). Et, *m* celeberrimus *Clericus Hilleri* noſtri *Hiero*-*yticon* in Ephemeridibus ſuis literariis, quas in-*ſ*pſerat: *Bibliotheque ancienne & moderne*, *Tom. XXIV P. I pag. 58* recenſeret, huius etiam *venti* non ſine cenſoria virgula mentionem in-*iebat*, *C'étoit*, inquiens, *un homme, qui s'é*-*it fort appliqué à l'étude des Langues Orienta*-*, & ſur tout de celle des Hebreux. Quoique* *Livres ne fuſſent pas de l'uſage de tout le* *onde, & que l'Auteur y ſoit ſur tout dans le* *emier (de Arcano Kethib & Keri,) peut être* *op attaché aux ſentimens de Buxtorff; on ne* *iſſoit pas d'y voir un genie propre à appro*-*ndir les matieres, qu'il traite.*

IX.

l) Recenſente *Reimanno* in *Catalogo Bibliothecæ ſuæ theologicæ Tom. I pag. 635.*

IX. Hiſce igitur iudiciis adeo diſſonis de h... invento latis, mens mea non heri, aut nu... tertius, fluctuare cœpit; ſed mecum etiam co... ſtitui, rationes, quibus inventum illud niteretur, & quibus illud aggrederentur adverſarii, ſub inc... dem revocare, & tentare, utrum illud ab inimi... telis vindicari poſſet. Haud enim temere def... rendam eſſe ſententiam duxi, quæ mihi non ta... per ſummorum virorum applauſum, quam p... exemplorum, ſive ſenſionum, conſenſum, fir... talo ſtare videbatur. Neque diſſentientibus vi... inſtitutum meum diſplicere poſſe timebam; quo... rum quidem laudibus, & in rem literariam me... ritis, nunquam non aſſurgo, quorum tamen i... dicta inquirendi libertatem mihi ſervavi.

X. Quod itaque fauſtum ſit ac felix, per... luſtremus argumenta, quæ *Hilleriano Syſtem...* oppoſuit Vir laudibus noſtris maior, Lubecenſi... um ſacrorum Antiſtes primarius, nec minus d... re literaria, quam de cœtu puriori doctrinæ a... dicto, meritiſſimus, Summe Reverendus *Io. Gottl... Carpzovius*, in laudata ſua *Critica ſacra V.* T. p. *335 ſeq.*, et quæ clariſſimus *Petrus Chriſtian... Kæmpfferus*, Orientalium linguarum doctor Ro... ſtochienſis, in Diſſertatione ſua critica *de origi... atque indole τῦ Keri & Chetibb*, Roſtochii A. 17... habita, repetiit. *Perluſtremus*, inquam, *haſce ra... tiones, &, an earum cauſa Hillerianum Syſtem... aſſenſu ſit indignum*, diſpiciamus. Præter hos enim Duumviros, qui adverſus *Hilleri* inventu...

ordine inſtruxerit, me prorſus fugit. Nec
:onſtat, an promiſſis ſuis ſteterit *Meyer-*

. *Primum*, quo ab adverſariis *Hillerianum*
; petitur, *telum* deſumtum eſt *a ſcriptorum*
rum ſilentio, quod complura Codicis ſacri
'aria manu ſua deſcripſerit Esdras. Li-
'm is ampliſſimis cum encomiis סוֹפֵר *in*
ıra ſalutetur; ea tamen propter non nudo
di officio, ſeu partibus librarii, defunctus
ıſendus eſt, quod סוֹפְרִים *legis potius peri-*
ıt, atque interpretes. Parum ſane magni-
ıſtat *Carpzovius*, *de Esdra ſentiunt, qui,*
ıam vitæ partem deſcribendis tantum ſacri
r exemplaribus eum transegiſſe, autumant,
librarii multi paria cum ipſo facere facile
'nt. Longe graviores ille pro eccleſiæ redu-
auratione volvit curas, auguſtiores longe ex-
it labores, maiora omnino eius in univer-
'ntem ſuam proſtant merita, quam ut, ſacra
na iterum atque iterum deſcribendo, tanto-
ıminum menſuram impleviſſe dicendus ſit.

. Quæ diſputata quidem certo modo conce-
ſunt. Deſideramus *teſtimonium Scriptorum*
'um æque ac *Ioſephi*, in quo, *Esdram* nonnul-
i Codicis exemplaria manu ſua deſcripſiſſe,
'uerint. Id vero ſilentium *Hillerianam* hy-
in veriſimilitudine nondum privat omni.
quæ de *Esdræ* ſacrum Codicem deſcriben-
ra ſilentio præterierunt ſcriptores, ex *offi-*

 cii,

cii, cui præerat *Eſdras*, *ratione*, & *Iudaicæ* *ſiæ* in *patriam reducis ſtatu & moribus*, c poſſint. Prædicatur *Eſdras Cap. VII*, *6*, *ſacerdos*, & *divinæ legis ſcriba*; laudatur *ſtudium divinæ legi invigilandi*, *eamque doc* Hiſce vero laudibus bene congruit, quod ſacri dicio tabulas manu ſua deſcripſiſſe *Eſdras* c tur. Legis enim deſcriptio nec a *ſcribarum*, a *ſacerdotum*, munere aliena erat; quamvi eos *non nuda legis deſcriptio*, *ſed quoque inte* *tatio*, pertinuerit m). Quippe quæ ſine i ope ætate illa fieri non poterat, quæ artem ty graphicam deſiderabat. Maximi etiam mom ti res credebatur, ſacrum Codicem deſcriber negotium illud non cuivis facile librario, ſed ligioſis & prudentioribus viris, committen Auctor eſt *Ioſephus* n), *Iudaeos curaſſe*, *ut*, *ſi* *pter ingruentia bella ſcripturæ veteres diſſipa* *tur*, *pace reddita a ſuperſtitibus* ſacerdotibus *cognoſcerentur & inſtaurarentur*. *Nec enim* *vis permiſiſſe*, *ſcripta de rebus ſacris edere* *vulgus*, *ſed vatibus tantum*, *qui Dei inſtinctu p* *ten*

m) Vid. *Goodwini Moſes* & *Aaron pag. 66* edit. *tenii*. Quam ſolliciti fuerint Iudæi in deſ bendo *Codice ſacro*, ut alios nunc tacea edifferit *Io. Iac. Quandt* in Diſſertat. *de A mento Hebræorum* §. 10 *ſeq*.

n) *Lib. I contra Apionem* §. 6, 7, 8, citante *Io. H* *Maio* in Diſſertat. *de Conſignato Canone Scri* *ræ* §. 3. Videantur etiam loca, quæ ex eod libro excitat *Frickius de Cura eccleſiæ ve* *circa canonem Scripturæ ſacræ* §. 4 & 10.

vita & praeſentia ſcirent. *Hinc, non innume-us diſcordesque inter ſe ac pugnantes libros ſibi ſe, ſed* XXII *ſolum, omnem ante acti temporis ſtoriam continentes.* Tantum igitur abeſt, ut ſtra *Esdrae* dignitatem ſacri Codicis deſcriptio i poſſit, ut potius eum hic labor quam maxi-e decuerit. Ecquid autem hoc labore ſanctius gravius dici poterat? eo inprimis aevo, quo ſa-i Codicis integritati proſpiciendum erat, ſi te illa Iudaeis extorribus temerata fuerit. Hu-accuratior recenſio & deſcriptio divinum af-tum ſibi poſtulabat. Sacrorum enim Auctorum dices *αὐτόγραφα*, quorum ad amuſſim volu-ina recens deſcripta revocari debuiſſent, Iudae-patriam ſuam repetentibus, non amplius ſuper-at; ſed una cum *Arca foederis*, cuius ad latus ervati fuerant o), deſiderabantur. Hinc non ariorum turbae mercede conductae aſſociavit *dram Hillerus*, ſed divini vatis auctoritatem aſſeruit, &, prouti decebat, *admodum magni-de ipſo ſenſit*, Iudaeos ſecutus, qui, *Frickio* te p), uno ore docent, *Esdram ſacri canonis* in-

o) Conferatur *Io. Henr. Maii* Diſſertatio *de Libris canonicis in arca foederis reconditis*, quae in eiusdem *IV Diſſertationibus de Scriptura Sacra* ſecundum locum occupat, *pag. 51.*

p) *Lib. cit.* §. 11 *pag. 28.* Procul dubio *Clementis Alexandrini* narrationem, quam a Iudaeis hauſe-rat, in mente habuit *Frickius. Libro I Stromatum pag.* 342 ſcriptum is reliquit: Καὶ

inſtauratorem fuiſſe, qui disiectos antehac in *ptivitate Babylonica libros ſacros denuo collegi* *ordinaverit, & e primis & avthenticis exemp* *ribus, ſi tamen haberi poterant, aut certe a* *optimæ notæ Codicibus deſcriptos reviſosque pu* *caverit - - - Neque vero humanam ſolum atti* *ſe induſtriam, ſed, cum eſſet Propheta, lumen* *buiſſe plane divinum, quo menda, ſi qua forti* *Codices ſacros tempore cladis exiliique irrepſer* *non coniecturis, ſed infallibili certitudine, corr* *rit.* Quamvis enim libri, qui *Esdræ* nomen fronte gerit, eiusque *quartus Liber* fraudulenter ſcribitur, νοθείαν agnoverit *Frickius*, eamque cauſam *ſacrorum librorum omnium una cum* *combuſtionem factam, pariter ac eorum reſtit* *nem, per divinam inſpirationem Esdræ* conceſ quam falſarius illius libri auctor confinxit, in bium merito vocaverit q); haud tamen diſ

Κἀν τῇ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωσίᾳ, φθαρεισῶν τῶν γραφῶν, κατὰ τοὺς Ἀρ ξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως χρόνους, ἐ γνοὺς Ἔσδρας, ὁ Λευίτης Ἱερεὺς γενόμ προεφήτευσε γραφάς, h. e. *etiam in cap* *tate Regis Nabuchodonoſor cum periiſſent S* *pturæ, Esdras ſacerdos, temporibus Artaxer* *Perſarum Regis, afflatu omnes veteres iterum* *novans prophetavit Scripturas.* Ad idem t monium provocat *Clericus* in *Arte Critica* *III Sect. I Cap. II §. 3.* Conferatur quoque *Kripneri* liber *de falſis Prophetis pag.* 201.

q) In *citato libro §. 3.*

quod ad ſacri canonis per Chaldaicam cladem iecti novam collectionem & accuratiorem recenſem in ipſa Dei Spiritus Sancti ſchola immedi- afflatu abundantiſſime edoctus, & præparatus, erit Esdras.

XIII. Ecquis vero ex hiſce dictis non perſpi-, *Scriptorum ſilentium*, quod *Hillero* oppoſuit *rpzovius*, tantum detrimentum ſententiæ illius aquam inferre, quantum illud inferre debe-? Cum ſilentium illud per alias circumſtanti- compenſetur. Ex quibus idem fere efficitur, od ex Auctorum teſtimoniis exſpectabatur. am ob rem *nudus ingenii luſus Hilleri* εὕρημα erito audit; e contrario iure ſuo dignum eſt, d *hypotheſis ex rei circumſtantiis per ratioci- di artem eruta* dicatur. Id tamen haud con- ntius affirmaverim, ſymbola illa duplicis ptionis ex *duplici Codice*, ab *Esdra* deſcripto, flata eſſe; ſed *Carpzovio* r) lubentius aſſen- fuerim, ſymbolorum illorum auctores Co- em melioris notæ, ex *Babylone* reportatum, n Codice, Hieroſolymis ab *Esdra* (quod *Hille-* acile largior,) deſcripto, comparaſſe, &, qui- in locis alter Codex ab altero diſcrepet, ſym- is illis annotaſſe. Ex quo ratio apparet, pro- quam non niſi *duorum Codicum* varietates iu uerint obſervatæ.

XIV. Gravioris momenti eſt *alterum* dubi- quod adverſus *Hilleri* ſententiam movet

Vid. eiusdem *Critica pag.* 343.

Carpzovius. *Ipſi* enim *Spiritus Sancti* *conſta*
am in iis, quæ ſemel inſpiravit, ſollicitare v
tur *Hillerianum* ſyſtema. *Fidem*, inquit,
facile impetrat, Spiritum Sanctum, qui per
mos amanuenſes unam tantum & ſimplicem d
buerat lectionem, poſt multa ſecula varian
verſamque Esdræ manu data opera textui in
re voluiſſe - - Sibi ſemper & ubivis in verb
conſtans Deus hoc pacto quam optime & i
tabilitatis ſuæ αὔχημα tuebitur, & infirm
pariter ac ſimplicitati fidelium conſulet, &
lantium denique ingeniorum protervia obice
net; ſi ſartum tectum per omnia ſecula ſer
rit verbum ſcriptum, nec vocem aliquam
vel intercidere paſſus fuerit, ac perire, vi
tationem quandam ſubire, talem cumprimis
genio & analogiæ linguæ adverſetur, &
feſtam ſapiat corruptionem. Qua in obie
Cel. *Wolffium* in *Bibliotheca Hebraica* pr
tem habuit *Carpzovius.*

XV. At vero telum hoc iam dudum pr
Hillerus, illudque in *Arcano* ſuo *pag.* 23 r
Scripturæ ſacræ certitudini enim ne officere
que ſenſum cerei naſi ad inſtar flectere, v
tur, ſapienter loco citato monet: *Quod*
quæ ſemel tradita ſunt in Scripturis, muta
cabulis repetuntur, non ideo factum cenſeri
ut, quod primum a divinis viris incultiu
ptum, ſecundis poſtea curis corrigeretur.
vero, abſit, ut de verbis Dei viventis tam
ter ac ſiniſtre ſentiamus. Ipſe enim optin

ndi magiſter Deus, tam res, quam verba, ama-nſibus ſuis Prophetis inſpirans, nihil ſcribere r paſſus eſt, quod ſcriptum aliquando nollet. id, quia poſitum erat in Sapientiſſimi Auctoris bitrio ac poteſtate, mentem ſuam, quibus vellet, rbis explicare; nos quidem ad verba ſemel re-lata, literisque comprehenſa, ita adegit, ut ne um quidem unguem ab iisdem recedere cuiquam rum liceat. Ipſe autem, animi ſui ſenſa de-randa, variis modis rem eandem elocutus eſt. que aliud, niſi omnia me fallunt, initium fuit ionum variantium in Codicibus V. T., qui ma-us populi a Babylonica captivitate reducis tere-ntur &c.

XVI. Hiſce igitur monitis ſufficienter cavit *lerus*, ut Scripturæ ſacræ adverſariis frigidam undere videretur. Mutationes enim, quas in i Codicis exemplaribus obſervarunt ſymbolo-i Auctores, *uni Spiritus ſancti arbitrio* reli-:, *eundemque ſenſum eas omnes reddere* de-nſtravit. Quamvis de rationibus, ob quas :, vel illa, leviter mutaverit *Spiritus Sanctus*, d temere pronuntiaverit, nec facile pronun-i poſſe, nos oporteat confiteri. Forſitan & *ographiæ*, & *dialectorum*, & *vocabulorum*, *uſus*, : & poſt Babylonicam captivitatem diverſi, usdam in locis habuit rationem. Sicut enim *manuenſium ſuorum temperamenta* ſtilum ſu-accommodaſſe tuto creditur *Spiritus Sanctus*; obſtat, quo minus credatur, *Spiritum San-* quoque notariis ſuis libertatem permiſiſſe,

in *formandis vocum terminationibus* ſeculi
morem ſequendi; imo *vocibus*, quas ætate
pro obſcœnis habebat uſus, alias ſubſtituendi, q
tunc pro *honeſtis* habebat hominum opi
Dialectos enim *vocum*, & *orthographiam* s), i
vocabulorum uſum, temporum mutatio permuta
Sufficit, quod *Spiritus Sancti* conſtantiam ſar
tectamque relinquant illæ diſcrepantiæ, ne
mente ſua ullo tempore receſſiſſe *Spiritus S*
ctus dici poſſit, nec vel genio & analogiæ
guæ adverſetur, vel contrarium ſenſum ſupp
tet, vel ſcriptorum corruptionem prodat mut
ulla. Dicunt pro *Hilleri* ſententia *nongenta*
amplius exempla, quæ cum *grammatica analo*
optime conſpirare is docuit u). Neque unq
in mentem ſuam *Hillero* veniſſet hæc conie
ra, niſi *Pſalmus XVIII*, & *alia loca*, quæ *pag.*
allegavit, hæc cogitandi anſam ipſi præbuiſſe
Manifeſtis autem & indubitatis hiſce exem
edoctus, quod *Spiritui Sancto*, *verba ſua repe*
ti, iisdem vocibus, literis, & apicibus, inſiſtere,

s) Conferantur *Io. Dan. Kieslingii* doctiſſimæ tres
ſertationes *de Dialectis Ebræorum*, Lipſiæ A. 1
& 1714 editæ.

t) Id quod *Cicero de Officiis Lib. I Cap. 12* exem
vocabuli *hoſtis* probat, *Qui proprio nomine*
quiens, *perduellis eſſet*, *is hoſtis vocatur, len*
verbi iuſtitiam rei mitigante. Hoſtis enim
maiores noſtros is dicebatur, quem nunc pe
num dicimus.

u) Videatur Auctoris *Arcanum pag. 25 & 415.*

pis placuerit; non abſque omni prorſus ratio- iudicavit, potuiſſe *Spiritum Sanctum in aliis que locis eadem libertate uti, cum volumina ſa- vel ſecunda, vel tertia, vice deſcribi curaſſet.*

XVII. Secundæ huic ſuæ obiectioni ut eo maius dus adderet *Carpzovius*, negatum ivit *tertio*, *exempla omnia τῶν Karian & Cathan ita parata eſſe, ut vel ad hypotheſin hanc com- de examinari, vel in eundem ſenſum redigi, eant.*

XVIII. Quo exemplorum diſſenſu ſi labora- *Hilleri* ſententia, fide omnino indigna eſſet. emplorum enim conſenſu innititur; illoque ruto, ſimul deſtruitur ſententia. Ad hunc enim petuum conſenſum plus vice ſimplici provo- *Hillerus.* Statim ſub libri ſui initium *pag.* 2 affirmat: *Non in eo proprii cerebelli commenta, , quod ſolidis rationibus, & perpetua exemplo- m inductione, concluderetur, ſecuti ſumus.* em *pag.* 9 monet: *Illa ſententia, quæ nunc cor- ptis, nunc prodigioſis, vocabulis ipſum Chetibh numerat, fortuito caſui, & inſcitiæ ſcribarum, buit, quod tamen, ut innumeris pæne exemplis obabitur, certis legibus adſtrictum, & admira- li artificio excogitatum eſt. Hoc qui exiſtimat ri potuiſſe, non intelligo, cur non idem putet, ſi numerabiles unius & viginti formæ literarum, el aureæ, aliquo coniiciantur, poſſe ex his in ter- m excuſſis Annales Ennii, ut deinceps legi poſ- nt, effici: quod, neſcio, anne in uno quidem ver-*

ſu poſſit tantum valere fortuna. Præterea ex mul-
torum exemplorum inductione *p. 186* conclu-
*Vides, exempla omnia examuſſim regulis congru-
re, quod argumento ſit, iſta ſymbola nec tem-
nec caſu, exſtitiſſe, nec pro lubitu novaturientis i-
genii fingi potuiſſe, quæ tot legibus, & his tam
ctis conditionibus, circumſcripta & limitata ſu-*

XIX. Equidem *Hillero* voces opponit *Carp-
zovius, in quibus litera indebite redundare,
deficere, dicitur, ut Neh. VI, 8,* in בּוֹדָאם, *co-
miniſcens eos, 2 Sam. XXIII, 9,* וְאַחֲרו, *& p-
hunc* item ibidem גִּבֹּרִים, *fortes heroes.*

XX. At vero utinam, hæc exempla *Hilleri-*
Syſtemati obeſſe, eviciſſet *Carpzovius!* Neu-
enim vocum iſtarum forma, ex citatis ſymbo-
ab *Hillero* eruta, grammaticæ analogiæ, ſenſu-
unitati, adverſatur, quamvis ſymbolorum for-
grammaticis regulis non reſpondeat. Sive enim
in *prima voce* א ſcriptum, ſive omiſſum, fuerit
unus idemque manet vocis ſenſus, *comminiſcens
eos,* docente *Hillero pag. 44;* ſive in *altera vo-
ce* י ante ו expreſſum, ſive non præmiſſum, fue-
rit, idem emergit ſenſus, *poſt hunc autem,* eodem
docente *pag. 47;* ſive *tertiæ voci* ה demonſtra-
tivum fuerit præpoſitum, ſive neglectum, ecquis
ideo ſenſum illius mutatum fuiſſe dixerit, *Hil-
lero* eius unitatem aſſerente *pag. 202?* Neque, ad-
verſus genium & analogiam Hebrææ linguæ hac
diverſa vocum ſcriptione peccatum fuiſſe, quis-
quam affirmare poterit.

XXI.

I. Inprimis obiicit *Hillero Carpzovius par-m* לא, *quam ille ſæpius pro* לו, *&* *vice uſurpatam fuiſſe affirmavit. Hac enim ationе ſenſum in ancipiti ſuſpendi, affirma-ıe' ſit, an negativus. Quam tamen diverſam ndi rationem divino Spiritui tribuere poſſit*

XII. Illud autem exemplum tot admirato-aggreſſores nunquam ad ſe convertiſſet, & ſus ſe concitaſſet, ſi R. *Iudæ Grammatici* re-ı, citante *Abeneſra* ad *Exod. XXI, 8*, expen-t x): *Quicunque verſiculi habent* א *intrin-&* ו *extrinſecus, illi iuxta Keri ſuum ha-enſum.* Quam regulam *Varenius* ad *Ieſ. IX, 2*, verbis eloquitur; *Ubicunque in Scriptura habet* לא, *&* קרי *habet* לו, *ibi ſemper ſt explicatio illius* כְּתִיב. Neque, hac ſup-literarum quieſcentium א & ו permuta-,negativum ſenſum in affirmativum violenter utari in ſingulis duodeviginti locis, quæ di-n hanc ſcriptionem admittunt, luculenter ıvit *Hillerus pag. 60 ſeq.* Singulis hiſce lo-firmativum ſenſum vindicavit, licet לא pro riptum fuerit, quemadmodum etiam *duo-lis locis*, in quibus לו pro particula negati-ל fuit ſcriptum, negativum ſenſum aſſeruit *p. 72.*

ferente *Starckio* in *Luce Ebræa pag. 20.* Con-erantur etiam *Vitringæ* Diſſertationes *de Cauſis ariantium lectionum* לא & לו in eiusdem *Ob-ervationibus ſacris Lib. III Cap. XVII, XVIII, IX.*

pag. 72. Igitur non prius deſerendus eſ
lerus, quam oſtenſum fuerit, explicati
eius contextui adverſari, & vim inferre.
Scripturæ depravatoribus, admiſſa hac lite
alternatione, pro audaci ſuo lubitu alternati
illam fingendi licentia concedatur, *Maſoret.*
ſolertiam obicem illis poſuiſſe, monet *H*
p. 60, qui, quibus in locis לא pro לו acc
dum ſit, ad *Exodi XXI*, 8, annotarunt, ce
que numerum definiendo temeritati omni
terunt. Quam ob rem hanc *Hilleri* ſente
cum *Carpzovio pag.* 351 *Alexandri* gladium
dixerim, quo nodus non ſolveretur, ſed vio
diſſecaretur. E contrario, illius ope loc
ſenſum multo certius erui poſſe, mihi quiden
ſuaſerim, quam ſi *Carpzovii* ſuaſu interpı
arbitrio relinquatur, utrum כְּתִיב in neg
an affirmandi, ſenſu *Spiritus* ſancti mentei
cere velint.

XXIII. Præterea urget *Carpzovius*, *Hil*
in quibusdam locis hæſiſſe dubium, quis ex
gente duplici ſenſu prævaleat ſenſus, v. g. 2
XIV, 21, 1 *Reg. VIII*, 48, *num primæ, an ſec*
perſonæ, item Ezech. XLVII, 12, *Dan.*
num ſingularis, an pluralis.

XXIV. Ego autem, dubia omnia ſuperaſſ
do, *Hillerum*, citata loca commodiſſime int
tatum, ut contextui quam optime conve
Auctoribus etiam iis *pag.* 334 & 336 obvia
non perterritus, qui, alterutram ſcription

do cubare, ſibi perſuaſerunt. *Nunquam di-*
xit, in ſacris Codicibus inveniſſe Maſorethas,
de mendo ſuſpectum eſſet. Summa eorum
fuit, ſi quid alio volumine aliter divinus
Esdras exaraſſet, illud fideliter annotare.

XXV. Denique ad *apocopatas voces* provocat
pzovius, v. g. *Ier. XL, 16*, תַּעַשׂ, *in quibus*
ratio, nullum ſymbolum, indicari poſſet; nec
ad eas, in quibus י *otioſum in fine redundaret.*

XXVI. At vero meminiſſe debebat *Carpzovi-*
voces illas, quæ *apocopatæ* videbantur, pro
Keri ſententia diverſarum formarum ſymbola
que ob rem, docente *Hillero pag. 371*, per
indicatum eſſe, quod in altero Codice
תַּעֲשׂ, in altero תַּעַשׂ, uno eodemque ſenſu per-
nente, fuerit ſcriptum. Quem ad modum et-
obiectioni, a י *paragogico* petitæ *p. 380*, oc-
rit.

XXVII. Quarto deinceps loco vituperat *Hil-*
um Carpzovius, quod per ſyſtema illius ſymbo-
um puncta Scriptoris θεοπνεύςυ manui eripe-
tur, & viris zelo pietateque plenis aſſereren-
; ideoque non pro divinis, ſed humanis, habe-
tur. Quam ob rem vero multæ Scripturæ ſacræ
ces divina & authentica punctatione priva-
tur.

XXVIII. Quæſiverim tamen ex Celeberrimo
rpzovio, utrum Scripturæ Sacræ auctoritati mi-
damnum afferat eius ſententia, quam p. 354
pro-

propoſuit: vocum quarundam ſcriptionem, ‹ *braea linguæ analogia prorſus alienam, libra alucinationi & oſcitantiæ, an cum Hillen pietate & zelo plenis, eam tribuere, quoru dio nunquam ſatis laudando utraque lectio, dicibus fide dignis reperta, fuit conſervata.* te, quia, priorem ſententiam periculoſam, Scripturæ Sacræ θεοπνευςίαν iniuriam, eſſe, bat *Hillerus*, in excogitanda nova ſententi ſine immenſo ſtudio, & ſingulari ἀγχινοίᾳ, ravit, qua Scripturæ Sacræ integritati conſi *Huius* voti ſui compos, *hoc libro*, ait *p.* 415, *tillus etiam appareat, octingentos amplius Sc ra Sacræ locos, quos corruptos partem, parte explicabiles, Critici noſtri putarunt, integrita puritati ſuæ reſtitutos, explicavimus.* Ex qu venti ſui utilitatem merito deducit.

XXIX. Denique *incertum Karian & C numerum Hillero opponit Carpzovius; & tot lacunas & iacturas lectionis θεοπνεύςȣ* ‹ *rari dicit, quot hodie deſiderentur eiusmodi l nes diſcrepantes.*

XXX. Sed autem nec *Hillerum* numeri incertitudo fugit. E contrario *pag.* 118 ing profeſſus eſt: *Certum & accuratum iniri numerum dubitamus, tum quod non raro i ipſis Symbolis diſcrepant Ben-Aſcher & Naphthali; tum quia manuſcripti & optim ta impreſſi Codices nonnihil variant, & ab Maſora nonnunquam ſecedere ſolent.* Hac ta

ꝛtitudine non obſtante, Scripturæ Sacræ inte- ꝛtem in vado eſſe, credidit *Hillerus.* Varient dicis editores in *Karian* & *Catbah* numero; o- ſtant alii *Karian*, quos alii addiderunt; ſi modo *than* linguæ analogiæ reſpondeant, & ſint effa- ꝛs, tunc *Karian* eorum, qui ignorant, unam dem legendi formam deſiderant, contenti, au- ꝛ eſſe poſſunt, cum alteram legendi formam, he ac illam a *Spiritu Sancto* dictatam, in כְּתִיב tiniant. Quandoquidem, utramque lectionem *piritu Sancto* diverſis temporibus inſpiratam, batum ivit *Hillerus.*

XXXI. Habes itaque, benevole Lector, quæ ad *pzovii* diſputata poſſe regeri, & ad vindican- n *Hilleri* inventum pertinere, mihi viſa fuere. atus enim, quem exantlavit *Hillerus*, labor, rculeo quovis labore maior, ſaltem utilior, vin- as merebatur. Quare iam dudum inique tuli, d ſolertiſſimus inventor inventi ſui vindicem ſſertorem adhuc deſideret. Equidem, quod nino largiendum eſt, hac in pugna coniectu- non niſi coniecturæ opponi poſſunt; præſto ien ſunt regulæ, ad quas coniecturas decet ex- inare. Ab iis igitur ſtat victoria, quarum cir- nſtantiæ regulis reſpondent. Abſit autem a quam longiſſime, ut, me *Hilleri* invento pal- n aſſeruiſſe, mihi perſuadeam. Sed eam tan- ı ob cauſam pro ingenii mei modulo litem c movere volui, ut plures alii hanc in arenam endant, & vel cum *Hillero*, vel eius cum ad-

ver-

verſariis, manus conſerant. Forte aliquando vinci poterit *Hillerus*, exempla, quæ in med protulit, regulis ſuis adverſari, & hiſce adver tibus, inventum ſuum probabilitatis ſpeci amittere; vel eo luculentius apparebit, exe producta cum eius ſyſtemate amice conſpira ſyſtema eius hoc modo ſalvum perſtare & il tum. Ego quidem, donec licuerit, impig diſcendi cupidus pugnantium ero ſpectator, ramque dabo omnem cautiſſime, ut non niſi tati triumphanti applaudam.

III.

IO. CHRISTOPH. HARENBERGII

IN

HADR. RELANDI
LIBRVM III DE VRBIBVS ET V
SVPPLEMENTI
CONTINVATIO SECVND
COMPLECTENS LITERAS
I, K, L, M, N.

Iaan, יַעַן, 2 *Sam.* XXVI, 6, videtur urbs Eos, quos *David* Rex ad numerum inco terræ ſibi ſubiectæ dimiſit, novimus tra Iordanem, caſtra fixiſſe prope Aroera dextrum latus urbis illius, quæ in medio

ditarum erat ſita, & quidem ad Gazorum
iiſſe, proceſſiſſe ad Gileadem, ſeu Ramotham
eaditicam, ad terram *Tachtim Chodſchi*, ac
:ro verſus *Dan*, *Iaanam*, & *tractum Sidoni*.
. Terra illa *Tachtim* vulgo redditur *cam-
bris*. Ad nomen *Chodſchi* hærent omnes.
do itineris exigit, ut locus regionis inter
motham ac Danem in Batanæa, ſeu Menaſſi-
e ulteriori, fuerit ſitus. *Geſſuritis* videtur
r *Godſchi* deſignari; Iabneel vero per *Iaan*.
יער, vulgo *ſilva*, eſt *Pſ. CXXXII*, 6, urbs
iath-Iearim.

:. Codex Vaticanus *Ioſephi Ant. Iud. X*, 3,
2, *pag*. 516, habet nomen Ἰατυμάτης. In *Epi-
nii* libris legitur *Iechabeth*. Apud LXX le-
ur 2 *Reg. XXI*, 19, Ἰετέβα, in aliis Codici-
s Ἰετεχάλ. *Ioſephus* Iabaten vocat *urbem*,
λιν. Eſt urbs *Theba*, ſeu *Tebetz*, diſtans
m Neapoli, ſeu Samaria, 13 milliaribus Scy-
polin, ſeu Betſchan, verſus.

:*b* a Moabitis fuit occupata, poſtquam Iudæi
ulatum miſſi, *Ier. XV*, 5. *Hermannus von
r Hardt* in *Medabenis pag*. 33 putavit, Iabeſ-
m & Bacathum haud differre. At repugnat
us. Bacatha ſita fuit prope Philadelphiam,
a Rabbat-Ammon, trans Iordanem, & a
bote fluvio dicta; Iabeſſa autem ultra Iabo-
m verſus auſtrum erat poſita.

Samaritica eſt alia ac Naphtalitica. Illa
nc vocatur *Gianin*, *Gimum*, aliis *Gilin*, ſeu
ilin, ultimum Samariæ provinciæ oppidum,

 ad

ad radices montis Ephraim, a Sama[...] mill. paſſ. remotum. Incolæ ſunt ple[...] Mauri, Chriſtiani pauci, Turci pauci[...] Nullis iam muris locus eſt cinctus, fertili[...] det ſolo, ſitu eſt pulcherrimo, imminens [...] pe valli latiſſimæ. Propinqui ſunt m[...] Gilboë. Ibi Chriſtum mundaſſe decem [...] proſos, referunt vulgo. Hæc *Cotovic*[...] *346. Genea Joſephi* huc quadrat. Era[...] urbs *Iano* in tribu Naphtalitide, ינוח, [...] Tigletpileſſar occupavit & afflixit, *2 Reg.* [...] *29.* Non dubito, quin hæc exſtiterit *Iano* [...] *bneel.*

Iapho nunc vocatur *Iaffa*, & portu excellit. [...] *lo p. 99 ſeq. 109 ſeq.*

Iareb Hoſ. VI, 13, X, 6, videtur fuiſſe [...] Rex ibi memoratur *Iareb*, ſeu Iarebi. R. [...] *lomo Iſaacides*, ibi *Sancheribum* regem [...] gnari, credidit. *David Kimchi*, verbum [...] ſe, putavit, ſecutus paraphraſten Chald[...] Arbela videtur definiri, urbs Medorum. [...]

Iaris legitur in *Bartholomæo de Salignia*[...] *Ægypto* ſub calcem *Onomaſtici Euſebii Ca*[...] a *Ioanne Clerico* editi, pro *Laris*, ſeu *El-Ariſ*[...] urbe, qua veteres vocarunt Rhinocoru[...] ubi eſt ſinus maris, *Lariſe gulphus* dictus, ac [...] eum effluens amnis, quem nonnulli pro [...] *vo Ægypti*, Palæſtinæ termino, habent.

Iaſor, ſeu Aſor, ad tertium a Ioppe lapidem, q[...] itur Dioſpolin, caſtellum ruinoſum cum ig[...] bili vico. *Cotovicus II, 1, p. 157.*

Iav

[illegible], urbs Græciæ, *Ez. XXVII, 19*, poſtea *Meſſenia* nomine celebrata. Conf. *Strabo Lib. IX* p. 392. *Ievanim*, Iones, ſunt Græci, (*Ioel IV*, 6,) in Hellade & Ionia commorati.

[illegible]el eſt eadem ac Petra. *Euſebius* in *Onomaſtico*.

[illegible]dah, locus tribus Naphtali ad ultimam verſus auſtrum oram occidentalem lacus Geneſaret, *Ioſ. XIX, 34.* Circa eam ad ſolis ortum utrinque ad Iordanem exſtitit ſupra Iaboci oſtium regiuncula Iehudah, *2 Reg. XIV, 28, Matth. XIX, 1; Marc. X, 1.* Alia urbs *Iehudah* erat in montana Iudæa, *1 Sam. XXX, 14.* Vide *Iutah.*

[illegible]yſus Herodoti ad mare eſt quærenda haud procul Gaza. *Minois* videtur ſubeſſe. Zinna, ſeu Ezeongeber, haud procul a Kadeſa auſtrali olim ſita, ad ſitum illum maritimum prorſus non quadrat, licet *Hermannus von der Hardt* Zinnam & Ienyſum pro loco uno habuerit.

[illegible]hmeel, locus in Iudææ tractu auſtrali, unde dicti ſunt Ierahmeelitæ, quos *David* haud ſecus ac Kenæos, Geſchuræos, Girzæos, & Amalekitas, profligavit, *1 Sam. XXX, 29.*

[illegible]cho, Arabibus *Eriba*, diſtat a Iafa bidui iter, teſte Geographo Nubienſi *P. V Clim. 3.* Hierichuntem inter ac mare Galilæum planities eminet ſpatioſa ultra & cis Iordanem, longa 60 milliaria Italica, 15 lata, intra quam Iordanes defluit. *Troilo pag. 446.* Tractus, prope mare mortuum incipiens, inde ab Hieri-

 chunte

chunte porrectus, vocatur in ſacris ... planitiem continet, quam *Strabo* & ... deſcripſerunt. *Deut. XXXIV,* 1. ... *Argentinenſis* de Hierichunte hunc in ... *Iericho erat quondam civitas, ſed nunc ...* *villa, & diſtat ſex milliaribus* a) *a* ... *Civitatem Ioſue deſtruxit --- Iordanes* ... *a Iericho 2 milliaribus* (Germ.) & ... *per medium milliare -- Mare mortuum* ... *3 milliaribus a Iericho.* Itinerarium Hiero... mitanum hæc habet *pag.* 154: *Ab Hier...* *ad mare mortuum millia novem* (Rom.). ... Hierichuntinas olim in pretio fuiſſe, ... *Solinus Cap.* 38: *Succeſſit* (Hieroſolymis) ... *vicus; & hæc deſiit caput eſſe, Artaxerxis* ... *ſubacta.* Principatus ille ad aquas ... ferendus. *Artaxerxes* hic quoque Antio... ſub *Maximino* Thrace circiter ademit ... nis, caput Syriæ, quam *Gordianus* re... *Capitolino* teſte *Cap.* 26, 27. Hinc ... *Solimon* floruiſſe b) Seculo tertio medio. ... bravit æque aquas Hierichuntinas *Ioſephus* ... *Bello Iud. IV,* 8, §. 3, *pag.* 298, *T. II* ... Op...

a) Diſtat ab Hieroſolymis 150 ſtadiis, teſte ... *18* mill. paſſ. Rom. et quod excedit, ... ro *parſas* Iudaicas. Dicuntur Hierich... audiiſſe ac ſenſiſſe res vehementioris ... templo Hieroſolymitano obvias. *Tamid* ... 7. Vid. Rev. *Contr. Ikenius ad h. l. pag.* 61 *ſeq.*

b) *Henricus Dodwellus* in *Diſſ. de Iſidoro Charax...* §. 10 *Vol. II Hudſoni pag.* 71 *ſeq.*

m prope Hierichuntem provenit balſa-
m, a *Iuſtino*, *Plinio*, ac *Tacito*, prædicatum.
æi, a *Veſpaſiano* infeſtati, opobalſamum ex-
erunt. Nunc nihil ibi reſtat. *Troilo pag.*
Solinus tamen *Cap. 38: Cum Iudaea poti-*
ſumus, ita luci illi propagati ſunt, ut iam
is latiſſimi colles ſudent balſama. *Veſpaſia-*
enim in Ægyptum ar[illegible]culas transduci cu-
it, ubi balſamum æque ac apud Meccam
ue provenit.

locus, ad quem exſtiterunt campeſtria,
ue incolis vacua, *2 Chron. XX, 16.* Ab-
circiter milla paſſuum XII Hieroſolymis,
idem exſtitit prope Tecoam. Oſtendit id
m *Hieremias Philadelphus* in *Bibl. Brem.*
VIII Faſc. I n 1 §. 20 pag. 19 ſeq.
lemi ſita eſt in loco, rivis, ſilvis, fontibus b),
aſcuis, penitus carente. Teſtem compel-
Wilhelmum Tyrium VIII, 2, pag. 167. De
urbe ex profeſſo commentati ſunt eruditi
ales Angli in libro *Hiſtoire univerſelle T.*
pag. 82 ſeq. *Ælius Hadrianus* eam poſt

icus fons Siloe eſt tamen in angulo auſtrali,
nulque occidentem paululum reſpiciente. Vid.
nn Kortens *Reiſe nach dem gelobten Lande*
g. 91, *Wilhelmus Tyrius VIII, 4, pag. 171, Oli-*
rius Scholaſticus pag. 1358. T. II Eccardi. Hinc
ntem defluentem, נהר גיחון vocavit *Maimoni-*
aquam Siloæ, ut indicat *Ioannes Lightfoot* in
er. poſt. p. 66. Dicitur alias Siloe etiam *Gi-*
on. Hoc nominis denotat *fluxum*, apud Ara-
s جلح

Veſpaſianum excidit, teſte *Appiano de Bell. Syr. pag. 119.* Ad occaſum urbis montes ſunt ſaxoſi, vallesque fertiles, teſte *Cotovico II, 1, pag. 144.* De Meridiano eius differui alias. *Brocardus Argentinenſis* de ſitu montis Sion hæc habet: *Mons Syon eſt in civitate Ieruſalem verſus meridiem -- collis, ſive monticulus, non nimis altus.* Locus *Pſ. XLVIII, 3,* videtur quidem obſtare; at יַרְכְּתֵי צָפוֹן ibi non ſunt *latera aquilonis,* ſed *latera adyti operti.* Vide ſupra *Daphnen.* Iudæi exiſtimant, Hieroſolyma, adveniente Meſſia, denuo eſſe igne cœleſti expurganda, ac ab integro condenda, fundanda ſuper X lapides pretioſos. Ut ita ſentiant, ſunt ipſi occaſionem nacti ex *Ez. XXVIII, 13,* rati, Deum additurum eſſe duos, qui memorantur *Eſ. LIV, 12.* Vide *Sepher Abkath Rochel,* ab *Antonio Hulſio* Latine converſum, editumque Bredæ A. 1653. 4. *p. 150.* Addunt iidem, tunc reſtitutum iri res quinque, ſub templo ſecundo deficientes, ob *Hagg. I, 8,* ubi ה deficit. Sunt autem illæ: arca, Cherubim, oleum unctionis, Urim ac Tummim, & Spiritus ſanctus. De ſitu montis Tzionis auſtrali conferendi etiam ſunt *Oliverius Scholaſticus* in *Hiſtoria Regum terræ ſanctæ pag. 1358. T. II Eccard. Wilhelmus Tyrius de Bello ſacro VIII, 6,* aliique. Nomen et ſitum fere retinuerunt Chriſtiani. Exſtitit enim ibi templum montis Sion, teſte eodem *Wilhelmo VIII, 11, pag. 178.* Applaudunt *Adamus Reuſnerus, Ionas Korten* in libro *Reiſe nach dem weiland gelobten Lande.*

Altona,

na, 1741, 8, *p.* 182, 164, aliique. Mons cal-
e loco alieno nunc oſtenditur. Indicavit
rem *Ionas Korte*, bibliopola olim Alto-
enſis. Inter Sionem & Acram, immo
onem & Moriam, locus exſtat, vallem
ens, mortario ſimilem, quam eruditi
li ſodales c) putant *Zephan.* I, 11, dici
. Templum dominicæ reſurrectionis,
taſis dictum, exſtruxit *Conſtantinus Ma-*
us, teſte *Euſebio* in eius *Vita* III, 25 *ſeq.*
fer *Henrici Valeſii Epiſtolam ad amicum de*
taſi & Martyrio Hieroſolymitano, editioni
iana Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ab ipſo ſubie-
, *pag.* 785 *ſeq.* Templi huius fata & vi-
udines ediſſeruit *Wilhelmus Tyrius* I, 4
Gichon mons eſt ad occaſum urbis, ſen-
declivis usque ad introitum urbis occiden-
n, mœniis partim comprehenſus, teſte *Coto-*
II, 3, *pag.* 151 & *Cap.* 4 *pag.* 155. Idem ha-
iones veterum ibi præcipuas quaſi digito
ſtravit III, 11, *p.* 253 *ſeq.* Plus fidei ſibi vir
is feciſſet, ni etiam divitis epulonis ex *Luc.*
domum demonſtraſſet *p.* 254. Fons Gih-
memoratur 1 *Reg.* I, 33, & eſt inferior, ex
te Gihhon emanans, in quo fullones quon-
pannos ſuſpendere ac ſiccare conſueverant,
Cotovico pag. 289. Aquæ fontis Gihhon
lo poſt coniunguntur cum aquis fontis Siloe,
nonnunquam eſſe inſipidas, retulit *Wil-*

 helmus

re univerſelle Tom. III Lib. I Cap. 3 *pag.* 85.
rus Zornius putavit, locum a ſolitu mortu-
um, ibi credo, fuiſſe denominatum.

belinus Tyrius VIII, 7, pag. 174 cc). I
Servatoris tumba expoſuit *Cotovicus II,*
154, & copioſa Diſſ. *Ioannes Andreas*
dius, De igne paſchali, qui in tem
cræ tumbæ quotannis oritur, ſolide c
tatus fuit Ven. *Ioannes Laurentius M*
in *Commentatione de Lumine ſancti*
Helmſtadii A. 1736, 4, evulgata, qui ſ
omnia tribuit eorum, qui rebus ſuis
endis conſulere ſolent. Idem iam
ingenue ac aperte confeſſus eſt, licet
toto, *II, 4, pag. 183.* Arx Antonia,
βαλὶς dicta, erat quadrata, eaque mu
adiacens monti ædis ſacræ ab angulo,
ptentriones & occaſum ſolis proſpec
rupe admodum excelſa. Hieroſol
בירה, πύργος, *caſtellum* quoddam,
rat *Salomo. Ioannes Hyrcanus* Aſſa
ſummus Iudæorum Pontifex, idemq
ceps, condidit ibi domicilium ſuum, il
veſtes pontificales voluit aſſervari.
ſucceſſoribus, *Hyrcani* arx eadem ſe
buit. Tandem *Herodes Magnus*,
Iudæa potitus, cum ſitum loci val
tunum obſervaret, eum magis munir
dignum aptumque iudicans, ex quo

cc) Conf. Cel. *Conradi Ikenii Diſſ. de Rivi*
bitacula altiſſimi ſacrificantibus, ad *Pſ.*
Bremæ 1742, 4, nec non eiusdem *L*
batione aquæ in feſto tabernaculorum
Rabbanitis demum ſub templo introduct
bellis literariis T. I P. II pag. 160 ſeq

templum in officio contineretur. Quare
lito marmore rupem, cui arx erat impoſita,
tit, tum ornatus cauſa, tum ut magis inac-
ſum eſſet propugnaculum. Hoc facto, præ-
ſidium iſtuc ex militibus ſuis collocavit, ac
tem in honorem *Antonii*, amici ſui, Anto-
iam dixit, cum antea *Baris* vocaretur d).
extremo margine murus erat, tres cubitos
us, loricæ vicem gerens, ut ſine periculo
ambulari poſſet. In partibus extremis in-
tuno murum area conſpiciebatur ampla, ar-
n in medio habens, muro, 40 cubitos alto,
ctam, ac variis domiciliis, eisque ſplendidis,
inctam; adeo, ut arx ſpeciem palatii regii
erret. Area illa tantæ erat amplitudinis,
exercitum capere poſſet. Cum Romani
torum effent domini, hanc quoque, ſibi
em, quæ παρεμβολὴ dd) vocatur, vindi-
unt, perpetuoque ei impoſito præſidio ...
unt, ne qua ſeditio in templo vicino orire-
... Ipſi præterea ibi veſtes Pontificis ſacras
arce cuſtodiebant, Iudæis, non niſi ſolen-
ates anniverſarias agentibus, tradendas.
terum rupes ponte committebatur templo,
od alioqui profunda valle ab arce erat ſecre-
.. Confer *Ioſephum* in *Antiqu. Iud.* XV,
ſ. 4, pag. 78 ſeq. XVIII, 4, ſ. 3, pag. 880.
iqua in antiquitatibus Iudaicis ſolent ex-
... Dd ſ ... poni

tr. Reenini, D. ac Profeſſoris *Conradi Ikenii* ex
... ad Tit. *Tomi*I *pag.* II *ſeq.*

. XXI, 37.

poni. Hieroſolymam dictam fuiſſe *um-*
bilicum, autor eſt *Ioſephus de Bell. Iud. II,*
3, p. 230. Rationem eius denominatio
pra *Vol. IV P. II pag. 283 ſeq.* & *285* in
Ieſreel, prope campum, inde dictum *Es*
urbs olim nobilis, poſtea dicta *Gerim*
vum, ad quod fons viſitur. *Tubania* u
Wilh. Tyr. XXII, 26.

Iethira eſt יתר, urbs tribus *Simeon*, qu
xandrini vocant Ιεθὴρ. Conf. *Reland*
pra *pag. 827.* Exſtat tamen gentile י
Iethirita, *2 Sam. XXIII, 38.*

Ilon, urbs tribus Naphtali *1 Reg. XV*, *a*
Goiim, *Chroſet-goiim*, *Chorafin*, prop
pernaum ad littus maris Genneſaritic
dentale ſita.

Iora, pagus ignobilis ac perexiguus haud
vico Betſur. *Cotovicus pag. 246.*

Iogbeha. Occurrit locus etiam *Iud. VIII, 11.*
von der Hardt in *Medabenis pag. 108.* c
bet pro Bacatho & Iabiſſa Gileaditidis.
autem ad Bacathum haud quadrat. V
biſſa. Et quid impedit, quo minus n
quam ignorantiam noſtram profiteamu

Ioppe alias vocatur Iapho, Iafa, Iaffa, Zaffo
ipſa, *Plinio* teſte *V, 13, antiquior te*
inundatione, ut ferunt. Repetiit hæc
na Cotovicus II, 1, pag. 135. Ioppæ qu
Comitatus ac Epiſcopatus adhæſit
Patricii quidam, gens Veneta, ſeſe
Conte del Zaffo, ex illuſtri familia *Co*

cati, qui inter equites auratos Venetos
is tenent. Fit Ioppes mentio *Act. IX, 10,*
ne. Deſcripſit ſitum *Ioſephus de Bello*
III, 9, §. 3, pag. 251.
r, Samariæ vicus. Pſeudo-*Hegeſippus III,*
r. 314: Principium Samariæ de Arabiæ
is a vico, cui nomen Iordanis, finis ad
lonem vico Borceo. Verum menda irre-
it hunc locum, qui ex *Ioſepho de Bell. Iud.*
3, §. 5, pag. 224, deſumtus eſt. Reſcribe
Ioſephum & *Hegeſippum* Nardan pro Iar-
tum omnia ſunt ſalva. Confer infra
a, Naaratha. Ioſephi hæc ſunt verba de
æ finibus, eorumque diſtributione: *In meri-*
autem (Samariæ & Iudææ) *confinia eſt*
th e), vicus, qui alias Borceos dicitur, ter-
s ille Iudææ verſus ſeptentrionem. Me-
na vero pars eius, ſi in longitudinem ham
trii, finem habet vicum Arabibus vicinum,
m, quem iſthic Iudæi Iardan appellant,
ἰστι δ' αὐτὴν Ιαρδὰν ὀν τῶν Ἰουδαίων. Co-
u latitudo a Iordane fluvio ad Ioppen por-
itur. Ingeſſit ſeſe Iordanes oculis librarii.
o accidit, ut ſcripſerit loco priori minus
opportuno *Iordan* pro *Nardan*. Novit
Nearam *Ioſephus.*

m pro Gathhachepher reputat *Auguſtinus*
ctus in Præf. ad *Ionam.* Nec video, quid
ſententiæ opponi poſſit.

Iotha-

Relandum ſupra in *Anua pag.* 571.

Iatbatha, ſtatio 30. Iſraelidarum in Arabia P
Ibi irrigua erat regio. *Deut.* X, 6. Situ
ligitur ex ſtationibus vicinis, quarum p
ex *Euſebio* eſt cognitus ac exploratus.

Ir haheres, *Eſ.* XIX, 18, urbs Ægypti *Conc*
in nomo Memphitico: *Herodotus* II, 15;
bo Lib. XVII *pag.* 555. Alibi *Kir.*

Ir hammaim, urbs aquarum, Ammonitid
ætate *Davidis*. Eam expugnavit *Ioab*
ſecus ac urbem Rabbat-Ammon, ſeu Phi
phiam. 2 *Sam.* XII, 27. Ipſa vicina era
Aroër, ac *in medio vallis*, ſeu *alvei*,
הַנַּחַל בְּתוֹךְ אֲשֶׁר, *Ios.* XIII, 9.
ille vocatur *Gad prope Iaëſer* 2 *Sam.* XI
Aroër urbi illi fuit a dextris. An alve
Gad, הַגָּד הַנַּחַל, ſit Arnon, an alius, q
dum. Quadantenus innoteſcit ex a
loci ſitus inter Aroëram & Iabiſſam.

Ir hammelach, urbs, ob ſitum ad mare l
noſum ex מֶלַח, *bitumine* illo *Iudæi*
pellationem traxit.

Ir hattemarim, urbs palmarum, eſt E
Engedi, *Chatzazon Tamar*, *Tamar*, *Ta*
Vide ſupra *Engedi*. *Relandus* a Iud
Commentatoribus Biblicis ad avia fuit ab
ut urbem palmarum in Hierichunta co
rit. Ipſe ſupra *pag.* 764 agnovit, En
a palmis fuiſſe dictam *Chatzazon Ta*
Chron. XX, 2. Quid vero Chatzazon e
domicilium, *ſecura ſedes*? Conf. Cl.
Rev. M. *Mehlhornii* Syllogen Diſſertat

ntateuchum Moſaicum *T. III pag.* 1350.
iit urbs palmarum in confinio Moabiti-
d. I, 16. Situs hic in Hierichunta haud
it, nec Iericho urbs per יְרֵחוֹ est intel-
la.

, cuius incolæ in gratiam Ammonita-
arma adverſus *Davidem* cum Zobæis,
ɔbitis, & Maachatenis, commoverunt, *2*
X, 6, 8. Locus nude dicitur *Tob* æque
gio circumiacens. Syri ſolebant initialibus
nantibus ſuum *s.* adſibilare.

, *Iſaſchar*, *Ios. XVII*, 7, videtur eſſe no-
urbis in Iſſacharitide, qua ad Orientem
it. *Heidmannus* & *Humphrey Prideaux*
appis ſuis geographicis locum hunc ex-
runt.

aulonitidis. Inde duo patebant itinera,
anam, unum, alterum verſus Gamalam,
Ioſepho in *Vita ſua §.* 71 *pag.* 36.
itarum ſedes non ſunt confundendæ cum
as *Orientalium*, ſeu Bne-Kedem. *Bne-*
m incoluerunt ad orientem Ammoniti-
Moabitidis ſub tuguriis, utentes camelis
corum grege. *Ez. XXV*, 4, 5. Alibi
ſſe Makkedæ incolas, ut *Iud. VI*, 4, *VII*,
ɔi perſuaſerat *Hermannus von der Hardt*
edabenis. Non licuit mihi eſſe tam feli-
t nervum rationis, cur ſic ſit ſentiendum,
rere valuerim. *Kadmonitæ* videntur di-
fluvio Kedumim, ſeu Kyamon, cuius fit
io *Iud. V*, 21. Kyamon legitur *Iudith.*
VII,

VII, *3*, ac eſt *Kammona* vicus in campo a
ſex millibus paſſuum a Legione verſus ſ
trionem. Locus vocatur *Kiſchjon Iuſ.*
20, *XXI*,*28*. Fluvius Kiſchon, ſeu Ked
inde traxit denominationem, labens pe
nitiem Iiſreel, ſeu Esdrelon, iuxta monte
bor ad auſtrale eius latus. *Cotovicus*
I, *20*, *pag. 127*: *Iuxta Caipham fluit*, *a*
mare ſe exonerat, *torrens Ciſon*. *Is*, *e*
te Thabor ſcaturiens, *in duos mox divi*
vos, *quorum alter ortum verſus in ma*
læa labitur, *alter*, *ad occaſum mediam*
læa planitiem iuxta Naim oppidum per
multisque auctus ripis, *tandem iuxta Ca*
mari miſcetur. Tribus, vel quatuor, al
mare effluit, qui ab Arabibus vocantur
Kisbon, i. e. capita Kiſonis.

Kalab, locus *1 Sam. XXX*, *14*. Gentile
Vide *Krethim*.

Kedar, gens Arabica, tentoriis uſa, *Pſ.* C
Cant. I, *5*, habitans prope Saracenos, ſe
Kedem, Orientales. *Ier. XLIX*, *28*, *Ez.*
21. Urbs ejus primaria Chatzor *Ier.*
30, *33*, *Plinii* Soractia, a *Semiramide* co
VI, *28*. Eandem vocavit *Saracam Step*
de Urbibus, ſcriptor vero ſacer *Eſrach*,
Eſrachi gentile ſupereſt. *Cedreos Plinis*
bitæis iunxit. *Boz* erat in terra Cedar,
Hieronymo de Locis Hebraicis. De Nom
Scenitis *Plinius* nonnihil attigit *VI*, *28*,
drei horum pars fuerunt.

Num. XXIV, 21, & *Kain*, urbs Iudææ au-
ralis, Kinæorum ſedes. Diſtinguendi hi
unt a poſteris Keni, qui *Zipporæ* fuit frater.
d. I. 16. Conf. M. *Andreæ Murray Diſſ.*
Kineis, Ienæ A. 1717 evulgata. Urbes Keni-
rum memorantur *1 Sam. XXX, 29.* *Hakkain*
ro *Ioſ. XV, 54.*

urbs *Eſ. XXII, 6, Amos. IX, 7*, in nomo
emphitico Ægypti, alibi Cercaſorum apud
rod. II, 15, & *Strabonem Lib. XVII pag. 555.*
rbs *Kir* dicitur cicurire verſus montem illum,
ionem. *Eſ. XXII, 5.*

gens Philiſtæorum, maris accolæ in-
Gazam, *Ezech. XXV, 16.* Hi *Davidis*
ate haud procul habitabant a Iehudah
t Caleb & Ziclag. *1 Sam. XXX, 14.* *Iehudah*
ſt Iuthah, Iutah, Iüttah. *Ioſ. XV, 55, XXI,*
πόλις Ἰούδα in regione montana tribus Iu-
ah *Luc. I, 39.* *Caleb* videtur eſſe Betul, ſeu Be-
lia, quaſi *Kepharbetul*, ad orientem Gazæ.
reth locus fuit eodem in tractu.

ſtatio Iſraelidarum in deſertis transiorda-
cis, *Devt. I, 2.* *Ioannes Matthias Haſius*
Deſcriptione regni Davidici ac Salomonæi
g. *184* eam habuit pro loco Libna, cuius fit
entio *Num. XXXIII, 20, 21.* At ſitus repu-
at. Laban erat prope Moabitida; ac dicta
detur *Lemba* a *Ioſepho Ant. Iud. XIII, 15, §.*
pag. 675.

Leo-

Laodicea, 1) maritima ad littus Syriæ, oſtium Orontis, Λαοδίκη, ἣ κεῖται ἐπ' τῆς θαλάσσης. *Dionyſ. v. 915.* *Euſtathi* hunc locum *pag. 162 Vol. IV Hudſoni* n dictam eam ſic fuiſſe ab *Antiochi* ſorore, *dice*, olim vocatam λευκὴν ἀκτὴν, *albu tus*, & *Ramaithan*. Plura dabit B. C *phorus Cellarius* in *Geogr. ant. III*, 12 414 *ſeq.* 2) Altera Syriæ Laodicea ſita l Antilibanum, cognomine *Cabioſa* & *L ſia*, ἡ πρὸς Λιβάνῳ, *Iulia Laodicea Seu metropolis*. Hanc olim Ramitham dict ſe, tradidit *Stephanus* in *Ethnicis*. Con *larius l. c. III*, 12, *p.* 443 *ſeq.* De hac m nem iniecit *Ioſephus de Bell. Iud. I*, 11, §. 80, atque *Ant. Iud. XV*, 3, §. 5, *pag.* 746; la idem *de Bell. Iud. I*, 21, §. 11, *pag.* 109. illa ſuccincte expoſuit *Mſr. Shaw Cap.* I *ſervations geographiques ſur la Syrie p.* & *Cap.* 3 *pag.* 55 *ſeq.* 58 *ſeq.*

Laris, antiqua urbs & maritima, Ægyptum & Palæſtinam, ubi *Balduinus*, Hieroſol Rex, A. 1118 obiit, teſte *Wilhelmo Tyrio* 31, *pag.* 284. Rhinocolura deſignatur, tum ex ſitu & nomine truncato colligi p Arabes locum vocarunt *El-Ariſch*, ut ſcit ex *Num. XXXIV*, 5. Alias is dicitu *riſſa*, *Riſcht*, *Riche*, *Aris*.

Laſcha, *Laiſch*, *Leſchem*, *Letane*, *Dan*, urb cui a Sidoniis remota ad vallem magnam *XVIII*, 29, *Ioſ. XIX*, 47. Vide ſupra *Dan*. I Laſcha, Liſcha, *Gen. X*, 19, idem eſt locus

, qui ibi oritur, ac per vallem inter Liba-
n ac Antilibanum defluit verſus Tyrum,
e nomen eſt Letane. De hoc videndus
Henricus Maundrellus. *Laſcharon* videtur
us idem fuiſſe. *Ioſ. XII*, 18.
lis Ægypti, quam deſertam dicitur *Cam-
es* reædificaſſe, ac Babylonem dixiſſe ee).
, *Nova Laura*, Cœnobium in Chuzeba
pe Hierichuntem. *Evagrius H. E. IV*, 7,
. 389 *ſeq.*: *Ioannes in Chuziba Laura, quæ
eſt in extremitate vallis ad ſeptentrionalem
tem viæ publicæ, quæ ab Hieroſolymis ducit
richuntem, vitam monaſticam & ab omni
teria diſiunctam exercuerat, urbis Cæſareæ
ſcopatum obtinuit*. Cognominatus is inde
Ioannes Chuzibita. *Ioannes Moſchus* lo-
n vocat *Cap.* 24 τὸ κοινόβιον τῦ Χυζιβᾶ.
ra notat cellas Monachorum hinc inde di-
rſas. Cœnobii origo ſpectat ad initium Se-
i ſexti, eiusque primus Abbas ac Presby-
fuit ille *Ioannes Chozebita*, cuius fit men-
in *Menologio* ad diem 3 & 28 Octobris,
etiam Chozeba vocatur locus eremi, in
monaſterium eius ſitum fuit. De Laurà
Sabæ infra in *Saba*.

Lebba

ſephus Ant. Iud. II*, 15, §. 1, *pag.* 111, qui Λητῦς
λιν vocavit. Hæc Babylon erat ad ſiniſtrum
eltæ latus Arabiam verſus ſita, teſte *Strabone*.
æc vulgo pro Succoth habetur. At Latopolis
on fuit Babylon. Situs repugnat. Copioſius
demonſtravi in *Parergis Gotting. T. I Lib.
pag.* 154 *ſeq.*

Lebba dicitur fuiſſe urbs Galilææ. In editio-
bus *Plinii* quibusdam *V*, *19*, ſic legitur. ...
bemius in *Introd. ad Hiſt. eccl. Sec. I* cre...
Iudam *Lebbæum* inde dictum. Acceſſit ei
Ioannes Georgius Pertſchius in *Hiſt. eccl.* ...
I pag. 203. Verum *Iudas* ille natus fuit
Cana Galilææ, ſeu Sogane, Secanjah, ...
pluribus melioribusque *Plinii* editionibus ...
gitur *Iebba*. Confer *Relandum* ſupra *pag.* ...

Lebaoth, *Ioſ. XV*, *32*, & Bethlebaoth *XIX*, ...
Bethlephthe, unde toparchia Bethlephte...
fuit dicta. *Relandus* ſupra *p. 648*. De *L*...
ba vide *Laban* ſupra.

Leſchem, quam, *Ioſua* mortuo, Danitæ occ...
runt *Iud. XVIII*, *29*, licet hiſtoria legatur ...
ſerta *Ioſ. XIX*, *47*. Leſchem a Laiſch ...
Paneadem videtur eſſe diſtinguenda, niſi ...
iſch ſit ipſa Leſchem. Leſchem a Laiſch ...
ſtinxit *Euſebius*, ac poſt eum *Gottius*, ...
ratus, *T. III de Veritate religionis Chriſti-*
& librorum, quibus innititur, *Cap. 2* ...
pag. 15.

Libna, ſtatio Iſraelidarum in Arabia. ...
XXXIII, *20*, *21*. Situs definiri nequit ...

Lidda. Vide *Lydda.*

Luith, urbs Moabitica. Vide *Eluſa* ſupra ...
755. Luhith dicitur *Eſ. XV*, *Ier. XXVIII*, ...

Luſſa, *Luſa*, *Lyſſa*, *Lyſa*, haud procul a ...
Lyſa *Ptolemæi*, memoratur ſupra *pag.* ...
a *Ioſepho Ant. Iud. XIV*, *1*, *§. 4*, *pag. 684*, ...
Havercamp. Confer *Bocharti Phaleg pag.* ...

alia prope Sichem fuit in tertio lapide a
poli, ſeu Sichemo, memorata *Gen. XXVIII,*
XXXV, 6, XLIII, 3, Ioſ. LVI, 2, XVIII, 13,
c. I, 23, 26.

Lidda, nunc villula. *Troilo pag. 115 ſeq.*
reſpectu Ramæ, ſeu Ramlæ, ad auſtrum
t. *Cotovicus II, 1, pag. 137,* hæc habet:
at a Rama 3 mill. paſſ. ſolo æquata. Ædem
itis *Georgii* ſtruxit ibi Imperator *Iuſtinia-*
, teſte *Wilhelmo Tyrio de Bello Sacro VII,*
pag. 162. S. *Georgium* ibi cruciatum, ac ca-
truncatum eſſe, incolæ referunt, autore
idtio. Templum eius converſum eſt par-
in oratorium Turcorum, partim in mo-
erium Calogerorum Græci ritus. Turci
n & Chriſtiani ibi æque *Georgium* illum
erantur, rati, eius caput, vel corpus,
aſſervari, teſte *Cotovico pag. 138.* Mi-
i ſane, de hoc *Georgio* nihil legi apud
ebium de Martyribus Palæſtinæ. Lyd-
n vocant alias Dioſpolin. *Romulum* Di-
olitanæ eccleſiæ Subdiaconum Martyrem
ebius memoravit in libro *de Martyribus*
læſtinæ Cap. 3 pag. 412. Urbs hæc olim
boravit *purpuram altinam*, ſeu *alitinam*, te-
Expoſitione totius mundi p. 6 Vol. III Hudſo-
Synodus Dioſpolitana Seculo V ob *Pe-*
ium & *Cæleſtinum* fuit a *Ioanne*, Epiſcopo
eroſolymitano, convocata.

ira, Maſaris, vicus grandis, ad Petram per-

 tinens.

tinens. *Euſebius* in *Onomaſtico* ad
Maſaris. Locus vocatur *Moſeroth*
XXXIII, 30. 31.

Machaerus. *Ioannem* Baptiſtam ibi ab
Antipa carcere fuiſſe coercitum, tradi
phus Ant. Iud. XVIII, 5, §. 2, pag. 8
addens, illum ibidem occiſum. At id
probabile, ni locus feralis convivii lo
fuerit vicinus. Eodem enim nataliu
rodis die caput *Ioannis* amputatum
ac relatum, ſpectatoribusque expoſitum.
Ioſephus ait, priorem *Herodis* uxorem
riſſe ad caſtellum Macherunta, veluti
cum ditioni patris ſui *Aretae* ſubiectum
§. 1 pag. 883. Dubium hoc iam mo
Daniel Papebrochius in *Actis Sanctoru*
IV Iunii die 29 Cap. 2 §. 4 n. 17 ſeq.
tricavit & hoc & alia *Nathanael Lardne*
Fide hiſtoriae evangelicae Lib. I Cap. 1 p
ſeq. Et quis affirmare ſuſtinebit, feſtu
lud natalium honori ſacrum unico tantu
celebratum fuiſſe? *Perſii* ſunt haec: *H*
venere dies. Machaerunti adiacebat
Machvar, a Machaerunte dictus, alibi a
latus *mons Peraea* in *Gem. Hieroſol. Scheb*
f. 38 col. 3, 4, paſcendo pecori aptiſſimu
diverſis fontium plurimorum aquis irri
Vid. *Ioann. Lightfootii Chorographia*, *I*
praemiſſa, Cap. 3 §. 6, & *Conr. Ikenius* ad
mid pag. 71 ſeq.

Machanaim a *Ioſepho* vocatur παρεμβολαὶ

ſtra, *Ant. Iud. VII, 9, §. 8, p. 391, VII, 10, §. 1, pag. 392.* Isboſeth in Machanaim Rex Iſraelitarum fuit conſtitutus, ibique conſedit, *2 Sam. II, 8, 29. Hermannus von der Hardt* in *Medabenis pag. 41* ſtatuit, Machanaim alias dici כמונים *Camon.* At Camoſch prope Pellam & Gephrun, ſeu Ephron, inter locum utrumque, fuit ſita, indice *Polybio Lib. V pag. 414.*
comena, vicus haud procul Hieroſolymis ſitus, memoratur a *Wilhelmo Tyrio XX, 21, pag. 501.* Vide infra *Machanum* & *Mechona.*
chpela. Locus ad radices montis Ebal, qui penitus eſt cavernoſus, præſertim ab eo latere, quo urbem Sichem ſpectat. Hebræorum ibi exſtitiſſe ſepulchra, tradunt permulti, teſte *Cotovico p. 340.*
don locus legitur *Ioſ. XI, 19,* cuius regulum devicit *Ioſua.* Recenſetur hic inter regulos locorum *Chepher*, *Aphec*, *Laſſaron*, *Chazor*, *Simron-Meron*, & *Achſchaph* ante Chatzor. Chatzor vero, ſeu Aſoron, & Meron, in Naphthalitide fuerunt conſpicua. Aphec & Laſcharon loca, quæ præmittuntur loco Madon, ſunt Aphaca, Libano appoſita, & Leſchem, ad originem fluvii Letanes ſita. Chatzora vero ſupra fuit accurate determinata. Quærendus eſt itaque locus Madon ad Naphthalitidis marginem ſeptentrionalem, vel ultra Antilibanum verſus Tripolim. Cis hanc reſtat caſtellum ac regiuncula *Danni.* At nolim quidquam definire, ratus, alios me fore ingenio feliciores.

Madmen, ut Moabitidis *Ier. XLVIII*, 2, *d*
bon, *Dimon*, in Peræa.

Madyan, *Midian*, locus ſinui Arabic
Orientem adiacens prope oram ſep
nalem extimam. *Abulfeda* ex *Gravi*
latione ſic de illa differit *pag.* 42 *Vol.* I
ſoni in *Deſcriptione Arabiæ: Madia*
tas diruta, *ſuper mare Alkolzùm ſit*
regione Tabuc, *a qua ſex fere dierum*
diſtat. Ibi puteus, *ex quo Moſes pecor*
ib adaquavit. Madyam etiam nomen
unde Schoaib, i. e. Chobab, *oriundus.*
vicus ab eo nomen accepit.

Magdala. In vita *Ioſephi ſ.* 1007 edit. ve
Magdala. Sed receptum ibi in vulga
cibus nævum correxit ex Manuſcrip
bertus Havercampius, Philologoru
phæus, *ſ.* 24 *pag.* 11, reſtituitque ex M
ptis *Gamalæ*. *Ioannes Lightfootus* in C
phia ad Matthæum Cap. 76 vicinitat
riadis, Chammatæ, & Magdalæ, n
dæorum teſtimoniis comprobavit. (
Hermannus von der Hardt in *Medab*
79, ratus, Magdalam alibi dici Mi
Laccum, Madon, Gilead, nec non
nutha. Vix veritatis ulla veſtigia in
gerie conſpicere licet.

Magdiel, *Relandus* eam habuit pro Mi
Infra *pag.* 898. At Magdiel erat ur
tus maris mediterranei, Menaſſitis in
ſer attributa; Migdal El vero ad tribu

[Mi]chali eſt referenda, ſita ad occidentale lacus Geneſaritici littus.

[Ma]gdolon, *Migdol*, *Migdal*, urbs Ægypti in nomo Arabiæ Peluſium inter & lacum Sirbonidem. Prætererunt eam Iſraelidæ, ex Ægypto educti. *Ex. XIV*, 2, *Num. XXXIII*, 7. A Peluſio dicitur Magdolon XII mill. paſſ. abfuiſſe. Sic habet Itinerarium *Antonini*. Indubie loco XII reſcribenda ſunt XXII. *Herodotus* tradidit *II*, 159, Regem *Nechum* congreſſum eſſe cum Syris ad Magdolum, ac diſceſſiſſe ſuperiorem. Locus prælii fuit *Megiddo*. Μαγδωλὸν, *Magdolum*, locus idem vocatur a LXX *Ier. XLIV*, 1, *XLVI*, 14. Fruſtra eſt *Chriſtophorus Cellarius*, qui aliud Magdolon ad ſinum Arabicum fingere ac ponere tentavit, ſiquidem nec volam, nec veſtigium, in ſcriptorum teſtimoniis fidei plenis pro ſua ſententia deprehendit.

Magog. Vide *Mamre*. Hierapolis videtur in *Plinio* dici *Magog*. At legendum ibi eſt *Mabog*.

Magieza, urbs Arabiæ Petrææ apud *Ptolemæum*.

Maked, Μακὲδ, urbs transiordanica, quam expugnavit *Iudas Maccabæus*, 1 *Macc. V*, 36. Eſt locus *Bacatha*.

Makatz, locus haud procul a Beth-Scheineſch. 1 *Reg. IV*, 9.

Malcom, locus transiordanicus Ammonitarum, ex Deo tutelari *Milcom* ſic dictus. *Ier. XLIX*, 1, 3. Ammonitæ autem *Ieremiæ* ævo ultimo

tenebant tractum Gaditarum, He[illegible]
& Ai.

Mamre, *Mamorta*, *Mabara*, eſt ipſa [illegible]
non longe a Chebrone ſeptentrionali, [illegible]
crabbim. Sichemum, ſeu Neapolin, ab [illegible]
nis *Mabortbam* fuiſſe dictam, teſtis eſt [illegible]
pbus de Bello Iud. IV, 8, §. 1, *p*. 297. Con[illegible]
landi Diſſert. Miſcellan. P. I pag. 141. [illegible]
ſtantinus Maximus ibi ſuperſtitioſa ſimulacr[illegible]
aram deſtrui iuſſit, teſte *Euſebio* in *Vita* [illegible]
ſtantini III, 51, iuxta quercum *Mambr*. [illegible]
ea ætate dudum invaluerat opinio, *A*[illegible]
mum verſatum eſſe ibi prope Chebronem [illegible]
ſtralem. Error enatus fuit ex *Ioſepbo* & *E*[illegible]
pbanio, qui *Elon Mamre* converterant in *M*[illegible]
bre quercum. Elon autem Mamre eſt [illegible]
ctus inter convalles, a Mambre dictus, [illegible]
incipiens. *Aulon* certe *Euſebio* & *Hiero*[illegible]
fuit ſatis notus, ipſique *Relando* ſupra *pag*. [illegible]
Aulon ille nunc vocatur *campus Saba* a [illegible]
quodam vicino, teſte *Cotovico pag*. 356. A[illegible]
ibi nunc ſunt inculti & deſerti. Confer *Iu*-
dith VII, 17. Confudit tamen *Relandus* pl[illegible]
nitiem magnam cum Aulone *pag*. 364. Lon-
gum terrarum ſinum *Dionyſius Byzantius de*
Thracio Boſporo pag. 7 *Vol. III Hudſoni* æqu[illegible]
vocavit *Aulon*, licet ibi vulgo *Auleon* legatur
Elon Mamre. *Ioſepbus* tranſtulit in ὠγύγη[illegible]
δρῦν, Χαναναίας τὸ χωρίον ὐ πόῤῥω τῶν [illegible]
βρωνίων πόλεως, *antiquam quercum, Canan*[illegible]
locum, non procul ab Hebroniorum urbe ſitu[illegible]

A[illegible]

Iud. I, 10, §. 4, *pag. 32 ſeq. Drys* illa
m modo ſtadiis aberat Chebron, a Beth-
n 15 mill. paſſ. in occaſum hibernum.
cum poſtea *Euſebius*, *Hieronymus*, alii
vocarunt *Terebinthum*. Elon autem Mam-
ocatur *Elon Moreh Gen. XII, 6. Reine-*
iam *de Ling. Pun. pag. 70.* ed. Ultraiect.
ino perſpexit, aulonem *Moreh* Sichemis
e propinquum. *Ogyg* in veteri lingua Pu-
denotat *vetuſtum, antiquum.* Unde *Ma-*
locus, notat *aquas antiquas*; *oudewater.*
n hoc nomine clara fuit Seleucia Syriæ,
nti, in mare ſe exoneranti, verſus ſepten-
es adiecta. *Strabo* quidem, ab *aquarum flu-*
ibus urbem olim dictam fuiſſe, contendit.
τος πόταμοὶ videntur ibi legi pro ὕδατα
αῖα. At nolumus nunc huic rei inhære-
Situm *Seleuciæ* huius *Pieriæ* expoſuit *Po-*
s V, 59. Ipſa nunc vocatur *Suweid*, & An-
hiæ eſt proxima, vix ab ea diſtans millibus
X, ſita iuxta fauces fluvii Orontis, teſte
helmo Tyrio II, 10. Oppidum in ruinas
edit; portus, a *Tiberio* ſtructus, ab Im-
toribus poſtea reparatus, reſtat, nunc di-
Porto Simone. *De la Roque* in libro *Vo-*
de Syrie & du Mont-Liban Tom. I P. II
210 ſeq. Quantum ad Terebinthum at-
t, ipſam & ipſi ſimulacrorum cultores ve-
bantur, teſte *Euſebio Demonſtr. V, 9,* ac
Sozomeno II, 4, ubi de mercatu ad Tere-
hum copioſe diſſeritur. Conf. *Euſebii*

Vitam Conſtantini III, 53, pag. 607. Plu[illegible] bimus infra ad *Terebinthum.*

Makebeloth, ſtatio XXII Iſraelidarum in A[illegible] Petraea. *Num. XXXIII, 25, 26*, inter Sin[illegible] Moſeroth.

Marah, dicta ab aquis amaris, ſtatio Iſraelid[illegible] ex deſertis Schur eluctantium. *Ex. X*[illegible] Fontes ſalſos & amaros prope Oſtracin[illegible] Rhinocoruram poſuerunt *Diodorus Sicul*[illegible] *Thevenotus.*

Maraclea Wilhelmi Tyrii X, 5, videtur eſſe [illegible]rathus, urbs Syriae littoralis. *Dionyſ. P*[illegible] *v. 914 ſeq.* hunc ſervavit ordinem: *Tri*[illegible] *Orthoſis, Marathus, Laodice, Neptunia* [illegible] i. e. Poſidonium, *ſacra tempe Daphnes* [illegible]*tiochia.* Circa Marathum fluit amnis [illegible]thius, teſte *Euſtathio pag. 162 Vol. IV* [illegible]*ſoni* ad *Dionyſii Periegeſin.* Plura dat [illegible]*ſtophorus Cellarius* in *Geogr. ant. III, 12,* *415.* Pro Maraclea apud *Wilhelmum Ty*[illegible] reſcribenda eſt *Marathea.* Hoc enim n[illegible] ipſi eſt tritum. Urbs Orthoſia ad ripam [illegible]theri fluminis ſeptentrionalem fuit ſita, ruinas ſubſedit. Eleutherus ille nunc v[illegible] Nahr el Berd, i. e. *fluvius frigidus.* O[illegible]ſias olim habebat navale. *1 Macc. XV, 37* nunc ne quidem cymbae piſcatoriae ibi i[illegible]untur. Eleutherus videtur Phoenicen a[illegible] olim diſcreviſſe. *Mela* quidem Simyram [illegible]rathum urbibus inſerit Phoeniciis, *I, 4,* [illegible]*phanus* Byzantinus Phoenicen ad Gabal[illegible]

ſe borealem producit: immo *Plinius* ipſe, li-
t Semyram Syriæ tribuerit, Marathum ac
radum regioni Phœnice adſcripſit. At *Pto-
mæus* ac *Strabo* ab urbe Orthoſia, ſeu Ortho-
ade, inchoant Phœnicen. *Straboni* inter hæc
iſum fuit & e re ſua & ex vero, credidiſſe,
larathum fuiſſe *urbem veterum Phœnicum*.
ignificavit eo ipſo Geographus, Marathum
lim a Phœnicibus extra Phœnicen fuiſſe ex-
ructam ac poſſeſſam. Nec dubitandum eſt,
hœnicibus debere urbes reliquas maritimas
d Orontis usque oſtia originem ſuam. Et id
ſum eſt in cauſa, cur terminus borealis haud
nico modo regioni Phœnice attribuatur.
larathus videtur Phœniciam appellationem
btinuiſſe. Unde ſuſpicari licet, ex *Me* &
rt, id eſt, ex *aquis Aradi*, quæ illam alluunt,
uiſſe dictam. Iuvat hic contuliſſe *Shawi*,
ngli præſtantiſſimi, Geographicas de Syria
bſervationes, quæ poſt *Henrici Maundrelli*
er dignæ ſunt legi ac expendi. Hic ſibi
erſuaſerat, Tortoſam, quam incolæ *Deir-do-*
ſ appellant, eſſe Orthoſiam veterem. At
rthoſia, ſeu Orthoſias, ſitu gaviſa fuit, ad
uſtrum magis recedente. Si rationem ſitus
equimur, Tortoſa & Antaradus veterum haud
ifferunt. Aradum Turci nunc appellant
u-Wadde, alii *Ruad*. Inſulam Aradum &
ocum *El-Hammah*, qui inde in continenti
erſus Orientem decem leucis Anglicis diſtat,
edemque præbet præfecto Turcico, quem

Baſ-

Baſſam vocant, videntur *Shawo*, M. D. Anglo, ultima Cananitarum fuiſſe verſus ſeptentriones loca. Idem locum El-Hammah reputat pro Chamath & Emath, cuius fit mentio *Num. XIII, 22, 2 Reg. XVII, 24, XVIII, 33, Eſ. X, 9.* Cur diſſentiam, rationes alibi expromſi. Rudera oppidi veteris, quæ inveniuntur prope *fontem ſerpentis*, D. *Shaw* habet pro Marathi reliquiis. Ipſa formant triangulum æquilaterale cum Arado ac Tortoſa. *Strabo* collocat inter ἐπίνειον, *navale* eius, ac Marathum, inſulam Aradum, addens, hanc a continenti diſtare 10 ſtadia. A Maratho urbe verſus auſtrum non procul abfuit *Simyra*, teste *Plinio V, 20.* Hæc nunc vocatur *Sumrah*. *Strabo* eam vocavit *Taximyra.* Ab ea verſus auſtrum diſtant rudera *Arcæ* quinque leucas Anglicas. Ipſa Arca fuit ſita ad terminum Libani ſeptentrionalem, verſus boream amœna planitie amplaque inſignis. Duabus inde leucis Anglicis verſus zephyrum in mare ſe exonerat *Nahr el Berd*, fluvius frigidus, ſeu Eleutherus. Hæc ex *Shawo*. Idem urbem Margath, ſeu Merkab, ad auſtrum orientalem Balaneæ inter amnes Mellek & Huſſine ponit ultra Carnen, Arado fere ad ortum ſolis oppoſitam.

Matta-reah, Mattara. Ita Arabes nunc vocant rudera Heliopoleos Ægyptiacæ. Nomen id traxit locus ex fonte excellentioris aquæ, qui abeſt tribus leucis Anglicis a Nilo, & ad quinque leucas eiusmodi a Cahara verſus eurum ſepten-

ntrionalem. *Ioſephus* credidit, huc ha-
um conceſſiſſe Iſraelidas, a *Ioſepho* arceſ-
. Teſtimonio hoc adductus fuit D. *Shaw*,
ederet, Goſenitida exſtitiſſe inter Helio-
ı & Raemſen in vicinia Caharæ, ſeu Cairiæ.
ı Raemſen pro Cahara habet. Conf.
Obſervations geographiques Cap. 2 pag.
q. At Patumon, ſeu Pitom, ſitum erat,
Herodoto, paullo ſupra Bubaſtum, quæ
: appellatur *Bishbesh. Clemens Alexan-*
us Strom. I pag. 417 *ed. Potteri* ſuffraga-
ıobis, qui tradidit, *Moſen* recta primum
endiſſe verſus Palæſtinam, deinde dextror-
verſus mare rubrum a cœpto tramite de-
ſe. Hanc ſententiam aſſectamur, ſitu
rum, in ſacris literis commemoratorum,
ıgitante. LXX Interpretes urbem *On* ver-
ıt in Ἡλιόπολιν, Heliopolin, *Gen. XLI*,
ı, haud ſecus ac Bethſchemeſch, *Ier. XLIII*,
Si Goſenitida locaverimus inter Heliopo-
: Alcaharam, non ſolum reclamamus li-
Iuditha, *Wilhelmo Tyrio*, & *Oliverio*
aſtico, ſed etiam impedimur, quo minus
Succoth, Magdolon, & Baalzephon,
n & Pi-hahiroth, determinare liceat.
ma vero tunc nos premit difficultas, quod
imur re ipſa, tres ſtationes haud ſuffeciſ-
ineri ad ſinum Arabicum peragendo.
hus hic denuo Commentatores ad avia tra-
, Geographus in locis extra Palæſtinam
epius infidus & diligentiæ expers. Ipſe
emoriæ prodidit in *Ant. Iud. II*, 15, *§.* 1,

pag.

pag. III: Hebræi iter faciebant egreſſi per Letopolim, tunc deſertam. Illic enim poſtea condita eſt Babylon, cum Cambyſes Ægyptum devaſtaret. Celerrime autem, & per viarum compendia abeuntes, tertia die acceſſerunt Belſephontem, locum ad rubrum mare ſitum. Fallitur *Ioſephus* in definiendo loco Letopoli. Letopolites nomos, eiusque urbs Λητοῦς πόλις *μεσόγειος, Latonæ urbs mediterranea,* a flumine reducta, viſebatur quondam inter Memphiticum & Delta, teſtibus *Strabone* & *Ptolemæo*. Latopolis alia fuit ultra Thebas in Ægypto ſuperiori, teſte *Strabone Lib. XVII* pag. *817*. De boreali ſic *Strabo Lib. XVII p. 806* ſeq.: *In Libya Cerceſura urbs eſt iuxta Eudoxi ſpeculas ſita. Etenim ante Heliopolin ſpecula quadam oſtenditur - - Præfectura hac Letopolitana nominatur. Ulterius ſurſum naviganti eſt Babylon, caſtellum natura munitum, a Babyloniis quibusdam munitum, impetrarantque a regibus, ut ibi habitarent.* Babylona accenſet *Ptolemæus* nomo, ſeu tractui, Heliopolitano. At Latonæ urbs attributa fuit præfecturæ Latopoliticæ ad occaſum Deltæ, & alvei ultimi ad occaſum, dicti Agathi Dæmonis, infra præfecturam Memphiticam. In tabula *Cellarii*, quæ Delta Ægypti & Nili oſti[a] repræſentat, hæc differentia ſitus inter La[to]polin, ſeu Latonæ civitatem, & Babylonem a[d] oculum ſtatim pateſcit. Nihilo minus *Cel[la]rius* auctoritate *Ioſephi* in omnia alia [...] abreptus, *Geogr. ant. IV, 1, pag. 34.* Et q[...]

mul

Tres ſtationes haud ſuffecerunt Iſrae-
ε Heliopolitico tractu, ſi id maxime ve-
ſſet iter, ad ſinum Arabicum profectis.
w in *Obſervationibus geographicis Cap.* 2
q. id ipſum candide fatetur. Prodierunt
Tomo ſecundo libri, qui, Gallice tranſlatus,
Comitum A. 1743, 4. editus, præfert titu-
*Voyages de Monſ. Shaw, M. D. dans plu-
provinces de la Barbarie & du Levant.*
is verba: *Ioſephe & d'autres, qui l'ont
ſemblent ſe tromper, lorſqu'ils diſent,
enfans d'Iſraël firent ce chemin en trois
le tems: ils ont apparemment pris les ſta-
dont parle l'Écriture, pour des journées
nin. Il faudroit à ce compte, que ces
s euſſent été de trente milles chacune;
auroit été beaucoup trop pour une Na-
ıtiere, où il y avoit des vieillards, des
r, & des enfans, qui emportoient outre
aucoup de bagage, & qui emmenoient
ıx beaucoup de bétail.* Et hæc eſt ra-
r inveteratam *Ioſephi* ſententiam ac iter
larum per ſinum Arabicum cum *Ioanne
ia Haſio* dudum repudiare debuerimus.
nim Iſraelidarum ſtationes, ex Raemſes
ad Iamſuph peractæ, complectuntur
ridui ac tres commorationes in ca-
ɔcturnas. Si ipſi ſtationes in eodem
gerunt pluribus diebus, tunc dierum
ıs exprimi ac deſignari ſolet. *Ex. XV,
m. XXXIII, 8.* In Elim ipſi complu-
ı commorati fuerant. Id vero indica-

tur

tur *Ex. XVI, 1.* Itinera ſigillatim ſunt ſe-
dum ſtationes deſcripta, nullo eorum o[illegible]
Num. XXXIII, 1.

Margath caſtrum in Syria littorali e regione Cy-
pri. Arabes id vocant *Al marcquab*, ut pa-
ſpicitur ex *Scheriſo Ibn Edris P. V Clim.* [illegible]
Eo Equites Ordinis Hoſpitaliorum, ſeu Jo-
nitici, ſeſe receperunt, Hieroſolyma A. 11[illegible]
a *Saladino* occupata. Margathum [illegible]
A. 1178 a *Renaldo* ſub magiſtro Ordin[illegible]
no *Ermengardo d'Aps.* Reges Galliæ [illegible]
gliæque paullo poſt eripuere *Saladino* [illegible]
lemaida, ſeu Acram. *Ermengardus* [illegible]
A. 1191 ſedem transtulit. Ordo A. 12[illegible]
Charesmiis ad Hieroſolymam fere ad in-
necionem deletus fuit, Magiſtro eius Gu[illegible]
no cum pleriſque equitibus cæſo, teſte *Ma-*
thæo Pariſienſi ad A. 1244. Equites A. 1285 lo[illegible]
Margath amiſerunt, ac in Germaniam de[illegible]
grantes, in memoriam caſtelli derelicti in
Franconiam condiderunt *Mergethein*, i. e. do-
micilium Margathi. Vid. B. *Iulius Iuſtus Ge-*
bardi in *hiſtoriſcher Nachricht von dem Stifte*
S. Matthæi in Braunſchweig Cap. 2 pag. 35 [illegible]
Brunſuici, 1739, 4.

Maſada dicitur a *Ptolemæo* Meſada, in ſacris
literis מְצוּדָה *caſtellum, Mezudah,* 1 *Sam.* XXII,
5, XXIV, 23, ac *Mezudoth Engedi* 1 *Sam.*
XXIV, 2, 1 *Par.* XII, 6. In *Pſalmis* ſæpius ad
hunc locum reſpicitur, id quod in *Hiſtoria* [illegible]-
rum Davidicarum fuſius comprobavi, ſuo tem-
pore eam editurus. Situs fuit locus prope Eng[illegible]

verſus ſeptentriones ad lacus ſalſi littus oc-
entale. *Eleazar*, Iudæorum dux et Pon-
:x armatus, contra *Veſpaſianos* infeliciter
gnans, huc ſe tandem récepit, fatique diem
eum ſuis occupavit, teſte *Ioſepho de Bell. Iud.*
I, 9, pag. 431, Tom. II Oper. Maſadam
m *Ioſephus* copioſe deſcripſit *ibidem VII, 8,*
3, 4, 5, pag. 424 ſeq. ſitumque ad lacum
)haltiten in petra ambitus non exigui excel-
:onfirmavit.

ir. Vide *Mabſara* & *Moſeroth.*

ha, 1 Macc. V, 35, memorata, eſt locus Pe-
e, indubie Ramoth Gileaditica, alias Miz-
dictus. *Hieronymus de Locis Hebraicis:*
ſpha, in tribu Gad, ſeparata Levitis. Eſt
em & alia nunc Maſpha in finibus Eleuthe-
leos contra ſeptentrionem pergentibus Æli-
pertinens ad tribum Iuda.

:ca, urbs Idumææ *Gen. XXXV, 36*, alibi
ſech, *Euſebio* Maſreca. De tentoriis, gre-
is, & camelis Bne-kedem, nonnihil legi-
Ier. XLIX, 28. Maſreca non videtur dif-
e a *Saraca Stephani.*

na, urbs tribus Ruben, *Ier. XLVIII, 2, Ieſ.*
, 9, extra regnum Ammonitarum olim
ita. *Num. XXI, 18, 19.* Iſraelidæ ex deſertis
abitarum progreſſi ſunt boream verſus ad
tthanam, ad Naalielem ad Bamoth intra val-
campi Moabitici prope montem editiſſi-
n Pisga. Tunc vero tranſitum per terram
:æorum a Rege *Sichone* petierunt *v. 21.* Rex

 tis

eis illum denegavit, atque obviam ipſis p
ſit in deſerta, conflicturus cum his ad
zam. Amoræorum fines ab Arnonate
bocum patebant. *Hieronymus de Loci*
braicis: Mathane, qua nunc dicitur Ma
ſita eſt autem in Arnona, 12 miliari
contra orientalem plagam Medebat. M
autem *iuxta Eſebon* fuit ſita. *Herm*
von der Hardt in *Medabenis pag.* 10 ita
Arnone urbs Mattana, quæ alio ſono Mi
Madmen, Maget, Iemin, Dimon, Dibo
demot, Maniath, Athone Ioſepho, Thoa
Thana Ptolemæo. Unde Moſes, cum
nem traieciſſet, legatos miſit ad Sichonen
Mennith, ſeu Minnith, eo haud quadrat
enim tempore *Hieronymi* Mennith vill
vicus, grandis in quarto lapide Esbuntis p
tibus Philadelphiam. Madmen, Dimo
Dibon, haud differunt. Nec tamen cong
cum Manuatha. Maget, ſeu Maked, eſt
tha prope Philadelphiam. Kedemot v
Mannathâ fuiſſe ſeptentrionalior ob loc
xime adiecta. *Ioſ. XIII, 18.* *Athonen* Io
interpoſuit Agallæ & Zoaris, Moabiticæ A
urbes recenſens, *Antiquit. Iud. XIV,* 1,
pag. 684. Deeſt mihi, fatebor enim,
cur Athonen in Mattanam arbitrer co
teudam.

Mazel locus ab Arabico interprete ſubſti
loco *Azmon* in *Num. XXXIV,* 5, prope R
corurum verſus Orientem.

M

quæ erat Sidoniorum, vel verſus eos ten-
, memorata *Ioſ. XIII*, 4, plerumque per
ncam, vel *ſpecum*, convertitur. *Plinius V*,
At in ora etiamnum Libano ſubiecta flu-
Magoras, *Berytus*--*Leontos oppidum.*
:tur indicari per fluvium illum *Nahr-Bai-*
, flumen Beryti, quod attigit *de la Ro-*
pag. 225. Veteres vocant id *Lycum*,
abone Lib. XVI pag. 756 memoratum. Vi-
r in voce *Magoras* inſidere mendum.
ıó enim præter *Plinium* id fluminis novit.
ibi pars camporum, a mari incipiens, vo-
Macras. Campus ille dictus fuit *Macra*,
Strabone Lib. XVI p[illegible] 755. Si quid video,
›ius Macra, ſeu Magora, eſt ipſa Meara, &
en Magoras eſt fluvius campi Macræ, a
to alias cognominatus.

rb, alias Abel-Mecholah. Barſillai erat
מחלה, *Mecholæ natus*, vel inde oriundus.
n. XX, 8.

, *Medava*, *Ptolemæo* Μήδαυα, *Ioſepho* Μη-
, alias Medaba. Videntur incolæ & ac-
eius dicti *Midianitæ*, quorum fit men-
Gen. XXXVI, 35, 1 *Chron. I*, 46, *Num.*
, 4, *XXV*, 6, 15, 17, 18, *XXXI*, 2, 3, 7,
Ioſ. XIII, 21.

, urbs haud procul a clysmate in Tabula
ngeriana, olim *Midian* & *Madyan*. Vi-
Madyan.

s, מוף, ad occaſum Nili floruit e regio-
ci, quem ex Seculo VII Alcahira, ſeu Cai-

ro, urbs, occupat in Ægypto. Hoc enim Sec-
lo VII Califa incolas Memphis iuſſit Ca-
ram tranſire, teſte *Wilhelmo Tyrio XIX,* 1
Rudera & reliquiæ Memphis ſabulo humo q
iacent obruta, ac inter illa exſtat pagus Gi-
za, teſte Doctore *Shaw.* *Moph* eſt Memphi
Hoſ. IX, 6. Alexandrini LXX Interpretes p
Noph, Ægypti urbem, pariter deſignatam e
ſtimarunt Memphin, *Eſ. XIX, 13, Ier. II,*
XLVI, 14, Ezech. XXX, 13. At *Noph,*
fuit *Onuphis* in nomo Onuphite, Athribitico
inter ac Buſiriticum alveum infimæ Ægypti
Circa Memphin erat nomos Memphiticus,
Plinio memoratus *Lib. X Ep. 5.* Ipſa ab
tribus Schoenis a vertice Deltæ. Schœnos
Plinius per XV millia paſſuum expoſuit
N. V, 9. Schœnus ſtadia complectebatur q
draginta, teſte eodem *Plinio XII, 14.* Fu
de Memphi diſſeruit *Chriſtophorus Cellarius*
Geogr. ant. IV, 1, pag. 61 ſeq. Inter Alc
ram & ſinum Arabicum nil aquæ inveniri,
dicavit *Leo Africanus* in *Deſcriptione Afri*
VIII, 57.

Mehuſal, מְהוּסָל, urbs commerciis clara, &
Tyro disiuncta. *Ez. XXVII, 19.* *Maſſ*
ſeu Marſilia urbs & emporium Galliæ Narbo-
nenſis, deſignatur, quæ a civibus Phocææ
busdam, urbis Ionum in ora Aſiæ, colonis,
inſtructa. Teſtem advoco *Marcianum Hera-*
cleotam in *Periegeſi pag. 9,* & *Iuſtinum XLIII,*
& *Melam II, 5,* & *Plinium III, 4.* Situm
hiſto-

um urbis delineat Auctor *Panegyrici, in*
it. filium dicti, Cap. 19, ac *Iuſtinus* loco
). Portns, urbi proximus, vocatus olim
cydon. Locus commerciis, navigatione,
is Græcis, quondam ita viguit, ut Romani
Philoſophiæ operam daturos, Marſiliam,
aſſiliam potius, quam Athenas, mitte-

regnum, quod cum regnis Ararat &
nas coniungitur. *Ier. LI, 27.* In
fonte legitur *Minne.* Minnæorum re-
regnum patuit per Arabiam, ad mar-
ſinus Arabici orientalem ab Ailana, ſeu
in auſtrum verſus Saba, ſeu Zibith, de-
ido. *Strabo* Μειναίους appellavit *Lib. XVI*
quos *Diodorus Siculus* ſcripſit Μιναίους
Ipſi Sabæis erant contermini ad ſepten-
verſus ſinum Arabicum, & introrſus
literranea. *Strabo* eos in auſtrum ab
liſiungit intervallo ſeptuaginta dierum.
eis tribuit Charmæos, oppidum Ma-
aramalacum (caſtellum Regum), idque
rnendum, & Carnon, *VI, 28.* Maxi-
orum civitatem *Strabo* vocat *Carna.*
s Minæis coniungit Gerræos, tradens,
tus aliasque odoriferas merces, in
am convehere. Gerræi ſunt inco-
ni Ararath. *Strabo* Gerræos dixit
ra ditiſſimos poſt Sabæos. *Sa-*
gentem copioſe ediſſerit Epitomator
chida de Mari rubro pag. 61 ſeq. Vol. I

Hudſoni. Regnum Askenas complectitur Aſcitas in Felici Arabia, *Plinio* & *Ptolemaeo* memoratos. Hic eorum ſedes definit iuxta montem Syagrum usque ad mare, quod meridiem proſpectat.

Meonis prope Gazam. Incolae dicti מעונים *Meinim*. *2 Chron.* *XXVI*, 7.

Mephath, *Ier.* *XV*, 2, *XLVIII*, 21, alibi מופעת *Muphaath*, & מפעת, *Mephath*, *Ioſ.* *XIII*, 18. Mephaath tribui Ruben attributa fuit. *Hermannus von der Hardt* in *Medabenis pag.* 9, x ponit hunc locum ab ortu Iahzae.

Merome prope lacum Samochoniten, alibi *Meros* dictum, & *Meroth*, vicus Galilaeae ſuperioris, *Ioſephi* Mero *de Bell. Iud.* *II*, 20, *§.* 6, *pag.* 208, & Meroth *de Vita ſua* *§.* 37 *pag.* 18.

Meſaphar, inter Sidona & Paneada vicus, in ſummo monte ſitus, unde omnem terram ſubiectam usque ad radices Libani proſpicere licebat. *Wilhelmus Tyrius* *XXI*, 28. In planitie montibus ſubiecta locus *Mergium*. Planitiem illam & agros Sidoniorum perfluit flumen, teſte eodem.

Meſada, a *Ptolemaeo* Arabiae Petraeae attributa. Eſt *Maſada*, quam vide.

Meſech *Ez.* *XXVII*, 13, locus vicinus Magogiae & Thubali *v.* 2. Thubal notat Tibarenos, mercatura mancipiorum & aeneorum vaſorum inclutos. Ibi Pontum ad Orientem incolebant. *Meſchech* ad Moſſchicos montes habitabat, gens Moſſchorum. Montes illi dividebant Tibe-

rian

[illegible]iam ab Armenia, & utramque a Colchide, teſtibus *Strabone Lib. XI pag. 492*, & *Plinio VIII*, 4, 10, Moſſchos commemorarunt *Strabo l. c.* & *Mela I*, 2, 21. Tabareni Chalybas attingebant, quibus in riſu luſuque ſummum erat bonum, teſte eodem *Mela I*, 21. In Moſſchica regione ad pontum erat Leucotheæ templum, a *Phrixo* conditum, ubi aries haud immolabatur, opulentum quidem, at a *Pharnace* expilatum, teſte *Strabone Lib. XI p. 498*, qui Moſſchicos montes Iberiam ab Armenia ſeparantes memoravit *Lib. XI pag. 60*, eosque ſupra Colchidem eſſe, memoriæ prodidit *Lib. XII pag. 548.*

[M]eſopotamia, regio duobus fluviis intercepta, 1) famoſior Euphraten inter & Tigrim, 2) cis Euphratem *Iudith. II*, 24, Orontem inter & Euphraten, 3) inter Iabocum & Iordanem, alibi Aram-naharaim, 4) in Portugallia inter Minium ac Durium. Interamnatem haud unam exhibet Italia. Abbas *Andreas Adami della Storia di Volſeno Lib. IV pag. 148* hanc protulit inſcriptionem: *Trib. Leg. XI. Cl. P. F. X. vir. ſtlitib. iudicand. cur. graviſcanorum. Interamnatium. Nartium. optimo. patrono. Volſinienſes.* Nam ſupra Narniam ad Narem flumen in Umbria, aut in ipſo, erat *Interamna* Nare circumfluente cincta. *Varro L. L. IV*, 5, *Tacitus Hiſt. III*, 63, aliique, oppidum *Interamnam* attigerunt. Incolæ & Nartes æque inde dicti fuerunt *Interamnates.*

Metim, *Eſ. XXVI*, *14*, *19*, videntur eſſe Thmui-
tæ, incolæ f) urbis Ægypti Thmuis.

Mezudah vel prope Engatæ ad lacum aſphaltitem
1 Sam. XXII, *5*, *XXIV*, *1*, *23*, *2 Sam. V*,
vel in Moabitide *1 Sam. XXII*, *4*. Vide ſu-
pra *Maſada*.

Mibzar zor, propugnaculum Tyri *2 Sam. XXIV*.
Locus idem vocatur in *Pſ. CVIII* מִבְצָר, *Mi-
zar*. *Pſ. LX*, *11*. Mivzar zor & מָצוֹר, *Ma-
tribui Aſſer* fuit aſſignata *Ioſ. XIX*, *29*. Vide-
tur deſignari *Palætyrus*, quæ 30 ſtadiis diſtan-
cta erat a Tyro inſula verſus auſtrum, teſte
Strabone. Vide infra *Palætyrum*.

Midian, olim urbs iuxta Arnonem & Areopolin
cuius ruinæ ævo *Hieronymi* adhuc oſtende-
bantur, teſte ipſo *de Locis Hebraicis*.

Migdal Eder. Videatur *Ader turris*.

Migdal El, Naphtalitidis urbs ad initia lacus Ti-
beriadis occidentalia prope Capernaum, alias
Magdala. Quæ *Relandus* ex *Euſebio* adiecit,
ea ſpectant ad Megdielem, inter Dora
Ptolemaidem ad littoris extrema ſitam.

Migdal Gader, turris Gadaræ. *Hermannus von der
Hardt* in *Medabenis pag. 82* exiſtimat, hanc
turrim eſſe eandem ac Mizpah & Mizpeh,
Ramoth Gileadis & Amathunta Gadaræ.

Mirabel, caſtrum recentius in montibus,
munitum, haud procul Aſcalone. *Wilhel.
Tyrius XXI*, *21*.

Miſrephot maim Ioſ. XIII, *6*, in parte ſep-

f) *Parerga Gottingenſia T. I Lib. II pag. 156 ſeq.*

nali terræ promiſſæ, inter Sidonios. Si-
ii olim tertiam partem Tripolis condide-
, & Poſidonium, ſeu Sidona magnam. *Ba-
æ*, balneis thermisque olim inclutæ, hic
unt in cenſum.

ſtatio 25 Iſraelidarum in Arabiæ deſertis,
i. XXXIII, 28, 29, ad auſtrum loci Moſe-
ad decem fere milliaria Germanica.

urbs Moabitidis primaria. *Ier. XLVIII, 4.*
i Rabbath Moab, Rabba Moba. De re-
e Moabitide confer *Relandum* ſupra *I, 20,*
100 ſeq.

urbs Arabiæ Petrææ apud *Ptolemæum.*

In via inter Ramlam & Hieroſolymam
iditur circiter 20 mill. paſſ. a loco poſte-
cacumen montis rotundum, ceteris cir-
iacentibus montibus excelſius, quod vo-
Modinum Maccabæorum. Ad meridiem
ius id vidit *II, 1, pag. 146. Iudas Mac-
us* indubie ita cognominatus fuit ex מקב,
ומ, *Makkav*, *Makkevet*, id eſt, *tudite,
eo*, quaſi Martellus. Vide Cel. *Conradi
ii Obſervationem de Iuda Maccabæo* in *Sym-
literariis T. I P. I pag. 170 ſeq.*

egalis ad Orientem maris mortui e regio-
Carmeliæ, caſtellum. *Wilhelmus Tyrius*
29, 30.

Memphis, urbs Ægypti primaria. Vide
a *Memphis.*

eu *Mevara*, ad quam exſtitit Aulon, ſeu

 Elon,

Elon, prope Sichem, *Gen. XII, 6.* Vide i
Mamre.

Moſeroth, Maſaris, ſtatio 27 Iſraelidarum in
ſertis, ubi *Aharon* obiit. *Num. XX, 22.* I
dicitur defunctus prope Hor, Ὤρ, quod
ſebius haud procul Petra collocavit in *On*
ſtico. Ergo Moſeroth vicina fuit Petræ
bi potiori Idumææ.

Naama, Naema, patria *Zopharis. Iob. XI,*
Utz fuit Autæorum regio, Naama, poſt
bui Iudah attributa, non aliena eſt a ſco

Naaſſon, urbs antiquiſſima inter Sepher
Sipphorin, & Toronum. *Wilhelmus*
XXI, 28. Eſt Channathon, quæ mem
Ioſ. XIX, 15. Sipphoris eſt Dabaſchet, e
ronum eſt Dophrat.

Nabhale-Gaaſch locus, unde ortus *Hi*
Sam. XXIII, 30. Nahalal fuit urbs S
nitidis. *Ioſ. XIX, 15.*

Naim, reſtat nunc obſcurus & perexiguus
a pauculis hominibus habitatus, eisque I
Cotovicus pag. 347. Ad montem Tab
cardus Argentinenſis Naim locavit.

Nain Idumææ occurrit apud *Ioſephum de Be*
IV, 9, §. 4, pag. 302. Naema Zopha
fortaſſe melius quadrat.

Naphat Dor memoratur etiam *1 Reg. IV,*
de *Dora.*

Naſor, Νασὼρ. Ad eam exſtitit plan
Macc. XI, 67.

Natupha. Huc in Palæſtinam ſeceſſit S.

teſte *Simeone Metaphraſta*. *Io. Lamius* :*terum Opuſculorum ἀνεκδότων Collectaneis* 73 *Præf*. Vide *Netopha*. Videtur uter• locus latere in *Naſib*, inter Eleutheropo• & Chebronem auſtralem, ab hac diſtans mill. paſſ.

:*tb*, locus colli inſidet, vix nunc abiectus ıs, ubi pauca ſunt Maurorum domicilia, *Cotovico pag*. 349. *Brocardus Argenti*-*'s* manuſcriptus: *Mons Tabor* -- *diſtat a* *aret 2 mill. Thevenot Voiage de Levant* *II P. I Cap*. 54 *pag*. 671: *Nazareth* *nt d'Acre huit lieues* -- *eſt une ancienne* , *& elle eſt ſur une petite eminence, qui* *u bout d'une belle grande plaine nommée* *'elon. Cette ville eſt maintenant presque* *'te. Pag*. 673: *A environ trois quarts de* *de Nazaret* -- *vers le midi eſt une grande* *tagne appellée le Précipice*. Amœnitatem & ſoli ubertatem prædicat *Cotovicus* 349.

Vide ſupra *Iordanes*.

Ptolemæi *Harduinus* in *Medabenis pag*. 25 :t pro *Eleale* in Rubenitide. *Negla* in ta• veteri Hieroſolymitana interponitur Phi• lphiæ & Thormæ.

n. Vide ſupra *Capharſalama*.

Hannegev, *Gen*. *XX*, *1*. Vide ſupra *Darom*: *as* eſt Cæſarea Philippi.

Neto-

des Agrippa eam auxit, ac in *Neronis* honorem xit *Neroniadam*, *Ioſepho* teſte *Ant*. *Iud*. *XX*, 9, 4, *pag*. 977.

Netopha. Gentile nomen inde eſt *Ne*[illegible]
2 Sam. XXIII, 28, 29.

Nimra aquas memorat *Ieremias XV, 6*, nec [illegible]
מֵי נִמְרִים, *aquas Nimrim*, quibus exi[illegible]
prædicit *XLVIII, 34.*

Nineve, *Nini* domicilium, urbs non una. C[illegible]
leberrima fuit, ad Tigrim ſita, e regione M[illegible]
ſul oppidi, quod nunc munimentum pr[illegible]
Domino Perſarum, ac Patriarchæ Neſtori[illegible]
ſedem exhibet. Alia Nineve, ad Euphrat[illegible]
fuit ſita, *Ninos vetus* dicta & Nimrodia. Ali[illegible]
Nineve his eſt addenda, de qua *Relandu*[illegible]
ſeruit in *Neve.* Hæc ab *Euſebio* vocata [illegible]
Iudæorum Nineve circa angulum Arabiæ. Ipſi[illegible]
confinio Ammonitidis 36 m. paſſ. a Capitol[illegible]
de fuit ſita prope Chalamin. Hæc in hi[illegible]
ria *Ionæ* videtur deſignari, ſiquidem ætate [illegible]
la Prophetæ Iudaici in regias exteras & re[illegible]
tiſſimas regiones non dimittebantur. In v[illegible]
ciniis *Ionæ* non legitur, ipſum fuiſſe ad [illegible]
bem regiam, eamque ſatis disiunctam, [illegible]
gatum. Dicitur ibi Nineve *urbs magna*, [illegible]
præterea quidquam additur. *I, III, 2.* [illegible]
inibi erat, fateor. *III, 6.* At reguli Ammo[illegible]
erant tum in compluribus urbibus. *Ionas* fl[illegible]
Ieroboami ſecundi ætate, *2 Reg. XIV, 25*, ort[illegible]
urbe Iſraelitica, eaque Galilææ attribuend[illegible]
cta *Gath hachepher* in Sebulonitide, v[illegible]
poſthæc *Iotapata.* Defecerunt multi r[illegible]
multæque provinciæ, ab illo *Ieroboamo* [illegible]
nec exſtitit, qui Iſraelitidi opem afferret.

neceſſum, ut Nineven hanc credamus tam
olam & copioſam fuiſſe, ut triduo vix po-
rit perambulari. *Inciſum* enim *Ionæ ter-*
n in *Capite tertio* ita eſt interpretandum:
m accinxit Ionas ſe operi demandato, &
fecit ad Nineven, urbem magnam Deo, i. e.
mie magnam, *perambulatione tridui*. *In-*
um ſequens oſtendit, vocem מַהֲלָךְ ad am-
lationem *Ionæ* pertinere. Ipſe enim tradi-
: veniſſe in urbem, ibique *deambulationem*
ius diei peregiſſe, ſimulque præconem egiſſe
inum. Abundet tamen quisque per me
licio ſuo. Ninon Euphrati, prope Hiera-
lin, adiectam vindicat *Samuel Bochartus* in
aleg Cap. 20 pag. 249 ed. 1682 fol. *Am-*
anus Marcellinus XIV, 26: *Commagena,*
nc Euphratenſis, clementer aſſurgit, Hiera-
i, Vetere Nino, & Samoſata, civitatibus
plis, illuſtris. *Philoſtratus I, 13*, æque
χαίαν Νῖνον, *veterem Ninum*, memorat.
idas in *Damis*: Δάμις ἀνὴρ ἐκ ἄσοφος,
ν ἀρχαίαν οἰκῶν Νῖνον, *Damis vir non inſi-*
ns veterem habitans Ninum. Tigridis ri-
: orientali adiacebat *Ninus*, ſeu *Nineve* iunior,
te *Herodoto I, 193, II, 150*. De hac *Chriſto-*
orus Cellarius expoſuit in *Geogr. ant. III, 17,*
g. 769 ſeq. Huius Nineves mentionem fi-
. apud Prophetam *Nahumum III*, teſtis eſt
ephus Ant. Iud. IX, 11, §. 3, pag. 501 ſeq.
e autem non disquiſivit *Ioſephus*, quænam
erit illa Nineve, cui *Ionas* pœnitentiam ma-

ſe actorum denuntiavit, *Ant. Iud. IX*, 10, § pag. 498. Nini Aſſyriacæ figuram ac dimen- ſionem ſuppeditavit *Ioannes Matthias* H in Commentario *de Magnitudine* comp *& determinata urbium, quæ propter* magnitudinem *celebres habentur*, pag. Commentarius ille ſuffixus eſt eiusdem *Deſcriptioni regni Davidici & Salomonæi*, rimbergæ A. 1739, fol. evulgatæ.

No-Ammon eſt Dioſpolis in Ægypti Delta. Vid. *trag zu den gelehrten Zeitungen I Band* pag. *No* ſimpliciter legitur *Ez. XXX*, 16, urbs Nomen ex נוה, *habitando*.

Nob legitur etiam *1 Sam. XXI*, 1, & *2 Sam.* 16, 18. *Scheidt*, cum Ioppe relicta Arimathi ſeu Ramlam, iret, in medio intervallo ad tram vidit vici deſolati rudera, quæ ab vocabantur *Nobe*. Vocatur Nob alibi ענב, in montano tribus Iudæ tractu *Ioſ.* 21. Vide *Anab*, *Bethannaba*, *Betoannab*.

Nobach Num. XXI, 30. *Hermannus von der H* in *Medabenis pag.* 23 per *Nophach* intel Bothniam, Butin, Botenim, ſub Ammon Philadelphia, quæ alias Abila & Pella fuerit cta. Sed additur *Num. XXI*, 30, ad *Noph quæ usque ad Medebam* proſpicit. *Hard* frivole hæc vertit: *A Zoar ad Medebam. Euſe bii* locus, a *Relando* adductus, *Hardtii* ſen tentiam prorſus profligat. Abila a Pella dif fert, & utraque a Philadelphia diſtat ſatis.

Nomum, locus Sidona inter & Tyrum, ubi Se cul

erat mutatio veredarii publici. *Itiner. pag*. 150. Nona vice ibi veredarium tur, niſi fallor.

XXX, 16, Onuphis in Ægypti Delta, efecturæ Onuphiticæ dedit cognomen. t locus fluvio ſeu Athribitico ad Orien- medio Delta infra Cynopolin & Athri- Jomon, Confer *Cellarii Geograph. ant*. §. 27.

ura prope Hierichuntem, teſte *Eva- l. E. IV*, 38, *pag*. 448. Vide ſupra

in antro *Bacchus* educatus inter Nilum nicen. *Diodorus IV*, 2, literis hæc iæ prodidit. At Nyſſa exſtitit mons teſte *Philoſtrato Lib. II*, ibique Bacchi mplum. *Theophilus Sigfridus Baierus* n Nyſſam Gangem inter & Sindum po- *Hiſtoria regni Græcorum Bactriani* 4.

OWENUS:

centis moveat reverentia; ſed, quid t, attendas, qua ratione, probet.

IV.

IV.

AVERROES

CUM ARREIS AVICENN SPONTANEÆ HOMINUM GENER NIS PATRONO, TEMERE NON CONFUNDENDU AD HISTORIAM PHILOSOPI SARACENICÆ SPECIATIM CRITICAM,

PAULI THEODORI CARP(LL. OO. ET THEOL. CATECI IN ACADEM. ROSTOCH. PROF. DUCA P. O.

OBSERVATIO.

I.

Primarii, e quibus Philoſophiæ veteris, cæ cumprimis, notitia haurienda, raro hodie reperiuntur. Docebit id v noſtra hæc Commentatiuncula lectores, q bebit, ſuos. Rarius vero longe evolvunt riſſime debita cum attentione & præpa perleguntur. Prænotamus pauca hæcce, tius facile deducenda, hic in limine ger ut generale inde formetur iudicium quod, & quousque, viri docti, ſæpiſſime pingentes, excuſationem mereantur.

II. Durat hodie, & in omne forte ævi durabit, antiqua illa, quanquam vana, in gi de animalium ignobiliorum ſpontane

one perſuaſio. Quære ex homine: quænam
ratio movet? Et ad indubiam, quam putat,
gno ſuo ſæpe malo contingentem, experien-
a protinus provocabit, ex communi ſic prin-
io temet convicturus. Cohibe aſſenſum, &
ebit nunc, nunc indignabitur, & ſcepticiſmi
imo eruditos quoscunque, reos agens, præ af-
ata eos ſapientia inſanire, communemque
o exuiſſe ſenſum, exiſtimabit. Tanta eheu!
eſt erroris. Gallarum concavitatem explen-
carnem putreſcentem erodentes, fruges ma-
onſumentes, & id genus alii vermes, animal-
a, inſecta, exemplum ei præbent omni exce-
one maius. Experiri itaque ſibi videtur, ſen-
m negotio improvide uſus, quæ experitur
quam, vitium ſic committens ſubreptionis,
d vocant, in experiundo.

II. Aſt condonanda hæc facile ſunt homi-
is, qui, varii generis præiudiciorum ſyrmate
oluti, Logica ſua naturali qualicunque con-
i vivere amant. De Philoſophis vero, in
em cum vulgo luto hærentibus, quid, quæſo,
cemus? Hi, cum de facti veritate prima ac
cipua quæſtio utiliter inſtituenda fuiſſet, in-
peſtiva ſua diligentia, ne tamen ignorare quid
rentur, rationes ficti eventus exponere, vel
ere verius, præcipites cœperunt. Deinde,
a ratiunculis ſuis non parum ſibi aliisque pla-
ent, quidam, reliquos in diſſerendi acumine
aturi quaſi, vel ipſius hominis, animalium
iliſſimi, e limo progenerationem poſſibilem
iter admodum aſſeruerunt. Denique alii ul-

terius adhuc & eo im pudentiæ progreſſi dica ut, quæ probabiliter modeſtiores & proble ce diſputaverant, re ita accidere ipſa contend

IV. Evitare iſtos ſcopulos facile poteſt, quis Scripturam S. rite legit, vel intenti quæ in natura geruntur, contemplatur. I ſcilicet fax prælucere hic nobis poteſt. lumen Scripturæ, alteram naturæ, ſive rati revelationis, appellamus. Utrumque ſecundi dinarium naturæ curſum, & ſine miraculo concurſu, non temere certe ſupponendo, iectiſſimum quidem animalculum, nedu minem ipſum, ſine maris atque fœminæ cc ſu generari poſſe, ſatis luculenter docet. pturam vero uti multi male negligunt, vel genter ſaltem legunt, ita & in prudenti ræ contemplatione pauci induſtriam ſuan bant. Indiligentes nimis in obſervando e mentandoque homines phyſicos ſecula præ priora nobis tulere. Et quidem, gener in ſpecie negotium quod attinet, primus, tum tamen conſtat, *Guil. Harvæus*, nation glus, Anatomes & Chirurg. Prof. Londi meritiſſimus, methodo prædicta illuſtrare

a) Laudatur eo quoque nomine ab Illuſtri in den *vernünfftigen Gedancken von der Wi der Natur* §. 440 *pag.* 722 verbis: *Harvæu cher der erſte geweſen, der die Erzeigu Menſchen und Thiere durch angeſtellte V zu unterſuchen angefangen*, &c. nec non herr. *Io. Ad. Kulmo*, fideliſſimo quondam in Phyſica atque Medicina præceptore, *Anatom. Tabb. T. I* in *den Anmerckun*

aggreſſus a). Is vero floruit Seculo demum
II. Iam cogita mihi tot annorum centurias,
ante viri huius præſtantiſſimi tempora efflu-
int.

V. Inter eos, quos ex *Saracenorum* ſpeciatim
loſophis poſſibilitatem *generationis hominum*
ivoca, ſive ſpontaneæ, aſſeruiſſe fama eſt,
net ابو علي *Avicennæ* nomen. Magnus ille
ockius b) teſtes attulit duos fide maxime
nos, *Averrhoem*, atque Rabbinum *Gerſhom*, qui-
e recentioribus *Pererium* addit. Habemus ita-
Muhammedanum, *Iudæum*, *Chriſtianum*,
n uno ore affirmantes. Et quidem de *Averr-*
nos infra *§. XIII ſeq.* commodiori loco plu-
ıs agemus, recte ad teſtimonium eius provo-
i, hic tantum obſervantes. De Iudæo audia-
s *Pocockium* ipſum. *R. Gerſhom*, inquit, *diſer-*
it, ſcripſiſſe Avicennam, שאיבו מן חבם בע
eſſe impoſſibile, ut in terra formetur ita com-
ata materia, ut hominis formæ recipiendæ ido-
fit; nec non quendam ſuis temporibus propin-
iorem in brevi quodam tractatu argumenta
erre, quibus adſtruat Avicennæ ſententiam,
nque eſſe ſub linea æquinoctialis aeris temperi-
, ut ibi aliquando contingere hoc poſſit. Subiicit,
ſe dubitare, quin ipſam *Abujaafari ebn To-*
ail epiſtolam de *Hai ebn Iockdan*, quam *Philo-*
hi autodidacti titulo inſignitam edidit, indigitet.
VI. Vir alias diligentiſſimus librum atque lo-

 cum,

In *Præfat.* ad librum *Abi Iaatar*, in fine huius
§. nominatum, edit. Oxon. 1671.

cum, ubi iſta Rabbini legantur, annotare ne-
xit. Exſtant fortaſſis alicubi in celebris illi
Philoſophi, Medici, atque Theologi Hebræi, Le-
vi ben Gerſom, alias *Magiſter Leo de Banjolis* di-
quem hic innui cenſemus, libro, מלחמות יי
Bella Iehovæ, inſcripto, vel potius in eius-
ביאור *in Averrhoem ſuper Phyſicam Ariſto-*
qui exſtat hodienum MStus. Eſt interim mi-
hi in promtu alius eiusdem ſcriptoris locus,
quo tamen expreſſam hominis mentionem n-
invenio. In *Comment.* enim ſuper *Pentateuch.*
Sect. נח, inter poriſmata, ſequens quoque
VIII habet : אפשר על המנהג הטבעי
שיתהוה וכו. *Impoſſibile eſt iuxta ordinem na-*
ra, ut ex animalium per ſpeciem ſuam c) *pro-*
pagandorum numero oriatur aliquod non ex ſpe-
cie ſua, quemadmodum poſſibile eſſe exiſtima-
Avicenna, ut exiſtat (conf. infra §.15) *diluvium* (*in-*
undatio) *per partem terræ retectam* (*continentem*)
temporisque tractu per elementorum mixtionem
producatur materia, ex qua dein ſpecies qua-
animalium exiſtentiam nanciſcantur. Addit
rationem, ex Scriptura, quatenus præſens textus
eam ſuppeditat, petitam; male interim cum

c) מינם perperam legitur in editione Veneta elegan-tiſſima anni 1547, *fol. 20, Cap. 4.* Rectius in B. *Moſis de Francofurto* קהלות משה *ſ. Bibl. Rabbin. Maximis Vol. I fol. 16 pag. 1* מנו absque Iod.

d) Hic e contrario recte edit. Veneta habet עירוב altera male עירות ſubſtituente.

Philoſophis diſtinguens e) inter animalia, animalcula quædam, arcam non ingreſſa, ab æterilla naturæ lege excipiens. Itaque pergit; כל. *Idcirco igitur Deus benedictus, cum inderet conſervationem harum ſpecierum, non niper ſpeciem ſuam propagandarum, operam de, ut ex illis mas & fœmina in arcam (Noæ) ſperentur. Uſus, ex hac obſervatione in Philoſobiam redundans, ſat eſt manifeſtus. Quodſi rem iuxta ſententiam Avicennæ ſe habere ponus, univerſa corruit ſcientia naturalis, id ad Phyſices peritis minus poteſt eſſe obſcurum.* ficere ait ſcientiæ naturali opinionem *Avicens* cogitare ſed debuiſſet, non ſane minus per ertionem quorundam, licet minimorum, aniulculorum ex putredine æquivocæ generatio- concuti eius fundamenta. Sed communem erravit errorem.

VII. Obtulit ſe interea nobis alius atque idous teſtis, qui propterea ſilentio præteriri minime

Nota eſt diſtinctio veterum in animalia *perfecta*, ſeu generata ex ſemine a maſculo & fœmella, ac *imperfecta*, i. e. ex putredine orta, qualia muſcæ, lubrici, & ſimilia, cenſebantur. Videri poteſt præter reliquos *Urbanus Averroiſta* in *Expoſit. Comment. Averrois* ſuper *Lib. VIII Phyſicorum Ariſtotelis fol.* 244 *Cap.* 3, 4, edito *Venet.* 1492. Notamus hic, ipſa inſecta volatilia minima, qualia muſcæ, arcam eſſe ingreſſa ex mente Doctorum Rabbinorum, atque comprehendi ſub כל כנף, Vid. ex *Ludolpho Olaus Rudbeckius* in *Ichthyol. Bibl. P. I de ave Selav pag 6.*

me debet. Eſt is R. *Salomo Motot*, Hiſpan
non infimus temporis ſui Philoſophus atq
Mathematicus. Hic quoad generationem hom
ius in ſpecie eandem ſententiam diſerte trib
Avicennæ. Scribit f) תה שיש מחלוקת בין
חכמי המחקר ובן. *Noſti vero, controverſia
agitari inter Phyſicos de eo, an poſſibilis ſit form
tio hominis ex* מזג *(mixtura, temperatur
absque maris atque fœminæ coniunctione.
ſapiens quidem Avicenna ſcripſit* אינו מן הנמנע
id minime impoſſibile eſſe. Ex האחרונים *po
rioribus (ſeu recentioribus) quoque eſt, qui ad m
tem Avicennæ eam decidat, afferens* השוה
ſub linea æquinoctiali, *ſive* æquatore, *ubi aer
temperatus ratione frigoris ac caloris, reliquar
que qualitatum, accidere id aliquando.* Hæc
cum iis, quæ ſupra ex *Pocockio* attulimus, §. ſ
5, conferenti, in mentem venire facile poteſt
eum memoriæ quodam forte vitio *Gerſhonidem*
pro *Samuele* noſtro allegaſſe, vel ſaltem confu
diſſe, quæ apnd utrumque legerat olim. Inquir
rant alii. Pergit R. *Samuel:* גם ראית מאמר
אריסטו, *vidiſti quoque diſcurſum Ariſtotelis de
formatione hominis, qui generationem eius tribuit
Soli, credens, eum cauſam eſſe præparationis* (vel
diſpoſitionis) מזג *temperaturæ ſanguinis fœmel-
læ, ex ſententia eius materiam fœtus conſtituentis,
quo aptus fiat ad recipiendam formam embryonis,
dato motore ſemine, puta maris; eundem porro So-*

lem

f) Vide librum מרגליות מובח, editum *Amſtel.*
fol. 11 pag. 1.

cauſam eſſe diſpoſitionis temperaturæ ſeminis *ſculini, adeo, ut aptus fiat formam embryonis* *peditare, ſi obtingat ei ſanguis, fœminæ illi for-* *recipiendæ idoneus. Ob hanc proinde dico ra-* *nem, quod ſol auxiliantibus orbibus reliquis* *ponat & præparet* g) *materiam, generationem* *attribuit* h). Interpoſitis quibusdam ex *Aben* scriptis, addit: Vidi porro librum מאמר בן a ſapiente, B. *Chajim ben Iſraël*, con-ptum, in quo argumentis demonſtrativis i) batam dedit exiſtentiam גן עדן של מטה, *pa-diſi terreſtris*, ſub *linea æquinoctiali*, & quidem plagam eius orientalem, quodque ibi nulla ſit ſa חיולית k) materialis, quæ alterare poſ-naturam iſtius loci, quo minus recipere que-proprietates magni illius agentis, Solis, &c. nfer cum his, quæ infra §. XI & XIII diſſerimus.

In fonte מרין אחומר nullo ſenſu. Lego מכין, & paulo poſt pro להכין המותר repono אחומר.

ייאם emendandum per ייחם. *Aleph* cum *Cheth* facilius confunditur in charactere rotundo Rab-binico.

ראיות מופתיות. Hebræis ſyllogiſmus *apodicticus*, ſi-ve demonſtrativus, dicitur מופתי, *probabilis*, ſi-ve dialecticus, נצוחי, *ſophiſticus* denique הטעאי. Vid. v. g. Philoſophus ille Hebræus celeberri-mus, R. *Ioſeph* (*Salomo*) *del Medico, Cretenſis*, in ס' לאים, opera *Menaſſ. ben Iſrael* edito Amſtel. *pag.* 55.

Ex Græco ὕλη. Deſideratur, ut mox ſuſpicabar, in

VIII. Unicum adhuc ex Hebræorum gente
dimus teſtem, R. *Immanuelem*, filium *Salom*
Poeſeos inprimis laude clarum. Fingit,
a *Daniele*, Dei viro, ductum per abdita Ge
næ atque Paradiſi loca. Stupuit plane, cum p
ri loco, infeliciſſima illa damnatorum ſede,
& tanta deprehenderet nomina, quorum rec
potiora, interque ea *Ariſtotelis*, *Platonis*, *Ga*
Hippocratis, & noſtri quoque *Avicennæ*.

שם אבן סיני היה ללעג ולשחוק
יען אשר אמר כי הולד אדם לא מאדם
אפשר לזמן רחוק

Ibi ſannis excipitur Avicenna,
Quod aſſeruerit, generationem hominis n
homine poſſibilem eſſe tempore longo, etc. l)

IX. Quod itaque ipſe aſſeruit Arabs *Avi*
quod *Avicennæ* ætati propinquiores & Phi
phiæ Peripateticæ gnari confirmarunt nobis
bræi, quod denique inter tot eruditos *Avic*
vindices olim & lectores nemo (quod ſc
in dubium vocavit unquam; id veriſimillimu
ne eſſe, nec temere adeo negandum, quivis
intelliget. Nec ſcrupulum valde alicui hic
vere poteſt, quo in noſtrum flagraſſe fertur *A*
roes, odium, vel ſumma *Averrois* auctoritas,
re alios facile apta, præſertim cum, Rabbinu
vi Gerſonidem, Philoſophiæ & Medicinæ

in *Lexico Buxtorfii*. Sub alia terminatio
cunt חוילבי, quod apud illum exſtat.

l) In מחברת תופת ועדן, ſeu *de Gehenna & Pa*
fol. 3 p. 1, edit. Francof. 1713.

ſdeditum, ipſius *Avicennæ*, Medicorum princi- ſcripta lectitaſſe, dubitari minime queat m).

X. Ingenue interim oportet fateri, nondum veniſſe nobis, quæ diſerte generationem homi- ſpontaneam poſſibilem adſtruant, in ipſius *Avicennæ* monumentis. Verum nec omnia n) hodie exſtant, nec quæ, raro nimis quippe via, adiri facile queunt; de moleſtia, tantâ vo- mina revolvendi, reliquisque incommodis, ut hil addam. Sequentia tamen collineare huc nnino videntur, quæ ex verſ. *Ger. Cremonenſis*, *Andr. Alpagi Belunenſi* caſtigata, ita habentur: *mque*, inquit, *regiones attenderimus*, *certiſſi- mum erit nobis*, *quod*, *ſi fuerit locus*, *qui in- habitabitur*, *ſub æquatione diei*, *neque aliqua de re- terrenis obviando impedierit*, *videlicet montes*, *maria*; *oportebit ibi habitantes æqualitati propinquiores exiſtere*, *quam alicuius regio- n. Iam autem nobis affirmatum*, *quod opinio*, *quæ*

Aſſerit *Io. Bapt. de Lamzweerde*, multos, *Avi- cennam* ſecutos, in ea eſſe opinione, animas quo- rundam excellentiores & puriores influxu & vir- tute Iovis affectas, mediante ſua imaginatione, habere potentiam pro arbitrio corpora ſublu- naria permutandi, etiam hominem ſine matre, ſemine, & utero, generandi, quæ ita certa cre- dat eſſe *Avicenna*, ut ſecundum ſententiam ſuæ Philoſophiæ ineptos dicat, qui hoc non credunt, in *Molarum uteri Hiſt. natur. Cap. XX p. 180 ſeq.*

Eum libros fere centum edidiſſe, autor eſt *Ben Caſem* apud *Gabrielem Sionitam de Urb. & mor. Oriental. Cap. III pag. 17.*

quæ accidit (ſeu illic egreſſio) exceſſus ab æqu te eſt cauſa propinquitatis ſolis, eſt falſa. I *tudo enim ſolis ſuper capita minus ibi n operatur, & minus mutat aerem, quam (tudinis) propinquitas apud nos, aut apud eo ſunt in maiori latitudine, quam nos, licet tudinem non habeamus. Amplius autem diſpoſitiones morantium in linea æquinoctial diſpoſitiones nobiles ſimiles, neque aer ibi in tur impedimento ſenſibili, ſed eorum comp nibus ſemper eſt ſimilis; & ad hanc ſente affirmandam iam fecimus dictionem* o). U verba: *& ad hanc* &c. (ut & quædam ali ſcuritatis vitio hic laborant. Quam in libr noſtram ſupellectilem opportune Gedani intulimus, alia, & ex Hebræo qnidem a *Iac. Mantino*, Medico Iudæo, facta verſio na p) clarius, ut in aliis multis, rem edi Ita enim ille: *Nos autem iam edidimus Com tarium ad huius ſententiæ verificationem.* proinde Commentario haud temere plura ac noſtram pertinentia quæſierim, ſi recte, crediderim, mentem Scriptoris interpres e ſecutus. Atque, ſi coniicere licet, eſt is

o) *Canon Medic. Lib. I Fen. I Doctr. 3* edit. V 1608, cum *Iob. Coſtæi* & *Pauli Mongii* *pag. 12 Cap. 2*, quam editionem nondum v ſe teſtatur Rev. *Bruckerus loc.* infra *cit. pa*

p) Eſt apud nos rariſſimæ huius verſionis *Fen* ta Patavii A. 1547, itemque *IVta Fen. Imi*, I A. 1532. Plura de his in noſtris ad B. *W H. Animadverſis.*

ta cum libro *Hai Ebn Iokdhan*, qui abs Autore ſtoriæ Medicorum inter *Avicennæ* ſcripta reſfetur, & ex qua, quæ de Philoſophi ſui αὐτοδιδακτου origine atque ortu tradit *Abu-Iaaphar*, ſaltem ad ad eam hiſtoriæ partem, quæ eum tradit abs patre, aut matre, e terræ gremio prodiiſſe, ſta eſſe, *Pocockius* exiſtimavit.

XI. Eadem de re differentem invenio *Avicenn Lib. I F. 2 D. 2 pag. 103, 1.* Rem non inttam Lectoribus nos eſſe facturos ſperamus, ſi, e viri docti ibi (*pag. 105, 1,*) annotarunt, inra hic apponamus. Iucundum ſane & utile t, veterum ea de re placita & differentes opires compendioſe & in tabula veluti depictas llis obiicere atque menti: „De ea vero reione, quæ æquinoctialis vacatur, variæ ſunt octorum hominum opiniones, & quæſtio non vis eſt excitata, cum alii, habitari eam poſſe, dmittant, alii negent; alii, habitari quidem, d incommode, alii vero, coli ſummo commodo, xiſtiment. De qua quidem re ut paucis diamus, harum opinionum hi autores fuerunt. *riſtot. 2 Meteor. Cap. 5*, non poſſe ſub æquinoctiali circulo habitationem eſſe, cenſere videır, ob immoderatum fervorem; eam nemie regionem ſol rectioribus, quam usquam alibi, adiis adſpicit, ut propterea uri eam oporteat. *tolemaus 2 Almag. Cap. 67*, & *2 Quadr. Cap. 2*, oſſe habitari, cenſuit, nondum tamen habiari eam noverat. Autor noſter & hic & pauo antea, cum de temperamento loqueretur, tem-

re non auſim. Eſt unus horum B. Th
Sigfr. Bayerus, alter Rev. *Iac. Bruckerus*,
verba, quatenus ea olim (nunc librum præ r
bus non habemus,) fronti Philoſophi, viri a
dacti, adſcripſimus, ita habent r): -- *Equidem*
ſaſaro vitio non verto, quod commentum tale
buit ad ingenioſam tradendæ Theologiæ nat
occaſionem, quantum aliquem hominem ſine om
ſtitutione & doctrina, ſolo rationis lumine, de
divinis intellecturum putavit: Averroes auten
loſophus videlicet, de naturæ viribus diſputan
impune ferre debet, cum aptas fabulis (
αὐτόχτονας ſeveris doctrinis inſeruit.
ius vero, Clariſſ. *Bruckeri*, ita fluunt s): *Illi*
bio caret, Averroem, Tophailo σύγχρονον, ei
diſcipulum, epiſtolam eiusdem argumenti ſcri
de coniunctione cum Deo, & ex ea forte cauſ
bulam hanc de Hai ebn Yokdan ad hunc q
auctorem a quibusdam referri. Ex quo collig
in eodem luto haſiſſe Averroem. Egregia
quæ ſubiicit, & ad illuſtrandum §. *VII* fac
Qui in hac quidem generationis ſpontaneæ
ratione una cum gentilibus ſuis nihil novi at
Plerique enim Philoſophi, quibus ignota erat
tionis hiſtoria, ad hunc lapidem offenderunt,
in tanta rerum naturalium luce quosdam
quoque non prorſus evitare, multo magis
mur. Certe inter veteres Philoſophos Ionico

r) In *Muſeo Sinico* (*Petropoli* edito) *Tomo II p.*
s) In *Hiſt. criticæ Philoſophiæ Tomo III*, A.
edito, *pag.* 178.

...e generationem ad caloris & frigoris tem-...turam, aerisque concretionem & rarefactionem, ...iſſe, & Heraclitum Ariſtotelemque idem dein ...Arabes ita praecepiſſe, Hiſtoria philoſophica ...tur. Quin nec Stoicorum rationes ſeminales ...d volunt, nec aliter praecepit Epicurus, cui ...m generis humani origo placuit.

...XIV. Miraberis nunc, Lector, & merito mira...is, cum, *Avicennam* eo nomine impugnatum eſ... ...b *Averroe*, uti ſupra *§. V*. praeoccupavimus, ...mineris. Et certe iniuria fit Philoſopho; ...enim dubio caret. Id ut quam luculentiſ...e nunc omnibus pateat atque ſingulis, age, ...atur ipſe *Averroes*. Ita vero ille t): --- Et ...c apparet etiam per ſe: quoniam, ſi eſſet poſ...ile, ut homo generaretur non ſemine homi...s, tunc de neceſſitate ille homo diceretur ho...o aequivoce u) cum iſto homine, quoniam, ...ando materia fuerit diverſa, diverſabitur ...iam forma, &, ſi non, eſſent he materie pro...rie, neque forme proprie, & tunc quodlibet ...eneraretur a quolibet & in quodlibet, & tunc uni-

...n *Comment. ad Phyſ. Ariſt. Lib. VIII num.* 46 ed. Venet. 1483.

...Adeoque ſpecie differrent. Vid. *Urbanus*. Tela hinc depromere contra ſanctiſſimam noſtram fidem Iudaei conantur, unde in rariſſimo illo *Fortalitio fidei Lib. III.* integrum habetur Caput, ita inſcriptum: *Contendit Iudaeus oſtendere impoſſibile, corpus Chriſti eſſe eiusdem rationis, tum non ſit ex maris ſemine generatum.* Conf. etiam *R. Lippmanni Nizzachon §. 8 pag. 11 ſeq.*

„univerſaliter materie eſſent ocioſe & ſupe
„quoniam, ſi eſſet poſſibile, ut homo gener
„a terra ſicut vermis, tunc aut eſſet neceſſ
„aut in maiori parte, aut in minori parte,
„eſſet neceſſarium, tunc homo non gener
„ab homine omnino, &, ſi eſſet in maiori
„te, tunc homo generaretur ab homine
„minore parte, &, ſi hoc eſſet caſualiter,
„eſſet in minori parte, ſeu caſu, tun
„dem ſpecies inveniretur natura & caſu
„quod fit caſu, ſemper eſt oppoſitum ei,
„fit natura; & etiam ſi ita eſſet, tunc com
„tio & reſpectus cauſarum ad cauſata non
„& ſic auferetur natura neceſſarii. Et etia
„claratio eſt, quod illud, quod fit caſu,
„cauſis inventis propter aliquam cauſam
„lem & in maiori parte, quin impedirent
„inveniendo cauſatum ab eis, quod non eſt
„tum fieri ab eis. Et, cum ita ſit, neceſſ
„ſi homo generaretur caſu, ut generetur a c
„quæ fuerunt propter aliquam ſpeciem, &
„pediebantur a generatione illius ſpeciei, &
„cauſe eius, quod eſt caſu, non ſunt termi
„&, cum ita ſit, eſſet poſſibile, ut homo g
„raretur ex ſemine aſini, aut ſemine equi, &
„verſaliter ex infinitis materiis, & adeo i
„ſpecies invenitur caſu, ſed illa, que inve
„tur caſu, ſunt monſtruoſa non naturalia, &
„tum hoc eſt manifeſtum per ſe, ſed di
„illa contra negantes, hoc eſſe manifeſtum
„ſe, ſicut *Avicenna*, qui dicit, poſſibile eſſe

„in

nem generari a terra, ſed conventientius in trice, & iſte ſermo in homine, qui dat ſe intie, eſt valde fatuus!„ &c.

V. En operoſe, nec ſine, quod ultima verſtantur, quadam animi indignatione, *Avi*e illam ſententiam deſtruit *Averroes;* ut itavere eum contrarium ſenſiſſe, nullum omniubium ſuperſit. Ceterum dilucide mentem & argumentationem explicavit *Urbanus*, prolixior eſt, quam qui hic transſcribi que. Sequentia tamen pauca, quæ ſyſtema *Avi*e propius declarant, non poſſum, quin hoc addam: „ Dico, quod opinio fuit *Avicenna*, ut Commentator (i. e. *Averroes*) hoc citat, quod homo & univerſaliter omnia animalia generata per coitum, poſſunt generari r putrefactionem. Et hoc forte *Avicenna* ſuit, ſequendo verba ſue legis, que poſuit luvium univerſale, in quo omnia animalia rierunt u), & ideo, ut ſalvaret continuitam generationis, poſuit hominem generatum terra per viam putre factionis. Item, forte otus eſt *Avicenna* ad hoc ponendum, quia ipſe oſuit, quod iſta agentia ſecundaria, ſicut cem, & iſta agentia particularia ſolum diſponunt materiam ad ſuſceptionem forme, & forma poſtea inducitur a decima intelligentia, " quam

u) diluvium Noachicum intelligit et legem Islamiticam, oppido fallitur. Ea enim *Noæ* arcam, & hominum & animalium conſervatricem, utique agnoſcit. Legatur modo *Alkorani Sura XXIII.*

„quam *Avicenna* appellat datorem formar
„quod materia diſponitur ad receptionem
„per qualitates activas & paſſivas, & hoc
„fieri a virtute celeſti et ab elementis, cu
„cauſativa talium qualitatum ſine part
„agente, & ideo homo, qui generatur ex
„ne, poterit ſecundum *Avicennam* genera
„ſemine a celo & ab elementis, tanquam a
„nentibus materiam, & a datore formaru
„quam a dante formam. Sed opinio *Avi*
„ut Commentator dixit, ſtare non poteſt.
„ratio Commentatoris eſt illa, quam poſuit i
„Commentario, quam propter brevitatem
„hic eam iterare. Et primum motivum e
„ſum, quia ſecundum ſententiam Comment
„& Philoſophi impoſſibile eſt, v) eſſe dilu
„univerſale &c.„.

XVI. Sic itaque ſtetimus promiſſis, quæ ad

v) Provocare ad *Averroem* ſuo modo potu univerſalitatem diluvii Noachici negans, . *rius*, quod an factum ſit, anxie non inq Habet interim hic quosdam conſentientes *Kippingium* in *Exerc. S. de Creat. Oper. pag.* non ſolam quidem Palæſtinam, ſed nec totum rarum orbem aquis fuiſſe obrutum, contenden & doctiſſimum illum virum, in *Hiſt. Patr. S* *mo I Ex. XVIII pag. 549 ſeq.* ἀνωνύμ *Heideggero* confutatum, qui & ibidem univerſalitate breviter, ſed nervoſe, in pu dentibus pugnat. Mitto, qui Gallum ex proi oppugnandum ſibi ſumſerunt. Videndus primis *Mart. Schoockius* in pecul. Comm *de Diluvio Noachi univerſali*, Groningæ, 16

tum ſpectare videbantur, horum, quoad licuit, l in nobis deſiderari paſſi. Unicum ſcilicet t, quod iure ſuo exſpectare aliquis a nobis it, detectio fundamenti erroris modo profli- . Quid itaque *Bruckerum*, Virum de hiſto- philoſophica immortaliter meritum, moverit, pſius, §. XIII adductis, verbis claret. Male inte- eum hic conieciſſe, ipſimet nunc ſatis erit ma- ſtum. Qua vero ratione deceptus idem iam uerit Vir itidem ſummus, & præmature (ſi n ita loqui liceat) nobis ereptus, Beatus *rus*, aliis definiendum, ob rationem ex ſu- oribus §. alleg. petendam, relinquamus opor- id adhuc in genere monentes, Arabes, teſte *e Africano*, & ex eo obſervante quoque Clar. *kero pag. 81*, *Avicennam* ورئيس, i. e. *Prin-*, epitheto honoris ergo plerumque laudare. n quidem titulum facillime cum nomine *rois* confundi poſſe, nemo ſane negabit, *Averroem* ipſum ex *Ebn. roſchd* effictum eſſe inerit. Bene id prævidit, qui Academiam Petro- anam hodie ornat, Celeberr. *G. I. Kehr*, cu- hic verba coronidis apponimus vice: - - *Cuius actum eſt* Roſchd, *i. e.* recta inſtitutio viæ, *directio. Hinc Philoſophus quidam atque licus celeberrimus dictus fuit* Ebn Roſchd, *qui corrupto nomine Averroes nobis innotuit* - - - *non debet cum Avicenna, ſeu* Ebn-Sina, *commiſ- cognominato Arabice* Ar - re - is, *i. e.* Caput, *ſeu* ceps ille, *ſcil. Philoſophorum atque Medico-*

rum w). Atque hic eſto opellæ huius
ſubciſivæ finis.

V.

CHRISTOPH. AUG. HEUMAN
EMENDATIONUM
MINUCII FELIC
FERCULUM PRIMUM.

Aureum librum vocat *Minucii Felicis Oc*
a) Dallæus, Buchnerus b) *dialogum p*
rimum, & quo nihil elegantius in eo generi
rit antiquitas. At infelix admódum fi
Felicis liber, ad poſteros quippe non del
ſi facie mendoſiſſima. Habet hanc faciem, h
quam, Codicem, Bibliotheca Regis Galliæ;
vero nec illa, nec ulla alia, Bibliotheca
Cum igitur unus duntaxat ille huius lib
dex e veteri ævo ſuperſit, isque ab
tiſſimo librario exaratus; facile apparet,
cis hic intendendam eſſe & ingenii &
cii ſui aciem, ut tandem aliquando
nanciſcamur & germanum *Octavium.*

x) *L. c.* f. 244 *C.* 3 editionis memoratæ,
re characteres & compendia ſcribendi
ſeculi illius exhibentis; quæ tamen
extricaſſe confidimus.

y) In *Monarch. Aſiatico-Saracen. ſtatu pag.*

a) *Lib. V de obiecto cultus religioſi Cap.* 4.

b) *Lib. II Epiſt.* 129 *pag.* 373.

unt iam hanc operam haud pauci, quibus ſimum fecerunt *Rigaltius* & *Deſiderius He-s*, e Pariſienſi illo Codice proferentes ſcri-s ab editis diverſas. Nec vero perſanatus eſt *Octavius*, ac multa etiam ſuperſunt men-uæ ne obſervarunt quidem ſuperioris ætatis i. Quid? Multa loca, ut vitioſe exarata e-ita & vitioſe correxerunt editores huius li- Ego quid præſtiterim, res ipſa docebit. Cer-urimis abhinc annis in eam curam incubui, ro huic ſuas mendas abſtergerem; nec ſo- quicquid ad eum adſcripſerunt Critici, ex-li, ſed etiam ipſe, regulis artis criticæ reli-e adhæreſcens, veram ſcripturam ubique inve-vi. Nec vero, quicquid primum veniebat nentem, arripui pro certo, ſed, repetita ſæ-meditatione, multa, quæ prius placebant, ab- clarioremque coniecturam amplexatus ſum. niam vero optimæ habentur illæ correctio- quæ ad ſcripturam corruptam accedunt pro-, adeoque ſimul originem cuiusque mendi ant; productas ab *Heraldo* & *Rigaltio* turas Codicis MS. diligenter ſum intuitus, reaque ob oculos habui factam ex illo ipſo editionem Romanam, quam A. 1542, vel po-A. 1543, (hic enim annus Præfationi ſubſcri-eſt,) orbi literato exhibuit *Franciſcus Sabæus*, othecæ Vaticanæ cuſtos; qui quidem pecca- quod *Octavium* noſtrum habuit pro *octavo* *Arnobii*.

leas igitur illas correctiones *Lipſienſibus* his

Miſcellaneis libenter interſero, admonitus, i
ſtimulatus, ab eorum Editore multis magnis
in rem literariam meritis dudum perillu
quem ac præterea ceteros iuſtæ menſuræ Criti
rogo quæſoque, ut acri ſuo iudicio meas ſen
tias ſubiiciant, & vel pondus iis adiiciant ſuf
fragio, vel, ubi erraſſe me deprehenderint, re
rem proferant & certiorem ſcripturam. E
enim *perſæpe*, (utor verbis magni illius Cri
Io. Frid. c) *Gronovii,) ut fallamur, qui
has literas ſupra vulgum tractamus: ſed
multa interim eruimus præclara: utque olim i
quas cenſoris alterius notas collega plerumq
vabat, & adverſus tribunum, pro interceſſione
intentantem, alius auxilio erat tribunus, ita,
qua male conciliaverimus, exoritur atque ex
ex hoc ipſo ordine, qui noſtra peccata emen*
Ceterum, ut minus tædii afferat criticarum m
rum meditationum lectio, ſubinde eas diſtingu
illuſtratione exegetica; qua & ipſa multum l
inferetur noſtro *Octavio*. Illud vero etiam ſ
facturus, ut loca, quæ adhibito quantocunq
ſtudio emendare haud valui, indicem, excitatur
ſcilicet alios, ut iis rite corrigendis omnem vi
ingenii iudiciique ſui adhibeant. Denique, ut f
cilior ſit cuiusque loci inventio, *Capitum* ſecti
culas *Cellarianas* unicuique loco præſcribam, c
& verba *Minucii* ita a me proferantur, ut a *Ce
lario* ſunt edita. Satis nunc præfatus, ad vulne
num

c) In *libri Obſervatorum in Scriptoribus eccleſiaſtici
Capite VII pag. 72.*

:cedo *Minucii* mei, & ea ſanare aggre-
d quod felix fauſtumque ſit!

CAP. I.

& in ludicris & ſeriis pari mecum volunta-
ueret, eadem vellet, vel nollet.) Lego ſine
one *& in ſeriis*. Alterum errorem com-
rarius, cum ſcripſit *velle, vel nolle*. Nec
hoc defendere *Rigaltius*, ſed, cum aliis
plurimis in locis manifeſto vitioſa ſit
odicis ſcriptura, emendare. Mihi quidem
dubium, quin ſic ſcripſerit *Felix* noſter:
et, & eadem vel vellet, vel nollet. Utriuſ-
ſſionis cauſa ſatis manifeſta eſt.

deres, unam mentem in duobus fuiſſe divi-
Pythagoras ultimum (hoc eſt, ſummum,)
itia putavit, ut unus fiat, ex pluribus,
icero Lib. I de Officiis Cap. 17. Ariſto-
oque, quid ſit amicus, rogatus, *una*, in-
anima, in duobus corporibus habitans, a-
genem Laertium Lib. V §. 20. Eodem
eſcribitur amicitia primi ævi Chriſtiano-
. IV, 32, quos & *Paulus* Apoſtolus *σύμ-*
vocat Phil. II, 2. Qua formula & *Sym-*
utitur *Lib. VII Epiſt. 83*, commemorans
atque unanimem ſuum. Imo iam *Virgi-*
t *unanimem ſororem Æn. IV, 8*. Cave
norem geras *Barthio*, in *Adverſ. Lib. XLIII*
reſcribi iubenti *indiviſam*.

: ſolus in amoribus conſcius ipſe, ſocius
ibus. Et cum) Ita ſcribendum cenſeo:

 Sic

Sic ſolus in amoribus ipſi, ſocius in erroribus, & *diſcuſſa caligine — emergerem,* cetera. *Conſci* vel *conſocius,* (quod verbum, cum pro *conſciu* repſiſſet in *ſecundum Caput Apologetici Tertul* *nei,* non debebat ſervari ab *Havercampo,*) e puto diverſam ſcripturam pro *ſocius.* Ex *O* *miſc. crit. T. IX Lib. II pag. 164* cognovi, i *Scheſſerum* extruſiſſe hoc *conſcius. Iacobi* u *Gronovii* neque correctio huius loci, neque in pretatio, ulli, credo, placebit. *In amoribu* *alicui* etiam *Cicero* dixit, itemque *in delicii*

4. *In lucem ſapientiæ & veritatis emerger* Hoc eſt, Chriſtianus fierem. *Lactantius* e perſæpe *veritatis*, vel *ſapientiæ,* nomine ſi Chriſtianam religionem. Nec alio ſenſu *Li* ſuum *quartum* inſcripſit *de vera ſapientia.*

4. *Præcucurrit*) Sic in MS. eſt; at in tione omnium prima *præcurrit.* Errat & *Heraldus* & *Wowerius*, qui non oculi ſed amico cuipiam, crediderunt, eſſe & ibi *cucurrit.* Utrumque Latine dicitur; nec p de eſt, cur a MS. exemplari recedas.

CAP. II.

1. *Negotii)* Dicit cauſam forenſem. Hinc d lo poſt *iudiciariæ curæ* meminit. Hac eade tione *negotia (Proceſſe)* dixit *Quintilianus* i logi *de Cauſis corr. eloq. Cap. IX,* 4, & *XXXI* qui & *Cap. VII,* 4, *negotioſos* vocat eos, qui, u *Nepos* in *Attico Cap. IX,* 4, loquitur, diſtine *tibus.*

Et, quod eſt in liberis amabilius, annis adhuc entibus) In MS. & hinc in editione prima *dbuc annis innocentibus.* Recte vero *Ful. Urſinus* eiecit *annis.* Scilicet *anno* prius ſerat librarius pro *inno;* hinc, non deleto *an-* uod vitioſe ſcripſerat, adiecit *inno,* &, quod bſequenti linea erat, *centibus.* Nondum ta- perſanatus eſt hic locus. Equidem iſta re- o: *&, quod eſt amabilius, liberis adhuc in- ntibus.* Veteres aliquot Inſcriptiones, in us *innocentia* tribuitur infantibus, produxit unc locum *Iac. Gronovius.*

Loquela-dulciore) In MS. eſt *loquelam dul- m.* Emendatio debetur *Meurſio;* quam non ebant reiicere *Barthius* & *[illegible]viſius;* quorum & in eo errat, quod loco ſic emendato *κα- ωνίαν* tribuit. Similem adiicio locum *Hiero- i* ex eius *Epiſt. IX pag.* 49, ubi de puellu- uadam ita ſcribit: *Garrula atque balbutiens ua offenſione ſit dulcior.*

. *Impatienti)* Lego *impotenti.* Ita & *im- ntem* (id eſt, immoderatum, & qui efficit, omo ſui non ſit potens,) *amorem Catullus* t *Epigr.* 36, & *Tacitus Hiſt. IV,* 44. Etiam *actantii Lib. V Cap.* 1 pro *impotentes* libra- cripſerunt *impatientes.*

. *Aſſiduitatis)* Sic & *aſſiduitatem contuber-* dixit *Quintilianus* in *Dialogi* ſui *Cap. V,* 2. *Ciceroni* in *Orat. pro Deiotaro Cap.* 14 *aſſidui- m praebere alicui* nihil eſt aliud, quam , ut

ibi-

ibidem loquitur, *nec pedem unquam ab ali[...]* *diſcedere.*

3. *Mutuam)* Non dubito, *Minucium* ſcripſi[...] *mutuo.*

3. *Corpori meo)* Scribo *corporis mei.* Ca[...]tionis huius etiam *Vitruvius* mentionem fa[...] *Lib. V Cap. 9.* Refero huc & illud *Symma[...]* *Lib. VIII Epiſt. 46: Valetudo ſaucia obſtrep[...]* *lientati. Humor enim noxius articulis illapſ[...]* *etiam nunc me tenet lectulo, & vix litorali [...]* *citate tenuatur.* Quem locum in ſingulari Di[...]ſertatione, A. 1734 edita Lipſiæ, & ibidem ſu[...]ſequenti anno in *Actis Academicis pag. 120* ſ[...] recenſita, interpretatus eſt *Iac. Henr. Chriſti[...]* *Adami,* Medici[...] Doctor.

4. *Ad vindemiam)* Scribo *ob vindemi[...]* Vix quidquam in MS. Codicibus frequentius oc[...]currit duorum horum vocabulorum permutati[...]ne. De vindemialibus his feriis præcipua veter[...] ſcriptorum loca *Binghamus* exhibet in *Antiq.* ec[...] *Lib. XX Cap. 1 §. 2.*

4. *Æſtivam diem)* Pro *æſtivum temp[...]* Eodem modo *Heſiodus* Ἐργ. *v.* 494 ὥραι χ[...]μερίαν vocavit tempus hibernum.

5. *Inambulando litori)* Recte ſic edidit *Ce[...]larius,* ceteri omnes *litore.* Dicit *Minucius,* eos *inambulaſſe litori* Tiberis, qui in mare ſe e[...]fundit. Vidit hunc ſenſum etiam *Wopkenius* in *Obſ. miſcell. crit. T. X Lib. I pag. 12.*

5. *Ut & aura)* Deleo *ut.* Nam τὸ *aut[...]* tria

hæc verba regit, *pergeremus*, *vegetaret*, *ſub-*
iret.

5. *molli veſtigio cedens arena*) Dicit *Minu-*
us, arenam etiam leviter ab euntibus impreſ-
m ceſſiſſe. Quare non aſſentior *Daviſio*, *mollis*
ſcribendum cenſenti; nec aſſentiri debebat
ricus in *Bibliotheca ſelecta T. XXIV pag.* 124.
s nuper quoque duo Critici τὸ *molli* defenderunt
Obſ. crit. Brit. & Bat. Vol. I pag. 24. Ibidem
to *T. IX Lib. II p.* 164 errat utique *Scheffe-*
r, hoc *molli* plane eiicere auſus.

5. *Denotato*) Hoc eſt, digito in id intento,
inus recte hoc verbum interpretatur *Rigaltius*,
cum eo *Iacobus Gronovius*.

5. *Ut vulgus ſuperſtitioſus ſolet*) Malim le-
e *ſuperſtitioſe ſolet*.

5. *Manum ori admovens oſculum labiis impreſ-*
) *Salutare Deos* hoc vocat *Cicero* in *Orat.*
Roſcio Amerino Cap. 20. Hoc proprie dici-
adorare, facto hoc vocabulo ex *ad* & *os*,
s. Quo ſenſu apud *Tacitum* occurrit *Hiſt.*
76, 4. *Otho*, inquit, *protendens manus adorabat*
gum, *iaciebat oſcula*. Quem morem hodieque
nnullis gentibus eſſe, docet *Muretus Var. lect.*
b. X Cap. 1, & *Druſius Obſervat. Lib. II Cap.*
Ceterum de illo Deos proiecto oſculo ſalu-
di ritu pluribus *Lipſius Elect. Lib. II Cap.* 5,
iſſonius Lib. I de Formulis Rom. pag. 37 &
Druſius Obſervat. Lib. I Cap. 20, & *Feſ-*
ius Adverſ. ſacr. Lib. III Cap. 7 §. 3 & 13. Ad
Chri-

Chriſtianos quoque illos, qui ſanctos veteris [illegible] viros ſanctasque mulieres ſuperſtitioſe co[illegible] derivatum eſſe hunc morem, quibusdam [illegible] verſum eſt. Certe, Galliæ Pontificios *[illegible] oſculo colere* imagines Divorum ſuorum, [illegible] eſt *Thuanus Lib. XXIX pag. 558.*

CAP. III.

1. *Lapides — unctos & coronatos)* De hoc [illegible] nicorum more *Lipſius* ad *Taciti. Annal. I,* [illegible] *Pithœus Adverſ. ſubſec. Lib. II Cap. 14,* *Ca*[illegible] *bonus* ad *Theophraſti Char. Cap. 16 pag.* 13[illegible] *Clericus* ad *Geneſ. XXVIII, 18.*

2. *Medium ſpatium civitatis)* *Barthii* in[illegible] pretationem, quam approbat *Cellarius*, me[illegible] reiicimus. Nec ſubſcripſeris *Wopkenio*, in [illegible] *miſc. crit. T. X Lib. I pag. 13* *ſpatium civit*[illegible] dici rato *Oſtiæ a Roma diſtantiam.* Acutius *D*[illegible] *viſius* tollit *civitatis*. Crediderim autem, [illegible] ſcripſiſſe librarium pro *itineris*. Nam *n. 5* [illegible] catur *eundi ſpatium*, & *n. 4* progreſſi dicun[illegible] fabulis *iter* fallentibus.

2. *Unda tendebat)* Sic MS. Scias vero, *ten*[illegible] *dere* hic non activum habere ſenſum, (qu[illegible] omnium interpretum fuit ſententia) ſed neu[illegible] tralem. Scilicet, uti exercitus *tendere* dicit[illegible] in campo aliquo, ſic & maris aqua exu[illegible] dans magnumque terræ ſpatium extenſa occupa[illegible] dicitur eleganter a noſtro *ibi tendere.*

2. *Et, ut ſemper mare, etiam poſitis flatibus, inquietum eſt, etſi non canis ſpumoſisque fluctibus*

exi[illegible]

bat ad terram, tamen criſpis toroſisque. Ibi-
n erroribus delectati perquam ſumus) Locus
ltis modis depravatus. Primo hanc ἀβλε-
n Criticorum noto, quod non viderunt, di-
e legi oportere *&*, *ſi.* Deinde pro *exibat*
us eſt verbo præſentis temporis. Nec dubito,
uat ſcripſiſſe *Minucium.* Pro *toroſis* qui re-
ipſerunt *tortuoſis*, iis omnino aſſentiendum.
d nondum ſatis ſanus nunc eſt hic locus. Quare,
od nullo iure hic occurrit, *erroribus* expungo,
ac ratus eſſe variantem ſcripturam pro *tortuoſis*.
. Tum *ibidem* corrupte ſcriptum eſſe pu-
adeoque emendari oportere. Nunc tan-
n hæc mihi eſſe videtur Auctoris noſtri
ptura: *Ibi arenas extimas, velut ſterneret am-*
acro, perfundens lenis unda tendebat: &, ut
per mare, etiam poſitis flatibus, inquietum eſt,
ſi non canis ſpumoſisque fluctibus æſtuat, ter-
n tamen criſpis tortuoſisque lambit; delectati
quam ſumus, cum, cetera. *Lambit*, inquies
taſſe, in *ibidem* fuiſſe mutatum, non ſatis cre-
. Nec ego ſatis, inquam. Melius qui con-
erit, ei arridebo inter primos.

3. *Alluderet)* Pervenuſta metaphora mare
olliter allabens *alludere* dicitur a Poetis. *Ovi-*
us Metam. IV, 342: & in alludentibus undis
mma pedum taloque tenus veſtigia tingit. Ca-
llus in Nuptias Pelei & Thetidos v. 67: Ipſius
te pedes fluctus ſalis alludebant. Apparet vero
nc, comma, quod poſt *fluctus* collocatum eſt,
ſt *alluderet* poni oportere, ut ſic fluat oratio:
ctus nunc relabens ac veſtigia retrahens in ſeſe
reſor-

reſorberet, hoc eſt, nunc (quod reſpondet ... cedenti *nunc*,) fluctus in ſeſe reſorberet relabe... ac veſtigia retrahens. Vides, *τὸ nunc* ... *fluctus* haud ineleganter poſtpoſitum occaſion... dediſſe vitiandi huius loci. Quod ſi animadv... ſum fuiſſet, neo hæſitaſſet *Wopkenius Obſ. miſ... crit. T. X Lib. I pag. 14*, nec reſcribendum du... ſet *Daviſius allideret*, *Iac. Gronovius allude... fluctu*, *Bartbius Adverſ. Lib. XLIII Cap. 25* ... *pulſim* & *ſe in ſeſe*.

5. *De navigatione*) Subaudi *ſua*, *qua Roma... delatus fuerat*.

5. *Eandem emenſi viam*) Tollo *emenſi*, quo... quis inſcripſiſſe margini videtur, repetitum e ... Prius ſcribendum mihi videbatur *remenſi*. Sed nec hoc ferri poteſt. Aliena enim eſt ab elega... tia ſermonis *Minuciani* hæc dictio: *eandem re... menſi viam rurſus terebamus*.

7. *Is luſus eſt*) Hunc *Minucii* noſtri locum e *Iulio Polluce* & *Euſtathio* illuſtrat *Paulus Leopar... dus Emend. Lib. VI Cap. 8*. *Quintilianus* luſum hunc *Lib. VIII Cap, 2* vocat *glebarum teſtarum... que iactum*, eumque luſum peculiari nomine carere, obſervat.

7. *Enataret*) Scribo *innataret*. Ac video nunc, etiam *Wopkenio Obſ. miſc. crit. T. X Lib. I pag. 15* hanc emendationem veniſſe in mentem; cui tamen non aſſentior, pro *is luſus eſt* reſcribenti *is luſus erat*.

7. *Emicaret*) In MS. eſt *emicaret*, *emergeret*. Poſte-

[ul]terius iure eiectum fuit a *Wowerio*, manifeſta [sci]ppe gloſſa marginalis.

8. *Exſiliret*) Sic eſt in MS. pro quo non o[po]rtebat a nonnullis edi *reſiliret*. Etſi enim hoc [ver]bum non eſt huic loco inconveniens, (nam & [Ov]idius *Metam.* XII, 480, dixit: *reſilit tecti a cul[mi]ne grando*; tamen nihil eſt cauſæ, cur *exſiliret* [re]iciamus, quod etiam præcedenti *emicaret* ſimi[li]s eſt.

CAP. IV.

1. *Nihil*) Hoc eſt, *non*.

1. *Dolere*) In MS. eſt *dolore*. Miror, nemi[ne]ndum vidiſſe, reſcribendum eſſe *doloris ne[sci]o quid*.

2. *Alacritatem tuam? cur illam*) In Roma[na] editione ita ſcriptum eſt: *alacritatem tuam [illa]m? & illam oculorum*, cetera. Prope nunc [e]ſt, ut ſic ſcripſiſſe putem *Minucium* noſtrum: [cu]r *non agnoſco, Cæcili, alacritatem tuam illam, illam oculorum, etiam in ſeriis, hilaritatem?* & in *cur* mutato, facile cuipiam in mentem [ven]it adiicere *requiro*, ad ſupplendam ſcilicet o[rati]onem.

4. *Ut ipſius ſecta homo cum eo diſputem*) [ver]ba nihili. Reſcribo: *ut de ipſius ſecta hodie [cum] eo diſputem*.

4. *In contubernalibus*) Pro *inter contuber[nal]es*. Eodem modo ſupra *Cap.* III, 8, *in pueris*, [i]nfra *Cap.* XXXVII, 4, *in hoſtibus* pro *inter ho-*

4.

4. *Sapientiam. Modo)* Peſſima interp
ctio. Rectiſſime reſcripſit *Rigaltius ſapient*
modo. Sed nondum ſatis ſanus hic locus. i
vehementer fallor, aut traiecta ſunt verba
brario, atque ita reſtituenda: *Si placet, ut*
eo diſputem, in iſtis ad tutelam — intentius
tare. Iam profecto intelliget, facilius eſſ
contubernalibus diſſerere, (ita ſcribo pro *a*
rere,) quam diſputare ſapientium modo.

5. *Lateris ambitione)* Proprie dictum pro
bitu. Ita *Solinus Cap.* 48 dixit *ambitionem*
trema cutis. Senſu eodem *hederas ambi*
vocat *Horatius Lib. I Oda 36.*

5. *obſequii)* Comitatem ſignificat, quam
appellamus *die Hæfflichkeit*, Galli *complaiſ*
Quo ſenſu in vetuſto quodam lapide dici *ma*
obſequentiſſimum, recte docet *Philippus Car*
Gellii Lib. I Cap. 17 *pag.* 92, & *Gundli*
in *Gundlingianorum Parte XXXVIII pag.*

5. *Aut ordinis)* Fallitur *Wowerius*, ab
MS. Codice hæc verba ratus. Contrarium te
αὐτόπτης *Heraldus*, qui & ad *Cap. IX,* 3,
cet, ſæpius *Wowerium* afferre aliquam
pturam, quaſi illius vetuſti Codicis ſit, cum t
ibi non reperiatur. Fefellerat videlicet eu
micus, qui, a ſe inſpectum eſſe iſtum Cod
mentitus erat.

5. *Ut arbiter)* Hoc eſt, *ut tanquam a*
Latine ſatis doctis hac animadverſione non
opus. Sed ſcio, a plurimis lectoribus hu
cum ſine interprete non intelligi.

CAP. V.

De quo) *Minucius id, de quo* ſcripſerit, ne- ... eſt. Tam dura enim ellipſis non conve- ... ſcriptori tam Latine docto, tamque venuſtatis ... ioſo.

Cum maxime) Id eſt, hoc ipſo tempore. ... ſtravi hanc notionem in meæ *Pœciles*, *T. II* ... *II pag. 179.*

Impræſentiarum) Diſputant ad hunc locum ... hoc verbo *Ouzelius* & *Iac. Gronovius*, uterque ... ulare iubens ex orbe Romano. Mihi vero ... tur Latinum utique verbum eſſe, ſed plebe- ... in *Poeciles Tom. III Lib. II p. 319 ſeq.*

Iudicis) Miror, non iam dudum reſcriptum ... *iudicii.* Adeo facilis erat hæc emendatio. ... quoque *Cap. XIV, 6, iudicis* recte a *Wolve-* ... mutatum eſt in *iudicii.*

Propenſus) Pari facilitate reſcribo *propen-*

Ne non tam — videatur) Similiter *Cicero Para-* ... ſuum primum exorditur, *Vereor*, inqui- ... *ne cui veſtrum ex Stoicorum hominum diſpu-* ... *ibus, non ex meo ſenſu, depromta hæc videa-* ... *ratio.*

mihi) Τὸ *mihi* παρέλκειν hoc loco, erudite ... ervavit *Daviſius*, itemque *Iac. Gronovius*; id- ... frequentiſſimum eſſe Græcis & Latinis, docu- ... *ebnerus* in *Hellenolexia* ſuæ *Lib. I Cap. 6 §. 5.* ... o, nec Hebræos carere hoc pleonaſmi gene- ... e. g. *Gen. XII, 1,* & *XXII, 5*, imo nec no- ... matios.

2. *Quaſi novus aliquis*) Hoc eſt, quaſi e[x]
orbe huc delatus, nec aut Chriſtianæ, aut Gr[æ]
cæ, gentium religionis, quæ *ethnica* voc[atur]
Chriſtianis, notitiam habens. Simili pa[cto]
do *novum Bacchum* dixit *Ovidius Metam.* I[I]
hoc eſt, ignotum adhuc, uti ipſe interp[retatur]
v. 530.

2. *Omnia quam vera*) Sicut hoc loco
lius eo argumento utitur ad aſſerendam rel[igioni]
a maioribus traditæ, ſuam auctoritatem, qu[od ra]
tio humana nihil certi cognoſcat; ita & *H*[uetius]
in *Quaeſtionibus* ſuis *Alnetanis* hoc tibici[ne fe]
cit religionem Romanam, contendens, ver[itatem]
eſſe menti noſtræ imperviam, adeoque in [placitis]
maiorum acquieſcendum eſſe. Idem egit [ille]
cum ſcribebat librum, poſt mortem demu[m eius]
us editum, *de imbecillitate humani inte*[llectus]
quem iuſtius inſcripſeris *de Huetiani inte*[llectus]
imbecillitate.

2. *Nullum negotium eſt*) Hoc eſt, perfaci[le mi]
hi eſt.

2. *Magisque veriſimilia*) Editio omniu[m pri]
ma: *magisque omnia veriſimilia.* Verum [rec]
hic abeſſe videtur *omnia.*

3. *Potius ſuccumbere*) Tò *potius*, quod n[ec]
in MS. nec in editione illa *Sabai*, iure eiic[it]
viſius, docens, omiſſum id eſſe exemplo ſ[cripto]
rum optimæ notæ. Plura huius generis ex[empla]
ſi placet, pete ex *Hellenolexia Vechneri*
Cap. 5.

4. *Expertes artium etiam ſordidarum*) E

ne prima reſcribi iubet *Wowerius niſi ſordida-n.* Quæ ſcriptura priore veroſimilior. Cum o in MS. ſit *etiam*, id adeo non reiicio, ut ne demum eredam verum loqui *Minucium.* ic igitur eius verba ſunt: *expertes artium et-, niſi ſordidarum.* Vides, *non*, quod ante *niſi* nendum erat, eleganter latere in *expertes.* dem modo *Curtius VIII, 2, 21: Iter ignotum e, niſi indigenis*, pro *iter non niſi indigenis no-.* Ibidem ſimile alterum exemplum: *Interi-niſi illato lumine obſcura ſunt*, hoc eſt, non unt conſpici, niſi illato lumine.

De ſumma rerum ac maieſtate) Eiicio *ac. mam rerum maieſtatem* noſter dicit Deum. *Lactantius Inſtit. divin. I, 1, 5: Si conſilia diſpoſitiones illius maieſtatis æternæ cogitatio queretur humana.*

Tot omnibus ſeculis ſectarum plurimarum) ibo: *poſt tot omnis ſeculi ſectarum inquiſitio-.* Primam poſtremi verbi ſyllabam abſorpſit cedentis ultima litera. *Omne ſeculum* pro *ia ſecula* eodem iure dicitur, quo *Cicero* pro *ia flagitia committere* dixit *omne committere itium* in *Orat. poſt red. in ſen. Cap. 10. Wop-ii* ad hunc locum annotatio, quæ in *Obſervat. cell. crit. Tom. X pag. 17* exhibetur, nemini, nor, ſe probabit.

Ab exploratione divina) Scribere non dubito, *exploratione rerum divinarum.* Tres priores ræ verbi *humana* facile præcedentem ſyllabam, , abſorpſerant.

5. *Sublimata*) Præclara emendatio eiu primus pro *ſublata*, quod in MS. eſt, item editione Romana, ita reſcripſit. Eodem gumento id verbi uſurparunt *Ennius* atque *ius;* quorum loca exhibet *Fabri* Lexicon.

5. *Scrutari permiſſum, aut ſciſcitari relig* MS. Codex ita: *ſcrutare permiſſum, aut ſ religioſum.* Hoc ſic emendo: *ſcitari perm aut ſcrutari religioſum. Sanctam ignor* vocat *Tacitus Germ. Cap. XL, 8,* qui & *XXXIV, 4: Sanctius ac reverentius viſu actis Deorum credere, quam ſcire.* Addo d Poetarum loca, *Virgilii* & *Ovidii*, ad illuſtr prius verbum. Ille *Æn. II, 105: Tum vero mus ſcitari & quærere cauſas.* Hic *Meta 794: Quoniam ſcitaris digna relatu, accipe cauſam.*

6. *Vel hunc errorem — implicemus)* Obſc verba. Sentit *Cæcilius*, ſi ab ſe impetran poſſint mortales, quo minus ſcrutentur ca eos cavere ſaltim debere, ne hunc ſuum en vanis implicent & formidoloſis de Deo o nibus. *Vel* aut delendum cenſeo, aut in mutandum.

7. *Quis hic auctor Deus)* Pro *hic* legendu ſpicor *his*.

8. *Licet terram fundaverit pondus)* MS *Licet terram fundaverit pondere.* Pro quo *l tio* viſum ſic reſcribere: *fundaverint pon Barthio* ita: *ſe fundaverit pondere.* Mihi p quod editum eſt: niſi quod unum verbulu

e

ıuto, atque ita initio ſcriptum fuiſſe credo: *rrum ſuum fundaverit pondus.* Firmat ɪrrectionem, quod proxime præcedit: *cæ- t ſua materia ſuſpenderit.* Cœlum (en pa- in!) ſua materia, tenuiſſima quippe ac le- ſuſpendit in alto; terram autem in imo ıa materia, craſſa quippe & ponderoſiſſima.

mare licet influxerit liquor) Eſt in MS. *'uxerit e liquore.* Reſcribo *confluxerit e* *Tibullus Lib. IV, 20: Qualis & in cur- ıtus confluxerit orbem.*

ıde formido; quæ ſuperſtitio eſt?) Levis er- ırii. Lege: *unde formido atque ſuperſti-*

mo & animal — nec auctore) Primo hu- interpunctio corrigenda eſt, & quidem ɔo: *Homo & animal omne, q[illegible]d naſcitur, ır, & alitur, elementorum [illegible] voluntaria ı eſt, in qua rurſum homo & animal omne r, ſolvitur, diſſipatur; ita in fontem re- ' in ſemet omnia revolvuntur nullo artifi- :udice, nec auctore.* Nunc & corrupta ci verba obſervabo corrigamque.

alitur) Ita recte reſcriptum pro *attolli-* d eſt in editione Romana. *Cuperi* neque ɔ, neque interpretatio, quarum illam *Cle-* *Bibliothecæ* ſuæ *ſelectæ Tom. XXIV p. 128, Tom. XXVI p. 459,* profert, aſſenſum mo-

'untaria concretio) Vera ſcriptura utique *fortuita concretio;* uti *n. 7* dixit noſter,

Ii 3 *fortui-*

fortuitis concurſionibus coalita eſſe mundi mu
Docebant ſcilicet *Epicurei*, *omnia fortuita f*
eſſe, uti *Lactantius Lib. I, 2, 1*, loquitur. *Ci*
cero quoque, *fortuitam atomorum concurſion*
illis ſtatui, ait.

9. *Solvitur)* Haud dubie legendum *reſolvit*

9. *Omnia revolvuntur)* Transponi hæc v
oportere, legique *revolvuntur omnia*, vel a
tentior huius loci inſpectio docebit.

9. *Nec iudice)* Alienum hoc loco ver
Lego *nec auſpice*. *Ovidius Faſtorum IV*,
Auſpicibus vobis (Diis) *hoc mihi ſurgat opus*,
eſt, hæc urbs a me ædificetur.

10. *Quibus denſatis)* Legendum *atque his*
ſatis.

10. *Labantibus)* In editione Romana eſt *la*
tibus. Probo.

10. *Pr[illegible]are)* Doctiſſimus *Heuſingerus*, I
cenſis Gymnaſii Director, ad me ſcribebat,
micare ſibi legendum videri. Aſſentior. (
rum facile apparet, huic periodo deeſſe ver
videmus: quod poſt *ſoles* excidiſſe mihi qu
videtur.

10. *Adeo paſſim)* Scribo *Atque* (vel *Ac*) *ea p*

10. *Homines noxios feriunt, ſæpe & religi*
Scripſiſſe ita credo *Minucium*: *homines non*
noxios feriunt, ſed ſæpe religioſos. Certe in
mana editione eſt *& ſæpe religioſos*. Iden
verbis dicit *Ovidius Lib. III e Ponto Eleg. 6* v

Iupiter in multos temeraria fulmina torqu
Qui pœnam culpa non meruere pati.

11.

.. *Examine)* Minus acute hoc defendit *Wop-* ..*s* in *Obſ. miſc. crit. Tom. X Lib. I pag.* 18. ..cribo *diſcrimine*. Paulo poſt dicitur: *ſine diſ-* ..*nine omnes.*

..11. *Convenire)* Scribo *conſtat evenire*. Nam ..verbum, a quo excipiantur accuſativi infi- ..vis iuncti. Eodem modo *Plautus* loquitur in ..*hi* I, 3, 56: *Damna evenerunt maxima miſero* ..*i.* *Cicero de Fin. bon.* I, 16: *Ob ea incommo-* ..*quæ eveniunt improbis, fugiendam improbita-* ..*putamus,*

..*. Cum belli ardore ſævitur)* Non eſt mihi du- ..n, hanc eſſe veram Auctoris noſtri ſcripturam: *belli ardor ſævit.* Sic inferius *Cap. VII*, 2, ..*ſæviens.* Similiter *Ovidius* ſcribebat *e Ponto* III, 6, 31:

..*um pereant acie fortiſſima quæque, vel ipſo*
Iudice dilectus Martis iniquus erit.

... *Sed & colitur) Davifium*, reſcribere auſum ..*præponitur*, prope refellit *Wopkenius* in *Le-* ..*ucm Tullianarum Lib. II Cap.* 17 *pag.* 226. Ipſe ..ſcribi iubet *ſed ita colitur*. Ac rurſus in *miſc. crit. Tom. X Lib. I pag.* 18 ingenium ..n exercet in hoc loco. Mihi vero tam pro- ..idetur vetus ſcriptura, nullius ut mutationis ..uam in mentem venire debeat. Obſervo et- .., abſtractum hic exhiberi pro concreto, hoc *nequitiam* dici pro *hominibus nequitiæ plenis.*

... *Mereretur)* Id eſt, conſequeretur. Hoc ..u id verbi uſurpari conſuevit illo ævo; id

 quod

quod pluribus docui in *Pœcile* T. I Lib.
30 *ſeq.* ubi hunc ipſum *Minucii* locum illuſtr
Sæpe quoque *Lactantius* ita loquitur: cuius
plura *Index* meæ editionis profert. Dignum q
que obſervatu, *Eutropium*, cum *VI*, 2, 2, dix
triumphum meruit, ſubſequenti in *Capite* di
eodem ſenſu *triumphum accepit*.

14. *Iam ſeges cana)* Reſcribo *iam cana ſ*
Inſpice, quæſo, locum: & ſtatim aſſentieris.

CAP. VI.

1. *Deos vel faciles habere vel reges)* Deo
verbi *faciles* interpretatio eſt hoc loco al
quanquam ea placet *Wopkenio Obſ. miſc. cri*
X Lib. I pag. 19. Acutius viderunt *Perizoni*
Schefferus, male ſcriptum eſſe a librario *fa*
Et ille quidem, cuius emendationes editioni
ſubiunxit *Cellarius*, *patres* reſcripſit, hic (in
miſc. crit. Tom. IX Lib. II pag. 164) famili
Mihi vero non eſt dubium, reſcribi debere c
id eſt, civitatis conſortes, *Mitbürger*. (
emendationis patrono utor ipſo noſtro *Mi*
qui paulo poſt ait, veteres coluiſſe *Deos munic*
& infra *Cap. XX, 6*, ſcribit, *unamquamque n*
nem Deum feciſſe *conditorem ſuum, aut duce*
clytum, -- aut alicuius muneris, vel artis, re
rem, ut civem bonæ memoriæ.

3. *Ambitus)* Rarus eſt hic accuſativus pl
In ſolo mihi occurrit *Livio, Lib. XXVII Ca*
Multos, inquienti, *circa unam rem ambitus*
rim, *ſi*, cetera.

Propagavit) Scribendum omnino *propagarunt*.

. *Spreviſſet iratos*) Male a quibusdam editum *iratus*. Recte enim prima illa editio *iratos* et. At etiam ii peccarunt, qui, *iratos* edentes, præfixerunt huic verbo comma. *Colunt*, in noſter, *Deos, quos alius iam ſpreviſſet, ira*. *Iraſci* ſcilicet dicebantur Dii, cum urbs ali hoſtium veniebat in poteſtatem. Hinc *aver-a Carthagine Deos* vocabat *Florus II, 6, 20*. in vero Deos ſuos ethnici ſolebant *ſpernere*, etiam *ſæva in ſanctos verbera ferre Deos*, ut *dii* verbis utar ex *Amorum I, 7, 6*; de quo ri- *ttiſcus* ad *Suetonium Tom. I p. 767*, & *Balius* uo *de Cometis* libro *Cap. 132*.

. *Capti in hoſtilibus mœnibus*) Sic in MS. eſt; n Romana editione *captis*. *Daviſius in* mu- t in *vi* feliciter; ſed etiam *hoſtilibus* mutan- n erat in *hoſtili*. *Captis*, inquit noſter, *vi ho- mœnibus*; qui & ſequenti in *Cap. VII, 3*, *ur-* , ſcribit, *metu hoſtili liberatam eſſe*.

4. *Etiam regnare*) Lego *eis etiam regnare*. e, quæſo, quæ ſcripſi ad *Lactantii III, 29, 9*.

. *Meruerunt*) In MS. eſt *merunt*; pro quo *viſius* ſcribit *merent*. Sed veram ſcripturam tio Romana exhibet; *regna meruerunt*. Sic ra *Cap. V, 13*: *nunquam mereretur Phalaris num*. Quid hic ſignificet *mereri*, ad iſtum lo- n iam dixi.

. *Hic*) MS. *Hinc*, quod placet *Heraldo* & *Iac. novio*.

5. *Antiquitas*) Hoc eſt, maiores noſtri, *u*
Cicero Orat. IV in Catil. Cap. 4 loquitur, *a*
illi. Ne offendat nos ſtatim ſequens *ve*
commode produxit *Wopkenius* in *Obſ. miſc.*
Tom. X Lib. I pag. 19 ſimillimum *Ciceron*
cum. Hic enim *Lib. II de Divin. Cap.*
locutus eſt: *Errabat in multis antiquitas:*
vel uſu iam, vel doctrina, vel vetuſtate, im
tam videmus. Supereſt vero, ut mendum
tur ex hoc *Minucii* loco. Facile igitur ap
ita eum ſcripſiſſe: *Fanis tantum ſanctitati*
buere conſuevit, quantum (ſanctitatis iis) *a*
xerat vetuſtas. Ac vidit iam *Fulvius Urſin*
ſtruxerat reſcribendum eſſe. *Plinius* etiam
III Epiſt. 2 dixit *alicuius dignitati aliqui*
ſtruere; & in *Panegyrici Cap.* 44, *Civita*
quit, *nihil felicitati ſuæ putat adſtrui poſſe.*

CAP. VII.

2. *Specta de libris memoriam)* In MS. e
moria: e quo inepte facit *memoriai Iac.* G
vius. Rigaltius putat, aut hanc eſſe veram
pturam: *Specta de libris memoriarum;* aut il
Specta de libris memorias. Ac ſane *libri*
riarum recte dicuntur. *In libris veterum me*
arum ſcriptum eſt, inquit *Gellius V*, 5, cui
hoc eſt *Lib. IV Cap. 6: In veteribus mem*
ſcriptum legimus. Memorias etiam infra
XVI, 6, & *XXXI*, 2, noſter *Minucius* appell
bros hiſtoricos: id quod & *Tertullianus* facit
Cap. XVIII pag. 180, & *Cap. XIX pag.* 184, (

l'*nationes Cap.* 12, ubi *veteres* commemorat *orias*. Imo *memoriam publicam* hoc ſenſu : *Cicero* in *Orat.* pro *Milone Cap.* 27. Sed ſit, quæſo, ut *ſpecta* huius loci nemini ſuſpe- n ſit? Certe, qui in aliquam veniunt Biblio- ain, ab iis *ſpectari* libri recte dicuntur forma rſi, numero plurimi, ornamentis pulchri ac ctabiles. Plerumque etiam libros *ſpectatum* iſſi unum atque alterum librum *inſpicere* ge- ıt, & in eo legere. At vero pro *inſpicere* *em, legere in libro*, nemo Latinus unquam t *librum ſpectare*. Neceſſe igitur eſt, libra- ı illum, a quo conſtat vitioſiſſime ſcriptum hunc librum, etiam huic loco intuliſſe viti- · Rogandi iam ſunt Critici, ut & hoc men- ı tollant. Quodſi mea mihi dicenda eſt ſen- ia, fateor, hanc mihi videri fuiſſe primam, eſt, ipſius *Minucii*, ſcripturam: *Inſpice acta*, *ibros memoriarum*. *Acta* dicebantur monu- ıta publica, res geſtas exhibentia, e. g. a *Tacito* *al. III*, 3, 2, & *XII*, 24, 4, & *XIII*, 31, 1, a *io Hiſt. nat. II*, 56, & *VII*, 13, & 53, & *X*, 2. ert etiam *Quintilianus* in *Dialogi* ſui *Cap.* 37, *ecim libros Actorum* compoſuiſſe & edidiſſe *cianum* quendam.

;, *Equeſtrium fratrum*) *Equis albis inſidentes* *inio ſe obtuliſſe dicuntur*, inquit *Lactantius II*, *o*. Hinc lego *equeſtres fratrum, ſicut ſe oſten- ant, ſtatuæ*. Tò *in lacu* cum *Barthio* (*Adverſ.* . *XLIII Cap.* 25) extermino, e marginali or- ı gloſſemate. Etiam cum *Fulvio Urſino ſicut*

ſe

ſe oſtenderant ſcribo pro MS. *ſicut oſtende*[illegible] Quanquam nec *Schefferi* diſplicet ſententia, *ſi*[illegible] *oſtenderant* reſcribentis in *Obſ. miſc. crit.* T[illegible] *IX Lib. II pag. 165.*

3. *Qua vicerant*) En *Meurſii* ſcripturam [illegible] *qua fecerant*, quod in MS. eſt, itemque in edi[illegible]ne Romana. At neutrum probo, ſed utrum[illegible] verbum eiicio. Quam eleganter enim ita dici[illegible] *Qui de Perſe victoriam eadem die nuntiaverant*[illegible] Iam in margine quispiam ad hæc verba; *ead*[illegible] *die*, interpretationis cauſa adſcripſerat: *qua fe*[illegible] *erat*, ſubaudi *victoria*. Quod gloſſema non [illegible]lum tranſiit in textum, ſed ita ſimul corrupt[illegible] fuit; *qua fecerant*.

4. *Offenſi Iovis*) In MS. eſt *offenſio Iovis*; [illegible] de facere quibusdam placuit *offenſo Iove*. S[illegible] acutius viderunt *Rigaltius* ac *Daviſius*, *offenſi I*[illegible]*vis* reſcribentes. Ac recte hanc ſcripturam i[illegible] textum recepit *Iac. Gronovius*.

4. *Curtius, qui equitis ſui vel mole, vel* [illegible] *hiatum profundæ voraginis coæquavit*) Err[illegible] cum ii, qui, *Curtium* non iuvenem, ſed lacum [illegible] ſignificari, credunt; tum illi, qui *equitem* hic d[illegible]ctum putant catachreſi poetica pro *equum*: qu[illegible] inter *Tomaſinus* eſt in libri *de Donariis Cap.* II [illegible] *pag.* 141, & *Frid. Beſſelius* in *Miſcellaneis criticis* *Cap. IV* §. 3 *p.* 29, & *Cellarius* in *Fabri Lexico*. Ceterum corruptiſſimus eſt hic locus, nec ſan[illegible]ri poteſt, niſi agnoſcatur monſtroſa eius corru[illegible]ptio. Ego quidem, diu multumque meditatus, i[illegible] cenſeo, veram ſcripturam hanc fuiſſe: *Curtius*, *qui*

-*eques ſui olim devotione hiatum*, cetera. *De-Eſſe ſe Curtium*, ait *Livius VI*, 6. Iam pri-m *eques* ob adiunctum *ſui* mutatum eſt in *itis*. Deinde pro *devotione* indocto minusque lato librario, qualis noſter utique fuit, facile t & legere & ſcribere *olevelone*. Ex *olim* de-ne *vel m*. natum. Melius qui coniecerit pro-iliusque, ei palmam haud invidebo.

6. Ut *Parthos ſigna repetamus*) Ecquis Latinus unquam locutus eſt? Facile iam apparet, re-ibendum eſſe *a Parthis*: idque etiam vidit *ſingerus* meus, quem ſupra laudavi.

7. *Omitto--poetarum*) Facile mihi aſſentieris, inor, ſic reſcribenti: *Omitto vetera, quæ multa t, de Deorum natalibus, donis, muneribus, car-na poetarum*.

7. *Prædicta etiam de oraculis*) Pro *ab oraculis*, l *ex oraculis*, Afro dicendi genere. Afer enim iſſe videtur noſter *Minucius*. Infra iterum hoc um *de oraculo* occurrit *Cap. XIII*, 2. Ac *Ter-tianus*, item Afer, ſæpenumero hunc in mo-n abutitur particula *de*. *Iupiter de Olympo*, in-t in *Apolog. Cap.* 28, pro *Iupiter Olympius*. dem *Cap.* 14: De *decima Herculis nec tertiam tem in aram eius imponitis*. *Laudo ſapienti-*, *quod* de *perdito aliquid eripitis*.

o. *Adeo pleni*) Ne, quæſo, dubita mecum legere o *pleni*. De *Sibylla Ovidius Metam. XIV*, 107: o *furibunda recepto*. Idem *Faſt. VI*, 5, de vati-s ipſe vates: *Eſt Deus in nobis*. Et *Amorum III*, 17: *Vates numen habent*, ſubaudi *in ſe*. *Vir-gilius*

gilius de *Sibylla Æn. VI, 78 & 101: Cuius* [...] *eſt in pectore.* Et *v. 50: Afflata eſt numine* [...] *propiore Dei.* *Cicero* quoque *pro Archia* C[...] *VIII, vates*, ait, *divino ſpiritu inflari.*

9. *Mixti Deo vates)* Eleganter etiam *Tertul*[...]*nus* in *Apolog. Cap. XXI p. 204* Servatorem [...] *Θεάνθρωπον* appellat *hominem Deo mixtum.* Alio lon[...]ge ſenſu *Virgilius VII, 661: Mixta Deo* [...]

9. *Nolumus)* Recte *Fulvius Urſinus* reſcrip[...] *violamus.* Minus docte defendit prius *Nic. H*[...]*ſius Adverſ. Lib. I Cap. 18 pag. 184*, itemque [...]*galtius*: qui cum obiicit *Urſino Codicis MS.* [...]*ctoritatem*, ridendum ſe præbet. Manifeſtum [...] enim, nihil eſſe iſto Codice mendoſius.

9. *Peieramus) Io. Frid. Gronovius Obſ. in Scr.* [...] *eccl. Cap. VII pag. 74* reſcribit *eieramus*, acri[...]que correctionem hanc tuetur, cum tamen [...] totius huius loci ſenſu aberret: id quod & fi[...] eius agnovit, *Iacobus.* Retinendum omni[...] quod in MS. itemque in editione Romana [...] *peieramus.* Scilicet *peierare Deos* eodem [...] *Minucius* dixit, quo dici ſolet *iurare Deos.* No[...]tiſſimum eſt illud: *Iovem lapidem iurare*, id [...] per *Iovem.* *Virgilius VI, 324: Cuius iurare* [...]*ment & fallere numen.* Ibidem *v. 351: Mari*[...] *aſpera iuro.* *Ovidius Metam. II, 101: Stygias iu*[...]*ravimus undas.* Et *v. 46: Diis iuranda palus.* Dicitur vero & *periurare*, ſive *peierare*, *Deos*, hoc eſt, mendaciter iurare per Deos. En *Ovidii* locum *Amorum III, 10, 22: Et periuratos in mea damna Deos.* Cuius Latinæ dictionis ſi recordatus eſſet

Gro-

novius, Philologus certe maximus, & inter
eos quoque eminens, haud ſane moviſſet hoc
peieramus, nec tam ſtudioſe ſuum *eieramus*
emendaſſet lectoribus.

APPENDIX.

Rogatus nuper ab amico quodam, quid mihi
antur eſſe *capita originis* in *Livii V*, *33*, cum
oſcerem, locum hunc eſſe perobſcurum, ac-
i ad editionem *Livii Drackenborchianam*, ſpe-
s, ibi repertum iri horum verborum aut in-
retationem, aut emendationem. Altum vero
n hic eſſet de hoc loco ſilentium, nec tamen
duobus verbis iuſtum commodumque ſen-
tribuere poſſem, coactus ſum ſuſpicari, ocu-
pariter ac manum hic erraſſe librarii. Non
multo labore iam opus erat ad indagandam
pturæ veritatem. Legens enim totum locum
relegens, dubitare non potui, *capita regionis*
bendum fuiſſe. Ita vocat *Livius* ex more La-
ſermonis urbes illius regionis, quarum cui-
ſui pagi vicique adiuncti & ſubiecti erant.
videtur mihi tam iuſta eſſe, tamque clara, cor-
tio hæc, ut certum habeam, *Drackenborchium*,
us in *Livium* merita manet laus immortalis,
eam excepturum eſſe ſuo
ſuffragio.

VI.

VI.
FRID. OTTONIS MENCKENII
AD
LOCUM LIVII
LIB. V. CAP. 33
OBSERVATIO.

Heumanniana qui legunt, in his facile no-men magnum, & miram quandam vim i genii, & doctrinam excellentem, agnoſcu nec agnoſcunt tantum, ſed celebrant etiam admirantur. Atque horum ita ego me pari adiungo, ut nulla eſſe maior, quam quæ mi ex eorum omnium, quæ Vir ille vere doc compoſuit, lectione capitur, voluptas poſſit, & ſi quid mihi ex præclara illa officina novi af ratur, novum hinc gaudeam & animo m pabulum, & decus literis, paratum. N me, ſelecta quæque exſpectantem, ad hun diem ſpes fefellit, plura accipere, quam exſp ctaveram, plura, quam poteram exſpectare, ſo tum. Sunt enim, quæcunque illuſtre hoc li terisque auſpicatum nomen in fronte gerunt, ta quam ab ipſis Gratiis dictata, &, ſive ſermo ſuavitatem, ſive rerum copiam & gravitate ſpectes, autorem probant, non ex vulgo al quem, ſed artis eius, qua vera gloria acquiritur peritiſſimum, ſed facultatibus ingenii egregium ſed ad ſcientiarum incrementa natum prorſ

ſu-

gatum. Quæ cum librorum, Diſſertationum, ervationum, & ſi quo alio veſtitu comta Muſa prodiit, laus omnium communis ſit, inere etiam ad hanc, quam modo vidimus, oorum *Livii*, non levi, ut *Heumanno* vide- obſcuritate laborantium, emendationem pu- da eſt. Nam, ſi talis emendatio, quæ levi borum mutatione planiorem ſcriptoris men- efficit, præ ceteris aſſenſum ferre Criticorum t, non video, quam *Heumannianæ* huic, ommodi habenti, ut, mutata unius vocis for- tis lectoribus, qui de verborum *Livii* obſcuri- fuerant conqueſti, horum ſenſum aperiat, erre debeam. Locum *Livii* (*Lib. V Cap.* ut melius arbitrari poſſis, Lector, dabimus grum: *Ii* (Tuſci) *in utrumque mare vergen- incoluere urbibus duodenis terras: prius cis ninum ad inferum mare, poſtea trans Apen- m; totidem*, quot capita originis erant, *co- is miſſis: quæ trans Padum omnia loca, ex- o Venetorum angulo, qui ſinum circumcolunt ris, uſque ad Alpes tenuere.* In quo cum bis, *quot capita originis erant*, iuſtum *Heuman-* commodumque ſenſum tribuere nullo mo- poſſet, nec alia nodum hunc ſolvendi reme- ſuppeterent, adhibuit loco, quem ipſe male itum a librariis putabat, medicinam criticam, hic ea ratione, qua peritiſſimus quisque dicorum, plus tribuens mollioribus, quam entioribus, remediis, ſibi utendum putat. ue, convertendo illud *originis*, in quo ma-

 xime

xime offenderat, in *regionis*, planiſſimam a
politiſſimam *Livianæ* orationis ſeriem e
id facile impetraturum ſe a lectoribus
dens, ut *capita regionis* pro urbibus pra
quarum cuique ſui pagi vicique adiunct
& ſubiecti, accipiant. In quo, dubito,
turus ſit unus lectorum, quem difficilem
mannus ad credendum habeat, eorum
mis, qui, familiare ipſi *Livio* genus hoc
eſſe, nec raro huic urbes nobiles ac pr
capita regionum vocari, non ignorant.
in promtu hæc ſunt loca: *Lib. VIII* C
Eſt quidem nobis hoc per ſe haud nimis a
quippe concedentibus, *Romam* caput Lati
Lib. I Cap. 16: Abi, nuntia, inquit, R
Cœleſtes ita velle, ut mea Roma capu
terrarum *ſit; Lib. XXIII Cap. 10: Inte*
magnifica promiſſa pollicitus, brevi caput
omni Capuam fore; Lib. XXXII Cap. 30: I
tendo in vicos Cenomanorum Brixiamque
caput gentis *erat*, etc. *Lib. XXIII Cap.*
puam, quod caput, *non* Campaniæ *modo, ſ*
afflictam rem Romanam Cannenſi pugna, Ita
Hannibali ſe tradidiſſe; Lib. XXXIII C
Quinque millia ab Thebis, quod caput *eſt* B
poſuit caſtra; Lib. XLII Cap. 44: Thebæ
ipſæ, quod Bœotiæ caput *eſt, in magno t*
erant; Lib. IX Cap. 37: Itaque a Peru
Cortona, & Arretio, quæ ferme capita E
populorum ea tempeſtate erant, legati, e
Lib. X Cap. 37: Tres validiſſimæ urbes,

capita, *Volſinii, Peruſia, Arretium, pacem* *tere.* Ad quem locum ipſe notat *Dracken*-*bius*, ideo Peruſiam & Cortonam & Arreti- *capita Etruriæ* vocari *Livio*, quia fuerint duodecim præcipuis eius regionis urbibus. a *Liviana* hac dicendi ratione aliorum genus bendi diſſidet. Sic enim *Curtius Lib. V* *Cap. 8: Ille iam Ecbatana pervenerat*, caput Me-; & *Lib. VII Cap. 4: Ipſa Bactra*, regio- eius caput, *ſita ſunt ſub monte Paropamiſ*-& *Lib. IX Cap. 4: Depopulatusque regionem*, *dum*, caput eius, *corona cepit*; & *Lib. V Cap.* *Perſepolin urbem*, caput regionis, *occupare fe*-*s*; & *Lib. IV Cap. 5: Perſepolim*, caput ni eius, - - *imperio ſuo deſtinaſſe.* Sic et- *Valerius Maximus Lib. IX Cap. 1 Ext. §. 2:* (urbs) *opulenta, erat moribus & legibus or*-*; Etruriæ caput *habebatur*; & *Lucanus* 655:

Ipſa caput mundi, *bellorum maxima merces*,
Roma capi facilis;

Velleius Paterc. Lib. II Cap. 16: Caput im-ii ſui *Corfinium legerant, quod appellarent* *Italicum*; & *Florus Lib. II Cap. 16: Carthagi*-*ruinam ſtatim Corinthus excepit*, Achaiæ put, *Græciæ decus*; & *Lib. III Cap. 5: Ca*-*ipſo* capite gentis *Artaxatis*; *Lib. I Cap. 16:* caput urbium *Capua*; *eod. Lib. Cap. 1: Al*-*tunc erat* Latio caput; *Lib. III Cap. 1: In* Numidiæ capita *impetum fecit, & Zamam* *dem fruſtra diu voluit, ceterum Thalam* - -

 diri-

diripuit; Lib. I Cap. 19: Domiti ergo P
& caput gentis *Aſculum*; *Lib. II Cap. 6:*
illud, & ante id tempus invictum, capu
cuſæ; & *Eutropius Lib. VI Cap. 14: H*
mam, caput gentis, *tertio menſe cepit;*
rel. Victor de Vir. ill. Cap. 11: Cum Ca
inciperet, caput hominis invenit: unde c
eſt, eam urbem caput gentium *futura*
Plinius Hiſt. Nat. Lib. XII Cap. 14: I
eius fere ſunt Atramitæ, pagus Sabæor
pite regni *Sabota, - - Saba appellata; &*
poſt: Caput eorum *Thomna abeſt a G*
Alia aliorum loca, paſſim obvia, his ac
eſt opus. Itaque, ſi *capita regionis* ſ
Livius, ita eum ex ſuo æque ac aliorum
ptorum more ſcripſiſſe, nemo dubitet; n
quam *Heumanniana* huic emendationi i
iicere auſit, quod non ſatis eius ſcriptc
emendari debet, orationi & ingenio co
Ceterum, facillimam eſſe, & valde comm
& quaſi ſponte ſua natam, ne quidem
ſunt lectores, qui, ſi alias forte diſſentiend
habeant, hoc certe nomine, quod mult
& artis, & ingenii, appareat, conatum V
ſtantiſſimi probabunt vehementer, laud
dignum iudicabunt. Nam, ſi ad forma
rarum, cuius in omni emendatione vel
habendam rationem conſtat, reſpiciam
maior eſſe, quam vocum *regionis* & *o*
ſimilitudo poteſt, &, qui tot aliis, multo l
pioribus, bonos Auctores maculis fœdan
talem errorem, a quo vix oculatiſſimus

ıveat, committere potuiſſe, imperitos ſæpe
ıun librarios, negemus? Hoc igitur pro-
um palam eſt, *Heumanniana* huic emen-
ıi ea ex parte, qua ingenium, ars, ſolertia,
tur, communem eorum omnium, qui de
bus indicandi facultate pollent, applauſum
i. Satis hoc eſſe ad laudem poteſt Viro
eris immortaliter promerito, etiamſi non
causæ videantur, quæ, in illa *Livii* oratione
ı vix eſſe huic emendationi poſſe, nobis
ıdeant. Nimirum, fieri poſſe, vel hoc exem-
iſcimus, ut elegantiæ, acuminis, diligentiæ,
am commendationem ſtudium emendandi
t, nec tamen utilitatis tantum, quantum ar-
tendat, ſi tali adhibitum veteris Auctoris lo-
pareat, qui, ſi difficiliores, non ideo tamen
, explicatus habet, nec, eluendas ope Criti-
ı, maculas contraxit. Obſcuriora eſſe, aut ſal-
ideri nonnullis, illa verba *Livii*, iam demum,
ıus ab *Heumanno*, credo; certe non ante cre-
ım. Nec, in hac fuiſſe opinione, nunc adeo
ere, nedum pudere, me debet, cui ex ſilen-
ıt magni nominis Criticorum, *Gronovii*,
·*i*, & ipſius *Drackenborchii*, qui, diligen-
i alioqui obſcuriorum *Livii* verborum ex-
:ores, de hoc tamen loco explicando ne cogi-
: quidem, perſuaſiſſimum hoc eſſe poteſt,
horum iudicium a meo diſcrepare, nec
hos ſilentii ſui cauſam habuiſſe, quam
ita omnibus, ſicut ſibi, planam & apertam
ɔris mentem putarent. In quo confir-

mare eos, ſi nihil aliud, vel illud inprimis
tuit, quod in magna illa Codicum *Livii*,
ut ceteros editores taceam, vel uni *Drackenb*
ad manus fuerunt, copia ne unus quidem in
eſt, cuius lectio, quod quidem ad *capita*
nis attinet, a vulgari diſſideret. Vix enim
rus eſt aliquis Lectorum, cui in uno ho
ſuſpecta ſit fides & diligentia *Drackenborch*
per totum *Livium*, etiam in minutiſſima
num varietate, ſumma ac pæne inimitabi
paruit. Iam vero, fieri poſſe, ut tot
ætate æque ac ſcribentium ſtudio inter ſe
Codices in uno eodemque errore omnes
guli conſentiant, & inter tot librarios, q
ſi plurimi literarum imperiti, fortaſſe tame
& alter ſatis gnari fuerunt artis ſuæ, ne
quidem fuiſſe, putemus, qui aut viderit,
parum eſt, errorem illum, aut, quod poſtul
poterat, de eo emendando cogitaverit ?
quidem, neſcio, qui fiat, ut ita putare r
ceat; nec mihi lectionis manifeſto vitio
emplum ſuccurrit, quam ita omnes, quic
ſunt, Codices defendant, ut in nullo re
ſcripturæ veſtigium appareat. Facit igit
gnis iſte ac pæne inauditus Codicum con
ut, mihi dari poſſe veniam, confidam, ſi
tæ lectionis, quæ non minus antiquitate,
probabilitate ſua, ſe tuetur, patrocinium
ſcipiam, nec eam tali permutari, quæ,
tis bona, nihil tamen melior vulgata eſ
que adeo ab utilitate tantum, quantum al

& elegantia, habet commendationis, patiar. uo priusquam temeritatis me condemnet, m, quæſo, *Heumannus*, Vir egregius, loci *Li-i*, ipſi adeo ſuſpecti, explicationem, non diu i, aut multo cum labore, quæſitam, ſed ite inter legendum oblatam, audiat; quæ uid ad tuendam vulgatam lectionem mo-iti habeat, ipſe tam æquus & melioris cauſæ ns eſt, ut loco ſuo movenda, quæ firmiſſime ſiſtunt, nec indigna videntur *Livio*, non de-at, ſin talis intelligatur, cui recte negari aſ-us poſſit, ita humanum dudum ſcio, ut pro-um ab errore quodam, non a ſtudio contradi-di, æquo animo diſſenſum ferat. Videtur m mihi, ne quid diſſimulem, minores ille licandi labor habiturus difficultates fuiſſe, ſi, ad legendum *Livii* hunc locum acceſſerunt, ariis vocabuli *caput* ſignificationibus paulo itius cogitaſſent, nec in una illa, qua *rem nque præcipuam principemque* notat, nimi-hæſiſſent. Hanc enim cum Viri illi docti io tenerent, nec, quid in *origine* dici *præcipuum* it, exputare ſcirent, fieri non potuit, ut for-e, *capita originis*, commodum ſatis ſenſum nirent. Feliciores fortaſſe ea res ſucceſſus iiſſet, ſi, quod mihi contigit, in eam, non illa altera minus bonam, etſi fortaſſe ali-ito minus uſitatam, vocis notionem cogitan-ncidiſſent, qua *ſingula animalia*, atque adeo *nes ſinguli*, *capita* vocantur. Hanc, ineptis-s ſim, ſi *Heumanno*, veterum ſcriptorum dili-

gentiſſimo lectori, ignotam partem; sed
non deſunt, his literarum fontibus minus
cti, quibus, cum nihil tale ex Lexicis diſc
ſi ipſa illa exempla, quæ hanc, quam dixi,
cis *caput* poteſtatem confirmant, aut ex his
tem aliqua, ob oculos ponamus, rem facturi
inutilem videmur. Et primum quidem, *ſing*
in grege animalia capita vocari, his conſtare
emplis poteſt: *Columellæ Lib. VIII Cap.* 11:
aliam nutricem gallinacei debebunt transferri
donec quinque & viginti capitum *grex effici*
eod. Lib. Cap. 5: *Neque enim debet maior*
quam triginta capitum: *negant enim, hoc am*
rem gregem poſſe ab una nutriri; & *Cap.* 2: *Pa*
di autem modus eſt ducentorum capitum, *que*
ſtoris unius curam diſtendant; & *Lib. VI Cap*
In eam deinde auriculam omnis vis morbi, p
lensque virus, elicitur, donec pars, quæ ſubula
cumſcripta eſt, demortua excidit, & mi
partis iactura caput *conſervatur*; *Vegetii Li*
Cap. 18: *Pro phyſico autem & anniverſari*
medio tradidit ulpicum beticum, vel allium
ius, - - - ſingulis aquæ heminis oportere miſ
& *heminas ſingulas per* caput animalium
octavo Calendas Iulias; *Palladii Lib. XII*
13: *Sed canicularibus & æſtivis diebus ita*
ſcendæ ſunt oves, ut capita gregis *ſemper averte*
tur a ſolis obiectu; *Virgilii Æn. V*, 62:

Bina boum *vobis Troia generatus Aceſtes*
Dat numero capita *in naves*.

c deeſſe, qui in verſu eiusdem *Virgilii* 391
. *III Æn.*:

Litoreis *ingens inventa ſub ilicibus ſus*,
Triginta capitum fœtus *enixa, iacebit*,

em repetitum legimus *Lib. VIII Æn. v.* 44,
tus triginta capitum pro *triginta fœtibus* acci-
ant, *Henr. Stephanus* in *Theſauri linguæ Græ-*
Tomo II pag. 149 teſtatur. Nec pauca ex
gibus Romanis exempla ſuppetunt. *Ulpia-*
Lib. XVI ad Edictum (l. 1 §. ult. ff. de Rei
dic.): Sed enim gregem ſufficiet ipſum no-
um eſſe, licet ſingula capita *noſtra non ſint;*
x enim, non ſingula corpora, *vindicabuntur;*
ibid. (l. 3 ff. eod.): Marcellus Lib. IV Dige-
rum ſcribit: Qui gregem habebat capitum tre-
itorum, *amiſſis centum, redemit totidem aliena*
ita etc. *Paulus Lib. XXI ad Edictum (l. 2 ff.*
rei vind.): Sed, ſi maiorem numerum alter
beat, ut, detracto alieno, nihilo minus gregem
dicaturus ſit, in reſtitutionem non veniunt alie-
capita. *Marcianus Lib. ſingulari ad formu-*
n hypothecariam (l. 13 ff. de Pignor. & hy-
th.): Grege pignori obligato, quæ poſtea na-
untur, tenentur: ſed &, ſi, prioribus capitibus
cedentibus, totus grex fuerit renovatus, pigno-
tenebitur. Ulpianus Lib. XVII ad Sabinum
.68 §. 2 ff. de Uſufructu, & quemadm.): Plane, ſi
regis, vel armenti, ſit uſufructus legatus, debebit
x adgnatis gregem ſupplere; id eſt, in locum ca-
itum *defunctorum;* & ibid. *(l. 70 §. 1 eod.): Inter-*
ñ tamen, quamdiu ſummittantur & ſuppleantur

capita, *quæ demortua ſunt, cuius ſit fœtus, q* *ritur*: Et *Lib. XXXI ad Sabinum* (*l.* 10 *ff.* §. 3 *iure dotium*): *Sed fœtus dotalium pecorum maritum pertinent*: - - *ſic tamen, ut ſupp proprietatem prius oporteat, & ſummiſſis i cum mortuorum* capitum (*ex*) *adgnatis, reſidu fructum maritus habeat.* ' Sic etiam §. 18 *de Legatis*: *Eſt autem gregis unum corpus e ſtantibus* capitibus, *ſicut ædium unum corpu ex cohærentibus lapidibus.* Sed, ut *animal* ſic etiam *hominum, capita* pro ipſis paſſim *h nibus* numerantur, per eam orationis figu quam ſynecdochen appellant Rhetores. E ſignificandi ratio in formulis, *carum, dilect lepidum, feſtivum, ridiculum, impium, c ptum, ignavum, audax, ingratum, infeſtum, xium, periurum, inſuperabile bello, caput* ſimilibus ſexcentis, nemini fortaſſe lectorum cognitis, & magno numero collectis a *Io. M thia Geſnero*, Celeberrimo Viro, in *Novi La linguæ Theſauri Volumine primo*, nuper den edito, *pag.* 756. Sed alia his addemus, m vulgaria, Auctorum loca, quæ ad *Livianam* cendi rationem propius accedunt, nec cuiq dubium relinquunt, eam vocis *caput* poteſta eſſe, ut pro *hominibus ſingulis* & uſurpetur, poſſit uſurpari. *Horatius Sat. II*, 1, 27:

> — — *Quot* capitum *vivunt, totidem* *diorum*
>
> *Millia*;

q

ad parum abludit a *Terentiano* (*Phorm.* *II*, 4, : *Quot homines, tot ſententiæ*, & a vulgari: *ot capita, tot ſenſus*, indicante, quot ſint ho- nes, tot diverſa iudicia, diverſasque opiniones, e. *Valerius Max. Lib. IV Cap. 8 §. 5: Magni imi fuiſſet, a tot captivorum* capitibus *ſervitu- n detraxiſſe, quot tunc nobiliſſimis & opulen- ſimis urbibus populus Rom. celebritatem largi- eſt.* Ubi, nemo non videt, *captivorum capi-* pro ipſis *captivis* dici. *Cæſar de Bel. Gall. Lib. I Cap. 89: Ex reliquis captivis toto exer- u* capita *ſingula, prædæ nomine, diſtribuit.* Ubi *captivis capita ſingula* idem eſt, quod *ſinguli tivorum.* Idem *Lib. I de Bel. Gal. Cap. 29: Quibus tabulis nominatim ratio confecta erat, qui nu- rus domo exiſſet eorum, qui arma ferre poſ- t; & item ſeparatim pueri, ſenes, mulieresque. arum omnium rerum ſumma erat*, capitum lvetiorum *millia 263*, Tulingorum *millia 36*, obrigorum *14*, Rauracorum *23*, Boiorum *32*; . *II Cap. 33: Ab his, qui emerant*, capitum *merus ad eum relatus eſt millium 53; Lib. Cap. 15: Cum hoſtium numerus* capitum *430 llium fuiſſet. Eutropius Lib. I Cap. 7: Sub eo ma, omnibus in cenſum delatis, habuit* capi- n *84 millia civium Romanorum*; & *Cap. 16: ſt hæc cenſus in Urbe habitus eſt, & inventa it* civium capitum 119 millia. *Eumenius* in *atiarum actione Conſtantino Auguſto Cap. 11: otem millia* capitum *remiſiſti, quartam am- us partem noſtrorum cenſuum: ... Remiſ-*

ſione

ſione iſta ſeptem millium capitum, *viginti q*
que millibus dediſti vires; & *Cap. 12: Neſcit*
xare indulgentiam tuam, qui te putat ſeptem
lia capitum *ſola donaſſe.* Nimirum ſermo E
nio de tributo, quod ex numero capitum, hoc
hominum, exſolvi ſolebat. Ipſe etiam vet
rum ſuorum optimus explanator *Livius* eſt, q
libera ſervaque capita pro *hominibus liberis*
ſervis dixit *Lib. XXIX Cap. 29: Octo millia li*
rorum ſervorumque capitum *ſunt capta.* Im
mis vero, cum de cenſu civium Romanorum
ſolenne eſt *Livio, capita civium* pro ipſis *civ*
nominare. Exempla ex infinitis unum &
terum adduxiſſe ſufficiat: *Lib. III Cap. 3: C*
ſa civium capita *centum quatuor millia & du*
ta quatuordecim dicuntur, præter orbos or
que; Lib. IX Cap. 19: Cenſebantur eius
luſtris ducena quinquagena millia capitum;
Lib. X Cap. 47: Cenſa capitum *millia du*
ſexaginta duo trecenta viginti duo. Quæ lo
a *Gronovio* & *Drackenborchio* doctiſſime ſunt
luſtrata. Idem *Drackenborchius*, Auctori *Epito-*
marum Livii perpetuo in referendo numero
eorum, qui quolibet luſtro cenſi ſint, *civium ca-*
pita memorari, nec aliter locutum reperiri, ob-
ſervat in Nota ad *Epit. Libri I*, ubi, hoc ipſo uſus
argumento, & unius præterea Codicis auctoritate
innixus, confirmat coniecturam *Dukeri*, qui
hæc *Epitomæ* verba: *Luſtrum condidit, quo cenſa*
LXXX. M. eſſe dicuntur, quæ vulgata, & plurimo-
rum Codicum, lectio eſt, ita legenda videntur:
Lu

trum condidit, quo civium capita *cenſa LXXX. eſſe dicuntur*. Sed, præter claſſicos, quos vo-it, Auctores, etiam Iureconſultorum veterum, legum Romanarum, libri pleni ſunt locis modi, unde vocis *caput* hæc, quam dixi, vis noſci poteſt. Satis enim notæ ſunt formulæ, *rum caput*, ex definitione tutelæ (*§. 1 Inſt. de telis*): *Eſt vis ac poteſtas in* capite *libero;* quo do etiam *Gellius Lib. V Cap. 19*: *Tutoribus pupillos tantam eſſe auctoritatem poteſtatemque, non eſt, ut* caput liberum, *fidei ſuæ commiſſum, næ ditioni ſubiiciant;* & ex his *l. 2 §. 2 de Lege dia: Quæſita deinde ſunt hæc: -- an etiam pro* ris capitibus *dari oporteat?* porro *ſervile caput, l. 3 §. 1 ff. de Capite min.*: Servile caput *nul-ius habet: ideo nec minui poteſt;* et *in capita*, eſt, viritim, aut in ſingulos, *dividere*, cui poſitum eſt *in ſtirpes*, hoc eſt, in eos, qui ab a ſtirpe deſcendunt, coniunctim ſumtos, di-lere, ex *§. ult. Inſt. de Hæreditat. quæ ab int.*: *er filios & nepotes ex filio antiquitas ſta-t, non* in capita, *ſed* in ſtirpes, dividi *hæredita-n;* & ex *§. 4 Inſt. de legit. agn. ſucc.*: *His nim perſonis præcedentibus, & ſucceſſionem ad-ittentibus, ceteri gradus remanent penitus ſe-oti: videlicet hæreditate non* in ſtirpes, *ſed* in ca-ta, *dividenda;* & ex his *Ulpiani Lib. XIII ad binum* (*l. 2 §. 2 ff. de ſuis & legit. hæred.*): *Hæc reditas proximo adgnato, id eſt, ei, quem ne-antecedit, defertur: et, ſi plures ſint eiusdem adus, omnibus*, in capita *ſcilicet;* quibus præ

aliis

aliis addenda ſunt illa *Ulpiani Tit.* 27 *Re*
Adgnatorum hæreditates dividuntur in
veluti, ſi ſit fratris filius & alterius fra
pluresve liberi : quotquot ſunt ab utraq
perſonæ, tot fiunt portiones, ut ſinguli ſing
piant. Huc etiam referri debet *tributu*
tis, quod ſingulis perſonis ſolvendum eſt
& *l. ult. ff. de Cenſib.* & *l.* 10 *C. de A*
cenſit. & *exactores pecuniæ pro capitibus*
ff. de Muner. & honor. & formulæ, *nox*
ſequitur, ex *l.* 18 & 41 *§.* 2 *ff. de Fur.*
§. 7 *ff. de Iniuriis*, *l.* 1 *§.* 18 *ff. Depoſiti*,
Si ex noxali cauſ. l. 21 *ff. Commodati*, *l.* 1 *J*
de privat. delict. l. 1 *C. de Noxalib.* & *i*
de Noxalib. & *caput de civitate eximere*
ff. de Public. iudic. & *ambulant cum capit*
tiones, ex *l.* 7 *§.* 1 *ff. de Capite min.* &
pite fortunas ſuas in alienam familiam
ferre, ex *l.* 11 *§. ult. ff. de Bonor. poſſ*
tab. Eſſe autem hanc dicendi ſignificandiqu
nem Romanis ſcriptoribus a Græcis petita
que κεφαλὴν ἀνδρὸς pro ipſo homine fre
dictam, bene annotavit, variisque ac ſelecti
ri, *Ariſtotelis*, *Demoſthenis*, *Herodoti*,
Gregorii, & aliorum, exemplis confirmat
dit, *Henricus Stephanus* in *Theſauri lingu*
cæ Tom. II pag. 147 *ſeq.* Hoc igitur ſumto, l
Latine *capita* pro *ſingulis hominibus* u
non incommode hoc ſenſu explicari poſſe
co *Liviano capita originis* videntur. Ni
capita originis in gente quaque ii dicunt

e dici poſſunt, qui genti originem dederunt, rimi ſe in turbam congregarunt, unde poſtea s numeroſior potentiorque exſtitit. Simili fere lo *Ovidius auctorem originis* dixit *Faſt. II*,

At ſi quis veſtra Deus eſſet originis auctor;

nomine ſi appellari poteſt, qui, ut oriretur s, effecit, nulla dubitandi cauſa ſuppetit, et *capita originis* vocari poſſe hos, quorum nu-ro gens quæque tum, cum exiſtit primum, tinetur. Mihi igitur pro certo hoc ponitur, pſa formula nihil ineſſe, quod offendere au-Latinas poſſit, nec ſatis legibus Grammatico-i, aut meliorum Auctorum ingenio, conve-t. Sed videndum inprimis, an eam oratio-*Liviana* ſeries admittat, quam cum perobſcu-i ipſe *Heumannus* dicit, vel hoc ipſo, fieri e, concedit, ut aliis, loci huius ſenſum inge-aturis, felicius ea res ſuccedat, quam ipſe ſuc-iſſe ſibi intelligit. Non is ego ſum, qui cum acu-te *Heumanniano* vel tantulum comparandam infantiam ingenioli putem; at, qui aliis in ts talpa coeciorem me novi, neſcio, qui fiat, hoc in loco mihi videar acutiſſime videre. fortaſſe idem mihi, quod ſomniantibus, temulentis, contingit, qui multa ſibi videre, re, percipere, videntur, quæ deinde, ſomnio ti, aut ſibi redditi, per errorem ita percepta lligunt. Itaque hæc mea, ſive ſomnia, ſive mentis cogitata, ita narrabo Lectori, ut huic libe-

liberum de his iudicium relinquam, &, ſi
meliora me docere poſſit, hunc mihi am
potius, quam hoſtem, habeam. Tuſcorur
Livius, ante Romanum imperium late terr
rique opes patuiſſe, plurimumque eos potuiſſ
ſupero inferoque, quorum alterum con
gentis vocabulo Tuſcum, alterum Hadria
ſit vocatum. Hæc terrarum & potentiæ
tudo ut rectius cognoſci poſſit, gentem T
rum, addit, in utrumque illud mare verge
incoluiſſe urbibus duodenis terras. L
cui mira res exiſtimetur, ab una gente
cim, non oppida, ſed urbes, occupatas, a
ſimis initiis ita, ait, ſenſim creviſſe gentem,
tegras tot colonias, quot capita originis, ſ
mi gentis auctores, fuerant, (quos fuiſſe dec
viginti, ponamus,) prius cis Apenninum a
rum mare, poſtea trans Apenninum, miſer
h[illegible] igitur coloniis occupata, docet, omni
Padum loca, duodecim nempe urbes illa
paulo ante dixerat, & fortaſſe oppida nor
& quicquid in illa regione pagorum, vic
prædiorum, eſt. Iam, hæc mea, Lector,
tenens, iterum lege, quem perobſcurum a
xeras, *Livianum* locum, & huius, a me pr
tus, interpretem te præbe. Sic nempe *L*
Tuſcorum ante Romanum imperium late
marique opes patuere. Mari ſupero inf
quibus Italia inſulæ modo cingitur, quant
tuerit, nomina ſunt argumento: quod a
Tuſcum communi vocabulo gentis, alterum H

n mare, ab Hadria, Tuſcorum colonia, vo-re Italicæ gentes. Græci eadem Tyrrhenum ie Hadriaticum vocant. Ii in utrumque mare ·entes incoluere urbibus duodenis terras: ·s cis Apenninum ad inferum mare, poſtea trans ·ninum, totidem, quot capita originis erant, ·lis miſſis: quæ trans Padum omnia loca, ex-·. Venetorum angulo, qui ſinum circumcolunt ·is, usque ad Alpes tenuere. Aut ego prorſus ·r, aut hæc ſatis clara, ſi me interpretem ſe-·e. Quod ſi feceris, non habebis, cur vim in-·ndam *Livio*, cur bellum indicendum tot ſive ·riis, ſive Criticorum doctiſſimis, qui vulga-·lectionem fortiter tuentur, cur vocem alie-, cuius in nullo Codice veſtigium, quæ ob id ·itti ipſa negat, nec clariorem, ſi quid iudi-·verborum ſenſum facit, intrudendam *Li-*· exiſtimes.

VII.
HYMNOPHILI
OBSERVATIO
·D PLINII LIB. X EPIST. XCVII
DE
·RMINE CHRISTO QUASI DEO DICTO.

Hymnos ſacros inde ab Apoſtolorum tempore in veterum Chriſtianorum cœtibus decan-

decantatos fuiſſe, ex documentis fide dig
nis hodie conſtat, quæ magno numero co
ferunt *Io. Bona de Pſalmodia divina Cap.* 1,
& *Rerum Liturgicarum Lib. I Cap.* 25 *pag.*
Guil. Beveregius in *Codice Canonum Ec*
primitivæ illuſtrato, & *Operibus Patrum Ap*
corum, cura *Io. Clerici* editis, adiecto *Li*
Cap. 5 *pag.* 153, *Samuel Baſnagius Annal*
tico-Eccleſ. Tom. I pag. 706, *Ioſephus Bi*
mus Origin. Eccleſ. Lib. XIV Cap. 1 & 2 *V*
pag. 1, *Io. Georg. Walchius Hiſt. Eccleſ. N.*
Sec. I Cap. 3 *§.* 7 *pag.* 410, & *Sec. II Cap.* 3
pag. 722, aliique plures, a *Io. Alb. Fabri*
Bibliographia antiquaria Cap. XI pag. 3
Gottlob Friderico Gudio in *Specimine Biblii*
Diſputationum & *Obſervationum de ſelectis*
Eccl. capitibus pag. 18 & 198, excitati.

II. Memorabile cumprimis hac de re t
ſtimonium *Plinii*, quod exſtat in celebri e
Traianum epiſtola Lib. X, 97. *Hanc* enim
mam culpæ Chriſtianorum fuiſſe, refert, *qu*
ſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, ca
que Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum in
Provocant ad illuſtre hoc teſtimonium,
que morem canendi tunc temporis in Ec
uſitatum fuiſſe, ex eodem evincunt fere om
quotquot hoc argumentum vel ὡς ἐν παρόδ
tigerunt, vel data opera pertractarunt.

III. *Tertullianus Apolog. Cap. II pag*
edit Colon. τὸ *dicere* Plinianum exponit pe

Plinius ſecundus, inquit, *cum provinciam* ret, *damnatis quibusdam Chriſtianis, quibus-* *gradu pulſis, ipſa tamen multitudine pertur-* *r, quid de cetero ageret, conſuluit tunc Tra-* *m Imperatorem, allegans præter obſtinatio-* *non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris eo-* *compeririſſe, quam cœtus antelucanos, ad ca-* *ſum Chriſto & Deo* *), *& ad confœderandam* *iplinam, homicidium, adulterium, fraudem,* *idiam, & cetera ſcelera, prohibentes.*

IV. *Euſebius Hiſt. Eccl. Lib. III Cap. 33 pag.* *edit. Cantabrig.* in eodem argumento occu- is, utitur vocabulo ὑμνεῖν. Dicit enim, *Pli-* *n Secundum* Imperatori indicaſſe: Μηδὲν ριον μὴ δὲ παρὰ τοὺς νόμους πράττειν αὐτοὺς ιστιανοὺς) κατειληφέναι, πλὴν τό γε ἅμα τῇ διεγειρομένους, τὸν Χριστὸν Θεοῦ δίκην ὑμνεῖν. *rehendiſſe ſe, nihil ab illis* (Chriſtianis) *ie, nihil adverſus leges, actitari: niſi quod* *o diluculo excitati, Chriſto tanquam Deo hym-* *canerent.* Paucis interiectis, *Tertulliani* te- ionium repetit, iisdem fere verbis, quibus do in hoc negotio uſus fuerat, a ſe in Græ- a linguam converſum. Ita enim *Plinium* ex nſione *Tertulliani* loquentem introducit:

ite coniicit *Stephanus le Moyne* in *Notis ad Va-* *ia ſacra pag. 14*, vetuſtiora *Tertulliani* exempla- a habuiſſe, non quidem *Chriſto & Deo*, ſed *briſto ut Deo.* Probat enim hoc ex ipſorum Co- cum manuſcriptorum αὐτοψίᾳ *Sigebertus Haver-* *ampus* in *Not. ad Tertulliani loc. cit. pag. 25.*

Ἔξω τȣ̃ μὴ βȣ́λεσϑαι αὐτȣ̀ς (Χριςιανȣ̀ς) [...] λατρεῦν, ȣ̓δὲν ἀνόσιον ἐν αὐτοῖς εὑρηκέναι [...] δὲ καὶ τȣ̃το (Πλίνιος) ἀνίςασϑαι ἕωϑεν τȣ̀ς [...] ςιανȣ̀ς καὶ τὸν Χριςὸν Θεȣ̃ δίκην ὑμνεῖν κ. τ. [...] *Præter obſtinationem non ſacrificandi*, [...] *aliud ſe de ſacramentis eorum comperiſſe*, [...] *cœtus antelucanos, ad canendum Chriſti* [...] *Deo* &c.

V. Ab his pariter ac ab aliis recentio[...] verborum *Plinii* interpretibus diſſentit cel[...] mi nominis Theologus, *Ioannes Laurentius* [...] *hemius*, in *Inſtitutionibu* ſuis *Hiſtoriæ Chri*[...] *maioribus Sec. I Part. II Cap. 4 §. 12 pag. 3*[...] mentem ſuam declarans: *Nolim diffiteri*, [...] *um eſſe, an locus Plinii, quo Chriſtianos c*[...] *Chriſto, quaſi Deo, invicem canere, tradit*, [...] *hunc morem una canendi pertineat, tametſi* [...] *ad eum referatur. Recte ſcilicet viri e*[...] *obſervarunt, carmen non modo de oratione* [...] *ris illigata, ſed de quavis formula, quæ recita*[...] *apud Latinos dici ſolere. Quocirca com*[...] *Plinius de precibus ad Chriſtum, & in la*[...] *eius fuſis, accipi poteſt, immo, meo quidem iudi*[...] *accipi debet, cum alioquin præcipuam publici c*[...] *tus partem, nimirum preces, omiſiſſet.* Lau[...] præterea *Paulum Danielem Longolium*, *Io. A*[...] *Fabricium*, & *Ioſephum Binghamum*, tanqu[...] ſententiæ ſuæ ὁμοψήφȣς. Quibus addo *Petru*[...] *Zornium Opuſculorum ſacrorum Tom. I pag.* [...] & *Franciſcum Balduinum* in *Commentario a*[...] *Edicta veterum Romanorum de Chriſtia*[...]

cum eius *Conſtantino Magno Halæ* edito, *46 ſeq.*

VI. Licebit, opinor, nobis iterum a Viro berrimo, ſalva tamen, quæ ſummis eius medebetur, reverentia, diſſentire, & argumentibusdam ſententiam, hactenus receptam, Enimvero *carmen* proprie ſignificat *can*. Deſcendit a verbo *cano*, & eſt quaſi *cani*; aut, ſi ita mavelis, ab obſoleto verbo, orto, ut creditur, ἀπὸ τοῦ χανεῖν, inſertera *ſ*. Unde, mutato more, veteribus inconſueto, *ſ* in *r*, hodie dicitur *carmen*. *Io. Gerh. Voſſii Etymologicum linguæ Lat.* *io*, & præmiſſus eius *Etymologico Tractatus rarum permutatione*. Canendi igitur no- prima & propria huius vocis ſignificatione ri non poteſt, præſertim cum uſus hanc icationem confirmet: Τὰς μὲν γὰρ ᾠδὰς σι Ῥωμαῖοι κάρμινα, teſte *Dionyſio Halicarſi Antiqu. Rom. Lib. I Oper. Tom. I pag.* 24 *Oxon.* Ὠδαὶ vero procul dubio canendo rebantur, & quidem ἀπὸ μόνου στόματος, τὰ ὀργανικοῦ ψαλτηρίου, iuxta *Euthymium Zyum* apud *Stephanum le Moyne Variorum rum Tom. I pag. 180*, quod de carminibus ne verum eſſe, probat *Iſaacus Voſſius de Poen cantu & viribus rythmi pag. 1.* Sic *Ovi- Metamorph. Lib. XIV v. 435:*

rmina iam moriens canit exequialia cygnus.

magica & ſuperſtitioſa, quæ olim a vene-

 ficis

ficis decantari, vel potius obſcuro quodam ca
demurmurari, ſolebant, dicebantur ideo in L
bus XII Tabularum, *mala carmina*. *Lex* I
Tab. VII his verbis abſolvitur:

Quei. malom. carmen. incantaſit. malom.
nenom.
Facſit. duitve. pariceidad. eſtod.

Conf. quæ doctiſſimus *Io. Nicolaus Funccius*
h. l. & ad *l. 14 tab. VII* annotavit. Propri
vocis *carmen* ſignificatum a ſcriptoribus Lati
nonnunquam deſeri, manifeſtum eſt; nulla n
nos urget neceſſitas, ut idem in noſtro, qu
explicamus, *Plinii* loco faciamus.

VII. *Tertullianus* namque & *Euſebius* lo
cis iam §. *III* & *IV* citatis *Plinii* verba
cantione interpretantur. *Carmen dicere* &
apud *Euſebium* ſunt ἰσοδυναμοῦντα. *Heſychi*
interpretatur ὑμνεῖν per ᾄδειν & λέγειν. Ὕμ
& ὕμνον quidam ad ſolum *Deum* referu
Ὕμνος, inquit *Ammonius de affinium vocab*
rum differentia, ἐγκωμίου διαφέρει. ὁ μὲν γ
ὕμνος ἐςὶ Θεῶν. τὸ δὲ ἐγκώμιον, ἀνθρώπ
Hoc, ut de voce ὕμνος concedit, ita de voce
νεῖν negat *Thomas Magiſter* in Κῶμας. Im
apud *Ælianum Var. Hiſt. Lib. XII Cap.* 55
nomen ὕμνου ad homines relatum legimus.
rumque tamen, & quidem maxime apud
ptores ſacros, utraque vox de *Dei* laudibus
pata occurrit. Ita *Gregorius Nyſſenus Tra*
in Pſalm. Cap. 3 Oper. Tom. I pag. 295

-iſ. Ὕμνος ἐςὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς ἀνατιθεμένη τῷ Θεῷ εὐφημία. *Hymnus laus Deo tributa ob bona nobis præſtita.* Quamautem variis modis *Deus* laudari poſſit, per ὕμνον & ὑμνεῖν tamen huiusmodi ſigillatim laudationem intelligi, quæ fit per verba cum modulatione prolata, innumera fere ſcriptorum ſacrorum loca teſtantur. Ita *Paulus* & *Silas*, teſte *Luca Act. XVI, 25*: Προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν, i. e. *canticis celebrabant Deum*, prout etiam de *Chriſto* & Apoſtolis *Matth. XXVI, 30*, legimus, quod ad montem olivarum acceſſerint ὑμνήσαντες, i. e. *cum hymnum ceciniſſent.* Conf. *Chriſtoph. Wolfius* in *Curis ad Matth. XXVI, & ad Eph. V, 19*, *Salom. Deylingius Obſ. S.* 44, *pag.* 430, *Io. Gothofr. Lakemacherus* in *Antiquit. Græc. Sacr. Part. III Cap. 2 §. 12 p. 444*, *Io. Conr. Schwarzius Comment. Crit. Philolog. linguæ Græcæ pag. 1350.*

VIII. Maiorem adhuc dictis fidem conciliat, &, *Plinii* verba ad morem canendi ſpectare, probant, quæ Patres de *Chriſto ut Deo* iam inde ab antiquiſſimis temporibus per hymnos celebrari ſolito, memoriæ prodiderunt. *Euſebius* *H. E. Lib. V Cap. 28 pag. 252* ex libro quodam vetuſto, adverſus *Artemonis* hæreſin elaborato, inter alia hæc refert: Ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιςῶν γραφεῖσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριςὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες. *Pſalmi quoque & Cantica fratrum iam inde a fidelibus conſcripta, Chriſtum verbum*

Dei concelebrant, divinitatem ei tribuend.
Iam diu igitur ante Seculi tertii initium, qu
vixiſſe creditur Auctor hic, mos canendi *Chriſti*
Deo in Eccleſia invaluit, immo procul om
dubio ipſius *Plinii* tempora antevertit. *Ign*
tius, *Plinio* σύγχρονος, *Epheſios* in ſua ad e
Epiſtola §. 4 laudat, ob concors canendi ſtu
um, &, ut in eodem pergant, hortatur. Δ
τοῦτο, inquit, ἐν τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν καὶ συμφ
ἀγάπῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ᾄδεται. καὶ οἱ κατ᾽ ἄ
δὲ χορὸς γίνεσθε, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν ὁμ
χρῶμα Θεοῦ λαβόντες ἐν ἑνότητι ᾄδητε ἐν φ
μιᾷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ πατρὶ, ἵνα ὑμῶν
ἀκούσῃ, καὶ ἐπιγινώσκων δι᾽ ὧν ἐπράσσετε, μ
ὄντας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. *Propter hoc in conſenſu*
ſtro & concordi charitate Ieſus Chriſtus can
Sed & vos ſinguli chorus eſte, ut conſoni per c
cordiam, melos Dei recipientes in unitate ca
tis voce una per Ieſum Chriſtum Patri; qu
vos audiat, & agnoſcat, ex iis, quæ operam
membra eſſe vos Filii ipſius.

IX. *Paulus Samoſatenſis* inter acerrimos I
tatis Chriſti oppugnatores, qui Seculo III
tum Chriſtianum conturbarunt, haud ultim
locum ſibi vindicat. Mirum igitur non
quod hymnis quoque in honorem *Chriſti*

*) Verbum θεολογεῖν, de *Deo Filio* frequentiſſ
Patribus adhibitum, nihil aliud ſignificare,
Chriſto Deitatem aſſerere, ſive *naturam eius*
nam contra adverſarios defendere, probat *Su*
Theſ. Eccl. Tom. I pag. 1355.

ſ noſtri cani ſolitis, eorumque in Eccleſia i, bellum indixerit. Conf. *Euſebius H. E.* *VII Cap. 30 pag. 362.* Pro ſua enim, quam iel animo conceperat, de *Chriſto* mero homi- ſententia, ſtatuere aliter de hymnis, ſenten- ſuæ everſoribus, non poterat. Hoc vero cen- am inprimis meretur, quo eos ſimul tanquam τέρως καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν συγγράμματα duxerit, quemadmodum *Patres Antiocheni* in *ſtola ſua ſynodica* apud *Euſebium l. c.* teſtatur. ntrarium a nobis iam ſupra *§. VII* & *VIII* oſtenſum. Quid? quod vel ex ipſius hære- chæ accuſatione argumentum pro hymno- modo laudatorum antiquitate peti poteſt. titiſſe profecto iam ante eius tempora mo- oportet, cuius abrogationem tantopere urſit ao χριςομάχος.

X. Magnam cerimoniarum & rituum ſacro- a diſcrepantiam inter antiquos Chriſtianos naſſe, multaque in his ordinandis prudentiæ rum, qui Eccleſiis præerant, relicta fuiſſe, irum rerum teſtimonia loquuntur; ad ritus o ab ipſo *Chriſto* & Apoſtolis præſcriptos hoc endendum non eſſe, nemo unus ignorat. Ali- le autem, quam a *Chriſti* exemplo, *Matth.* *VI, 30*, commemorato, & Apoſtolorum inſti- is, quorum *1 Cor. XIV, 15, 16, Eph. V, 19,* . *III, 16, Iac. V, 13,* mentio fit, canendi in cleſia ritum dirivare, per ipſam teſtimonio- n adductorum evidentiam prohibemur. Pul- e in hanc rem *Auguſtinus Epiſt. 119 Oper.*

Tom. II pag. 196 edit. Froben.: Ab ipſo D
& ab Apoſtolis Pſalmos & Hymnos canendi
mus documenta, & exempla, & praecepta.
Iam igitur Eccleſiam hunc ritum ſine pi
negligere potuiſſe, fateamur, neceſſe eſt. Fa
quoque hoc ὁ πάνυ *Moshemius*, dum *l. c.*
390, hymnos, inquit, *ubique decantatos eſſe*
bio caret. Procul dubio ergo Hymni eti
Chriſtianis in Bithynia fuerunt decantati.
graſſent alias inſtitutum divinum. Quis a
bonos illos Chriſtianos tanti criminis poſ
ret? Quis non potius, *Chriſtum* aeque apud B
nos ac apud *Epheſios* canendo cultum fu
crederet?

XI. Illaeſa iam ſtabit apud omnes, qui
rite ponderant, *Pliniani* teſtimonii pro rit
nendi apud *Bithynos* recepto auctoritas.
men enim proprie, ut *§. VI* probavimus,
ficat *Canticum.* A propria autem verb
ſignificatione absque urgente neceſſitate
quam, nec in divinorum, nec in humanoru
ſtimoniorum explicatione, eſt receder
Tertullianus & *Euſebius* in repetitione &
cation teſtimonii *Pliniani* hanc regulam
varunt. Cur nos eandem negligeremus?
ſertim cum hiſtoricae circumſtantiae, a
§. VIII & *IX* adductae, hanc explicati
confirment, & verbis *Plinianis* egregiam
dant lucem.

XII. Loca quaedam *Panegyrici*, quae
berrimus *Longolius* in nitidiſſima ſua *Ep*

Plinii editione, ad illuſtrationem loci noſtri pag. 819 affert, ſententiæ noſtræ nihil derogant. Quamvis enim Plinius ibi paullo ampliorem voci carmen tribuere videatur poteſtatem, quum loquitur v. g. de carmine comitiorum; eſt tamen hoc ipſi cum aliis ſcriptoribus commune, utpote qui ſæpe vel in una eademque oratione voci cuipiam diverſas notiones ſubiiciunt. Exempla vide apud Io. Clericum Artis Criticæ Part. Sect. 1 Cap. 6 §. 14, 15. Difficultatem quidem hæc pariunt interpreti, ſed non plane insuperabilem, cum ſemper in orationis ſerie aliisque circumſtantiis quædam occurrant, ex quibus iudicari poteſt, quis ſenſus voci hic & nunc applicabilis.

XIII. Nec officit ſententiæ noſtræ, quod dixiſſe, non cantaſſe, ferantur carmen ſuum Chriſticolæ in Bithynia. Hac enim locutione nihil aliud inſinuatur, quam quod articulate & conceptis verbis, ut ab aliis intelligi poſſent, cantionem ſuam protulerint. Ita Paulus Epheſios Cap. V, 19, hortatur, ut ſint λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς. In Codice Miſchnico Middoth II, 5, de Levitis dicitur, quod fuerint אומרים בשיר, dicentes cantico. Cave vero, exinde colligas, homines, eum in finem, ut canerent, in templo Hieroſolymitano, ſuper XV gradibus, ex atrio Iſraelitarum in atrium mulierum deſcendentibus, cum inſtrumentis muſicis conſtitutos, ordinario tantum loquelæ modo, citra ullam modulationem fuiſſe uſos.

uſos. Conf. *Emo Lucius Vriemœt de P*
המעלות *Obſervationum Miſcell. Lib. I*
pag. 254.

XIV. Forſan autem *ad morem una c*
non ſpectabit teſtimonium *Plinianum.* I
exiſtimat Celeberrimus *Mosbemius*, vel
dubium hoc eſſe, profitetur. Attendenti v
verba, quibus *Plinius* utitur, quod nempe
invicem Chriſtiani *carmen dixerint*, null
plius dubitandi relinquetur locus. Clarius
quam quod dubitari poſſit, his verbis in
non unum ex multis, aut ſolum cœtus
tem, cecinisſe, ſed alios quoque ipſum in
do fuiſſe ſecutos *). Equidem non nego
Plinii, generaliori ſenſu intellecta, de p
quoque accipi poſſe. Quid enim *cantic*
aliud ſunt, quam preces *canticis* incluſ
cum *cantu* recitatæ? Debere vero eaden
de precibus ſine *cantu* prolatis accipi,
quidem Celeberrimo *Mosbemio* perſuaſu
vel propterea concedere non poſſum, qu
tarium a me iam ſupra §. *VI* & *VII* eſt

*) *Nanus Tillemontius* in luculento ſuo Hiſto
cleſiaſticæ opere, cui titulum fecit: *M*
pour ſervir à l'Hiſtoire eccleſiaſtique des
miers Siecles Tom. II Part. II pag. 15 *edit.*
verba: *ſecum invicem* reddidit *alternativem*
modum per antiphonas canendi hic reſpici
l. c. pag. 59. Facit cum eo *Io. Michael He*
de Eccleſia Græca Part. III Cap. 4 §. 7 *p*
Nos tamen hanc ſententiam, valde licet p
lem, nunc quidem in medio relinquimus.

am. Addo, quod plurimæ preces tunc tem-is a ſolo antiſtite publice fuerint recitatæ, ad-es populus tacuit, & nihil aliud, quam ſolitum en *Amen*, *μετὰ φωνῆς* reſpondit. Conf. *Io-nimus Hildebrandus de Sacris publicis veteris leſiæ pag. 58*, &, ad quem ipſe *Mosbemius* nos mittit, *Campegius Vitringa de Synagog. vet. l. III Part. II Cap. 19 pag. 1113.*

XV. Nonne vero ſic *præcipuam publici cul- partem, nimirum preces, Plinius omiſiſſet?* dinem fere totius diſputationis in hoc argu-nto verti, credit Celeberrimus *Vir*, qui ta-n, quod mireris, paullo ante, nempe *pag.*, *Plinium* accuſat, *quod turpiter in referen- Chriſtianorum narratione erraverit, & quod peram intellexerit, quæ a Chriſtianis de con-tuum ſuorum rationibus acceperat, atque ex potius opinione, quam ex rei natura & veri-e, ſcripſerit.* Ego huc non facile deſcende-. Nec erroris *Plinium* poſtulo, nec cando-a in eo deſidero. Hoc vero ad reddendam ntii eius de precibus rationem ſufficere arbi-r, quod ipſi forſan nihil certi, aut quod no-a valde dignum eſſet, de precibus Chriſtiano-n tunc temporis innotuerit. Plura, quam e hactenus de rebus Chriſtianorum cognove-, vel per tormenta voluit extorquere *Plinius*; faſſæ quoque, cum in tormentis eſſent, pro- dubio ſunt omnia, quæ ſibi nota erant, mi-læ iſtæ, quarum mentio iniicitur, ancillæ, vel tius Eccleſiæ miniſtræ. Sed non operæ pre-

tium viſum fuit *Plinio*, omnia hæc diſtincte p
titeque ad Imperatorem referre. Complecti
multa, & quidni etiam preces, ritusque ci
preces uſitatos? ſub nomine *pravæ & i
modicæ ſuperſtitionis.* Si *Plinius* precum
preſſam mentionem feciſſet, & de carmi
bus tacuiſſet, nonne quis eodem iure, quo (
leberrimus *Mosbemius*, carmina de preci
accipit, poſſet preces de *carminibus*,
canticis, accipere, addita ratione: *Quia
quin præcipuam cultus publici partem, nimir
cantiones, Plinius omiſiſſet.*

XVI. Quale fuerit illud *carmen*, aut qui
conceptum fuerit verbis, quod tunc tempori
Soſpitatoris noſtri honorem fuit recitatum,
terminare hodie difficile eſt. Forſan vero d
tum intendit *Plinius* ad perantiquum hymn
matutinum, Δόξα ἐν ὑψίςοις Θεῷ, cuius
in *Conſtitutionibus Apoſtolicis Lib. VII Cap.*
mentio fit, & quem ex variis Pſalteriis ma
ſcriptis repetiit *Iacobus Uſſerius* in *Diatriba*
nalibus ſuis ſubiuncta, *de Romanæ Eccleſiæ S
bolo Apoſtolico vetere pag. 16.* Sequentia ib
honorem *Chriſti* continentur:

Κύριε υἱὲ μονογενὲς,	*Domine Fili uniget*
Ιησοῦ Χριςὲ,	*Ieſu Chriſte,*
Κύριε ὁ Θεός.	*Domine Deus,*
Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,	*Agnus Dei,*
Ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς,	*Filius Patris,*

τὰς ἁμαρτίας όσμȣ;	*Qui tollis peccata mundi,*
ἡμᾶς.	*Miſerere nobis.*
τὰς ἁμαρτίας σμȣ,	*Qui tollis peccata mundi,*
ϰ τὴν δέησιν	*Suſcipe deprecationem noſtram.*
μενος ἐν δεξιᾷ ατρὸς,	*Qui ſedes ad dextram Patris,*
ὑμᾶς.	*Miſerere nobis.*
εἶ μόνος ἅγιος,	*Quoniam tu ſolus ſanctus,*
ος κύριος,	*Tu ſolus Dominus,*
ιστὸς,	*Ieſu Chriſte,*
ν Θεȣ̃ πατρὸς.	*In gloria Dei Patris, Amen.*

TANTUM.

VIII.
MVTVÆ ALIQVOT
MARCI VELSERI,
CONR. RITTERSHVSII,
CASP. SCIOPPII,
ET
IVL. CÆSARIS SANCTAMAVRÆ
EPISTOLÆ, NVNC PRIMVM
E TENEBRIS IN LVCEM
PROTRACTÆ
A
FRID. OTTONE MENCKENIO

LECTORI
S. P. D.
FRID. OTTO MENCKENIVS.

Si quis eſt Lectorum, qui de edita nuper illa *Velſeri* ad *Rittershuſium* Epiſtola gratiam mihi non omnino nullam habeat; ab hoc, ut novum hoc noſtrum, aut, ſi vere dicendum, *Schwarzianum*, munus bono animo accipiat, impetraturum me facillime, confido. Iam enim omnem illam Epiſtolarum ſupellectilem, privatim mihi ab inſigni ſeculi noſtri & literarum ornamento, *Schwarzio*, donatam, publici, ut par eſt, iuris facio. Splendent in harum

fron-

ante illuſtria magnorum Virorum, Rittershu-
Scioppii, Velſeri, nomina, a quibus, nemo
lectorum, qui vulgaria, nec ipſis digna, ex-
ctet. Mihi, quod de doctorum hominum
ſtolis univerſe omnibus, idem de paucis his,
as iam primum exire e tenebris iubemus, di-
adum videtur, non eadem omnes aut doctri-
rarioris copia, aut ſermonis elegantia, com-
endari, at, ſi qua paſſim leviora, & quibus fa-
e carere doctiſſimus quisque poſſit, ſint ad-
xta, hæc facile inſtructiſſimo rerum me-
rum apparatu compenſari. Multum inpri-
a, quo placeant lectoribus, Scioppiana ha-
nt; cuius viri ſi & magnum fuiſſe ingenium,
doctrinam excellentem, omnes fatentur, il-
laudis materiam hæ Epiſtolæ, meo iudicio,
n exiguam in ſe continent. Utcunque de il-
quas iam in manus tuas tradimus, omnibus
ſtimetur, bonum ſane ac honeſtum hoc no-
am edendi conſilium eſt, cui adeo & volumus
favere, &, qua te eſſe æquitate ſcimus, certis
e favebis.

EPISTOLA I.

ONRADO RITTERSHVSIO

S. P. D.

MARCVS VELSERVS.

. De inſtituto Rittershuſii, edendi Iſidorum, varia commemorat.

Quod de *Iſidoro* cogitas, perplacet. Et vi
ret *Margunius*, auxiliares ille copias
quot centuriarum lubens ſubmitteret, quæ
ſive in Athon montem, ſive in Cretam, abi
neque ſpes retrahendi eſt. De Monachienſi Co
dice quid tibi pollicearis, neſcio; numerus
Epiſtolarum infra editas, contra quam tu re
Neque correctiores auſim promittere. Sed, quo
niam omnino videre & conferre cupis, ſcito,
in ea re conficienda aut nihil, aut perparum, po
ſe, omnia in *Herwarti* benignitate eſſe po
Cuius humanitatem ipſe ſcribendo ſollicites, c
ſeo; haud fruſtra, ſpero; id ſibi enim vir li
rum literatorumque amantiſſimus honori d
&, ut deſiderio tuo ſatisfiat, niſi Principalis
ges, Bibliothecæ præſcriptæ, recta obſtite
omnibus viribus enitetur. Si me autem ſe
ſtro uti ſtat, epiſtolam, *Herwarto* inſcriptam,
hi curandam mittes, ut, quæ in rem fore vide
tur, adiiciam. Ita enim de me quotidie mere
ut ego voluntati tuæ nulla in re deeſſe deb
Cogitationem vertendi Geographica, ab *Heſch*
edita, te depoſuiſſe ſuſpicor; neque de Gl
rio *Germanico* edendo amplius cogitare, q
Legis Gallicæ poſtremum editorem uſum ap
Vale, & Clariſſ. *Gentili* tuo multam ſalute
Auguſtæ Vind. IV Non. Octobr. An. M D C

EP

EPISTOLA II.

ONRADO RITTERSHVSIO

S. P. D.

MARCVS VELSERVS.

g. Schotti, Rittershuſio in edendi Iſidori negotio ſuppetias ferentis, literas recitat, nonnulla de ſuo addens.

ndreas Schottus, Societatis Ieſu ſacerdos, amicus meus, cuius nomen tot libris editis tibi notum eſſe non poteſt, Antwerpia Prid. Cal. ... in hæc verba ad me ſcribit: *Rittershuſii* ...notas hic vidimus cum Paræneticis ad Panericos XII veteres, ſpicas poſt *Livineii* meſſem ... inſuper habendas. Quam vellem, eadem, ... *Moretus*, forma, ſubiungi ut poſſent, edi...et. Mitto eidem, te parario, Epiſtolas ali...ot *Iſidori Peluſiotæ*, de octingentis, quas in ...ticana deſcribendas curaſſem ineditas, niſi me ... invaletudo domuitionem parare, Romam..., terrarum dominam, linquere, coegiſſet. An... parare illum centuriam, & quot excurrunt, ...avarica Bibliotheca. Hortare, ut Roma reli...s petat, quo beneficii cumulus ſit maior, id... vel P. *Sirmondi* opera, vel *Baronii* Cardi...is auctoritate. Significo enim, hanc ad *An...chum* primam earum eſſe octingentarum, ...e in Vaticana aſſervantur. Quo antiquiorem ...m Codicem membraneum in Crypta ferrata,

Tuſculum iuxta monaſterio, inſpeximus
ſane dignæ ſunt, quod omnibus prope
veluti per epiſtolam obſcuris S. Scriptu
reſpondeant. Erunt itaque bis mille
quas *Billius*, optime de ſacris meritus
Nam & ter mille reliquiſſe, auctor
das. Sic enim γ, ſcribitur in Codi
ſtro, non γ', ut *Aldus* & *Frobenius* excu
Hactenus *Schotti* verba. Quem ſ
&, qua poteſt, adiutorem, vix, opinor, ſ
eo tibi gratiorem accidere par eſt. A
tero uſui etiam futurus, neſcio. Sive e
dorus tuus iam ſub prelo ſudat, ſive etiam
quibus monet, iam a *Schoppio* accepiſti,
utroque nomine fruſtra eſt. Meum tam
ipſius animum te non celare, quod curr
car nimirum erit. Epiſtolas *Iſidori* ali
mittere ait, ea vero epiſtolarum ſunt ini
tummodo, quæ his libris incluſa accipi
cum *Hæſchelii* notis. Cui de coniectu
culi librarii indocti nondum aſſentior.
eam culpam in *Schotti* amanuenſem co
Schotto enim cæcutienti, imo tantum non
ſcio, ſyllabum non licuiſſe pellegere. Q
Baronio & *Sirmondo* adſcribit, ego mihi
mo. Nam ſuam iniuriam *Schoppius* me
terpretetur, qui, cum tibi, quantum mem
beraliter omnia fuerit pollicitus, tum etiam
gie repræſentare poteſt. Ego hinc qui
ſi maxime Cardinalis *Baronius*, S. Apoſtol
dis Bibliothecarius, annuat, (id enim non

brarios Romæ conducere? Præſens ali-
ſentes urgeat oportet. Vale, & præ-
no *Gentili*, collegæ tuo, multam a me ſa-
lntia. Auguſtæ Vind. Idib. Ian. Anni
V, quem tibi tuisque felicem ex animo

EPISTOLA III.
RADO RITTERSHVSIO
S. P. D.
SP. SCIOPPIVS,
PATRICIVS ROMANVS.

*m Rittershuſio, finitis de religione con-
ſiis, in gratiam redit, perpetuam ei &
ım amicitiam pollicitur.*

vero placet in officii viam tecum re-
e, Vir Clariſſime, & placuiſſet iam
te, quod antea mihi uſu venerat, nimia
ıtionumque tuarum cura & ſollicitudine
noluiſſem. Nunc, quoniam, deterſa
abritie animi, ſinceritas mea apparere
ɔit, non video, quid me a renovanda no-
i, eaque arctiſſima, coniunctione avocare,
dire, debeat. Officiorum in me tuorum
m ſemper integram & recentem con-
neque eam illis, quæ intervenerunt po-
nſionibus ulla ex parte imminui paſſus
d futurum conſiderem, ut, quo animo
religionis negotio egiſſem, nullius ſci-
rius rei, quam ſalutis tuæ, cupido, ipſe

tua ſponte pervideres. Quare a te peto, primum, ut, ſi te mihi charum eſſe credis, æquo animo nonnunquam feras me, ſi te non minus, quam tua, amare & ſalvum eſſe voluero; deinde, ut tibi perſuadeas, me, quod in Lutheranos omnes, Romam venientes, officioſiſſimus eſſe ſoleo, non poſſe tam temere eos odiſſe, quorum in me non pauca, neque levia, conſtant officia, adeoque me ſuſpicione illa tua veteri dimittas, tanquam *Ingolſtadiana* illa epiſtola apud veſtros exoſum te reddere voluerim: qua de re plura hic appingerem, niſi me occupatio mea multiplex impediret, & breviorem eſſe cogeret. Quamprimum me nonnihil diſſolvero, uberiores ad te dabo, teque de ſtudiis meis libenter docebo. Tu interim vide, quid de *Peluſiota* ad te ſcribat *Iul. Caeſ. Sanctamaura*, homo Cyprius, typographiæ Vaticanæ Corrector, familiaris meus, cui curam hanc inquirendi in Vaticana delegaveram, cum ipſe in colle Hortulorum longiſſime a Vaticana habitem, neque niſi rariſſime illuc commeare ſoleam. Poſthac itaque recta ad illum ſcribes, eiusque opera cum commodo tuo uteris. Vale, & uxori tuæ, & *Gentili*, plurimam meis verbis ſalutem dic. Romæ a. d. 22 Maii Anno MDCIV.

Salutarunt me nuper, & multa de te mecum collocuti ſunt, *Caſelii* filius, & *Haimius*, nobilis Saxo, quos vel hoc nomine familiarius ſum complexus, quod tui ſe amatores profitebantur. Quod ſcribo, ut, ſi quos amicos huc itantes mihi com-

mmendaveris, eos mihi curæ fore ſcias. Ut
im Germanis non multo ſim Romæ uſui,
c quidem certe effecero, ut ne quid eis
anni, aut incommodi, facile eveniat.

EPISTOLA IV.

. CÆSARIS SANCTAMAVRÆ
AD
CONR. RITTERSHVSIVM.

De Iſidori Peluſiotæ Epiſtolis commemorat.

Κονράδῳ τῷ Ἱπποικείῳ εὖ πράττειν.

ὔπω τοῦ Πελουσιώτου τετυπωμέναι ἐπιστο-
λαὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ Βατικανῇ, τῶν ἐξα-
ων εἰσὶ πλείους, ἃς, ὅσον δύσπορον ἀντιγρά-
ται, οὐκ ἔχω δηλῶσαι γράμμασι. πλὴν, τοῦ
υτάτου Σχοπίου τῇ ὑπὲρ πᾶν μέτρον οἰκειότητι
με, ὡς οἷόν τε ἐστιν ἐπιμεληθήσομαι τὰς
ομένας σοι ἀποπέμψαι, εἰ ἀξιώσειάς με εἰδεῖν
χεις, μὴ καὶ δὶς ἀντιγράψωμεν τὰς αὐτάς
το, καὶ ἐς καλοῦ χώραν λάμβανε, τὰ πρὸς
ιδρα οὐκ ἔγνων ἀντιστεῖλαι, θαῤῥοῦντα τῇ
ρημῳ σου ἀγατάτητι. Ἀπὸ Ῥώμης, σκιρο-
ῶνος ἐννάτῃ ἐπὶ δέκα, αχ'δ'.

ὁ κύων σου τὰς χεῖρας

Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ Σαγκταμαύρας.

EPISTOLA V.

CONRADO RITTERSHVSIO

S. P. D.

CASP. SCIOPPIVS.

Arg. Carmen in honorem defuncti Puteani di-
expetit. Quid novi ipſe in literis meditetur,
amice exponit.

Ex quo *Iulii Cæſaris Sanctamaura*, homi-
nis Cyprii, literas Græcas ad te miſi, ſæpe mihi
animus fuit ad te ſcribere, ſed, dum me occupa-
tionibus avocari ſino, & ſcriptionem ex ſepti-
mana in ſeptimanam reiicio, factum eſt, ut
contra quam animo conſtitueram, tanto iam tem-
pore compellare te ſuperſederim. Quam crebra
tamen & iucunda tui mentio mihi facta ſuerit,
ex *Hylſio*, *Baumgartnero*, *Scheurlio*, *Tuchero*, alis-
que amicis, olim intelliges. Una enim fuimus
ſæpius, & poſteriores duo quartum iam menſem
hic agunt, tuisque in Inſtitutiones Commentariis
& Corpore Iuris civilis ex bibliothecula mea ad
ſtudia ſua utuntur. Cyprius ille miratur, ni-
hil te ſuis reſpondere, cum ſe operamque
ſuam conatui illi tuo in *Peluſiotam* prolixe ob-
tulerit: cui neque ego, ſi quid præſtare poter
defuturus ſum. Eſt hic apud nos *Chriſtophor*
Puteanus, *Claudii* filius, qui me rogavit, u
carmen in parentem ſuum a te impetrarem
quo ſibi negat gratius quidquam fieri poſſ

Hab

et *Scaligeri*, *Duſa*, *Thuani*, *Vulcanii*, *Baro-*
omnium denique magnorum virorum, verſus,
in honorem patris defuncti edere meditatur.
ificare ſodes optimo & modeſtiſſimo iuveni,
de nomen tuum inter cetera ſeculi orna-
ta conſpici. Fuit pater Senator curiæ Pari-
is, in tota Gallia unus omnium habitus in-
rrimus: ſimul eruditiſſimus, & omnium eru-
um patronus. A Clariſſ. *Scipione*, neſcio, ſi
eiusmodi impetrari queat. Tu vide, quid
ndere poſſis. Sed & hoc a te peto, ut, quæ-
jue colligi poſſunt eiusdem *Scipionis* carmi-
conquiri cures, & *Frid. Reinmundo Imhof*,
iſſimo meo, Auguſtam mittas. Is per vereda-
recte ad me curabit perferenda. Quicquid
nſæ in tranſcribendum feceris, idem *Imho-*
præſtabit. Si quæ cum aliis impreſſa ſunt
, cupio ea ab iis abſciſſa mitti. Quæſo, hoc
ı atque etiam curæ habeas. De ſtudiis meis,
l ſcribam, non habeo: niſi me propediem
Stoica mea tibi miſſurum. Superioribus
annis in volumine de Recta iuventutis in-
ione de Stoica philoſophandi ratione multa
diſputaram; quæ nunc multorum flagita-
mihi velut extorquentur. Conſtitueram
non prius ea edere, quam Satyricon no-
ı (ſic enim ob rerum & ſententiarum va-
em librum illum de diſciplina iuventutis
pſi,) editioni maturuiſſet. *Puteanus* mire
inſtat, ut triduum *Varroni* impendam, &
itam editionem ad exemplar meum corri-

gam, &, quoniam non vacat, ſaltem ſic, ut impriimi debebit, emendatam, Pariſios mittam. Quod ſi mihi perſuaſerit, vix credetis, eundem eſſe, qui fuerat, *Varronem.* Sic eum ex veteri Codice totum immutabo. Si idem *Puteanus* pro amore, quo in literas incenſus eſt, laborem deſcribendi variantes veterum Codicum ſcripturas ex libris meis ſuſcipere velit, habebitis multas præclariſſimas emendationes *Plauti*, (quem cum 20 Codicibus collatum habeo,) *Catulli*, *Tibulli*, *Propertii*, *Agellii*, *Nonii*, *Apuleii*, *Suetonii*, *Ciceronis*, *Lucretii*, aliorum. Mihi ſane nec libet antiquo iterum includi luto, (neque enim omnis ætas luto convenit,) neque etiam ſatis tutum eſt iudiciis noſtrorum hominum vapulare, quos male habebit, ſi me repueraſcere intelligant. *Symmachum* quod ſuperioribus diebus feſtis totum emendavi, & prelo adornavi, Cardinali *Seraphino* auctore me tueor, cui, hoc a me petenti negare non potui. Neque tamen ſatis certus ſum, an hic typographum inventurus ſim. Ita multo formoſior iis videtur maſſa auri, quam noſti cetera. Quicquid eius fiet, ut ſcias, curabo. Vale, uxoremque optimam ſaluta. Romæ a. d. 4 Ian. an. M D C V.

EPI-

EPISTOLA VI.

DNR. RITTERSHVSIO

S. P. D.

CASP. SCIOPPIVS.

*Rittershuſio, Iſidorum edituro, opem pol-
cetur. De ſuis conatibus literariis certio-
em facit. Hamburgenſis Canonici, Apuleium
dituri, inſcitiam notat.*

ecte tuas mihi redditas fuiſſe, noveris. Prio-
ribus nuper reſpondi, ſed breviter; non
n vacabam, ac ne nunc quidem ſatis ſpatii
eo; quare brevitati ignoſces. Cum literis
recta ad Cardinalem *Seraphinum* adii. Eſt
m omnium, qui literis cenſentur, in omni Ita-
ſine dubitatione doctiſſimus & humaniſſimus,
m utinam videre Pontificem poſſimus! Sed
ia literatorum hominum foret ea felicitas.
s, cum conſentaneum ſit, miſeros eſſe, vix
i de ipſo polliceri aliquid queam. Sed ei li-
s tuas legi, & conſilium eius exquiſivi. Ait
tempore Conclavis ingrediendi iam inſtante,
nihil poſſe, ſed, ubi inde denuo egreſſi fue-
, cum Cardinali *Farneſio*, Cryptæ ferratæ Pa-
no, ſe acturum, ut ineditæ illæ *Iſidori* epiſto-
deſcribantur. Idem cum *Columna*, ſi ta-
n ex Hiſpaniis reverſus fuerit, faciet; idem
n *Sforzia*, cuius Bibliotheca a Græcis libris eſt
ge ornatiſſima. *Sanctamaura* faciet, quæ
pote-

poterit, omnia. Neque ego opera mea parcus ero. Sed te oportet moram hanc æquo animo feras, dum & aperiatur Vaticana, & novus Pontifex subrogetur. *Baronio*, non erat, quod ſcriberes: niſi tibi ipſi impedimento eſſe voluiſſes. Eſt enim vir quidem optimus, ſed idem ab omni humanitate remotiſſimus: adeoque ipſo iam triennio congreſſu eius abſtinui. De *Arteſſio* nondum vacavit inquirere,. oportetque, donec aperiatur Vaticana, exſpectare. De Onomaſtico illo inquirendi curam *Sanctamauræ*, cum primum ad me venerit, delegabo. Ego enim hæc talia non tracto. Quæ Canonicus ille Hamburgenſis in *Apuleium* edet, cuiusmodi futura ſint, iam ſcio. Quippe qui meas *Apuleianas* lectiones, (dum eum interdum in menſam, in cubiculum meum recepi, eiurataque hæreſi penſionem centum ducatorum annuorum a Pontifice ei impetravi,) deſcribendas ipſi dedi. Scripſit, cum hic eſſet, ad *Scaligerum*, a quo omnes illas *Petronianas* Notas officio ætatis extorſiſſe dicitur, ſe iam Romæ hiſtrioniam agere. Dolet, me id in ipſo non animadvertiſſe, dum etiamnum hic eſſet. Alioquin numquam ego ſic a Muſis alienus fuiſſem, ut tam edecumatum actorem non acto prius *Hercule Oeteo* a me dimitterem. Ἐῤῥέτω· οὐ θυμὸς ἐμεῦ ἔτι πειρηθῆναι ἔσθεται. *Iordanum Brunum Nolanum* ipſum videris, illum cum videbis. Neque eſt, quod de *Cicerone* eius quidquam tibi præter *Gulielmiana* promittas. Eſt enim, niſi quæ furtim ſublegit, etiam Latina-

rum

ſterarum plane indoctus. *Sidonium*, *Enno-* eiusdemque farinæ ſcriptores, tractet, non io. Sed, *Ciceronem* quam miſere habitu-, iam videre videor, ſi tamen de ſuo quid-collaturus eſt, quod me *Puteanus*, aliique, qui iem Pariſiis noverunt, credere vetant, ris ipſe paullo etiam, quam quisquam alius, is pernoviſſe eum videar. *Tuſculanas* n mea manu cum Codice 900 annorum is habet. Sed ego cum illas, tum alias, le-s in *Symbola* mea *critica* exhibebo, quam diem ad *Velſerum* mittam. Tantum enim, ı *Tertullianum*, *Catullum*, *Tibullum*, & *Pro-m*, habeo, ab amanuenſi prius deſcribenda *Scipionis* Solimeidos Libros duos habeo. ios non puto impreſſos. Sed tu cetera mitte quamprimum. *Scheurlius* te ſalutat. Roma a. d. 12 Martii A. MDCV.

EPISTOLA VII.

NR. RITTERSHVSIO

S. P. D.

CASP. SCIOPPIVS.

Scipionis Gentilis carmina laudat. Italo-n contemtum literarum & doctorum viro- n notat. Wowerium ad gregem mediocri- doctorum reiicit. Sua quaedam ſcripta mittit.

Reſpon-

Reſpondeo tuis 22 Martii datis, & heri, hoc eſt, 22 Aprilis, mihi redditis. De *Iſidoro* tuo ſedulo mihi curæ fuit & erit. Sed nondum aperta ſtudiis Bibliotheca Vaticana; ſimul propter eorum mutationem fruſtra fuit, quidquam tenare. Et nunc etiam, cum iam ſub *Leone XI*, Pontifice Medicæo, (quod gratum literatis nomen accidebat,) in maximam ſpem animi omnium erecti eſſent, Deus repente optimum Principem nobis ademit, rurſumque res ad interregnum rediit. *Sanctamauram* nihilo minus ad me vocavi, ſuaſique, cum Illuſtriſſimo & generoſiſſimo Principe Cardinali *Borromæo*, quoniam ego nunc, catarrho impeditus, eum adire non poſſem, hac de re ageret, ſi ipſius auctoritate & impenſis deſiderio tuo, atque adeo bono publico, ſatisfieri poſſet. Id ille ſe facturum recepit, neque de ſucceſſu quidquam dubitat. Eſt enim Cardinalis ille non minus literarum variarum amore, quam morum ſanctitate, conſpicuus. Quicquid huius fuerit, id ut quamprimum ſcias, curabo. Sed, ſi forte opinione & ſpe tardius tibi ſatisfiat, hoc noſtrorum Romanorum mori adſcribes & ignoſces. Lente enim, cum præſertim de literis agitur, hic omnia procedunt. Fidem quidem & induſtriam nunquam in me deſiderari patiar. Venio nunc ad *Scipionis* carmina: Ea, vellem, ſtatim ad *Imboſium* miſiſſes, ſicut me tibi ſcribere memini; nam & poſtremas tuas idem ille ad me curavit. Cur ea ſic deſiderem, cauſa eſt, quod me ſummum hominis in imitandis priſcis iudicium cum pari ele-

gan-

.tia coniunctum mire delectat, ut, eum ſic in
ulto latere, ſeculo pœnitendum putem. Nam,
le mihi, in univerſa Italia vix tres, aut quatuor,
rias, quibus vel fando nomen eius ſit cogni-
. Romæ quidem ex omnibus, qui literarum
prorſus imperitos videri ſe cupiunt, nemi-
n, qui de eo vel tenuiſſimam auditionem ac-
iſſet, inveni. Nuper demum in Dominica-
n incidi hominem non indoctum, qui patrem
& fratrem *Albericnm* noviſſe ſe aiebat,
s etiam narrabat ſibi viſos Romæ ad Miner-
cum hæreſin palam, præſente populo, eiura-
t, quam tamen paulo poſt profugi rurſum ſe-
i eſſent. Sed neque *Muretum* admirabilis
facundia magnopere hic commendavit, qui,
prudentia & iudicio in rebus agendis pol-
llet, cum omni ſua illa literatura & politiori
iſprudentia, quam etiam profiteri prohibitus
t, ignoratus iacuiſſet. Tantum valet erudi-
apud Italos: quibus multo formoſior videtur
aſſa auri, quam quicquid non ſolum *Turnebus*,
aliger, *Lipſius*, ſed *Cuiacius* quoque, *Hotoman-
s*, aliique delirantes Tranſalpini, ſcripſere.
orgium Pflugium & *Bynovium* libens videbo:
anquam nullo modo eis, ut veniant, auctor
e poſſum, priusquam a futuro Pontifice impe-
m, quod *Clemens VIII* mihi conceſſerat ro-
ati, ut Lutheranis Germanis venire Romam,
luſtrare, & abire, impune & ſine fraude eſ-
: qua de re complures iam admonui, velut
Scheurlio noſtro intelliges, quem propediem
vobis-

vobiſcum futurum exiſtimo. De *Wouwerio* recte iudicas, de quo ſic ad me ſcribit *Philippus Rubenius*, vir Græce & Latine doctiſſimus, qui nunc cum *Lipſio* vivit: *Sed heus! fere exciderat de Ioanne a Wouwer, olim tuo. Vulgavit ille neſcio quem librum Polymathias, quem Caſaubonus (cum quo nuper fui) furto ſibi ereptum palam conqueritur. Vah Geryonacei generis hominem! quoties huiusmodi alia te mihi narrare commemini?* Solet ſcilicet prædicare, ſummam in eo conſiſtere, ut quis imponere hominibus ſciat, & ſcire videatur, adeoque legit & ſublegit, quæcunque poteſt, & pro ſuis venditat, eoque nomine, ut alia longe atrociora taceam, nullus eſt locus, in quo ſemel fuit, ut eo redire audeat. De ipſius *Polymathia* ſic *Velſerus* noſter iudicat: *Polymathiæ* laudes a nemine adhuc decantari audio. Perniciosſum haud dubie axioma eſt, omnia in eo ſita eſſe, ut quis ſcire potius videatur, quam ut vera ſciat. Quid ſi idem ad probitatis & virtutis actus transferat, quod hodie non paucos facere vereor. Sed quid ſciret homo inaniſſimus, qui nullam Rhetoricen, nullam Dialecticam, nihil in ethicis, nihil in politicis, nullam denique Philoſophiæ partem, unquam attigit? Quod & ipſe mihi coram faſſus eſt, & tu, opinor, ex ipſo eius libro facile animadvertis. Neque eſt, quod, eum in Criticis multum poſſe, putes; nam, in Græcis vix tria verba intelligit. Animadverſiones autem illas *Petronianas*, ſunt non pauci, qui, officio ætatis neſcio a quo extorſiſſe eum, pro certo

tò affirment: quod mihi tamen perſuaderi
a facile patior: quanquam, *Scaligerum*, *Pria-*
prum explanatorem & interpretem, exputare
n poſſum, quid impulerit, ut adoleſcentulum
chellum & glabellum ad *Petronii* potiſſimum
tionem incitaret, & ſuis plumis, hoc eſt, ſuis
notationibus, exornatum produceret. Sed hæc
um ſunto. *Symbolam* meam *criticam* Ant-
rpiam forte mittam. Scribit enim *Lipſius*,
urum ſe cum *Moreto* de illa imprimenda.
mmachum, vellem, Romæ imprimi, ut Roma-
n Conſulem. *Varronem*, iam diu eſt, cum
nſui, nilque eum, niſi Præfatio, moratur, quin
a Auguſtam eat. *Stoicis* meis nondum et-
typographum hic invenire potui, ut & ipſa
Germaniam mittere cogitem. Tu ſodes pete
l. D. *Glaciano* (quem ſaluto) *Francifci Inſu-*
ad *Scaligeri* epiſtolam reſponſionem, & ea
um, quæ de Mathematicis non agunt, deſcri-
ura, niſi forte illud exemplar adhuc habes,
d manu *Adolphi Bothii* deſcriptum penes te
qui. Quædam etiam carmina mea apud te
quæram ſcripta, quæ, ſi apparent, mitte, quæſo,
& elegiam, *Schlauderſpachio* ſcriptam, te Præ-
e diſputanti. Nugatoria illa ſunt, fateor, ſed
neſcio quomodo, ut nos pueritiæ etiam ſtudia
ogitare delectet. *Puteanus* te ſalutat, qui, ſi
gia *Sammarthani* vidiſti, ſupervacuum pu-
alia de patre ſuo perſcribere. *Giſanii* Ethi-
& Politica, valde velim, a te nonnihil recen-
, typographo alicui commendari, boni publici

 cau-

cauſa, ut & Oeconomiam Iuris, aliaque el
tiora; nam, ut omnia, non ſuaſerim.
Romæ, a. d. 23 April. A. MDCI.

EPISTOLA VIII.
CONRADO RITTERSH\
S. P. D.
CASP. SCIOPPIVS.

De Iureto, Symmachi editore, parum bo ſentit. Taubmanni inſtitutum edendi tum commendat. De ſuis laboribus n addit.

Mi *Rittershuſi*, veniam dabis mihi, i brevior. Ea eſt Pontificis noſtri val ut iam ipſo octiduo modo vivus, modo m dein vivus denuo, feratur; quæ res omniu mos ſuſpenſos tenet, me etiam ſolito occ rem reddit. Tribus tantum verbis ſic Bibliothecam non apertum iri ante prox Paſcha, quod terrore nuper incendii, (quo ximis feriis natalititiis ligna & materiar iusquemodi, ipſi Bibliothecæ ſubiectam, a ſit,) ita perturbata in ea ſint omnia, ut l tempore vix videantur in priſtinum r poſſe. Id quod tua inprimis cauſa doleo rum tamen ſpero, te æquo animo laturum moram, cum fieri poſſit, ut interea Car quoque *Columna* ex Hiſpaniis revertatur,

Bibliotheca longe inſtructiſſima ſi quid hu-
inveniri poſſit, operam meam non deſidera-
faxo. *Sanctamaura* nondum mecum fuit.
hac ſeptimana eum ad me acceſſam, eique
as tuas reddam. *Chriſtophorus Puteanus*,
m ſe ſcripturum ad te, promiſit. *Symma-
n Iureti* ſi curioſius inſpexiſti, certo ſcio,
um ſenties, eſſe hominem ſcilicet & audaciſſi-
n in mutando, & iniuſtiſſimum in omnes eos
s doctos, qui aliquid in *Symmachum* contu-
nt. Nonne ſibi adſciſcit coniecturas *Lectii*,
teri, *Merceri*, meas? Ubi illorum mentio-
i in toto libro facit? Nam de me non ma-
pere euro, quod, reliqua furta ſic ſe compen-
rum, credit, ſi me decies fortaſſe nominet.
, quod audiſſe te puto, Stoica didici, non ut
is diſputarem, ſed ut ex iis viverem, adeoque
minus hoc literarii furti genus iudico, quam
indis ſuis homines evertiſſet. Nam, quod ipſe
um iudicat, (iudicat autem, puerorum more,
ndatiuncularum eiusmodi gloriam,) hoc per
ſtitiam & cum fraude aliorum perſequitur:
e in meis notis nihil propemodum aliud feci,
quod oſtendi, cui quæque emendatio debere-
Textum enim ex fide veterum librorum ſic
exi, ut omnino legendum puto, nihilque con-
ræ indulſi. Scit *Scheurlius*, me nuperis fe-
Natalitiis totum illum Auctorem percenſuiſſe,
it iam tum typographo tradi potuiſſet. Sed
aliis occupatus, neminem adhuc de impreſſio-
ntare potui, vereorque, ne non facile hic, qui

imprimat, ſim habiturus. Quare ad Gem
meos eundum mihi erit, quamvis neque iſ
cile futurum credam, qui Auctorem, tam
intervallo toties editum, denuo edere velit.
ego quidem parvi id facio; non enim niſ
rum hic utilitatem ſpecto. Gloriam ſi a 1
hominibus quærerem, merito omne hoc
literarum eiurare deberem. *Satyricon* meum
tur, ubi correctum fuerit, quod mihi ta
non licebit per alias curas. Ut autem
cum tanta tot mortalium invidia edam, quo
ſit prius ad unguem factum ac perpolitu
mo mihi amicus auctor fuerit. Quo accedit,
quo plus interea fidei & auctoritatis mih
omnes, inprimis Romanos meos, acquiro,
cauſam literarum bonique publici, a me
bro ſuſceptam, adiuvero. Interim hoc
te credi velim, quod res eſt, non deeſſe in
ſuitas viros optimos & doctiſſimos, quoru
amicitia beatum me ducerem. Sed ruſu
rum, qui rerum inter illos potiuntur, t
credibilem eſſe arrogantiam & ſui ignorati
ut vix videam, quo pacto quiſque bonus e
odiſſe, nedum amicos habere, poſſit. *Ta*
nus quod *Plautum* edere velit, laudo: qu
hil de ſuo conſilio per te aliosque amicos
munes mihi aperuit, non laudo. Cuiu
enim ſint ea, quæ habeo, propediem ex ii
iam deſcribi curo, perſpicietis. Habeo
Plautum, manu *Scaligeri* a principio ad
usque percenſitum, quem mihi dedit *C*

pipozai, cui *Varronem* inſcripſit *Scaliger*, filius, ɔiicularius Pontificius. Fateor, multa in eo ſſe *Scaligero* digna, ſed eadem adeo nihil ad tra, ut ipſe *Rupipozaus* & *Puteanus* multo : nomine minoris facere cœperint *Scalige-* ɪ. Ante proximum Paſcha, quæcunque in Au- res habeo, quæ iam magnam partem ab ama- nſi ſunt exſcripta, *Velſero* & *Imhofio* mittam, Auguſtæ imprimantur. Et ſic victor cæſtus mque reponam, ne mihi, quod in aliis noto, veniat, ut cum ætate ſcilicet, cumque fiducia s, (qua auſus fuit *Homerus* tuus primo Operis verſu leges metricas violare, ſi *Plutarcho* cre- ius,) plus noceam Scriptoribus, quam proſim. ra proxime, ſi Deus favebit. Vale. Romæ, l. Cal. Mart. A. MDCV.

EPISTOLA IX.

CASP. SCIOPPIO

S. P. D.

CONR. RITTERSHVSIVS.

ȝ. *Ad ſuperiores Scioppii literas plene & accu- ate reſpondet.*

Diuturni ſilentii veſtri cauſam nunc demum ex tuis, Vir Cl. literis, quas XII Ianuarii ac- i, datas ab te in fine ſuperioris anni, intelligo. nirum meas, ſuperiore æſtate Cal. Iuniis quas eram, non accepiſtis. Ego enim certe, quam- num tuas & *Iul. Cæſar. Sanctamaura* lege-

 ram,

ram, quibus tam benigne operam veſtram in ſ
miniſtrandis ex Vaticana Bibliotheca novis a
Iſidorum Peluſiotam ſubſidiis pollicemini, ſ
ad utrumque veſtrum reſcripſi, & gratias
egi, rogans, ut quamprimum promiſſa imple
Adiunxi & indiculum Epiſtolarum, quas
haberem deſcriptas, quænam eſſent novæ atq
editæ, & proinde in uſum meum, immo publi
deſcribendæ, ut cavere poſſit *Iul. Cæſar*
Hamaura, ne actum ageret, neve aliquid pr
mitteret. Crede mihi, Clariſſ. Dn. *Sch*
diu non tam graviter moleſteque i
iacturam tuli, quam iſthanc, adeoque æq
animo damnum aliquod pecuniarum accep
& magno redemtum vellem, ut meæ vo
tempore eſſent redditæ. Nunc, quoniam i
ſcribis, literæ meæ cum illo indiculo peri
(quas tamen amicos Auguſtanos accepiſſe,
conſtat ex reſponſo D. *Hœſchelii*,) τὰ μὲ
τετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ, καὶ κατα
τερὸν φασι πλῶν, idem æquor tentemus,
utinam felicioribus ventis. Credo, mihi
giiſſe aliquid animum meum, quando
meum morem mihi reſervavi exemplum
rum Græcarum, quas tunc ad *Iul. Caſ. Sanct*
ram dabam. Eas, operæ pretium duxi, iam
ex apographo pædagogi liberorum meorum
mea deſcribere, ut vel inde cognoſcatis,
grato animo veſtra evangelia & tam be
pollicitationes acceptarim, & quam obni
garim, ut eas ipſo facto compleretis.

multa ſalutis dictione vel iam tandem offe-
Cyprio illi, qui, mea hac epiſtola lecta, &
nitis ex te reliquis περιςάσεσι, mirari, opinor,
iet meum ſilentium. Epiſtolæ, quam ad te
eram eodem tempore, nullum ἀπόγρα-
ſervavi penes me. Egeram autem tibi,
fficii auctori, magnas gratias: ſimulque ro-
m, ut Cyprio illi, viro, ut apparet, bono
locto, velles eſſe ἐργοδιώκτης ad maturan-
n illam deſcriptionem: & ſumtus in eam de-
arios, meam fidem ſequens, facere ne gra-
ris, a me grato animo refundendos. Utrum-
his etiam literis facio, quibus indices illos
dio, & plenius quidem, deſcriptos adiunxi,
facilior atque expeditior eſſe poſſet nova
n καὶ ἀνεκδότων epiſtolarum *Iſidori* inveſtiga-
atque deprehenſio, quæ mihi in Bavarico Co-
, cum talibus adminiculis deſtituerer, ma-
o labore conſtitit, quod amici αὐτόπται
ſuperſtites norunt. Exſpectabo igitur iam a
is reſponſum lætius, & interim veſtris no-
que literis δεξιὸν ἑρμῆν apprecabor, quem
liderim prioribus meis iratum fuiſſe. Tua
ndata de conquirendis ac deſcribendis Cl. Viri,
ſcilicet *Gentilis*, Carminibus, & de cohone-
da meis aliquot verſibus memoria magni
Claudii Puteani, tantæ mihi curæ erunt,
maiori nec tibi ipſi eſſe poſſint; quanquam
mpliſſimi *Puteani* Epicedio valde dubito, an
i viri nomine dignum aliquid ex meo punni-
xprimere queam. Adſcribe tamen in proxi-

mis tuis aliquas mortis & morbi lethalis circum-ſtantias, quas ex filio reſciveris, & quanto nu-, & quo anno ac menſe, deceſſerit. Filii eius præclaræ, quam mihi prædicas, indoli impen-ſe faveo, & literarum cauſa gaudeo, tantopere eas ab ipſo amari. Quanquam qui poſſet aliter, niſi a ſuis maioribus turpiter deſciſcere vellet? In tam laudabili propoſito animi tu eum tuis ex-hortationibus confirmabis ſedulo. *Stoica* ut avide exſpectamus, ut & *Symmachum*, integrio-rem tua opera effectum, quam prodiit nuper *δευτέραις φροντίσι Fr. Iureti* non ſine tui hono-rifica mentione. Sed nec tuum de recta iuven-tutis inſtitutione *σύνταγμα* tam diu bono pu-blico velim debeas. Nam, quo tu id diutius di-tuleris edere, eo diutius ſe illa quam falſa gloria efferet illud hominum genus, in orbi terrarum grave & ſacrum. Quare matura, & fac, ut opus, quod amici, ex urbe ve-nientes, apud te vidiſſe nobis affirmarunt, nos quoque aliquando & brevi quidem videamus, nec amplius auribus, ſed iam oculis noſtris, cre-damus. Si in Italia deerunt typographi, vel Germania noſtra plures pro uno dabit, qui pa-ratiſſimi ſint ad imprimendum tam plauſibile opus. De *Varrone* quoque, & aliorum Audo-rum emendationibus, quidni patiaris tibi per-ſuaderi, ut colligas, & in publicam utilitatem, cum tua æterna laude coniunctam, proferas, tot annorum labores & vigilias? An erit quiſquam tam iniquus cenſor, qui ſic te repueraſcere indi-cet?

quod te vereri ſcribis. χαιρέτω, ὅςις τοῖος, ait *Theocritus*. Tu vero ſequere exempla *…meborum*, *Scaligerorum*, *Camerariorum*, qui …m in graviore ætate & ſtudio ſuo talia mi…é neglexerunt. Literas tuas ad opti…m virum *Melch. Kochium* apud me reti…o, dum cognoſcam, ubi locorum vivat. … infelix illud coniugium ipſius, migra…emque neſcio quo ex patria, nihil audivi, … habeo, ex quo poſſim ſciſcitari Valde do… integerrimi & doctiſſimi iuvenis vicem. …do, tu quoque, qui ipſius ingenium mirifice …ebas exoſculari. Ego 24 Decembr. octa…n pater factus, alteram ſuſcepi filiolam, *Hele…n Chriſtianam*. Si ſic pergetis, quid, quæſo, …ique fiet? inquies. Noſter *Ignatius*, qui iam …ſtochii hiſtorias profitetur, maritus ibidem …tus eſt, ducta vidua cuiusdam Doctoris Iuris, …nſiliarii Duc. Megapolit. *Hubnerum* menſe …v. Noribergæ maritum factum, credo, iam ſcire. *Fr. Taubmannus Plautum* nobis vere …ximo dabit, quam poterit, emendatiſſimum, & …oſitionibus variorum luculentiſſimum. Mul… … is cuperet redemtas, ſi poſſet, tuas emenda…res, ex XX Manuſcriptis collatis annota… … habere. Dominus *Velſerus* ſuas qui…n var. lect. ultro ac perbenigne ad ipſum mi…iam pridem. Vale, & nos ama. Altorfii, 19 Ianuar. h. e. ſeptimo poſt tuas redditas. MDCV.

EPI-

EPISTOLA X.
CONR. RITTERSHVSI
AD
IVLIVM CÆSAREM SANCTAMAVRAM.

Arg. *Pro præſtitis, quod ad Iſidori editi officiis humanitatis gratias ei agit.*

Ἰουλίῳ Καίσαρι τῷ Σαγκταμαύρᾳ χαίρειν.

Τὴν πρός με εὔνοιαν, μᾶλλον δὲ καὶ προθυμί σου, ἄνερ σοφώτατε, ἥν μοι δηλοῦσι γράμματά σου, τὰ ἔναγχος ἐπεσταλμένα χειρὸς τοῦ ἐλλογιμωτάτου Σχοππίου, τοσούτῳ μᾶλλον ἄγαμαι καὶ περιχαρῶς ἀποδέχομαι, ὅ ἀπολείπομαι τῆς ἀξίας καὶ πρὸς σὲ προϋπαρ σης εὐεργεσίας. οὐκ οἶδα δέ πω σαφῶς, ὁπότ χάριν ὀφείλω μείζω, τῷ κοινῷ νῷν φίλῳ ἐκ τῷ σοί με συστήσαντι, καὶ τοσαύτην μοι εὔν τε καὶ προθυμίαν παρά σου προξενήσαντι, ἢ σοὶ αὐτῷ, τῷ καὶ τὴν φιλίαν φθάνοντι τῇ ἀγανόφρονι ὑποσχέσει, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα μου χρεῶν ὑπερακοντίσαντι. πλὴν τοῦτο ἀκριβῶς δεδογμένον ἐστί, σοί τε καὶ αὐτῷ πλείστην ὁμολ γῆσαι χάριν, καὶ εὐεργετηθέντα τοὺς εὐεργέτ ἄμφω κατὰ πᾶσαν δύναμιν ἀμείψαι σπουδ σειν ἀγαναῖς ἀμοιβαῖς,

Εἰσόκ' ἀναπνείω, καὶ ἔδω τὸν καρπὸν ἀρούρ

ἄγε τοίνυν, φίλη κεφαλή, τὸν ἵππον πεδίον. Βάλλ' οὕτως, ἀναπληρώσειν τὴν ὑ

χε

-ων, καὶ ἐκ ἐμὲ μόνον, τὸν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύ-
ἐσαεὶ Φιλέλληνα γεγονότα, ἐν ποιήσειν, σοί τε
χρεῶ καὶ ἔνοχον ἀποτελέσων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν
οις Ἰσίδωρον τὸν Πηλεσιώτην, καὶ πάντας τὲς
ιδαίες τε καὶ ἐναρέτες τῶν Θεολόγων ἅμα καὶ
ολόγων, ὧν σε ἐκ ἐν ἐσχάτῃ μοίρᾳ ἀπὸ τε νῦν
ξω. ἔρρωσο. ἀπὸ Νωριπέργης τῇ τῶν καλαν-
ι ἑκατομβαιῶνος, ἐν ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπή-
ως, καὶ ἐνσάρκε οἰκονομίας Θεῦ λόγε.
χ' δ'.

ὁ ἀσπάζων σε Φιλήματι ἁγίῳ
καὶ σοι φίλα φρονῶν,
Κοῤῥάδος ὁ Ῥιτ]ερσέσιος.

EPISTOLA XI.

ONR. RITTERSHVSII
AD
IVL. CÆS. SANCTAMAVRAM.

*De Iſidori Epiſtolis cum Sanctamaura ami-
e communicat.*

ἔγραφάς μοι, ὦ τῆς Κύπριδος συμπατριῶτα
ἐπέραστε καὶ σεβάσμιε, ἐν τῷ παρῳχηκότι θέ-
ρει, περὶ τῆς τῶν Ἰσιδώρε ἀνεκδότων ἐπιστο-
ἀπογραφῆς (ἔφης δὲ ἐν τῇ Βατικανῇ τῶν
κοσίων εἶναι πλείες) κἀγὼ σοι εὐθέως ἀντεπε-
λάμην, μετὰ πλείστης εὐχαριστίας τὴν σπε-
σε καὶ πρός με εὔνοιαν ἀποδεξάμενος, καὶ ἅμα
ιψας σοι πίνακα τῶν ἤδη μοι συλλεχθεισῶν τε
λεσιώτε ἐπιστολῶν. Ἀπὸ δὲ ἐκείνε τε χρόνε
ἐξ

ἐξ ἑβδομάδος εἰς ἑβδομάδα, ἐκ μηνὸς ἐς μ
σχεδόν τε εἰπεῖν εἰς ἔτος ἐξ ἔτους, ἀποκαραδ
ἤμην τὴν τῆς φιλοφρονεστάτης ὑποσχέσεως τῦ
σιν, τουτέστι τὴν ὑμετέραν ἀπόκρισιν καὶ τῶν
δότων ἐπιστολῶν ἀπογραφήν. Ἀλλὰ τὴν γῦ
τέραν ἐλπίδα κενὴν μέχρι τοῦ νῦν γεγονέναι, ἡ
μοι παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Σχοππί
χειριωθεῖσα ἐπιστολὴ ἀπέδειξεν· Ἔγραψε
ἐκεῖνος ὁ φίλος; οὐδὲν ὑμῖν παρ᾽ ἐμοῦ πι
ἀποδεδομένον εἶναι, θαυμαζόντων δὴ ὑμῶ
μου σιωπήν. Ἀγανακτῶ ἔγωγε λίαν καὶ σχ
ζω ὑπὲρ τῆς ἐκείνης τῶν ἡμετέρων γραμμ
δυστυχίας καὶ ἀπωλείας. Πάλιν δὲ ἤδη ὑμῖ
φοτέροις ταῦτα ἐπιστέλλειν ἐβουλόμην. Δέομ
νυν σου, ἀνδρῶν λῷστε, ἐκ δευτέρου, καὶ λίσσομ
ὅτι μάλιστα, ἵνα μετὰ σπουδῆς καὶ ἐπιμελε
προτέραν σου ὑπόσχεσιν ἐπιτελέσῃς, χαριστ
ἐμοί τε ἅμα καὶ πᾶσι τοῖς φιλέλλησι καὶ
θέοις ἀνδράσι χάριν τὴν μεγίστην. τὰ
τῶν ἐνταλμάτων μου, ὥσπερ καὶ τὰ ἀναλώ
ἀναπληρώσει ὁ ἐλλογιμώτατος Σχόππι
Γερμανικῇ πίστει ἔῤῥωσο. Ἐκ τῆς Νωρικῆς
δημίας, μηνὸς Γαμηλιῶνος τῇ πρώτῃ
τος, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστογονίας α᾽ χ᾽ ε.

Κοῤῥάδος ὁ Ῥιττερσι

Operarum vitio *pag. 505 lin. 1 formatum* pro
tumque; pag. 508 lin. 13 paſſum pro *paſſim;*
509 lin. 6 indicandi pro *iudicandi*, exſcriptum
autem *408 lin. 16* poſt *vicis* legendum *Palaſti*

IN

* * *

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

INDEX
ISSERTATIONVM,

QVAE

VOLVMINIS QVINTI

PARTE TERTIA

CONTINENTVR:

PETRI ZORNII Hiſtoria concertationis in Eccleſia Conſtantinopolitana de quæſtione: *An Chriſtus mediator ſibi ipſe ſatisfecerit.* Pag. 377 - 385.

GOTTLOB FRIDERICI GVDII, V. D. M. Laubæ Luſatorum, Diſſertatio critica pro Hilleriana ſententia de origine & ſenſu τῦ כתיב & קרי. Pag. 385 - 408.

IO. CHRISTOPH. HARENBERGII in *Hadr. Relandi Librum III* de Urbibus & Vicis Palæſtinæ Supplementi Continuatio ſecunda, complectens literas I, K, L, M, N. Pag. 408 - 455.

AVERROES cum ARREIS AVICENNA, ſpontaneæ hominum generationis patrono, temere non confundendus, ad Hiſtoriam Philoſophiæ, Saracenicæ ſpeciatim, criticam, PAVLI THEODORI CARPOVII, LL. OO. & Theol. Catechet. in Academ. Roſtoch. Prof. Ducal. P. O. Obſervatio. Pag. 456 - 476.

V.

V. CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI Em-
dationum *Minucii Felicis* ferculum
mum. Pag. 476-
VI. FRID. OTTONIS MENCKENII ad lo
Livii Lib. V Cap. 33 Obſervatio. P
504-
VII. HYMNOPHILI Obſervatio ad *Plinii* Lib.
Epiſt. XCVII de Carmine Chriſto quaſi De
dicto. Pag. 521-
VIII. Mutuæ aliquot *Marci Velſeri*, *Conr.* Ri
tershuſii, *Caſp. Scioppii*, & *Iul.* *Cæſ*
Sanctamauræ, Epiſtolæ, nunc primum
tenebris in lucem protractæ a FRID. OT
TONE MENCKENIO. Pag. 536-

MISCELLANEA
·IPSIENSIA
NOVA,

AD INCREMENTVM

CIENTIARVM,

AB HIS,

QVI SVNT IN COLLIGENDIS

RVDITORVM NOVIS
ACTIS

OCCVPATI,

·ER PARTES PVBLICATA.

LVMINIS QVINTI PARS QVARTA.

LIPSIAE,

I OFFICINA HAEREDVM LANCKISIANORVM

M D C C X L V I I.

I.

. CHRISTOPH. HARENBERGII MELETEMA SACRVM DE VESTITV IOANNIS BAPTISTÆ,

AD MATTH. III, 4, MARC. I, 6.

SYNOPSIS.

ſtitus humillimorum hominum Palæſtinorum Ioanne adhibitus. II. *Scopus generalis, qui ic veſtitui Ioannis fuit præfixus.* III. *Ratio ginis baptiſmi pœnitentiæ.* IV. *Scopus ſpe-dis.* V. *Scopus ſpecialiſſimus.* VI. *Came-deſcribitur, ac eius pili & zona.* VII. *Cin-li ratio.* VIII. *Fruſtraneus Monachorum ibenneſiotarum vitæ modulus, qui Ioannem ptiſtam fuerunt imitati.* IX. *Veſtitus nnis fuit accommodatus patriæ ſuæ.*

I.

ieétiſſimæ ſortis tenuiſſimæque vitæ homines Palæſtinos in veſtis ſuæ materiem con-ſo quondam pilum cameli, cinguloque co-

riaceo uſos fuiſſe, ætatis recentioris etian
pla manifeſte docent atque oſtendunt.
ſuperſit de ea re dubitationis, laudandu
ad teſtimonium citandus eſt *Ioannes C*
Ultraiecti quondam natus, Iuris utriusque
& Miles Hieroſolymitanus, qui ita de
bus ad Bethlehemum incolentibus trad
Incolæ omnes pagi, cui a Paſtoribus non
Mauri ſunt, pauperrimi quidem atque
egentiſſimi, ſolis ardore pæne exuſti, & i
tiſſimi, nullis amicti caligis, nec ſubligac
dibus nudi, præter induſium goſſypinum
que laneam ſimplicem, e camelorum, aut cap
pilis diviſim contextam, crurum tenus de
tem, (quam Haba, vel Gaba, vocant, & cin
corio mediam cingunt,) quo ſe tegant, ha
hil. Partim vero cavernas, & exciſa in c
antra, partim domunculas humiles & a
e lapidibus & limo rudi modo conglutinati
arborum ramis argilla obvolutis, ad modu
menti tectas, inhabitant. Aut ego adı
fallor, aut in hac enarratione delineation
ſtitus, quo *Ioannes Baptiſta* fuit gaviſus
videor videre, oculisque & veluti coram c
Quo ipſo ſimul doceor, quantum *Ioannes*
ſta a ſplendore & illecebris vitæ huius ab
& quanto ſtudio nuntium remiſerit rebus
bus iſtis, quibus ii, qui rationes conſilio
laborum ſuorum ad caducæ vitæ præſen

a) In *Itinerario Hieroſolymitano ac Syriaco*
Cap. 8 pag. 226.

ida oblectamenta manibus pedibusque con-
unt, commoveri, duci, trahi, incitari,
accendi, ſolent. Undenam veſtis eiusmodi
ſi & denſioris fili acceperit illud nomen *gaba*,
haba, certo quidem non habeo dicere. Con-
tras tamen duco, id nominis exſtitiſſe ex
e עָבָה, quæ *craſſum*, *laxum*, *largum*, *den-*
, & *opacum*, quodvis deſignat *b*). Solent
n Arabes, Syri, & Palæſtini, literam *Ain* ita
nuntiare, ut medium quid inter *h* & *g* ſo-
t. Unde etiam factum eſt, ut Alexandrini
rpretes vocem עֲמֹרָה per Γόμοῤῥα extule-
, litera *a* in literam *g* converſa.

II. Geſtavit *Ioannes* indumentum ſuum, ex
eli pilis factum, & cingulum, e corio concin-
tum, circa lumbum ſuum. Scriptor ſacer rem
exprimit: Εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν
μήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν
. Pœnitentiæ enim præconem decebat ha-
corporis, ad miſeriam, ſqualorem, & tri-
um, compoſitus *). Summa orationis &
cionis ſacræ, qua is homines percellebat, in
l unum reſolvi poteſt momentum: Μετανο-
reſipiſcite, animum peccatis ſeſe oblectantem
mite, induite aliam mentem, convertite vos
meliores & puriores cogitationes. Chriſto-
ia, regnum gratiæ a Meſſia illuſtriorem in

 modum

axtorfii Lexicon Talmudicum pag. 1565.

illiciis veſtibusque ἐκ τριχῶν factis incedebant
gentes Iudæi, teſte *Ioſepho de Bell. Iud.* I, 24,
3, *pag.* 116 *edit Havercamp.*

modum omnino conformandum, po
mentem, ad excipiendas doctrinas cœleſ
paratam, & deliciis huius vitæ, eiusque im
bus irritamentis, avocatam atque diſit
Ne cui hoc eſſet obſcurum, ipſe non niſi e
imbuit atque abluit, qui peccata vitæ an
confeſſi fuerant atque deteſtati. Et, quo
eſt, primores Iudæorum, Phariſæos ac
cæos, viſendi baptiſmi *Ioannitici* cauſa
entes, ac cauſam inſtituti recentiſſimi ipſ
terrogantes, pœnitentiam criminum a
male factorum agere iuſſit. Adeo g
ipſius ad pœnitentiæ argumentum, lucul
que perſpicue inculcandum, præclare ad
quadravit. Dixi, primores Iudæorum
ad ipſum, baptizandis vitæ melioris candi
tentum, non quidem ut ſeſe peccatorum
pœnitere oſtenderent, neque ea fini, ut i
dos baptizandosque ſeſe curarent, ſed ut
& examinarent *Ioannis* inſtitutum. Dixi
ea, ipſos a *Ioanne* ad maculas animi vita
lendas admonitos fuiſſe, licet ipſi ea men
acceſſiſſent, ut male acta præ ſeſe ferrent
ptiſmi myſterio initiarentur. Summa
rum, quibus eos increpuit, huc rediit: γ
τα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῶν φυγεῖν α
μελλούσης ὀργῆς. *Fœtus viperarum! Qui*
oſtendit vobis unquam, vos eſſe reos inſtanti
iræ? Per *iram illam inſtantem* intelligitu
ille Iudæorum contumacium impenden
iram Dei repræſentabat, & averſationis i

que divinæ materiam gravem & longe la-
patentem ubique teſtimoniis haud refellen-
:hibebat. Exitium deſignavit *Ioannes*, &
ırum animis ingeſſit, tum ſempiternum,
ı certo ferocibus conſilii gratiæ divinæ
.ntoribus imminens, tum illud, quod pro-
illaturi erant populo Iudaico Romani.
a re fuerit alienum, ea, quæ modo attigi,
ı latius exponere, ut, quantus pœnitentiæ
ꞩ concipiendæ præco exſtiterit *Ioannes*, uni-
ſit longe manifeſtiſſimum, & perquam ex-
um. Ipſe enim haud motus fuit vultu &
ˑitate ſummorum gentis Iudaicæ virorum,
ın potentia omnino erat tanta, ut Regibus
e ipſa videretur extimeſcenda. Nec ad-
ipſorum ab inſtituta pœnitentiæ denunti-
baptizandique ratione deſtitit, ut potius il-
rotundis clarisque verbis indicaret, quod
on poterat non eſſe faſtidioſiſſimum mo-
ımumque. Sunt, qui exiſtimant, Phariſæos
lducæos, a corpore & collegio ſuo dele-
c), acceſſiſſe, ut ſuſciperent a *Ioanne* ba-
ım. Dicitur enim *inciſo ſeptimo* de illis:
ὼν πολλὺς τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδυκαίων
ένυς ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτῦ. Verum
vero latet cardo rei in vocula ἐπὶ quæ
e nihil ſignificat aliud, niſi ipſos *acceſſ*[illegible]

ŋymus in *Bibliotheca Anglicana Tom. X Part. I* *119 ſeq.*

;lica Verſio accurate: *But when he ſaw many* *e Phariſees and Sadducees come to his baptiſm.*

ad locum & laborem *Ioannis*, baptizandis no nullis deſtinatum. Ne videamur a teſtibus im parati, ita ſentientes, ſuppeditabimus loca, Alexandrinis Interpretibus depromta. Hoc enim genus ratioque ſcribendi late patet per verſas Noui Fœderis chartas. En exempla. De *Ioſepho* Patriarcha hæc ſunt *Gen. L*, *1*, mem prodita: Ἐπιπεσὼν ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔκλαυσε ἐπ' αὐτόν. *Sebaſtianus* Caſt hæc reddidit ita: *In patris faciem illapſus,* *eum cum fletu oſculatus eſt.* Iidem Alexandri *Exod. II*, *5*, ſic habent: Κατέβη ἡ θυγάτηρ φαραὼ λούσασθαι ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ αἱ ἅβραι αὐτῆς παρεπορεύοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν. *Deſcend* *filia Pharaonis lavatum ad fluvium,* & *ancil* *eius ſimul præter & iuxta eam ierunt ad fluvium.* Luculentus ſane eſt locus *Exod. XIX*, *20*: Κατέβη δὲ Κύριος ἐπὶ τὸ ὄρος Σινὰ ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος Μωυσῆν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. *Deſcendit vero Dominus in mont* *Sina in verticem montis. Et vocavit Domin* *Moſen in verticem illius montis.* Nec non Ex. *XX*, *26*: Οὐκ ἀναβήσῃ ἐν ἀναβαθμίσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου. *Ne adſcende gradibus ad altar* *meum.* Conf. *Num. XXIII*, *2*, *14*, *28*, *Deut. I*, *17*, *36*, *III*, *21*. *Gothofredus Olearius* *) ad *Matth.* *III*, ac *Henricus Benedictus Starckius*, c) cr dide

* In *Obſerv. ſacris pag. 87.*

c) In *Notis ſelectis criticis, philologicis, exegeticis, in loca dubia ac difficiliora N. T. Lipſ. 1744*, 4. *pag. 14.*

[..]iderunt, Phariſæos & Sadducæos veniſſe, ut [..]onerent difficultates & interdicta baptiſmo [..]nis. At id quidem a *Matthæo* haud indicatur. [..]n potius multi Phariſæorum & Sadducæo-[..], ad viſendum licet acceſſiſſent, concione *Io-*[..]*is* adeo fuerunt in omnia alia converſi, ut & baptiſmum ſuſciperent. Ad ipſos enim ſpe-[..]t *Ioannis* verba, ex *inciſo undecimo : Ecce, baptizo vos in aqua ad mentis emendationem.* [..]ntendit quidem *Starckius*, hoc loco vocem [..]*tizo* nil eſſe aliud ac *volo vos baptizare.* At [..]s eſt tam excors mentisque impos, quin, [..]m invita & coacta hæc ſit interpretatio, fa-[..] poſſit divinare. Poſt hoc tempus, poſt ba-[..]ſmi *Ioannitici* initia, poſtquam multitudo in-[..]as ad *Ioannem* audiendum, ac baptiſmum ab [..]o ſuſcipiendum, confluxiſſet, atque primores Iudæorum ſacræ vererentur, ne auctoritas [..] periclitaretur, ipſi legationem miſerunt ad [..]*nnem f*), ac ita obduraverunt animos, ut & [..]i baptiſmum illum repudiarent, ac, ne alii eo [..]erentur, exiſterent autores *g*). Dummodo [..]im tempora diſtinguamus, omnia ſatis bene ſibi [..]nſtant *h*). Præconem pœnitentiæ *Ioannes* egit, [..]m Phariſæos ac Sadducæos fuci ac ſimulationis [..]æ convicit, docens, ipſos pietatem præ ſe [..]rre, ſanctitatis larvam obtendere impietati, iuſti-[..]eque cultores eſſe fictos ; docens, ipſos, licet exter-

[f]) *Io. I, 19. ſeq.*
[g]) *Luc. VII, 29.*
[h]) Conf. *Io. Chriſtoph. Wolfii Curas philologicas & criticas* ad *Matth. III, 7, pag. 54 ſeq.*

externum pietatis colorem ſpeciemque intrepi[de]
mentirentur, occultis laborare ſceleribus,
pravitatum generi ſtudere cuicunque occ[ulto]
docens, ipſos venena maligna fovere in ani[mis]
& virus ſpirare nocentiſſimum. Singula h[æc]
Ioannes docuit, ſimul ac ipſos vocavit γεννήματα
ἐχιδνῶν, *progenies ac fœtus viperarum.* [Id]
quod ex altero ſuæ ſpeciei provenit, ſive pariat
ſive procreſcit, a Græcis γέννημα vocari ſolet.
Nemo curatius inveſtigavit indolem natura[mque]
viperarum, quam Comes *Magalotti.* Hic [docet]
de *1*) tradidit, viperarum colorem exte[rnum]
eſſe elegantem, venenum vero earum & co[...]
tum & nocentiſſimum eſſe, emanare [...]
tum ex cute mobili pone gingivam, qu[æ...]
tis ſit quaſi altera gingiva. Ne vero Phariſæi
atque Sadducæi exiſtimarent, ſibi ſatis e[...]
pœnitentia convenire, vel ſeſe ea haud indig[ere],
Ioannes ad opera ipſa provocat, exclamans:
ποιήσατε ἐν καρπὰς ἀξίας τῆς μετανοίας, [...]
igitur ac in lucem proferte fructus, pœnitentiæ
illi, Deo probatæ, quam ego vobis ſuadeo, co[n]-
gruentes. Ipſe e fructibus, operibus, & effectio-
nibus ipſorum, colligit, docetque, quantopere a[ni]-
mus ipſis inſit, malitia imbutus, eaque in fo[r]-
mam artis redacta. Sed, ni *Ioannes* fuiſſet, qui
proceribus illis eccleſiaſticis auſus fuiſſet ta[m]
grave[...]

1) In *Lettre ſcientifiche* Lettr. VI. Conf. *Eſperienze*
intorno la virtù della Terra bianca di Malta :
Deſcrizione della Vipera Ammodite - - *dal* Sig.
Antonio Vallisneri, Vid. *Beytrag zu den neuen Zei-*
tungen von gelehrten Sachen VI Band pag. 341 ſeq.

rem infigere reprehenſionem? Veritas
n plerumque rariſſimum eſt ferculum in
nſis eorum, qui ſummis dignitatibus præſunt,
inter reliquos eminent. Horum enim eſt,
nini non aſſentiri, palpari, & velificari, ne,
s ægre faciendo, ſibi ſplendoris, aut utilitatis,
uid ipſi ſubducant. Idem de Phariſæis ac
ducæis eſt dicendum. Et eam ob cauſam
mes ita impavide, *Quis*, inquit, *oſtendit vobis
uam, quis demonſtrare vobis audet, veſtrum
, effugere inſtantis iudicii divini calamita-
? Quis docet vos ſolide, vos eſſe reos iræ illius
minentis? Quis ſuſtinet vobis diſtincte mon-
re fugam & liberationem e futuro iudicio,
tium veſtrum [illegible] ecturo? Quis audet vobis di-
, vos eſſe iudicii reos, nec ſtare in eo poſſe?*
orum enim, qui in iudicio ſtare haud vale-
t, erat fugere. De re forenſi eſt ſermo. De
icio inſtanti agitur. φεύγειν eſt itaque hoc
o vox forenſis, reorum, cauſæ ſuæ diffiden-
n, propria *k*), immo reis conveniens, qui
erantur & abſolvuntur à pœna inſtanti & in-
tata. Iureconſultus Græcus *Antiphon* ita
et *l*): Οὐ δίκαιον ἀποφυγεῖν ἐςὶ διὰ τὴν ἀτυ-
ν τῆς ἁμαρτίας, *haud [illegible] iuſtum, propter pec-
i infelicitatem liberari.* Idem alibi *m*): Πάν-
ν τῶν κατηγορηθέντων ἀπίςων ἐλεγχθέντων,

 ἐκ

Guil. Budæus in *Commentario linguæ Græcæ pag. 5
dit. Colon. 1530 fol.*
Orat. VII, pag. 62, edit. Hanov. 1619, 8.
Or. VI pag. 50.

οὐκ ἐὰν ἀποφύγω. οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν ἐλεγχθ[...]
οἱ κακουργοῦντες, *omnibus itaque accuſat*[...]
fide indignis convictis, *etiamſi non abſolv*[...]
ſuperſunt, *de quibus malefici accuſari p*[...]
Adeant *Budæum*, qui exempla complura v[...]
videre. *Ioannes* Baptiſta norat ſpectatores [...]
intus & in cute; norat, quorſum ambitio[...]
rum propenderet; norat, ipſos non niſi hu[...]
tæ felicitatem ſectari, recteque dici plerum[...]
ὅτι πάντες ἄνθρωποι γίνονται ἐπὶ τὸ εὖ πρ[...]
κακοὶ, *homines*, *quibus fortuna favet*, *fi*[...]
probi *n*). Dum vero *pœnitentiam* Iudæis i[...]
cavit *Ioannes*, ipſos ſimul docuit modum, [...]
pœnitentibus, ac vitia admiſſa deteſtatis, p[...]
remitti ſolent. Ipſe enim adminiſtravit [...]
ma pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, [...]
I, 4. Peccata autem nobis dimittuntur pr[...]
fidem in promiſſionem Dei, qua vere in [...]
ſiam credentibus fit gratia delictorum. E[...]
enim ratio impetrandi gratiam Dei & ſ[...]
ſempiternam, quæ nunc valet, valuit q[...]
olim *o*). Doctrinam certe proferebat in p[...]
cum *Ioannes* de *regno Dei*, ſeu *regno cælorum* [...]
eſt, peculiari Meſſiæ œconomia, ſeu Chriſt[...]
tia, quondam promiſſa. *Dan. II*, 44; *VII*, 13, 1[...]
Quo ipſo docebat, regno huic operam eſſe [...]
vandam per veram & vivam fidem. Rem[...]
ſioni enim peccatorum haud eſt locus pro [...]
[...]

n) *Andocides* in *Orat. II pag.* 252.

o) *Act. XV*, 11, *Weſſelius* in *Diſſ. Academ. V* p[...] 144 *ſeq.*

e divinitus promulgato, niſi per effuſum ſanguinem *p*) emundantem *q*), niſi per baptiſma fidem *r*), niſi per inſtauratam in animo puritatem, e fide derivandam *s*). *Marcus* conciſe . I, 4: Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *Luſtrabat aqua homines Ioannes in Iudaea locis, a cultu hominum vacuis, ac pure proponebat inſtar legati divini baptiſmum,* modum abluendi corpus aqua, *baptiſmum,* uam, *pœnitentiæ connexum in remiſſionem peccatorum.* Eminentiſſimus eccleſiæ Romanæ rpuratus, *Vincentius Ludovicus Gotti, t*) moit, baptiſmum hunc, a *Ioanne* propoſitum, e ad Chriſti ac Apoſtolorum miniſteria rengendum, ne ipſe fateri cogeretur, cum baptiſ- *Ioannis* remiſſionem peccatorum exſtitiſſe iunctam. At de baptiſmo *Ioannis* ſermo eſt ad *Marcum*. De baptiſmo Chriſti, quo riſtianos primos in Pentecoſtes feſtiſſima die butos eſſe novimus, diſtincte *Marcus* idem oſuit *v.* 8. Fruſtra ſunt, qui, *Ioannis* cum tiſmo Spiritum ſanctum eiusque vires haud ſſe copulatas, arbitrantur, eo quod *Ioannes* præntiavit, Chriſtum eſſe præſto, qui ſit *ſpiritu ncto baptizaturus,* ſeu, ut eſt apud *Matthæum*, *bapti-*

Ebr. IX, 22.
1 *Io.* I, 7.
Marc. XVI, 16.
Act. XV, 9, *Ebr.* IX, 14.
De Veritate religionis Chriſtianæ & librorum, quibus innititur, Tom. IV P. I Cap. 16 §. 3 pag. 323.

baptizaturus ſpiritu ſancto & igni, III
Cum enim dudum Apoſtoli perfuncti e
ſuſcepto baptiſmo, quo in hunc usque diem
buimur, Chriſtus eis paullo ante, quam
cœlos glorioſe ſubveheretur, eadem, quæ
dixerat *Ioannes*, prænuntiavit, hunc quid
modum: *Ioannes baptizavit aqua; vos ve
ptizabimini in Spiritu ſancto, non poſt mult
ce dies. Act. I, 5.* Unde ſatis intelligitu
annem Baptiſtam baptiſma ſuum haud duxi
lius Apoſtolico, neque illud diſtinxiſſe
quod Chriſtus inſtituit, ſiquidem ipſe ad
zandum a Patre cœleſti fuerat miſſus *Io.*
eo fine, ut Meſſias Iſraeli redderetur man
v. 31. Diſtinxit vero baptiſma ſuum ipſe
fuſione Spiritus ſancti, eiusque donorum, i
cœleſtibus ſpectabili, quæ in *Act. II* deſc
Baptiſmus porro *Ioannis* vocatur *βάπτισμ
τανοίας* eo, quod *Ioannes* baptizavit in aq
mines *εἰς μετάνοιαν, ad animi emenda
Matth. III, 11*, & quia homines, qui bapti
tur, peccatorum ſuorum edebant confeſſi
Antequam vero ipſe baptiſmo ſeſe acci
adminiſtrando, ivit ad tractum omnem I
adiacentem, & in vulgus ire iuſſit doct
quam tenere oportebat de baptiſmo, quei
adminiſtraturus. Perſpicitur hoc ipſum
clare ex *Luc. III, 3.* Et qui, obſecro, ſa
μετάνοια, mentis ad frugem bonam reduct
cum habere poteſt, niſi peccata fuerint
tori dimiſſa, & niſi vis divina, fidei in

ſuum eius delata ſit, qua hic poſſit mala in-
dicere ac averſari, bonum vero expetere &
lecti?

I. Quæri ſane poteſt citra iniuriam, quænam
uerit ratio, cur *Ioannes* Baptiſta novo plane
tuto videatur uſus ad omnes, ut peccatorum
poeniteret, excitandos. Non occupabo alio-
cogitata, quibus huic quæſtioni enodandæ
ſatisfacturos cenſebunt. In re obſcura di-
licebit ea, quæ doctrinis ſacroſanctæ religio-
noſtræ haud contrariantur. Animum indu-
nt credam, in novo templo Dei puriſſima
fuiſſe locanda. Solebant Iudæi veteres vaſa
ab impuritate modo potiſſimum gemino
ndere, partim eluendo ea per aquas, partim
endo illa per ignem. *Num*, *XXXI*, *22*, *23*.
vero Deus Chriſtocratiam fundaret, re-
nque gratiæ Chriſto etiam, qua homini *u)*,
iturus eſſet *x)*, regnum, inquam, ſeu tem-
n, quod ex hominibus probis *) debebat
[illegible], iuſſit homines ablui & exuri, ut ipſi
at vaſa ſancta, hero ad quemcunque uſum
ducibilia. *y)*. Vaſa quidem nobiliora ac
ioſiora purgari ſolebant igne; ignobiliora
m promiſcue per aquam in medium adhibi-
. Erant præterea gradus certi, per quos
idatio vaſorum ſolebat abſolvi, in codice
Miſch-

u) *V*, 27.
x) *uc.* *XXII*, 29.
*) *br.* *III*. 6.
y) *Tim.* *II*, 20. 21

Miſchnico *Teboroth* recenſiti. Ut itaque nemo dubitet; hominem naturaliter genitum, ſuisque viribus relictum, eſſe vas minus habile illi aquæ ſacræ, quam Chriſtus ex mentibus puris colligit, Deus inſtituit *lavacrum regenerationis ac renovationis Spiritus ſancti*, quo homines eluuntur a peccatorum pœna & dominatu, quotquot rite ad opus tantum diſpoſiti accedunt. Nemini locus eſt in hac domo, niſi expurgato, & ad Chriſti doctrinam vitamque imbuto. Id ipſum intelligitur ex inſtituto baptiſmi. Si enim homines naſcerentur puri & ſancti, nullo opus foret baptiſmo. Qui ſibi haud nequeunt perſuadere, infantes naſci, labe animis inſita fœdatos, eis non poteſt non hæc doctrina ſordere. Quæ etiam eſt ratio, cur Sociniani, qui homines in peccato originali negant naſci, baptiſmum contemnant, & minimi æſtiment, quemadmodum ex *Catecheſ. Racovienſi*, eiusque *Capite quarto*, ſeu quæſtione 346, illud pateſcit, egregiisque annotationibus *Georgii Ludovici Oederi pag. 531 ſeq.* illuſtratur. Cum vero Deus, qui intima quævis pervidet, corruptelas animi humani innatas penitiſſime novit, ipſe *Ioannem* iuſſit baptiſmum adminiſtrare eis, qui peccatorum ſerio dolore affecti erant, ut vaſa præſto eſſent pura, quibus *regnum Dei*, ſeu Chriſtocratiæ complexus, & ædeſ ſacra Chriſti, ornaretur. Ordinaria mundatio peragi debuit aqua; ſolennior vero, & extraordinaria, igni cœlitus immiſſo, ac miraculo novarum linguarum patefacto, fuit data effectui,

ut

telligerent mortales, præcipue Iudæi, ubi Deus nunc templum ſuum collocaſſet, & tis benevolentiæ ſignis atque miraculis is il- diſcipulis Chriſti conſtans, veluti lapidibus , ornaſſet. Confer. *Io. Frid. Miegii* Diſſ. *aptiſmo ignis*, ad *Matth. III, 11*, in *Miſcella- um Duisburgenſium Tom. I Sect. IV z)*.

cum ita ſint, nemo dubitabit, quin *Ioan-* Baptiſta merito præconem pœnitentiæ male um agendæ egerit, ſiquidem munditiies ani- ac cupiditatum refractariarum coercitio, ad amenta & decora templi illius, quod inſtau- n venerat Chriſtus, inprimis eſt opus.

. Veſtitus vero *Ioannis* Baptiſtæ non ſolum ornatus fuit ad pœnitentiæ luctusque de atis admiſſis indolem propius perſpicien- , ſed etiam congruit ad exprimendam *Eliæ* hetæ imaginem. *Ioannes* enim Baptiſta *Elias alter a)*. Ipſe a *Malachia* Propheta t prædefinitus ſub nomine *Eliæ b)*, venturi ruinam & excidium Hieroſolymæ *c)*. itaque ſcopo ipſius erat convenientius, a illo uti veſtitu, quo *Elias* quondam fuerat ? Id fortaſſis nonnemini poſſit videri im- pedi-

ipplem. ad Nova Acta Erud. Tom. II Sect. I *.48.*

atth. XI, 11, 13, 14, Luc. I, 17.

al. IV, 5, 6.

onf. *Ecberti Noordbeek* in *Erklærung der Weis- ung Maleachi pag. 505*, additasque Viri Summe v. *Laurentii Hagemanni* annotationes ſolidiſ- as.

peditius ac comprehenſu difficilius, quod alter hic *Elias* appellatur *Propheta*, נָבִיא, *Mal. III, 1*, cum ipſe tamen *Ioannes* ſeſe Prophetam denegavit, *Io. I, 21*. At ſalva res eſt. Monuerunt dudum Interpretes præſtantiſſimi, *Ioannem* haud ſimpliciter inficiari voluiſſe, ſeſe Prophetam eſſe *d*). Interrogarunt eum Iudæi hunc in modum: ὁ προφήτης εἶ σὺ, *num tu es ille Propheta* a Deo ſcilicet *Devt. XVIII* promiſſus? Exſpectabant enim Iudæi ætate *Ioannis* Baptiſtæ adventum illius Prophetæ magni, licet incerti eſſent, num ille a Meſſia futurus eſſet diverſus, an Meſſias futurus eſſet is ipſe Propheta magnus. *Ioannem* vero exſtitiſſe Prophetam veri atque genuini nominis, facile poterit demonſtrari. Is enim appellatur *Propheta*, qui exponit negotia, ſibi a ſummo quodam domino demandata. Ita *Aaron* appellatur *Moſis Propheta*, *Ex. VII, 1*. Qui impo voluntatem Dei, eiusque præcepta, homines docet iuſſu & impulſu Numinis ſupremi, ille, merito appellationem Prophetæ ſibi convenire, arbitrari poteſt. Ex hoc ſignificatu perhibentur illi προφητεύειν, *prophetas agere*, qui ad homines emendandos exponunt voluntatem Dei, litteris divinioribus comprehenſam *e*), vel ex revelationis alius ratione acceptam. Ita *Abrahamus* vocatur *Propheta Dei f*), eo quod doctrinam

d) *Io. Chriſtoph. Wolfii Curæ philologicæ & criticæ* ad *Io. I, 21, pag. 794.*
e) *1 Cor. XIV, 3.*
f) *Gen. XX, 7.*

n de Deo, eiusque voluntate, callebat, ſuisque
ulcare conſueuerat *g*). Prophetas eiusmodi
bat Iudæa, haud ſecus ac Principes noſtri do-
res & profeſſores Academicos fovent, qui ado-
entes iuveneſque Deum voluntatem perdo-
e allaborent. Prophetis hiſce in partibus
pli exterioribus erant ſedes. *Ierem. XXVI*,
Zach. VII, *3*. Diſcipuli ipſorum voca-
itur *filii Prophetarum*, *2 Reg. II*, *3*. Eodem
lo docuit diſcipulos quosdam *Ioannes* Baptiſta,
que notitia voluntatis doctrinæque divinioris
uit. Ipſe vero æque, ac Prophetæ extraor-
arii, a Deo acceperat *revelationem h)*, præ-
tum de nuntiando iudicio Dei *i)* inſtante,
datum de pœnitentia male actorum agen-
ac iuſſum de gratia Dei denuntianda eis, qui
e vivendi deſideria eſſent depoſituri, ac
um Dei, peccata mundi ſuſtinentem, vene-
ri, ex cuius abundanti gratia ſit remiſſio
atorum arceſſenda ac depromenda *k*). Ex
us momentis intelligimus ſatis ſuperque,
viſſimum ſane Prophetam exſtitiſſe *Ioannem*,
e de cauſa ipſum haud immerito vocari *Pro-
tam Eliam*. Appellatus vero fuit *Ioannes*
nine *Eliæ*, eo quod ſimilitudo utrique inerat
ma, & quia *Ioannes* mentem, qua *Elias* in
Deum

Gen. XVIII, 19.
Io. I, 33.
Luc. III, 9, Mal. IV, 6.
Io. I, 15, 16, 29, III, 36.

Deum ferebatur, eandem geſtabat. Utriusque ætas in difficillima ac corruptiſſima tempora incidit. Uterque ſpiravit, & intrepide inculcavit fidem, pietatem, & virtutes. Uterque increpavit horribilia flagitiorum portenta & ſolido & impavido genere dicendi. Uterque loca amavit & deſerta, & a fæcibus depravati hominum commercii remota. Uterque, cibo vili & parabili uſus, aquam in potum adhibuit, corpusque ita aluit, ut mens maneret apta ad divinas res expendendas, easque diſtincte tractandas. Uterque aulam expertus eſt inimicam, ſimul ac graviter vitia increparet primorum. Uterque funeſtiſſima perverſis Iudæis prænuntiavit fata. Uterque *fœdus Dei* curate obſervavit, & Baalitis ſtrictiſſimum oppoſuit fervorem, adeo, ut, unam animam duo corpora direxiſſe, propemodum incredibile videretur. Solennis eſt illa conſuetudo, qua homo iunior, veteris, vel ſenis, cuiusdam mores referens, nomen ob omen a vetere, vel ſene, illo nanciſcitur. Illuſtrabimus rem exemplis. Principes Iudæorum vocantur principes Sodomæ ac Gomorræ *l)* ob mores ſimillimos. Sedes Antichriſti vocatur *Sodoma & Ægyptus m)* ob mores, Sodomitis ac Ægypto olim familiares, inibi principatum obtinentes. Iehu vocatur Simri *n)* ob mores utrique communes, & ob indolem utriusque ſimillimam. *Ioannes*

in-

l) *Eſ. I, 10.*
m) *Ap. II, 8.*
n) *2 Reg. IX, 31.*

ue vocatus fuit a *Malachia Elias* ob ſpiritum,
ı, mores, & vitam, quibus ille hunc referet
. *Elias* enim Iudæos ad fœderis antiqui ra-
ıes revocaverat haud alio modo, ac *Ioannes*
ntes liberorum ad mentes & concordiam pa-
m *o)*, hoc eſt, Iudæos ſui temporis, diſſiden-
in doctrina de fide vera, ad ſenſum & do-
inam patrum *Abrahami*, *Iſaaci*, ac *Iacobi*,
per fidem in Meſſiam iuſti & beati *p)* fue-
t redditi, revocavit. Acceſſit illa etiam in-
utrumque ſimilitudo, quod veſtimenti eius-
n genus utrique fuit commune. *Elias* enim
itum adhibuit ſimplicem, vilem, craſſum,
porique per zonam coriaceam adſtrictum, e
s cameli conſutum *q)*, ideoque appellatus
אִישׁ בַּעַל שֵׂעָר וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר,
בְּמָתְנָיו, *vir pilis obſitus, cinguloque coriaceo in*
bis ſuis cinctus. Prophetæ ſcilicet ordinarii,
umque diſcipuli, poſthæc eundem amarunt
itum, tecti אַדֶּרֶת שֵׂעָר, *toga e pilis con-*
ta r), *eaque magnifica*. *Elias* & *Ioannes* ad-
erunt vilius indumentum. Prophetæ au-
alii addiderunt indumento illi ſumtuoſam
magnificam venuſtatem, ut non ſolum vide-
tur ſummo Numini eſſe in deliciis, ſed etiam
r homines, potiſſime vero inter plebem,
colligerent exiſtimationem præcipuamque

Pp 2 opinio-

Mal. IV, 6.
Gen. XV, 6, Rom. IV, 3, IX, 22.
Reg. I, 8.
Zach. XIII, 4.

opinionem virtutis. Magnificentia illa, quam Prophetæ alii in toga ac veſtitu exteriori adhibuerunt, elucet ex voce ipſa, quæ togam illam deſignat. Ebræi enim paludamentum ſplendidum ac ſumtuoſum vocant אדרת *Addereth*. Geſtavit id quondam Rex Nineves *Ion. III*, 6, quemadmodum verbum ibi Ebraicum declarat. Chaldæus Interpres eum vocis ſignificatum haud ignoravit, ſubſtituens לבושי יקריה, *veſtimenta pretioſa ſua*. R. *Salomo Iſaacides* ad eum locum ſuffragatur. R. *David Kimchi* togam illam ita fuit interpretatus: אדרת המלוכה שעליו, *paludamentum regiæ dignitatis*, quod *fuerat indutus s*). Depoſuit illud Rex Nineves quamprimum ad ſocietatem pœnitentiæ publicæ ſeſe erat compoſiturus, & illud mutavit *ſacco*, ſeu veſte vili, luctus indice. Tribuerunt hoc paludamentum quoque *Eliæ* ſodales, qui in Britannia Magna hiſtoriam condunt univerſalem, t). At nulla ratione fit veroſimile, *Eliam* eo indumento uſum fuiſſe, virum quippe ab omni ſplendore & faſtu aulæ disiunctiſſimum & admodum abhorrentem. Soſpitator certe optimus veſtes *Ioannis* opponit veſtibus aulæ regalis ſumtuoſis, excellentioribus, & mollibus, *Matth. XI*, 8. Unde facillimo intelligitur negotio, veſtimenta *Ioannis* exſtitiſſe pretii vilioris & pœnitentiæ *) præconiis accommodata.

V. Id

s) *Aruch. f. 5, 1.*

t) *Hiſtoire univerſelle des Gens de Lettres Vol. II Lib. I Cap. 7 pag. 595.*

*) Iudæi credunt, *Eliam* pœnitentiæ præconem eſſe pro-

V. Id etiam ſcopi ſubfuit humili vitæ rationi,
Ioannes Baptiſta excelluit, quod omnem im-
ſturæ religioſæ ſuſpicionem a ſeſe procul eſſe
ſit. Victu enim & veſtitu ivit comprobatum,
i haud eſſe curam, ut deliciis honoribusque
æ huius miſerrimæ abundaret, quin potius ſeſe
eo laborem omnem collocare ſuum, ut nil
i regnum cœlorum & pulchritudinem beatita-
ſempiternæ quæſiviſſe ac circumſpexiſſe vide-
ur. Ea vivendi, id ſtudendi, ratio erat ea
nte digna, quæ Chriſtum hominibus ob ocu-
erat poſitura, animisque eorum inſtillatura.
ales ſunt Reges, tales etiam eorum ſolent eſſe
niniſtri. Chriſtus haud ſibi erat paraturus
num fragile, mundi proprium, & in ſplen-
e vano poſitum. Regnum eius non eſt de
mundo, tantum abeſt, ut deligeret ſibi ad-
iſtros, ſplendorem ſeculi huius ſpirantes.
Servator ſuſcepit ſervi formam, atque, ut
ditaret, egenam vivendi rationem duxit
n. Quid igitur de præcurſore & legato eius
nne aliud eſt prædicandum, ac ipſum deliciis
ſplendore ſeculi ſui maluiſſe carere, quam
mini ſui conditionem vivendi externam ſum-
ſis veſtibus & opiparo victu labefactare. Im-
s eſt liber ille & deteſtandus, qui Comitis *de*

promotorem & adiutorem reſurrectionis mortuo-
rum. *Sotab Cap. IX §. 15:* תחית המתים בא על ידי אליהו *Reſurrectio mortuorum obtinget inter-
ventu Eliæ.* Spiritualem utique *Ioannes* promo-
vit, eiusque ætate mortui in vitam fuerunt revo-
cati. *Io, V, 25.*

Paſſeran præfert nomen, quippe in quo teterrimum impoſturæ crimen coniicitur in *Ioannem* Baptiſtam, qui cum Ieſu in Ægyptum abierit iuvenis, in ea magicas artes didicerit, & redux ex compoſito partes Ieſu defenderit ad formam religionis novæ excudendam. Ipſe profecto *Ioannes* in Ægyptum venit nunquam, nec Ieſum novit, antequam divina revelatione de eo admoneretur *u*). Nulla in ipſum cadit impoſturæ nota, nulla eius ſuſpicio circumſpicienti ſuccurrit. Victus impoſturæ eſt diſpar. Amictus contrarium tenet. Vaticinium Dei per *Malachiam* quondam ita eum deſignaverat, ut ex compoſito nihil eſſet acturus, ſed iuſſis Dei dicto futurus eſſet audiens. Cum itaque *Ioannes* ne leviſſimam quidem impoſturæ ſuſpicionem præbuerit, ſed eam potius ſolicite evitaverit; impudentiam & perfrictam eorum frontem haud ſatis demirari poſſum, qui noſtra ætate in virum ſanctiſſimum contumelias evomunt intolerandas.

VI. Camelus quidem, eiusque pilus, veſtitui *Ioannis* inſerviens, notitiam communem haud penitus præterit. Ne quid tamen deſit, quo diſtincta idea & clara notio poſſit acquiri, ſuppeditabo ex *Cotovico* deſcriptionem luculentam. En illam *x*) : *Eſt Camelus animal quadrupes, procerum admodum, ac multo altius equo, odore te-*

tro

u) *Io. I*, 31, 33.

x) *Itin. Hieroſolym. & Syriac. Lib. III Cap.* 11 p. 403 *ſeq.*

, exili, longo, incurvoque collo, ſed truciori
e : maxilla ei ſuperior quatuor duntaxat
bus acutis longisque armata, inferior denti-
eferta, uti & ceteris iumentis. Gibboſum
terguș, caudam aſininam, crura tibiasque
xas, poplitibus duplicatis : quibus acceptu-
mus ſingulatim procumbit : carnoſos & bi-
r pedes, unguesque aduncos, ac pedum plan-
pulpoſam & mollem, inſtar ſpongiæ. Eſt
n laboris patientiſſimum, portandisque ſarci-
ptiſſimum; nam trium equorum onera facile
ut ſinguli & ſupra mille librarum pondus,
decem medimnos frumenti, vel homines qua-
in lecto iacentes, ac ciſtis incluſos, vehunt
nodiſſime. Pedatim tamen graditur hoc ani-
, ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, aut
ertat, ſed ſubſequatur. Etſi vero horrido
ctu clamoreque ingrato ferox nimium videa-
ignaris; eſt tamen præter opinionem man-
um admodum, adeoque cicur, ſuisque ducto-
s obſequens, ut ad arbitrium vocemque eo-
in genua atque adeo in ventrem ſeſe demit-
ac pronum, anterioribus prius cruribus,
poſterioribus complicatis, onera ſarcinasque
ri imponi ſinat. Mox, ubi, ſe ſatis onuſtum
ac conſuetum pondus habere, ſentit, (neque
plus oneris, quam ferre poteſt, imponi ſibi
mittit, nec ultra aſſuetum procedit ſpatium,)
edes ſe erigit. Si aſſurgere, vel inclinare ſe,
ndeque a ductore iubeatur, illico voci iubentis,
ratione uteretur humana, obtemperat. Ge-

 nua

nua callo obducta duriſſimô habet. Subducit quippe ſub ſe cruribus, dum vel depoſitis ſarcinis quieſcit, vel interdiu noctuque obiectum pabulum ſumit, in ventrem procumbit humi, totumque corpus iis ſuſtentat. Cum vero inediæ ac præcipue ſitis patientiſſimum ſit, parvo ſumtu alitur: cibi utique ac potus pro tanta mole pauciſſimi. Palea autem trita, vel furfure, aut gramine, vel modico ſale, veſcitur, paſcuisque aſperrimis fruticoſisque utitur. Triginta, imo quadraginta, continuos dies ſarcinis onuſtum, absque ulla requie progreditur, æſtumque diei ferventiſſimum ſuffert. Triduo, quatriduo, immo diutius, ſitim tolerat, & impotatum incedit. Sed, cum bibendi occaſio ſe offert, ventrem implet, turbata conculcatione prius aqua. Urinam mittit transverſam, & cum modicam ac tenuem. Per deſerta, arenoſa planaque loca, obeundis conficiendisque itineribus aptiſſimum eſt; per aſperos ſcabrosque montes minus item, idque ob pedum mollitiem & pulpoſitatem, quos idcirco facile lacerat. - - Sub aura frigidula pigrum eſt, niſi excitetur cantu hominis, vel ſono fiſtulæ, aut tintinnabulis: quibus plurimis ornatur. Æſtu ſolis alacrius graditur. Sunt autem cameli ſpecie duplici, partim villoſi, partim glabri. Illi frigidioribus regionibus & hiberno tempore aptiores; hi calidioribus provinciis & æſtate utiliores. Ex villis illis, ſeu pilis, camelorum homines tenuioris ſortis pileolos & veſtes conficiunt, zona coriacea utentes. *Coteni-*

cur

ei huius locupletiſſimus eſt teſtis *y*), cuius a afferre, videtur operæ pretium. En illa! *utula plebs Syriæ pileolo cinericio, e camelo- pilis, vel rubro e lana, caput tegunt. - - us e lana amicti veſtibus, ſurarum tenus, Gaba vocant, manicis ut plurimum carenti- ſuperiorem diſcinctam ferunt, interiorem ad media genua protenſam, longa lataque e corio cingunt, quam tamen induſium lon- dine ſuperat.* Veſtes illæ laneæ e camelo- , aut caprarum, pilis contextæ ſunt, eodem z). Zonæ illius geminum eſt officium. is enim ope non ſolum veſtem fluitantem ines coercent & ſuccingunt, quo promtiores laboribus itineribusque obeundis, ſed pecu- quoque conſtringunt *a*), & cuſtodiunt more antiquo. *Cotovicus b*) clare: *Humiliores que pecuniam zonis involvunt, veteres ſecuti, es in more poſitum fuit, ut pecuniam zonis rent.* Indicium in hoc more latet tenuis- fortunæ, quacum qui conflictantur, pau- numos ſuos & omnia ſua ſecum portare t. *Ioannem* eadem conſuetudine fuiſſe , a veriſimilitudine haud videtur remotum. II. De zona vacat copioſius exponere. In arum & argentum veteres circumgeſtaſſe,

 autor

ib. IV Cap. 18 pag. 468 ſeq.
ib. II Cap. 8 pag. 226.
latth. X, 9.
ib. IV Cap. 18 pag. 485.

autor eſt *Iamblichus c)*. Pars quoque corporis humani ſub coſtis obvia vocari ſolita fuit zona, eo quod cingulum eam afficeret. *Iulius Pollux d)*: Τὸ ὑπὸ τὰς πλευρὰς ὀςέον, χίτων ἢ κενεὼν, καὶ ζώνη καλεῖται. ἀφ' ἧς τὸ ζώννυσθαι, ζῶμα, διάζωμα, διαζώννυσθαι. καὶ ζώνη τὰ ὅπλα ὁμώνυμον τῷ μέρει, ζωςὴρ τε, καὶ περιζώςρα Αναξανδρίδης εἴρηκεν, ὡς δὲ παχεῖαν τὴν περιζώςραν ἔχει. δηλονότι τὴν ζώνην, ἣν Ρωμαῖοι Φασκίαν καλῦσι. *Quod ſub coſtis eſt os, zona vocatur. Unde cingi dicitur, cingulum, accinctura, accingi. Et zona corporis armatura, idem cum corporis parte nomen habens, quam Anaxandrides baltheum, ſeu perizoſtram, vocavit: ut denſam habet perizoſtram. Manifeſtum autem, a nobis zonam dici, quæ Romanis faſcia vocatur*. In hac zona multum ſolebat loci ſpatiique *) eſſe pro numis ibi recondendis. *Caius Gracchus* ita apud *Gellium XV, 12: Zonas, quas, Roma profectus, plenas argenti extuli, eas ex provincia inanes retuli*. Cum vero *Ioannes* viliſſimum veſtimenti genus adhibuit, non eſt, quod zonam argenti plenam ipſi tribuamus. Quin potius zona eius ſignum fuit hominis, negotio ſuo

c) *De vita Pythagoræ Cap. 27 pag. 121.*

d) *Onomaſt. II, 4, pag. 109,* Francof. ad Mœnum 1608, 4.

*) In hoc erant varia receptacula, numis diſtincte ingerendis accommodata. *Maimonides* in libro *Miſchnicum de Sabbato X, 3, Hadrianus Relandus Antiqu. Ebr. pag. 80, Io. Nic. Rhoſtius* in Diſſ. *de Veterum zona pecuniaria,* Ien. 1681, 4.

ntentiſſilpi. Nam אזור חלצים, *cingu- lumborum & conſtrictæ*, non avulſæ, vel te- e pendentes, *corrigiæ calceorum* deſignant ines promtos, paratos ad negotia obeunda, i intentos, eventuum haud fallacium certiſ- s ac ſecuros, *Eſ. V*, *27*. Quam ob cauſam que ii, qui in Ægypto ad metalla effodienda aranda erant damnati, cetera nudi, cingulo enda corporis obtexerant *e*), parteſque adia- tes conſtrinxerant. Materia cinguli, quo *anes* fuit uſus, attentionem meretur, ſiqui- n id erat pretii longe *) viliſſimi, e corio pe confectum. Eius enim geſtamine oſten- quantum ipſe abeſſet ab honoribus captan- , a ſplendore venando, a faſtu adamando. ſſias *Ioanni* Evangeliſtæ apparuit zona aurea cinctus pectora *Ap. I*, *13*, præferens ſummi erdotis admodum venerabilis veſtitum & au- ritatem, *Ioannes* autem Baptiſta ſervili ince- at habitu, licet legatum Dei & Meſſiæ age- , ratus, ſe ne dignum quidem eſſe ad ſervi- opera Meſſiæ præſtanda, eiusque calceos *f*) endos. Cum enim Ieſus ipſe egena & te- nuiſ-

Epitomator *Agatharchidis de Rubro Mari pag. 24 Vol. I Geographorum veterum minorum Ioannis Hudſoni.*

De Cingulis videndi ſunt *Ioannes Nicolai de Zo- nis, ſeu cingulis, veterum*, ac in annotatis ad *Ioſephi Abudacni Hiſtoriam Iacobitarum pag. 126 ſeq.* nec non *Io. God. Ungerus Analectorum antiquario- ſacrorum Sect. I.*

Io. I, *27*.

nuiſſima vivendi ratione uteretur in ſtatu exinanitionis, *Ioannem*, eius prænuntium & legatum, viliſſima & humillima vivendi ratio admodum decebat, quæ non ſolum ex cibo & potu, ſed etiam ex veſtitu & zona ipſa, eluxit. Sæpe enim & ſolennius ieiunantes ſeſe induebant veſtibus craſſioris pili *g)*, eisque conſtringendis adhibebant zonam, e corio viliori conſtantem. Simul ac igitur de veſtitu & zona *Ioannis Baptiſtæ* cogitamus, animis noſtris repræſentatur deſtinatio eius operis divinæ, quod Meſſias, humillime vivendo, & patientiſſime ferendo duriſſima quæque, pro nobis erat expediturus. Cingulum enim adhibetur, ut ſuccincti opus deſtinatum poſſint diligenter aggredi & obire *).

VIII. Singulis itaque ſubfuit ratio, cur *Ioannes* Baptiſta in veſtitu homines humillimæ infimæque ſortis noluerit antecedere. At ea ratio, illa cauſa, fuit tam ſingularis, ut in imitationem haud ſit transferendus ipſius vitæ ac veſtimenti modus, quem adhibuit Baptiſta. Munus illud, quod ipſi erat impoſitum, exſtitit tam peculiare, ut a nullo alio ſuſcipi, adminiſtrari, vel repeti, poſſit. Ipſius enim erat, 1) venire in ſpiritu & vi *Eliæ*, 2) pœnitentiam nuntiare publicam, 3) præcurrere Meſſiam, & homines ad Chriſtocratiam ſuſcipiendam excitare, ac tandem 4) ſtatum exinanitionis Chriſti, domini ſui, cibo ac

g) *Maimonides* in *Codicem Miſchnicum de Præpar.* *Cap. 3 §. 3.*

*) *Caſſianus Cap. 2.*

ıictu ſuo ſervili adumbrare, ne quis ſuſpica-
, quæri a Ieſu regnum Iudææ, ſed ut omnes
igerent, agi de regno cœleſti, & modo ad
perveniendi, divinitus approbato. Super-
ı proinde exſtitit Monachorum quorun-
Seculo quarto intra Ægyptum cura, qui
um *Eliæ Thisbitæ* & *Ioannis* imitari ſtudue-
Exorti fuerunt [illegible] circa illius Seculi ine-
. in Tabenna Thebaidis inſula, autore *Pa-
io, Antonii Anachoretæ* diſcipulo. Hoſce a
icilii loco Tabenneſiotas dixerunt. *Sozo-
is* eos deſcripſit, ac, cuculli fuiſſe inventores,
ficavit. Dabimus locum ipſum *b*) Latine:
*id exemplum Heliæ Prophetæ pellibus ſe in-
int, ut ſinguli, ex pelle corpori circumiecta
item Prophetæ ſemper in memoriam revocan-
ſtrenue contra cupiditates venereas conflige-
- - Fertur item, eos indumenta alia,
ı quibus Monachi Ægyptii uti ſolebant, ſibi
araſſe, quo ſpeciem darent ſeverioris cuius-
vivendi diſciplinæ. - - Nam tunicis ſe
ebant, quæ manicis carent, ut docerent, ſe
is habere ab iniuria & contumelia facienda
us alienas: caput integumento, quod cu-
m appellare ſolent, operiebant: quo oſtende-
ſe vitam perinde ſimplicem atque ſinceram
re, atque pueros, lacte nutritos, quorum ca-
quod in membris obtinet principatum, eius-
tiaris obvolvitur, uti tum tegatur ab æſtu &
re, tum undique foveatur. Habebant præter-*

ea

iſt. eccl. III, 13.

ea cingulum & humerale, quorum altero lumbos circumdederunt, humeros & brachia altero amiciverunt, ſignificaturi, ſe ad Deo ſerviendum, & ad ea opera exequenda, quae ab eo praecipiuntur, paratos eſſe.

IX. Ipſi, qui montes & deſerta *) Iudaeae coluerunt olim, tenuioris magnam partem fortunae homines exſtiterunt. Pauperiores haud diſſimilem *Ioanni* Baptiſtae adhibuerunt amictus rationem ac formam (*§. I*), cuius in hunc usque diem reliquiae exſtant. Quare haud ſolit mirari, *Ioanni* Baptiſtae probatum fuiſſe id veſtimenti genus, quod infimae conditionis ſortisque ſervilis homines ſolebant ibi adhibere, ſuadentibus ita rationibus pondere, ſuo haud deſtitutis. Ipſe enim in urbe Iuda fuerat natus & educatus, in montano tractu ſita, *Luc. I, 39.* Intelligunt plerumque Interpretes per *urbem Iuda* oppidum Chebronem, idque auſtrale. Verum *Hadrianus Relandus* iam fuit ſuſpicatus *i*), πόλιν Ἰούδα de urbem יוטה, *Iutah*, cuius fit mentio *Ioſ. XV*, 55. *XXI, 16*, quae ſita fuit in tribu Iuda, Levitisque ceſſit, ad montana Iudaeae loca *k)* omnino referenda. *Relandi* opinionem ſtilo Codicis ſacri eſſe conſentaneam, ego quidem inficiari haud auſim. En exempla, in quibus vox πόλις praemit-

*) Videantur *Boſobrii Remarques ſur le N. T.* Tom. I, *pag. 11, Matth. XXV, 26, Ioſephus* in *Vita* ſua pag. 1, *Antiqu. Iud. VIII, 7, 288.*

i) *Palaeſt. Lib. III pag. 870.*

k) *Ioſ. XV, 55.*

itur nomini urbis denotatæ *Matth.* II, 23, II, 11, VII, 11, *Act.* XI, 5, XVII, 8. *Ri-* *um* præivit iam *Papebrochius* in *Actis San-* *tm Tom.* IV *pag.* 703. *Hieronymus de Lo-* *Iebraicis* locum vocavit *Iethan*, & hæc addi- *Iethan in tribu Iuda, civitas ſacerdotalis,* *odieque vicus prægrandis Iudæorum in deci-* *ctavo lapide ab Eleutheropoli ad auſtralem* *am in Daroma.* Utram vero Lector præ- y velit urbem, optionem ei damus. Sive a Hebronem, ſive Iutham, per *urbem Iuda* llexeris, nihil inde ſententiæ illi, quam ſu- eramus ediſſerendam, decedet. Sin nobis ıtiare licet ea, quæ ſentimus, cum *Papebro-* miramur iure, ſecundum vulgarem rece- ıque opinionem memorari *urbem Iuda*, nec particulam ſolitam *τινα*, *quandam*, nec ıgi urbis nomen. In *Relandi* autem opi- e ſi acquieverimus, omnia ſponte ſua fluunt nt in expedito.

II.

PETRI ZORNII DISSERTATIO

DE

PPIS SANCTIS, APUD VE- :RES EBRAEOS MEMORIAM DI- INORUM BENEFICIORUM CON- SECRANTIBUS, POSTHUMA.

I.

I.

Præclara omnino ſunt illa *Lactantii* 1) verba: *Lumen mentis humanæ Deus eſt, quem qui agnoverit, & in pectus admiſerit, illuminato animo myſterium veritatis agnoſcet; remoto autem Dei cæleſtique doctrina, omnia erroribus plena ſunt.* Atque hæc digna ſane eſt ſingulari attentione doctrina, cum præſertim hanc totius vitæ noſtræ exercitationem eſſe oporteat & ſtudium in agnoſcendis & prædicandis Dei ergâ nos beneficiis. Nam aut oblivиſci, aut diſſimulare, quæ in nos Numinis bonitas contulit, quid aliud videbitur, quam aut non agnoſcere divinum munus, quod infelicis imprudentiæ, aut negligere, ac parum curare, quod manifeſte impium eſt: quanquam & non minus pernicioſum, cum nulla alia res æque nobis obſtringat Deum, amicumque ac benevolum reddat, quam ſi memoriam beneficiorum, quæ præſtitit, ſancte ſemper penſitemus & cuſtodiamus. Certe ea eſt liberalitatis divinæ natura, ut nova eliciatur, cum ſervatur veterum memoria, eoque deinceps exiſtit largior, quo maiores gratias habemus agimusque propter ante accepta beneficia. Quæ cum ita ſint, expendimus *Samuelis* monumentum, 2) quod exſtare voluit indicium gratiæ Dei, non tantum ad aliquod tempus, ſed ad ſempiternam memoriam. *Mitzpah* fuit locus editus, unde etiam pro ſpe-

cula

1) In libro *de ira Dei Capite* 1.

2) Vide 1 *Sam. VII,* 12.

ponitur, quod vox Ebræa ſonat, 3) alia ex
: fuit etiam ſcopulus, pertinens ad locum di-
Bethear, ad quem usque locum Iſraelitæ
cuti ſunt Philiſtæos: *atque huic ſcopulo Sa-
nomen dedit Eben haezer*, quaſi dicas *lapis
ienti*.

I. Ita quidem eſt, Deus ſemel iterumque
ſſime *ſacris lapidibus interdixit*, 4) ne in
Iudæo-

onfer. *Ioannis Andreæ Schmidii* Diſſertatio *ad
am. VII, 6, de effuſione aquæ in Mitzpah Cap. I
IV pag.* 7.

udiatur hic *Theodorus Ianſſonius ab Almeloveen
Antiquitatum e ſacris profanarum Specimine*
. 72: Moris erat apud Ebræos nonnunquam la-
lem erigere, ut id patet ex *Lev. XXVI, 1*, ubi ex-
ſſis verbis prohibetur, ne *lapidem* ſolummodo *fi-
atum* ponerent in terra, tacite quaſi involvens,
miſſum eſſe, *lapides* conſtituere *rudes* & *non fi-
atos*. Hæc *Almeloveenius*; cui ſubiungimus
rtini Chemnitii noſtri verba in *Examine Con-
ii Tridentini Parte IV pag.* 22: *Lapides inſignitos
adorationem* ponere prohibetur *Lev. XXVI*, ſed
monumenta, ſeu memoracula, hiſtoriarum *Iacob
neſeos XXVIII* lapidem erexit in titulum, fun-
ns oleum deſuper. Et *Ioſ. IV, 3*, Dominus
ecipit poni & erigi duodecim lapides, ut ſint
num memoriale, ſeu commonefactorium, hiſto-
tranſitus per Iordanem. *Ioſua* etiam *XXIV,*
moriturus erigit lapidem prægrandem ſub
ercu, quæ erat in Sanctuario Domini, ut eſſet in
imonium iſti fœderis cum Deo. Denique il-
re exemplum exſtat *Ioſ. XXII, 28, 30*, cum duo
us & dimidia ædificaſſent altare, reliqui Iſrae-
, rati, ad cultum hoc factum eſſe, indixerunt il-

Iudæorum finibus erigerentur, at vero re... ſervant Iudæi apud *Dionyſium Voſſium*, 5) ... tummodo interdici *lapides ſuperſtitioſos*, ... in his præſertim *lapides conſecratos*, quos p... næ gentes adorabant, *manus ori admoventes*, *oſcula labiis imprimentes*. 6) Sicuti autem ... dæi ſibi ab iſta paganorum ſuperſtitione quam... xime cavere debebant; ita iidem *aras*, *cippos*, *titulos*, ſive *columnas* inſcriptas, Deo vero co... crabant, ſive ſimpliciter reverentiæ ergo ... mum Numen teſtificandæ, ſive memoriæ ... ficiorum, ſibi ab eodem Numine præſtito... conſervandæ, cauſa. Eius moris prima ... eſt apud *Moſen Geneſeos XXVIII, 18. Deinde*, *ubi ſurrexit Iacob, quod ſaxum capiti ſuppoſuerat, id in cippum erexit, oleoque* ...

lis bellum: cum vero illi oſtenderent, ſe ... illud exſtruxiſſe non ad ſacrificia, ſed in teſti... nium & ad memoriam hiſtoriæ, filii Iſrael ... probarunt, & Deum glorificarunt.

5) In notis ad *Moſis Maimonidæ* librum *de Idolola-tria Cap. VI §. VIII.*

6) De *ſuperſtitioſo lapidum cultu* apud paganos ... *Fortunatum Scacchum ſacrorum Elæochriſm...* *Myrothecio II Cap. XXIV, Theodorum Haſæum* in Diſſertatione hiſtorico-philologica *de Lapide fundamenti, cui arca olim fœderis impoſita* ... *Cap. II §. XXXIII pag.* 47, aliosque, quos ... ter *Laurentium Begerum* in Notis ad *Florum* ... 75, recenſet *Ioannes Philippus Caſſelius* in Diſſer-tatione philologico-theologica περὶ τῶν λίθων ... ζομένων ad illuſtrandum vaticinium Chriſti, ... legitur *Luc. XIX*, 40.

ſaxi perfudit. Unde apparet, מצבה 7)
aliud ibi fuiſſe, niſi *rudem aliquem lapidem*,
e ibi repertum: quem *Iacobus* in memo-
ἐπιφανείας plane divinæ, quæ eo loci ob-
t, erexit, *cum voto*, 8) lapidem illum *ſibi*
ethel, 9) *domum Dei*, hoc eſt, ſe cultum

lgatus interpres vertit *titulum*. Utrum titulus
ſcriptura fuerit in lapide excila, an lapis abs-
ulla ſcriptura erectus a *Iacobo* ad perpetuam
ſpectæ viſionis memoriam, non ſatis manife-
ı eſt. Vide *Io. Albertum Fabricium* in *Codice
depigrapho Veteris Teſtamenti pag. 438*, &
ſtianum Schœttgenium in Diſſertatione I *de
ſcriptionibus Ebræorum* §. *XII pag. 20*, qui hæc
lit: Ebræa vox ratione *originis* generatim
t id, quod *memoriæ cauſa* erigitur, vel ſta-
ır.

idem Iacobi votivum quodammodo appellare
ıt, quamvis nullam haberet voti inſcriptio-
l Apud alias gentes, præcipue Romanos, vo-
concipiebant, illudque in lapidibus comme-
ſbant. Unde ſæpius in operibus inſcriptio-
occurrunt formulæ: *ex voto*, item V. S. L.
oc eſt, *votum ſolvit libens merito*.

det ſententia *Ioſephi Scaligeri*, qui vult, *mo-
inungendi lapides*, cepiſſe originem ab eo la-
quem unxerat Patriarcha *Iacob* in Bethel.
adde, quæ erudite de cultu huiusce lapidis
: idem in animadverſionibus *Euſebianis ad
n. MMCXLVIII pag. 188. Scaligero* addi-
ὁμοψήφους *Thomam Reineſium Lib. III Varia-
Lectionum Cap. XVII*, *Hugonem Grotium* in
s ad *Librum I de Veritate religionis Chriſtia-
Gerardum Ioannem Voſſium* in *Etymologico lin-
guæ*.

Dei ibi peracturum, quamprimum iis inſtr
eſſet, quæ offerri Deo poſſent, quorum om
tunc erat egenus: uti poſtea a Deo adm
fidem liberavit, *Geneſ. XXXV, 1.* Nullum
eſt dubium, quin rite atque ordine hæc
*Iacobus, cum cippum hunc erexit ad rei m
bilis memoriam.* Primum enim id ipſum
iuſſu Dei factum eſt *Exodi XXIV, 4*
IV, 5, XXIV, 26; deinde *Iacobus* nec h
hunc adoravit, nec aliqua religione pro
eſt. 10) Denique, non ingratum Deo fui
tum, a *Iacobo* ibi præſtitum, diſertis verbi
tus eſt, cum dixit *Geneſeos XXXI, 13:* Eg
Deus ille Bethelis, ubi tu cippum conſper

guæ Latinæ in voce *Batylia*, & denique
tium Begerum in Notis ad *Florum pag.* 7
verba hic repetere placet: Manifeſtum e
Ebræo *Beth El* profluxiſſe βαιτύλιος, vel
Etiam *ritus ungendi*, qui tam frequenter e
hoc confirmat. *Arnobius:* Ut tam lucule
in lapidem eos patiaris impingere, effigiat
& unctos, & coronatos. Item: Si quando
xeram lapidem lubricatum, & ex olivi u
ornatum, tanquam ineſſet vis præſens, a
effabar. *Apuleius Libro I Floridorum:* T
dolamine effigiatus, vel cæſpes libamine h
tus, vel lapis unguine delibutus.

10) *S. Auguſtinus* in libro locutionum in
Sumſit autem *Iacob lapidem*, & conſtituit
tulum. Diligenter animadvertendum eſ
modo iſtos titulos in rei cuiusque teſtis
conſtituebant, non ut eos pro Diis colere
ut aliquid ſignificarent.

i votum nuncupaſti. Ceterum *ad* eundem
m, *ſacros lapides vero Deo ponendi*, alludit
as XIX, 19: Tunc erit ara *Iehovæ* in media
pti terra, & cippus *Iehovæ* ad eius confinia.
ap. LV, 13: Pro ſpina pinus, pro urtica cre-
nyrtus, id quod Iehovæ nomen monumen-
que conciliabit nunquam interiturum. Ne-
vero verba *Eſaiæ* de materiali aliqua ſtatua
Ægypto collocanda in honorem veri Numi-
exponenda ſunt, ſed de *re aliqua ſpirituali*
yſtica, quæ per *ſtatuam, & eam certe licitam*,
ari poteſt. Cum ergo *ſtatua*, ſive *cippus*
is, aut *ſtrues lapidum, in memoriam præcla-*
n Dei facinorum erecta, licita, Deoque ali-
do iubente pia, fuerit; conſentaneum eſt,
d eam alludi, arbitremur. Hac mente ut
ceatur Deus, ſe fidem in unicum Meſſiæ ſa-
ium, & *ſpiritualem Evangelii cultum, deſi-*
um per altare, in Ægypto ſtabiliturum eſſe,
in propagatione ſalutaris doctrinæ, con-
one piorum, ſanctificatione, conſolatione,
a atque augmento Eccleſiæ, hoſtium autem
cta, tam illuſtria editurum exempla, peren-
a in æternitate temporum, fama rerum,
emoriale ſibi, cippi inſtar, in Ægyptiorum
is ſtatuiſſe videatur. Confer *Hermannum*
um Libro II Ægyptiacorum Cap. XII §.
pag. 150, & *Campegium Vitringam*, qui in
ſententiam differit: Unum tantum eſt,
hic obſervem, *titulum hunc Deo conſecran-*
in terra Ægypti hic videri opponi *ſuperbis*

illis *titulis*, ſive *ſtatuis*, (voce latius ſumta erectæ erant *Soli in urbe Heliopoli*. Era *liſci* ingentes, ſtupendi operis, tum præter roglyphicis notis innumeris inſigniti. Si *mianus Lib. XVII Cap. IV*, ubi hiſtoriam liſci, a *Conſtantio* Romam transvecti, præte alios, quos *Auguſtus* eo traduxit Heliopoli, xius enarrat. His מצבות titulis ſuperbi conſecratis, contradiſtinguitur atque opp מצבה, *ſtatua*, ſive rectius *titulus*, *cippus*, *mentum*, Deo erigendum apud terminum pti, hoc eſt, ſeptentrionalem אצל מבולו, deſertum Arabicum *in Nomo Heliopolita Bubaſtico*, & quidem ut ſit in ſignum & ſtimonium Iehovæ exercituum Domino i Ægypti, hoc eſt, ut inde liqueat, *Ægypti ctam eſſe Iehovæ ſacram*. Falluntur igitur qui, vaticinium illud apud *Eſaiam* per *Oni plum in Ægypto* implementum accepiſſe, ſ ant. Conferatur Commentarius noſter i *catæi Abderitæ Eclogas pag. 15*.

III. Atque, hæc cum ita ſe habeant, Sa qui cognitam haberet gratiam & virtutem quam in rebus difficillimis experientia teſ fecerat, rectiſſime pietatem ſuam Deo pro & *divinorum beneficiorum memoriam in exſtare voluit*, quem nominat *lapidem adi ti*, ſtato & ſolenni nomine. Quamvis autem ille *Samuelis rudis* fuerit atque *impoliti*

11) Credimus utique, lapidem rudem & imp fuiſſe, ſicuti altera, exterius collocatum i

ılget tamen ſanctiſſimum illud, quod lapidi
it *Samuel*, nomen: *an vero præter illud no-*
aliud quid ipſi lapidi ſit inſcriptum, quæri-
Obſervante *Auguſtino Calmeto*, vulgo cre-
ı, hæc ipſa verba: *Nobis huc usque auxilia-*
t Iehova, palam ante oculos omnium lapidi
pta eſſe, præſertim cum antiquiſſimus mos
ɪrret, *ut res mandarentur memoriæ poſteri-*
in ſaxis & columnis. 12) Comparari in-
poteſt ritus divinam legem inſcribendi aris,

 quas

ıſtructum erat ex lapidibus impolitis *Exodi XX*,
1 Maccab. IV, 44. Conferatur interim Com-
ntarius noſter ad *Hecatæi Abderitæ* Eclogas,
fragmenta integri olim libri de Hiſtoria &
iquitatibus ſacris veterum Ebræorum *pag. 109.*

'ide *Campegium Vitringam Libro I Obſervatio-*
ı ſacrarum Cap. IV §. III pag. 38, aliosque,
c in rem laudatos a *Ioanne Alberto Fabricio*
ro I Bibliothecæ Græcæ Cap. XI §. II pag. 73.
præſenti ſatis fuerit, audire *Gerardum Ioannem*
ſium Lib. I de Arte grammatica Cap. XXXV:
ıas apud veterem *Iobi* interpretem *Cap. XIX*,
14: Quis mihi det, ut exarentur in libro ſtilo fer-
aut plumbi lamina, vel cælte, ſculpantur in ſili-
Ita in Mſtis & noſtris & aliorum invenimus,
ue ſimiliter in XVI ſuis reperiſſe, ait *Lucas*
geuſis. Neque ignoro, in multis etiam Manu-
iptis legi *certe*, item in Complutenſibus, *Ste-*
ıicis, Regiis, & *Heutenianis*, ſeu Lovanienſi-
; verum non dubium, quin *cælte* ſcripſerit
erpres: quam & lectionem tuetur *Caſaubonus*
Lib. VII Athenæi Cap. XX, & *Molina* Diſput.
Thomam. Hactenus *Voſſius.* Confer *Bibliothe-*
ı noſtram *antiquariam & exegeticam pag. 827.*

quas in Garizin & Ebal *Ioſua* erexerit. 13)
Qualiscunque autem fuerit hæc *cippi* inſcri
certe *Samuelis* conſilium fuit, non tantum
tempore Dei gloriam prædicare, ſed etiam
dem memoriam ad poſteros transmittere.
quis enim non certatim Dei laudes præ
conetur, cum nullam aliam Deus a nobis
factionem requirat, niſi ut collata in nos
ficia a Domino cum gratiarum actione c
mus? Certe *Davidis* exemplum nos h
decet imitari, cum ait *Pſalmo CXVI*, 12:
Iehovæ rependam pro tot eius adverſu
meritis? Poculum ſumam ſalutis, Iehovæ
invocans, Iehovæ mea vota ſolvam, idq
omni populo præſente. Ita gratam n
verbis teſtati, Deo ſatisfacimus, eiusque l
tatem agnoſcimus, cum in ipſius obſequi
componimus, & officio noſtro in præ
ipſius laudibus fungi nitimur. *Neque v
ficit*, inquit *Ioannes Calvinus*, 14) de l
po Samuelis locutus, *quamdiu ſuperſtites
in hoc incumbere, ſed omnis danda oper
operum & beneficiorum Dei erga nos glori*

13) Vide *Ioſue VIII*, 30, 31 *ſeq.* itemque in l
cum *Ioſue* ſingularem *Nicolai Kœppenii*
tionem philologicam *de Inſcriptione leg
in lapides*, ut nunc taceamus alios ſc
quos laudavimus in *Bibliotheca* noſtra *a*
& *exegetica pag.* 827.

14) *Homilia XXVI* in *I Librum Samuelis*
v, 11 *pag.* 140 *Tom. II Operum theologicor*

*ſteros transferatur : & cognoſcant eius bo-
ım, cuius participes facti fuerimus, ut eo
us ad gratiarum actionem excitentur, & ad
cium voluntatis ipſius magis ac magis com-
tur : atque noſtro exemplo diſcant, Deum
bus incertis ſemper apparere ſuis defenſo-
atque auxiliatorem : ut, quotieſcunque in
llima quaeque tempora, aut in ſummum di-
en, inciderint, ad eum confugiant, aut auxi-
exſpectent.* Bene igitur *Samuelis* exem-
imitabimur, ſi, poſteros in Deo fiduciam
em ſuam collocare, docuerimus: & eum
antes etiam debitis laudibus efferre & præ-
e. Atque Deus hanc ob cauſam voluit, *Sa-
's* hac in re hiſtoriam monumentis com-
lari, ut eius ductu tanquam in ſpeculo Dei
ıtiam & miſericordiam in ſublevandis ſuis
mplemur, & doceamur, iis Dei auxilium
uam defuiſſe, qui ad ipſius miſericordiam
ıgerunt, & ſalutem ab eo exſpectarunt.

V. Hactenus hæc de *Cippis ſacris*, ſive *me-
ılibus*, quorum partim *abuſum* apud pro-
gentes, 15) *verumque* apud *veteres Ebræos*

 uſum,

um Deus vellet Ebræos a ſuperſtitione remo-
, *paganorum cippos* evertere iuſſit *Exod. XXIII*,
XXXIV, 13, *Devt. XII*, 3, vetuitque religio-
a ullum illiusmodi ſignum in terra ſua ſtatui.
. *XXVI*, 1, notandum, quod מצבה idolis &
lptilibus, ut eiusdem indolis, annumeretur.
le *Devt. XVI*, 22 : *Non conſtitues cippum:* quod
modo intellexerint Ebræi, ex *Ioannis Seldeni
Lib.*

uſum, 16) declaravimus, partim formam eorum-dem 17) atque inſcriptiones 18) commenda-vimus.

· *Lib. II de Iure Naturæ Cap. VI* intelligimus. Nimirum, *tabernaculo* certa ſede fixo, multo-que magis exſtructo templo, ad religionem *cippi* eri-gi, etiam *in honorem veri Dei*, nefas Iudæis fuit.

16) Refert huc quoque *Almeloveenius* verba 1 *Sam. VI, 14, 2 Sam. XX, 8*, maxime vero *Zach. IX, 16* de *lapidibus coronariis*; at vero fruſtra huc referun-tur verba Prophetæ, cum multo accuratiorem eo-rundem verborum interpretationem afferat *Ar-noldus Boqtius Animadverſionum ſacrarum Lib. I Cap. VII §. VIII pag. 191 ſeq.*

17) *Cippi* utique *Ebræorum* fuerunt *rudes* atque im-*politi*, cum *lapides*, apud *paganos* ſuperſtitionem redolentes, plerumque eſſent *figurati*. Indicio ſit cippus, qui *Deum terminum* nobis repræſentat in nummo quodam apud *Laurentium Begerum* in Notis ad *Florum pag. 33*, & *Iacobum Oiſelium* in Theſauro ſelectorum Numiſmatum antiquorum Tabula XLI nummo IV. Corona ibi expreſſa cum ſimpulo, quia terminus in agris *coronari* ſo-lebat. Pertinet huc illud *Tibulli:*

> *Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agr*
> *Seu vetus in trivio florida ſerta lapis.*

Item illud *Prudentii Lib. II* contra *Symmach*

> *Vel lapis illic*
> *Si ſtetit antiquus, quem cingere ſueverat er*
> *Faſceolis.*

18) Lapides tamen XII, ex Iordane ad traiectio monumentum ſublati, nullam ἐπιγραφὴν habui videntur. De his conſulatur *Io. Albertus Fabric Tom. II Codicis Pſeudepigraphi Vet. Teſt. pag.*

Au

: Iam vero inde per ſe apparet, quorſum :oſtra oratio contendat. Nimirum, quicquid

Lre tamen hic placet *Petrum Poſſinum* in *Spici-Evangelico* §. *XIV* de voce *Bethabara Ioan. I, 28:* sonat ex vocis etymo *Bethabara* בית־עברה, locum, ubi transfretatur a viatoribus flumen, tore cum ſcapha præſto ſeſe exhibente ad traiidos, quibus ultra citraque amnem commeare i, aut rei, cauſa vel libet, vel neceſſe eſt? Vi- r autem antiquum *Bethabaræ* nomen illi peariter loco inhæſiſſe, quod ibi Iſraelitæ duce *a,* præcedente arca, & cedente magno miracu- flumine, primum tranſierint Iordanem, ut ratur libri *Ioſuæ Cap. III*. Nam hanc coniecam iuvat, quod *Ioannes*, ibi ad concionem lo- ns, *Matth. III, 9,* inter alia dicit: *Potens eſt us de lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ;* qui- ; verbis *Ioannes*, occaſione ex re præſenti ſum- *videtur intendiſſe indicem manus in magnos il- lapides duodecim, qui ex medio ſiccati Iordanis eo iuſſu Ioſuæ ſublati, in litore, quo portati fue- it, & ad memoriam collocati, viſebantur: vel ad is totidem e ripa in medium alveum illatos, qui ne tranquillo a ſupernavigantibus cernebantur, quibus vide libri Ioſuæ Cap. IV.* Hæc *Poſſinus*. erim illis, quibus maius otium fuerit, conferre pat *Ioannem Lightfootum*, qui in Diſquiſitione rographica, *Ioanni* præmiſſa, *Cap. I §. I ſeq.* de habara, & traiectibus Iordanis celebrioribus, erit; tunc enim *Poſſino* aut ſubſcribendi, aut ragandi, habebunt rationes. Quicquid autem s rei, ad *lapides memoriales veterum Ebræorum, inſcriptione carent*, referimus quoque verba *am. VI, 14, 18, 19.* Nempe enim Bethſemitis, a tum Dei cultus nulli loco erat affixus, pro altari

quid bonorum mortales poſſident, a Deo immortali ad ipſos profectum eſt, qui bonitatem ſuam omnes patitur circumfluere, ut ab omnibus venerationis fructum & laudes, quas debemus, accipiat. Longum foret, per humanam vitam curſitare, & ſingulorum conſcientia contendi, ut, quæ quisque divinæ beneficentiæ debeat, vel periculis ereptus, vel cumulatus ingentibus bonis, grata & pia cogitatione in memoriam revocet. Multitudine divinorum beneficiorum obmuteſcimus, ſtupeſcimus eorum magnitudine, quia nec numerus iniri poteſt, nec, quanta ſint, exputando inveniri. Summam eorum efficit, qui cum *Samuele* grato & lætabundo animo

altari fuit *ſaxum antiquum, ingens, in campo quod forte iacebat*, quod pro אבן גדולה, *eben gedola*, id eſt, pro *lapide magno*, dictum eſt אבל גדולה, *ebel gedola*, *luctus magnus*, a luctu ibi edito, ut habetur verſ. 19 ויתאבלו העם, *& luxerunt populus*. Luctus eius acerbiſſimi cauſa fuit ſecuta clades hominum, qui arcam temere apertam curioſius introſpexerant, quod Deus non ſolum plebeiis, ſed & Levitis, ſub pœna mortis interdixerat *Num. IV, 20.* Vide ſis *Samuelem Bochartum Part. I Hierozoici Cap. XXXVI pag. 369. Cumulus* denique *lapidum*, quem *Iacobus* ac *Laban*, in *ſignum benevolentiæ reconciliatæ*, congerebant *Gen. XXXI, 46, 48, 51, 52*, a more priſco, cum, diſtincta literarum conſignandarum notitia nondum manifeſtata, ſymbolis omnia ac hieroglyphicis involvebantur, derivandus eſt iudicio *Ioannis Chriſtophori Harenbergii* in *Obſervatione critica* de Ebraica voce מרגמה *Prov. XXVI, 8, pag. 142 Muſei hiſtorico-philologico-theologici Vol. I Part. I.*

t & penſitat verba illa: *Nobis huc uſque liatus eſt Iehova.* Inde enim exultat gau-, inde prorumpit lætitia, inde geſtit vox proferre, nec intra pectorum latebras pati-s contineri, quoties Deus ſigna auſpicatiſſima ene ſperandum ſuſtulit.

III.

ROLI HENR. ZEIBICHII,

IN ACAD. VITEMB. PROF. PVBL.

DE

VFFIMENTO MESSIÆ

OBSERVATIO,

AD

IES. XI, 3.

I.

ræſtans eſt locus, & inveſtigationem ſanctiorem expetens, in quo dignitatem *Meſſiæ* tificalem vatum divinorum celſiſſimus, *Ieus*, his quidem verbis mirifice effert: והריחו י׳ בירְאת, quæ ſic transfundere liceat: *Et ire*, ſive *ſuffimentum eius, in reverentia Ieæ* erit.

II. Non fugiunt mentem meam variæ varum interpretum de hoc oraculo ſententiæ. ſi ſunt, quod diffiteri non licet, veterum Paraaſtarum ac Metaphraſtarum plerique, *Alexandrini*,

drini, *Arabs*, *Raſchi*, *Hieronymus*, aliique, qui, verbum הריח per *repleri* reddendum eſſe, cenſuerunt, notati ob eam rem tum ab *Hobeiſelio a)*, tum ab *Abichtio b)*. *Syra* paraphraſis vocabulum הריח in verbum ܢܨܐ, *fulſit*, tranſtulit pari errore, quem nolim operoſe iam caſtigare. Sic neque *Forerius*, qui per *reſpirare* interpretatus eſt, neque *Grotius*, a quo *conſolari* redditur, lucem quandam afferre verbis, multa animorum diſſenſione agitatis, videntur. Diſceſſionem etiam a nobis faciunt, qui *odorandi* ſignificatum dant verbo textus Hebraici, qui conveniunt cum Theologia *Soharica*, qua ſingulare *Meſſiae* nomen, ריח, *odor*, ex hoc loco arceſſitur, cum *Talmudicorum* etiam interpretatione, qui Cod. *Sanhedrin* de *Meſſia*, *odorando iudicatum*, differunt, quod docet ex locis excitatis Cel. *Schettgenius c)*. Ex *Chriſtianis* idem tuentur quamplurimi, quibus iam Divus *Lutherus* noſter interpretatione ſua praeivit.

III. Interim rationibus, haud contemnendis, inducimur, ut eam amplectamur ſententiam, quae *Seb. Schmidii d)*, *Glaſſii e)*, *Michaelis f)*, *Ant-*

a) *Obſerv. Philol. in loco* ... *Ieſaiae pag.* 104.
b) In *arte diſtincte leg. & int. Cod. S. Cap. XIII pag.* 290 *ſeq.*
c) *Hor. Hebr. Talm. Tom. II pag.* 139, 162, 332.
d) *Comment. in Ieſ. pag.* 123.
e) *Philol. S. Lib. V Tr. I Cap. VII pag.* 1148.
f) In *Not. ad Codicem Hebr. h. l.*

ii g), Dachſelii h), ipſiusque Lutheri, in marginali, conſenſu prædita eſt, & ſuffi- notionem alteri, videlicet odorandi, ante- ıus. Nec dubitandum eſt, quin argumen- is, quæ, pro communi ſtabilienda opinione, hichtio i), Hobeiſelio k), maxime vero a eg. Vitringa l), proferuntur, occurri haud nmode poſſit, quod alio forſitan tempore :o oſtendi poterit. Forma verbi *Hiphilica* potius, quam adverſatur, interpretationi, a ſuppeditatæ, qua הריח *odorari facere*, *ffire*, transfertur. Locus profecto *Exo-* clariſſimus eſt, quem per *odorari* minus ate transferunt priori ſententiæ addicti, abſque ulla tortura verba fluant, ſi verba להריח בה, *ad ſuffiendum illo*, videlicet *ento*, קטרת dicto, transfundantur. Nec it hanc ipſa in loco noſtro mens vatis di- aut verborum ſeries, quæ Meſſiæ non ſo- *perſonam*, verum & *munus*, deſcribit. Ac *iam* quidem ita vates conſiderat, ut tum *turam* Meſſiæ *humanam*, qua ut virgultum unco *Iſai* exciſo atque arido pullulare de- , tum ad *divinam*, cuius *αὐχήματα*, hu- mani-

vert. der dunckten Stellen A. T. Part. II pag. 711

l. Accent. Part. II pag. 71.

pag. 251 ſeq.

pag. 104 ſeq.

nment. in Ieſaiam Tom. I pag. 315.

XX, 38.

manitati donata, ex divini ſpiritus ſuper ipſu
requie derivanda ſunt, digitum intendat. I
hac *perſonæ* contemplatione, *verſ.* 1, 2, inſ
tuta, progreditur ad deſcriptionem *muneris*, i
liusque triplicis, quæ quidem clariſſima evi
ſi incenſum *ſuffimentum v. 3* ad *ſacerdotale*, i
dicium verſ. 3, 4, 5, ad *regium*, *correctionem* d
ad *propheticum*, referamus. Quibus abſolu
verſ. 6 ſeq. ſummam temporum Meſſiæ fel
tatem uberius prædicat, quæ alio ſpectare
telligo.

IV. Præterea & novum derivari exinde
gumentum poteſt pro vero & perfecto *Pon*
catu Chriſti, in quem tanto cum impetu in
tot hominum ſceleratiſſimorum furioſa cat
Quemadmodum igitur Chriſto oracula ali
troitum in adytum n), Expiationem o), A
ſionem p), Libationem q), vindicant; ſic
ſuffiendi munus, ſacerdotale & pontificale
cus præſens eximie comprehendit, ut hoc
dentius pateat, nullam Chriſto functionem,
lamque partem muneris pontificalis, deſi
Hoc *ſuffiendi* negotium ob σεμνὸν τῶν μελλ
in ſanctiſſimis cultus *Levitici* partibus fuiſſ
meratum, non ſolum exinde relinquitur,
in ipſa expiatione anniverſaria ad ſolam P
ficis dignitatem, quicquid hic agendum fui

n) *Hebr. IX, 12, 24.*
o) *Dan. IX, 24, Hebr. II, 17, 1 Io. II, 2.*
p) *Ieſ. LII, 15.*
q) *Pſalm. XVI, 4.*

, verum & ex minis divinis idem apertum
uibus illegitima ratione ſuffienti Pontifici
in conſpectu *Iehovæ* prædicitur. Tranſeo,
tamen veriſſimum eſt, *r*) inter vaſa adyti
ſſima relatum etiam fuiſſe *Thuribulum au-*
& cum aliis templi Hieroſolymitani ſpo-
Tito Imperatore in triumphali arcu ocu-
pectantium obiectum, de quo *Hadrianus*
dus, Arcus illius enarrator, adiri poteſt;
quod cum ipſis illis *cruſtulis*, a Pontifice
quotidie offerendis, pugillus *thuris* capi-
fuerit. *s*) Sed hæc actionis huius ſancti-
on aliunde, quam a vi illa *σημαντικῇ*, de-
la eſt, quæ *obedientiam* Chriſti Pontificis
figuravit. Ut enim *ſanguis* iuvenci ac
paſſivam Chriſti delineabat *obedientiam*;
ſſimentum, velut ſacrificium incruentum,
ntiæ Chriſti *activæ* typus clariſſimus at-
mbra exiſtebat. Erat enim, ut aliæ par-
ltus Levitici, *ἐκ τῶν σαλευομένων*, quæ
urare perpetuo, ſed, velut umbra, præſente
re, evaneſcere, debebant.

. Vere autem Chriſto convenire munus
ex viſo illuſtri probari haud ineleganter
ır, quod obiectum aliquando fuit Divo *Io-*
t) Aperto ſigillo ſeptimo, magna in
cœlo

br. IX, 4.
. *Michaelis Diſſ. de Cruſtulis Pont. Max.* qua
tur in *Miſcell. Groning. Tom. I pag. 445 ſeq.*
ocal. VIII, 1 ſeq.

cœlo oritur tranquillitas, quæ per dimidium ho-
ræ intervallum extenditur, ut ſtatum temporis
N. F. pacatiſſimum, ob reſtitutam per Chri-
ſtum tranquillitatem ſpiritualem, delineet.
Septem in conſpectu Dei comparent angeli,
quorum ſingulis tubæ donantur. Sed alius
venit *Angelus*, qui ad altare gradiatur, manu
ſua *Thuribulum aureum* capiens, ingentem *ſuffi-
mentorum* copiam *prunis* imponit, ut eorum fra-
grantia e manu *Angeli* ad Deum adſcendat. Hoc
ſuffiendi negotio tempore tranquillitatis ita
transacto, idem Angelus *Thuribulum*, ſuo
igne repletum, in terram proiicit, ut tonitrua,
fulgura, motusque horribiles, excitentur. Quem-
admodum per hunc *Angelum* Chriſtum ipſum
velut Pontificem Max. ad quem *Thuribuli au-
rei* uſus pertinebat, haud abſurde intelligunt
Braunius, u) *Vitringa*, x) *Schmidius*, y) *Wol-
fius*, z) alii, quorum opinio multo ſanior eſt
interpretatione eorum, qui vel *Conſtantinum M.*
vel *Damaſum*, Pontificem Romanum, effingere
voluerunt; a) ſic δοῦναι perquam opportune
redditur *incendere*, vel *adolere*, verba vero, ταῖς
προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων, qui minus com-

com-

u) in *Select. Sacris pag.* 247 *ſeq.*

x) *Comment. in Apoc. pag.* 335.

y) in *Ieſaiam pag.* 124.

z) *Cur. Phil. ad* [illegible]. *pag.* 510.

a) Contra quos vid. *Braun. l. c. pag.* 248.

ecte pro gloſſemate habentur a Viro quo-
loctiſſimo, *b)* vertantur ſatis concinne, *in*
m precum, ut ſenſus inde exſurgat, Chri-
ſacrificio ſuo ac merito precibus ſancto-
qui καρπὸν χειλέων offerunt δι' αὐτοῦ, *c)*
m atque efficaciam ſummam conciliaſſe,
c reſpui a Deo, nec ſuo excidere fructu,
t. Id quod hic inprimis videbatur neceſ-
i, cum, poſt incenſum ſuffimentum, tum
a & tonitrua, tum tubæ angelicæ, hæreſes
as indicarent, orbem terrarum inundatu-
ias effugere electi non poterant, niſi pre-
a Chriſto prius Deo commendatis.

I. Quæ alii huc referunt de piaculari Chri-
rificio, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας *d)* oblato, no-
ic excitare, propterea, quod ex voce ἑαυτὸν
ere poterit, eam hic reſpici *fragrantiam*,
x corporibus hoſtiarum ſale conditis, Deo
ari oblatis, atque igne conſumtis, ipſum-
orpus Chriſti ſanctiſſimum figurantibus, ad
Dei adſcendebat. Interea, cum Chriſtus
tam cum מנחה, quam cum זבחים,
eſt. conferatur, & non tantum θυσία, ve-
& προσφορὰ, dictitetur, quarum vocum
e *oblationes cruentæ*, ex animantibus, po-
ri *incruentæ*, ex farina, ſale, *thure*, com-
e, comprehenduntur, haud refragabimur,

 ſi,

ud *Wolfium l. c. pag. 510.*
br. XIII, 15.
heſ. V, 2.

de Germanis tam certum eſt, quam quod cert-
ſimum. Nolo iam in re aperta & illis, q
omnia alia fere neſciunt, facile explorata, cum
lare ſcriptorum teſtimonia, nec animus
aliorum hanc in rem meditationibus cha

vet. Germ. Exercit. II Cap. 10, *Wildvogelio*
Stryckio Diſſertt. *de Dextra*, quibus acceſſit,
non ita pridem, curante Ill. *Piſtorio*, lucem
dit, *Paulini* de *Dextra* labor, non contemn-
dus quidem, at commendabilior forte, ſi
ctori de micrologiis inſuper habendis, reſi-
dendisque allotriis, conſilium ſuppeditaſſet
ci. Addam tamen Virorum Clar. meditatio
hanc obſervationem, tranſiiſſe ſine dubio
ſtam de *manu, fidei miniſtra*, opinionem
this, Germanorum maioribus, ad ipſos Ger-
nos. Apud Perſas enim manus porrecti
maximæ fidei cenſeri, retulit *Plethon* G
de rebus Græcor. Lib. II apud *Rhodiginum*
antiq. II, 22, *pag.* 483. At quis eſt, qui neſc
hunc populum unam eandemque origi
h. e. Scythicam, agnoſcere cum German
Vid. *Piccartus Orat. de Perſis, German. fratrib.*
Quin, cum Germania incolas dederit Latio, q
que ab antiquiſſimis temporibus Italiam in-
luerunt populi, Aborigines ſcil. ceterique
ab *Halicarnaſſeo Lib. I* in *f.* recenſiti, Teu-
tonici fuerint ſanguinis, quis dubitat, q
vetuſtum hoc principium a Scythis accep
Italiæ & Romæ intulerint noſtrates cum m
aliis, in legibus regiis paſſim ſuperſtitib
Sane auget conie̊cturam teſtimonium *Livii*
Servii : "Numam Pompilium dextram
„dei conſecraſſe, & ſignificaſſe ſymbolic
„fidem tutandam, eiusque ſedem in dext
„eſſe ſacratam.

re, crambemque coctam cum nauſea re-
ère; iuvat ſaltem conſectari, quæ ex vetu-
no instituto in Germania media & recen-
dimanarunt conſectaria, ſuperſuntque &
vestigia in negotiis hominum publicis
ac privatis; quamvis fere eo rerum de-
un ſit, ut, ſi, cives noſtros, reiecto princi-
& neglecta re ſignata, retinere concluſio-
ignisque contentos eſſe, dicat, non parado-
ſtatuerit.

'rincipio autem inde pateſcere autumo,
ſolum cur ab *manu cava (loſa, loſi llaw)*
vocarent *Gelove* 2), ſed & cur interpoſi-
fidem manualem iuramenti inſtar ab anti-
haberent maiores, ut, quicquid dextra pa-
, non minus firmum eſſet, quam ſi iura-
o obſignatum, pactisque vix firmius præ-
m roburque accedere ducerent, formula

Quæ eſt elegans obſervatio *I. G. Wachteri Gloſſ.* h. v. Inde habes *Læſte*, ſponſionem, *Læſtes mann*, ſponſorem, *Loſa geloben*, ſtipulari: Quin, cum apud Germanos & Septentrionales deſponſationes fierent ſtipulata manu, (vid. *LL. Weſtro - Gothorum Tit. II Cap.* 2 *pag.* 16 ed. *Olai Rudbeckii pag.* 16,) non ſolum id facile liquet, quare ſponſalia vocarent *Broutlæſt*, *Trolæſning*, *Verlæbniſs*, *Handmahl*, verum etiam unde ſolennis in nonnullis regionibus uſitata eveniat formula ſacerdotalis in hierologia: *Gebet euch die Hænde.* De ſenſu phraſeos, in formulis Holſatorum Loddingicis ſæpiuſcule occurrentis, *mit Laven & Staven*, dicam alibi.

iſta ſolenni: Quæ omnia & ſingula fide ma- *nualiter* præſtita fideliter & firmiter me turum promiſi, &c: promitto hæc *fide manual*- *mit Handgegebener Treue an Eydes ſtat*, mit *ſamender Hant*, *iunctis manibus* & *data fide*

3) Quibus formulis inſtructa ſunt Diplomata 1339, 1340, 1185, 1313, 1339, 1383, 14 apud Illuſtr. Holſatiæ Cancellarium *de Weſtphalen Tom. II Monument. ined. pag.* 141, 143, *Marq. Hergottium Geneal. diplom. Habſp. Tom. II pag.* 193, *Schrœderum Megap. Papiſt. Tom. I pag.* 933, *Tom. II pag.* 1218, *Pezium Cod. Diplom. Epiſtol. Part. IV pag.* 401, Auctorem *Hiſtor. Meldenſ. Tom. II pag.* 242, *Ludewigii Reliq. Tom. V*, Auctorem *deducti Cænob. Michaelſteinens. num.* 19. Elegantiſſimam ro, & quæ ſententiam noſtram de *fide manuali* eadem ac *iuratoria* confirmat ex aſſe, in rem ex tabulario maioris monaſterii xit chartam *Carolus Cangius Gloſſar. med. & in- fim. Latinit. Tom. III col.* 1618 noviſſ. emiſſio- nis, ubi: „Promiſit *Buterius* hoc ipſum con- „dere ſe facturum, unde & *manum ſuam* p- „ſuit *in manu mea*, quod *loco iuramenti* hab- „*tur*; & in alia charta Martisconenſi: Miſit „tem *manum ſuper manum domini Hugonis* „Dienſis Epiſcop. & Romani legati, quaſi in *loco* „*ſacramenti*, *ne* quis filiorum, vel ſucceſſorum „ſuorum hanc Werpitionem præſumeret in- „fringere.„ His non abſimilis eſt, quæ habe- tur forma in charta *Ioh. Lotharing.* d. a. 1364 apud *Guilielm. Kyriandrum Annal. Trevirenſ. Part. XVII pag.* 254: „Supra dicta omnia fir- „ma tenere Dux per honorem baronalem pro- „miſit

uæ ſunt huiusmodi. 4) Deinde ſponte
:itur ratio, quare patrio iure *data dextra*
Handſchlag) *obliget*; quare negotium con-
:ntium, conſenſu quidem perfectum, dex-
latione partim confirmetur, partim probe-
quare manuum comploſionem tertius ple-
jue diſcindat, *daſs ein Drittmann durch-*
get; quare in *Salamannos* & perſonas, qua-
fidelibus *manibus* aliquid committitur,
poſtremum voluntatis firmamentum repo-
at noſtrates; 5) quare in paroemiis fuerit

 habi-

„miſit recta bona fide ac per *fidem loco iura-*
„*menti*.„ Et hoc eſt promiſſionis genus, quod ſacramento validius habuiſſe Germanos, iam legitur in *Crantzii Saxon. XI*, 27, *pag*. 391, & *Eccard* *Corpore hiſtor. medii ævi Tom. II pag*. 1292, utut ab antiqua fide adeo deſciverit ſeculum, ut hæc obligatio fere inſuper habeatur, niſi quod milites, qui ſub hac conditione ex captivitate ſunt dimiſſi, illi pretium aliquod ſtatuere ſolent.

Hinc & hodie a notariis plerumque hæc verba inſtrumentis inſeri ſolent: *Und haben es beyde Contrahenten einander mit Handgegebener Treue verſprochen und zugeſaget*. Quo ipſo tamen manuum coniunctionem conſenſum neutiquam producere, quilibet videt, ut falſa ſit argumentatio: Manus non dederunt, ergo non conſenſerunt, recta autem: Nondum conſenſerunt, ergo nec dederunt manus.

Inde habes *manum fiduciariam* in charta 1159, apud *Ioann. Spicil. tabular. pag*. 448, & formulas:

habitum: *Hand ſchall Hand wahren*; 6) qu[...] ipſa inter mortales celebrata pacta, cuiuscunque ſint ſpeciei, nomen induerint *Handſchlag*; 7) quare reſilientem a contractu, *manum* [...] [...]

las: in *manus rem* per *Wadium* tradere, in *manus fideles* delegare, apud *Meichelbeck. Hiſt. Friſing. Tom. I pag. 164*, & *Handium* [...] *Tom. III pag. 323*. Sed, quæ hic de *Salmannis*, eorumque officiis, *fide manuali* ſubnixis, [...] poſſent, tam elegantér ex fidis Germaniæ monumentis proſecutus eſt *Io. Heumannus* Tr. de *Salmannis*, Alt. A. 1740 edito, ut, quod Viri Cl. riſſ. meditationibus addi poſſit, vix habeam in præſenti, niſi id unicum, §. *XIII*, qui de *Salmannorum* munere in exequendis teſtamentis agit, ſpicilegii inſtar adiiciendum: Fidei Salmannici dandum ſcilicet, quod ipſi *Salmanni* executores ultimarum voluntatum *manu fidis* audiant in documentis 1275, 1277, ap. *Ioannem Script. rerum Mogunt. Tom. II pag.* [...], & *Martenium Tom. IV Anecd. pag. 884*.

6) Comprobata Iure Germ. ſigillatim Iure *Lub. III*, [...] *Hamb. II*, 7, nec non apud *Sueones*, teſte *Loccenio Synopſi Iur. Suet. Diſſ. XII Qu. 5*; ſed de ipſa paroemia curate diſpexerunt *Hertius Paroem. I, par. 18*, *Mevius IV, Dec. 174, VIII, 24*, & Ioa. *Amſelius* Diſp. qua hunc Iur. Lub. Canonem vindicavit ab iniquitate.

7) Obſervante *Eccardo* ad *L. Sal. pag. 73*. Cui tamen coniectatio etymologica, quæ *Cambium*, *Roſskamm*, a Francico *Camm*, h. e. manu, deduxit, neſcio an paratiora habitura ſit ſuffragia, quam ſi quis *Mundii, Mundiburi, Mundwaldi* origi[...]

roborato gravius puniendum iuſſerint ſe-
trionalium inſtituta, quam qui pactum, nu-
t ſimplici promiſſione abſolutum, revoca-
.; quare denique pax privata & reconci-
), ſive ſona, ut loquar ſtilo Teutonum, *ma-
'ata*, promiſſa, pacta, & inita, fuerit mori-
vetuſtis & hodiernis 8), & q. ſ. h. m. In
: enim ſenſum loquuntur *leges Scanicæ* an.
3, a *Waldemaro* latæ, ab *Andrea Sunono*
na veſte donatæ, editæque ab *Huitfeldio*
n. *1594*, *Lib. V Cap. 6:* Hæres occiſi
ndo ad conſentiendum oblationi præſtandæ
ſfactionis inducitur, vel ad diem præfigen-
m, in quo iuxta conſilium conſanguineo-
n ſuorum ſuper hoc debeat reſpondere, de-
„bet

origines etymologicas repetere velit ex Anglo-Saxonico & Islandico *mund*, *manu*, docente *Hickeſio Theſ. Lingu. Septentr. Tom. I pag. 108.*

Slavos Luſatios pacem abraſo crine & cum gramine *datis dextris* affirmaſſe, retulit *Ditmar. Mersb. VI pag. 65.* Inde in charta apud *Schilterum Theſ. antiq. Teuton. Tom. III pag. 327: Fried macht man mit den Handſchlag, den einer den andern die Hand darreichet und Fried machet*, quem morem hodie ſupereſſe, ut redeuntes in gratiam, pactam conciliationem manu confirment prorecta, notiſſimum eſt. Capimus etiam exin, quare *Treugæ* ſub nomine *des Hand-Frieden* veniant in Iure *Weichb. art. 85, 114*, & Conſtitutionibus Imperii *Friderici II*, *Rudolphi I*, *Alberti I*, de pace ſervanda, a *Lehmanno*, *Schiltero*, *Goldaſto*, editis.

9)

„bet adverſariis ſuis *interim pacem promittere*,
„*eandem in ſignum indiſſolubilis firmitatis*
„*tingendo manu ſua manum alterius*
„*roborare.* Et de altero argumento hæc
„ſtant ſcripta *Lib. IV Cap. 14:* Qui promiſ-
„ſionem ſuper venditione alicuius terræ
„rit adimplere, *duas oras* ſecundum quod
„ſi *nudam & ſimplicem promiſſionem* fecerit,
„*ſex oras* communi iudicio, *ſi contactu manu*
„*roborata fuerit.*„ 9) Quin, ex eodem
dimanaſſe, dixeris, antiquiſſimum illud
Sueo-Gothici principium in *Legum provin-*
lium Codice, a *Loccenio* edito, *Tit. XIV Cap.*
pag. 193 relatum: *Taghar handon ar ſ*
taſich wart ock wingat, tha ar laglika
i. e. Dextris invicem datis, & re æſtimata, le-
gitime contracta eſt emtio; cum, obſervanti
Verelio, 10) *Scheffero*, 11) *Lundio*, 12)

9) Addo, quod ex eadem lege legitima *impedimen-*
ta (*Ehehafften*) per *teſtium contactum ma-*
lem alleganda probandaque ſint. Eo enim per-
tinet ſtatutum *Lib. VII Cap. 7 Leg. Scan.*: Cer-
tus in ius licet iuſtam cauſam habeat reſiden-
di, debet tamen pro ſe transmittere, qui
in tacto ſacro libro, ſed contactu manuum,
que ſcilicet manu ſua manum alterius conti-
gente, teſtificentur, eum, ne veniret,
legitima præpeditum.

10) In *Indice Scytho Scandic. pag. 108.*

11) In *Memorabil. Suetic. gent. Cap. 14.*

12) *Diſput. de Iuſtit. & iure Sueon. Cap. 3 pag.*

13) vix tutiorem obligationum Sueones ꝛerint formam, quam quæ fiebat per *hand* (dextræ dationem), ut frequentiſſimæ inde rum monumentis occurrant locutiones: *Hand ſal ſin a mellal Eiga their a theſſo ſaul*, i. e. *data dextra* fidem inter ſe ſanınt, *datis dextris* inter ſe ſtipulati ſunt. tandem ritus, quo, qui fideiuſſionem ſu olim in Germania utebantur, rationem cus videt ſine perſpicillo, cur tum demum ꝓſitam ſponſionem omnis numeris abſo credere nt, ſi *fideiuſſor* debitorem princi in iudicium evocaret, *manuque illius ap nſa, ſeu palàm* capta, coram iudice & adſtan ſuſceptam profiteretur fideiuſſionem. Ve hoc eſt adeo, ut demum ipſa vox *manuca* apud medii ſeculi ſcriptores abiret in ſymum *fideiuſſionis*, & *manucapere* idem ac pro aliquo dare & expromittere. 14) dum ſcribo, dumque *fideiuſſoria* cautionis iudi-

quæ habetur in Diſputationibus *Lundianis ſeectioribus*, cura *Nettelblattii* ante aliquod tempus editis, *num. III.*

In *Antiquit. Sueo - Goth. Lib. II Cap. XVI pag.* 229.

Apud Anglo - Saxones præcipue, docentibus chart. an. 1306, 1369, apud *Rymerum Actis Anglic. Tom. II pag. 1005, Martenium Anecd. Theſ. Tom. I pag. 1509, Cheſneum Probation. Hiſtor. Vergeiac. pag. 142.* Add. *Fletam Lib. IV, 48,* & *Can-*

iudicialis quidem & *manu* præſtitæ recolo [illegible] moriam, aliud manualis ſponſionis mentem [illegible] bit argumentum, *Guaranda* ſcilicet [illegible] qua actori, præter alia, illud inprimis [illegible] tur, ne, ſi deinde ab alio quocunque [illegible] qua de agitur, in controverſiam deducta [illegible] rit, auctoritatem defugiat, ſed totius [illegible] tum cauſæ in ſe recipiat, reumque contra [illegible] eandem rem petentes, tueatur defendatque. [illegible] lam, licet in Saxonia electorali abrogatam, [illegible] in ducali vero hodie a viris honeſtis *ſtipulat* *manu*, *mit einem Handſchlag*, quin, qui mos [illegible] metallicorum, *porrecto pollice*, *auf gut Bergm-* *niſch*, præſtari, docent Iuris Saxonici interpretes, *Martini*, 16) *Schutlzius*, 17) *Rivinus*, 18) *Ha-* *bergerus*, 19) cuius potiſſimum, quæ guar- [illegible]

Cangium Gloſſ. Tom. IV col. 454. Quin & apud Slavos, quos Germanorum inſtituta in [illegible] adoptaſſe obſervat Illuſtr. *de Weſtphalen Præf.* *Tom. I Monum. ined. pag. 120*, obtinuit hic mos, ut hinc vocem Slavicam *ruciti*, fideiubere, a *ruka*, manu *ſtipulata*, appoſite ſatis repetierit *Ioan. Heumannus Comm.* doctiſſ. *de Salmann* *§. 8 pag. 10.*

15) Teſte *Bergero Oeconom. iur. Lib. IV Tit.* *19 §. L.*

16) Ad *Ordinat. proceſſ. Sax. Tit. 12 num. 4.*

17) Tr. *de Guaranda Sect. I §. 16.*

18) Ad *Ordinat. proceſſ. Sax. Tit. XII Enunt. I.*

19) Diſſ. eleganti de *non. uſu ſtipulationum* [illegible] *pactorum*

ab laciniis Latii, ſtipulationumque incan-
atis, vindicat, opera cordatiorum, quotquot
calculos meretur lapillosque. Hoc nec
is ex Teutonum *fide manuali* explicaverim
ierimque, quod apud Saxones rerum allo-
am alienationes, traditiones, reſignationes, *)
veſtituræ ſymbolicæ, a domino fundi, vel
ante, plerumque confirmatæ fuerint *digito-
extenſione*, ſive per *pollicem dextrum*. **)
s quidem moris cum clara ſe mihi obtule-
indicia [illegible]obationesque ex Diplomatibus,
poſſum, quin ex his unum alterumque af-
n. Et primo quidem citabo chartam
ari, Archiep. Hamb. *d. an. 1086*, a *Linden-*
o in *Script. rer. ſeptentr. pag. 186* exhibi-
tam,

pactorum in foris Germ. Cap. 3 §. 6 pag. 79 ſeq. Add. *Ordinat. aur. prov. Ienenſ. Cap. XXII §. Da aber die Klage* &c. Hinc formula illa regiſtraturæ, quam vocant: *Actor hat N. N. die geforderte Gewehr der Klage durch einen Handſchlag würcklich angelobet, und iſt ſolches zur Nachricht hier regiſtriret worden. Schwendendorff. ad Fibig. pag. 475.*

Jt inde intelligatur formula: *Mit Hand, mit halm und Mund auflaſſen*, frequentiſſima in tabulis apud B. *Menckenium Script. Rer. Germ. Tom. I pag. 560 ſeq.* & *Koppium de Teſtament. German. Append.*

Teſte charta ex archivo Carthuſiæ Montis rivi, allata a *Freſneo l. c. Tom. III pag. 1331*, qua, nobilem virum *Burgundionem* dominum *de Tribir*,

tam, in qua hæc verba notatu digna maxime [illegible] ſeo: „Super reliquias noſtras cum *chirothe*[illegible] „cut mos eſt, *liberis Saxonibus* tradidit [illegible] „Aderant Comes *Fridericus*, advocatus eccle[illegible] „qui *chirothecam traditionis*, ſacris reliquiis [illegible] „poſitam, ut mos eſt, *abſtulit*, & ab ipſo Ger[illegible] „*do* per *digitorum extenſionem promiſſionem* [illegible] „*firmationis* accepit. Iungam huic ex [illegible] eiusdem *Liemari* codicillo, an. 1088, ſequen[illegible] tia: „20) Poſt idem *Gerardus* (qui ſcil. Ecc[illegible] „ſiæ Bremenſi ſeptem manſos [illegible]haverat) [illegible] „mo die ex condicto noſtro in *Sylva* apud [illegible] „*becke* matrem ſuam veriſſimam eius hered[illegible] „nobis præſentavit, quæ ex *lege Saxonum* 21) [illegible]

Tribir, inveſtiiſſe per *pollicem dextrum* [illegible] *nem de Miramar*, perhibetur.

20) Qui habetur apud *Lindenbrogium l. c. pag.* [illegible] *Lambecium Orig. Hamburgenſ. Lib. I pag.* [illegible] *num. 149*, & *Staphorſtium Hiſtor. Eccleſ. Ham* *Tom. I pag. 448.*

21) Cuius quidem ritus licet nec vola, nec veſti- gium, in legibus & capitularibus Saxonum, [illegible] usque editis, exſtet, nollem tamen inde cu[illegible] inæſtimabili *Heineccio Hiſtoria Iuris Lib. I* *Cap. 2 §. 35* ed. nov. de *fragmento legis Saxo-* *nicæ*, ad nos tantummodo delato, nectere [illegible] tias. Ut enim taceam, quod ab incunabu[illegible] gentis German. & per omnes epochas egregie [illegible] *Hiſtor. iur.* probatum ivit Ill. *Koppius*, det[illegible] moribus ſuis plus Teutones legibus ſcriptis [illegible] conclamatum id ſane eſt, ſic & ſucceſſu tem[illegible] por[illegible]

nem eius ore laudavit, & *digito confirma-* Meminit porro eiusdem ritus charta *Eil-hardi*

orum comparatam fuiſſe Germanorum The-nidem, paucula ut ſcriptis mandaret, plura ero in animis civium cuſtodienda relinque-et, reponeretque in conſuetudines. Nec pu-andum eſt, innui ſtatim leges veterum Germa-orum ſcriptas, ab *Heroldo*, *Lindenbrogio*, aliis-jue, emiſſas, quotiescunque in chartis & mo-umentis medii ævi ad *Leges* & *Ewan* Franco-um, Allemannorum, Baiuwariorum, Saxonum, . ſ. p. ſit provocatio. Hoc enim argumento ſi uti iceret, omnes fere, quotquot ſuperſtites habe-nus, veterum Germanorum leges mancas eſſe lixerim, & quoad maximam partem deperditas. it legem quidem Francorum ex chartis apud *Mabillonium Analect. Tom. II pag. 697*, *Eccar-dum Originibus Habsp. pag. 105*, *II Feud. 29*, *Form. Alſat. Cap. IV*, *Auguſt. de la Chieza Hi-ſtor. Eccleſ. Pedemont. pag. 220*, legem Alleman-orum ex Dipl. an. 867, ap. *Hergott. Genealog. Dipl. Tom. II pag. 41*, Baiuwariorum argumen-o codicilli ap. *Meichelbeckium Hiſtor. Friſing. Tom. I pag. 251*, Saxonum denique ex *Adamo Bremenſ. Lib. V*, chartis ap. *Ditmarum Codic. Dipl. ad Annal. Techenmacheri pag. 29*, *Schate-nium Annal. Paderborn. Part. I pag. 343*, & *Ge-lenium* in *Vita S. Engelberti pag. 359*, aliisque mo-umentis, quæ iura *Albinagii*, matrimonii ad norganaticam, ius, quod dicitur, *Phaat*, connu-bium impar capite luendum, conſenſum hære-dum in allodialium alienationibus, aliaque ve-uſti iuris argumenta ex Legibus Francorum, Allemannorum, Saxonumque, diſerte ſtabiliunt erivata, licet de his in emiſſis Collectionibus

bardi & *Hildemari de Oberg* 1360, ab Ch
Ulrico Grupio, 22) Viro doctiſſimo, prod
his verbis: „Honeſtati veſtræ dimidiam d
„mam ſitam in Embere prope civitatem I
„nover extra vallem *S. Ægidii*, quod a vob
„feodo tenuimus cum ſuis pertinentiis una
„conſenſu & voluntate *linguis & digiti*
„*omni reſignationis modo conſueto reſign*
Quin & huc pertinet id, quod ex fidis d
mentis narrat eruditiſſimus Medicus, C
Franciſc. Paulini, his verbis: 23) "*Ello*, r
„ſterialis Gerendonenſis Eccleſiæ in cla
„Huyerburgenſi factus poſtea converſus
„

altum ſit ſilentium; manifeſto iterum in
reſediſſe hæc, aliaque innumera, extra L
Codices vagantia, capita, in conſuetudinibu
tis, cum ipſa gente natis educatisve, quæ &
maximam Iurisprudentiæ German. parte
haurientes, tantam ſibi acquiſivere proe
ut, docentibus chartis ap. *Glafey Anecd.* T
pag. 414, *Ludewigium Reliq. Tom. VII pag*
Butkenium in *Trophæis Brabant. pag. 98*,
um Dipl. Belg. Lib. I Cap. 85, *Fritſchium*
ad Ius publ. Limnæi Tom. III pag. 225, *Str*
Archiv. Polit. Part. III pag. 283, Leges p
ciales & civitatenſes ſcriptæ diſtæ demu
rint conſuetudines *Landes-Gebræuche*,
men, quo quidem nomine apud Gallos
& Batavos ſtatutorum codices venire,
ignorat. Vid. *Bouchelium Bibliotheque, ou*
ſor, du Droit Francois Tom. I pag. 699.

22) In *Orig. Hanoveranis pag. 29.*

23) *De Advocatis monaſticis* §. 15.

ſos cœnobio adiecit. Accidit autem, ut lam *Erpo*, qui filiam eius in matrimonio uerat, exque ea filium ſuſceperat, hoſce ſos a iure quaſi hereditario repeteret 24). idem res compoſita, quæ ut firmior habe-r, in Abbatiſſæ conſpectu, præſentibus mul-liis, id *ore digitoque confirmavit Erpo*, acce-VII talentis.„ Nolo quidquam addere de *ratione*, immobiliumque *reſignatione*, quam iditore *incurvatis digitis*, ſecundum mo-Saxonum, *manu* vero & feſtuca more Fran-n peractam me docuerunt vetuſtæ tabulæ 1099, a Rev. Abb. *Schannatio* 25) exhibitæ,

Ss 2 peren-

Veniam meretur ac excuſationem, non ſibilum, aut indignationem, *Paulini*, Medici & Hiſtorici, philoſophia, quæ egregie hic impingit, *Erponis*-que conamen frivolum, nullo iuris colore ſuf-fultum, *Ellonem*que, *Eponis* ſocerum, domi-nium, pro lubitu, prout ei viſum fuerit, inſalu-tatisque conſanguineis, de rebus diſponere po-tuiſſe credit. Reſtrictam autem allodialia, & immobilia alienandi facultatem, conſenſuque conſanguineorum alligatam, ſciunt, qui omnia alia fere neſciunt, nec deſunt exempla, quæ alienationes allodialium, inſcio hærede factas, ex capite nullitatis impugnatas evincunt clariſſi-me, qualia invenies apud *Pontanum Hiſtor. Geld. pag.* 72, *Lunigium Spicileg. eccleſ. ſub Epiſc. Thoren. an.* 1171, *Schatenium, Ditmarum, Harenbergium Hiſtor. Gandersb. pag.* 249, *Gude-num* in *Codice Diplom.* ante paucos annos edito, *num.* 248 *pag.* 600.

) In *Vindemiis liter. Tom. I pag.* 41, ubi: Fecit ab-

perennantem tamen & hodie ritum Hol-
rum, ſigillatim Kilonienſium, veterum Saxon
non poſſum non in vetuſti iuris Saxonici re
quiis reponere, quo ædes divenditæ a Conſi
non ſolum *ſtipulata manu* emtori, vel m
tario, civi poſſeſſionato, adiudicantur, ſed & i
ipſa traditione iudiciali pronuntiatam a Conſ
dirigente formulam: *Der Verkauffer* w
das verkauffte Hauſs (magiſtratui), *der Kauf*
nimmt es an, *ſtehet 4 Wochen zu iederman*
Recht, ſalvo iure civitatis *wegen der auf d*
Stadt hafftenden Capitalien und Zinſen, ven
tor elevatis digitis acceptare tenetur. 26) Qu
cum ita ſint, cumque omne fidei & virtu
præſidium in manu ab omni ævo veluti rep
nerent maiores fideliſſimi, hoc non mirum vi
bitur, nec ratio e longinquo eſt petenda, q
inſtitutis Germanorum, qui fidem iuratam i
tio ignorabant, peierare idem ſit ac fall

„*abnegationem prædii* primo *incurvatis* dig
„ſecundum *morem Saxonum*. Iſti ſunt Saxon
„qui hoc viderunt & audiverunt. *Bern*
„Comes, *Sifridus* Comes, *Wedekind* Comes
„& deinde abnegationem fecit cum manu &
„*feſtuca* more Francorum. Iſti autem fu
„orientales *Franci*, qui hoc viderunt & au
„verunt. *Otto* Comes, *Albertus* Comes.

26) Quo etiam retuleris uſitatiſſimum olim in
ſtituræ ritum, quo in ſignum præſtitæ a vaſallo
fidei nexusque feudalis dominus direct
utramque vaſalli manum complectebatur. So
lennitatem, tabula ænea expreſſam habes in
Alſ

:m fidem. 27) Quare infamia ille nota-

Ss 3 tus,

is *Eruditor. Latinis ad A.* 1682, citante *Piſtorio*
ef. Tom. V Amœnit. hiſtor. iurid.
ſervante *Colero Proc. exec. Part. I Cap.* 10.
n. 284, *Hertio Paroemiis VIII* §. 6 *pag.* 408,
3. *Ludewigio*, quem Muſa vetat mori, *de Ne-*
ſcripturæ & ſubſcript. Cap. I §. 8 *Art.* 26.
m apud Sueo-Gothos obtinere principium,
:et *Loccenius Antiq. Sueo-Gothor. l. c. pag.*
, indeque natales paroemiæ deducit: *Hand*
l Hand faa, eller Mund monred ſwæria,
e. manus manum ſequitur, vel os periuri
ıvincetur. Quo ipſo non inconcinne dixe-
fefelliſſe dogma doctorum de periurio, iu-
ıentum legitimum & ſolenne ſupponente,
Germania veteri & media. Nam fidei *in-*
ıtæ & manualis ruptorem periurum ipſo iu-
habuerunt Germani, quo factum, ut *Wa-*
ıdæ, quam manu ſtipulata tantum præſtitam
ra diximus, violationem ipſa pœna periurii, &
itorum amputatione, (aere quidem redimen-
) vindicarent Leges Goslarienſes apud *Leibniti-*
S. R. Brunſ. Tom. III pag 522; quin & *ſub periu-*
pœna ſe nonnunquam obligarent maiores, inque
eſſoriarum & pœnalium obligationum clau-
is, obligationi principali additis, hanc repo-
:ent formulam: Ut ſi promiſſis pactisque
ıllo licet iuramento circumvallatis) non ſta-
ıt, ipſo iure *eſſent periuri*, & infamiæ macula
ıati. Memini iam probationis cauſa ſenten-
arbitralis, an. 1244 inter *Ioannem I*, Epiſc.
b. & *Henr. Godow.* dictæ, ab *Lunigio Spicile-*
Eccleſ. Tom. II pag. 303 exhibitæ, hacque
mula munitæ: „Ad huius rei certitudinem
ominus *Henricus* ſe adſtrinxit domino *Gode-*

ſchalco

„*ſchalco* præfecto, *Hemingo*, *Volrado Lapide*,
„*Luſco*, militibus, (quos ſponſores conſtituit
„*ricus*) *in manibus ſingulorum fide præſtita*
„*einen Handſchlag*). Quodſi aliquid
„violaverit, in pœnam additum eſt, ut ipſo
„tanquam ad malum recidivus periurus
„tur, & ſicut ante ſit vinculo domini Epiſc
„innodatus, quod *Meteban* vulgariter
„*Mezeban*, bannum minus,) nuncupatur.
quidem videbit luſcus, manifeſto hic de
rio, ſola fidei manualis & iniuratæ viola
orto, agi, ſicut etiam in alio Comitum *de*
neck Diplomate an. 1261, apud Ill. *Val.*
de Gudenus Cod. dipl. num. 302 pag. 696,
„Etſi nos, vel poſteri, aut heredes noſtri,
„aliquid de præmiſſis forſitan veniremus,
„abſit, pro nobis & ipſis poſteris & here
„noſtris ſponte elegimus, quod ſimus &
„tiemur periuri & excommunicati & terræ
„ſtræ, in cuiuscunque diœceſi fuerint, per
„ceſanum ſubiiciantur eccleſiaſtico interd
Ceterum habes in binis chartis exempla
que obligationis ſub pœna banni eccleſ
conceptæ, quæ cum aliis, d. an. 1237, 1239,
1287, d. an. 1253, in eiusdem Viri Illuſtris Di-
plomatico Codice pag. 543, 561, 563, 706, nec
in *Hergotti Geneal Aug. gent. Habsb.*
Tom. II pag. 336, & *Iſelii Chron. Tſchudi*
185, obviis, addes doctiſſimis meditatio
Chriſt. Henr. Eckhardi, Viri Clariſſ. & *Chr*
Gottl. Riccii, Viri ad ornandam Iurisprudent
nati factique, huius quidem in Schediaſm
problematico: *an pactum commiſſorium in*
gnore Germ. rurſus ſit invehendum, *pag.*
illius vero in Diſp. *de Obligatione ſub pœna*
ni civilis & eccleſiaſtici §. 19, 20.

28) nec admiſſus ad torneamentorum conſor-
29) quem fallacis dextræ macula denotabat,
e cordato Germano obiecti criminis for-
a: *Er habe ſeine Handtreu gebrochen*, nil quid-
n gravius, nil intolerabilius; quare manus,
fidem hoſti in captivitate datam violaverat,
ictas contumeliæ & ludibrio inſigni expo-
int; 30) nec minus quare in dicendis iura-

 men-

) Vid. *Leges Normannorum Cap. LXIV §. 3, apud de Ludewig Reliq. manuſcriptor. omnis ævi Tom. VII pag. 270.*

) *Ludewig de Sociis ſtipendiariis hoſti §. 9 not. 66, Different. Iuris Rom. & German. in donat. Diff. I Cap. 4 §. 4.*

) Talis fuit vetus pictura, Palæo-Brandenburgi olim exiſtens, ab *Angelo Annalium Brandenb. Lib. II pag. 180* deſcripta, in qua vir equeſtris, temeratæ fidei in perſolvendo lytro ab oppidanis accuſatus, cernebatur depictus, habitu carnificis indutus, *pileo albo* (qui itidem apud Germanos ignominiæ fuit ſymbolum, ut hodie in Holſatia proſtibula, & qui in ergaſtulo Neomonaſterienſi detinentur maleferiati, pileum album, vulgo *den weiſſen Hut*, geſtent,) tectus, choream ducens aliquot eius quoque criminis reorum militum, quorum *manus elatæ fuerunt cærulea.* Scotos infidas *deceptoris manus* (aut chirothecam) in tabula depictas, haſtæque oblongæ alligatas, per plateas in ſummæ infamiæ notam circumtuliſſe, refert ſcriptor domeſticus, *Buchananus, Rerum Scotic. Lib. IX pag. 320.*

mentis manus *digitorumque elevationem* re... rant ſolennitates. 31) Quare denique in dolo... periuros, *fidem manu erecta* teſtatam eluden... olim manus, hodie *digitorum*, *abſciſſionem* ...

31) Inde iurantes dicuntur *manus extuliſſe*, ... *extendiſſe*, *porrexiſſe*, *iuraſſe in manus* ... *dextra data*. *Gregor. Turon. de Mirac.* l. ... 53, *Decret Thaſſil.* §. 5, *L. Longob. Lib.* I ... 852 §. 5, & apud *Hund. Metrop. Saliſbur.* T... *III pag.* 274. Quam rationem ſi percepi... tuto potes carere frigidis, & quas nemo ... facile tolerabit, ratiunculis, a *Camillo* ... *de Magiſtratuum Edictis Lib. I Cap.* 14 ... *ad* 54 invita Minerva ſubductis, inter quas, ... ſcio, an reliquis inſipientior ſit, quæ ad ... ram ſummi *Ariſtotelis* confugit, præſidium... quærit in effato Stagiritæ: Manum totius cor- poris humani eſſe organon organorum. ... coniectura autem *Cangii*, ab *Heineccio Elem.* ... *German. Lib. III Tit.* 86 §. 223 adoptata, quæ nobis ſedeat ſententia, alibi teſtabimur.

32) Manu enim videbatur amplius indignus, qui fidem dextra elata iuratoque datam fefellerat turpiter; quin, cum ita comparata eſſent Teu- tonicæ Nemeſeos principia, ut, per quæ quis peccaret membra, per eadem puniretur pleruin- que, ratio eſt in aprico, cur manus digitorum- que præciſionem in periuros & falſarios ſtatue- rint Germanicarum gentium leges antiquæ, mediæ, noviſſimæ, concentu ſtupendo & har- monia inſigni. Voco huc ſaltem per indicem *Leges Wiſigothorum Lib. VIII Tit.* 5 §. 1, *Leg. Longobard.* II, 58, 2, *Leg. Baiuw.* IX, 4, *Tit.* I *Cap.* 6, *Leg. Saxon.* II, 8, 9, *Capitul. de Part. Saxon.*

mque ſtatuerint, qui ſunt vel Germani, rmanici ſanguinis, populi. 33) Eius de-

Ss 5 mum

ron. Cap. 32, Leg. Burg. Tit. 6, §. 11, Tit. 26, 4, Leg. Friſion. X, Leg. Ripuar. Tit. 69 §. 3, pitul. V Caroli M. an. 803 Cap. 2, 13, Capi-. 779 Cap. 16, Capitul. 11 an. 805 Cap. 6, 11, pitul. 1 an. 809 Cap. 21, Leges Anglo-Saxon. uti Cap. 33, apud *Wilkinſ. Coll. Leg. Anglo-xon. pag. 133, Conſtit. Sicul. Rom. III Tit. 37 , Chartam Woldemari IV an. 1326,* apud *Pon-ium Reb. Dan. Lib. VII pag. 445, Spec. Sa-x. Leg. 1 Art. 65, Spec. Suev. Cap. 163, Di-m. an. 1219,* Goslarienſibus a *Friderico II* con-ſum, apud *Heineccium Antiq. Goslar, Lib. II* *p. 219, Ius Nordſtrand. Part. VII Art. 59, Ius ſumenſ. d. a. 1608, Part. IV Tit.* 70, *Ditmar-um Art. 119, Ordinat. Palatinam Tit. 10, Con-ut. Elector. Saxon. XLVIII p. 4, Ius Ba-iſe VII, 9, Statuta Mülhuſina V, 4, Tyrolenſia II, 20,* ut ex iure patrio derivatum intelligas, od teſtes periuros abſciſſione digitorum pu-endos ſtatuat, quæ alias miſere romanizat, *nſt. Carolina Art. CVII: Und nachdem im heili-n Reich ein gemeiner Gebrauch iſt, ſolchen ſch Schwehrern die zwey Fingern, damit ſie chwohren, abzuhauen; dieſelbe gemeine ge-hnliche Leibſtraff wollen wir noch nicht än-n.* Plura in hanc rem apponit *Fichtnerus* varia periurii pœna, *Matthæi de Criminibus VII, Claſenius, Kreſſius,* ceteri ad Nemeſin *rolinam* Commentatores.

d. *Leges Alleman. Cap. XLII §. 1, Leges Nor-n. l. c. Leg. Henrici II, Reg. Angl.* apud *Wil-ſ. l. c. pag. 228, Conſtit. Canuti de Foreſta,* apud

mum vetuſti iuris Teutonici principii, contra[illegible] libellarios ad ſuperſtitionem usque commenda[illegible] tis, natales & origines vix aliunde, quam in m[illegible] nualis fide quæſiveris veſtigiis, ut, ſi patrio m[illegible] datam dextram obligare ſtatuas, rationem [illegible] utraque manu palpaveris, cur *ſcriptura m*[illegible] *partui*, ad poſteros duraturo, tantum detul[illegible] Germani. Quo ipſo factum, ut non ſol[illegible] omnes in patria contractus, ſive civiles, ſive [illegible] evaderent literarii, 34) verum & oblig[illegible]

apud *Spelmann. Gloſſ. pag.* 241, *Codex Leg. Sa*[illegible] *tic.* noviſſ. ante biennium Latina veſte a [illegible] *Kœnigio* donatus, *Tit. de Action. Cap. XVII* [illegible] 18 *pag.* 365.

34) Docentibus Reverend. Abb. *Godofrido de B*[illegible] *ſel*, ocello Germaniæ, *Chron. Gottwicenſ. Lib.* [illegible] *pag.* 78, *Fontanini* in *Vindiciis Diplomat. Lib.* [illegible] *Ludewigio Tom. I Reliq. Præfat.* §. 7, & [illegible] *de Nexu ſcripturæ Cap. I* §. 8, *Heineccio El*[illegible] *Iur. Germ. II*, 335, *Georgio Kreckemeyero Di*[illegible] *de Inſtrumentorum definit. & diviſione pag.* [illegible] quia & nos, poſt virorum doctiſſimorum [illegible] ſem, huius inſtituti dedimus ſpicilegium ex Le[illegible] gibus vetuſtis & Diplomatibus in Obſervati[illegible] *de Chartis indentat.* inſerta *Bibliothecæ Ham*[illegible] *mixt. Tom. I Part. IV pag.* 559 *ſeq.* Ad le[illegible] autem Allemannicæ diſpoſitionem *Cap.* 1 [illegible] quæ quidem contractum de re immobili ini[illegible] non agnoſcit, niſi literarium, reſpexiſſe [illegible] tror formulas traditionum Auſtriacarum, Sec. IX conſcriptas, a *Petzio* & *Huebero Codice Di*[illegible] *plomat. epiſtolar. Part. I pag.* 37, 48, 49, 5[illegible] 63, 64 *ſeq.* exhibitas, quarum pleræque ſic in[illegible] cipiunt

ſior & arctior his ineſſe crederetur, 35) ſta-
tue-

cipiunt: *Latores Legum* (Allemannicarum) ſanxerunt, ut, qui de iure ſuo proprio alicui aliquid tradere voluerit, hoc coram plures teſtes *per ſcripturarum ſeriem firmiter faciat oblicare.* Auſtriam vero lege Allemannica vixiſſe, conſtat ex chartis an. 863 & 1156, apud *Marq. Hergottium l. c. num. 62 pag. 38,* & *Guichenonium Biblioth. Sebuſiana Cent. I num. 99 pag. 170.*

) Ut *manu ſemel data* literis res non amplius ſit integra, cognitaque manu porro nil ſuperſit, quam conventioni ſatisfaciendum. Inde habes locutiones ἐμφατικωτάτως: *er habe ſeine eigene Hand darüber, Brief und Siegel müſten die Sache entſcheiden; wer ſolte Hand und Siegel nicht trauen. an ſeinem Brief und Siegel zum Unman werden; ob man ſeine Hand kenne;* quin & intelligis, cur ipſa inſtrumenta, ex quibus ad præſtandum aliquid obligamur, ab manu & manuali fide denominent *Handfeſte, Handſal, Handgemæhle,* (a Gothico *melian,* ſcribere,) *Handſchrifft,* manufirmationes, cuius vocis ſignificatum ex medii ævi monumentis diligenter eruit inæſtimabilis *Cangius,* &, qui eum egregiis acceſſionibus locupletarunt, *Monachi Bened. Congregat. S. Mauri Gloſſ. Tom. VI pag. 457.* Quæ omnia cum expendo, meam ſane vix fecerim opinionem *Franciſci Henr. Sparre,* qui in Obſerv. *de Handfeſta Bremenſi,* in *Bibliothec. Hamb. mixt. Tom. I Part. III pag. 425,* ingenio nimium indulgens, *Handfeſtæ* (quo nomine apud Bremenſes inſtrumenta publica de venditis reditibus inſigniuntur) rationem etymologicam repetit ex ritu ſymbolico apprehendendi
pos-

tueretur que in probationis negotio præ teſtium prærogativa. Id enim diſerte innuit *Speculator Suevus Cap. CCCXIX §. 2: Wir ſprechen, daſs Brieff beſſer ſeyn, denn Zeugen, die Zeugen ſterben, ſo bleiben die Briefe immer ſtæt, das heiſt Handfeſten; da hilfft ein todter Zeug beſſer, als ein lebendiger;* quin & praxis Germaniæ tribunalium comprobat apertiſſime, ut adeo traditionis probationem dare diplomaticam ſit facillimum. In tanto vero, qui ſe mihi offert, chartarum apparatu 36) unicam, eandemque

ego

poſſeſſiones ædium per apprehenſionem cornicis, ſeu annuli, quo ædes pulſantur, (*des Kloppers Handfeſte*) quem morem, antequam Handfeſte per publicam ſcripturam conſtituerentur, apud Bremenſes viguiſſe, fidenter coniicit. Enim vero, uti ipſe ritus non ſatis apposite ex mancipatione Romana explicatur, ita notio Handfeſtæ, in ſenſum cornicis allata, vel ignota prorſus apud Bremenſes, vel his ſaltem cognita, qui eam, ex *Ewichio*, inſigni Onomatopoeo, notam, inſtar gemmæ repoſuerunt in ſcriniis literariis. Et quis demum a cornicis appellatione (ponamus enim, hanc vocari *Handfeſte*,) ad inſtrumenta publica ex communi voculæ ſenſu argumentabitur? Quem fugiunt traditionis & inveſtituræ iudicialis diverſa argumenta? Quis demum neſcit, quod plerumque ab antiquiſſimis temporibus immobilium alienationibus teſtimonia iudicialia ſcripta acceſſerint, *Handfeſte?*

36) E. g. apud *Gudenum l. c. pag. 810, Hergottium l. c. pag. 221, Lunigium Spicileg. Eccleſ. Tom.*

;ium in rem meam citabo, quæ dubium, od ſupereſt, evellet fluctuanti. In charta compoſitionis, 37) inter Duces Bavariæ & eſiam Eichſtadienſem ſuper bonis a Comite Hirſchberg derelictis A. 1300, arbitris in o ferendo ab utraque parte hæc lex præſcriégitur: *Alſo daſs die 7 über die vorgenannte und Gut, die wir anſprechen wollen, Weiſe Urkundten des vorgenandten Biſchoffs haollen, es ſey mit lebendigen Zeugen, oder mit dfeſten, und an welcher Sache kein Gebreſt, len Zeugen der Gebreſten mag man erfüllen den Handfeſten. Wer da kein Gebreſte bey Handfeſten, den mag er erwehlen mit lebenn Zeugen, und, ſo ihm an eine Gezeugen abe, ſo mag er einen andern an deſſelben t ſtellen, derſelben Zeugen ſollen ihm ſagen des Kœnigsrecht,* 38) *alſo daſs man ſie andinge, als bey etlichen Leuten gewœhnlich* :c. Utut vero hæc ita ſeſe habeant, illudque

Tom. II pag. 309, Ludewigium Reliq. MSt. Tom. II pag. 361, Meichelbeckium Hiſtor. Friſing. Tom. II pag. 9, Cangium l. c. Tom. II pag. 987.

) Apud *Falckenſtein Cod. diplom. antiq. Nordgav. pag. 129 ſeq.*

) Quod ius Cæſareum quid denotet, vide apud *Matthæi de iure gladii Cap. XXX num. 16, Io. Dan. Gruberum Orig. Livonicis pag. 46,* Illuſtr. *Senckenbergium* Præf. *Corpor. Iur. feud. German. præmiſſ. pag. 1 ſeq.*

que in *reliquiis fidei manualis*, *ex partu manuali* ſubortæ, merito reponendum ſit, quod hodie guarantigionatis inſtrumentis 39) ſcriptuisque avthenticis, ex quibus omnia facti obligatorii principalia capita apparent, paratam tribuamus executionem; tantum tamen abeſt, ut anxias Romanorum in ſcribendis inſtrumentis & contractibus literariis ſubtilitates obſervarent Germani, ut nec e. g. ſubſcriptionem debitoris in literis obligatoriis requirerent, & ſæpius nudam pollicis impreſſionem, 40) qua eiusdem figuram cera mol-

39) Sed ne hæc quidem a pigmentis Latii ſatis tectá ſervavit ſtudium Doctorum romanizantium, qui cum ex *l. 25 §. 5 ff. de Probat.* & *c. 14 de Fide inſtrum.* ſpeciales debendi cauſas cuivis inſtrumento eſſe inſerendas, didiciſſent; quo erant in Ius Romanum propenſiori animo, filum ſtatim conſecutionis duxerunt ad inſtrumenta guarentigionata, inconſulta quidem & invita patrii iuris ratione, quod ſola conſenſu contentum, ut in literis cambialibus, ſic etiam in reliquis inſtrumentis guarentigionatis, ſpeciales debendi cauſas minime poſtulaſſe, eſt teſtatiſſimum.

40) Recte ergo *Hoffmannus* in *Lycurgo Germaniæ moribus informato pag. 328*: *Die alten Teutſchen haben ihren Daumen von der rechten Hand in Wachs gedruckt, ſolches hat mehrere Krafft gehabt, als heutiges Tages eine wohl clauſulirte, ausbündige, unterſchriebene, und verſiegelte Obligation, ja es hat ſo viel gegolten, als heutiges Tages ein* Inſtrumentum guarentigiatum executivum.

ori infixerunt, ſigillo validiorem haberent
ıctiorem. In tanta *fidei manualis* auctori-
ſanctitate, & proedria, neſcio, an fallam, ſi
ſam, quæ in Iuriſprudentia Germanorum
ıolica utramque facit paginam, traditionem
nveſtituram per chirothecam, 41) ſive per
tonem, Vuantonettonem, 42) *Wantum, Quantum*,

vum, & eiusmodi fidei Teutonicæ manualis vividum exemplar inter plura alia memini me in apparatu *Weſtphaliano* videre, quo 12 pollices ceræ impreſſi loco ſigillorum appendent.

Simile quid obtinuit apud Iudæos, obſervavitque in *Iure Nat. & Gent. ſecund. diſcipl. Hebræor. VI, 5*, *Seldenus*, ſucceſſiſſe in locum traditionis & ceſſionis per calceos factæ *chirothecam e dextra oblatam*, ut inde in verſione Chaldaica chirothecas pro calceis ſubſtituerit *Onckelos Ruth. IV, 7, 10.* Conf. *Heineccius* in *Obſerv. von den Mantel-Griff*, quæ exſtat in *Diurnis Halenſ. 1733, num. 37, 39*, & in *vermiſchten Anmerckungen*, ſuperiori anno edit. *pag. 5.*

Ita ſcil. vocatur in Ch. *Mathildis* apud *Franciſc. Mariam* in *Memoriis Mathildis III pag. 105*, qua per vaſonem terræ & feſtucam nodatam, ſeu ramum arborum, atque per cultellum & *Vuantonettonem*, ſeu *Andilaginem, iuxta legem Saligam donat*, tradit, cedit, caſtellum Barardeſco Epiſcopatus *S. Martini.* Repetiit ex laudato Auctore idem Diploma in *Not. ad L. Salic. I. G. Eccardus pag. 191 ſeq.* Vides quoque ex eo, traditionem per chirothecam nonnunquam cum Andilago abiiſſe in ſynonymum.

tum, *Gantum*, 43) communi iſti vindic… fidei ſimulacro. Quamvis enim, per *A…gum*, 44) & ſtipulata porrectaque manu, … *mittelſt Handſchlages*, rerum dominia tra… maiores, retulerint monumenta; hoc tamen … impedit, quo minus ſignato nonnunquam … rentur pro ſigno, & chirothecam, in reſignati… a venditore acceptam, in traditione & inve… ra iudiciali emtori in ſignum translati … dominii traderet iudex, ut eandem em…

43) *Du Freſne l. c. Tom. VI col. 1743.*

44) Quam vocem, quæ & *Andelago*, *Andelag… dalagg*, *Andelanc*, quin & *Vandilago*, in C… *993*, apud *Martene Collect. ampliſſ. Tom.* … *347*, effertur, ipſum Germanicum *Hand…* eſſe, nilque aliud, quam traditionem ſi… manu factam, denotare, res ipſa docet, plu… que evincunt *Wendelinus* & *Eccardus*, n… pigeat, vel cum *Cangio Tom. I pag. 4…* fluctus movere in ſimpulo, vel cum *Mal… de Morinis Lib. VI Cap. 29* hic comm… crematram, andelam, & ſuſtentaculum foci … vel denique cum *Spelmanno* & *Sommero* i… citare Saxonicum *Andlang*, i. e. longitud… Cum vero nulla facile traditio & invel… facta ſit, qua non ſymbolum aliquod, ſcil. … cam, ſive guaſonem, ſive chirothecam, ali… vel iudex, acquirenti manu porrigeret, … *langum* in generale quarumvis traditi… ſymbolicarum abiiſſe nomen, conieceri… fidentius, quo notabilius eſt, Andelagine… ditionibus legitimis & uſitatioribus per

et, 45) vel iudici in recognitionem domi-
recti retraderet. Nolo iam prolixior eſſe
ſcribendis, quæ traditionis & inveſtituræ
chirothecam & wantum meminerunt, ver-
iplomatum, a *Calmeto*, 46) *Perardo*, 47)
reo, 48) *Iuſtello*, 49) *Martenio*, 50) *Sam-
mar-*

am *Waſonem*, vel *Wantonem*, ſemper iungi in formul. *Lindenbrog. 18, 55, 57, 75, 127, 152*, & chartis apud *Mabillon. Annal. Bened. Tom. III pag. 403*, *Perardum* in *Burgund. pag. 25*, *Catellum Hiſtor. Occitan. Tom. I pag. 78* ed. nov. & *Franciſc. Mariam* in *Mathilde pag.* infra citanda.

Ut res permanens & chirotheca (quod quidem implici manus datione vix expediri potuit) traditionis ſolennis ſervaret memoriam. Nam traditionis ſymbola, veluti feſtucas, ligni frutula, nummos, baculos, corrigias, cultellos, ideoque wantones, in templis locisque publicis aſſervata, quin chartis nonnunquam & Diplomatibus adſuta & innexa, præclare demonſtrant *Sirmondus* ad *Goffred. Vindic. Lib. I Epiſt. VI*; *Cangius l. c. Tom. III pag. 1523*, &, qui ſtupendo eruditionis & patrii iuris ſcientiæ apparatu hanc ſcenam inſtruxit, Illuſtriſſ. Holſatiæ Cancellarius, Dn. *de Weſtphalen*, *Monum. ned. Tom. III Præf. pag. 123.*

Hiſtor. Lotharing. Tom. I col. 524.

In *Burgund. pag. 189.*

Auguſto Viromar. pag. 196, 263.

In *Probat. Hiſtor. Avern. pag. 142.*

Collect. Ampliſſ. Anecd. Tom. I col. 347, 472.

marthanis, 51) *Dorwordio*, 52) *Chiffletii*, 53) *Ughello*, 54) aliisque, productorum; elegantiſſima tamen, & quæ ſententiam, quam de origine traditionis per chirothecam *a fide manuali* repetenda profeſſus ſum, comprobant ex aſſe, non poſſum reticere verba chartæ, a *Baluzio* 55) editæ, an. 1299 conceptæ: in qua cum aliis fidem ſuam & in illius *ſignum manum ſuam dextram & cyrothecam eiusdem* eidem *de* [illegible] *bezio* (emtori) tradendo reddidiſſe dicitur, ſponte non poteſt non enaſci coniectura, ipſam per chirothecam traditionem eandem fere quod effectum eſſe cum traditione manuali, 56) & a *delango*, ſubſtituto tantum ad exſtantiorem probationem in loco propioris, remotiori ſymbolo quodam & perduraturo. Hæc utcunque demum ſe habeant; certum tamen eſt, non *Francorum* ſolum genti ritum per *Wantonem* inveſtiendi peculiarem fuiſſe ac proprium, quem & *Saxonibus* uſitatiſſimum, quin ab his ad *Anglo-Sa-*

51) *Galliæ Chriſtianæ Tom. III pag.* 330 ed. noviſſ.
52) *Monaſt. Angl. Tom. I pag.* 22. Add. *Oder. Vi-tal. V pag. 581.*
53) *Luminib. Salic. Cap. 6.*
54) *Italiæ ſacræ Tom. III pag. 49, 61, 415.*
55) *Hiſtoriæ Æverniens. Tom. II pag. 464.*
56) Quo tendunt, quæ in charta *Henrici V*, Reg. Angl. apud *Auctorem Hiſtor. Harcurienſ. Tom. IV pag. 1440* leguntur: Faciendo & reddendo nobis unam *cerothecam de plate pro dextra manu.*

nes & *Longobardas* derivatum, ſive Britan-
& Italiæ illatum, facili conficitur probatio-
negotio. Ut enim non repetam, quod, præ-
nte charta *Liemari*, Arch. Hamb. modo au-
nus: tradidiſſe quendam eccleſiæ ſuper re-
ias *cum chirotheca, ſicut mos eſt liberis Saxo-
s, curtem chirothecamque traditionis alſtu-*
advocatum eccleſiæ, aliam iam ex alio Di-
nate; æque apud *Lindenbrogium* 57) obvio,
ad morem Saxonicum depromam probatio-
i; ex verbis, quæ ſequuntur, facile haurien-
: "*Ekibaldus* Comes ex promiſſo Comitis,
i tunc erat advocatus, *chirothecam abſtulit, &
firmationem digito, ut mos eſt Saxonibus, fe-*
, Neque quemquam ignorare arbitror, iu-
nonetandi & mercatus habendi conceſſio-
facttam olim per *chirothecam* Cæſaream, pa-
que moribus comprobatum dixiſſe teſtimo-
n *Repkovium*. *Nemat nemut nich eynen
kit noch münce irhaben ane des richters wille
en des Gerichte iz legit. Ouch ſol der Kü-
durch recht ſinen hantſchu dazu ſenden, zu
ſene, daz iz ſin wille ſi.* 58) Et quid opus eſt
ere, & de avthentia relationis Speculatoris
ubitare amplius, ubi ipſa in præſto eſt ſa-
ſſima Imperatoris vox, quam hic integram
eneranḍi *Heumanni Hiſtoria Gottingenſi* re-

 peto.

Script. rer. Septentr. pag. 169.

*Spec. Saxon. Lib. II Art. LXXII, Cod. Qued-
linb. pag. 228, edit. Gartneri Weichbild IX.*

peto. 59) "*Fridericus II*, Imp. Dei gratia Ro-norum Rex, &c. ſignificamus vobis, talem in „præſentia noſtra per principes & magnates im-„perii latam eſſe ſententiam, quodſi alicui p „*chirothecam noſtram contulerimus forum* ann „*aut ſeptimale*, in aliquo loco, quod comes „iudex aliquis illius provinciæ, aut non debeat „iurisdictionem, vel aliquam poteſtatem p „endi maleficia, exercere, ſed, ſi forte latro, „fur, aut alius maleficus, ad mortem fuerit co-„demnatus, evincti ſive iudici provinciali de „erit preſentandus ad ſententiæ in eum latæ ex-„cutionem. Datum apud *Wimpinam XII* „*Aug. Ind. V.* 60)

Hæc dum refero, ſententiam viri docti non poſſum ſine obelo dimittere, cui chi-rothecæ tum in Speculatore, tum in codicillis Au-guſtalibus, facta mentio monſtri quid alere videtur, ut dandum aliquid ingenio, intellige-dumque Cæſareum monogramma (*Handz*) exiſtimet novaturienti conatu. Quo quidem in labore ut quodam modo proficiat, Chirothe-cam vocem arguit hybridam ab imperito diplo-topæo ex Græco χειρ, & Teutonico *Tecken*, con-ſarcinatam 61), &, ne quid ex Speculo Sax

59) *Zeit- und Geſchichts-Beſchreib. der Stadt Göttingen Lib. IV Cap. 4 p. 281.*

60) S. 1218 Diploma in *Regeſtis Diplom.* indicis omiſit *Petr. Georgiſchius Tom. I.*

61) Quod idem eſt, ac ſi quis chirothecam eſſe

obiiciatur, lectioni communi, vetuſtiſſimis Codicibus & Manuſcriptis & impreſſis ..dlinburgenſi d. 1260, Berolinenſi d. 1269, ..enſi & Auguſtanis d. 1482, 1495, 1501, proba... aliam præfert *Zobel..*, pro *Handſcho*, *Stand-* ...reponentis in verſione Speculi Miſnica. ..mvero, uti hoc ipſum inter exempla merito ..meratur, quæ, bonum *Zobelium*, dialecti Sa..icæ parum peritum, nubem ſæpiuscule pro ..one arripuiſſe, demonſtrant; 62) uti quoque ..io ſagacior, neglecto originali, ſecundum ..slationem facile litem dabit; ita alteri, de ..otheca in ſenſum monogrammatis *(Hand-..en)* explicatæ, ſententiæ ſi non obſtarent alia, certe obſtaret maxime, quod factæ tradi..is per *chirothecam ſiniſtram* non ſolum me-

 mine-

ceret ipſum regale ſcriptum Diploma. Conſtat enim, quod *Bullas* & Sigilla *thecas* vocaverit medium ævum. At, ab ſigillis integra inſtrumenta *ſigilla* (quidni adeo & *thecas*, *chirothecas*,) appellata fuiſſe, docent *Lex Allem. Tit.* 27, *Lindenbrogius*, *Cangius*, & *Heineccius de Sigillis pag.* 17.

) Quidni enim ex *Handaſt* & *Handſcho* &c. exſculpere potuit *Handzeichen*? exemplo aliarum vocum Saxonicarum, quarum ſenſum in vertendo *Zobelium* plane non cepiſſe, utrasque editiones invicem conferenti in oculos incurret, & obſervatum iam eſt ab *Vogtio* noſtrate *Diſſ. de Solennit. pag.* 41, *Hoffmanno de Commun. honor.* §. 2. *pag.* 6, *Heineccio Hiſtor. Iur.* II, 3, *pag.* 71, *Element. Iur. Germ. Tom.* I *pag.* 223.

minerint, 63) ſed in eius ſynonymia, factum
Wantum, ſeu *Quantonem*, *traditionem*, collo-
ript vetuſtæ tabulæ, ex quo quidem verbo
ne fidiculis quidem monogrammata exſculpſi-
rit, nominumque characteres. Id enim non ſo-
lum abunde ex inſigni loco *Notgeri* paſſi
64) verum evincunt idem tot chartæ & do-
menta, ex quibus unum alterumque afferre l
bet. Et primo quidem in ch. 1109, a
Chiffletium 65) hæc eſt formula: Secundi
„legem Saligam per cultellum, feſtucam no
„tam, *Quantonem*, & *Quaſonem*, terræ atque
„mum arboris legitimum & corporalem veſt
ram facimus; nec non in alia an. 1207 i
Placidum Puccinellum 66) legitur: „Filii.

63) E. g. apud *du Freſne l. c. Tom. II pag.* 57
ex fragmento chartæ Santonienſis, hæc re
tur: „Hoc donum fecit *Gaufridus* Ab
„Florentinæ cum quadam *chirotheca* finiſt
quis hæc ad characterem, ſingulas nomi
teras vario ordine diſpoſitas exprimente
tulerit, & quis in monogrammatum ſyno
a *Nicolao de Not. & ſigil. Cap. XLIII, Baud*
Analyſ. monogrammat. Imp. & *Mabillonio de*
plom. Lib. II Cap. X, congeſtis, reperit
thecam?

64) *Vita S. Hadelini Confeſſor. num.* 13
„Cumque *Wantum manu*, ut moris eſt,
„ter tradendo teneret, locum prædictu
Wanto, quem tenebat, beato viro contradic

65) *l. c. Cap. VI.*

66) *Iſtoria dell' Eroiche attioni di Ugo il* (

r confirmaſſe, donationem præſentem cum
antone de dextra tracta &, Egenoldo (dona-
io) trad ta, quin eisdem formulis fere inſtru-
ſunt veti ſta monumenta, apud *Mabillonium*,
Franciſcum Mariam 68) *Ughellum*, 69)
s. Quæ licet ita comparata ſint, diſſentien-
n opinionem ut enervent penitus deiiciant-
; ne ſingularis tamen videatur chirothecæ
d Germanos rerumque traditionibus, ſolum
trictus uſus, unicum hoc ſuperpondii loco ad-
a, ſcilicet quod olim in *iudiciis duellicitis*
vocato a provocante in *wadium* oblata ſit
rotheca, quam, coram iudice proiectam, appel-
s dein, impetrata prius iudicis venia, ſuſtulit,
ue modo ſe conditionem accipere eſt pro-
us. Quod ipſum non ſolum probaveris ex
viſſimis *Matthæi Pariſienſis*, 70) & *Petri*

Duca della Toſcana, di Spoleta, pag. 39, ed. *Mi-lani 1664, 4.*

) *Annal. Bened. Tom. III pag. 709.*

) *Memoria di Matilda, la grand Conteſſa d'Italia*, ed. *Lucca 1644, 4; III, pag. 105.* Add. *Gattolam Hiſtor. Caſinenſ. Tom. I pag. 36, du Bois Hiſtor. Eccleſ. Pariſ. Tom. I pag. 476.*

) *l. c. Tom. III pag. 49, 61.*

) Sic enim ille ad annum 1245: "Quod licet „Comes inſtanter inficiaretur, ſtatim miles ſu-„pra dictus more Francorum chirothecam ſuam „ei porrexit, ſe offerens in propatulo coram „curia id corporaliter ſecundum conſideratio-„nem

Cluniacenſis 71) teſtimoniis, verum etiam
inſigni loco elegantioris de vulpecula Poem
(vulgo *der Reinecke Voſs)*, ſub *Ottone IV* l
confecti, 72) ſub finem Seculi XIV, a
Henrico Alcmarienſi in Germanicum idi

„nem curiæ regaliter probaturum, quam
„thecam quaſi duelli vadium oſtenſam C
„recepit, ſpondens, ſe defendendo dimica
„contra ipſum.„

71) *Lib. I de Miracul. pag. 1261*: Iuſſus poſt
„iudicibus venire, & ea, quæ dixerat, co
„bare, propius acceſſit, & iterum, quæ d
„cœpta temeritate ſevere dicere, confir
„Cumque inſtaret rurſus, ei iudices pr
„runt, ut ſecundum morem regionis G
„rei videlicet ab eo probandæ argume
„manu propria in eiusdem *Gerardi* prio
„neret, qui, velut ex bona conſcientia Gu
„in eius manu ponens, ait: Huius, ut di
„ego teſtis ſum, aliis quoque teſtibus, vel
„lo, probaturus.„ Plura huius argumen
bes teſtimonia apud *Muratorium S. R*
Tom. II pag. 74, XII, 647, Cangium, Ma
Uptonium, Ditmarum, Alkemade, aliosqu
de duellis & monomachia vet. Germ. ſcrip
ex inſtituto. Præſertim vero huc ſpecta
mula duelli *D. Hermanni de Bare*, ab
Gerhardo de Iudicio duellitico Cap. I §. 5
exhibita.

72) Meam enim facio doctiſſimam & hiſto
fide ſubnixam ſententiam *Io. Georgii E*
Præf. Collect. Leibnitii etymologicis p
pag. 46 ſeq. prolixe expoſitam.

& non ita pridem cura *Hackmanni* typis
ſi, eviceris, quem ex *Lib. IV Cap. 5*, ubi de
ulari lupi accuſatoris & vulpeculæ certamine
ar, omnesque ritus, qui in his forenſibus
aminibus obſervabantur, eleganter deſcribun-
hic refero:

ck eſſche yw to kampe to deſſer tyd

ck ſpreke, dat gy eyn Vorreder un Mœrder ſyd.

ck wyl mit yw kempen lyff umme lyff

ues mach eyns endygen unſe kyff,

De uthbiuth den Kamp, dat is dat recht,

Eynen Handſchen, deme andern to donde plecht,

Den hebbe gy hyr, nemet to yw

Draden ſchall ſiek dat vinden nu.

æ iam reſtant dicenda *de ritu ſuſpendendi chi-becas in ſignum iudicii & iurisdictionis*, de re admallandi per wantum, aliisque negotiis licis æque ac privatis, per chirothecam apud manos explicitis, ſervamus meditationi peculiari, in qua argumentum hoc ulterius perſequemur.

V.

ELEMENTVM EARVM QVANTITATVM, QV[illegible] IMAGINARIÆ, ITEMQVE IMPOSSIBILES, VOCANTVR.

E TENEBRIS SVIS ERVERE E[T] TRACTATV FACILIVS REDDER[E] CONATVS EST

NIC. BÜTTNERVS,
SCHOL. STADH. INSP.

Ad Virum Excellentiſſimum, Ampliſſimum, Experientiſſimum,

IO. ANDREAM SEGNERV[M]
Philoſophiæ ac Medicinæ Doctorem, [Me]dicinæ, Philoſophiæ Naturalis, & Mathe[ma]tum, in ſplendidiſſima Georgia Auguſta Pro[fe]ſſorem Publicum Ordinarium, Societatibu[s] Regiis Londinenſi & Berolinenſi adſcriptum,

Patronum atque Fautorem ſumme colendum, Epiſtola.

Quod diu optavi, ut mihi ad celebrita[tem] Tuam adeundi facultas daretur, [...]

Interventu amici atque opera, qui non mi- & ſua vita probitate, & Tua potiſſimum ſi, eſt ornatiſſimus, quam ex ſobolis Tuæ antiſſima inſtitutione Tibi commendatiſſi- mihique e priſtina diſciplina inter paucos ſimus, mirifice lætor contigiſſe, ut & his ad literis aditus pateret, & huic, quod ſe Tuo ocinio tuendum offert, munuſculo non minus e benevolentia, quam ex Tua benevolentia menti commendationisque, (cuius quantum in Tua poſitum ſit, intelligo,) conciliari poſſe arem.

Atque eam ſpem, cum omnem in Tua ſum- humanitate poſitam habeam, tamen illud mi- e auget, quod exiſtimem, quicquid gratiæ at- favoris a Te iniero, id iis Te literis li- er tributurum, quarum & ſcientiam in admiror ſummam, & ſtudium atque augmen- quoquo modo Te adiutum velle iudico; cu- etiam me fateor per omnem vitam & aman- mum fuiſſe, &, quoad mea rationes tulere, indiligentem. Quo in ſtudio tamen non magis rem illum, quem dixi, quam rationem ipſam, ne dicam neceſſitatem, ſum ſecutus. De ma- matica me dicere diſciplina, intelligis. In hac parum ſim aſſecutus, tamen adeo me non itet ab optima iſta concinna methodi magiſtra nihil eius, quod ad reliquas muneris mei parte redundaret, lucri feciſſe, ut doleam, non ubi- noſtris in ſcholis illud antiquum teneri, præ-

lata-

letarieque in iis utplurimum omnia tractari, ... gno quidem literarum detrimento.

Illud mihi videtur, ſecundum ſacro... religionis pietatisque præcepta nullius rei ... rem eſſe in omni ludo literario rationem ... dam, quam illius, quam commemoravi, diſci... na. De qua re cur deſperandum ſit, non ... ſi illa quidem patronos nacta ſit ſatis multo... idoneos. Quo in numero cum Te Tuique ... les non poſſim non habere; quid eſt, cur dubi... quin meo me iure quodam ad Te accedendi ... invitus uti patiare? Niſi forte in argumenti ... vel ſumendi, vel tractandi, tenuitate, quod ... hoc incepto deterrere poſſit, inveniatur. Sa... terum, ni fallor, eſt eiusmodi, ut nihil ſit fere, ... ſciam, in univerſo analyticæ materiæ orbe, ... minus huc usque elaboratum, a ſummis illis ... niis, quæ hoc in genere ſtudiorum perp... eluxerunt, neſcio quomodo relinquatur. ... rum vero a me, homine non in ſumma aliq... thedra conſtituto, ultra mediocritatem non ... pere deſideratum iri, arbitror. Non igitu... endum patavi, ut iſta mea tenuitas meum ... adeundi conſilium plane inhiberet. Quotu... que enim non intelligit, quanto maioris ... negotii, vel minimam alicuius ſcientiæ p... lam, quæ antehac continuis hallucinationi... bitationibusque obnoxia fuerit, vel penitu... ſtrare, vel id ſaltem mediocriter præſtare ... integris de iis, quæ iam dudum decoct...

minibus confectis & prela fatigare, & pre-
tabernas. Quid? Etiam illud accedit, quod
eos, quorum opera evolvere per muneris mei
ioſiſſimi occupationes licuit, mathematicos
minus, quam arithmeticos, eosque non vulga-
qui huic materiæ, ut parum attingeret, tan-
non vim attulerit, eſſe videtur nemo: a qui-
appellandis cum pro argumenti ratione non
ie abſtinere poſſe mihi viſus ſum, conſultiſſi-
n eſſe arbitratus ſum, hanc meam tractatio-
ut alicui inter eos inſigni, quem mihi occaſio
cimum offerret, dedicarem. Atque hoc eo
inet, ut omnes, hanc περὶ τῶν ἀδυνάτων διά-
ψιν lecturi, intelligant, non me tam præſtantiſſi-
um Auctorum, quibus legendis fructum ipſe &
cimum ceperim & multo iucundiſſimum, indi-
ntiam accuſare, quam eorum potius eſſe iudi-
ium velle, quantum lucis huic materiæ iſte meus
r qualiscunque attulerit. Quæ cauſa eſt,
re nec mei argumenti rationem ei, quam
a mihi humanitas ſpem fecerat, obſuturam
putarem.

Vides, Vir ſumme colende, quibus ratio-
us adductus non verear, ne ſis vel hac quale-
ique munuſculum, tanquam ſummæ meæ erga
obſervantiæ teſſeram, aſpernaturus, vel de
uto meo in Te Tuamque benevolentiam
bi tantopere exoptatam animo dubitaturus.
linquitur, ut is, unde omnia Tua habes &
namenta & emolumenta, ſummus omnium re-
rum

rum arbiter, noſtraque ſtator ſalutis, eadem & Tibi & reipublicæ, una cum vita familiaque Tua præſtantiſſima, ſarta tecta, aucta etiam atque omnibus numeris abſoluta, eſſe velit, mihique Tuo, etiam cum favore Tuo, eſſe liceat, qui pridem cum fama, tum celebritate Tua, fui

Vir Excellentiſſime,

Tui nominis celeberrimi

D. Hagæ Schaumb.
d. 24 Iul. 1747.

cultor obſervantiſſimus,

Nic. Büttner.

IMPOSSIBIVM ELEMENTVM

Sectio I iſagogica.

§. I.

Quævis potentia (1) quantitatis poſitivæ cuiuscunque poſitiva eſt; (2) negativæ vero (a), quam numerus par exponit, poſitiva, (β) quam impar, negativa.

Demonſtratio 1. Prima propoſitionis pars per ſe, i. e. per definitionem potentiarum ipſam, patet. Quid enim clarius ſit, quam $(a)^n$ vel $(+a)^n$, h. e. a toties combinatum, quot unitates in exponente n continentur, per a^n vel $+a^n$ exhiberi, vel a ad dignitatem n elevatam eſſe a^n. Ita

e. g. $a \times a = a^1 \times a^1 = a^2$; item $a\,a\,a = a^3$ &c.

2. Alteri

Altera vero æque facile liquet numerum
nentem parem imparemve ad elevationis
m referenti. Ita

e. g. $-a \times -a = --aa = +aa$ vel a^2.
it. $(-a)^{2n} = (-a_n \times -a)\ n =$
$(-a \times -a)^n = (+a^2)^n = a^{2n}$.

n hoc loco quemvis numerum integrum,
deoque $2n$ quemvis parem, compendii cauſa,
efert.

Cum $2n$ par ſit, erit $2n+1$ impar. Eſt vero
$(-a)^{2n+1} = (-a)^{2n} \times (-a)^1 = + a^{2n}$
$\times - a^1$ (per *a*) $= - a^{2n+1}$. ita $-a \times -a$
$\times -a = +a^2 \times -a^1 = + - a^{2+1} = -a$.
&c.

oroll. I. §. 2. (1) Nihil refert, quo expo-
te quantitas elevanda ſit affecta. Eadem
n ratione, ut ante (§. præc.) erit e. g.
$)^n = a^{\frac{r}{t} \cdot n} = a^{\frac{rn}{t}}$; item $(-a^{\frac{r}{t}})^{2n} = +a^{\frac{r}{t}\,2n} =$
$\frac{2nr}{t}$; nec non $(-a^{\frac{r}{t}})^{2n+1} = - a^{\frac{r(2n+1)}{t}}$
$- a^{\frac{2nr+r}{t}}$.

2) Quodſi vero exponens elevationis fractus,
$\frac{m}{n}$ vel $m : n$ fuerit, complicata eſt quæ-
elevationis, quam numerator, & *extractionis*,
m denominator exponit. Ut neceſſe mihi
loco non ſit, hac de conditione pluribus
re: cum (*a*) de numeratore idem valere in-
um debeat, quod iam ſupra (§. I) oſten-
ſum

ſum de numeris integris; (*b*) de denomin[atore] autem quid ſtatuendum ſit, paulo inferius (§ &c.) ſit conſtaturum. Ita e. g.

$$(a)^{\frac{m}{n}} = \sqrt[\frac{n}{m}]{(a)} = \sqrt[n]{(a)^m}\text{: item}$$

$$a^{\frac{m}{n}} = \sqrt[\frac{n}{m}]{(-a)} = \sqrt[n]{-a^m}.$$

(3) Ceterum, id quod res ipſa loquitur, fractionibus non æque iis, quæ ad integros [nu]meros reducuntur, atque veris agitur, h. e. de quarum reductio ad integros fieri nequit, iis[que] maxime ad minimos terminos, ſeu ad nume[ros] inter ſe primos, reductis, cum eæ, quæ ad nu[me]ros integros redeunt, ex his integris (ſec. § ...) ſint diiudicandæ,

E. g. $(-a)^{\frac{4}{2}} = (-a)^2 = +a^2$. (§ ... n. 2. *a*.)

Coroll. II. §. 3. (1) Quantitatibus ita[que] omnibus, ſive poſitivis, ſive negativis, commun[e] eſt, ut earum poteſtates numero pari expoſi[tæ] evadant poſitivæ. (§. 1. *Coll. n.* 1 & 2, *a*.)

(2) Quantitas autem neque poſitiva, neq[ue] negativa, h. e. prorſus nulla, datur, cuius aliq[ua] potentia pari numero expoſita negativa eſ[ſe] poſſit.

E. g. $-a^{2n}$ neque ex *a*, neque ex $-a$, ſe[r]vata elevandi lege, prodire poteſt. (per §. 1. Coroll

§. 4. *Coroll. III.* Omnis itaque potentia ne-
va, per numerum parem expoſita $-a^{2n}$, ali-
e, quam per elevationem, negativa evaſerit
rtet. Nimirum vel per ſubtractionem, vel
aliquam multiplicationem, aut diviſionem,

. g. ſi in æquatione $a^2 + x^2 = b$, transpo-
endo feceris $a^2 - b = -x^2$, ex x^2 fit
$-x^2$, it. ſi $-a^3$ per a multiplicaveris, habe-
is $-a^3 \times a = -a^4$; aut, ſi diviſeris, $-a^3$:
$= -a^2$.

§. 5. *Coroll. IV.* Quodſi tamen exponens
nerus par alicuius quantitatis mixtus, $v \times 2^n$
ut v omnes impares eius aliquotas involvat,
. $v = 1, 3, 4, 5,$ &c.) exſtiterit (quales ſunt
neri $6 = 3 . 2$, h. e. $3 . 2'$ it. $60 = 15 . 2^2$ &c.):
ntitas eo exponente affecta negativa $-a^{v.2^n}$
elevatione $(-a^{2n})^v$, h. e. ipſius $-a^{2n}$ ad
nitatem v oriri potuit. (per §. 1, num. 2, β.)

§. 6. *Coroll. V.* Radix exponente, qui par
numerus (α) ex quantitate poſitiva indicatā
extrahenda eſt indifferens (per §. 3, num. 1,)
. vel poſitiva, vel negativa, pro poſitiva ta-
n & potius & ſemper habenda, donec in pe-
iari caſu ceteræ rationes negativam eſſe dicta-
int. (β) ex quantitate negativa, quæ nu-
ro pari indicatur, neutrius eſt generis, vel
et contradictionem.

Ut $\sqrt[2n]{a} = \pm a^{\frac{1}{2n}}$ vel etiam $\pm \sqrt[2n]{a}$. $\sqrt[2n]{}$ ante-
notat radicem, quæ haberi nequit.

(2) Radix vero exponente impari indicata
quantitate poſitiva mere poſitiva, ex nega-
mere negativa eſt (per *§. 1, num. 1* & *2, β*)

E. g. $\sqrt[2n+1]{a} = +a^{\frac{1}{2n+1}}$; it. $\sqrt[2n+1]{(-a)} = -a^{\frac{1}{2n+1}}$.

(3) Si quis autem exponens extractionis fu-
rit fractus, iudicium ex utroque fractionis te-
mino ferendum erit, ut iam ſupra innui
(*§. 2, num. 2*).

(4) Si denique exponens *V*. 2^n h. e. par mi-
tus detur radicis ex quantitate negativa educ-
dæ; in anteceſſum iam patet $\sqrt[v.2^n]{(-a)}$ i
$\sqrt[2^n]{\sqrt[v]{(-a)}}$ reſolvi poſſe.

§. 7. Coroll. VI. Neque adeo ex unita
negativa radix vel poſitiva, vel negativa, dat
numero pari expoſita vel indicata. (per *§. 1,
num. 1* & *§. præc. num. 1, β*).

Ita $\sqrt[2^n]{}$ æque ante -1 atque ante aliam quam-
cunque negativam $-a$ radicem quanti-
temve contradictione laborantem argu-

§. 8. *Coroll. VII.* Conſultum eſt igitur, analogiam conſecutionis tuendam omnem ntitatem ſub ſignum cuiusvis exponentis radi- mittendam (1) expreſſo ſuo vel poſitionis vel negationis (—) ſigno collocare, aut col- ltam cogitare, (2) eique ſigno ita præmittere num radicale, ut illud (+ vel —) inter hoc) & quantitatem ipſam (e. g. *a*) intercedat, tandemque, quid ex iſto poſitu conficiatur, icere.

ta ex *a* radicem $\sqrt[n]{}$ extracturus, primum pone, vel concipe, eandem $\sqrt[n]{+a}$, ex $-a$ vero $\sqrt[n]{-a}$. Reliqua peragentur §. 10.

Sectio II

THEORETICA.

DEFINITIONES.

§. 9. (1) Radix, quæ haberi poteſt, *realis* *, aut

*rimus vocibus, *realis* & *imaginariæ* radicis, ſeu quantitatis, uſus eſt *Ren. Carteſius* in *Geom. Lib. III Sect. II Art. X.* Et, quo ſenſu, ut appareat, e re erit integrum hic locum apponere. Cum enim in præcedentibus de numero & genere radicum ex ſignorum in æquationibus conſecu- tione determinando atque divinando egerit, ita *l. c.* ſubiicit: *Au reſte tant les vraies racines,* (quas nonnulli & poſitivas ſupra appellant; vid. eiusd.

aut *poſſibilis*, appellatur, quæ non poteſt, *impoſ-ſibilis*, aut *imaginaria*.

Ita ut hæ voces, *impoſſibilis*, *imaginaria*, il in tractatione eodem ſemper loco ſi habendæ.

(2) Signum radicale $\sqrt[2n]{}$, (h. e. cuius exp nens indicativus 2n numerus par ſit, cuiusque locum iſta in tractatione conſtanter $\sqrt[m]{}$ ſubſtitu tur,) indicans radicem, quæ haberi nequeat, h imaginariam, & ipſum *impoſſibile*, vel *imagi rium*, exponens vero eius 2n, vel m, tum ex *nens impoſſibilis*, vel *imaginarius*, appellatur.

Ita $\sqrt[m]{-a}$ aliquam notat imaginariam.

(3) Et unitas ſigno imaginario ſubiecta *poſſibilis*, vel *imaginaria* dicatur.

E. g. $\sqrt[m]{-1}$, quam & $\sqrt[m]{-a}$ referet, ſi a determinetur.

(4) Denique imaginariæ, vel *poſitivæ*,

eiusd. *Epp.* ed. novæ *Tom. IV*, ib,) *que les ſes*, (quas & poſitivas infra) *ne ſont pas tou réelles; mais quelque fois imaginaires: c' dire qu'on peut bien toujours imaginer autan j'ai dit, en chaque équation: mais qu'i a quelque fois aucune quantité, qui corre à celle qu'on imagine.*

Poſſibiles impoſſibilesque easdem voca ter alios *Newtonus* in Arith. univerſ. paſſ

$\sqrt[m]{-a} = +\sqrt[m]{-a}$, vel negativæ, ut $-\sqrt[m]{-a}$
nf. *§. 3, num. 2,*).

§. 10. Coroll. I. Apparet itaque:

1) Iſtos ſignandi modos $\sqrt[m]{a}$, $\sqrt[m]{+a}$, $\pm\sqrt[m]{a}$, $\pm a^{\frac{1}{m}}$ ut poſſibilis quantatis, eſſe eiusdem inſe valoris. (*§. 6, num. 1, a*).

2) Iſtos vero $\sqrt[m]{-a}$, & $-\sqrt[m]{a}$ vel $-a^{\frac{1}{m}}$

nino inter ſe differre, cum $-\sqrt[m]{a} = -a^{\frac{1}{m}}$ poſlem negativam, $\sqrt[m]{-a}$ vero impoſſibilem itivam (*§. præc.*) repræſentet.

3) Denique $\sqrt[n]{-a}$ (*n* hoc loco pro impari nero aut pro *2n + 1*, *§. 1* ſumta), & $-\sqrt[n]{a}$, nque $-a^{\frac{1}{n}}$; nec non illos $\sqrt[n]{a}$, $\sqrt[n]{+a}$, $a^{\frac{1}{n}}$ uo coincidere. (*§. cit.*)

§. 11. Coroll. II. Solæ itaque $\sqrt[m]{-a}$ ſunt aginariæ, & $\sqrt[m]{-}$ ſignum imaginarium, *m* o exponens imaginarius, ſi $\sqrt[m]{}$ ante negatio- — ſignum poſitum fuerit. (*§. 9, num. 1, & præc.*)

§. 12. *Coroll. III.* Imaginariæ certa ratio- irrationalium ordini accenſendæ, vel *plus quam irrationales* *, ſunt. Ut ferenda ſit irratio- lium in *poſſibiles* & *impoſſibiles* diviſio. Eodem prorſus modo, ut irrationales poſſibiles pro- tera poſſibilium quantitatum ſpecie ſu- habendæ.

Scholium. §. 13. Iis, qui in imaginariis ve- ſantur, aliunde iam de poſitivitatis atque neg- tivitatis, itemque de elevationis atque extracti- nis, theoria, ac proinde de iis omnibus, quæ h- tenus in ſequentem uſum ex illa theoria no- natim repetivimus, conſtare debet. (2) Itemque i- lud recordari meos Lectores velim, (*a*) ſignum dicale exponente affectum unitatem referen-

e. g. $\sqrt[1]{\ }$, $\sqrt[\frac{m}{m}]{\ }$, cuicunque quantitati præpo- tur, eius valorem nihil immutare, & e.

$\sqrt[1]{}\,a$, $\sqrt[\frac{m}{m}]{}\,a$, a inter ſe pro lubitu atque ſubſtitui poſſe; (*b*) nec non illud, quod

ſupra (§. 2.) uſurpavimus, eſſe $\sqrt[\frac{m}{n}]{}\,a$ & $a^{\frac{n}{m}}$ eius

* Non enim verendum puto, ne æque incomm- imaginariæ dicantur *plus quam irrationales* que *Walliſius* in *Ar. infin. Prop.* 101 & 104 *quam infinitas* eas appellavit quantitates, rationem, quæ eſt inter poſitivas & nega- exponunt; quem errorem emendatum a ſu- *Varinione* vid. *dans les Mem. de l'Acad.* *Sc. à Paris, l'an* 1706, *pag.* 69 *ſeq.*

icationis. Sicut enim $m = \frac{m}{1}$, adeoque $= \sqrt[\frac{m}{1}]{a} = a^{\frac{1}{m}}$; ita neceſſario ſequetur & $\overset{\frac{n}{1}}{a} = \sqrt[\frac{1}{n}]{a}$, & omnino $\overset{\frac{m}{n}}{a} = \sqrt[\frac{n}{m}]{a}$ eſſe. &c.

Denique & perinde eſſe, ſive $\sqrt[m]{-a} =$ $-a$, ſive $+1 \times \sqrt[m]{-a}$ &c. poſueris; non $-\sqrt[m]{-a} = -1 \times \sqrt[m]{-a}$ vel $-$ $-a$ eſſe. (3) Quare & nos in ſequenti- ſemper ad quantitatem, quæ ſub ſigno eſt li, ſive poſſibili, ſive impoſſibili, reſpicientes, xponentis ſigno radicali impoſiti eum ter- m, qui alioqui *numerator* dicitur, *denomi- em* & *v. v.* appellabimus, ſive, quod perin- , $\sqrt[m]{-a}$, ſemper ut $(-a)^{\frac{1}{m}}$; vel $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$ $(-a)^{\frac{n}{m}}$ conſiderabo; atque in utrolibet poſitu i numerator, *m* vero denominator, & erit, etur. (4) Denique, id quod exinde conſe- ; ſigna $\sqrt[\frac{m}{n}]{}$, $\sqrt[\frac{u}{t}]{}$, ad eandem denominatio- reducta erunt $\sqrt[\frac{mu}{nu}]{}$, $\sqrt[\frac{mu}{mt}]{}$. &c. Nos harum ı in iis, quæ adduximus, perſpicuitatem,

in iis, quæ prætermiſimus, brevitatem, ſecuti, ... ad reliqua, quæ nobis potiſſimum propoſuimus, pergendum eſſe cenſemus.

§. 14. *Axioma.* $(\sqrt[m]{-a})^{m} = \sqrt[\frac{m}{m}]{-a} = -a$.
Hoc eſt: Quantitas $-a$, quæ ſub ſigno imaginario $\sqrt[m]{-}$ eſt, ab eodem liberatur, & in integrum reſtituitur, elevando $\sqrt[m]{-a}$ ad dignitatem, quam *m* (exponens impoſſibilis ipſius $\sqrt[m]{-a}$) exponit.

E. g. $(\sqrt[2]{-a})^{2} = \sqrt[\frac{2}{2}]{-a} = \sqrt[1]{-a} = -a$
(vid. §. pr. *num.* 2.)

it. $(\sqrt[4]{-a})^{4} = \sqrt[\frac{4}{4}]{-a} = \sqrt[1]{-a} = -a$

§. 15. *Coroll. I.* Erit & $(-\sqrt[m]{-a})^{n} =$
$+ \sqrt[\frac{m}{m}]{-a}$ (§. 9, *num.* 5, *coll.* §. 1, *num.* 2, ...)
erit $= + \sqrt[1]{-a} = + - a = -a$.

Non ſecus ac $(a)^{m} = (-a)^{m} = a^{1}$, ... pro numero pari ſumta §. 9, *num.* 2.

§. 16. *Coroll. II.* Ergo v. v. poſito m & v utroque numero pari, $\sqrt[v]{\sqrt[m]{-a}}$, h. e.

$\left(\sqrt[m]{-a}\right) = \pm\sqrt[vm]{-a}$. (per ſ. 14, 15, *coll.* 5 & ſ. 9, *num.* 4.)

Nam non ſecus atque $\sqrt[v]{}$ ante x poſitivam collocatum efficiet $\pm\sqrt[v]{x}$ vel $\pm x^{\frac{1}{v}}$ (per hypoth.), etiam $\sqrt[v]{}$ impoſſibili poſitivæ præpoſitum faciet $\pm\sqrt[vm]{-a}$.

ſ. 17. *Coroll. III.* Nec non $\sqrt[v]{}\left(-\sqrt[m]{-a}\right)$ $\sqrt[v]{-\sqrt[m]{-a}} = \sqrt[v]{}\left(-1\times\sqrt[v]{-a}\right)$ (ſ. 13, *n.* 3.) $= \sqrt[v]{-1}\times\sqrt[v]{\sqrt[m]{-a}} = \sqrt[\frac{mv}{v}]{-1}\times\sqrt[\frac{vm}{1}]{-a}$. Cuius ulterior reductio dabitur inferius (ſ. 42).

ſ. 18. *Coroll. IV.* Tandem æquivalentes ſunt, quæ ſub ſingulis numeris 1, 2, 3 ſequentes expreſſiones.

$$1.\ +a = -a\times\sqrt[\frac{m}{m}]{-1} = a\times-\sqrt[\frac{m}{m}]{-1}$$

$$\text{vel } a\times-1\times\sqrt[\frac{m}{m}]{-1}.$$

$$2.\ -a = +a\times\sqrt[\frac{m}{m}]{-1} = -a\times-\sqrt[\frac{m}{m}]{-1}$$

$$\text{vel } -a\times-1\times\sqrt[\frac{m}{m}]{-1}.$$

 3.

3. $+a = -1 \times \sqrt[\frac{m}{m}]{-a} = -\sqrt[\frac{m}{m}]{a}$. per-tinet adhuc ad *num.* 1.

§. 19. *Theorema I.* $(\sqrt[m]{-a})^{mn} = \sqrt[\frac{m}{mn}]{-a}$ $= \sqrt[\frac{1}{1}]{-a} = \pm a^{\frac{1}{n}}$. h. e. Si qua imagina[ria] $\sqrt[m]{-a}$ ad dignitatem elevetur, cuius expone[ns] *mn*, i. e. aliquis multiplex imaginarii expone[n]tis *m* ſit: imaginaria per aliquotam *m* ad -[...] reſtituitur, & adhuc per alteram *n* ad digni[ta]tem $\pm a^n$ elevatur, quæ + i. e. poſitiva eſt, [ſi] *n* numerus par ſit, vel — i. e. negativa, ſi impar.

Demonſtratio. 1. Patet eſſe $(\sqrt[m]{-a})^{mn} = ((\sqrt[m]{-a})^{m})^{n}$ (§. 5) $= (\sqrt[\frac{m}{m}]{-a})^{n}$ (§. 4) $= (-a)^{n} = \pm a^{\frac{1}{n}}$. (§. 1 *num.* 2), vel quod eodem recidit, $(\sqrt[m]{-a})^{mn} = \sqrt[\frac{1}{mn}]{\sqrt[m]{-a}}$ (ut §. 16) $= \sqrt[\frac{1}{m.m\,n}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{mn}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{n}]{-a}$ &c.

2. Vel ita: Cum ex analogia §. 14 ſi[t] $(\sqrt[m]{-a})^{mn} = \sqrt[\frac{m}{mn}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{n}]{-a}$: appare[t] cu[m]

n exponens impoſſibilis exſpiraverit, $\sqrt[\frac{1}{n}]{-a}$

n amplius eſſe imaginariam, adeoque $\pm\sqrt[\frac{1}{n}]{a}$
$\pm a^{n}$. (§. 1, *num.* 2, it. §. 10, *num.* 3.)

E. g. $(\sqrt[2]{-a})^{4} = \sqrt[\frac{2}{4}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{2}]{-a} = +a^{2}$,

i. e. $\sqrt[\frac{2}{2}]{-a} \times \sqrt[\frac{2}{2}]{-a} = -a \times -a = +a^{2}$.

it. $(\sqrt[2]{-a})^{6} = \sqrt[\frac{2}{6}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{3}]{-a} = -a^{3}$.

i. e. $\sqrt[\frac{2}{2}]{-a} \times \sqrt[\frac{2}{2}]{-a} \times \sqrt[\frac{2}{2}]{-a} = -a^{3}$. &c.

Coroll. I. §. 20. Licebit itaque imagina-
n quamlibet ad quamcunque evehere dignita-
, eamque dignitatem ita exprimere, ut eius
onens impoſſibilis ſit quotiens exponentis
oſſibilis quantitatis datæ per exponentem ele-
ionis diviſi. (per *§. præc.*)

Coroll. II. §. 21. Habebis itaque ſeries di-
itatum impoſſibilis radicis, ſeu quantitatis,
$-a$, literis A, B, & ipſius $-\sqrt[m]{-a}$ per C
ligitatas.

A, &c.

A. &c. $\sqrt[\frac{m}{-2}]{-a}$. $\sqrt[\frac{m}{-1}]{-a}$. $\sqrt[\frac{m}{0}]{-a}$. $\sqrt[\frac{m}{1}]{-a}$
$\sqrt[\frac{m}{2}]{-a}$. &c. = B.

B. &c. $\sqrt[\frac{-m}{+2}]{-a}$. $+\sqrt[\frac{-m}{+1}]{-a}$. , . $\sqrt[\frac{-m}{-1}]{-a}$
$\sqrt[\frac{-m}{-2}]{-a}$ &c.

C. &c. $+\sqrt[\frac{m}{-2}]{-a}$. $-\sqrt[\frac{m}{-1}]{-a}$. , . $-\sqrt[\frac{m}{-1}]{-a}$
$+\sqrt[\frac{m}{-2}]{-a}$ &c.

Coroll. III. §. 22. Cum ſit $(\sqrt[m]{-a})^{\frac{1}{n}}$ $= \sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$. (§. 20): ſi $\frac{m}{n}$ ſit numerus integer, quantitas $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a} = \sqrt[q]{-a}$ vel impoſſibilis erit, vel poſſibilis, pro numeri q vel paritate, vel imparitate. (per §. 6 & 10.)

E. g. 1. $\sqrt[\frac{4}{2}]{-a} = \sqrt[2]{-a}$, impoſſibilis,

2. $\sqrt[\frac{6}{2}]{-a} = \sqrt[3]{-a}$ poſſibilis $= -a^{\frac{1}{3}}$

Coroll. IV. §. 23. Si $\frac{m}{n}$ vera fractio fuerit

eaque in numeris inter ſe primis (§. 2, n. 3), quo in caſu per hypotheſin, ipſius m. [illegible]eri paris (§. 9, num. 2,) n neceſſario impar

$\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$ plane erit imaginaria, (ac poterit [illegible]dem, ſi $m < n$, eius aliqua reductio ulterior [illegible]i inferius §. 39 docenda.)

E. g. $\sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$, $\sqrt[\frac{2}{3}]{-a}$ ſunt imaginariæ (§. 10), & quidem utraque tertia potentia, illa ipſius $\sqrt[4]{-a}$, hæc ipſius $\sqrt[2]{-a}$ (§. 20).

§. 24. *Coroll. V.* Quodſi $\frac{m}{n}$ (§. 22) $= \frac{ut}{ur} = \frac{t}{r}$, ita ut t & r numeri ſint inter ſe [pri]mi: ſi (α) t numerus par fuerit, e. g. $\sqrt[\frac{8}{6}]{-a} = \sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$; tum quidem $\sqrt[\frac{t}{r}]{-a}$ [p]ro $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$ capienda) nihil differt ab eo caſu, [qu]i erat §. præc. Sin (β) t ſit impar e. g. in [$\sqrt[\frac{6}{8}]{}$]$-a = \sqrt[\frac{3}{4}]{-a}$; tum vero $\sqrt[\frac{t}{r}]{-a} (= \sqrt[\frac{m}{n}]{-a})$ [i]n $-\sqrt[\frac{t}{r}]{a}$ vel $-a^{\frac{r}{t}}$ (§. 13.) tranſit. (§. 10.)

§. 25. *Coroll. VI.* Denique, ſi $\frac{m}{n} = \frac{1}{r}$ fuerit,

fuerit, $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{r}]{-a}$ ad $\pm \sqrt[\frac{1}{r}]{a} = \pm$ redit (ſ. 19), adeoque $\sqrt[\frac{m}{n}]{-1} = \sqrt[\frac{1}{r}]{-1} = \pm 1^{\frac{1}{r}} = \pm 1.$

Id quod bene notandum. Eſt enim æque $\sqrt[r]{1}$ atque $1^r = 1$, atque omnino $1^{\frac{r}{t}} = 1.$

ſ. 26. *Theorema II.* $\sqrt[\frac{m}{f}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{g}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{f+g}]{-a}$. h. e. Exponens producti binarum impoſſibilium, quarum exponentes ſint eiusdem denominationis (eo ſenſu quem ſupra ſ. 4, *num.* 4, ſuppoſuimus) habet denominatorem *m* cum factoribus communem, numeratorem vero $f + g$ ex numeratoribus factorum *f* & *g* collectum, vel compoſitum.

Demonſtratio. Eſt enim $\sqrt[\frac{m}{f}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{g}]{-a} = (\sqrt[m]{-a})^f \times (\sqrt[m]{-a})^g$ (ſ. 20) $= (\sqrt[m]{-a})^{f+g}$ (per ſ. 1) $= \sqrt[\frac{m}{f+g}]{-a}$ (ſ. 19). Q. E. D.

In

Ita e. g. $\sqrt[2]{-a} \times \sqrt[\frac{2}{3}]{-a} = \sqrt[\frac{2}{1}]{-a} \times \sqrt[\frac{2}{3}]{-a}$

$= \sqrt[\frac{2}{1+3}]{-a} = \sqrt[\frac{2}{4}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{2}]{-a}$, ac denique per §. 19 $= + a^2$.

it. $\sqrt[4]{-a} \times \sqrt[2]{-a} = \sqrt[\frac{4}{1}]{-a} \times \sqrt[\frac{4}{2}]{-a}$

(§. 13, *num.* 4.) $= \sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$. Conf. & §. 18.

it. $(\sqrt[2]{-a}) \times a = +1 \sqrt[\frac{2}{1}]{-a} \times - \sqrt[\frac{2}{2}]{-a}$

(§. *cit.*) $= - \sqrt[\frac{2}{3}]{-a}$.

§. 27. *Coroll. I.* Si $f + g = m$, adeoque $m - f = g$, & *v. v.* $m - g = f$; erit

1. $\sqrt[\frac{m}{f}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{g}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{m}]{-a} = -a$. (§. 14.)

2. $\sqrt[\frac{m}{m-f}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{g}]{-a}$ complementum ad $\sqrt[\frac{m}{f}]{-a}$ ipſius $-a$ reſtituendæ; cum ſit
$\sqrt[\frac{m}{f}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{m-f}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{f+m-f}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{m}]{-a} = -a$.

3. $\sqrt[\frac{m}{mn+f}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{g}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{mn+f+g}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{mn+m}]{-a} = \sqrt[\frac{1}{n+1}]{-a} = + a^{n+1}$.

Coroll.

§. 28. *Coroll. II.* Ponatur $\frac{n}{m} = q + \frac{r}{m}$, ita ut q ſit numerus integer & $r < m$, adeoque $n > m$, & $n = mq + r$. Sequitur $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{mq+r}]{-a}$ $= (\sqrt[m]{-a})^{mq+r}$ (§. 19.) $= (\sqrt[m]{-a})^{mq} \times (\sqrt[m]{-a})^{r}$ (§. 26) $= \pm a^{q} \times \sqrt[\frac{m}{r}]{-a}$ (§. 19) h. e. $+ a^{q} \sqrt[\frac{m}{r}]{-a}$, ſi q numerus par ſit, $- a^{q} \sqrt[\frac{m}{r}]{-a}$ ſin impar fuerit. Ex quo conſequitur illud (quod tamen integro theoremate demonſtrandum §. 35 reſervamus, & h. l. inſtar praejudicii habemus,) $\sqrt[m]{-a} = a^{\frac{1}{m}} \sqrt[m]{-1}$ eſſe.

Ita e. g. $\sqrt[\frac{2}{3}]{-a} = -a \sqrt[2]{-a}$. item $\sqrt[\frac{2}{9}]{-a}$ $= + a^{2} \sqrt[2]{-a}$.

§. 29. *Coroll. III.* Hoc in caſu (§. prae- poſito) itaque $\sqrt[\frac{m}{m-r}]{-a}$ erit complementum ad $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$ ſive $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a}$ ipſius $\pm a^{q+1}$ vel $-a$ reſtituendae. Nimirum

$$= \sqrt[\frac{m}{n}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{m-r}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{m-r+n}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{mq+m}]{-a} =$$

$$\sqrt[\frac{1}{q+1}]{-a} = \pm a^{q+1} \quad (\text{§. } 19.)$$

2. Et $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a} \times \sqrt[\frac{m}{m-r}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{r+m-r}]{-a} = \sqrt[\frac{m}{m}]{-a}$

$$= -a \quad (\text{§. } 14.)$$

§. 30. Coroll. IV. Liquebit adeo, non dari proprie imaginarias, quarum denominatio (ſenſu, quem ſupra §. 13 condiximus,) exceda a numeratore, cum $\frac{m}{n}$ in caſu $m < n$ ſemper ad $\frac{m}{r}$ reducatur (§. 28, 29,).

§. 31. Theorema III. Sit t numerus impar 1, 3, 5, 7 &c. erit $\sqrt[m]{-a} = \sqrt[m]{-a^{\frac{1}{t}}}$.

Demonſtratio. Eſt $\sqrt[mt]{-a} = \sqrt[m]{\sqrt[t]{-a}}$ (§. 16) $\sqrt[m]{(\sqrt[t]{-a})}$ & pro hypotheſi noſtra $\sqrt[t]{-a}$ $= -a^{\frac{1}{t}}$: (§. 19) : ergo $\sqrt[mt]{-a} = \sqrt[m]{-a^{\frac{1}{t}}}$ &c. conf. etiam §. 5,). Q. E. D.

§. 32. Coroll. V. cum defin. Accipiatur 2^n eodem ſenſu, quo ſupra (§. 5), ut ſit $= 1, 3, 5, 7$, &c. $2^n = 2, 4, 8$, &c. erit

 √

$\sqrt[v.2^n]{-a}$ expreſſio omnis generis vel gradus ima-
ginariarum (ſc. quod ad exponentis impoſſibi-
denominationem attinet), quas *puras* appella-
bimus, ſi $v = 1$, adeoque tum $\sqrt[v.2^n]{-a} = \sqrt[2^n]{-a}$
impuras ſi $v = 3, 5, 7$ &c. & hoc in caſu p
$\sqrt[v.2^n]{-a}$ (i. e. ipſa quantitas iſta expreſſione re-
præſentata) ſemper $\sqrt[2^n]{-a^{\frac{1}{v}}}$ (§. *præc.*) ſubſtitu-
tur. Id quod ex analogia §. 5 patet.

§. 33. *Coroll. II.* Erit itaque $\sqrt[v.2^n]{-}$
$(= \sqrt[v.2^n]{-1^{\frac{1}{v}}}$ §. *pr.*) $= \sqrt[2^n]{-1}$ (§. 25.)

E. g. $\sqrt[6]{-1} = \sqrt[3.2]{-1} = \sqrt[2]{-1^{\frac{1}{3}}}) = \sqrt[2]{-1}$
ubi $v = 3$, $2^n = 2^1$.

§. 34. *Coroll. III.* Poſito t denuo numero
impari, ab illo v tamen diverſo; erit $\sqrt[\frac{v.2^n}{t}]{-}$
$= \sqrt[\frac{2^n}{t}]{-1} = \sqrt[\frac{2^n}{1}]{-1^t} = \sqrt[2^n]{-1}$. (Conf. §. 25.)

Sic e. g. $\sqrt[\frac{6}{5}]{-1} = \sqrt[\frac{2.3}{5}]{-1} = \sqrt[\frac{2}{5}]{-1} = +\sqrt[2]{-}$

$\sqrt[\frac{12}{5}]{-1} = \sqrt[\frac{4 \cdot 3}{5}]{-1} = \sqrt[\frac{4}{5}]{-1} = -\sqrt[4]{-1}.$

§. 35. *Theor. IV, cum defin.* $\sqrt[m]{-a}$ $\sqrt[m]{(+a \times -1)]} = \sqrt[m]{+a} \times \sqrt[m]{-1}$ $\frac{1}{m}$ $\sqrt[m]{-1}.$

Hoc eſt:

Quælibet quantitas a, quæ eſt ſub ſigno ginario $\sqrt[m]{-1}$ ſuam habet unitatem imagi-am $\sqrt[m]{-1}$, a qua liberari, & ſuo exponente hoc loco 1 eſt) per exponentem impoſſibi-(m) diviſo (h. e. ſub exponente $1 : m$, vel detur, ſub $r : m$) ante ſignum vel unitatem ɔſſibilem $\sqrt[m]{-1}$ ſuam ſeorſum poni poteſt.

V. v. $\frac{1}{m}$ ipſius $a^{\frac{1}{m}}$ ante $\sqrt[m]{-1}$ poſitæ ex-nte per exponentem impoſſibilem m mul-ato, quæ ante $\sqrt[m]{-1}$ erat quantitas $a^{\frac{1}{m}}$, n ſub ſignum ſuum retroducitur & revo-. §. 13. Conf. etiam, quæ hunc in caſum præmonuimus.)

ɛf. 1. Prius illud, cum $\sqrt[m]{-a}$ ad $a^{\frac{1}{m}}\sqrt[m]{-1}$ reducitur, dicemus in poſterum, *impoſſibilem explicari.*

2. Poſterius, cum $a^{\frac{1}{m}} \sqrt[m]{-1}$ ad $\sqrt[m]{-1}$ ... ducitur, *eandem implicari.*

Ita e. g. $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}^{\frac{k}{l}} = a^{\frac{kn}{lm}} \sqrt[\frac{m}{n}]{-1}$. generatim

$\sqrt[m]{-a}^{r} = a^{\frac{r}{m}} \sqrt[m]{-1}$. ſpecialius

$\sqrt[2]{-a}^{2} = a^{\frac{2}{2}} \sqrt[2]{-1} = a \sqrt{-1}$ ... ſingulariter.

Demonſtratio. Medium demonſtrandi ... minum parentheſi incluſum nemo oculatus ... videt. Nimirum $\sqrt[m]{+a} = a^{\frac{1}{m}}$, & ... $+a \times -1$, ergo $\sqrt[m]{-a} = a^{\frac{1}{m}} \sqrt[m]{-1}$ ...

E. oſtend.

§. 36. *Coroll. I.* Ergo $\sqrt[v.2^n]{-a} = a^{\frac{1}{v.2^n}} \sqrt[v.2^n]{-1}$ ... $\sqrt[v.2^n]{-1} = a^{\frac{1}{v.2^n}} \sqrt[2^n]{-1}$ (§. 33.) $= \sqrt[2^n]{-1}^{\frac{1}{v}}$ ...

Quod cum ex parte ipſius $\sqrt[2^n]{-a}$ iam ſuperius (§. 24) ſit oſtenſum, tanto magis ad confirmandam proximi theorematis cum ſuperioribus analogiam & convenientiam pertinet.

§. 37. *Coroll. II.* Patet ſimul $\sqrt[2]{(-a \times}$ ...

$\sqrt[m]{+a} = \pm \sqrt[m]{a}$ vel $\pm a^{\frac{1}{m}}$; altero vero
luctionis caſu, eoque ſequiore, $\sqrt[m]{(-a \times -1)}$
$\sqrt[m]{-a} \times \sqrt[m]{-1} = a^{\frac{1}{m}} \sqrt[m]{-1} \times \sqrt[m]{-1}$
ar (§. 25,) $= a^{\frac{1}{m}} \sqrt[\frac{m}{2}]{-1}$ (§. 26,) $= \sqrt[\frac{m}{2}]{-a^{\frac{2}{2}}}$,
in caſu $m = 2$, $\sqrt[2]{(-a \times -1)} = \sqrt[\frac{2}{2}]{-a^{\frac{2}{2}}}$
$- a^{\frac{2}{2}}$. (§. 14).

§. 38. *Scholium.* Hoc (§. *praec.*) mirari *
ment, qui iam concoxerint confinem in poſ-
ibus caſum, $\sqrt[m]{a}$ aeque $+ a^{\frac{1}{m}}$ eſſe at-
$- a^{\frac{1}{m}}$ (§. 6, num. 1). Itemque $\sqrt[\frac{4}{3}]{-a} =$
$-a)^{\frac{3}{4}}$ (§. 2, num. 2,) $= \sqrt[\frac{8}{6}]{-a}$. Enim-

 vero

* Solent omnino negativae quantitates menti no-ſtrae, priusquam uſu earum ſatis aſſuefacti ſimus, negotium faceſſere. Ita *le R. P. Preſtet dans ſes Nouveaux El. des Mathem. 2d Vol. pag.* 636, (edit. 3ae) *J'ay*, inquit, *ſouvent obſervé, que des perſonnes même d'un eſprit vif et fort éclairé ne pouvoient ſe former qu' avec peine une idée diſtincte de la nature des racines ou des grandeurs negatives, & que les imaginaires les eclairceſſoient beaucoup d'avantage* - - - Qui locus, usque ad *pag.* 372 pertinens, lectu non minus utilis, quam iucundus, eſt.

vero $\sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$ certo reſpectu etiam eſt $\sqrt[4]{(-a)}$

$= \sqrt[4]{-a^3}$, itemque $\sqrt[\frac{8}{6}]{-a} = \sqrt[8]{(-a)^6} =$
$\sqrt[8]{+a^6} = a^{\frac{3}{4}}$, nimirum reductione ſequi

ſumta $\sqrt[4]{(-a)^3}$ pro $\sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$ ad analogiam $\sqrt[\frac{4}{3}]{+}$

$= \sqrt[4]{+a^3}$ vel $\sqrt[4]{a^3}$; cum potius $\sqrt[\frac{4}{3}]{-a}$ ſi
mere imaginaria. (*§.* 24.) Tantum abſit, ut
gna illa, quæ in *§. præc.* videtur, quempiam
certitudine eorum, quæ iam ſunt, ni fallor,
monſtrata, abſterrere debeat. Dubito, an
quid eius ſimile ſit in diverſitate radicum
liaribus in caſibus ex circumſtantiis diſting
da. E. g. ſi propoſita ſit proportio a:
$\overline{x-b} = x : -c$; habetur æquatio $-a$
$= x^2 - bx$; ſin $a : \overline{b-x} = x : c$, altera
illa hrbetur $bx - x^2 = ac$. Adeoque &
$x^2 - bc = -ac$. Erunt igitur utriusque æ-
quationis radices communes (1) $x = \frac{1}{2}b +$
$\sqrt{\frac{1}{2}bb - ac}$, & $x = \frac{1}{2}b - \sqrt{\frac{1}{4}bb - ac}$
At illa priore, iſta in poſteriore potius val
ut iis, quorum ſtudium in æquationibus reſolven-
dis eſt verſatum, non poteſt non conſtare.

§. 39. *Coroll. III.* Sit (ut ſupra §. 27,)

$= q + \frac{r}{m}$; conſequens eſt, eſſe $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$

$\pm a^q \times \sqrt[m]{-a} = \pm \sqrt[\frac{m}{r}]{-a^{\frac{mq}{r}}} \times a^r$

$\sqrt[\frac{m}{r}]{-a^{\frac{mq+r}{r}}}$, vel $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a^{\frac{n}{r}}}$.

E. g. $\sqrt[\frac{2}{5}]{-a} = a^{\frac{5}{2}} \sqrt{-1}$ (§. 25,) $= \sqrt[2]{-a^5}$.

it. $\sqrt[\frac{4}{7}]{-a} = a^{\frac{7}{4}} \sqrt[\frac{4}{3}]{-1} = \sqrt[\frac{4}{3}]{-a^{\frac{7}{3}}}$.

§. 40. *Coroll. IV.* Ergo porro $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a}$

$\sqrt[\frac{n}{r}]{-a} = \pm a^{q+r}$. Quod ipſum cum iam
a (§. 29) claruerit, h. l. ad probandam ana-
am facit.

§. 41. *Coroll. V. cum defin.* Cum igitur
ginariæ quæcunque a ſuis pendeant unitati,
(§. 35 ſq.), quarum expreſſio, qua denomi-

onem, univerſalis eſt $\sqrt[\frac{n}{2}]{-1}$ (§. 23,) quas
it *reductas*, vel etiam *explicitas*, (§. 35,) aut
lutas, appellare: ſequitur hoc καθολικόν, in
ius imaginarias recte dividi, quorum expo-
es ſeu characteres diſtinctivi ſunt binarii

numeri potentiæ, $2^n = 2^{1,2,3,\&c.}$ vel 2,4,8,&c.
(Conf. §. 32.) *

§. 42. *Theorema V.* $\sqrt[v]{-\sqrt[m]{-a}} =$
$\sqrt[\frac{vm}{m}]{-1} \times \sqrt[\frac{mv}{1}]{-a}$ (§. 17,) porro $= \sqrt[\frac{mv}{v}]{-1}$
$\times a^{\frac{1}{vm}} \sqrt[\frac{mv}{1}]{-1}$ (§. 13 & 35,) $= a^{\frac{1}{v.m}} \sqrt[\frac{m+1}{1}]{-1}$
(§. 26,) $= \sqrt[\frac{vm}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}}$ §. 35, *num.* 2.)

Demonſtratio. Ipſe deducendi modus pro de-
monſtratione eſt. Operæ tamen fuerit pre-
tium h. l. in modum examinis inſuper oſtendere
$(\sqrt[v]{-\sqrt[m]{-a}})^v = (\sqrt[\frac{mv}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m1}}})^v$ eſſe, quod
facile pateat. Nam, cum (1) $(\sqrt[v]{-\sqrt[m]{-a}})^v$
$= -\sqrt[m]{-a}$ (§. 14); (2) $(\sqrt[\frac{mv}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}})^v =$
$\sqrt[\frac{mv}{v(m+1)}]{-a^{\frac{1}{m+1}}} = \sqrt[\frac{m}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}} = -a^{\frac{1}{m}} \sqrt[m]{-}$
(§. 35 & 33,) $= \sqrt[m]{-a}$ (§. 35, *num.* 2.) ſe[...]

* Hæc quodammodo odoratus eſt item ille *P[...]*
tus, homo ſagaciſſimus, l. ſuperius c. ſed [...]
inductive & indirecte, minusque univerſa[...]
& ſine ea demonſtratione, quam a priori, [...]
luiſſet, iam priore volumine dare debuera[...]

..at $(\sqrt[v]{-\sqrt[m]{-a}})^v = (\sqrt[\frac{mv}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}})^v$ ſit; ..uod oſtendendum erat. Relinquitur ergo

$$\sqrt[m]{-a} = \sqrt[\frac{mv}{m+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}}.$$

§. 43. *Corollarium.* In hoc caſu (§. *præc.*) ..per alteruter exponens impoſſibilis alterius ..tiplex ſubmultiplexve ſit, neceſſe eſt (per ..24 & 39). Ponatur itaque $m = rv$; erit ..$= v = \frac{m}{r}$, adeoque $\sqrt[v]{-} = \sqrt[m]{-a} = \sqrt[\frac{v^2r}{vr+1}]{-a^{\frac{1}{m+1}}} = \sqrt{-a^{\frac{1}{vr+1}}}$. Et $\sqrt[m]{-\sqrt[v]{-a}}$ ..$a^{\frac{1}{mv}} \times \sqrt[\frac{mv}{v+1}]{-1} = \sqrt[\frac{mv}{v+1}]{-a^{\frac{1}{v+1}}} = \sqrt[\frac{v^2r}{v+1}]{-a^{\frac{1}{v+1}}}$.

Sectio III.

PRACTICA.

§. 44. *Problema I.* Determinare, quibus in ..ibus diverſæ imaginariæ eandem habeant uni..em imaginariam, aut earum unitates diverſæ ..æ ad eandem reducantur.

Reſolutio. Senſus eſt problematis: (1) Si ..quot, e. g. binæ imaginariæ ſive principio da.. ſive factis reductionibus (ſec. §. 22 & 33) ..erint $\sqrt[\frac{m}{n}]{-a^{\frac{1}{v}}} = a^{\frac{n}{v.m}} \sqrt[m]{-1}$, & $\sqrt[\frac{u}{t}]{-b^{\frac{1}{z}}}$ ..$b^{\frac{t}{z u}} \sqrt[u]{-1}$ (§. 35), tales, ut m & u ſint

 de

numeris paribus puris 2^n (§. 36, 37), conſequenterque m & n, nec non u & t inter ſe primi, & n, t, impares (conf. §. 24 & 34). (2) Siqu[e] porro $\sqrt[\frac{m}{n}]{-1} = \sqrt[\frac{m}{mq+r}]{-1} = \sqrt[\frac{m}{r}]{-1}$, & $\sqrt[\frac{u}{t}]{-1} = \sqrt[\frac{u}{ſu+p}]{-1} = \sqrt[\frac{u}{p}]{-1}$ (§. 27 & 39): determinare, quibus conditionibus $\sqrt[\frac{m}{n}]{-1} = \sqrt[\frac{u}{p}]{-1}$, adeoque $\frac{m}{r} = \frac{u}{p}$ contingere poſſit. His explicatis, aio, id & ſolo eo caſu & ſemper contingere, ſi & $u = m$, & $p = r$ acciderit, $ſ$ & q vero quoscunque e numeris $0, 1, 2, 3, 4$ &c. ſumi poſſe ad numeros n & t eiusmodi, qui hanc conditionem ferant, efficiendos.

Demonſtratio. Cum æque m & r, atque u & p, ſint numeri inter ſe primi (per hypotheſin ipſorum m & n, item u & t inter ſe primorum): ex natura numerorum parium u, m, imparium r, p, fieri non poteſt, ut ſit $\frac{m}{r} = \frac{u}{p}$, niſi prorſus & $m = u$, conſequenterque $r = p$ fuerint. Nam, ne longis citationibus theorematum Eucl. opus ſit, patet, cum m & u de numeris 2^n ſint, ſi inter ſe differant, alterutrum alterius multiplicem ſubmultiplicemve eſſe. Sit igitur $m = ux$; erit neceſſario & $\frac{m}{r} = \frac{ux}{px}$. Iam vero, cum x aliquotas, præter $1, 2, 4$, &c. numerorum 2^n non ad-

dmittat; erit & x de his numeris, eoque vel vel $2, 4, 8$, &c. Atqui, ſi $x = 2, 4, 8$ &c. px umerus & par &c. cum $m = ux$ compoſitus rit, utrumque quidem contra hypotheſin. Reiquum eſt ergo, ut ſit $x = 1$, ac proinde $u = m$, t $p = r$. Cetera de q & $ſ$ per ſe liquent, atue adeo nihil eius, quod demonſtrandum erat, upereſt.

Huiusmodi exempla ſunt:

$$\text{I. } \sqrt[\frac{2}{5}]{-a},\ \sqrt[\frac{2}{1}]{-b} = a^{\frac{5}{2}} \sqrt[2]{-1},\ b^{\frac{1}{2}} \sqrt[2]{-1}.$$

$$\text{II. } \sqrt[\frac{4}{3}]{-a},\ \sqrt[\frac{4}{7}]{-b} = a^{\frac{3}{4}} \sqrt[\frac{4}{3}]{-1},\ -b^{\frac{1}{2}} \sqrt[\frac{4}{3}]{-1}.$$

$$\text{III. } \sqrt[6]{-a},\ \sqrt[10]{-b} = a^{\frac{1}{6}} \sqrt{-1},\ b^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1}.$$

$$\text{IV. } \sqrt[\frac{6}{5}]{-a},\ \sqrt[\frac{10}{3}]{-b} = a^{\frac{1}{6}} \sqrt[\frac{2}{5}]{-1},\ b^{\frac{1}{10}} \sqrt[\frac{2}{3}]{-1}$$
$$= a^{\frac{5}{6}} \sqrt{-1},\ b^{\frac{3}{10}} \sqrt{-2}.$$

§. 45. *Coroll.* Ex problemate praec. non ninus facile eſt determinare, quibus in caſibus liverſae imaginariae eum in ſtatum redigi poſſint, it eandem aliquotam ſub ſigno habeant imaginario. Nimirum hoc non niſi iis fiet caſibus, uibus ea, quae proximo §. oſtenſa eſt, reductio ocum habeat, ſi inſuper inter explicitas aliquoas, quantitatum explicitarum una aliquotve ommunes ſint quocunque exponente affectae.

Hoc

Hoc pacto enim ea, quæ exponentem habet altiorem, per alteram diviſa, atque in duas aliquotas diſtributa, diviſor ille tanquam aliqua communis menſura, aut aliquota, ſi implicetur, explebit eam, quæ poſtulabatur, conditionem.

E. g. $\sqrt[\frac{2}{5}]{-a}$ & $\sqrt[2]{-a^3 b}$ reducentur primum ad $a^{\frac{5}{2}}\sqrt{-1}$, $a^{\frac{3}{2}}\sqrt{-1}$

Deinde, quia $a^{\frac{5}{2}} : a^{\frac{3}{2}} = a$, conſequenterque $a^{\frac{5}{2}} = a^{\frac{3}{2}} \times a$; $a^{\frac{5}{2}}\sqrt[2]{-1}$ $= a \times a^{\frac{3}{2}}\sqrt{-1} = a\sqrt[2]{(-a)^3}$, itemque $a^{\frac{3}{2}} b^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} = b^{\frac{1}{2}}\sqrt[2]{-1}$.

Ac proinde datæ $\sqrt[\frac{2}{5}]{-a}$, & $\sqrt{-a}$ in ſtatum requiſitum reductæ erunt a $\sqrt{-a}$, & $b^{\frac{1}{2}}\sqrt{-a^3}$.

§. 46. *Problema II. Additionem* & *ſubtractionem* impoſſibilium facere.

Reſolutio. Caſus I. Si vel una imaginari interfuerit, vel plures eadem dentur, vel ſingulæ datæ eandem aliquotam ſub ſigno imaginario habeant: tum quidem nullius res eſt negotii, Quid enim planius ſit, quam ſi e. g. c & $\sqrt{-b}$ in ſummam cogere, aut inter ſe ſubtrahere, velis, ſcribendum eſſe pro ſumma c, +

$\surd - b$, pro reſiduo c, $= a \surd - b$, vel $a \surd - b$, $= c$. Ita, ſi velis easdem operationes $1 \surd - a$ & $b \surd - a$ facere, ſumma erit $(b+1) \surd - a$; differentia $(b - 1) \surd - a$ vel $(1 - b) \surd - a$. Item ſumma ipſarum $a \surd - b$ & $c \surd - b$ erit $(a + c) \surd - b$, differentia $(a - c) \surd - b$. Ita e. g. $2 \surd - 2 + 3 \surd - 2 = (2+3) \surd - 2 = 5 \surd - 2 = \surd - 25$.

Caſus II. Si quantitates, quarum vel ſumma, vel differentia, quæritur, aut eiusdem ſunt unitatis imaginariæ, aut ad hunc ſtatum, vel amplius ad eandem aliquotam implicitam, reduci poſſunt (§. 44, 45): tum vero utroque modo quicquid excluſum alterutro modo eſt, pro problematis conditione invicem vel collectum, vel ſubductum, ſi vel unitate vel aliquota illa imaginaria combinetur, factum erit, quod imperatum.

Exempla.

a. In caſu unitatis eiusdem imaginariæ.

I. $\surd - 1 + \surd - 1 + \surd - 1$ &c. $= 1 \surd - 1 + 1 \surd - 1 + 1 \surd - 1 = (1 + 1 + 1) \surd - 1 = 3 \surd - 1 = \surd - 9$.

II. $\surd - a^2 \pm \surd - b^2 = a \surd - 1 \pm b \surd - 1 = (a \pm b) \surd - 1$ vel $\surd - (a \pm b)^2$.

III. $\surd - a \pm \surd - b = (a^{\frac{1}{2}} \pm b^{\frac{1}{2}}) \surd - 1 = \surd (a + b \pm 2 \surd ab) \surd - 1$ &c.

IV.

IV. $\sqrt{-4}+\sqrt{-16}=2\sqrt{-1}+4\sqrt{-1}$
$=(2+4)\sqrt{-1}=6\sqrt{-1}=\sqrt{-36}.$

V. $\sqrt{-16}-\sqrt{-4}=4\sqrt{-1}-2\sqrt{-1}$
$=(4-2)\sqrt{-1}=2\sqrt{-1}=\sqrt{-4}$

VI. $\sqrt{-4-16}=2\sqrt{-1}-4\sqrt{-1}$
$=(2-4)\sqrt{-1}=-2\sqrt{-1}=-\sqrt{-4}$

VII. $\sqrt{-4}+\sqrt[6]{-64}=2\sqrt{-1}+$
$\sqrt{-4}$ (§. 36.) $=2\sqrt{-1}+2\sqrt{-1}$
$=4\sqrt{-1}.$

VIII. $\sqrt[\frac{2}{3}]{-4}+\sqrt[\frac{6}{7}]{-64}=-\sqrt{-4}+$
$\sqrt[\frac{2}{7}]{-4}=-2\sqrt[8]{-1}+2\sqrt[7]{-1}=-1$
$\sqrt{-1}+128\sqrt{-1}=120\sqrt{-1}=$
$\sqrt{-14400}.$

IX. $\sqrt{-8}\pm\sqrt{-2}=8\frac{1}{2}\sqrt{-1}\pm 2\frac{1}{2}$
$\sqrt{-1}=\sqrt{(8+2\pm 2\sqrt{16})}\sqrt{-1}$
h. e.

Summa $\sqrt{(8+2+2\sqrt{16})}\sqrt{-1}=\sqrt{18}\sqrt{-1}$
$=\sqrt{-18}.$

Differ. $\sqrt{(8+2-2\sqrt{16})}\sqrt{-1}=\sqrt{2}\sqrt{-1}$
$=\sqrt{-2}.$

β. In caſu aliquotæ eiusdem imaginariæ
I. $\sqrt{-a}+\sqrt{-a}+\sqrt{-a}=3\sqrt{-a}$
$=\sqrt{-9a}.$

II.

II. $\sqrt[2]{-a^3} \pm \sqrt[2]{-ab^2} = a\sqrt{-a} \pm b$
$\sqrt{-a} = (a \pm b)\sqrt{-a}$.

III. Sit iam $a = 4$, $b = 3$; præcedens exemplum his numeris determinatum erit $(a+b)\sqrt{-a} = (4+3)\sqrt{-4} = 7$
$\sqrt{-4} = \sqrt{-196}$.

it. $(a-b)\sqrt{-a} = (4-3)\sqrt{-4} = 1\sqrt{-4}$ vel $\sqrt{-4}$, vel $2\sqrt{-1}$.

IV. $\sqrt[2]{-a^3bc^2}, -\sqrt{-ac^5} = ab\sqrt{-ac}$, $-c^2\sqrt{-ac} = (ab-c^2)\sqrt{-ac}$.

V. In numeris, ſi $a = 4$, $b = 3$, $c = 2$, $(ab-c^2)\sqrt{-ac} = (14-4)\sqrt{-8}$ $= 8\sqrt{-8} = \sqrt{-512}$.

Caſus III. Quodſi e prioribus caſibus neuter [illegible]um habeat, nulla ulterior operatio, aut reduc[illegible]o ſummæ differentiæque, præter ipſam ſigna[illegible]nem, locum habebit.

E. g. $\sqrt{-a} \pm \sqrt{-b}$ aliter efferri non poterit.

Demonſtratio. Omnis demonſtrandi nervus [illegible]eo ponitur, ut doceatur, (1) eiusmodi quan[illegible]tum, de quibus hic agitur, ſummam differen[illegible]nve non aliter poſſe uno termino *uninomio* [illegible]hiberi, (id enim proprie additionis ſubtractio[illegible]que vocibus h. l. innuitur,) quam ſi eandem [illegible] unitatem, vel aliquotam imaginariam, pro [illegible]mmuni menſura habeant: ceteris omnibus [illegible]ſibus, quibus hæc non datur, ſummam differen-

rentiamve uninomiam non poſſe fieri, ... meris + & — id; quod imperatum erat, eſſe ... candum. (2) Qua ratione iſta communis ... ſura detegatur. Atqui illud iam ex analogia ... rationalium poſſibilium conſtare debet: ... ante (§. 44; 45.) iam oſtenſum. Ergo ... hil h. l. demonſtrandum reſtat.

§. 47. *Problema III.* Quantitatum, quae ... ter ſunt imaginariae, multiplicationem facere.

Reſolutio. Ut & brevitati & perſpicuitati quam maxime fieri poſſit, inſerviatur:

I. Ponamus principio non niſi binos factores indeterminatos, ſive literarios, fractis ubique ... ponentibus. Ut $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a}^{\,\frac{k}{l}}$, & $\sqrt[\frac{n}{t}]{-b}^{\,\frac{f}{g}}$.

α. Idque ea conditione, ut m pariter atque ... ſint de numeris 2^n (§. 22.) $m \geq r$, & n > ... (§. 29). Quorum ſi aliquid datis quantitatibus defuerit, id iisdem legitimis reductionibus impertiatur.

β. Factores impoſſibiles, ſi ſint impliciti, explicentur (§. 35), & unitates impoſſibiles eorum vel ſint eiusdem denominationis, vel ad eandem reducantur (§. ...

h. e.

$\sqrt[\frac{m}{r}]{-a}^{\,\frac{k}{1}}$ reducantur ad $a^{\frac{kr}{lm}}\sqrt[\frac{mu}{ru}]{-1}$,

$\sqrt[\frac{n}{t}]{-b}^{\,\frac{f}{g}}$ - - - ad $b^{\frac{fr}{gu}}\sqrt[\frac{mu}{mt}]{-1}$.

γ. ...

V. Iam aliquotæ explicitæ, quam unitates poſſibiles eum in ſtatum redactæ in ſe ducan-
. (Unitates quidem ita, ut earum numerä-
es, denominatorum tenentes locum, in ſum-
m cogantur §. 26).

. Liquet, utroque producto inter ſe combinato exhiberi, quod quæritur, productum explicite, quod pro lubitu ac uſu implicari poterit. (§. 35.)

Typus operationis.

Factores
$$\left\{\begin{array}{l} \sqrt[\frac{m}{r}]{-a^{\frac{k}{l}}} = a^{\frac{kr}{lm}} \sqrt[\frac{mu}{ru}]{-1} \\ \sqrt[\frac{u}{t}]{-b^{\frac{f}{g}}} = b^{\frac{ft}{gu}} \sqrt[\frac{mu}{mt}]{-1}. \end{array}\right.$$

$$\text{d. } \sqrt[\frac{m}{r}]{-a^{\frac{k}{l}}} \times \sqrt[\frac{u}{t}]{-b^{\frac{f}{g}}} = a^{\frac{kr}{lm}} b^{\frac{ft}{gu}} \sqrt[\frac{mu}{ru+mt}]{-1};$$

$$\text{implicite} = \sqrt[\frac{mu}{ru+mt}]{-a^{\frac{kru}{l(ru+mt)}} b^{\frac{ftm}{g(ru+mt)}}}$$

Q. E. F. & ſimul D. in genere.

II. Hoc operandi modo probe perſpecto, ut
il non expeditum habet: ita facile patet, qua
one ceteris in caſibus omnibus ſit proceden-
n. Nimirum, ſi quo in exemplo terminus, quantitas aliqua, alicui literarum f, g, l, m, reſpondens, defuerit, pro ea 1 reponendum liquet.

Sic e. g. ſi $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a}$ cum $\sqrt[\frac{k}{l}]{-a}$ contuleris, habebis $\sqrt[\frac{m}{r}]{-a}^{\frac{k}{l}} = \sqrt[\frac{2}{1}]{-a^{\frac{1}{1}}}$ cetera. Relinquitur, ut rem adhuc variis exemplis demus illuſtratam.

I. $\sqrt{-a} \times \sqrt{-b} = a^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1} \times b^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1} = a^{\frac{1}{2}} b^{\frac{1}{2}} \sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = a^{\frac{1}{2}} b^{\frac{1}{2}} \times -1$ $= -a^{\frac{1}{2}} b^{\frac{1}{2}} = -\sqrt{a\,b}.$

II. $\sqrt[4]{-ab} \times -\sqrt[4]{-ac} = -\sqrt[4]{a\,b.\,a\,c}\ \sqrt[\frac{4}{2}]{-1} = -\sqrt[4]{abc}.\sqrt[2]{-1} = -\sqrt[2]{-a}\sqrt[4]{bc}$

III. $\sqrt[4]{-ab} \times -\sqrt[4]{-ac} \times \sqrt[4]{-bc} = -\sqrt[4]{-ab.\,ac.\,bc}\ \sqrt[\frac{3}{4}]{-1} = \sqrt[4]{a^2 b^2 c^2}\sqrt[\frac{3}{4}]{-1}$ $= a^{\frac{1}{2}} b^{\frac{1}{2}} c^{\frac{1}{2}} \sqrt[\frac{4}{3}]{-1} = \sqrt[\frac{4}{3}]{-}\ \sqrt[3]{a^2 b^2 c^2}.$

IV. $\sqrt{-4} \times \sqrt{-16} = 2\sqrt{-1} \times 4\sqrt{-1} = 8\sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = 8 \times -1 = -8.$

V. $\sqrt{-2} \times \sqrt{-3} \times -6 = \sqrt{2.3.6}\sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = -36\sqrt{-1} = -6\sqrt{-1} = -\sqrt{-3}.$ (§. 22. 35.)

VI.

I. $\sqrt[2]{-2}\times\sqrt[4]{-2}\times\sqrt[8]{-2}=2^{\frac{1}{2}}.2^{\frac{1}{4}}.2^{\frac{1}{8}}$
$\sqrt[\frac{8}{4}]{-1}\times\sqrt[\frac{8}{2}]{-1}\times\sqrt[\frac{8}{1}]{-1}=2^{\frac{4}{8}}.2^{\frac{2}{8}}.2^{\frac{1}{8}}\sqrt[\frac{8}{7}]{-1}$
$=\sqrt[8]{2^{4}.2^{2}.2^{1}}\sqrt[\frac{8}{7}]{-1}=\sqrt[7]{16.4.2}\sqrt[\frac{8}{7}]{-1}$
$\sqrt{128}\sqrt[\frac{8}{7}]{-1}=\sqrt[\frac{8}{7}]{-128^{\frac{1}{7}}}$ vel $\sqrt[\frac{8}{7}]{-\sqrt[7]{128}}$.

II. $\sqrt[6]{-8}\times\sqrt[6]{-24}=\sqrt[2]{-8^{\frac{1}{3}}}$
$\times\sqrt[2]{-24^{\frac{1}{3}}}$. (§. 22.) $=\sqrt[2]{-2}\times\sqrt[2]{-2}$
$\sqrt[3]{3}=8^{\frac{1}{6}}.24^{\frac{1}{6}}.\sqrt[\frac{2}{2}]{-1}=-\sqrt[6]{8.24}$
$=-\sqrt[6]{192}=-2\sqrt[6]{3}$.

§. 48. *Coroll.* Quodſi exponens impoſſi-
s factorum idem ſit; tum vero multiplica-
etiam ita fieri poterit, ut (1) aliquotis tam
plicitis, quam explicitis, inter ſe multiplicatis,
utrique exponentes tam impoſſibilis, quam
usque aliquotæ earum, quibus productum ſub
no impoſſibili conſtitutum componitur, per
merum factorum impoſſibilium dividatur;
quo facto denique illa, quam §. 39 oſtendi-
is, reductio, ſi eam producti-conditio ferat,
ri amplius poterit. E. g.

I. $\sqrt{-a} \times \sqrt{-a}$. 1. ad modum §. *prae.*

$$\text{Factores} \begin{cases} a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \\ a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \end{cases}$$

$$\text{Prod.}\ a^{\frac{1}{2}}\, a^{\frac{1}{2}} \sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = a \times -1 = -a.\ (\S.\ 14.)$$

2. ad modum §. *huius.*

$$\sqrt[\frac{2}{2}]{-a^{\frac{1}{2}}\, a^{\frac{1}{2}}}$$

h. e. $\sqrt[1]{-a}$.

II. $\sqrt{-a} \times \sqrt{-a} \times \sqrt{-a}$

$$\text{Fact.} \begin{cases} a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \\ a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \\ a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \end{cases} \qquad \sqrt[\frac{3}{3}]{-a^{\frac{1}{3}}a^{\frac{1}{3}}a^{\frac{1}{3}}}$$

h. e. $\sqrt[\frac{2}{3}]{-a}$

$$\text{Prod.}\ a^{\frac{3}{2}}\sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = -a^{\frac{3}{2}}\sqrt{-1} = -\sqrt{-a}$$

III. $\sqrt{-a} \times \sqrt{-b}$.

$$a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \qquad \sqrt[\frac{2}{2}]{-a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{1}{2}}}$$

$$b^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \quad \text{h. e.}\ \sqrt[1]{-a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{1}{2}}}$$

$$a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{1}{2}}\sqrt[\frac{2}{2}]{-1} = -a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{1}{2}} = -\sqrt{ab}$$

IV.

$$\sqrt{-a} \times \sqrt{-b} \times \sqrt{-c}$$

$$a^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1}$$
$$b^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \qquad \sqrt[\frac{2}{3}]{-a^{\frac{1}{3}}b^{\frac{1}{3}}c^{\frac{1}{3}}}$$
$$c^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1}$$

$$a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{1}{2}}c^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} = -a^{1}b^{\frac{1}{2}}c^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1}$$
$$= -\sqrt{-abb}.$$

$$1 \times \sqrt{-b} \times \sqrt{-c} \times c\sqrt{-a}$$

$$ab^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1}$$
$$bc^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \qquad abc\sqrt[\frac{2}{3}]{-a^{\frac{1}{3}}b^{\frac{1}{3}}c^{\frac{1}{3}}}$$
vel $-abc\sqrt{-a^{\frac{3}{3}}b^{\frac{3}{3}}c^{\frac{3}{3}}}$
$$ca^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} \qquad \text{i. e.} -abc\sqrt{-abc}$$

$$a^{\frac{1}{2}}b^{\frac{3}{2}}c^{\frac{3}{2}}\sqrt[\frac{2}{3}]{-1} = \sqrt[\frac{2}{3}]{-abc} =$$
$$-\sqrt[2]{-a^{3}b^{3}c^{3}}.$$

Demonſtratio. (1) Quot ſunt factores impoſ-
:s, tot ſunt & unitates imaginariæ, & qui-
h. l. (per *hyp.*) eædem. Ergo eorum nu-
› exponens impoſſibilis dividendus erit.
6.) (2) Iam vero, ſi explicite ſumantur quan-
:s (ut *§. præc.*), quæ ſub ſigno impoſſibili
multiplicatione ſic facta (*§. præc.*) ſi dein-
implicatio fiat, quilibet exponens eo nume-
videtur, id quod conferendis exemplis utro-
nodo tractatis clarum eſt. Ergo regula eſt
Q. E. D.

:. 49. *Problema IV.* In imaginariis *divi-*
n facere.

Reſolutio. Signis exponentium in diviſione immutatis omnia ſunt, ut in multiplicatione (§. 47.)

E. g. Dividendum detur ſuperius productum $a^{\frac{kr}{lm}}\, b^{\frac{ft}{gu}} \times \sqrt{-1}^{\frac{mu}{ru+mt}}$ per alterutrum factorem, ut $\overset{\frac{m}{r}}{\sqrt{}}-a^{\frac{k}{l}}$.

Typus operationis.

$$\frac{a^{\frac{kr}{lm}}\, b^{\frac{ft}{gu}}\, \sqrt{-1}^{\frac{mu}{ru+mt}}}{\overset{\frac{m}{r}}{\sqrt{}}-a^{\frac{k}{l}}} = \frac{a^{\frac{kr}{lm}-\frac{kr}{lm}}\, b^{\frac{ft}{gu}}\, \sqrt{-1}^{\frac{mu}{ru+mt}\cdots}}{1}$$

$$\overset{\frac{m}{r}}{\sqrt{}}-a^{\frac{k}{l}} = a^{\frac{kr}{lm}}\, \sqrt{-1}^{\frac{mn}{ru}}$$

$$b^{\frac{ft}{gu}}\, \sqrt{-1}^{\frac{mu}{ru}} = \overset{\frac{u}{t}}{\sqrt{}}-a^{\frac{f}{g}}.$$

Exempla ſpecialiora. (*Conf. ordinatim illa, quæ §. 47.*)

I. $$\frac{-a^{\frac{1}{2}}\, b^{\frac{1}{2}}}{\sqrt{-a}} = \frac{+a^{\frac{1}{2}}\, b^{\frac{1}{2}}\, \overset{\frac{2}{2}}{\sqrt{}}-1}{a^{\frac{1}{2}}\, \overset{\frac{2}{2}}{\sqrt{}}-1}\ \text{(§. 4…}$$

$$b^{\frac{1}{2}}\, \overset{\frac{2}{2\cdot 2}}{\sqrt{}}-1 = b^{\frac{1}{2}}\sqrt{-1} = \sqrt{-b}$$

I. $\frac{-\sqrt[2]{-ab^{\frac12}c^{\frac12}}}{\sqrt[4]{-ab}} = \frac{-a^{\frac12}b^{\frac14}\sqrt[\frac42]{-1}}{a^{\frac14}b^{\frac14}\sqrt[\frac41]{-1}} =$

$\frac{a^{\frac{2-1}{4}}b^{\frac14-\frac14}c^{\frac14}\sqrt[\frac{4}{2-1}]{-1}}{1} = a^{\frac14}c^{\frac14}$

$\sqrt[4]{-1} = \sqrt[4]{-ac}.$

III. $\frac{-\sqrt[\frac43]{-\sqrt[3]{a^2b^2c^2}}}{-\sqrt[2]{-ab^{\frac12}c^{\frac12}}} = \frac{-a^{\frac12}b^{\frac12}c^{\frac12}\sqrt[\frac43]{-1}}{-a^{\frac12}b^{\frac14}c^{\frac14}\sqrt[\frac42]{-1}}$

$= b^{\frac14}c^{\frac14}\sqrt[4]{-1} = \sqrt[4]{-bc}.$

IV. $\frac{-8}{\sqrt{-4}} = \frac{+8\sqrt[\frac22]{-1}}{2\sqrt[\frac22]{-1}} = \frac82\times\sqrt{-1} =$

$4\sqrt{-1} = \sqrt{-16}.$

V. $\frac{-\sqrt{-36}}{\sqrt{-2}\times\sqrt{-3}} = \frac{-6\sqrt{-1}}{2^{\frac12}3^{\frac12}\times-1} = \frac{6^{\frac22}\sqrt{-1}}{-6^{\frac12}}$

$= 6^{\frac{2-1}{2}}\sqrt{-1} = 6^{\frac12}\sqrt{-1} = \sqrt{-6}.$

$$\text{VI. } \frac{\overset{\frac{8}{7}}{\sqrt[7]{-}}\ \sqrt[7]{128}}{\sqrt[2]{-2}\times\sqrt[4]{-2}} = \frac{\overset{\frac{8}{7}}{\sqrt[7]{-}}\ 128^{\frac{1}{7}}}{2^{\frac{3}{4}}\sqrt[\frac{4}{3}]{-1}} = 2^{\frac{1}{8}}\ \frac{\overset{\frac{1}{2\cdot 1}}{\sqrt{-1}}}{\sqrt[1]{-1}} =$$

$$\text{VII. } \frac{-2\sqrt[6]{+3}}{\sqrt[6]{-8}} = \frac{+\sqrt[6]{192}\ \sqrt[\frac{1}{3}]{-1}}{8^{\frac{1}{6}}\sqrt[2]{-1}}$$

$$(\text{§. } 18,\ num.\ 2,) = 24^{\frac{1}{6}}\sqrt{-1} = 24^{\frac{1}{6}}$$

$$\sqrt[6]{-1}\ (\text{§. } 33,) = \sqrt[6]{-24}.$$

§. *50. Coroll.* Idem & diviſionis caſi peculiaribus tenendum, quod ſuperius (§. de multiplicatione monuimus.

Sic e. g. $a\sqrt{-b} : c\sqrt{-b} = a : c.$

it. $-abc : c\sqrt{-b} = ac\sqrt{-b}\times\sqrt{-}$
$c\sqrt{-b} = (ac : c)\sqrt{-b} = a\sqrt{-b}$

§. *51. Scholium I.* Vides, B. L. ea, quæ monſtravimus, ex uno axiomate (§. 14) lentiſſimo conſequi omnia, eique eſſe conſe nea: ut nihil in iis non æque firmum, cert perſpicuum, deprehendatur. Dixi forte omnia, quæ hac de materia dici poſſent, & tempore a me etiam dicentur, ſi Deus T. (voluerit, ſique videro, meam opellam ad tu dia nonnihil referre. Sed ea, quæ in lucem protulimus, iis, quæ deinceps demonſtrari runt, deducendis ſufficere arbitror. Ap inſuper exiſtimo, nihil impedire, quo min

.s impoſſibilium eodem modo, quo irratio-
.um poſſibilium, *ſola ſervata ſignandorum*
.mentium radicalium diverſitate, peragatur,
.que ex anguſtiis ſuis in campum eundem
.ctum eſſe latiſſimum. Illud certe patere
.ror, neque *I. W.* El. lat. *§.* 71 recte ſtatuere
$\sqrt{-a} \times \sqrt{-b} = \sqrt{-ab}$. Et R. P.
.*navium*, in ſua ſcientia calculi, egregio alio-
. opere, cum omni ſua cura tamen vix ab eo-
. ſibi errore temperare, *§.* 434 *ſq*.

§. 52. Scholium II. Ut tamen uſus huius
.eoriæ non omnino intactus relinquatur: age-
.n, ſuperioribus exemplis unum alterumque
.um, quæ in praxi occurrere ſolent, adiicia-
.s. Quæ cum maxime ex æquationibus ſoli-
pendeant, fore tanto nonnullis lectoribus
.undiora exiſtimo, ſi ipſam eiusmodi æquatio-
.m analyſin generalem paulo altius repetitam
.ducendis exemplis præſtruamus.

Sit itaque quævis æquatio cubica, exemto ſe-
.ndo termino, generatim $x^3 * + px + q = 0$.

Eadem formula, quam *Cardani* regulam vocari conſtat, (vid. *Carteſ. Geom. Lib. III Sect. III*,) cum ab ipſo *Cardano* cuidam *Scipioni Ferreo*, Bononienſi, itemque *Nic. Tartaleæ* (it. *Tartaglio*) tribuatur auctoribus, a variis varie eruitur, & noviſſime, quod ſciam, a *Varinióne*, cuius iam mentionem fecimus, *dans les Mem. de l'Acad. R.* &c. 1699 *pag.* 191 *ſeq* at perperam in *Lamii* Tr. *de la grandeur en general pag.* 417, relata: qui forte is ipſe eſt nobilis Geometra

A. ponatur $x=y+z$; eri $x^3=y^3+3y^2z+3yz^2+z^3$. adeoque $3y^2z+3yz^2=3yz(y+z)=3xyz$, & proinde

$$x^3=y^3+3yzx+z^3$$

$$x^3-3yzx-y^3-z^3=0,\ =x^3+px+q$$

conſequenter

$$-3yzx=+px, \ \& \ q=-y^3-z^3$$

x)

$$-3yz=+p$$

3y)

$$-z=+p:3y$$

Cub.)

$$-z^3=+p^3:27y^3$$

$$\& \ q=-y^3-z^3=-y^3+p^3:27y^3$$

(y^3)

$$qy^3=-y^6+p^3:27$$

transp.)

$$y^6+qy^3=p^3:27$$

add. $\frac{1}{4}qq=\frac{1}{4}qq$ quadrati integrandi cauſa

$$y^6+qy^3+\tfrac{1}{4}qq=\tfrac{1}{4}qq+\tfrac{1}{27}p^3$$

a *Preſtete l.* ſupra *c.* diſſimulatus, quem tantopere exercuit quantitatum negativarum conſideratio. Alia tamen ratione eandem formulam deduxere laudatus *Preſtetus Vol. 2 l. II. num.* 7 *ſeq.* & *R. S. Rabuel* in Commentariis in *R. Carteſii geom. pag.* 548 *ſeq.* aliique, inprimis laud. *P. Regnavius Anal. Dem. Lib. IV Sect. III.* veſtigiis tamen *Preſteti* ubique preſſis.

$\sqrt{}$) $y^3 + \frac{1}{2}q = \sqrt{(\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3)}, \& - \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}$

$y^3 = -\frac{1}{2}q + \sqrt{(\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3)}, \& -\frac{1}{2}q - \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}$

Ergo $q = -z^3 \therefore y^3 = -z^3 - \frac{1}{2}q \pm \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)} = -z^3 + \frac{1}{2}q \pm \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}$.

transſp.

$z^3 = -q + \frac{1}{2}q \mp (\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)$

$= -q + \frac{1}{2}q \mp \sqrt{(\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3)}$

erit $y = \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q \pm \sqrt{(\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3)}.)}$

$z = \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q \mp \sqrt{(\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3)}.)}$

: $= y + z = \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q \pm \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}.)}$
$+ \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q \mp \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p_3)}.)}$

i.e. $x = \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q \pm \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}.)}$
$+ \sqrt[3]{(-\frac{1}{2}q - \sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)}.)}$

Radix primaria.

B. Detur nunc $x^3 - 5x - 12 = 0$ reſolven-
; erit radix primaria $x = \sqrt[3]{(-1 \pm \sqrt{+ \frac{-125}{27}})} = \sqrt[3]{(-1 + \sqrt{-\frac{98}{27}})}$
$\sqrt[3]{(-1 - \sqrt{-\frac{98}{27}})}$. Nimirum $+p = -5$,
eoque $\frac{1}{27}$

$\frac{1}{27}p^3 = -\frac{125}{27}$ vel $+\frac{125}{27}$, & $q = 2$

$+\frac{1}{4}qq = 1 = \frac{27}{27}$

$\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3 = \frac{27}{27-125} = -\frac{27}{98}$

$\sqrt{(\frac{1}{4}q^2 + \frac{1}{27}p^3)} = \sqrt{-\frac{98}{27}}$.

Eſt autem $\frac{98}{27} = \frac{49.2}{9.3}$ $\frac{7.^2 2}{3.^2 3}$. Ergo $\sqrt{\frac{98}{27}}$
$\frac{7}{3}\sqrt{\frac{2}{3}}$, eaque

$\sqrt{-\frac{98}{27}} = \sqrt{-\frac{7.^2 2}{3.^2 3}} = \frac{7}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}$.

C. Huius radicis $\sqrt[3]{(-1+\sqrt{-\frac{98}{27}})}$ $\sqrt{-1+\frac{7}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}}$) extrahendæ methodum plane ſicco pede tranſeamus: ſit a quævis ratio lis quantitas, referens partem rationalem radi inveniendæ binomiæ, $\sqrt{b}$ quævis irrationalis, eoque $a+\sqrt{b}$ formula vel expreſſio radicis bi nomiæ quæſitæ. Erit igitur

$(a+\sqrt{b})^3 = a^3 + 3a^2\sqrt{b} + 3ab + b\sqrt{b} =$
$(a^3+3ab) + (3a^2+b)\sqrt{b}$. Atqui

$(a^3+3ab)^2 = a^6 + 6a^4b + 9a^2b^2$ (quadratum partis rat.

$((3a^2+b)\sqrt{b}) = 9a^4b + 6a^2b^2 + b^3$ (quadra tum partis irrat.

Differ. $a^6 - 3a^4b + 3a^2b^2 - b^3$ (cub perfect.)

$\sqrt[3]{\ }$)

ad

$a^2 - b$

∃. & ſubtr. $3a^2 + b$ (aliquota rat. partis irr.)

ſumma $4a^2$. Diff. $+2a^2 + 2b = 3a^2 b -$

$\sqrt[4]{\frac{a^2}{a}}$ ſemidiff. $a^2 + b$ $(a^2 - b^2)$

ſam, cum ſit $(3a^2 + b)\sqrt{b} = \sqrt{(\frac{1}{4}qq}$
z $p^3)$, & noſtro in exemplo $= \sqrt{-\frac{98}{27}}$, vel
$-\frac{2}{3}$; patet, valores $3a^3 + b$ & $\sqrt{b}$. i.e. a &
n $\sqrt{\frac{1}{4}qq + \frac{1}{27}p^3}$) involutas non poſſe niſi
tando erui. Multum autem eſt præiudicii,
= $\frac{7}{3} + 3a^2 + b$, & $b = \sqrt{-\frac{2}{3}}$. Ergo ſic
aceps operandum.

$(a^3 + 3a^2 b)^2 = (-1)^2 = +1 = 27 : 27$

$((3a^2 + b)\sqrt{b})^2 = - - - 98 : 27$

Diff. quadratorum $+ 125 : 27$

$\sqrt[3]{\;}$)

$a^3 - b = 5 : 3$

tando $3a^3 + b = 7 : 3$

ſa $4a^2 = 12 : 3 = 4.$

$a^2 = 1$ Diff. $2a^2 + 2b = \frac{2}{3}$

$a = 1.$ ſemidiff. $a^2 + b = \frac{1}{3}$

ſubtr. $a^2 = \frac{3}{3} = 1.$

Reſ. $b = = - \frac{2}{3}.$

Sic recte. Habetur igitur $\sqrt[3]{(-1 + \sqrt{-\frac{98}{27}})}$
$1 + \sqrt{-\frac{2}{3}} = a + \sqrt{b}$. Simili ratione inveni-

venietur $\sqrt[3]{(-1-\frac{28}{27})} = 1 - \sqrt{\frac{2}{3}}$ Adeoque $x = 1 + \sqrt{-} \quad + 1\sqrt{-\frac{2}{3}} = 2.$

D. His præmiſſis, velis nunc evehendo $1 + \sqrt{-\frac{2}{3}}$ experiri, eiusne cubus vere ſit = $1 + \sqrt{-\frac{2}{3}}$ vel $-1 + \sqrt{-\frac{28}{27}}$. Id quod nobis propoſuimus.

Operare ergo, ut ſequitur:

$$1.\quad 1 + \sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$1 + \sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$\text{mult. } 1 + 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-\frac{2}{3} + 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$+\frac{1}{3} + 2\sqrt{-\frac{2}{3}} = (1 + \sqrt{-\frac{2}{3}})^2$$
$$\text{mult. } 1 + 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$\frac{1}{3} + 2\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-\frac{4}{3} + \frac{1}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-\frac{3}{3} + 2\tfrac{1}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$\text{i. e. } -1 + \frac{7}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}} = (1 + \sqrt{-\frac{2}{3}})^3.$$

$$2.\quad 1 - \sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$1 - \sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$1 - 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-\frac{2}{3} - 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$+\frac{1}{3} - 2\sqrt{-\frac{2}{3}} = (1 - \sqrt{-\frac{2}{3}})^2$$
$$+ 1 - 1\sqrt{-\frac{2}{3}}$$

$$\frac{1}{3} - 2\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-\frac{4}{3} - \frac{1}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}$$

$$-\frac{3}{3} - 2\frac{1}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}$$
$$-1 - \frac{7}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}} = \left(1-\sqrt{-\frac{2}{3}}\right)^3.$$

Hoc idem potuiſſet & alio modo extermina-
ractionibus fieri, ſi principio $1 \pm \sqrt{-\frac{2}{3}}$
3 multiplicaveris, ac deinde producti $3 \pm \sqrt{}$
-6 facta ſimili in ſe multiplicatione ut ante,
ntum cubum $-27 \pm 21\sqrt{-6}$ per $3^3 = 27$
eris; quo facto habebis $-1 \pm \sqrt{-\frac{2}{3}}$.

Aliud.

Si iam dividendo explorare velis, utrum
$+\sqrt{-\frac{2}{3}})^3 = -1 + \sqrt{-\frac{98}{27}}$ recte invene-
s, fac

$$\frac{1+\frac{7}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}}{1+\sqrt{-\frac{2}{3}}} = \frac{-1+\frac{2}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}}{1+\sqrt{-\frac{2}{3}}} \times \frac{1\sqrt{-\frac{2}{3}} =}{1\sqrt{-\frac{2}{3}} =}$$

$$\frac{\frac{5}{9}+\frac{10}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}}{5 : 3} = \frac{1}{3} + \sqrt{-\frac{2}{3}}.$$

Qui quotiens cum exhibeat quadratum
$+\sqrt{-\frac{2}{3}})^2$ ſuperius iam inventum, porro di-
us eodem diviſore, diviſorem, vel radicem,
det.

$$\frac{+2\sqrt{-\frac{2}{3}}}{+\sqrt{-\frac{2}{3}}} = \frac{\frac{1}{3}+2\sqrt{-\frac{2}{3}}}{1-\sqrt{-\frac{2}{3}}} \times \frac{1-\sqrt{-\frac{2}{3}}}{1-\sqrt{-\frac{2}{3}}} =$$

$$\frac{\frac{5}{3}+\frac{5}{3}\sqrt{-\frac{2}{3}}}{5 : 3} = 1+\sqrt{-\frac{2}{3}}$$

Aliud.

Aliud.

Detur $\sqrt[3]{\left(-\frac{1}{2}q+\sqrt{\left(\frac{1}{4}qq+\frac{1}{27}p^3\right)}\right)}=$ $2+\sqrt{-1}$, impereturque indagare p, & in-
gram æquationem $x^3+px+q=0$. Fac

$$\begin{array}{l} 2+\sqrt{-1} \\ 2+\sqrt{-1} \\ \hline 4+2\sqrt{-1} \\ -1+2\sqrt{-1} \\ \hline 3+4\sqrt{-1} \\ 2+\sqrt{-1} \\ \hline 6+8\sqrt{-1} \\ -4+3\sqrt{-1} \\ \hline \end{array}$$

$$2+11\sqrt{-1}=(2+\sqrt{-1})^3=-\tfrac{1}{2}q+\sqrt{\left(\tfrac{1}{4}qq+\tfrac{1}{27}p^3\right)}.$$

ſive $2+\sqrt{-121}=-\frac{1}{2}q+\sqrt{\left(\frac{1}{4}qq+\frac{1}{27}p^3\right)}$

ſubtr. $2 \quad = -q$

r. $\sqrt{-121} = \sqrt{\left(\frac{1}{4}qq+\frac{1}{27}p^3\right)}$

$\& \; q = -4$

quadr.) $-121=\frac{1}{4}qq+\frac{1}{27}p^3$

ſubtr. $4=\frac{1}{4}qq$

R. $-125=\frac{1}{27}p^3$

$\sqrt[3]{}$) $5=\frac{1}{3}p$ (3

$-15=p.$

Eſt ergo $x^3+px+q=x^3-15x-4=$

Ali

Aliud.

R. P. *Rabuel* in eximio Comment. in *Renat.* *-teſii Geom. pag.* 428 quadratum huius bino- $\sqrt{-x} + \sqrt{-a}$ ſtatuit eſſe $-x$ $\sqrt{ax} - a$. Id rectene habeat, an ſecus, ex- *-*nemus. Operæ autem pretium erit, exer- cendi calculi cauſa, utrumque $\sqrt{-x} + \sqrt{-a}$, $\sqrt{-x} - \sqrt{-a}$ ad 2^{dam} dignitatem evehere, h. v. ex utroque quadrato radicem requirere.

1. *Quadretur*

$$\begin{array}{l} \sqrt{-x} + \sqrt{-a} \\ \sqrt{-x} + \sqrt{-a} \\ \hline \sqrt{-x} \times \sqrt{-x} + \sqrt{-x} \times \sqrt{-a} \\ \qquad + \sqrt{-x} \times \sqrt{-a} \\ \hline -x + 2.\, a^{\frac{1}{2}}\, x^{\frac{1}{2}} \times -1 - a \\ \text{h.} -x - 2\sqrt{ax} - a. \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \sqrt{-x} - \sqrt{-a} \\ \sqrt{-x} - \sqrt{-a} \\ \hline \sqrt{-x} \times \sqrt{-x} - \sqrt{-a} \times \sqrt{-x} \\ \qquad - \sqrt{-a} \times \sqrt{-x} \\ \hline -x - 2.\, a^{\frac{1}{2}}\, x^{\frac{1}{2}} \times -1 - a \\ \text{e.} -x + 2\sqrt{ax} - a. \end{array}$$

2. *Ex utroque quadrato rad. quadr. ex- trahatur.*

Hoc quidem h. l. ſatis erit ſecundum formu- n fieri binomialem $a^2 + 2ab + b^2$, qua in meris utimur, cum alias in binomiis ſurdis,

maxime numericis, regula, vel formula, iis pro-
pria, adhibenda ſit.

1. $- x, - 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} - a$ | Rad. $\sqrt{-x} + \sqrt{-a}$

$a^2 = - x$

$= 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} - a$.

h. e. $+ 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} \sqrt[2]{-1}$

diviſ. $2 a = x^{\frac{1}{2}} \sqrt[2]{-1} = 2 \sqrt{-x}$

quot. $b = a^{\frac{1}{2}} \sqrt[2]{-1} = \sqrt{-a}$

$2ab + b^2 = 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1} - a$

Reſ. 0 0

2. $- x + 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} - a$ | Rad. $\sqrt{-x} - \sqrt{-a}$

$- x$

$+ 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} - a$

$- 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} - a$

$+ 2 x^{\frac{1}{2}} - \sqrt{-1} -$

$- a^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1} =$

$- 2 a^{\frac{1}{2}} x^{\frac{1}{2}} \sqrt{-1} - a$

$- 2 a^{\frac{1}{2}} x \sqrt{-1} - a$.

3. R

3. *Vel per diviſionem.*

Diviſor — Dividendus. — Quot.

$-x+\sqrt{-a}$ $\quad -x-2\sqrt{ax}-a$ $\quad \Big| \quad \frac{-x}{\sqrt{-x}} \quad \frac{\sqrt{ax}}{\sqrt{-x}}$ h. e. $\sqrt{-x}+\sqrt{-a}$

$-x$

$-x\times\sqrt{-x}+\sqrt{-a}\times\sqrt{-a}$

$-x-a^{\frac{1}{2}}x^{\frac{1}{2}}=-x-\sqrt{-x}$

Reſ. $-\sqrt{ax}-a$

$\sqrt{-a}$

$-x\times\sqrt{-a}+\sqrt{-a}\times\sqrt{-a}$

$-a^{\frac{1}{2}}x^{\frac{1}{2}}-a=-\sqrt{ax}-a$

0 0

vel

$\sqrt{-x}-\sqrt{-a}\cdots-x+2\sqrt{ax}-a$ $\quad \Big|$ Quot.

$\sqrt{-x}$

$-x\times\sqrt{-x}-\sqrt{-a}\times\sqrt{-x}$ $\quad \Big| \quad \frac{-x}{\sqrt{-x}}+\frac{\sqrt{ax}}{\sqrt{-x}}$ h. e. $\sqrt{-x}-\sqrt{-a}$.

$-x+a^{\frac{1}{2}}x^{\frac{1}{2}}=-x+\sqrt{ax}$

R. $+\sqrt{ax}-a$

$\sqrt{-a}$

$-\sqrt{-x}\times\sqrt{-a}-\sqrt{-a}\times\sqrt{-a}$

$+a^{\frac{1}{2}}x^{\frac{1}{2}}-a=+\sqrt{ax}-a$

0 0

Apparet adeo, in hac rectius hunc C
mentatorem, quam complures alios, ſentire,
quadrati huius omnes terminos ex impoſſ
tate emergere iubeat, in ſolo termini aſymm
ſigno hallucinatus, quod $+ 2 \sqrt{a x}$ pro
$2 \sqrt{a x}$ ſumſerit. * Etenim, ut vide
$(\sqrt{-x} + \sqrt{-a})^2 = - x\ 2 \sqrt{a x} -$
& $(\sqrt{-x} - a)^2 = - x\ 2 \sqrt{-a x} - a$
re vera aliter fieri non poſſe, etiam ex analog
& comparatione ipſarum $\sqrt{-x} \pm \sqrt{-}$
cum $\sqrt{x} \pm \sqrt{a}$ & $- x \pm \sqrt{a}$ colligi
& conſtare poteſt.

* Ac ne putes, $- 2\sqrt{ax}$ mendoe pro $-2\sqrt{ax}$
preſſum eſſe, ecce tibi integrum locum:
Voilà ce que M. des Cartes aſſuré: cependant
le produit de ces deux racines imaginaires
$\sqrt{-x} + - a = 0$ & $\sqrt{-x} + \sqrt{-a} = 0$
eſt $- x + 2\sqrt{ax} - a = 0$. *L'equation a deux*
racines & l'inconnue n'a qu'une dimenſion, les
ſignes + − *ſont une fois alternatifs, & les deux*
racines ſont fauſſes.

VI.

IO. IAC. REISKE,

PECIMEN EMENDATIONVM IN GRÆCOS AUCTORES.

---

ectio mea Græcorum Auctorum mihi ſat amplam ſegetem locorum corruptorum & mendationum ſuggeſſit; quarum ſpecimina per artes edere, quandoquidem integrum opus ndum licet, conſtitui. Diligentia mea ſe ha-nus maxime in ſequentibus exercuit: *Hero-o*, *Thucydide*, *Theophraſti* Characteribus, *So-cle*, *Euripide*, *Ariſtophane*, *Ariſtide*, *Plutarcho*, *ne Chryſoſtomo*, *Arriano Epicteteo*, & ei iun- *Porphyrio* περὶ ἀποχῆς, *Luciano*, *Libanio*, *emiſtio*, & *Heſychio*. Dabo nunc emenda-um in hos Auctores primum ſpecimen, in maxime ſtudebo loca quædam conſideratu na, ſed fortuita tranſpoſitione depravata, uam membra luxata, in ſuos articulos re-ere.

Ordiatur *Herodotus*, qui Auctor, utut ab ipſo diceo Apolline medicinam acceperit, fœdis en vulneribus adhuc decumbit, &, quæ olim a habebat, alia bene multa immeritus acce-. Locus, quem nunc reſtituam integritati , eſt *Lib. I Cap.* 174 *pag.* 70 edit. *Gronov.* a 31 *ſeq.* Apponam eum integrum, quomodo

 eum

eum ab Auctoris manu profectum puto. E vul gatis intelligi poteſt a quovis, quam ille miſe diſtractus, & omni ſenſu orbatus ſit. Τὸ ὦν ὀλίγον τῦτο -- ὤρυσσον οἱ Κνίδιοι -- βυλόμ νῆσον τὴν χώρην ποιῆσαι. Τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώ ἐς τὴν ἤπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ἰσθμός ἐςι, τὸν ὤ ρυσσον. ἐτὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο, καίτοι πολ λῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων. - - ἔπεμπ ὦν ἐς Δελφὺς θεοπρόπυς &c. *Parum ergo illu fodiebant Cnidii, volentes eam regionem in inſu lam mutare. Nam, qua regio Cnidia cohæ cum terra continente, ibi eſt ille iſthmus, que fodiebant. Verum illis fruſtra erat omnis (ma china, vel manus,); quamvis multa manu labora rent Cnidii. - - - Mittebant ergo Delphos &c.* Facilis & perſpicua cuivis eſt hæc oratio. Ni hil aliud, quam turbatum ordinem rurſus co cinnavi, ἐντὸς mutavi in ἐτὸς, quæ res maxi momenti eſt, & ὦν poſt ἔπεμπον addidi. I πᾶσα aut poteſt elliptica vox μηχανὴ ſubintel ligi, aut χεὶρ ex ſequentibus huc trahi.

Loca *Theophraſti* & *Muſæi*, graviter, & il lius quidem maxime, a tranſpoſitione laboran tia, (quorum vitia & medelam indicandi occaſio nem habui in notulis, quas editioni ἀδεσπότ introductionis in Anatomiam, a Cl. *Bernard* Lugduni Batav. curatæ, adſperſi,) nolo nunc re coquere.

In Poetas hoc erroris genus potuiſſe facilius quam in proſaicos, irrepere, facile intellectu eſt.

Et

: certe complura loca *Euripidis* huius obſervationis adminiculo emendavi. E. c. in *Phœniſſis verſus* 778, & 779, ſunt tranſponendi hunc modum: ὡς καὶ δοκεῖ μοι - - - καὶ ξύμφορ' ἦ - - - γάμους τυράννων. In *Andromache*, i nunc eſt *verſus* 252, debet collocari poſt *verſus* 255, hoc ordine;

τούτων κολαστὴν - - -
ἀλλ' ὡς ἰατρὸν - - -
ἀλλ' ὡς ὀναίμην.

In eodem dramate *verſus* 589 & 590 ſic locandi: αὐτὸς σίδηρον - - - αὐτός τε νυξ.

In *Troadibus* elegans ſententia tranſpoſitione eſt obſcurata. *Verſus* 1204 & *ſequentes* ſic locandi:

θνητῶν δὲ μῶρος, ὅστις εὖ πράσσειν δοκῶν
βέβαια χαίρει. τοῖς τρόποις | γὰρ αἱ τύχαι
ἔμπληκτος ὡς ἄνθρωπος ἄλλοτ' ἄλλοσε
πηδῶσι, κοὐδεὶς αὐτὸς εὖ τυχεῖ ποτε.

Mortalium ille ſtultus eſt, qui bene ſperans
& ex voto ſuas res agere
Semper, gaudet. Nam fortunæ, ratione
ſua conductionis,

Homini ſimiles inſano, huc illuc
Temere vagantur, neque aliquis, idem ſem-
per, bene unquam agit.

Mitto alia in eodem Poeta loca. Contigit idem & in *Ariſtophane*, ut *Acharn. verſ.* 740 & 74 ſunt tranſponendi. Apud *Oppianum Cyneg. III* verſus ſic ſunt digerendi, 495 & *ſequ.*:

φαιὴν μὲν κεφαλὴν - - -
κυανέην κίνυσι (vel κίνυσι κυανέην) - - -
ἠέρος ὑψιπόροιο - - -
ἀλλ᾽ ἔμπης (potius ἀλλ᾽ ἐπὶ γῆς) - - -
αὐτοῖσιν φορέουσιν - - -
ἐς δὲ βορῆν - - -
κινυμένου - - - οὐδὲ μὲν &c.

quod ex parte *Ritterſhuſius* quoque animadvertit. *Xenophon* eadem arte corrigendus in *Hell. VI. p.* ed. *Leuncl.* 626, *B*: οἱ μὲν ἐπαναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος, οἱ δὲ καὶ ἔτι ἔξωθεν ἐπὶ ταῖς κλίμαξι. *Ariſtides* quoque *Tom. I* ed. Angl. p. 95, *lin.* 6, ubi ſic leg. - - - τῆς γνώμης. ἡ γῆ τῆς χώρας ἡμῖν φύσις - - - φανήσεται. φημὶ δὲ, ἂν, ὡς ὑπὲρ - - - φέρειν αἰσχύνην.) καὶ ἡ ἡ γῆ πρέπουσα &c. Iis verbis, quæ incluſi uncis, excuſat ſe, quod ἡμῖν dixerat (non ὑμῖν) in

τῆς χώρας ἡμῖν. Pag. 233 lin. 2: Μέλης, φῶν ἐπώνυμ@, διωρυχὴν &c. Meles, a Nympha Meleides nomen habent. Ea vocis ἐπώνυμ@ ſignificatio iam ſatis nota eſt. Pag. 225, l. οἷον τὸ ἐπὶ Δήλῳ, τῷ μηδένα αὐτῆ ψαύειν, εἴ τι πῦ ἄλλοθι ἄλλο τοιῦτον ἐςί. τὸ δὲ τῷ ζειν τὺς χρωμένυς αὐτῷ ἱερὸν ἐςί. Cetera dem aquæ, ut Deliaca, & ſi qua talis alibi eſt, quod illas nemo attingat, vulgi effugerunt patianem. Hæc autem eo ſacra eſt, quod ites ſervet. Alia multa huius rei ſunt in eo exempla. In Dione Chryſoſtomo quoque, pag. 420, D. 2, πλὴν ὅτι γε, εἰ μηδὲν τῶν ὧν ἔχετε πλεῖον, ὥς γε (id eſt ὅμως γε nihilo is tamen) ὧν παρ' ἐκείνυ τάτε δι' εὔνοιαν ς αὐτὸν καὶ φιλίαν ἐτύχετε, ταῦτα ὀφεί- ε φυλάτ]ειν. Sic legendus locus. Item pag. C. 1, qui locus ſic refingendus: Καὶ τύτοις πλείςοις κατὰ τὰς ὁδὺς ἀπαντᾶν, ὥςε πάν- εἰπόντας τι παρελθεῖν ἢ ἀκύσαντας δυσχε- πονηρὸν καὶ δυσχερὲς σύμβολον. Apud Liium περὶ προςασιῶν pag. 24, lin. 4, 5, edit. Iac. hofredi legendum: νομοθέτην ἔχων ςήσαντα τυραννίδα, σβέσαντα δὲ σκυθικὴν φλόγα. in Orat. XXI, edit. Morell. Tom. II pag. 534, καὶ τῦ τὰ μὲν ἐν μετάλλοις ἐγκεκλημένων (pro κεκλεισμένων) ὐκ ἔχειν ἐν τηλικύτοις ἐγκλή- σιν. Sic legendum eadem, pag. 536, C. 4, leg. οχωρῆσαι κελεύσας, αὐτὸς δὲ τῷ καιρῷ πρέ- ντα αὐτὸν καταςήσας. Orat. XXIV pag. 3, D. 6, leg. λυποίην ἄν. καλῶν δέ, ἐς ὐ κάλ-

λιον, μᾶλλον ἂν &c. Sic fini Orationis XXI pag. 641 addendum eſt initium Orat. XXXIV, pag. 675, in hunc modum: καὶ προσδοκᾶτε τῦ πολλῦ χρόνυ τὰς ὑμετέρας κατ᾽ ἐμῦ περιέσεσθαι βλασφημίας. Orat. XVII pag. 457, D. & ſ. ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν ὐκ ἂν εἴποιμι, ὡς ὐχ᾽ ἡδέως μὲν ... λάζεις ἄνθρωπον, ταῖς δ᾽ ἀνάγκαις εἴκει. ... to alia. Themiſtio quoque eadem medicina poteſt paſſim adhiberi, ut pag. 138, D. 7, (edit. Harduin.) ταῦτα μὲν γὰρ ἄν τις καὶ διαπλεύσειε, καὶ διαπλεύσειε, καὶ ὑπερβαίη, καταδύναι πεπιςευκὼς, ἀλλὰ φόβ⊙, ὃν ὐδεὶς πώποτε ὑπερέβη. καὶ τρόπαιον ἔςησε &c. Talia multa poſſent congeri exempla, in quibus librariorum errore nata tranſpoſitio Auctori & doctis quoque interpretibus offecit. Sed ſpecimen iam ſufficiat. Et, quandoquidem ſpatium ſupereſt chartæ, dabo miſcellaneas variorum Auctorum Græcorum emendationes, e quibus intelligere prudentes harum rerum queant, quid a me hoc in genere poſſint exſpectare. Quod ſi enim hæc non diſplicuerint, ſingulis Particulis horum Miſcellaneorum inſeram emendationes meas in unumquemque iſtorum, quos in ingreſſu huius opellæ nominavi, Auctorum.

Herodotum adhuc fœde corruptum eſſe, iam ſupra dixi. Haberemus eum procul dubio emendatiorem, ſi Küſtero, aut Berglero, magis provinciam eius edendi, quam Gronovio, fortuna tribuiſſet. Neminem eſſe puto, qui locum Lib. III Cap. 1 initio

io intelligat, uti editus quidem eſt. Neque n poteſt ullo modo intelligi, quid ſit ἔλξαν- ὕδατι. *Gronovius*, in minutiis valde μεγα- λων⊙, hic tacet, quia oraculum Mediceum bat. Nos, ne diutius detineamus lectores, ndum in poſterum eſſe σάξαντες ὕδατι, nuntiamus. Senſus loci eſt: Vini ſerias teſtas) e Græcia devectas in Ægyptum, & exprομi ſolitas, ſanciebant Perſæ, ſtatim ex potiebantur ea provincia, deferri in deſerta, æ & Ægypto interiecta, ſed aqua plenas. αντες ὕδατι. Non enim tantum σάττειν de is aridis dicitur, unde *Sagmata*; ſed etiam iquidis, *implere*, *refercire*. Appoſitus in c rem *Luciani* locus eſt in libro *de Dea Sy-* *pag. 909*, ed. Salmur. ubi ait ἀγγήϊον ἑκα- ὕδατι σεσαγμένον φέρουσι. Error hic loci es eſt ex permutata litera E cum c (id eſt ε a σ) & litera A cum Λ, cuius erroris i commiſſi poſſent pleno horreo exempla geri. Sed id nunc non agimus.

An Scriptor ſapiens, qualem fuiſſe *Herodo-* a nemo dubitat, ita ſentire potuerit & ſcribere, interpres Latinus eum *Lib. VI*, *Cap.28*, exhi- , valde dubito. *Formidine copias invadente*, ait, *iecit eas* (Hiſtiaeus) *in oppoſitam continentem*, *Atarneo meſſurus frumentum.* Fideliter qui- n vertebat verba Græca, qualia coram ſe ha- bat; ſed absque bono ſenſu. Editur nempe: Λέσβου δὲ ἀμμαινούσης οἱ τῆς ςρατιῆς πέρη

δια-

διαβαίνειν, ὡς ἀμήσων τὸν σῖτον. Quid enim formidini & meſſi commune? Milites territos non puto de colligendis frumentis cogitare. Scribe itaque λιμαινόντης pro δειμαινόντης. Error inde natus. Sæpe permutantur Δ & Λ ob ſimilitudinem. Et veteres pro iota ſimplici, quo nos nunc multa exaramus, adhibebant ει, ut, Λτείμητος, Νεικηφόρος, & innumera alia, numi & marmora exhibent. Senſus erit: *Lesbo autem traiiciebat ea mente, ut colligeret meſſem ex Atarneo, quando quidem copia eius fame & annona penuria affligebantur.*

Tantum pro ſpecimine *Herodoteo*. *Ariſtophanes* quoque nondum expurgatus eſt, ut debuerat. In *Pluto* diligentem quidem & laude dignam poſuit operam Celeberrimus *Hemſterhuſius*, exſpectationem tamen noſtram non perfecto ſuperavit. E. c. *verſu 681* miror Virum acutum non ſenſiſſe ἅλιζεν legendum pro ἥιζεν, & *verſ. 689*, in iſtis τὴν χεῖρ' ὑφαίρει pro prima voce τῇ legendum τῇ. Sic certe in iſto loco non ita fluctuaſſet. Neque eſt difficilis emendatio. Sed eadem quoque eſt certiſſima. Quanti fluctus ad *verſ. 840*. Sed cito eos compeſcemus, legendo: αὐχμὸς γάρ, ὦ τᾶν, συναφέμε ἀπώλεσεν. In *Nubibus* quoque locus eſt valde memorabilis *verſu 145*, ubi *Socrates* de pulice interrogat *Chærephontem*, ὁπόσους ἅλλοιτο τοὺς αὐτῆς πόδας, *quot aliquis pulex ſaltat pedes ſuos*, ut fideliter vertit *Friſchlinus*. Atqui ſic loqui, neque Græco, neque Latino, neque

mi-

ιό more loqui eſt. Scripſit *Ariſtophanes* pro
ντο, ἂν θοῖτο· ὁπόσους ἂν θοῖτο τοὺς αὐτῆς
ξς, *quotnam præterpropter cenſeret ei pedes*
' Scilicet ex litera maiore N (in ἂν) fecerunt
κ Θ (in θοῖτο) ob ſequentem figura ſimilem
æterviderunt. Hinc ex ἂν θοῖτο natum fuit
ετό, quod monſtrum ab illo *Ariſtophanis* lo-
ι poſterum abeſto.

Grande quoque vitium adhuc obſidet *Theſ*-
ͻ. *verſ. 5, 18*, quod notavit quoque *Küſterus*,
ιon ſuſtulit. Ακοὴν δὲ χοάνης ὦτα διετε-
ιτο. Pro prima voce ſubſtituatur δίκην, *ad*
r infundibuli perforavit aures, & omnis dif-
tas erit ſublata.

Theophraſti Characterum libellus aureus eſt
ſtivus; ſed vitiorum adhuc larga ſegete ob-
ι & fœdus. Quamvis eum magna cura &
litione ſummus vir, *Iſaacus Caſaubonus*, repur-
ərit. Nam ſecutorum opera interpretum
magni facienda eſt. E. c. adulatorem fin-
git. Poteſt, loquente rege ſuo, ſilentium omni-
imponere, καὶ ἐπαινέσαι δὲ ἀκούοντος. Hoc
ντος crucem fixit interpretibus, qui *Caſau-*
i verſioni non acquieverunt. Legendum au-
ι ᾄδοντος. *Illum canentem poteſt lau-*
re. Locus, qui hanc emendationem ad-
it, *Luciani* in *Timone* eſt *pag. 124*, edit.
nſterhuſ. in forma minima, & *Plutarchi* ali-
περὶ δυσωπίας *pag. 943*, ed. *Stephan.* quos
ribere parco. Conferant, qui velint. *Plato*
ıque *pag. 1179*, E. edit. Francof. coniungit

ᾄδειν

ᾄδειν & διαλέγεσθαι. *Cap. IV*, pro ἀγὼ (ἐ
iſtis εἰ σήμερον ὁ ἀγὼν νεμηνίαν ἄγει) legendu
eſt ὁ ἄρχων. Finis *Cap. VII* ſic concipienda:
Ὅταν αὐτὸν ἤδη καθεύδειν βουλόμενον κελεύη λέ
γοντα. Τάτα, λάλει τι ἡμῖν, ὅπως ἂν ἡμᾶ
ὕπνος λάβη. *Irrideri ſe fert patienter ab*
pueruiis ſuis, qui ſomnum iam petituro imperant
ſic: O Tata, (o Papa,) narra nobis aliquid, ut
poſſimus indormire. Τάτα, πάππα, παππία
ſunt blanditiæ Græcæ liberorum erga patre
ut conſtat. In fine *Cap. XXI* legendum δεξ
καὶ καλὰ (non ἄξια). Nam ἱερὰ ἄξια ſu
ſacrificia εὐτελῆ, *nullius pretii.* Sed δεξιὰ ſun
Diis accepta & grata. Cap. XXII initium w
de quoque doctos homines implicuit. Un
vox ΕΧΟΥΣΑ mutanda eſt in ΕΧΘΟΥΣΑ. I
rurſus Θ ob ſequens Ο fuit omiſſum. Se
eſt: *Illiberalitas eſt lucrum aliquod, ambitio*
impendium odio habens. (La ſicheſſe eſt le
d'attraper une avantage, en fuyant toute dep
d'honneur (ou, *que l'on fait pour ſe faire v*
pour maintenir ſon charactere.) Mitto reli

In *Euripidis Cyclope*, faceto dramate, l
dus eſt locus, ſed, ut nunc quidem legitur,
ne invenuſtus. *Verſ. 312* diſſuadet *Silenus*
clopi ſuum conſilium: (*Cyclops* enim devo
volebat *Ulyſſem*,) tantum ſuadebat, ipſi ling
ut exſcinderet:

Παραινέσαι σοι βούλομαι. τῶν μὲν κρεῶ
μηδὲν λίπῃς τοῦδ'· ἢ δὲ τὴν γλῶσσαν δά
κομψὸς γενήσῃ καὶ λαλίστατος. Κύκλ

Q

od ſic vertunt:

Conſulere tibi volo. De carnibus quidem
Nihil relinquas huius, &, ſi linguam eius
comederis,
Elegans fies, & loquaciſſimus Cyclops.

eliter quidem ſic. Atqui non tantum nulla tia, ſed etiam abſurdus & Auctori contrarius pugnans ſenſus, eſt. Latet vitium in voce λί-κς, cuius loco ſcribendum λίπος. Sic ratio-natur. Parcas, mi *Cyclops*, huic miſero. Nam rnes eius omni pinguedine deſtitutæ & macræ minus ſapidæ ſunt. Tantum ſuaſerim, eius nguam epuleris. Sic enim evades κομψὸς, ar-tus *(un bell eſprit, un petit maitre)*. Et certe *lyſſes* deſcribitur tanquam homo variis fortu-caſibus attenuatus, itineribus maritimis & rreſtribus & ſolis radiis exſiccatus & emacia-, prorſus non pinguis, aut obeſæ naris. Do-adum profecto, Græcos Auctores, procul dubio pientiſſimos & ſubtiles mortales, a quampluri-is Latinis noſtris hominibus, craſſis & pingui-is, adeo fuiſſe deturpatos, ut *Euripides* a *Porto*, *banius* a *Morello*, alii ab aliis, fuerunt.

Sic in *Sophocle*, veram non aſſecuti ſcriptio-em, *Antig. verſ. 610*, corruperunt pulcherrimam ntentiam: κατ' αὖ νιν φοινία θεῶν τῶν νερτέ-ων ἀμᾷ κόνις. *Et nunc eam* (ultimam *Oedipi* irpem) *deorum inferorum Demetit pulvis.* uaſi vero pulvis poſſit metere. Ferremus hoc Euripide. Tales nugæ in *Sophoclem* non ca-dunt.

dunt. Pro *κόνις* autem ſcribatur *κόπις*. Falx, ſeu *falx, inferorum Deorum demetit ultimam* ſtirpem *Oedipi*.

In *Luciano* locus eſt elegans, ſed idem ſi de quoque petulans, quem ideo non auſim explicare, relinquam Græce intelligentibus. *In Luciano pag. 167*, ed. Salm. ſic legendum: *εἶδεν ἐκ κατελθόντα, - - - περιβάλλεταί με καὶ ἀράξασα εἴσω ὅλον παρεδέξατο.*

Quod *Alciphron* adeo fœdis maculis typographicis affectus fuerit in editione *Bergleri*, mirum; cum ſciamus, doctiſſimum hominem in expellendis parem, & alias quoque ad miraculum diligentem, fuiſſe. Id incommodi eſt in ea editione, quod ſæpe neſcias antiqua vitia editionum & codicum a vitiis typographicis diſtinguere. Multa in eo Auctore poſt *Berglerum* & *d'Arnaud* obſervavi & emendavi. Quorum ſpecimen hoc eſto: *Lib. III, Epiſt. 12, pag. 306*, corrupte legitur: *ἐγὼ δὲ ἐν μέσαις ταῖς ἡδοναῖς ἐμιμούμην τὸν παῖδα τῆς Καλλιόπης*. - Locus hic impedivit *Berglerum*; ſed non vidit, quid Auctor ſcripſerit. Scripſit nempe *ἐν μέσοις τοῖς Ἠδωνοῖς*. *Quaſi media forem in Thracia, inter Edonos*. Librarius, cui Edoni erant ignoti, notiores ſibi *ἡδονὰς* ſubſtituebat. *Pag. 104, Lib. I, Epiſt. 26*, *μαρτὺς* nomen ſuſpectum habet *Berglerus*. Et merito. Scribendum enim *Μαργίτης*. *Pag. 56, 2*, pro leg. *ἐςὶ δ' ἡ παῖς Ἀςερόπη*. *Pag. 296, 9*, *νέου κόμματος*.

Sed hæc in præſentia ſufficiant. Proxime o, quæ parata habeo in *Herodotum*, omnia; orte de *Petronio* quædam diſſeram; in quo locata a me qualiſcunque opera non placuit uibus, illis ſcilicet, qui hac de re aut neſci- iudicium ferre, aut æquum ferre præ amore *manni* nolunt. Minutos ego iſtos ſpiritus gno animo contemno, meorum mihi meri- um conſcius. Non glorior, ſi dicam, in iſta a feſtinata opera, quam fere aliud agendo feci, me plus commodi & lucis attuliſſe *Pe- nio*, quam *Burmannus* ſuo tot annis & tot cu- elaborato Commentario. Id ſcio me poſſe, ſi requiratur, evidenter de- monſtrare.

VI.

RID. OTTONIS MENCKENII
MODESTA EORVM,
QVAE AD
INVCIVM FELICEM
A
CELEBERRIMO HEVMANNO
OBSERVATA SVNT,
ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ.

---

on eſt mihi timendum, ne, ſi in re ad literas ſpectante diſſidere me paululum a Viro to, & magnum inter viros doctos nomen

conſecuto, *Heumanno*, profitear, ea in re ...
a me agi, aut is ipſe, aut ſi qui ſunt Lector...
meorum *Heumannianæ* famæ ſtudioſiores, ...
ment. Habet primum tam certas, tamque ...
gnes, ad ſtudia literarum utilitates liber...
res dubias in utramque partem diſputandi ...
tatio, ut, qui bene cupiunt literis, hi non poſſ...
non amare potius a ſe amice & cum ratione ...
ſentientes, quam odio illiberali proſequi; ...
eo Vir ingenio, ea morum elegantia, *Heuman...*
eſt, ut ne conviciis quidem, quibus nec ipſa ...
rere virtus poteſt, nedum tali genere ſcrip...
rum, a quo longiſſime abeſt contradicendi ...
ctandive libido, avocari ab innata ipſi human...
te poſſit; denique, me ipſum, omnes nominis
lædendæ eorum, qui in publica doctrinæ & ...
torum exiſtimatione vivunt, dignitati nec ...
aſſuefactum uſu, nec, ut verum fatear, ...
aptum natura, eſſe. Quo minorem igitur ...
ipſa aut notam turpitudinis, aut iniuriæ & iniqui...
tis ſpeciem, habet; & quo certius ipſi id per...
ſum *Heumanno* ſcio, non poſſe a *Menckenio*, ...
mine, ſi animus ſpectetur, non malo, in celeb...
dis autem Virorum maximorum laudibus it...
par eſt, diligenti, tale quidquam, cuius puder...
iam peſſimum quemque debeat, exſpectari;
meliora mihi iam ſperare ab æquitate, pri...
Heumanni, qui mea omnia ſpectare vultu...
do & favoris pleno ſolet, deinde aliorum ...
cunque ſunt, Lectorum, licet, non accuſan...
rum optimum, aut ad certamen provocanti...

ce ac modeſte compellanti, & tanquam in
iem ludum prodeunti, in quo diſcendi, non
endi, gratia, auditor *Heumanni*, non magi-
ſedeam. Huic, ſive ingenium, ſive animus,
tetur, egregio & prorſus amabili Viro quan-
liberales quæque artes, quantum humanita-
aprimis ſtudia, quantum veteres Auctores Græ-
Latini, debeant, ignorare, niſi rerum omni-
incurioſiſſimus, non poteſt. Is, poſt præ-
n tot aliis, qui, peſſime habiti iniuria ætatis,
n artemque Criticorum deſiderabant, Scripto-
s, *Ciceroni*, *Quintiliano*, *Lactantio*, & horum
libus multis, inſignem utilemque operam, nu-
demum in *Minucio Felice*, ea cura digniſſimo
ptore, nobilem induſtriam exercuit, tamque
c laborem felicibus auſpiciis aggreſſus eſt, ut,
primo eius ſpecimine, paucos ante menſes
, iudicium facere de his, quæ deinde ſequen-
liceat, hunc ſibi non poſſit non & ipſe
ucius dignitatis ſuæ novum vindicem, & li-
ta reſpublica præclariſſime de ſe meritum ci-
, & hæc ætas noſtra elegantioris doctrinæ
lantiſſimum cuſtodem, veteriſque elegantiæ
ſervatorem, gratulari. Habent enim, quas
er Vir doctiſſimus in hiſce *Miſcellaneis* pu-
donatas luce voluit, *Minucii Felicis emen-
ones*, tantam ab ingenio pariter ac doctrina
mendationem, ut minime ſit dubitandum, ſi
ris Auctoribus, qui ſuas inde a tot ſeculis, non
magno literarum detrimento, maculas cir-
ferunt, æque docti ac ſolertes interpretes

 con-

contingerent, brevi nos de revocata ad nitore
priſtinum doctrina elegantiori, inprimis vero (
reddito Romanæ eloquentiæ honore ſuo, gaude
di cauſam habituros. Has igitur, ut ipſe fieri
me voluit *Heumannus*, legenti mihi nuper, it
rumque ac ſæpius legenti, *Emendationes*, mirifi
ſe illa in pervidendis vulneribus oculorum aci
in ſanandis autem diligentia ac vis ingenii, pr
bavit, resque mira ac ſingularis viſa, uni, poſt i
lam tot interpretum, *Woweri*, *Elmenhorſtii*, *Hera*
di, *Rigaltii*, *Daviſii*, *Gronovii*que, meſſem, tantu
colligere ſpicarum *Heumanno* licuiſſe. Nimiru
intelligi vel hoc exemplo poteſt, in omni hui
generis labore non debere, quam is multos, a
cuius nominis & famæ, viros, ſed quam docto
& acutos, & peritos artis, occupaverit, ſpectari
nec recte facere eos, qui ideo a munere, exami
nandi veterum Auctorum loca dubia, abſtinen
dum ſibi putant, quod negatam ante ſe doctiſſ
etiam ſummæ viris, inveniendi meliora, felicita
tem videant. Ita enim fieri ſæpiſſime ſolet, ut, qui
totus in laborem hunc incumbit, & cum doctrina
excellente non vulgarem induſtriam coniungit
is & maiores, quam quisquam ante eum alius, i
emendandi partim, partim interpretandi, ſtudi
progreſſus faciat, & in obſcuros abditosque vete
rum Scriptorum ſenſus felicius pervadat. Ea
laude, ſi quis alius, digniſſimus *Heumannus* eſt,
qui, longa illa interpretum turba nihil ſe paſſus
deterreri ab ornandis iuvandisque literis, &, quæ
illi paſſim aut male geſſerint munus ſuum, aut ne
gl

genter a locis maxime ſuſpectis abſtinuerint
nus ſuas, acute videns, hoc maiori animo rem
commune utilem aggreſſus eſt, quo certiorem,
leſperata pæne vulnera ſanare, & luxata mem-
reponere in locum, ſciret, a doctis ad unum
nibus initurus gratiam videbatur. De me igi-
, qui mediocres etiam qualiumcunque Scri-
rum conatus in aliquo numero habere ſoleo,
ſuaſiſſimum hoc eſſe Heumanno poteſt, tan-
a me tribui, quas ex parte nuper dedit, ex
te daturus deinde eſt, in *Felicem* animadverſi-
bus, quantum vix ullis aliorum, quicunque
, interpretum laboribus, &, ſi in ſuffragia
dum fuerit, inter eorum, qui plauſus ei gratu-
neſque decernent, primos me futurum. Di-
hoc, priusquam ad emendationum ſingulas
niamus, in univerſum de toto hoc labore ſuf-
, ne, ſi quis poſtea in una, aut altera, hæ-
me aliquantulum, nec diſerte a me laudari
ras, intellexerit, ideo aut pauca illa, mihi quo-
modo dubia, minus a me probari, aut cete-
omnibus negari laudes ſuas, exiſtimet. Nam,
dum hoc exemplis comprobatum eſt, poſſe
n tales emendationes, quæ ingenii & doctrinæ
imum oſtendunt, ſi ad loca per ſe obſcura, &
quaſi nebulis obtecta, proferantur, variis va-
um coniecturis occaſionem præbere, nec raro
e tali fortunæ, quam artis, vim maiorem eſſe,
m *Heumannianis* illis, quantumvis aut mihi,
aliis, in dubitationem adductis, ideo, quod fe-
ingenio excogitatæ ſint, & ab excellenti arti-

ſice provenerint, omnis poſteritas favebit. Iisque conantem lucis aliquid Scriptori non ignobili, *Minucio*, afferre, ſecurum me eſſe de *Heumanni*, æquiſſimi iudicis, ſententia, ipſa eorum, quæ is ante me in hoc Scriptore præſtitit, omnibus perſpecta dignitas iubet; nec parum forte temeritatis, ſi qua eſt, peccatum minuere illud poteſt, quod nihil a me moroſe, nihil cum ſtudio, aut ſtrepitu, dicetur, ſed ubique decentem verborum modeſtiam adhibebo, nec refutantis aut caſtigantis, ſed quærentis tantum, & oblata dubitatione exſolvere ſe cupientis, perſonam ſuſtinebo. Age igitur, ſi quid, non dicam ingenio, aut arte, valemus, ſed quadam velut forte invenire nobis datum eſt, id ad commune literarum bonum conferamus.

In verbis: *Ut & in ludicris & ſeriis pari mea voluntate concineret*, illud *& ſeriis*, meminiſti, Lector, ab *Heumanno* in *& in ſeriis* mutari. Ubi aliter fortaſſe. Ego certe vulgatam lectionem non invitus retinerem, alienus longe ab eorum more, qui ad aureæ ætatis elegantiam exigere qualescunque ex argentea, aut ænea, Scriptores ſolent. Non *Ciceronem* aliquem, quem, bene ſcio, ita, ut *Minucium* *Heumannus* vellet, locutum, ſed *Minucium*, mihi reddi cupio, ſatis Latinum, ſed non ita incorruptum, ut tribus ante Seculis alios, Scriptorem. Amant certe eiusmodi dicendi compendia veteres illi Seculi ſecundi & tertii Auctores, illi inprimis, qui ſermone brevi & conciſo utuntur, & rerum magis, quam verborum, copiam ſectantur. Ex *Tacito*, *Pli-*

nis,

Suetonio, & illius ætatis aliis, non dubitarem, d nunc ageremus, exempla peti ſatis multa ſe.

dem ego dicendum putarim de emendatione borum: *Eadem vellet, vel nollet*, ubi legenn *vel vellet, vel nollet*, *Heumanno* videtur. licet *Heumannum* hic, magni Virum ingenii, oſcis, tale quid ſubodorantem, quod & fieri llime potuit, & factum in locis veterum Auum ſexcentis ſcimus, ut voculam *vel* ideo lexerit librarius, quod ſubſequentem *vellet* ei llimam videret, atque adeo priorem illam ſcrin per errorem putaret. Ita ingenioſe, inquam; neſcio, an ideo vere etiam. Tali emendae ſi in re manifeſto vitioſa utamur, nemo non nen ſtudiumque probet; ſin loco ſano, & menam reſpuenti, adhibeatur, unam ingenii lem, nec quidquam præterea, acquiret. Res utique & elegantius *vel vellet, vel nollet*, ſſet *Minucius*; ſed fortaſſe nec hoc in loco ;antior eſſe voluit, quam per totum librum . Nam, inter principes & omnium puriſſis Auctores reponi *Minucium* debere, id quii minime perſuaſum *Heumanno* puto. Nec itii accuſabit tale dicendi genus, quo frequenme uſos veteres Auctores, etiam elegantiæ, m fuit *Minucius*, ſtudioſiores, conſtat. Ex *onio*, ejusque una *Julii Cæſaris Vita*, vel le- r inquirenti hæc ſunt obvia: *Cap. 9: Tanuadiicit, Craſſum, pœnitentia*, vel metu, *diem* : *deſtinatum non obiiſſe*; & *Cap. 27: Niſi quos*

 gra-

gravior criminum, vel inopiæ, *luxuriave*, ... *geret*; & *Cap. 57*: *Si flumina morarentur*, ... *do trajiciens*, vel innixus *inflatis utribus*; & Cap. *59*: *Ne religione quidem ulla a quoquam* ... *pto absterritus unquam*, vel retardatus *eſt*; & Cap. *65*: *Repente interdiu*, vel nocte, *ſubtrahebat*; & *Cap. 79*: *migraturum Alexandriam*, vel Ilium; & *Cap. 80*: *An in ſacra via*, vel in aditu theatri, *adorirentur*. Itaque, ſic, ut vulgo legitur, dicere *Felicem* potuiſſe, non eſt dubium; voluiſſe autem, hoc facilius crediderim, quo magis ipſe cavendum intelligebat, ne delicatas aures illa duas ejusdem formæ ac ſoni voculas coniungendi ratio offenderet.

De emendatione verborum: *Sic ſolus in* ... *ribus conſcius ipſe, ſocius in erroribus*: *& cum diſcuſſa caligine, de tenebrarum profundo in lucem ſapientiæ & veritatis emergerem*, *non reſpuit* ... *mitem*, nihil dicam, niſi hoc unum, minus ea ... fuiſſe ſano & incorrupto loco, atque hac ipſa ... ſcuriora fieri *Felicis* verba, quam ſine ea fue... Hæſiſſe & *Heumannus*, &, ex cuius *Adverſa*... *rum* libro emendatio huius loci in *Obſervat.* ... *ſcell. crit. Vol. IX Tom. II pag. 164* profe... *Schefferus*, in voce *conſcius* videntur, cujus ... tis cognitam habebant vim, nihil cauſæ erat ... in officina gloſſatoris natam, ideoque tollen... indicarent. Non hic adjectivi, ut fere ple... que, ſed ſubſtantivi, locum ſuſtinet vox ... *ſcius*, *eum* notans, *quem participem facere* ... *ſuorum omnium conſiliorum, cum quo commun*...

ts opera uti in rebus, inprimis non adeo hone-
, ſolet. Bene ſcio, in Lexicis hanc vocabuli
ionem fruſtra quæri; at magna ſcilicet hæc la-
Lexicorum eſt, quod utilia etiam, nec paucis
firmata exemplis veterum, prætermittant.
a a me dici, haud difficile intelliget, qui ea le-
, quæ de iſta pariter ac cognata ei voce,
cia, in horum *Miſcellaneorum Vol. II P. II*
. *362* & *364* diximus, ubi exemplorum, unde
quem poſui, vocabuli ſignificatus cognoſci
eſt, plus, quam ſatis eſt, a me datum. Illa
nia ad probandum vim inſignem habent; at
llo melius utare, quam illo *Taciti Hiſt. Lib. I*
p. 39, ubi *conſcius Othonis* non is, qui noti-
m *Othonis* habet, ſed quo ille cupiditatum ſua-
n adminiſtro utitur, cui ab *Othone* res quæque
anæ ſunt commiſſæ, dicitur. Similis huic lo-
eſt eiusdem *Taciti* in *German. Cap. 10: Se*
m miniſtros Deorum, illos (equos) conſcios,
ant; quem locum recte interpretari is demum
it, qui meminerit, equis eum antiquitus hono-
n tributum, ut cum Diis familiarius verſari,
horum adhiberi conſiliis, crederentur. Ad
ndem modum *Suetonius*, quem locum nunc
mum invenio, in *Vitell. Cap. 2: Poſt Præturæ*
norem inter Seiani conſcios *corruptus, & in cu-*
diam fratri datus; ubi *Sejani conſcii* Suetonio
n aliter, ac *conſcii Othonis* Tacito, dicuntur.
el maxime autem vocabulum hoc convenire
qui in amoribus clandeſtinis ſuam alteri ope-
m commodare ſolet, inde coniicere licet, quod

altera illa, nihil præter genus ab hac diverſi ha-
bens, vox *conſcia* de ea inprimis *miniſtra & an-
cilla* uſurpetur, quam domina nihil celare con-
ſolet, quæ pertinent ad amores ſuos nocturnos-
que converſationes. Non ero moleſtus Lectori,
proferendo tot, quot ſuppetunt, exempla, inpri-
mis cum magna eorum pars loco, paulo an-
indicato, a me collecta ſit; non alienum tamen
ab hoc loco fuerit, vel unius illa *Ovidii* hic le-
gi ex *Arte am. Lib. III v. 619:*

Conſcia *cum poſſit ſcriptas portare tabellas,*
Quæ tegat in tepido faſcia lata ſinu?
— — — — —
Caverit hæc cuſtos; pro charta conſcia tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat;
— — — — —
Nec male, deliciis odioſum conſcia *tardis*
Detinet; & longa jungitur ipſa mora;

& alia ex *Lib. I de Arte am. v. 354:*

Sed prius ancillam captandæ noſſe puellæ
Cura ſit: acceſſus molliat illa tuos;
Proxima conſiliis dominæ ſit ut illa, videto:
Neve parum tacitis conſcia fida *iocis;*

quibus addere iuvat, cum maxime huc faciat,
Iuvenalis verſum in *Sat. XIV, 28:*

\- - - Conſcia *matri*
Virgo fuit; ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eisdem ferre ci-
nædis.

Poſit

to igitur, & ſatis firmato, hoc vocum *conſcia* *nſcius* ſignificatu, ſatis patet, *in amoribus con-* *n Minucio* eſſe eum, qui in amoribus adeſſe al- non tantum conſilio, ſed inprimis etiam ope miniſterio, ſolet. Eadem hic dicendi ratione uti *Minucius*, qua in loco prorſus ſimili *Tullius*; n qui legerit locum, vix temperare ſibi poſſit, imitatione expreſſum a *Minucio* exiſtimet. Ille *Lib. I ad Attic. Ep. 18: Tu, qui ſæpiſſime* *m & angorem animi mei ſermone & conſilio* *ſti tuo; qui mihi* & in publica re ſocius, n privatis omnibus conſcius, *& omnium meo-* *ermonum & conſiliorum particeps, eſſe ſoles.* iunctas hic a *Tullio*, ut a *Minucio*, voces *ius* & *conſcius*, nec coniunctas tantum, ſed em etiam formula coniunctas, vides; ut, ſicut *inucius in amoribus conſcium, & in erroribus* *ium*, ſic *Tullius in publica re ſocium*, & *in pri-* *tis omnibus conſcium*, dixerit. Iam igitur, ſi hil eſt, quod legentem te moretur in *Ciceronis* co, nec obſcura eſſe verba *Felicis* poſſunt, mo-, *ſolus* illud, quod eſt ante *conſcius*, tacite re- tendum eſſe ante *ſocius*, dubitare nolis. At- ide, quæſo, Lector, &, cum illa verba interpre- ntem me audieris, mirare mecum, qui fieri tuerit, ut in loco tam plano viri etiam doctiſſi- i offenderint. Nimirum is verborum ſenſus t: *Solum me participem eſſe voluit amorum* *orum, ſolum me errorum in religione ſocium ha-* *it, &, cum, depoſitis his erroribus, veram ſa-* *entiam amplecterer, hac etiam in re comitem me*

ci

ei præbui, aut iis potius me gloriose præ...
Aut mihi nihil in his rebus videre datum ...
aut locum vix ſcio, cui minus labis, quam ...
Minucii, adhæreat. Nec facile aſſenſum ...
ferat *Heumannus*, de *Gronovii* interpretatio...
ad noſtram hanc proxime accedente, talem ...
iudicanti, ut vix ulli placere poſſit. Atqui ...
non mihi tantum placet, ſed, ſi recte inſt...
tur, fortaſſe omnibus. Rectius ego de ...
feri emendatione, *ſolus* in *ſocius* mutantis, ...
ita fingentis verba: *Sic ſocius in amoribus ...*
ſocius in erroribus, dixerim, nec probatum ...
ulli, nec ſe poſſe facile probare. Nam, ut ...
gida eſt hæc eiusdem verbi repetitio, ſic ...
tollendæ vocis *ſolus* nulla cauſa fuit, quippe ...
hoc in loco, ubi de *Felicis* & *Octavii* ami...
& de una mente in duobus diviſa, ſermo ...
non exiguam habere vim videtur.

Similiter vim inferri criticam nolim his ...
nucii verbis: *Nam negotii & viſendi mei g...*
Romam contenderat, relicta domo, coniuge, ...
ris, &, quod eſt in liberis amabilius, adhuc ...
nis innocentibus, & adhuc dimidiata verba ...
tantibus. Sunt enim non Latina tantum ...
clara etiam, commodumque, meo iudicio, ſe ...
habent. Bene ſibi omnia conſtant, ſi ita ...
ipſa verborum docet ſeries & collocatio, acc...
tur. Romam contendiſſe, ait *Minucius*, *Octa...*
relictis liberis, & liberis quidem ætatis t...
& innocentis, & dimidiata verba tentan...
quod ipſum vel maxime amabiles liberos,

am eorum abſentiam, faciat. Mentem Au-
is intelligis, nec is aliis hanc verbis, quam his,
ſunt in vulgatis libris, exprimere potuit.
d *annis*, tantum abeſt, ut delendum, ut vel
ime ſervandum, putem. Docuit enim
tis, iisque clariſſimis, Scriptorum veterum
nplis in Nota ad h. l. *Elmenhorſtius*, ætatem
rimis infantum innocentem & inſontem di-
Non igitur ad *liberis*, ſed ad *annis*, re-
ndum eſt illud *innocentibus*, ſatisque recte
Latine *Minucius* dixit, ſi quidem in formu-
liberi annis innocentibus, & *dimidiata ver-*
tentantes, quod reprehendas, nihil eſt. Sane,
eros annis innocentibus idem eſſe, quod *liberi*,
ſunt annorum innocentium, vel mediocriter
tinè doctus ignorare non poteſt.

In verbis: *Quo in adventu eius non poſſum ex-*
imere ſermonibus, quanto, quamque impatienti,
udio exultaverim, quid cauſæ ſit, cur pro *impa-*
nti legendum *Heumannus impotenti* ſciſcat,
ud intelligo. Non enim ſufficit, oſtendiſſe,
is bonum eſſe *impotenti*: etſi nec hoc oſtendit
eumannus, certe in *Minucii* hoc loco, ubi
eri voci *tantus* non magis convenire *tam im-*
tens videtur, quam ſi rem eandem *Minucius*
magnam, & *parvam*, dixiſſet; ſed hoc inpri-
is velim oſtendi, non æque bonum *impatienti*
ſe. Loca volumus corrupta emendari, non
eo corrumpi, ut emendari poſſint. Atqui
usmodi eſt vocabulum *impatiens*, ut de vehe-
entibus animi commotionibus inprimis uſur-
petur,

petur, atque adeo de *gaudio* recte poſſit [illegible] ri. Nam, ſi *dolorem* non male dixeris, & [illegible] runt veteres, *impatientem*, non video, cur [illegible] hoc vocabulum tribuendum *gaudio*, quod ea[illegible] commovendi animum, habet vim, exiſtimetur. [illegible] nempe de *dolore Iuſtinus Lib. XII Cap. 15: [illegible] lacrymarent omnes, ipſe non ſine lacrymis* [illegible] *verum etiam ullo triſtioris mentis argumentis*, [illegible] *ut quosdam* impatientius dolentes *conſolatus* [illegible] & *Lib. XXXII Cap. 3: His rebus offenſus* [illegible] *lippus*, impatientius *in dies mortem Demetrii* [illegible] lebat; & *Aurel. Victor* in *Caeſ. Cap. 6: Qui* [illegible] *latum adoptione eius Piſonem* impatientius dol[illegible] & in *Epit. Cap. 14:* Dolore *ardens*, impatien[illegible] *plures e Senatu exſtinxit*; & *Plinius Lib. II* [illegible] *22:* Dolet, *ut qui* impatientiſſime; & *Tacitus* [illegible] *IV Annal. Cap. 17: Tum vero, aequari adole[illegible] tes ſenectae ſuae*, impatienter indoluit.

Verba haec *Minucii: Quod eſſet corpori* [illegible] *ſiccandis humoribus de marinis lavacris* [illegible] *& appoſita curatio*, ita emendat *Heumannus*, [illegible] *corpori meo* in *corporis mei* convertat. Bene [illegible] ſi novum nobis exhiberi *Minucium*, non, [illegible] ſtitui veterem, velimus. Ita, ut *Heumannus* emen[illegible] dat, forte Scriptor alius quisque dixiſſet; *Mi[illegible] cio* liberum hoc ſit, rem eandem aliis verbis, [illegible] do Latinis, & ſenſu non deſtitutis, dicere. [illegible] telligere te negas verba? Vix crediderim. [illegible] certe lux nulla eſſe clarior poteſt, quam hic [illegible] *licis* locus eſt. Forte igitur, ita dici Latine, [illegible] gas? Nec id quidem putem, cui *Minucius* [illegible]

de

ur hic non Latine tantum, ſed vulgari etiam one melius, locutus. Eleganter enim, & ex imorum Auctorum more, *ſiccandis humoribus* *ad ſiccandos humores* dixit. In quo ſi me- m conſentias, in toto illo dicendi genere, quod rehendi poſſit, nihil video. Nam, bene ita i: *Corpori meo appoſita eſt curatio de marinis acris, ad ſiccandos humores*, qui ſcil. ſunt in pore, etiam ne verbo quidem a me monitus oſcis.

Ex eodem genere illud eſt, quod, reiecto *ad*, is legendum *ob* commendatur in his verbis: *e & ad vindemiam feriæ iudiciariam curam xaverant.* Immerenti voculæ hæc iniuria rtur, nec, qui ſatis habet cognitum, i[illegible]mul- Auctorum locis, quorum magna pars a *Io.* *d. Gronovio* ad *Senecæ Lib. IV de Benef. Cap. 6* ecta eſt, *ad* notare idem, quod *illo tempore*, *circa illud tempus*, is minus commode poſi- a hoc in loco iudicabit, quo *feriæ ad vinde- m* illæ ſunt, quæ vindemiæ tempore haben- &, ut verum dicam, elegantius ita, quam ſi onatur pro *ad*, dicuntur. Illorum locorum, ſunt ubique obvia, nihil proferam, præter m illum, quem omnibus aliis prætulerim, in *rinis Tullii: Quo vaſe utebatur ad* feſtos , & ad hoſpitum adventum.

Illud *litore*, quod vulgo legitur in his: *Itaque, diluculo ad mare inambulando* litore *pergere- ur*, multo melius eſt, quam, quod nobis *Cellarius*, n ſane ὁ κριτικώτατος, & poſt eum *Heumannus*,

dede-

dederunt, *litori*. Incognita enim Scriptori antiquis formula, *inambulare litori*, eſt; nu uſquam hoc verbum cum dandi caſu coniunct invenio. Diligenter & curioſe inſpecti mihi in finem Auctorum veterum non unus & a ſed pæne omnes, ſunt; in quorum multis ver hoc abſolute pro *ambulare* poſitum legitur, nulli cum præpoſitionibus *ſub*, *per*, in vero *in*, coniunctum habent, dativum caſum quod ſciam, nemo iunxit. Gerundii igitur, participii, vim habet *inambulando* illud; *li re* autem pro *in litore* poſitum eſt eodem do, quo apud *Livium Lib. XXIII Cap.* 21: *cciderant* pugna Cannenſi; & *Florum Lib Cap. 6: Occiſo palam* comitiis *Annio*; & *tum Lib. VII Cap. 7: Cecidere* eo prælio *tum duo millia*; & *Ovidium Epiſt. I Her. ver*

Denique quisquis erat caſtris *iugulatus Ar*
vis;

aliosque plures, adductos ex parte a Clariſſ. *Dr kenborchio* ad *Livii Lib. IX Cap.* 32. Bona tur, certe tolerabilis, eſt loci noſtri vulgata ctio, quam tali permutare, cui ipſe Latinæ lingu quaſi genius adverſatur, neſcio, an adeo dign laude, & utile literis, ſit putandum.

Suſpecta *Heumanno* hæc ſunt: *Ut vulgus ſu perſtitioſus ſolet*, non alia forte de cauſa, qu quod maſculinum genus additum voci vulg nolit. Atqui vero eodem genere vocem ha *Horatius* habet *Lib. II Serm. III verſ.* 62:

H

Huic ego vulgum
errori ſimilem *cunctum inſanire docebo.*

rarioris utique uſus eſt hæc ratio; ideoque, me licet, emendentur *Felicis* verba, modo a emendandi rationem præ ceteris ſervandam s, quæ ad vulgatam lectionem proxime acce- quod fieri utique poteſt, ſi *ſuperſtitioſius* ius, quam *ſuperſtitioſe*, legas. Eſt enim mparativum hoc vocabulum, ſive ab adiecti- ſive ab adverbio, ductum, huic loco valde modum, nec uſquam alibi facilius, quam bendo *ſuperſtitioſus* pro *ſuperſtitioſius*, errare uit librarius.

Ingenii laudem iure ſuo feret *Heumannus*, in bis: *Cum hoc ſermone eius medium ſpatium tatis emenſi*, *itineris* pro *civitatis* legens. Eſt m hæc una & optima, locum, qui mihi pæ- deſperatus videtur, iuvandi, ratio. Unum hoc o, quia longior eſt vox *civitatis*, quam ut ex *itineris* conflata videatur, non inanem for- e coniecturam fore ſcribentis: *via & itineris*, deinde a librario, oculorum acie deſtituto, unam *civitatis* vocem quidni contracta putes? od vero idem *Heumannus* acumen in eo lau- *Daviſii*, quod hoc ipſum *civitatis* tollen- m iubet, id, neſcio, an magno huius merito ſit tum. Nam, uti per ſe temeritatis, quam in- nii, maioris res eſt, e medio tollere hæc, æ difficilem explicandi laborem faciunt, ita nec c in loco quidquam mihi cernitur acuminis,

quod nemo facile lectorum, etiam qui medio-
ter oculati ſunt, futurus ſit, cui non, lecto h
loco, ſtatim in mentem veniat, abeſſe ab
vocem *civitatis* poſſe, eandemque ſalva
tionis ſerie deleri. Ceterum mihi indicari
lim locum, ubi *Daviſii* hæc coniectura leg
Verbis enim, quæ diximus, *Minucii* additum
Notarum nihil invenio; niſi forte eam Min
editionem, quæ anno 1707 prodiit, ipſe ſequi
eamque auctiorem, iuſſit, quam mihi quidem
huc fateor incognitam.

Verborum: *Et ut ſemper mare etiam poſitis*
tibus inquietum eſt, - - *delectati*
quam ſumus, ita diligens & ingenioſus emen-
tor *Heumannus* eſt, ut, ſi quid in his rebus
nimium poteſt, induſtriæ & ſolertiæ pæne
dum excedat. In uno eodemque loco nunc
cere verba, nunc nova aſſuere, nunc alia
permutare, id mihi videtur non tam emen-
quam Auctorem prorſus novum, aliumque
volumus, effingere. Certe, *exibat* pro
ibidem pro *lambit*, ſcriptum a librario, nemo
facile credat, nec ipſe *Heumannus* credit. A
libus locis, quæ ſenſum, licet difficiliorem, tamen
non omnino nullum, habent, ſatius eſt, meo iu-
cio, abſtinere manum criticam, quam emendatio-
ne minus probabili corruptiora efficere. Ego
ſane verba *Minucii*, ut vulgo exſtant, ſatis intel-
ligo, inprimis ſi ita interpungantur, ſicut factum
a *Balduino*, qui legit, *toroſisque*. *Ibidem* cru-
ribus &c. Sic enim optime cohærent omnia

male errores dixit *Minucius*, cum æquor
c appulſum pedibus alludit fluctus, nunc rela-
s eosdem in ſeſe reſorbet. Etiam *toroſis* fer-
otesſ, ob ſimilitudinem fluctuum cum toris
adum, cuius, non video, cur rationem habuiſſe
am putandus ſit *Minucius*. Ego, inquam,
lligo verba; an alii æque, nihil laboro.

Doloris pro *dolere* legendum ſuſpicatur *Heu-
mus* in his verbis: *Tacens, anxius, ſegregatus,
re neſcio quid vultu fatebatur.* Egregie ita, ſi
dem opus ſit hac coniectura. Iam, cum æque
um ſit, *dolere*, non id loco movendum du-
m. Nam, more ſibi familiari, verbum *do-
Minucius* pro ſubſtantivo *dolor* uſurpavit.
li ratione ſupra dixerat: *Pari mecum vo-
te concineret eadem velle, vel nolle;* quod
n adeo mutatum nollem ab *Heumanno
adem vellet, vel nollet.* Itaque pro *dolorem
o quem fatebatur*, non male *Minucius*, certe
a dicendi ratione, *dolere neſcio quid fateba-*
dixit.

Nec ſatis ſcio, an gratiam a Lectore initurus
Heumannus emendatione horum verborum:
*non agnoſco, Cæcili, alacritatem tuam illam,
llam oculorum etiam in ſeriis hilaritatem re-
o?* quæ ſic legenda ſuadet: *Cur non agnoſco,
ili, alacritatem tuam illam & illam oculorum
m in ſeriis hilaritatem?* Ita utique potuiſſet
re, at non dixit, *Minucius*. Dixit autem
ut ab omnibus intelligi poſſit, niſi quem ma-
lud habeat, quod repetita non ſit vocula *cur*,

quam ſupplendam *Minucius*, ut fere ſolet in ta-
bus voculis, quibus uſus paulo ante fuera, le-
ctoribus reliquit. Audeasne tu reprehende
ita dicentem: *Cur non agnoſco illam alacrita*
tuam, & cur hilaritatem illam tuam requiri
Non audebis, puto.

In his *Capitis quarti* verbis: *Quanquam ti*
Marce, frater, de quo cummaxime quærimus, i
ſit anbiguum, illud *cummaxime*, ex Heuma
non ex mea, ſententia, *hoc ipſo tempore* no
Non me fugit, poſſe in hoc æque ac in aliis l
ctorum locis hanc vocabulo vim tribui; at ne
tamen, proprium hunc eius ſignificatum eſſe,
xerit, qui ea legerit, quæ a doctiſſimo Viro,
Aug. Erneſti, in *Clave Ciceroniana* Voc. *Cum*
xime diſputata ſunt. Satis enim ille ex La
linguæ ratione, & ex veterum exemplis, oſte
hoc *cummaxime* per ellipſin pro *ut cum ma*
dici, & in omnibus Auctorum locis, etiam in
ubi *nunc* ſignificare poteſt, augendæ orati
vim habere. Nec aliter ſe res habet in loco
Minucii, qui cum proprium voculæ ſignifica
admittat, non eſt, cur multo remotiorem, &
huc valde dubium, ſectemur.

Cur *propenſus* in *propenſius* mutandum
Heumannus in his verbis: *Ut libram tene*
quiſſimi iudicis, nec in alteram partem prop
incumbas, non mihi dictu adeo proclive eſt.
formula *propenſus in alteram partem* ipſi uſu
Ciceroni eſt *Lib. VIII ad Attic. Ep. 3: Multitu*
infimus quiſque propenſus in alteram partem

rei *mutationis rerum cupidi.* Quod vero voces duas, *propenſus* & *incumbas*, coniungit *Minucius*, ad quarum utramque referri illud *in utramque partem* poteſt, id ei demum mirum & inſolitum videri poteſt, qui *Minucium* non legit integrum, hoc dicendi genere ſæpiſſime utentem. Ita enim ſupra *Cap. 3: Ibi arenas extimas, velut ſterneret ambulacro*, perfundens *lenis unda* tendebat; & paulo poſt: *Quod* (æquor) *viciſſim nunc* appulſum *noſtris pedibus* alluderet *fluctus;* & eodem *Capite: Eandem* emenſi *viam rurſus verſis veſtigiis* terebamus. Infra etiam *Cap. 4: Quæ ſupra nos cælo* ſuſpenſa ſublata ſunt. Sed in his etiam locis ſive emendandis, ſive aliter, ac ſolent ceteri interpretes, explicandis, totus eſt *Heumannus*, non alia, ut mihi videtur, ex ratione, quam quod genus hoc dicendi, non uni uſitatum *Minucio*, Latino ſcriptore indignum putet. Feceritne in eo rem *Minucio*, ſi viveret, ſatis gratam, non equidem dixerim.

Magis mihi, ne quid diſſimulem, probatur vulgata lectio verborum: *Itaque indignandum omnibus - - audere quosdam - - certum aliquid de ſumma rerum, ac maieſtate, decernere*, quam *Heumanniana: de ſumma rerum maieſtate.* Fortiorem enim & nervoſiorem in vulgatis, quam in illis *Heumanni*, ineſſe ſententiam putem. Eleganter a *Minucio ſumma rerum* ipſa natura dicitur; quo modo etiam *Tullius Lib. II de Orat. Cap. 31: Argumenta & criminum, & defenſionis, revocentur oportet ad genus, &* ad naturam uni-

verſam: - - *contraque, quæ pro reo dicuntur, omnia neceſſario a tempore, atque homine, id communes rerum & generum ſummas revocentur.* *Maieſtas* autem eſt* ipſum illud numen, quo ſapientiſſime reguntur omnia, & a quo ſumma rerum adminiſtratur, ſi formula hac uti liceat cum *Tullio* in *Or. pro S. Roſc. Cap.* 31: *Dum is in aliis rebus erat occupatus, qui ſummam rerum adminiſtrabat.* Inprimis autem Diis *maieſtatem* tribui, non opus erat ex *Lactantio* probari, cum bene multa *Ciceronis* loca ſuppeterent, a me collecta olim in horum *Miſcellaneorum Vol. I P. III pag.* 532. Idem *Tullius* eodem plane modo, quo *Minucius*, abſolute *maieſtatem* pro *potentia divina* poſuit in *Or. pro Milone Cap.* 30: *Nec vero quisquam aliter arbitrari poteſt, niſi qui nullam* maieſtatem *eſſe ducit numenve divinum;* quo in loco illuſtrando diligentiſſime verſatur *Grævius*, plurima *Nazarii*, *Senecæ*, *Iuſtini*, *Suetonii*, *Zenonis*, *Prudentii*, & *Arnolphi Lexovienſis*, exempla adducens, unde, Diis *maieſtatem* tribui, cognoſci poteſt. Iam, lectis his, non, ut ſpero, emendationem ſuam pertinaciter defendet *Heumannus;* inprimis cum hoc etiam accedat, ipſum *maieſtatis* vocabulum in res quasque ſummas complecti, ut, aliam ei vocem *ſummus* adiungi, non ſit opus, nec facile loca oſtendi Auctorum poſſe, quæ voci *maieſtas*, inprimis cum de Diis uſurpatur, talem, qualis *ſummus* eſt, adiunctam habeant.

Præclaram *Heumannus* emendationem eius dixit, qui primus in verbis: *Quæ ſupra nos cœlo ſuſpenſa ſublata ſunt*, pro *ſublata* reſcripſit *ſublimata*. Non hanc illi, quisquis eſt, laudem invideo; at fortaſſe ea dignior fuiſſet, quam nunc videri poteſt, ſi vocem hanc in locum minus bonæ & corruptæ repoſuiſſet. Nam, ſi aptum huic loco *ſublimata* eſt, quod negari nullo modo poteſt, non ideo reiici alterum *ſublata* debet, ſignificandi vim eandem habens, & eleganter alteri, *dimerſa*, oppoſitum, *Minucio* autem, qui ſimiliter infra *Cap.* 37 dixit: *Miſeri in hoc altius tolluntur, ut decidant altius*, magis, quam alterum, familiare, denique, quod ipſe agnoſcit *Heumannus*, præcipuam quandam ex libris MStis, & editione Romana, auctoritatem habens. Emendandi hæc quædam libido eſt, ſi quidem emendare is recte dicitur, qui loca erroribus mendisque vacua in aliam formam, nec eam magis elegantem, convertit. Hanc ego libidinem magis coercendam, quam immeritis laudibus condecorandam, putem.

In loco *Felicis*: *Mare licet influxerit e liquore*, ſi ex meo res arbitrio ageretur, retinendum eſſet vulgatum *influxerit*, non adoptandum *Heumanni* illud *confluxerit*, quippe bonum ſatis, ſed non alteri, æque bono, præferendum. Nam mari creſcenti, & tanquam in altum ſurgenti, propria eſt vox *influere*, idem notans, quod Germanis *anflüſſen*, *anwachſen*, dicitur. *Plinius Hiſt. Nat Lib. XXXI Cap.* 4: *Mutant ſaporem*

rem & influentes *rivi;* & *Curtius Lib. VIII Cap. 9: Ganges decurſurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur. Quippe Ganges aſperum os* influenti *obiicit; nec repercuſſæ aqua cedunt.* Et ſic translato ſenſu Seneca in *Thyeſt. III, 536:*

Quis influentis *dona* fortunæ *abnuit?*

Et *Plinius* in *Paneg. Cap. 81: Quodſi quando cum* influentibus negotiis *paria feciſti.* Ipſe etiam *Tullius de Univ. Cap. 13: itemque in eo* influente atque effluente *animo divino ambitus illigabant.* Itaque, liquore factum, ait *Minucius,* ut mare tanto impetu flueret; idque verbis, *mare influit liquore,* non commode minus, quam Latine, expreſſit.

Leve peccatum eſt, quod *attollitur,* in his verbis obvium: *Homo & animal omne, quod naſcitur, inſpiratur, attollitur,* exſtare in editione Romana, *Heumannus* ait. Non enim hoc *attollitur,* ſed alterum, quod eſt probabilius, *& alitur,* in editione illa antiqua legitur, unde deinde translatum eſt hoc ipſum *& alitur* in optimam *Cellarii* editionem. Ita certe a *Wowero* in Nota, huic loco ſubiuncta, docemur.

Pro *iudice* ſi quis legendum *auſpice* cum *Heumanno* dixerit in his verbis: *nullo artifice, nec* judice, *nec auctore,* nihil is me ſibi adverſantem habebit; at hoc tamen mihi credere liceat, cæcum eum eſſe, non lippum, oportere librarium, qui *iudice* pro *auſpice* aut legerit per errorem, aut ſcripſerit. Ceterum, quid ſibi velit illud *iudice,*

ice, niſi ſignificatus huic voci valde inſolitus
ibuatur, non magis ego, quam alius quisque,
itelligo.

Ut *promicare* potius cum doctiſſimo *Heuſin-
ro*, cui alioqui in his rebus multum tribuo,
iam, quod in vulgatis eſt, *præmicare*, legam
hoc loco: *tonitrua mugire, rutilare fulgura,
ulmina* præmicare, nihil me movet. Habet
nim hoc ipſum *præmicare* ſenſum valde com-
iodum, & accommodatum ad mentem *Minu-
i*, qui ſummum & mirificum fulminum ſplen-
orem verbo hoc ſignificare voluit. Nimirum
ræmicare eſt *valde micare*, ut fere plerumque
ræpoſitio *præ* in compoſitione augere ſignifica-
um ſimplicis ſolet. *Apuleianum* verbum eſt,
uius Scriptoris hæc ſunt *Metam. Lib. V*: *Lu-
ernamque concinnam, completam oleo, claro lu-
ine* præmicantem, *ſubde aliquo claudentis aulæ
egmine*; & *Lib. X*: *Nam & galeam nitore* præ-
nicantem, *& ſcutum ceteris his longius relucens*,
&c. & *Lib. XI*: *Video* præmicantis *lunæ candore
imio completum orbem*; & eodem *Libro*: *Quo-
um primus lucernam* præmicantem *claro porri-
ebat lumine*.

Emendationi illi verborum: *In incendiis, in-
eritum convenire inſontium nocentiumque?* ubi
Heumannus pro *convenire* legit *conſtat evenire*,
nunquam ego (ſit venia ita libere ſcribenti) aſ-
enſum præbebo. Nihil enim certius apparet in-
egram verborum ſeriem inſpicienti, quam vo-
uiſſe tali verbo uti *Minucium*, quod coniunctio-

nem aliquam ſignificaret, & partim his, quæ paulo ante leguntur: *In naufragiis, bonorum malorumque fata mixta, merita confuſa*, partim his, quæ deinde ſequuntur: *&, cum tabe peſtifera cœli tractus inficitur, ſine diſcrimine omnes deperin*, convenirct. Quod vero, in vulgata lectione deeſſe verbum, ait *Heumannus*, a quo excipiantur accuſativi infinitivis iuncti, id ſi emendandi iſtam cauſam præbuit, quid eſt, quod emendanda non duxit verba, paulo ante poſita: *Sic congregatis ignium ſeminibus, ſoles - - ſplendere; - - nebulas ſemper adoleſcere, - - nubes altius ſurgere, - - - fulmina prœmicare*, quorum eandem patet rationem eſſe. Et fortaſſe infinitivi illi trahendi ſunt, certe poſſunt trahi, ad verbum *loquar*, paulo ante obvium in his: *Quid tempeſtates* loquar *varias & incertas?*

Parum favet *Heumannus Wobkenſii*, ita emendantis hunc locum: *In pace etiam, non tantum æquatur nequitia melioribus, ſed & colitur, ut in pluribus neſcias, utrum ſit eorum deteſtanda pravitas, an optanda felicitas*, ut legat, *ita colitur, ut* &c. coniecturæ, cui ego, merito viri & coniecturæ ductus, multum faveo. Nam, ſi hanc legendi rationem ſequare, deſinit eſſe frigida oratio, quæ ſine ea nervo & robore caret, nec ſatis digna *Minucio* putari poteſt. Quid enim aliud eſt *melioribus æquare aliquem*, quam colere, aut eo cultu, qui melioribus debetur, dignum iudicare? Plus autem, quam colere, eſt

ita

i colere, ut, quem proſequimur hoc cultu, is nnium ſit feliciſſimus exiſtimandus. Non igi-r de ſimplici cultu, ſed de ſummo cultus & noris gradu, ſermonem fuiſſe *Minucio*, appa-t, atque adeo recte ab eo dictum, non tantum elioribus æquari peſſimos, ſed ita etiam coli, vix maior eorum eſſe felicitas poſſit.

Iam, longius proferre pedes, & in legendis pitis *ſexti* ac *ſeptimi* emendationibus eadem, a in prioribus illis, ſive cum voluptate, ſive m induſtria, occupari, huius partim ſpatii an-uſtia, partim, ne longiorem hanc orationem, æ brevior etiam gratiæ & ſuavitatis parum ha-t, faſtidiant lectores, iuſtus me timor prohi-t. Hunc igitur, Lector, nugarum mearum nem habeto, &, ſi æquitatem amas, ita iudica-, nihil horum eo animo a me ſcriptum, ut lau-bus *Heumanni*, Viri in hoc literarum genere orſus ſummi, obtrectarem, aut, poſſe me ali-uid in re critica, oſtenderem, quorum alterum rpe & indecorum, alterum inane & prorſus ri-endum, foret, ſed eum mihi dicendorum fuiſſe nem propoſitum, ut *Heumanni*, qui, ſua a me tente legi, & de his libere dici ſententiam, vo-it, honeſtiſſimo deſiderio ſatisfacerem, &, ſi hoc etiam per me fieri poſſet, oſſa *Minu-ciana* poliendo, literarum honori ac dignitati conſulerem.

INDEX

INDEX DISSERTATIONVM,

QVAE
VOLVMINIS QVINTI
PARTE QVARTA
CONTINENTVR:

I. IO. CHRISTOPH. HARENBERGII Meletema ſacrum de Veſtitu Ioannis Baptiſtæ, ad *Matth. III*, 4, *Marc. I*, 6. Pag. 566-597

II. PETRI ZORNII Diſſertatio de Cippis ... ctis, apud veteres Ebræos memoriam divinorum beneficiorum conſecrantibus, poſthuma. 597-613

III. CAROLI HENR. ZEIBICHII de Suffimento Meſſiæ Obſervatio, ad *Ieſ. IX*, 3. 613-621

IV. IO. CAROLI HENR. DREYER de ... manuali Germanorum, & traditione per ... rothecam, Diſſertatio. 621-658

V. Elementum earum quantitatum, quæ imaginariæ, itemque impoſſibiles, vocantur, e tenebris ſuis eruere, & tractatu facilius reddere conatus eſt NIC. BÜTTNERVS, Schol. Stadh. Inſp. 658-719

VI. IO. IAC. REISKE Specimen Emendationum in Græcos Auctores. 719-729

VII. FRID. OTTONIS MENCKENII modeſta eorum, quæ ad Minucium Felicem a Celeberrimo *Heumanno* obſervata ſunt, Επίκρισις. 729-75.

INDEX I.

ICTORVM SCRIPTVRAE S. HOC VOLVMINE AVT EXPLICATORVM, AVT ILLVSTRATORVM:

X, 19. 424
22. 283
I, 1. 489
6. 433. 450
II, 1. 269. 315
V, 1. 281. 289. 311
5. 315
14. 264. 266
15. 250
6. 584
III, 19. 582
1. 305
7. 581
I, 5. 489
V, 25. 309
67. 11
V, 1. 196
VI, 34. 197
VIII, 9. ibid.
18. 602
19. 427
IX, 4. 316
XI, 13. 604
20. 316
22. ibid.
46. 612
48. ibid.
51. 52. ibid.
XII, 3. 279
XIV, 25 309
XV, 1. 604
6. 427
16. 300
36. 440
XVI, 2. 3. 197

Gen. XXXVI, 20. 317
32. 272
35. 306. 443
XLI, 45. 317. 437
50. 317. 437
XLIII, 3. 427
L, 1. 571
5. 246
Exod. I, 11. 313
II, 5. 571
10. 28
VII, 1. 581
XIII, 2. 296
XIV, 2. 431
XV. 18. 20
22. 434. 439
XVI, 1. 290. 440
XIX, 20. 571
XX, 1. 2. 218
25. 607
26. 571
XXI, 8. 403. 404
XXIII, 14. 35
24. 609
XXIV, 4. 604
8. 218
9. 217
10. 217. 218
11. 217
XXX, 38. 615
XXXIV, 13. 609
Levit. XXII, 12. 210
XXIII, 7. 8. 36
11. ibid.
XXVI, 1. 601. 609
45. 218

Num. IV, 20. 612
XI, 34. 35. 252
XIII, 22. 436
XV, 38. 213
XX, 22. 450
XXI, 18. 441
19. 270. 441
20. 270
30. 271. 454
XXII, 4. 443
5. 316
XXIII, 2. 571
7. 316
14. 571
28. ibid.
XXIV, 21. 425
22. 252
XXV, 6. 443
15. ibid.
17. 18. ibid.
XXVI, 15. 269
XXX, 7. 210
XXXI, 2. 3. 443
7. 9. ibid.
22. 23. 578
XXXII, 3. 271
36. ibid.
XXXIII. 296
7. 4 1
8. 440
20. 21. 423. 426
25. 26. 434
28. 29. 449
30. 31. 428
37. 38. 318
41. ibid.

Num.

Num XXXIII, 45.
47. 271
XXXIV, 3. 4. 318
5. 318. 424. 442
9-12. 318
Devt. I, 1. 272
2. 279. 423
17. 571
36. ibid.
II, 5. 279
8. 252. 279. 297
12. 317
III, 14. 306
21. 571
V, 27. 28. 212
VI, 11. 236
X, 6. 312. 420
XI, 30. 300
XII, 3. 609
XVI, 22. ibid.
XVIII. 581
XXII, 12. 213
XXIII, 1. 214
XXVII, 20. ibid.
XXXII. 12. 18. 21. 23
1. 201
3. 4. 24
15 ſq. 25
32 ſq. ibid.
36. 19
XXXIII, 4. 28
XXXIV, 1. 266. 412
IV. 611
3. 601
5. 604
VIII, 10. 31 ſq. 608
X, 32. 255
41. 312
XI, 9. 449
16. 312
XII, 5. 306
13. 255
18. 425

Devt. XII, 23. 311
XIII, 2. 306
4. 443
5. 299
6. 448
7. 251
9. 271. 420
11. 206
13. ibid.
17. 271
18. 442. 446
20. 271
21. 443
26. 255
XIV, 11. 257
14. ibid.
XV, 7. 255. 256. 309
15. 255
22. 272
32. 426
51. 312
54. 423
55. 423. 595
60. 302
Joſ. XVII, 7. 421
XVIII, 13. 427
XIX, 6. 426
15. 450
18. 260
20. 422
28. 265
29. 448
34. 411
47. 424. 426
XX, 14. 255
XXI, 1. 454
16. 423. 595
24. 303
28. 422
34. 254
XXII, 28. 601
30. ibid.
XXIV, 26. 601. 604

Joſ. LVI, 2.
Judic. I, 16.
4
23.
26.
35.
IV, 16.
18.
V, 21.
VI, 4.
15.
VII, 12.
VIII. 11.
27.
32.
XIV, 20.
XVIII, 7.
28.
29. 265. 4
XIX, 13.
Ruth. III, 9.
1 Sam. VI, 14.
18. 19.
VII, 12.
VIII, 1. 3.
5.
XI, 4.
XIII, 2.
XIV, 22.
XXI, 1.
XXII. 4.
5. 44
XXIV, 1.
2.
12.
23. 44
XXX, 14. 4
29. 254. 4
2 Sam. I, 21.
II, 8.
29.
III, 3.
V, 17.

m. X, 6.	421	2 Reg. I, 8.	584	Eſr. IV, 9.	288
8.	ibid.	II, 3.	582	VI, 2.	276
3.	197	11.	191	VIII, 6.	394
27.	480	VIII.	204	10.	ibid.
I, 23.	295	1.	202	12.	ibid.
37. 38.	306	IX, 31.	583	Neh. VI, 8.	402
7, 21.	404	XIV, 25. 26.	452	XI, 1.	107
23.	306	28.	411	25.	272
32.	ibid.	XV, 29.	309. 312. 410	Job. IX, 8.	219
18.	302	XVI, 6.	283	XI, 1.	450
II, 24.	294	XVII, 6.	275. 312	Pſ. XVI, 4.	616
III, 6.	ibid.	24.	436	7, 8.	620
8.	443. 610	XXI, 18.	221	XVIII.	388. 400
14.	314	19.	409	XXVII, 5.	267
I, 16.	454	26.	221	XL, 9.	620
18.	252. 454	XXIII, 33.	436	XLVIII, 3.	267. 414
19.	197	XXIV, 6.	197	LVIII, 8, 9.	218
II.	387	1 Par. I, 46.	443	LX, 11.	448
17.	28	II, 23.	306	LXXVIII, 12.	313
III, 9.	402	III, 1.	197	LXXXIII, 6.	249
27.	252	2.	306	LXXXIX, 1.	295
28. 29.	452	5.	197	XCII.	18
30.	450	V, 19. 20.	315	CVI, 45.	218
33.	316	VI, 77.	256	CVIII.	448
34.	309	XII, 6.	440	CXVI, 12.	608
38.	418	XVIII, 8.	254	CXX, 5.	422
IV.	448	XXXII, 33.	220	CXXX, 6.	409
5.	420	2 Par. III, 7 ſq.	206	CXXXII, 6.	249
VI, 6.	468	V, 26.	315	Prov. II, 17.	220
II, 10.	220	VIII, 4.	293	XXVI, 8.	612
9.	431	17.	284. 297	Cant. I, 5.	422
10.	249	XX.	208	Eſ. I, 10.	563
11.	450	2.	206. 420	13.	33. 35. 38
18.	299	16.	413	V, 18.	224
II, 48.	494	24.	206	27.	598
	226	XXI.	198. 206	VII, 3.	307
26.	284	12.	188	37.	35
26.	295	XXII, 1.	198	IX, 2.	408
5.	250	10.	255	X, 9.	436
26.	418	XXVI, 7.	446	XV.	426
22.	305	XXVIII, 4.	219	5.	251
II, 1.	309	XXX, 5.	221	9.	441
II, 49.	296	XXXIV, 24.	ibid.	XVII, 13.	224

Es. XIX, 13. 441
18. 420
19. 605
31. 35
XXI, 11. 274
13. 270
XXII, 5, 6. 423
16. 223. 236
XXVI, 14. 448
19. ibid.
XXX, 2, 3. 229
4. 315
5. 229
XXXIII, 8. 307
16. 230
XLVI, 21. 13
XLVIII, 2. 107
LI, 1. 235
LII, 15. 616
LIII, 7. 22.30
9. 226
LIV, 12. 414
LV, 13. 605
LXI, 10. 218
LXIII, 1. 274
11. 28
Jer. II, 2. 209. 212
16. 267. 444
VIII, 22. 309
XIV, 1, 2. 201
XV, 2. 446
5. 409
6. 452
XXI, 1. 200
11. 274
14. ibid.
XXIV, 1. 197
XXV, 25. 283
XXVI, 7. 582
XXVIII, 5. 426
XL, 16. 405
XLII, 5. 210

Jer. XLIII, 7, 8. 267
13. 317. 437
XLIV, 1. 267. 431
XLVI, 11. 309
14. 431. 444
XLVIII, 2. 430. 441
4. 449
5. 251
21. 251. 270.
271. 446
22. 251. 251
31. 253
34. 252. 281. 458
XLIX, 1. 431
3. ibid.
13. 274
16. 260
19-21. 280
22. 274
28. 422. 440
30. 422
33. ibid.
34. 282
LI, 27. 445
Thren. I, 1. 108
IV, 21. 278
Ezech. VI, 14. 270
XVI, 8. 208. 209
211. 213
XXIII, 4. 210
XXV, 4, 5. 421
6. 254
16. 423
XXVII, 7. 289
9. 299
13. 446
19. 264. 410. 444
21. 422
XXVIII, 13. 444
XXX, 13. ibid.
16. 454
XXXVIII, 6. 268
XLIII, 7. 219

Ezech. XLVII, [illegible]
[illegible]
15. 250. [illegible]
16. 19. [illegible]
XLVIII, 1. 250. [illegible]
Dan. II, 44. [illegible]
III, 1. [illegible]
VII, 13, 14. [illegible]
VIII, 2. [illegible]
IX, 24. [illegible]
XI, 10. [illegible]
Hos. II, 20. 217. [illegible]
VI, 13. [illegible]
IX, 6. [illegible]
X, 6. [illegible]
XII, 12. 300. [illegible]
Joel. I. [illegible]
3. [illegible]
9. [illegible]
14. [illegible]
16. [illegible]
II. 205. [illegible]
1. [illegible]
15. [illegible]
20. [illegible]
23. [illegible]
27. [illegible]
32. [illegible]
III, 1. [illegible]
6. [illegible]
16, 17. ibid.
21. ibid.
IV, 16. [illegible]
9. [illegible]
12. [illegible]
VII, 17. [illegible]
IX, 7. [illegible]
Jon. I. [illegible]
III, 2. ibid.
6. 452. [illegible]
Mich. V, 1. 249
VII, 6. [illegible]
Zeph. I, 11. 45[illegible]

Zeph.

5.	254	Matth. X, 9.	590	Luc. IX, 27.	8
8.	414	35, 36.	11	XI, 29-32.	12
	213	XI, 8.	585	50, 51.	ibid.
, 4, 5.	218	11.	580	XIII, 1.	301
	582	13. 14.	ibid.	XIX, 40.	602
	315	16.	12	XXII, 29.	578
	610	XII, 39.	ibid.	XXIII, 53.	238
	8	40.	234	Jo. I, 15, 16.	582
	584	41, 42.	12	19 ſq.	572
4.	210	45.	ibid.	21.	581
	581	XV, 39.	261	27.	592
190.	580	XVI, 28.	8	29. 22. 30.	582
30. 582.	584	XIX, 1.	411	31. 577.	587
1.	276	XXII, 20.	14	33. 577. 582.	587
	248	34, 35.	10	III, 36.	582
	313	41.	ibid.	IV, 34.	620
	447	XXIII, 35.	197	45.	301
	248	XXIV, 34.	12	V, 2.	8
	298	XXVI, 30.	529	27.	578
	274	31.	301	VII, 14.	31
	421	64.	8	37.	33. 38
	432	XXVII, 53.	107	X, 22.	54
252.	290	60.	235. 238	XI, 38.	232
250.	251	XXVIII, 3.	327	XII, 12.	327
	250	10.	ibid.	XIX, 31.	33. 34
9.	276	Marc. I, 4.	575. 576	Act. I, 5.	577
7, 4 ſq.	16	IV, 5.	238	10.	327
7, 44.	607	VIII, 10.	261	11.	302
	287	IX, 41.	51	II.	577
287.	440	X, 1.	411	9.	283
	431	XV, 46.	235	29.	222
	295	XVI, 6.	327	VIII, 26.	304
	450	16.	576	32.	22
0.	323	Luc. I, 17.	580	IX, 10.	419
q.	224	35.	16	X, 30.	327
	434	39.	423	XI, 5.	596
, 3.	276	II, 11.	596	XV, 9.	576
18.	295	41.	301	11.	575
23.	276	44.	ibid.	XVII, 8.	596
23.	596	III, 3.	577	XXI, 37.	417
	611	9.	582	XXIII, 6.	22
	577	VII, 11.	596	9.	50
	107	29.	572	Rom. IV, 3.	584

Rom. V, 10. 378
IX, 5 ibid.
22. 584
1 Cor. I, 12. 51
24. 16
III, 4. 51
V, 7. 31
XIV, 3. 581
15. 16. 529
2 Cor. V, 19. 378
X, 7. 51
XI, 31. 22
Eph IV, 9. 234
V, 2. 619
19. 529. 531
Col. II, 2. 22
9. 378
IV, 16. 529
1 Theſſ. 200
II, 16. 26
2 Tim. II, 20. 21. 578
Tit. I, 3. 4. 22
16. 26
II, 13 22
1 Petr. I, 8. ibid.
19. 22. 30
II, 22. 22
IV, 7. 26
14. 22
17. 26
1 Jo. I, 7. 576
II, 1. 29
2. 616
7. 29
12. ibid.
18. ibid.
II, 28. ibid.

1 Jo. III, 4. ibid.
V. 21. ibid.
XXI, 15. ibid.
I, 14. 137
II, 17. 616
III, 6. 578
10. 12
23. 190
V, 8. 621
IX, 4. 617
IX, 12. 616
14. 576
19. 218
22. 576
24. 616
X, 37. 26
XII, 11 51
26. 218
XIII, 15. 619
Jac. I, 27. 22
III, 9. ibid.
V, 1 ſq. 26
13. 529
Apoc. I, 3. 27
7. 8. 26
9. 9. 22
13. 592
14. 327
19. 27
II, 8. 583
17. 327
III, 14. 7
17. ibid.
18. 218. 327
IV. 7
V, 9. 31
12. ibid.

Apoc. VI, 2. [illegible]
5. [illegible]
12-17. [illegible]
VII, 10. [illegible]
17. ibid.
VIII, 1 ſq. [illegible]
IX, 15. [illegible]
18-21. ibid.
X, 4. [illegible]
XI, 8. [illegible]
15. [illegible]
XII, 17. [illegible]
XIII, 8. [illegible]
18. [illegible]
XIV, 1. [illegible]
4. 5. [illegible]
9. [illegible]
18-20. [illegible]
XV, 3. [illegible]
4. [illegible]
7. [illegible]
XVI, 13. [illegible]
17. [illegible]
18-21. [illegible]
XVII. 4. [illegible]
7. [illegible]
11. [illegible]
12. [illegible]
15. 16. [illegible]
XIX, 8. [illegible]
10. [illegible]
11. [illegible]
XX, 11. [illegible]
XXI, 2. [illegible]
XXII, 20. [illegible]

INDEX

INDEX II.

RERVM NOTABILIVM.

Aetna, Carmen Severi, emendatum. 137 ſq. 335 ſq.
Agnus cur vocetur. Chriſtus? 29 ſq.
Alam expandere ſuper aliquam, quid notet? 209 ſq.
Alciphronis loca emendata 728.
Apocalypſis Joannea quo tempore literis ſit conſignata? 1 ſq.
Ariſtophanis loca emendata. 724 ſq.
Ariſtotelis Oeconomica in Polonia excuſa. 369 ſq.
Averroes cum Arreis Avicenna, ſpontaneae hominum generationis patrono, non confundendus. 456 ſq.

Baptiſmi pœnitentiæ origo. 578 ſq.
Bocatii (Jo.) vita deſcripta, et in literas merita laudata. 112 ſq.

Cadytis Herodoti an recte venditetur pro metropoli Palæſtinæ? 99 ſq.
Cameli deſcriptio. 580 ſq.
Cantilena Moſis et agni explicata. 18 ſq.
Caput, vox, urbibus tributa. 506 ſq.
—— vocis ſignificatus ſingularis. 511 ſq.
Carmen, Chriſto quaſi Deo dictum, quomodo explicandum? (524 ſq.
Per *Chirothecam* traditio Germanis uſitata. 621 ſq.
An *Chriſtus* mediator ſibi ſatisfecerit, quæſtio olim in eccleſia Cæpolitana diſceptata. 377 ſq.
Cippi ſancti, memoriam divinorum beneficiorum conſervantes, illuſtrati. 597 ſq.
Clerici, (Jo.) in Severi de Aetna Carmen Notæ ſub iudicium vocatæ. 137 ſq. 335 ſq.
—— errores poetici notati. 157. 158 ſq.
Compitalium antiquitates illuſtratæ. 93 ſq.
Conſcius, vox, ſubſtantivi vim habet. 736.
Curvus cur vocetur æſtus maris? 344 ſq.

Daberitta antiquitates geographicæ illuſtratæ. 255 ſq.
Damaſci antiquitates geographicæ illuſtratæ. 261 ſq.
Dan urbis antiquitates illuſtratæ. 264 ſq.
Daphnarum urbium antiquitates illuſtratæ. 267 ſq.
Denſus, vocabulum, inprimis de aere uſurpatum. 141 ſq.
Dies magni Hebræorum quales fuerint? 31 ſq.
Dii, a ſervis Romanis culti, quales? 63 ſq.
Diſcedere, verbum, cum accuſativo coniunctum. 341.

Diſcrimen parvum, aut tenue, apud Severum quid ſit 143 ſq.
Dubius terræ marisque, quid notet? 353 ſq.

Ecbatanæ antiquitates geographicæ illuſtratæ. 276 ſq.
Edom urbis antiquitates illuſtratæ, 278.
Elane vici antiquitates illuſtratæ. 284 ſq.
Eleales urbis antiquitates illuſtratæ. 286 ſq.
Elementum earum quantitatum, quæ imaginariæ, itemque impoſſibiles, vocantur, demonſtratum. 658 ſq.
Elias, autor Epiſtolæ ad Joramum datæ, quis fuerit? 18[illegible]
Emeſæ urbis antiquitates illuſtratæ. 291 ſq.
Ephraim urbis antiquitates illuſtratæ. 294 ſq
Etam loci antiquitates illuſtratæ. 296 ſq.
Euripides illuſtratus. 216.
Euripidis loca emendata. 714. 726.
Ezeongeber loci antiquitates illuſtratæ. 297 ſq.

Faſti Romani explicati, locupletati, et illuſtrati. 163 ſq. 174 ſq. 177 ſq. 181 ſq.

Galilææ antiquitates illuſtratæ. 300 ſq.
Gazæ antiquitates illuſtratæ. 303 ſq.
Generationis hominum æquivocæ poſſibilitatem quis in Saracenos primus docuerit? 459 ſq.
Gentilis (Scipionis) carimina laudata. 550.
Gloſſaria Philoxeni et aliorum emendata. 183 ſq.
Goſchen, urbis Aegypti, antiquitates illuſtratæ. 312 ſq.
Gudius (Gottlob Frid.) ſui adverſus Ikenium defenſor. 41 ſq.

Herodoti locus emendatus. 717 ſq. 722 ſq.
Heſychius emendatus. 211.
Heumanni (Chriſt. Aug.) emendationes Minucii Felicis ſub modeſtum iudicium vocatæ. 729 ſq.
Hilleri (Matth.) de origine et ſenſu Kethib et Keri ſententia vindicata. 385 ſq.
Hor, montis Idumææ, antiquitates illuſtratæ. 317 ſq.
Hymni in veteri eccleſia uſitatiſſimi. 522 ſq.

Jericho urbis antiquitates illuſtratæ. 411 ſq.
Jeruſalem urbis antiquitates illuſtratæ. 413 ſq.
Ikenius (Conr.) refutatus. 44 ſq.
Impatiens, vox, de gaudio recte uſurpata. 741 ſq.
Inambulare, verbum, nuſquam dativo iunctum repertum 743 ſq.

onditus, vocis, rarior ſignificatus. 145.
ere, verbi, rarior ſignificatus. 751 ſq.
criptiones variæ Romanæ explicatæ. 178 ſq.
li Prophetæ epiſtola, quæ ſub nomine Eliæ ad Ioramum
data eſt, vindicata. 196 ſq.
dori Epiſtolarum edendarum inſtitutum. 375. 538 ſq.
543. 562 ſq,
lorum contemtus literarum et doctorum virorum notatus.
550.
Iureto, Symmachi editore, iudicium. 554. 560.

areorum antiquitas in dubium vocata. 49 ſq.
etbib et Keri origo et ſenſus veſtigatus. 385 ſq.

entities cur plumbo tribuatur? 346 ſq.
ivii locus emendatus. 503. 304 ſq.
uciani locus emendatus. 728.

Maieſtas pro ſummo Numine dicitur. 750.
Mamres urbis antiquitates illuſtratæ. 432 ſq.
Manualis fides Germanorum illuſtrata. 621 ſq.
Maraclea urbis antiquitates illuſtratæ. 434 ſq.
Mattara urbis antiquitates illuſtratæ. 436 ſq.
Mauſolea veterum Hebræorum illuſtrata. 219 ſq.
Memphis urbis antiquitates illuſtratæ. 443 ſq.
Minucii Felicis ſeptem priora capita emendata. 476 ſq. 729 ſq.
Mosbemius (Jo. Laur.) refutatus. 524 ſq.
Moſis nomen ex antiquitate Hebraica illuſtratum. 28.

Nineves urbis antiquitates illuſtratæ. 452 ſq.
N. P. notæ ſignificatio quæ? 182.
Nuptiales Hebræorum antiquitates illuſtratæ. 210 ſq.

Ovidii loca quædam emendata. 331 ſq.

Paleſtinæ geographia illuſtrata et aucta. 248 ſq. 408 ſq.
Participii Præteriti uſus Romanus exemplis veterum illu-
ſtratus. 120 ſq.
Paſſioneus Comes laudatus. 161.
Philoxeni et aliorum Gloſſaria emendata. 183 ſq.
n *Plinii* Epiſtolis locus explicatus. 52 ſq.
n *Polonia* qualis liber Græcus primum excuſus? 367 ſq.
Præmicare, verbum, quid notet? 753.

Quantitatum, quæ imaginariæ, itemque impoſſibiles, vo
cantur, elementum demonſtratum. 658 ſq.

Qu

Que ante *et* ponendi ratio Autoribus antiquis uſitata. [illegible]
Quintiliani Declamationum editio parata. 171 ſq.

Rapina ſæpius pro actu rapiendi uſurpatur. 355 ſq.
Relandi (Hadr.) liber de Palæſtina ſuppletus. 248 ſq. [illegible]
Revincire, vocis, rarior ſignificatus. 182.
Revoluti æſtus quid notent? 335 ſq.
Rittershuſii (Conr.) edendi Iſidorum inſtitutum. 358. 559.

Sabbati magni apud Hebræos antiquitates illuſtratæ. [illegible]
Sadducæorum in Iudaica gente autoritas vindicata. [illegible]
Satiræ Varronianæ, ſeu Menippeæ, quæ ratio? 358 ſq.
Saturnalium antiquitates illuſtratæ. 86 ſq.
Schultingii (Io.) in Quintilianum merita laudata. 173 ſq.
Scioppii (Caſp.) deſtinata literaria. 544 ſq. 547 ſq. 553 ſq. 557.
Servi Romani quos coluerint Deos? 63 ſq.
Servis Romanis quales in rebus ſacris honores habiti? 60 ſq.
Severi (P. Cornelii) de Aetna Carmen explicatum et illuſtratum 137 ſq. 335 ſq.
Solum, vox, in plurali uſurpata. 147 ſq.
Sophoclis locus emendatus. 727.
Suffimentum Meſſiæ explicatum. 613 ſq.
Suffocare, verbi, ratio explicata. 159 ſq.

Taubmanni (Frid.) inſtitutum, edendi Plautum, commendatum. 556
Theocritus illuſtratus. 210 ſq.
Theophraſti Characteres emendati. 725 ſq.
Therapeutæ an fuerint Chriſtiani? 170.
Traditio per chirothecam ex more Germanorum uſitata. 621 ſq.
A Turre (Philippi) in Faſtos Romanos obſervationes recenſitæ. 177 ſq.

Valerii Maximi loca emendata. 330 ſq.
Velſeri (Marci) Epiſtola edita. 375 ſq.
Venas trahere, formula ſatis Latina. 149 ſq.
Veſtitus Ioannis Baptiſtæ deſcriptus. 566 ſq.
Vulgus, vox, maſculino genere uſurpata. 744 ſq.

Wowerius (Io.) ad gregem mediocriter doctorum reiectus. 55[illegible]

Zonæ antiquitates illuſtratæ. 590 ſq.

